ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

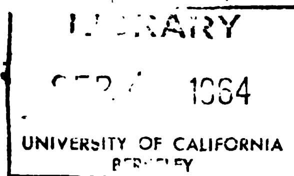
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

II.

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1873.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

TÖRÖK-MAGYAR-KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Szilády Áron és Szilágyi Sándortól I. II. köt. 1863. XXX és 458 és 480 l. 5 frt.

— — — III.—VIII. köt. 1868—71. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, szerk. és jegyzetekkel ellátták Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I.—VI. k. 1868—71. Külön mindenik kötet 3 frt.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 266 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.
— — — V. köt. 231 l. 1 frt 40 kr.
— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.
— — — VII. köt. 266 l. 1 frt 60 kr.
— — — VIII. köt. 259 l. 4 kőirati táblával 1 frt 60 kr.
— — — IX. köt. 244 l. 1 frt. 40 kr.
— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt 60 kr.
— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 40 kr.
— — — XII. köt. 292 l. frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára együtt tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. XIII. v. Új folyam I. kötete 1868. 252 l. 1 frt 40 kr.
— — — XIV. v. „ II. kötete 1869. 282 l. 1 frt 80 kr.
— — — XV. v. „ III. kötete 1871. 265 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVI. v. „ IV. kötete 1871. 268 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVII. v. „ V. kötete 1871. XII. és 270 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVIII. v. „ VI. kötete 1871. X és 273 l. 1 frt 50 kr.

MAGYAR LEVELESTÁR. I. köt.: Négyszáz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX és 432 l. kilencz kőiratú hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betűrendű tárgymutatója Czinár Mórtól. XVI és 519 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 44 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől, I.—V., VI: 1. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. —(VI. köt. 2. része sajtó alatt.)

MAGYARORSZÁG HELYRAJZI TÖRTÉNETE, fő tekintettel az egyházi intézetekre vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek, püspökmegyék szerint rendezve. Rupp Jakabtól. Első kötet két darabban. Az esztergami egyháztartomány a hozzá tartozó püspökmegyékkel együtt. XVIII és 807 l. 5 frt.

BUDAPEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel. 306 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. kivévén a következőket: I. osztály, XI. XVII. köt. (Árpádkori Okmánytár, VI. és IX. k.) II. oszt. XII. k. (Brutus I.), és XVI. köt. (Forgách) 4—4 frt. — XV. k. (Tököly, Nagy Ivántól) 4 frt 50 kr. — XVIII. köt. (Tököly, Tormától) 1 frt 20 kr. — **E nagy gyüjtemény tartalmát l. a boríték következő lapjain.**

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA.

HAD- ÉS BELÜGY.

II.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

II.

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1873.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

FEJEDELEM

LEVELESKÖNYVEI,

LEVÉLTÁRÁNAK EGYKORÚ LAJSTROMAIVAL.

1703–1712.

KÖZLI

THALY KÁLMÁN.

MÁSODIK KÖTET.

(1707–1709.)

BUDAPESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

1873.

TARTALOM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

FEJEDELEM

HAD- ÉS BELÜGYI LEVELESKÖNYVEI.

VI.

PROTHOCOLON EXPEDITIONUM SECRETIORUM

Anni 1705, 1706, 1707, usque Mensem Decembrem.

Nro 42.

MÁSODIK RÉSZ. *)

— 1707. —

1.

Anno, 1707. die 3. Januarij, in Arce Munkács.

Méltóságos Főgenerális Bercsényi Miklós úrnak írni, hogy az Tisza-Duna közin lévő lovas hadakat készen tartsa, úgy, hogy valamihent ordert vesznek, mehessenek Halas vagy Csongrád felé; nevezet szerint Csongrádra Deák Ferencz és az Jászság s Csáki ezerei, kiknek subsistentiája Makórúl, Vásárhelyrűl, etc. — Halasra penig Bertóti István, Barkóczy s Rétei János ezerei, kiknek azon helybűl lehet subsistentiája. Ha az ellenségnek valamely része arra fordúlna, conjunctiójok légyen, holott nem : úgy is Ráczországra maga az úr opiniója szerént menjenek le. **)

2.

Munkács, 10. Januarij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Ideérkezésemtűl fogvást tegnap harmadik levelét vettem Kegyelmednek, de mivel az elébbeniekben semmi ollyast az hadi operatiókrúl nem láttam : az utólsó levelemtűl fogvást is vártam vala, hogy valami bizonyost érthetnék az ellenségrűl;

*) Ugyane nagyterjedelmű leveleskönyv 1705 és 1706-ik évekről való két-harmad részét l. a megelőző kötet 448—661. lapjain.

**) E levél a titkos protocollumba Károlyi Sándor tábornok kezével iratott be.

de Károlyirúl semmi bizonyost nem hallván, az közhir hol Debreczenben való visszatérését, hol Várad felé való menetelit rebesgeti; de hiszem, tudni is mi haszna, ha nem akarják marni! Károlyi is hol a tisztekkel, hol az haddal ád számot, maga megvallván az órája elkongatásának elmulását. Debreczenben teljes ereje együtt lévén, 15 német őrzötte az kapukot, egy-egy csuportocska vólt az mezei strázsa, hatvan lépésnyire az kapuktúl, fennálló hada nyist, két compania gyalogon kivűl Rabotín háza előtt; az többi nyútúzott, tetvészett, és oly securitással, a mint én most Munkácsvárában, aludt; de nem akart az hajdú rámenni, az katona is jobban szerette környűlnyargalni az várost, — et sic transit gloria mundi. Hála Istennek, hogy jobbak az Dunántúl valók; tagadhatalan, hogy szép actus vala Bertóti Zsigmondé; bár többnek is adna az Isten bátrabb szívet, kevesebb okosságot!

Én azon valék, hogy ma innen megindúljak, de az só és az munkások dolgát Darvai késő jövetele miatt nem végezhettem; de már ma mindeneket elvégezvén, hónap okvetetlenűl Isót vendége lészek. Útamat, ha lehetséges lészen, Patak s Telkibánya felé folytatom : de mivel az rettentő göröngyű út miatt pro 15. Rozsnyón nehezen lehetek, igen kedvesen vészem, ha addigis a senator urakkal consideálván Kegyelmed az Consilium Oeconomicum, verespénz és circulatiójának dolgait fogja törtetni.

Az Kegyelmed minapi includált levelét meg nem adhattam: mert annak a jó hirét se hallhatom, az kinek szól; ide a russiai palatinuṙnén kivűl senki sem jött, az ki egynehány naptúl fogvást itt lakik nállam; bárcsak némely dolgokra az ura válaszszát várhattam vólna meg itt : mivel dolgaink folytatására ott alkalmatosabbat nálla nem látok, egy testvér lévén az király anyjával.

Az Hevenyesi dolgát én nem sajnálom, sőt igen curiosus vagyok benne: mi lesz követségének végi? Ezzel kívánom, láthassam Kegyelmedet friss jó egészségben.

3.

Munkács, 10. Januarij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Az mai stafétám expeditiói után, most délután négy óra-

kor veszem Károlyi úr stafétáját, az melybűl mind az ellenségnek megszakadását és Szólnok felé való menetelit megláthatja Kegyelmed; mellyet midőn Kegyelmednek sietséggel ezen curérom által kívántam tudtára adni: igen szükségesnek látom, hogy az három város elszállításárúl dispositiókat tegyen Kegyelmed; mellyek hogy hamarább véghezmehessenek, nem tudván bizonyoson : ha 'ott légyen-é Bertóti István? Szent-Péterinek irattattam, gondolván, hogy űtet levelem hamarább otthon találja; nem kétlem azért, Kegyelmed mindenfelől az hadakat fogja gyűlekeztetni, a kik csak reá érkezhetnek az felső dolgok hátramaradása nélkűl, mivel csak úgy látom, hogy ha Szólnok felé jű, inkább Buda, mintsem Péter-Váradja felé fogja venni utját, és így Károlyi is nyomában jüvén, alkalmasint rá érkezhetünk. Hogy tehát én is mentűl hamarább ott lehessek : Patakra kerülő szándékomot féretettem, és egyenesen arra, az merre jüttem, megyek. Maradván, etc.

4.

Munkács, 10. Januarij, 1707. Károlyinak.

Ezen órában vévén az Kegyelmed levelét: ezennel küldöm adjutantomot Bercsényi úrhoz; de hogy azalatt is az hadak öszvegyülekezetiben fogyatkozás ne légyen : directe is küldtem ordereket Szent-Péteri, Gundelfinder és Szent-Miklósiéknak, úgy Bertóti Istvánnak is az városok elszállításárúl; melyhez képest igen jónak látom az Kegyelmed Poroszló felé való szándékát, az hova is szükséges, hogy Kegyelmed maga is előre küldje az feljebbemlített kapitányoknak az parancsolatokat, hogy az ellenség mótusához képest tudhassák magokat conjungálni; és mivel innen hólnap magam is megindúlok, egyenesen Nagy-Mihály, Kassa felé : tudom, Kegyelmed mind az rám való vigyázást, mind az correspondentiát nem fogja elmulatni.

5.

Torna, 16. Januarij. 1707. Károlyi úrnak.

Nona és undecima irott Kegyelmed levelét Rozsnyórúl való visszatérések alkalmatosságával tegnap estve vettem, és mivel az utólbikábúl az hadaknak Belényes felől való visszaté-

rését értem : hogyha Kegyelmed vehette eddig Horvát által küldött válaszomat, úgy reméllem, ezen levelem az Tisza mellett fogja Kegyelmedet találni; csakugyan tovább is szükségesnek látván általjövetelit, ha szintén teljes erővel nem jűne is Kegyelmed által, mind az innen való hadaknak gyülekezetire nézve, mind az keményebb operatiók folytatására: reméllem, hogy Kegyelmed azért semminek elmulatója nem lészen, valamellyeket lát hazánk szolgálatjára szükségesnek lenni; mivel az ellenség valamely felé útját vévén, azon operatio is alkalmatosabban fog véghezmenni, az mellyet az fagyra halasztott.

6.

Rozsnyó, 16. Januarij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Csak közel itt Rozsnyóhoz előltalálván adjutantomat: mind Kegyelmed Murányhoz való érkezését leveléből értettem, mind az németnek Szólnokhoz való szállását; de éppen mostanában vévén ezen inclusát: nem lehet nagy csudálkozás nélkül értenem oly hertelen általtakarodását. Kívánható dolog vólna, megvallom, hogyha az Kegyelmed orderei szerint öszvegyülekezhetnének az hadak; de az mint hertelen indúlását látom: nehezen hiszem valóban, hogy reá érhessenek; melyre nézve ugyanazon okbúl haszontalannak láttam Mikháziéknak az ordereit kiadnom; de mindenekfelett lévén mentűlhamarább következendő Kegyelmeddel való szembenlételem, hogy mindenekrűl állandó dispositiókat tehessünk: midőn ezen levelem által leginkább ide való jövetelemrűl akartam Kegyelmedet tudósítanom, kívánom, mentűlhamarébb láthassam friss jó egészségben.

7.

Instructio pro Spectabili ac Generoso Adamo Vay, Senatore ac Aulae Nostrae Mareschallo.

Erdélyben való bémenetelünket mind az két haza javára szükségesnek lenni látván : minekelőtte magunk személyünk szerint utunkat arra vennénk, maga előresietvén, Pekri Lőrincz, Mikes és Teleki Mihály, Barcsai Mihály és Ábrahám uraknak convocatoria-leveleinket megküldvén, öszvegyűléseket vagy Hadadba megvárja, vagy más alkalmatosabb helyre transferálja; a hol is az feljebbmegírt uraknak proponálja, hogy

ámbár azon lettünk vólna mindeddig is, hogy fejedelmi hivatalunk és kötelességünknek megfelelvén, azon országunk Statusi és Rendei kívánságának bémenetelünkkel eleget tettünk vólna: mindazonáltal kijövetelünktül fogvást az hadakozásnak rendi és folytatása aztat meg nem engedvén, ámbár láttatott vólna is az ellenség erejével bészándékozni, sok intercipiált levelek és hirek mindazonáltal igyekezetit oly kétségessé tették, hogy alig tehetének bizonyos rendelést ellene folytató operatióinkban; hanem némely ezereinket azon ország óltalmára béküldvén, az többit oly véggel osztottuk nyugodalomra, hogy megfordulásában lehessenek ártalmára; a mint is már foga fejírét kimutatván, minekutánna Magyarországrúl tett dispositiónkat elvégeztük vólna: hogy magunkat annyival is inkább azon országung rendbe vételére, fejedelmi hivatalunknak megfelelvén, applicálhassuk, és fejedelmi székünkben béülvén, magunkat hozzája hittel is kapcsolhassuk: bémenetelünket resolváltuk, és Kigyelmedet a végre küdtük, hogy az feljebbnevezett urakkal mind az ország gyűllésének helyérül s idejérül végezhessen, mind udvarunk és hadaink utazásárúl és interteniójárúl dispositiókat tehessen; melyre legszükségesebb elsőben is, hogy Kigyelmed magát informáltassa, az mostanában bément ellenségnek erejérül és eloszlásárúl, szükséges reflexióval lévén, hogy oly helyre praefigáltassék az gyüllés, az hol minden lárma és nyughatatlanság nélkül véghezmehessen.

Tagadhatatlan, hogy mind az ország bévett szokását, és törvényit tekintvén, mind az helyeknek alkalmatosságára reflexióval lévén: ennek legalkalmatosabb helye Fejírvár vólna; de erre szükséges legelsőben is az szebeni ploquadát úgy helybenállítani, hogy minden történhető nyughatatlanság eltávoztattassék; a mint is, hogyha még az ellenségnek oly erejét tapasztolná: az feljebbemlített gyüllésnek Beszterczére való translatióját jónak látjuk lenni; melyhez képest errül való végezéseket expressusok által mentülhamarább tudtunkra adja, reflexiót tévén az már resolváltatott magyarországi Confoederált Statusok pro prima Maji convocálandó gyüllésére, és úgy állandót végezvén, és az szokott marsruttát megcsinálván, ugyan expressusok által hopmesterünknek is megküldje Kigyelmed Tokaj felé.

Szükséges ehhez az udvar és hadaink szükségére kívántató élés és egyéb naturáléknak úgy szekereknek is és vontató marhának számát az ország fücommissariussával közleni, és ugyan a szerint az Tiszán túl való districtualis commissariussal is végezni.

Mindezek elvégezése után publicáltassanak az országgyüllésére Kigyelmeddel küldettetett convocatoriáink, és mivel azon ország csínját tudó udvari szolgáinkat küldjük: azokat Kegyelmed úgy subrepartiálja, hogy teendő dispositiókat sürgethessék. Szükséges ehhez mindezeknek felette, hogy Kigyelmed magát informáltassa az illyen pompák alkalmatosságával observáltatott szokásokrúl és ceremoniákrúl, mellyek mind bémenetelek, mind az ország gyüllése alkalmatosságával szoktanak történni, mellyeket Kegyelmed irásban is tétettessen; igen alkalmatosan is esnék, ha valamely curiosus emberektűl régi fragmentákot szerezhetne az fejedelmek udvara tartásárúl és fiscalis jószágokrúl.

De mindezek nem oly véggel adattatnak Kigyelmed eleiben, hogy ezekkel az Kigyelmed dexteritássát, hűségét és méltóságunkra való vigyázását meghatározni vagy csak ezekhez restringálni kívánnánk: hanem csak egyedűl bémenetelinek végét és okát elméjére adjuk, bízván mindeneket az Kigyelmedben tapasztalt és személyében megnyugodt hűségére.

8.

Palatino Kyoviae Potoczki. *)

Excellentissime Domine, Frater et Vicine observandissime!

Continuati affectus sui et memoriae Tresseram accipiens, statum negociorum et per literas, et per latorem abunde intellexi. Infelici regni ejus statui condolere prout non intermisi, nec intermittam; eo enim nexae libertates nostrae conjunctae videntur, ut et nunc praeteritae mutuae felicitatis merito deflere valeamus memoriam, eo solum feliciore sorte nostra, quod magis unitis animis, quam ibi, miseriarum nostrarum quaeramus ponere coronidem.

Favet adversaturque et nobis volubilis fortuna tanta va-

*) E czím Rákóczi s. k. irása.

rietate, ut ab inchoato propemodum bello, et pacis et belli dubia sors esse videatur; gestata siquidem pacis oliva tam amaros videtur habere fructus, ut prout eam acceptare dubium foret, ita et bellum continuare durum est, ast ut ad Excellentiae Vestrae transgressum faciam literas ferventem ejus in patriam zelum praeterire haud possum, ardentibus exoptans votis, ut aequalem intentionibus sorciatur effectum, id unice ex parte mea volens, quod eum ita prout amici obligaminis esse ducerem secundare, necdum valeam, quamvis enim actu in confiniis aliquot mea existant regimina, praeteritae aestivalis exercituationis in commodis, in eum deducta sunt statum, ut quiete et copiosiore militum*) conscriptione, vestitu praeterea et equis, ni provideantur, operationibus inepta sunt; ea vero, quae inimicis opposita sunt, sine ingenti communis boni discrimine revocari haud possunt, in dies novas operationes ostentantibus inimicis; quamvis enim et praeteritis infaustis casibus in bono negotia mea consistant termino, cunctis profecto exercitibus meis non tantum opus habeo: sed eos duodecim hominum millibus noviter actu conducendis augeri curo, unde facile est concludere, me extraneis operationibus eo usque haud sufficere posse, quousque a rege Sveciae assecurationem non habebo de mutuo adjuvamine; durum enim foret sine hujus spe patriam meam novis bellorum discriminibus et barbare Moscovorum Cozacorumque invasione subjicere; quodsi vero regi Sveciae tractatum inire placuerit: ad ejus conclusionem homines meos quam celerrime expedire haud intermittam.

Novas interim propositiones mihi factas per dominum Dostat in proximo Senatus Consilio discutiendas proponere haud intermittam, nil id incumbens, ut sincerus meus erga Excellentiam candor, eidem in cunctis possibilibus occasionibus pateat, nec nisi morte terminetur. Vovens in omnibus pro patriae bono inchoatis intentionibus Excellentiae Vestrae felicem successum, cum continuo divinae benedictionis incremento.

---

*) E szótúl kezdve egész a következő bekezdésig aláhúzva, jeléül, hogy a levél e része chiffre-kkel iratott.

9.

Inscriptio possessionis Szvidnik et certae vineae in promontorio Tőkís-Máll, territorioque Tallyensi situatae, in fl. rh. 6000, Generoso Adalberto Kerczl facta.

Nos Franciscus II. Dei gratia sacri Romani Imperij et Electus Transsylvaniae Princeps RÁKÓCZI, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, pro Libertate Confoederatorum Regni Hungariae Statuum, necnon Munkacsiensis et Makovicziensis Dux, Perpetuus Comes de Saaros, Dominus Haereditarius in Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Damus pro memoria significantes, quibus expedit universis. Hogy mi megtekintvén Nemes Vitézlő Kerczl Albert testőrző karabélyos ezerünkbéli főstrázsa-mester hívünknek mind magunk személyéhez megbizonyított igaz és valóságos hűségeskedését, mind a nemes magyar haza szolgálatjának elősegéllésében való seríny magaviselését, jó reménségben lévén egyszersmind, hogy ennekutánna, az időknek és helyeknek külömbségihez képest, állhatatos és változhatatlan hűségét mind hozzánk magunk személyében, s mind a nemes magyar hazához mindenekben fogja gyakorlani: arra nézve, nemes Sáros vármegyében, makoviczai dominiumunkban lévő Alsó-Szvidnik nevű örekes falunkat, minden hozzátartozó és eleitűl fogva hozzája igazságossan birattatott appertinentiákkal együtt, — s nemkülönben nemes Zemlény vármegyében Tálya mező-városunk Tőkés-Mál nevű promontoriumán lévő szőllőnket hatezer rhénes forintokban inscribáltuk, adtuk és kegyelmesen conferáltuk említett hivünknek, két ágon lévő maradékinak, successorinak és legatariusinak, úgy, hogy sem magunk, sem successorink vagy azok fiai is különben a megirt falut és szőllőt ne apprehendálhassák, hanem a praespecificált hatezer rhénes forintoknak említett fő-strázsamester hívünknek, úgy praescriptusi számára való letételével; a minthogy inscribáljuk, adjuk, és modo praedicto conferáljuk is megnevezett hívünknek és praecriptusinak, harum nostrarum vigore et authoritate literarum inscriptionalium mediante. Datum Rosnaviae, die vigesima octava Januarij, Anno Millesimo septingentesimo septimo.

10.

(Károlyi Sándor megbízó-levele.)

Illustrissimi, Reverendissimi, etc.

Ezen credentionalis - levelünket praesentáló Senator úr Generális Károlyi Sándor hívünket, ő kegyelmére bízott hazánk javára czélozó bizonyos dolgoknak Kegyelmetek előtt nevünkkel való repraesentálására expediáltuk Kegyelmetek közzé; intimáljuk azért Kegyelmeteknek, hogy általa proponálandó dolgokat megértvén, és szavainak hitelt adván: hazafiúságához és ezen nemzetséges igaz ügynek előmozdítására felgerjedett buzgóságához képest azokat effectuálni igyekezzék. In reliquo eosdem ad vota feliciter valere desideramus. Datum Rosnaviae, ex Senatus-Consilio. Die 1. Februarij, 1707.

(In simili reliquis Deputatis, observatis cujusvis Deputati et Comitatuum nominibus.)

11.

Baroni ab Hellenpack.

Spectabilis ac Magnifice Baro, Fidelis Nobis dilecte!

Salutem et gratiae nostrae propensionem.

Pro tollenda et sensim eradicanda nominanter decem polturarum aerea moneta : illam fecimus in officina cusoria Cassoviensi dispositionem, quatenus a cusione praenuncupatae monetae decem polturariorum omnino supersedeatur; quod idem Dominationi Vestrae quoque intimamus, ut ejusmodi monetae decem polturarum cusio Kremniczensis effective esset, nec aliter, nisi per expressum mandatum intimatorium, adurgens necessitas id reassummi facere cogeret, reassumatur.

Comes Generalis Daniel Eszterházi, intuitu muneris Senatoralis Annuum Salarium integrum florenos Rhenenses mille quingentos, Ladislaus autem Beniczky pariter Senator florenos Rhenenses mille praetendentes, et sibi exolvi postulantes: diriguntur ad Dominationem Vestram; quorum primo mille talleros, alteri mille florenos, quatenus erga eorum sufficientem quietantiam, Dominatio Vestra exolvi faciat, per praesentes assignamus et committimus.

Et siquidem certam Commissionem Senatoriam, coetera inter negotia, Rationum quoque Exactionem, ab iisdem obno-

xiis peracturam, in Liberam Civitatem Montanam Neosoliensem, sub praesidio Illustrissimi Comitis Stephani Csáky, ordinassemus: pro eo, dum et quando Dominatio quoque Vestra cum praefixione termini, eatenus certificabitur, ut eo comparere, sibique incumbentes dare teneatur, per praesentes eidem intimamus. De coetero servet Deus eandem diu salvam et incolumem. Rosnaviae, ex Senatus-Consilio, die 3. Februarij, 1707. Ejusdem benevolus, etc.

12.

Instructio pro Spectabili Francisco Galambos, ad Inclytos Comitatus Szabolcs, Szathmár et Bihar in negotio infrascripto exmisso, Senatorii Consessu Deputato.

Legelsőben is szükséges, hogy a mely nemes vármegyékre deputáltatott: azon nemes vármegyéknek maga oda való menetölit levele által előre értésére adassa, és bizonyos napon és helyen egyben való gyűléseket, a holott az királyi városok követei is jelen legyenek, intimálja, a holott azon vármegyéknek szóló Credentiáinkat megadván, az ide alább való dolgokat proponálja.

Primo. Declarálja okát: mi okbúl kelletett az rézpénz inductiójának tenni; hogy tudniillik a pénz országunkbúl kivitetvén, annak annyi szűki lett volna, hogy annak circulátiója az szegénységnek végső pusztulása nélkül meg nem lehetett; hogy az hadi rend annál is inkább megzaboláztathassék, és praedáló zaklatásival hazánkat ne pusztítsa: annak folyását annál is inkább szükségesnek láttuk lenni, hogy az országban elbővűlvén, kevesebb terhhel folytathassuk ezen hadakozást. De az hadaknak sokaságára nézve, az haza egyéb szüksége is annak verettetésére adván nagyobb-nagyobb ösztönt, már annyira látjuk elbővültnek lenni, hogy annak böcstelensége által minemű példa nélkül való drágaság eredett hazánkban, fájdalmasan tapasztaljuk. Melyhez képpest

Secundo. Szíves fáradozásink után találván a Senatussal egyetemben oly modolitásokat, mellyek által ezen elterjedett rosznak eláradását meggátolhassuk, s jóllehet mindazokot adatott authoritásunk szerint effectusban is vehettük volna: hogy mindazonáltal szíves munkálódásink és fáradságink kinek-

kinek eleiben terjedjenek, valánk oly igyekezetben, hogy azokat az egész Confoedorált Statusok eleiben terjesztenénk; de az mostani téli idő, és némely nemes vármegyéknek (az hol azon gyűlés legalkalmatosabban véghezmehetett volna) elpusztulása kénytelelníttetett bennünket, azon szándékunkat halasztatni. De ezzel

Tertio. Az közroszszat el nem távoztathatván, és az hadakozásnak folyásátúl eredett szükséget el nem kerűlhetvén: kénytelenítettünk az országra bizonyos quantumot repartiálni, hogy tudniillik az által jobb folyása és circulatiója lehetne az rézpénznek, — minden tehetségünkkel azon lévén, hogy az generálisok és hadak fizetését, úgy egyéb szükségeket is alábbszállítván, nevezetes könnyebbséggel következhetett volna ügyünk folytatása. De

Quarto. Midőn tapasztalnánk, hogy az feljebbemlített hadak az megmaradott fizetéseknek részével szükségeket bé nem érhetik: netalántán a naturálék drágulásának alkalmatosságával az praedálásokra kényszeríttesenek kifakadni, felettébb is szükségesnek láttuk lenni az fizetések mellett ruházatjokrúl is rendelést tenni. Melyre nézve

Quinto. Tapasztolván azt is, hogy az arany- és ezüstpénznek szűki miatt azon szükséget bé nem érthetjük: legjobbnak lenni láttuk az nemes vármegyéknek oly modalitást eleikben adni, az mely által mind az feljebbnevezett hadak, s mind az ország lakosi, ruházatjokra való szükségeket naturaléjok commutatiója által bőven kaphassonak, és azáltal az idegeu országokban való kereskedés is nagyobb folyást vehessen; úgy tudniillik

Sexto. Az nemes vármegyék bizonyosszámú naturalékot az adjungált repartio szerint magok gremiumában repartiálván, és azokat arra rendelendő commissariusink kezéhez administrálván, az ország kereskedésit szükséges portékák cserélése által megindíthassák, részszerint az hazában lévő mesteremberek által, az mellyek nem educálandók, felmíveltetvén: az sokszor említett hadak számára és ruházatjára fordíthassák.

Septimo. Mindezeknek facilitását bővebben declarálván, az nemes vármegyének azon naturalék kevés számát eleiben

adja, és ha az nemes vármegye olyféle naturalékkal látná magát terheltetve lenni, az mellyeknek megszerzése maga gremiumában nehezen esnék: kívánja, hogy követjeit küldje a végre Kassára, hogy ottan generális-commissáriusunk jelenlétében magok között egyenlő értelemmel a naturaléknak minéműségét úgy oszszák fel, az mint legkönnyebbnek fog látszani.

Hogy pediglen azon vármegyékre repartiált naturaléknak quantumát tudhassa: in puncto sexto attingált Repartitio praesentibus adjungáltatik. Datum Rosnaviae, ex Senatus-Consilio. Die 3. Februarij, 1707.

(In simili reliquis.)

13.

Sréter János úrnak.

Generose Fidelis, nobis dilecte!

Salutem et gratiae nostrae propensionem. Az jó rendnek szükséges megtartása úgy kívánván, és magával hozván, hogy azoktúl, az kik az számadásoknak obnoxiáltatnak, számot vétethessünk, constálhasson mind jövedelme, mind haza szükségeire való erogatiója is az országnak : több dolgok között a végett is senatoria-commissiót, Generális-Commissarius Gróf Csáky István praesessége alatt rendeltünk Beszterczebányára; intimáljuk azért Hívségednek, hogy a midőn azon commissiónak beállását érteni fogja, vagyis az paránt tudósíttatik: akkoron, minden halogatás nélkül megjelenjen, és maga perceptióját illető számadásit rendessen béadja, — az commissiónak folytatásához magát alkalmaztatván. Coeterum servet Deus eandem diu felicem et incolumem. Rosnaviae, ex Senatus-Consilio, 3. Februarij, 1707.

(In simili Georgio Horváth de Pálócz Cassirio Bellico. — In simili Francisco Lónyay.)

14.

Bezegh Gáborné asszonynak.

Áldja meg Isten Kegyelmedet.

Az jó rendnek szükséges megtartársa úgy kivánván, etc. *(mint fölebb)* rendeltünk Beszterczebányára. Minthogy pedig az

néhai Kegyelmed férje : Nemzetes Vitézlő Bezegh Gábor hadi fizetűmester lévén, az aránt való számot mindenekrűl nem adott: intimáljuk azért Kegyelmednek, hogy a midőn azon commissiónak beállását érteni fogja, vagyis az aránt tudósíttatik, akkora mind azt, a ki keze alatt vannak az számadások, mind néhai férje vicegerensét és iródiákját, commissiónak praesesse által citáltassa, s illendőképpen megjelenjen, és a számadását rendesen beadassa, a többibe az commissiónak folytatásához magát alkalmaztatván. Éltesse Isten Kegyelmedet.

15.

Oeconomico Consilio, cum inclusa.

Spectabiles, Magnifici, etc.

Salutem, etc. Sok érdemes szolgálatjáért, Nemzetes Vitézlő Rétey Ferencz kapitány és egri vice-commendans hívünknek, mellyeket az üdőknek és heleknek alkalmatosságával haza dolgaiban praestált, conferálván kegyelmesen négy házhelybűl álló bokri (Bokor) fiscalis populosa sessiókat és puszta kisbáni just, mónosbéli pusztának nyolczadrészét, puszta malomhelylyel, mellyeket Bagosi német tiszt kétszáznyolczvan Rh.frttokban bírt, — az mint az accludált bizonyságtevű levélbűl kitetszik — Kegyelmeteknek praesentibus intimáljuk, hogy megnevezett Rétey Ferencz hívünknek azon praedeclarált portiókat, maga embere által, ad possidendum et usuandum assignáltatni és abban őtet helheztetni el ne mulassa Kegyelmetek. De reliquo, etc. Rosnaviae, ex Senatu. 4. Februarij, 1707.

Külczím: Minutae Rosnavienses, partim Consilio-Oeconomico, Spectabili item et Magnifico Baroni Hellenpach, et aliis rationem dandarum oneribus subjectis personis sonantes.

16.

Libertatio Ladislai Csorba et filiorum ac posteritatum ejusdem.

Nos Franciscus II., etc. Dei gratia, etc. Valakik édes nemzetünk köz-szabadsága mellett, menten első indulásunknak kezdetitűl fogva, hazánkhoz való szereteteket és készségeket önként, jó indulatjokbúl valósággal megbizonyítván,

életek és vérek földoztatására elszánt igyekezettel fegyvert fogtanak, s az által közügyünk elősegéllését dicsíretesen munkálódták és munkálódják, méltóknak itéltetvén érdemes megjutalmaztatásra: illendőnek ismerjük maradékokra kiterjedő jutalommal megajándékozni. Ahhoz képpest kegyelmes tekintetben vévén nemes Szatmár vármegyében Avas-Újfalu nevű faluban lakos Vitézlő Csorba Lászlónak ezen nemzetséges fegyverkezésben hűségesen mutatott szolgálatját, az öszveszövetkezett magyar haza statusi által adattatott vezérlő-fejedelmi authoritásunk szerint, azon paraszti és jobbágyságbeli állapotbúl, mely szerint ennekelőtte való időkben az fiscus birodalmában lévő jobbágyság alatt tartatott, fiaival és maradékival együtt felszabadítottuk és libertáltuk, sőt az honnan annak idejében illeni fog, armalis impetratiójára s az által az haza nemesi rendei közzé való bévétetésére szabadságot engedtünk, úgy mindazonáltal, hogy azon nemesi szabadsága ellenünk, vagy maradékink ellen ne suffragálhasson. Az minthogy felszabadítjuk és modo praevio libertáljuk is mind magát s mind praescriptusit, salvo jure alieno harum nostrarum vigore et authoritate literarum manumissionalium libertationalium mediante. Datum in arce nostra Munkács, die 4. Februarij, Anno 1707.*)

17.

Consilio Oeconomico.

Spectabiles et Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi item et Nobiles, Amici et fideles nobis dilecti!

Salutem et gratiae nostrae principalis propensionem.

Az mindenféle venálék folyásárúl, s azoknak limitált árárúl mit intimáltunk légyen ezelőtti napokban Kegyelmeteknek, és Kegyelmetek is minemű dispositiókat tött az aránt, tudva vagyon Kegyelmeteknél. Gondoskodván és tanácskozván tovább is, hogy az venaléknak limitált ára légyen s megtartassék: oly dispositiókat tegyen Kegyelmetek, exhortálván és intvén az vármegyéket, s azoknak tiszteit, hogy mindenütt ottan, valahol azelőtt in gremio comitatus az heti-vásárok tartattanak, mindenütt instauráltassanak és tartassanak. Hogy

*) E levél Aszalay Ferencz udvari titkár keze irása.

pedig azoktúl az szegénység, s egyéb vendítorok el ne idegenedjenek, hanem inkább mennél számosabban árujokkal gyűlekezzenek: egy-két vásárban elé sem köll hozni, annyivalinkább stricte megtartani az limitált pretiumot, hanem azután harmadikba, negyedikbe, az midőn az vásárok invalescálnak, azon limitált pretiumot jelenteni, publicálni, és megtartására inducálni szükséges. Holott pedig megértvén az limitatiót, valaki az béhozott áruját azon limitált áron eladni nem akarván, visszavinni kívánná, aż semmi úttal ne engedtessék, hanem inkább azon venditor, limitált áron való eladására adigáltassék. Azonban az hazánknak közszükségnek örve alatt, sem Kegyelmeteknek, sem harminczadosoknak, sem egyéb commissariusoknak az vásárokba ne légyen szabad az coemptio, hanem mindazok privatus vevőknek, hogy limitált áron juthassanak kívánt szükségekhez, assistálni tartozzanak. Mert a mi az köz haza szükségét illeti, azoknak megszerzésére és administrálására az vármegyék requiráltatnak. Holott pedig az limitatiónak nyilvánvaló megvetésével valaki nagyobb áron árulni mérészelne: abban eddig practicált confiscatiót nem köll követni, hanem az olyan azonnal áruja limitált pretiumja harmadik részének elvesztésével bűnhedjék, azaz, ha valakinek egy tallérra limitált eladó portékája volna, s az vevőnek azon az áron adni nem akarná: szabadíttatik az vevő, hogy az olyan portékáért egy rhénes forintnál többet ne adjon az venditornak, húsz tallérat peniglen köz haza szükségére, arra rendelendő cassába, assignálja.

Minthogy pedig ezen limitatiók dolgában meg van hagyva és parancsolva az vármegyék tiszteinek: szorgalmatossan vigyáznának az rézpénz böcsére s valorára, nem szükség azért, hogy Kegyelmetek által rendelt s kiküldött fiscusok tovább abban procedáljanak, hanem inkább ezennel revocáltassanak. Melyhez Kegyelmetek magát accomodálja.

Rosnaviae, ex Senatus-Consilio, die 5. Februarii 1707.

18.

Olasz Ferencz uram részére való Intimatio, ad Oeconomicum.

Spectabiles et Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi item et Nobiles, Amici et Fideles nobis dilecti!

Salutem et gratiae nostrae principalis propensionem. Minthogy mi tekintvén igaz hazafiságát Nemzetes és Vitézlő Olasz Ferencz hívünknek, az Oeconomicum Consiliumunk tanácsának declaráltuk : azokáért intimáljuk praesentibus Kegyelmeteknek, hogy megnevezett Olasz Ferencz hívünket maga commembrumának s consiliariusnak ismérni, az sessióba, votatióba admittálni, installálni, minden praerogativákban, emolumentumokba, s fizetésbe, a die emanationis praesentium ad instar aliorum részessé tenni el ne mulassa. Caeterum, servet Deus eosdem diu salvas et incolumes. Rosnaviae, ex Senatu, 5. Februarii, 1707.

19.

Sáros-Patak, 8. Februarij, A. 1707. Gróf Pekri Lőrincz úrnak.

Kegyelmed levelét mostani utazásunk alkalmatsoságával tegnap estve felé vettük kedvessen. Ámbár ugyan Nemzetes Vitézlő Orbán (Elek?)...*) hívünknek Munkácsról minapában küldött parancsolatunk szerint hamarább kellett volna hozzánk jönni: mindazáltal ennyi időre lett eljövetelét velünk késedelmes béérkezésének tulajdonítjuk; kitül mind szóval izenetit, mind levelében feltett dolgokrúl való írásit bőven értettük Kegyelmednek.

Erdélyben való bémenetelünk felől való szorgalmatoskodását Kegyelmednek a mi illeti: noha ugyan már szintén útban lévén, személyünk szerint kívánunk az nemes haza lakosi bémenetelünk iránt már ennyihány ízben lett szíves kívánságinak eleget tennünk, és a sokféle zűrzavarokkal öszveegyeledett állapotját Isten szent segedelméből mindnyájokat megörvendeztető rendben és karban állítanunk : de minekelőtte béérkeznénk is, az mint már ennekelőtte is megírtuk Kegyelmednek, Tekintetes Nemzetes Vay Ádám udvari marschal és senator úri hívünket rendeltük előrebocsátanunk, az haza rendeinek öszvegyülekezések végett emanált convocatioria leveleinkkel, úgy, hogy Kegyelmeddel és több úri s főrendű híveinkkel mind az gyűlésnek helyérűl és idejérűl, s mind bé-

*) A pontozott hely ki van szakadva, úgy alább is.

menetelünk alkalmatosságával való fogadtatásunk modalitásárúl consultálódván, Kegyelmetek megegyező akaratbúl tégyen olyatén rendeléseket, az mellyek szükségesképpen meg fognak kívántatni. Mellyekrűl, Isten ő kegyelmét kevés napok alatt bévivén, bőven fog ő kegyelme által informatus lenni Kegyelmed, s nem kétljük, tapasztalt dexteritássa szerint oly serénységét fogja mutatni mindezekben Kegyelmed, hogy az iránta való reménységünknek semmi megcsökkenését nem fogjuk experiálni.

Csudáljuk azonban, hogy az munitiók kívánásában most is annyira ..... atuskodik Kegyelmed: holott azoknak ily hosszas úton való bévitelét nemcsak az fagy akadályoztatja, de teljes lehetetlenségnek tetszik előttünk, legkiváltképpen azért is, hogy télnek idején obsidióknak tétele, s várak és erősségeknek vívása a hadi praxisnak ellene vagyon; elégségesnek látjuk azért, ha csak szintén azt viszi is végben, míg az idő ki .... operatiókhoz kezdhetünk, hogy az ellenség a szerte-széllyel való kiczékázást ne merészelje követni, mely által annyival is inkább meg fog szoríttatni, mentűl nagyobb vigyázással és serénységgel repelláltatik excursióiban. De mindezekrűl, Isten bennünket bévívén, minémű szükséges dispositióink lesznek, Kegyelmednek értésére fognak adattatni.

Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor Generál-Mezei-Marchal és senator úr intentuma szerint igen jó lett vólna, ha az fagyon hamarjában két felől az ráczságra csapván Kegyelmetek, azokat eldúlhatta vólna Kegyelmetek; de már más hadi dispositiók interveniálván, az ideki való ellenség motusára nézve, s magunk is penig szintén (az mint feljebb íránk) útban lévén, nem látjuk tanácsosnak, hogy Kegyelmed mostan az hazábúl távozzon; sőt inkább szükséges, hogy a szebeni bloquadát megerősétvén, oly rendeléseket tégyen, hogy bémenetelünkben teljes securitásunk lehessen, kit nem kétljük, el is fog Kegyelmed minden serénységgel követni,— annyivalinkább szorgalmatoskodván az jó vigyázásban, hogy az mint Kegyelmed levelébűl látjuk, már is kezdett az ellenség excursiókat tentálni, mellyet legkiváltképpen szükség, hogy Kegyelmed minden tehetséggel repelláltasson.

Az hozzánk küldött követséget is mai napon megértvén, kedvessen vettük az nemes haza ily szíves hívséggel való viseltetését, melyre szóval bőven választ tévén, arra relegáljuk magunkat; bémenvén penig az hazában, oly rendben kívánunk minden dolgokat állatni, melybűl mindenekre az régen kívánva várt és ohajtott nemzetünk bóldogúlása terjedjen, és állandóképpen maradékinknak is megörökösödjön. Coeterum, etc.

20.

Teleki Mihály úrnak.

Tekintetes és Nagyságos Kemény János özvegyének adjon Kegyelmed nyolczszáz kősót az aknákrúl.

21.

Körösi Györgynek.

Rozsnyón lévő párduczbűreinket, az mellyek már elkészűltenek, küldje utánnunk.

22.

Die 11. Februarij. Darvay Ferencznek.

Innen Munkácsrúl az huszti dominiumban küldendő huszonegy szekeres gyermeklovak szénájárúl és abrakjárúl elegendő dispositiót tégyen; és mivel az ittvaló dominiumot asztalunkra nézve szükséges segíteni, Kegyelmed ide is provideáljon naturálék és abrak iránt elegendőképpen.

23.

Die 13. Februarij, 1707. Munkács, Krucsay Márton praefectusnak.

Nemzetes Vitézlő Kolosvári Dávid hívünknek kegyelmessen resolválván a mádi hegyen egy darab szőllőt, mely ennekelőtte Czinczendorf által biratott, nemkülönben a tólcsvai hegyen Tóth Mihály Bogloska nevű szőlejét is, mellyek most a fiscus keze alatt vadnak: lévén mind a két darab szőllő említett Kolosvári Dávid hívünk szőleinek szomszédságában, ha azon szőllőkhöz más praetendensek nincsenek, számára assig-

nálja, úgy mindazonáltal, hogy ámbár ennekelőtte szabad szőllők löttenek légyen is, tartozzék belőllök dézmát adni. *)

24.

Manumissio Georgij Gál et successorum ejusdem. Munkács, die 14. Febr. Anno 1707.

Nos Franciscus II. etc. Damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis et singulis, hogy nemes Bereg vármegyében munkácsi dominiumunkhoz tartozandó Vári mezővárosunkban lakos, mostan testőrző palotás ezerünkbéli compániás-kapitány: Vitézlő Gál György nevű örökös jobbágyunknak, még eleintén, az mikor istenes eltökéllett szándékunk szerint hazánknak régen kívánt szabadságának helyreállítására való munkát kezünkre vettük volna, mellettünk lött hűségeskedését s szíves fáradozását kegyelmesen tekintetben vévén, s egyébiránt is fejedelmi kegyelmességünket véle valóságosan meg akarván tapasztaltatni: erre nézve az jobbágyi kötelesség és paraszti szolgálatnak sulyos terhe és rendi alól felszabadítottuk és manumittáltuk, nem tartván tovább is sem hozzá, sem mostan élő, vagy ezután születendő maradékihoz semminemű földesúri jussunkot és proprietasunkot, sem magunk, sem penig maradékink részérűl; sőt ennekfelette adtunk és engedtünk arra is szabadságot, hogy annak idejében, az honnan illik, maga, úgy maradéki armalist impetrálhassonak és az nemes országi nemesi renden lévő hazafiai számok közé incorporáltathassanak, úgy mindazáltal, hogy nemesi praerogativája ellenünk, vagy successorink ellen ne suffragáljon; a minthogy felszabadítjuk, libertáljuk, manumittáljuk is in perpetuum, harum nostrarum vigore et authoritate litterarum manumissionalium mediante. In Arce Munkács, die 14. Februarij, Anno 1707.

---

*) A levél után ezen jegyzet áll:

„N. B. 19. Februarij quietantia emanáltatott Kegyelmes Urunk neve alatt 1000 aranyokrúl, mellyel de perceptis Kálnási János uram quietáltatott."

25.

Inclyto Comitatui Bihariensi, 15. Febr. Anno 1707.

Repeső szíves óhajtással eleink által is sok időtűl fogva várt, s az egész világ előtt nagy emlékezetben forgó nemzetséges szabadságunk, melly az törvényekkel semmit nem gondoló Austriai Ház által, elsőben a királyi felségre nemzetünk elei és méltóságos rendei közzül sokaknak elcsábíttatások után lett maga beszínlésével, s annakutánna, annak a királyi diplomák és haza törvényi ellen körmös kézzel való megtartásával, és végre sok úri édes véreinknek istentelen felmészároltatások által nemzetünk közmegnyomoríttatását könnyes szemekkel alattomban sóhajtó főrendink megrémíttetések után, erőszakos maga megörökösítésével fundamentumostúl felforgattatott és elnyomattatott vala: immár a szent Isten rólunk való megemlékezésébűl és elménknek megindításábúl és naponként magát nagyobb-nagyobb mértékben mutató segedelmébűl újobban lábra kapván, és mintegy porábúl is megelevenedést vévén, édes hazánkban állandó megmaradását mutogatja; melynek megerősítésére szükséges lévén közönségesen értelmünket és akaratunkat és minden tehetségünket egybenkapcsoló tractákra és concursusokra lépnünk: nemes erdélyországi Statusok és Rendek egyenlő akaratjokbúl azon hazában való fejedelmi méltóságunkban és székünkben következő inauguráltatásunk solemnitását, s annak alkalmatosságával az haza megmarandóképen fundáltatandó javát illető conferentiák és köz-végezésekben kívánva kívánt ideit pro 28. futuri mensis Martij Maros-Vásárhely városában rendeltük. Holott az erdélyi Statusok és Rendek között minthogy az eleitűl fogva observáltatott rendtartás szerint az Partiumban lévő nemes vármegyék s Kegyelmetek comparitiója megkívántatik: a végre adjuk értésére egyszersmind intimáljuk is Kegyelmeteknek, hogy azon alkalmatossággal való consultatiókat és végezéseket tudván, maga boldogulásárúl annyivalinkább szorgalmatoskodhasson, és annak részesévé is lehessen: két érdemes főbb tagjai és követei által az megírt napon és helyen compareáljon; az kik elegendő instructiókkal megjelenvén, velünk és az odagyülekezendő több úri, nemesi és városi rendekkel a közjót együtt munkálódhassák. *(Civitati Debreczeniensi, eodem stylo.)*

26.

Munkács, 21. Februarij 1707. Az udvari kapitánnak. (Vay Ádám.)

Midőn az Kegyelmed első levelére választ kívántam vólna adni, az Kegyelmed második levelét is vettem, melybűl mind az urak összvegyülekezetit, mind az gyülés helyérűl való opiniójokat értem. Megvallom, hogy az mennyiben az erdélyi constitutiókat ezen utóbbi actus után imaginálhatom, úgy gondolom: Fejírvártt is meglehet az gyűlés, kivált hogyha mind az ellenségre, mind az élés alkalmatosságára nézve oly módot observálnánk, hogy három helyütt volna az készület; lenne Kolozsvárott vagy másutt az gyűlésnek terminussa, és csak rövid-nappal azelőtt transferáltatnék Fejírvárra, és ottan az inauguratio meglévén, más oly harmadik helyre, a hol mind subsistentiára, mind securitásra nézve alkalmatos volna; így — gondolnám — mindenek alkalmatosan véghezmehetnének az élődés praetextusa alatt.

Az convocatoriákat tegnapelőtt Orbán Elek elvitte, de félek, hogy Somlyó felé vette útját. Az hopmesternek indúlásárúl fogok parancsolni, de Teleki úr Kegyelmetek közibe való érkezésével — tudom — még bűvebb informatióját fogom venni Kegyelmeteknek.

Az Dunántúl írják, hogy Bezerédiék az németet quártélyokban felvervén, másfélezeret vágtanak vólna közzűlök; melynek jóllehet ugyan még confirmatióját várom, de ez is nem megvető helyrűl jött. Ezzel, etc.

27.

Mnnkács, 22. Februarij 1707. Bertóti Ferencz úrnak.

Az salétrom, fegyver és egyéb hadi készületek felől írt levelét Kegyelmednek vettem, és éppen alkalmatosan érkezék Bonak levele is Danczkárúl, melyben írja, hogy újonnan Danczkára transferáltattanak az cambiumok, úgy, hogy még az elmlút esztendőbűl is két hólnap fog nála lenni; melybűl ugyan az Hellenpach és Dobozi assignatióit kell defalcálni, melyrűl Kray bűvebben fogja informálni Kegyelmedet. Az mi azért az következendő hólnapokat illeti, azokrúl assignatiót

adhat Kegyelmed, úgy kormányozván az dolgot, hogy mindenkor egy hólnapi summa az cassában maradhasson Danczkán. Port, salétromot mentül többet vétessen Kegyelmed: de az fegyvert drágállom. Ha Kray sietve jű, remélem, még itt fog érni.

28.

Litterae Illustrissimo ac Reverendissimo Archiepiscopo Kijoviensi, super investitura et consecratione Petronij Kaminszki sonantes.

Illustrissime ac Reverendissime!

Amice nobis honorande!

Revocatis in memoriam superiorum temporum revolutionibus, idque sub dominatu domus Austriacae, quo modo Episcopatus ecclesiarum graeci ritus cum sacro-sancta romano-catholica matre ecclesia unitarum, in hoc Ducatu nostro Munkacsiensi existentium, cum evidenti non solum juris nostri patronatus derogamine, sed et dioecesis istius Kijoviensis authoritatis, unde hujusce Episcopatus investituram longas per temporum series pendebat, praejudicio per Archiepiscopatum Strigoniensem avulsus, dioecesique eidem subjectus extitisset; cum jam victricibus per Dei omnipotentis dexteram armis, cum totius Patriae hujus praerogativis in libertatem assertis et vindicatis, hunc quoque Episcopatum juxta primaevam institutionem et usum dioecesi Kijoviensi postlimino reincorporandum merito consvevimus, non ambigimus. Nos Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationi Vestrae gratum eatenus officium praeituri, dum imminatam per dictum Archiepiscopum Strigoniensem ejusdem dioecesis authoritatis facultatem in hocce Ducatu nostro iterum redintegratam, stabilemque reddimus; quod ut magis testatum existat, memorati Episcopatus munus et honorem Admodum Reverendo Petronio Kaminszki, ut qui et dotibus animi, morumque integritate, et curandarum animarum diligenti cura et sollicitudine, non modo praecelluit, sed et de Nobis, Regnoque isto Hungariae optime meritus haberetur, ex plenitudine juris nostri patronatus contulimus. Proinde Illustrissimam et Reverendissimam Dominationem Vestram congruum esse duximus superinde requisitum habere, — quod siquidem recepto modo sanctisque canonibus

idem Episcopatus investituram et consecrationem sui, nonnisi titulatae Dominationis Vestrae, tamquam dioecesanei sui benevolentia consequi poterit, velit nonsolum id eidem impertiri procurare, sed et Sanctissimum Pontificem Romanum eatenus interpellare, ut quod collati per nos Episcopatus, sui confirmationem eidem dignetur Sua Sanctitas summa pastorali sua cura et patrocinio subvenire. Quem dum impense recommendamus, manemus

Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Vestrae.

Munkács, 26. Febr. Anno 1707.

29.

Anno 1707. 27. Febr. Munkács, Ajtai úrnak.

Ment commissio: adjon Nemzetes Vitézlő Krucsai János óberster úrnak 200 rhénes forintokat.

30.

Item, sub eodem dato, Haraszti Imre úrnak.

Commissio emanáltatott, hogy a mely gyapjút Szinyavszkyné asszonyom embereitűl confiscált: azt adja vissza, hogy az országbúl szabadossan kivigyék.

31.

Item. Szatmár városának.

Minemű processus forgott előttek Pap Miklós nevő ember dolgaiban: annak kiadattatása felől már ennekelőtte parancsoltuk vala; mely (parancsolat) mivel eltévelyedett, — hogy az instans dolga véget érhessen, újobban parancsoltuk: azon processust adják kezéhez.

32.

Principi Lubomirszky.

Celsissime Princeps!

Frater, Vicine, nobis observande!

Lamentabiliter sane repraesentatum est mihi, quomodo nobilem dominam Evam Kolaczkoczki, Egregii Johannis Szokoly conthoralem, in libero domus suae et nefors pertinentiarum quoque usu ab antiquo observato, in oppido Lublyó

situatae, proles ejusdem legali, absque processu juris idque absoluta vi et communis justitiae dedictamine, ubique vetitis et interdictis modis, interturbare coeperint. Cum vero ijdem omnes et singuli jurisdictioni Celcitudinis Vestrae subsint, congruum fore duximus Eandem, cui quorumlibet jura sancta rectaque manere cordi esse haud dubitamus, desuper fraterne requirere, quatenus praedictam Evam Kolaczkoczki, in quantum juri et justitiae conveniens judicaverit, Celsituto Vestra contra turbatores, ac cujusvis ordinis illegitimos impetitores universos et singulares protegere, inque longas per temporum series continua et domus suae et quiquid ad eandem pertinerit, usu reali, conservari facere et manutenere velit. In reliquo Celsitudinem Vestram divinis excubijs commendantes, manemus

Celsitudinis Vestrae frater et vicinus paratus.

In arce Munkács, die 28. Februarij, Anno 1707.

33.

Stephano Boronkai. Munkács, 28. Februarij, A. 1707.

Generose, etc. Salutem et principalis gratiae nostrae propensionem. Nem kétljük, Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Keczer Sándor tanács és districtualis commissarius hívünk által requiráltatván, granatéros-regimentünk marsutáját is vette légyen, mely, a mint tudtunkra vagyon, Nagy-Mihályig csináltatott meg; s immár azon lineára nem lévén szükség utokat continuálni, hogy az szegénységen ottan körül terheltetést ne okozzanak : Kegyelmed egyenesen az lyánvári révre csinálja meg az marsutát, lévén correspondenter Nemzetes Vitézlő Eötvös Miklós districtualis comissariusunkkal, hogy ő kegyelme is Tiszántúl tudhassa magát mihez tartani. Mely utazásban is hogy annyivalinkább az excessusok elmozdíttassanak : Kegyelmed adjungáljon melléjek commissariust. Coeterum eundem benevalere desideramus. Datum Munkács, 28. Febr. A. 1707.

34.

Nicolao Eötvös. Munkács, die 28. Febr. 1707.

Generose, etc. Salutem et principalis gratiae nostrae propensionem. Granatéros-regimentünknek a lányvári réven kellet-

vén általköltözni, hogy Hosszúfalu táján bagázsiánkkal megegyezhessen: Kegyelmed marsutájokat csinálja meg és adjungáljon commissariust melléjek; kiknek indúlásokrúl és Tiszán innen való sietőn rendelt marsokrúl Zemplén vármegyei substitutus vice-ispány hívünk fogja értesítni Kegyelmedet; de, hogy annyivalinkább jobban tudhassa magát mihez tartani: küldje eleikben Kegyelmed innenvaló földre is maga expressusát. Coeterum eundem valere desideramus.

35.

Collatio Episcopatus Munkacsiensis, Admodum Reverendo Petronio Kaminszki facta.

Nos Franciscus II. Dei Gratia etc. Damus pro memoria, significantes, quibus expedit, universis, quod nos, attentis et consideratis eximia in rebus divinis doctrina, fideque et morum probitate, et consequenter in pascendis ad aeternam salutem animabus diligenti cura, studioque et industria, necnon illibatis erga nos, inclytamque gentem Hungaram fidelitatis, meritis Admodum Reverendi Petronii Kaminszki Praepositi in Kolotka, quibus se coram nobis satis probatum reddiderit, ac parem inposterum quoque fidelitatis constantiam polliciturus et impensurus est: officium et honorem Episcupatus ecclesiarum graeci ritus sacro-sanctae romanae catholicae fidei unitarum, in Ducatu nostro constituumus; quod videlicet superioribus revolutionibus, idque sub dominatu domus Austriacae per Archiepiscopatum Strigoniensem cum manifesto juris nostri patronatus praejudicio a libera dispositione nostra avulsum, jam divinis auspiciis redintegrata plenarii juris nostri authoritate, collationi nostrae subjectum, eum, eo quo ante dotatum fuerit existitque, beneficio, in emolumentum animarum donaverimus et contulimus, attribuentes eidem eam quoque ecclesiastici hujus muneris facultatem, ut de investitura quoque sui et consecratione juxta receptum modum sanctosque Canones unde convenit, sufficienter providere valeat. Imo damus, donamus et conferimus, facultatemque super praemissis attribuimus, harum nostrarum vigore et authoritate litterarum collationalium mediante. Datum in Arce Nostra Munkács, die 28. Mensis Februarij, Anno 1707.

36.

Munkács, 1. Martij 1707. Szirmainak.

Sibrik lejövetele alkalmatosságával értvén az Kegyelmed utazása iránt való fáradozását: midőn ez iránt való Kegyelmed készségét köszönetlenűl nem akartam hadni, ada ösztönt az bűvebb írásra az Dőri kornyadozása miatt elhagyatott vásárlásimnak lehozatása; melyrűl jóllehet ugyan, reméllem, vehette már Kegyelmed dispositiómat, hogy tudnillik az Kegyelmed diákja számára való passusnak kiadatása Eszterházi Antal úrnak megparancsoltatott, — mindazonáltal újonnan is kérem Kegyelmedet, accelerálja az mennyiben lehet az hintómnak és az feleségemtűl küldetett sézámnak leküldését, az nénémtűl hagyatott lovakkal együtt: mivel értvén, hogy az feleségem az velenczei követ lovait ki nem fizethette, azoknak megvételérűl szándékomat letettem. Az mi illeti az már kifizetett és ott maradott zálogoknak részét: minekelőtte az többit kifizessem, securitásom kedvéért (mivel oly véletlenűl késedelmességekkel megcsaltanak) leküldését kívánom; mellyet ha tovább is halasztani fognak, reméllem, találok magamnak módot károm megfizetésében. Mivel penig talám az feljebbemlített hintónak leszállítása még az fagyon is meglehet: kérem, az mennyiben lehet accelerálja Kegyelmed, vászonnal béboríttatván.

37.

2. Martij, 1707. Munkács, Keczer Sándor úrnak.

Mivel granadíros-regimentünk, úgy colonellus Fierville bagasiájának szükségesképpen, míg Isten Erdélybűl visszahoz bennünket, előbbeni quártélyokban kell maradni: ahhozképest subsistentiájárúl tegyen dispositiót.

38.

Anno 1707. die 3. Martij, Munkács. Vay Ádám úrnak.

Beszterczérűl 28. datált Kegyelmed levelét s tudósétását kedvessen vévén, mind abbúl s Pekri Lőrincz Generális úri hívünk levelébűl (Erdélybe) bémenetelünk iránt tött Kegyelmetek dispositióit értjük. Kívánván annakokáért sokszori igyekezetünk szerint azon nemes hazát is mind személyünk jelenlételivel megörvendeztetnünk, s mind sokféle confusióban lévő állapot-

jábúl régtűl fogva sóhajtva várt boldogúlására, az fejedelemségnek magunkra vállalásával, és az országhoz való hitbéli kötelességünknek tökélletességére Isten segedelmébűl végbenvitetendő inaugurálltatásunkkal, s azt követő jó rendnek tételivel mintegy új megelevenedésre juttatni: azon lészünk igyekezetünkkel, könnyűszerrel lévén egyébiránt is, hogy 11. currentis innen megindúlván és bagasiánkkal magunkat conjungálván, az tett rendelések szerint utunkat követhessük, és a terminusra béérkezhessünk. Coeterum, etc.

39.

Eadem die. Bertóti Ferencz úrnak.

Lőcsérűl 24. praeterlapsi mensis Febr. datált Kegyelmed levelét kedvessen vettük. Mind a Komlósi regimentje számára készűlt mundérnak az székely ezer számára való fordíttatását szükségesnek látjuk, mind az kívántató bőreknek megszerzésében mutatandó industriáját helybenhagyjuk. A szélekben letett posztók számát és színeinek specificatióját Kegyelmedtűl elvárjuk. Granatéros-regimentünk számára készíttetendő mundérung hogy annyivalhamarább, elébbeni rendelésünk szerint Lőcsére leszállíttatván, Kegyelmed serénykedése által véghezmehessen: a végre granadéros-regimentünkbéli tisztünket küldöttük Tekintetes Nagyságos Hellembach János administratorunkhoz; melynek leszállíttatásában, úgy véljük, időhalasztás nem is lészen. Ahhozképest Kegyelmed ily szorgalmatosságát mutassa, hogy azon mundérung pro 1. Maij egészlen elkészíttessék, és ide Munkácsra administráltassék is. Kray Jakab hívünk hozzánk érkezvén, a danczkai vexelnek megindulásárúl bizonyossan informál bennünket; Kegyelmed azért abban kétséges nem lévén, kezdje el azon vexelt. Az nemes vármegyékhez exmittált senator urak hogy instructiójokon kívűl az dolgot folytattak vólna, nem értettük, várván ő kegyelmek relatióját; úgy reflectáljuk penig magunkot, hogy az limitatio felől abban semmi emlékezet nem vólt; melyben ha mi orvoslásra való állapotok, — az mint nem kétljük, — kívántanak: a nemes vármegyék és városok követjei Gróf Csáki István Generális-Commissarius és senator úr praesessége alatt compareálván, ottan igazításban vétettetnek.

Szendrő vára demolitiójához, oly értelemben lévén ennekelőtte, hogy oly felesszámú nép nem kívántassék: azért nem tettünk, való, nagyobb mértékben való rendelést; de már így értvén a dolgot, az ingenérrel Kegyelmed egyetértvén, nem árt, ha projectuma szerint az munkásokat szaporítani fogja. Coeterum, etc.

40.

Item, eadem. Pekri Lőrincz úrnak.

Kegyelmed levelét szintén ez órában vévén, kedvessen értjük abbúl mind bemenetelünkhez képpest az Beszterczére öszvegyűlt nemes statusok rendelését, és invitatiónknak mivóltát is; sokszori igéretünkre azért magunkra reflectálván, mivel egész szíves igyekezetünk egyedűl abban határoztatik, hogy bennünket hűséges óhajtással és kívánsággal váró híveinket személybeli jelenlétünkkel, és az régtűl sokféle sanyargattatásokkal küzködő haza zúr-zavaros állapotjának a jó rendben való hozás által kívánatos szabadsággal díszeskedő csendességnek megújulássával nemcsak megörvendeztessük, hanem Isten szent segedelme által mintegy ugyan új életre támaszszuk, és vezéreljük is. Ahhozképest Kegyelmetek által tett rendeléseknek annuálván, noha ez hazában való szükséges dolgok kormányzássa továbbvaló mulatozásunkat kívánná magában: de mindazáltal azokat jó rendben hagyván, azon lészünk teljes igyekezetünkkel, hogy 11. currentis óldalunk mellé elrendelt hadainkkal innen megindúlhassunk, követvén az Kegyelmetek által elrendelt marsutát. Az kioszlott hadaknak ezerekre való küldettetések iránt kiadván, az kiknek illett, parancsolatinkat, nem véljük, hogy abban valami fogyatkozás következne. Pro 1. Maij az magyarországi statusoknak az ónodi mezőre praefigált generalis conventusnak terminussa hogy pro 1. Junij extendáltassék: még arrúl mostanában semmi újabb rendelést nem tehetünk, — az idő mivólta és Erdélyben való dolgaink állapotja mutatván arra módot és alkalmatosságot; azon leszünk mindazáltal, hogy ezen kevés idő alatt is, a mennyire Isten bennünket segíteni fog, az erdélyi haza dolgainak jó rendben állítása, s egyéb publicumok és privatumok is az időnek rövidsége miatt megcsökkenést ne szenyvedje-

nek, — bízván méltóságunkhoz képest továbbvaló folytatását bemenetelünket illető circumstantiáknak Kegyelmetek hűséges szeretetére. Coeterum, etc.

41.

Item. 3. Martij, 1707. Alexandro Keczer.

Nemzetes Vitézlő idősbik Kubínyi Ádám kassai porkolábunk instálván előttünk, hogy a mely mészárszéket parancsoltunk az ottvaló hadak subsistentiájára nézve erigáltatni: mivel azon kívűl más mészárszék, az mint informáltatunk, nem lévén, mindennapi szükségére kívántató hús iránt nagy fogyatkozás vagyon, abbúl fizetése imputatiójával adattatnék hús számára. Ahhozképest Kegyelmed tegyen iránta oly dispositiót, hogy abban fogyatkozása ne légyen.

42.

Item. Darvay Ferencznek.

Tekintetes Nemzetes Vitézlő Dolhay György huszti főkapitányunknak, az mely Plesko nevő havas adjudicáltatott vala a felsőbb esztendőkben, nemes Máramaros vármegye bírái által, ahhoz való nyilvánságos igazságát magunk is mind az régen hozott deliberatumbúl, mind egyéb documentumibúl is általlátván, Kegyelmednek praesentibus parancsoljuk: az minémű formalitásokkal azon Plesko havas ő kegyelmének adjudicáltatott, az szerint minden kérdés-támasztás nélkűl assignáltassa ő kegyelmének, — azt hozván a közigazságnak rendi is magával, hogy kinek-kinek a magáé megadattassék. Coeterum, etc.

43.

Item, eotum. Ilosvai Bálint úrnak.

Értettük, hogy Kegyelmed ezerebéli katonák Erdélybűl ezerekbűl kioszolván, házoknál volnának; arra nézve Kegyelmednek serio parancsoljuk: mindazokat felkerestetvén, ezerére minden késedelem nélkül compelláltassa. Coeterum, etc.

44.

Item, eotum. Eötves Miklósnak.

Mivel erdélyi fejedelemségünk inauguráltatására azon

ország gyűlésére 11. currentis fogunk indúlni, előre penig bizonyosszámú lovainkat is, azok mellé rendelt szolgáinkkal együtt, indítani akarjuk; hogy magunknak, úgy óldalunk mellet lévő rendeknek és hadainknak, nemkülönben Veresmart tájékán velünk megegyező bagasiánknak az általmenetelben subsistentia végett fogyatkozása ne légyen: Kegyelmed az accludált marsuta szerint tégyen szénárúl, abrakrúl s egyéb mindenféle naturalékrúl egész dispositiót a specificált helyekre.

45.

Item, eotum. Gróf s Generális Barkóczy Ferencz úrnak.

Emlékezetiben lehet Kegyelmednek: az elmúlt napokban Rozsnyón léte alkalmatosságával is hozódott vala elő, hogy mivel Kegyelmed az confoederált magyarországi Statusoktúl még az szécsényi gyűlésben deputáltatott vala Tiszteletes s Nagyságos Pettes András püspök és senator úrral együtt erdélyi fejedelemségünkre való inauguráltatásunk solemnitására öszvegyülekező Statusok és Rendeknek azon magyarországi Statusok nevével leendő köszöntetések, és egyéb Kegyelmednél tudva lévő dolgok követése végett. Melyre nézve szükséges lévén a Kegyelmed bejövetele, minthogy azon inaugurálttatásunk solemnitássára az erdélyi Statusok pro 28. currentis termináltták Maros-Vásárhelyre az ország gyűlésének az napját, hová hogy alkalmatossan béérkezhessünk, már az elrendelt marsokon 11. praesentis okvetetlen innen meg fogunk indúlni: Kegyelmed is úgy intézze dolgait és utazását, hogy útban magát velünk conjungálván, azon gyűlés napján jelen lehessen. Coeterum, etc.

46.

Item. Pettes András úrnak.

Mutatis mutandis, eodem stylo mint Generális Barkóczi Ferencz úrnak, tudtára adatnak az dolgok.

47.

Item, eotum. Kajdi Istvánnak.

Néhai Komlósi Ferencz özvegye comprobálván előttünk, hogy az mely három jobbágy, nevezet szerint Nagy-Mihályi

Mihály, Varga Gergely és Szép János, Kegyelmed alatt lévő hadnagyink által depelláltatván, az ezerben attraháltatnának, ezen ügy kezdetitűl fogva sem egyszer, sem másszor fegyverviselők nem vóltanak; arra nézve Kegyelmednek serio parancsoljuk: hagyja meg azon hadnagyinak, hogy többé az említett özvegy megnevezett jobbágyit semmiképpen ne háborgassák, mivel megholt férjének hűséges szolgálatját tekintvén, senkinek meg nem engedjük, hogy ilyetén jobbágyinak distractiójával megkeseríttessék. Coeterum, etc.

48.

Francisco Bertóti. 5. Martij, Anno 1707. Munkács.

Nemes Szokolovics Demeter házastársa instálván előttünk Kegyelmed által árestáltatott veje, Roga Mihály végett: kívántuk Kegyelmednek értésére adni, ha comperiáltatik, hogy az confoederatióra megesküdt légyen, azon javait, melylyeket Kegyelmed confiscáltatta, remittáltassa, és magát is mások által se engedje impetáltatni; holott penig az hitet le nem tette vólna, s abban comperiáltatnék malitiája, vagy tovább is deponálni nem akarná: Kegyelmed ellene személye iránt procedáljon, de ha az jószág vagy akármely ingó jó feleségét vagy felesége anyját concernálja, annak restituáltassa. Coeterum, etc.

49.

Item. 5. Martij. Ajtai Mihálynak.

Nemzetes Vitézlő Kazinczy András atyai restantiáit, úgymint in toto 1800 magyar forintokat, rézpénzűl refundáljon.

50.

5. Martij. Ajtai Mihálynak.

Nemzetes Vitézlő Váradi György hadnagy hívünknek házastársa Kannagyártó Borbála számára adjon 100, azaz száz rh. forintokat.

51.

8. Martij. Keczer Sándornak.

Adjon az kassai ursulita-apáczáknak négy hordó bort, keze alatt lévő borainkbúl.

52.

8. Martij. Keczer Sándornak.

Nemzetes Vitézlő Hagara Mátyás rationum exactorunk alázatossan repraesentálta előttünk, hogy jóllehet Méltóságos Gróf Aspermond Ferdinand sógor urunk szerelmes házastársa kedves nénénk-asszony részérűl való fizetésebeli restantiáinak megadattatása végett parancsoltunk vala Izdenczi Márton akkori praefectusnak: mindazáltal eddig is elhaladott. Ahhoz képest Kegyelmednek, parancsoljuk, compertis comperiendis, megírt nénénk-asszony ő kegyelme részérűl való jószágbéli jövedelméből azokat complanáltassa. *)

53.

8. Martij. Kolosvári Andrásnak, commissionaliter.

Adjon:

1. Regensné asszonynak beregszászi borokbúl nro 10.
2. Kaminszkinak beregszászi borokbúl nro 3.
3. Erdélyben szállítandó hegyallyai bor, új, vasa nro 10.

Item régi ó-bort, vasa nro 10.

Item esztendős asszú-szőllő-bort, vascula nro 8.

54.

9. Martij. Öttvös Miklósnak.

Mivel bizonyos consideratiókra nézve Ungvárra kelletik e jövő pénteken indúlnunk: onnan okvetetlen következő hétfőn leszen bagasiánkhoz Borhid vagy Veresmart felé nyomúlásunk. Kegyelmednek azért ezen statióknak rendit accludáltuk, egyszersmind parancsoljuk is: azon újabb statiókra elegendőképpen provideáljon. Ezenkivűl penig három compania palotás-hajdúinkat Erdélyben szállítandó mundérral hólnap fogjuk az elébbeni marsruta szerint indítani előre: azon statiókra is tegyen Kegyelmed dispositiót; egyszersmind a mundért forspont által kelletvén bészállíttatnunk: az erdélyi határig tegyen az iránt is dispositiót, hogy az hol alkalmatossabb lészen, ottan felváltassanak a szekerek. Azonban Huszt várában lévő ezerig való szalonnát szállíttassa Kegyelmed munkácsi várunkban.

*) E levél Aszalay kezeírása.

55.

Kolosvári András munkácsi fizető mesternek.

Megparancsoltatott, hogy az palotás- regyimentbeli tisztek nyári equilis portióit az már ineált computus szerint pénzűl refundálja.

56.

9. Martij, Munkács. Ajtai Mihály úrnak.

Adjon Nemzetes Vitézlő Szent-Iványi János, palotás testőrző-regimentünk óbestere kezéhez ötezer rhénes forintokat, mely között aprópénz is légyen.

57.

Item. Kálnási Jánosnak.

A mely háromezer forintokat adott e napokban Nemzetes Vitézlő Zatureczky úr fejérpénzűl holmi kívántató naturálék vásárlására, azt in simili moneta refundálja.

58.

Item. Cserei Jánosnak.

Minthogy Isten jóvóltábúl Erdély felé indúlófélben vagyunk: szükségesképpen megkívánjuk, hogy Máramaros vármegyében az feljebb elmúlt napokban inquartirizált székely hadaink velünk egyetemben bejőjjenek; arra nézve Hűségének ezen parancsolatunk által serio committáljuk, az mely marsokat Nemzetes Vitézlő Horvát Gábor nemes Máramaros vármegyei viceispán hívünk fog parancsolatunk szerint csinálni: azokon az hadakkal együtt Erdőd-Szádára úgy siessen, hogy pro 17-ma praesentis reggeli órákon bennünket itten érjen. Az kik azon székely hadaink közzűl ló nélkűl vólnának is, azokat is indíttassa el Hűséged, — kiknek meglovasíttatásokrúl teszünk dispositiót Erdélyben.*)

59.

Item. Darvay Ferencznek.

Vévén Kegyelmed ezen parancsolatunkat: adjon Tekintetes Nagyságos Prínyi Zsigmond hívünknek, keze alatt lévő sóbeli proventusbúl 500 rh. forintokat.

*) E levéltől kezdve a 96-dik szám alattiig a prothocollon Aszalay keze írása.

60.

Item. Gabrieli Horvát.

Máramarosban a feljebb elmúlt napokban inquartirizált székely hadaknak Erdőd-Száda felé csináljon marsutát, hogy pro 17-ma praesentis hozzánk jöhessenek.

61.

9. Martij. Orosz Pál Generális úrnak.

Noha mostani alkalmatossággal erdélyi fejedelmi székünkben való beülésünk solennitássára akartuk vólna Kegyelmed bejövetelit: mindazáltal az hadi conjuncturák, legközelebb penig Méltóságos Gróf Bercsényi Miklós Főgenerális kedves atyánkfia által az feljebb elmúlt napokban instituált hadak reductiójának ő kegyelmétűl kiadott modalitás szerint való effectuatiója, úgy bentlétünk alatt megkívántató szükséges hadi operatiók, mellyeket az alkalmatosságokhoz képpest Főgenerális úr ő kegyelme rendeléséből Kegyelmed meg fogja érteni, megkívánván Kegyelmed ezen házában való maradását: a végre adjuk tudtára s egyszersmind parancsoljuk is Keggelmednek, mindezen dolgok végbenvitelében alkalmaztassa magát megnevezett Főgenerális úr ő kegyelme dispositiójához, a mint a végre nem is kívánjuk Erdélyben való bejövetelét Kegyelmednek.

62.

Item, sub eodem dato. Károlyi Sándor úrnak.

Revocálta magát a Méltóságos Fejedelem Főgenerális Bercsényi Miklós úr levelére, mely levélnek extractusa így következik:

Az propositiókat, mellyeket Hadadi hozott, értettem. Sem idejét, sem módját most nem látván Arad formalis obsidiójának, hanemha Kegyelmed desistált a sánczok demolitiójától, kit egy huzomban jobb lett vólna elkövetni, mintsem az ráczok visszaszállását lesni, — Belényes és Papmező vidékén nyugtassa hadi rend szerint az hadakat, provisiót tétetvén irántok; útjában penig, ha lehet, az több sánczot égettesse és hányattassa el. Az delineatio szerint, igenis, kicsiny most a víz: de az idő folytán megárad; készülés nélkül az obsidióhoz nem

jó fogni. Az hajdúság Erdélybűl való kijövetele most nem lehet; teszen a Méltóságos Fejedelem fejedelmi székében való ülése után mind azokrúl, s mind Aradrúl dispositiót. Az Jászságra hogy gyalogságot vetett, úgy Debreczenbűl, Egerbűl munitiót vitetni akar: Méltóságos Fejedelem híre nélkűl nem lehet. Nem kell az mostani occurrentiákra nézve az tatárságot felvenni, de Csajágit és Deák Ferenczet az elébbeni statiókra küldje. A sánczok elrontására is jobb a kapás és fejszés parasztság, mint az Csajági hajdúi. Úgy disponáljon penig Kegyelmed az megtelepedett hajdúk iránt, hogy pro 1. Maij az ónodi gyűlésen jelen lehessen, — az occurrentiákrúl tudósétván Erdélybe menő útjában a Méltóságos Fejedelmet, Szatmár felé. Az kecskemétiek iránt Bertóti Istvánnák megparancsoltam: többet rajtok ne kívánjon. Az török földérül szállítandó por és provisio iránt az tömösvári török váratik, azzal concludáltatik, és más dispositiók is tétetnek. *)

63.

9. Martij. Kálnási Jánosnak.

Az ide lehozott posztómetszőket jó rendben kívánván hozatnunk, minémű dispositiókat tettünk irántok, noha Kegyelmeddel cancellariánkrúl communicáltatni fog: mindazáltal szükségesnek látván oly inspectort eleikben praeficiálni, a ki ügyes-bajos dolgaikra vigyázzon, s azokat in locis debitis illendőképpen folytassa, ezen hivatalt per praesentes Kegyelmednek concredáljuk, s egyszersmind committáljuk is: magára felvállalván azoknak gondjok viselését, oly szorgalmatossággal vigyázzon reájok, hogy itten mindenképpen subsistálhassanak, és munkájokat követhessék, perlustrálván ottan-ottan mind műszereket s mind egyéb posztócsináláshoz való eszközöket, és azok közzűl a mellyek jobbításra valók, azokat állítsa jó rendben; requirálván azon szükséges dolgok végett praefectu-

---

*) Jegyzetek a lap szélén: La-Touche nevű kereskedőnek passust 40 hordó borokkal Lengyelországban.

NB. Starozta Stryski.

Item. Magnifico ac Generoso Haliczkei passust a Méltóságos Fejedelem dolgaiban Lengyelországban.

Bertóti Ferencz úrnak levelet.

sunkat, avagy ő kegyelme távulylétében ottvaló udvar-bíránkot. Vigyázzon azonban Kegyelmed arra is, hogy ha kitűl injuriájok leend, az annak rendi szerint megorvosoltassék, nem engedvén meg egyébiránt senkinek is, hogy méltatlan vagy megkároséttassanak, vagy megbántattassanak: hogy az ily jó rendtétel és felőlek való dispositiónk mindenekelőtt nyilván lévén, nemcsak ezek conserváltassanak, hanem másoknak ide való származásokkal ezen coloniánknak ampliatiójára alkalmatosság szolgáltassék. *)

64.

Francisco Darvai.

Franciscus II. etc. Az idő naponként kinyiláshoz fogván, az ittvaló munkát parancsolatunkbúl arra rendelt tiszteink ezennel fogják megindítani; minthogy penig mész dolgábúl ezen dominiumunkban nem kevés fogyatkozás vagyon: Kegyelmed az huszti dominiumbúl mentűl felesebb meszet lehet, ide administráltasson, lévén correspondenter Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunkkal, ki is, ha alkalmatosabbnak látandja, az útnak netalántán hamar következendő felbomlására nézve, fogja requirálni Kegyelmedet bizonyosszámú szekerek végett; melyhez magát tartani szükséges, hogy azokon itten mészköveket hordatván, az szükségesképen megkívántató meszet annál szaporábban égettethesse. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 10. Martij Anno 1707. **)

65.

Ladislao Bay.

Committáltatik Nemzetes és Vitézlő Bay László ittvaló vicekapitányunknak: adjon Nemzetes Vitézlő Szent-Iványi János palotás testőrző hadaink óbestere által deputálandó hívünk kezéhez, erga quietantiam, azon hadak szükségére tizenötszáz =1500 csomó tőtést, és háromezer flintákban való kovát, melylyeket Nemzetes Vitézlő Sréter Janos artilleriae inspectorunk

*) Jegyzet: „Ruskovszki Antal lengyel úrnak levél irattatott."

**) E levél kétszer is előfordúl szórúl szóra egyformán, egyszer mart. 10., másodszor mart. 11-iki kelet alatt.

más hasonló töltés és kovák által fog refundálni. Munkács, die 10. Martij, Anno 1707.

66.

Gasparo Klobusiczki.

Committáltatik Nemzetes Vitézlő Klobusiczki Gáspár ezen dominiumunkbéli udvarbíránknak: a minémű szolgáink itt vadnak, és azután is itt maradnak, avagy jőni fognak, azok által requiráltatván, praebendájokat és fizetéseket conventiójok szerint adja ki, a mint szükségeket látni fogja; kivált fizetéseket conventiójára kinek-kinek indorsálja. Datum Munkács, 10. Martij, Anno 1707.

67.

Johanni Kálnási.

Committáltatik praesentibus Nemzetes és Vitézlő Kálnási János sztropkai harmiczadosunknak: adjon ezen commissiónk megadó Schargent nevű tisztnek az flinták árában, az mellyeket hozott, 300 = háromszáz rhénes forintokat, ezüstpénzűl. Secus non facturus. Munkács, die 10. Martij, Anno 1707.

68.

Item. Szent-Iványi Sándor varannai harminczadosnak.

Megtekintvén mellettünk tött Kegyelmed hűséges szolgálatját: kegyelmessen resolváltunk hatszáz magyar forintokat Kegyelmednek adatni; mely summa pénzt keze alatt lévő harminczadbéli jövedelembűl magának kivévén, tempore reddendarum rationum reproducálván az levelet, azon megírt summában acceptáltatik.

69.

Johanni Sréter.

Az ittvaló portörő-malmunkhoz kívántatván hat pár érczbűl öntött törők és azokhoz való táblák: Kegyelmed azokat mentűlhamarább elkészíttetvén, küldje Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunk kezéhez. Az campaniára és egyéb szükségekre kívántató por iránt tettünk oly dispositiót, hogy idegen országbúl megszereztetik. Csudáljuk azonban,

hogy az artilleriabéli lovak közzűl írja Kegyelmed tavalyi esztendőben hatvanig való elveszését; de a mint praesupponáljuk, annak elveszésének circumstantiáirúl: hol, miként, micsoda alkalmatossággal, és mi által vesztenek el? hihető, azért nem tudósít, hogy maga sem investigálta légyen. Úgy esett értésünkre La-Moth által, hogy a midőn Generális Forgách Simon urat az regularis hadakkal Morvában ordereztük vala: valamely Müller nevű kapitány az artilleriabéli lovak közzűl egynehányat kezéhez vévén, most is nálla találtatnak; mely dolog felől írtunk Méltóságos Főgenerális Bercsényi Miklós úrnak, hogy azoknak előlkerestetése felől parancsolván, resignáltassa az artilleriának. Kassa körűl kívántató munka iránt már elégséges dispositiókat tévén, reméljük, nem fognak a munkások heverni. La-Moth által kívánt deszkák ha másunnan ki nem telnének, tokaji hídmesterünknek minapában adtunk oly parancsolatot, hogy a Tiszamellékén lévő szálakbúl hasgattasson ollyatén deszkákat; csak Kegyelmed ebben légyen serénykedő, vizsgálja meg: miként készűlnek, miként nem? A kállai salétrom-officinára jónak látnánk, ha bizonyos rabok állíttatnának, kirűl is adja opinióját Kegyelmed, mivel az előbbeni salétromos gazdák munkájokat félbenhagyván, az feltört salétromos szérűket lehetne rabok culturájára bocsátani. Az 120 mázsa réznek Lőcse város számára való refusiója végett irattunk az Oeconomicum Consiliumnak. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

70.

Andreae Kolosvári.

Committáltatik praesentibus Nemzetes Vitézlő Kolosvári András ittvaló fizető-mesterünknek: azon franczia kapitányunknak, a ki itten malmot fog építtetni, holnaponként oralis és equilis portióit a szerint adja meg, mint egy kapitánynak. Datum Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

71.

Alexandro Keczer.

Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectusunk levelé-

bűl értjük, hogy a szőleink míveltetésére semmi aprópénze nem vólna; mivel penig másoknak példát nem akarunk adni az munkások bérének fejérpénzen való fizetésében: csak ezen okbúl is, hogy az rézpénznek kelleti el ne veszszen, poltura-pénzzel akarunk fizettetni. Kegyelmed azért, mihelyt levelünket veszi, küldjön ő kegyelme kezéhez háromezer forintig való poltura-pénzt. Datum Munkács, 11. Martij; Anno 1707.

72.

Illustrissimo Comiti Nicolao Bercséni.

La-Moth által informáltattunk, hogy tavalyi campania alkalmatosságával, midőn Méltóságos Gróf Forgách Simon urat Morvában ordereztük vólna: akkor Müller nevű kapitány vévén keze alá az ő kegyelme corpusához adott artilleriábúl bizonyos lovakat, mindekkoráig is nem restituálta; szükséges azért tűle repetáltatni és az artilleriához visszaadattatni, melylyekrűl adjon is parancsolatot Kegyelmed, hogy azon lovak késedelem nélkül előállíttassanak. Coeterum praesentibus Dominationem Vestram diu salvam et incolumem prospere valere desideramus. Munkács, 11. Martij 1707.

73.

Francisco Darvai.

Tekintetes Nemzetes Gerhárd György senator úr tavalyi főkomornyikságára obveniáló hatszáz kősója nem lévén kiadatva, arra nézve parancsoljuk Kegyelmednek: az midőn említett senator úr embere által ezen parancsolatunkkal requiráltatik, azon hatszáz kősót az aknárúl adassa meg Kegyelmed. Coeterum eundem secus non facturum benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

74.

Gabrieli Horváth.

Az nemes vármegye levelét vévén, nagy csudálkozással értettük, hogy Kegyelmed által lött hétszázig való gyalogszeres munkások iránt való assecuráltatásunk az nemes vármegye levele tenorával meg nem egyez, melyben emlékezet csak szintén kétszáz emberrűl vagyon. Kegyelmednek azért praesenti-

bus adjuk értésére, ha nem az író tévesztette vólna el az nemes vármegye eziránt hozzánk való hűséges intentumát: mivel itt legalább hatezer ember is kívántatik a munkára, adott assecuratióját effectuálja is,— másként sajnálnánk illyetén megjátszódtatásunkat; az mint, nem kétljük, intentumokat hűséges industriája által prosperálja Kegyelmed. Coeterum eundem valere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

75.

Alexandro Kecser.

Legalább négyszázezerig való zsindelszeg kívántatván az ittvaló reparatiókra, hogy abban semmi fogyatkozásunk ne légyen : Kegyelmed mentűlhamarébb megszereztetvén, szállíttassa Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunk kezéhez; és mivel feles egyéb vasszögek, és egyéb eszközök is fognak kívántatni: megparancsoltuk ő kegyelmének, hogy azok végett Kegyelmedet requirálja; a mint is, valamikor veszi Kegyelmed tudósítását, azon szükséges vasszegeket tempestive elvégeztetvén, szállíttassa ide Munkácsra. A kassai munkát penig úgy moderáltassa Kegyelmed, hogy az mely metczenzéfiek már ennekelőtte iderendeltettek, csak azon ottvaló munkával ne distraháltassanak, sőt mivel az idő naponként jobbúlván, hétbe kelve is itten megkívántatnak: Kegyelmed Tekintetes Bertóti Ferencz Generál és senator hívünkkel egyetértvén, azon légyen, hogy mentűlhamarább ideküldettessenek. Előbbeni dispositiónkra penig reflectálva magunkat, újobban committáljuk Kegyelmednek : minthogy plus-minus háromezerig való munkásember fog dolgozni itten, kiknek, nevezet szerint hétszáz munkásembereknek, oly szám szerint fogunk gabonával fizetni: Kegyelmed annyiravaló búzárúl provideáljon, administráltassa is, hogy mivel ezen dominiumunkbeli majorságbúl és dézmákbúl az elmúlt esztendőben bejött búza és gabona mostani ittlétünk alkalmatosságával annyira elfogyott, hogy már utóljára pénzen kényszeríttettek tiszteink számunkra búzát venni: azon munkások által procuráltatandó szorgos munka meg ne csökkenjen az kenyérnek szűke miatt. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

76.

Michaëli Farkas.

Kegyelmed levelét vévén, értjük a reábízott munkában elkövetett fáradozását, melly, az mint supponáljuk, még egészlen véghez nem mehetett; kihez képest nem szükséges lévén egyébiránt is Kegyelmednek utánnunk való jövetele: azon munkát continuálván, minekutánna elvégzi, adja pecsétje és subscriptiója alatt melléje deputált társaival együtt Nemzetes Vitézlő Okolicsányi Pál fiscalis directorunk kezéhez, minthogy ezen dolog úgyis ő kegyelmére bizattatott. Munkács, 11. Martij, 1707.

77.

Commissariatui bellico.

Az újonnan felállíttatott postáknak jobb móddal való subsistentiájára, nem kétljük, tudva vagyon immár Kegyelmeteknél, micsoda modalitással rendeltük kiadni lovokra szénájokat és abrakjokat; melyet jóllehet a következendő angariának elein kelletnék ugyan elkezdeni: de mivel sokaknak rész szerint a megfordúlt hadak és helyébűl kibontakozott földnépe által emésztetett meg szénájok és abrakjok, rész szerint penig az helységeknek termíketlenségekhez képpest némelyek keveset gyűjthetvén, már annyira jutottanak, hogy a postalis lovakat semmiképpen nem tarthatják; arra nézve, hogy ezen megcsökkenést nem szenvedhető posták állapotjában az hazának kára ne következzék: Kegyelmetek az már ennekelőtte transmittált posták és lineákon rendelt postamestereknek és veredariusoknak pro currenti Martio et affuturo Aprili adattassa meg mind szénájokat, mind abrakjokat. Coeterum eosdem valere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

78.

Martino Krucsai.

Lapér nevű jágermesterünket küldvén bizonyos kutyákkal Szerencsre: annakokáért Kegyelmed tétessen intertentiójok iránt dispositiót, hogy az említett jágermesternek is praebendája conventiója szerint cselédjeire és lovaira adattassék ki; ha penig az ebeknek kívántató árpa- vagy zabliszt iránt

fogyatkozás interveniálna is, Kegyelmed pénzen vétessen számokra elegendő lisztet. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

79.

Ladislao Bay.

Az minémű rabokat kíván kiadattatni Nemzetes Vitézlő Ramocsaházy György Tiszántúl való fiscalitásnak praefectussa Kegyelmedtűl: parancsolatunk szerint azokat kísírtesse ő kegyelméhez. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

80.

Francisco Bertóti.

Az idő naponként kinyílván, az ittvaló munka hétbe kelve meg fog indúlni; melybe, nem kétljük, előbbeni dispositiónkra reflectálván Kegyelmed magát, jól tudja: mely szükségesképen megkívántassanak az iderendelt metczenzéfek, kik is hogy a kassai munkátúl ne distraháltassanak, sőt mentűlhamarébb ideküldettessenek: Kegyelmed egyetértvén Nemzetes Vitézlő Keczer Sándor tanács és districtualis commissarius hívünkkel, intentumunknak tegyen eleget. Nemzetes Vitézlő Sréter János artilleriabéli inspector hívünk levelébűl értjük, hogy La-Moth projectuma szerint a puskapor megszerzésben nagy fogyatkozás légyen; minthogy azért az idegen országban való cambiumot dobra nem üthetjük, nem lévén tanácsos, hogy minden ember tudja: honnan, minémű portékák és materiálék micsoda alkalmatossággal szállíttassanak? bízzuk Kegyelmedre azon pornak megszerzését, hogy pro 1. Maij legalább ezer mázsa puskaport hozattasson bé az országba, úgy salétromot is mentűl felesebb számmal, kiben jó alkalmatosság occurrál a danczkai vexel által, mely pro 18. affuturi mensis Aprilis minden bizonynyal megindúl, kirűl már ennekelőtte is írtunk Kegyelmednek, hogy megindúlására mind vigyázzon, mind continuálja is. Minapi alkalmatossággal megírtuk vala Kegyelmednek, hogy ide harmincz kőmíveseket rendelvén a munkára, mindgyárt a tavasz elein őket ideindíttassa; akkori levelünkre magunkat revocálván, Kegyelmednek újobban adjuk tudtára: azokat hovahamarébb küldje

ide. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

81.

Krucsai Márton úrnak.

Kegyelmed két rendbéli levelét vettük. Elvéltük, hogy már ennekelőtte tett dispositiónk szerint Nemzetes Vitézlő Keczer Sándor districtualis commissarius hívünk is a polturapénz iránt tett volna dispositiót: de, hogy annak elkésése miatt rövidségünk ne légyen, ím újobban parancsoltunk ő kegyelmének: küldjön Kegyelmed kezéhez háromezer forintig való polturát. A pater trinitariusok számára oly fundatiót tettünk vala, hogy esztendeig kinek-kinek száz tallér adattassék, — mellyet Kegyelmed akár pénzül, akár in natura adassa meg Hell kapitányné jószágibúl; — hogy mást, érdemetlent, részeltessünk, — azt nem cselekedhetjük. A mi Csanádi István dolgát illeti: ha nem desistál a tilalmas erdő vágattatásátúl, vagy egyéb praejudiciumunkra lévő cselekedetektűl, admoneáltatván elsőben annak rendi szerint. A Makoviczán lévő borokrúl nem reflectálván magunkat, hogy vettük vólna Kegyelmed tetszését: mindazáltal kövesse azok iránt is azt Kegyelmed, a miben hasznunkat látja; a mellyek korcsmára valók, azokat odaadassa, mellyek penig másként is pénzzé fordíttathatnak, azok iránt mutassa dexteritássát. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

82.

Item. Kálnási János úrnak.

Adjon Vojnaroczki nevű lengyelnek három hordó borokat. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

83.

Gróf Teleki Mihály úrnak, 12. Martij, 1707.

Toroczkórúl provideáljon vas dolgábúl pénzért, Ajtai Mihály inspectorsága alatt való pénzverő-ház szükségeire.

84.

Klobusiczki Gáspárnak, 12. Martij, 1707.

Kaminszki Petronius oroszok unitus püspökjének a mun-

kácsi püspökség ingó javait, akár a klastromban, akár másutt légyenek, adassa kezéhez, és az jövedelmek exactiójában is elősegíttesse.

85.

Krucsay úrnak.

Az tokaji nemes és parasztrenden lévő lakosok alázatos instantiájok által repraesentálták előttünk: miként az nemeség magok között circa personalia néminémű statutumokat tévén, és azokat a nemes vármegye pecsétje alatt kivévén, circiter harmincz esztendők forgása alatt azon rendtartásokat követték; akarván azért mind földesúri jurisdictiónknak invigilálnunk, s mind az mennyiben helyes és törvényes szokások és rendtartások találtatnának azon nemesség között, az lamentatiókra való ok és alkalmatosság szolgáltatását eltávoztatnunk: Kegyelmed investigálja, micsoda praxissok lehetne ollyan, az mely földesúri jurisdictiónknak quoquomodo praejudicálhatna? és arrúl bennünket genuine informáljon.

Ungvár, die 13. Martij, 1707.

86.

Kálnási Jánosnak, Ungvár, 13. Martij, 1707.

Ronvier nevű franczia kapitánynak adjon fejérpénzűl száz tallért, ezután penig fizessen nékie holnaponkínt százszáz forintot, hasonló fejérpénzűl.

87.

Item. Kálnási Jánosnak. Anno et die eodem.

Mivel De Mane nevű franczia kapitány Lengyelországban számunkra fogadván bizonyosszámú hadakat, oly modalitással akarjuk azokat az hazában béhozatni: minthogy egyszersmind nem lehet általköltöztetni, olykor hol tizedenként, hol kevesebb számmal is fognak Lengyelországbúl munkácsi dominiumunkon általjőni; Kegyelmed azokat, a mint jönni fognak, egyszer is, másszor is, megmustrálván, neveket, s fegyverrel, lóval való készűleteket felirván: kiki micsodás hadi készűlettel lészen, seriesben tegye, hogy annakutánna lehessen

Kegyelmed írásit az említett kapitány consignatióival confrontálni. A kik pedig ezek közzűl egyszer is másszor is jőni fognak: adjon mindannyiszor nekiek passust, mely mellett Visznák granadíros-colonellusunkhoz mehessenek, hogy ottan azon regimentben incorporáltathassanak.

88.

Item. Kálnási Jánosnak. Anno, die eodem.

Adjon Zidosiczki lengyel úrnak finum hegyallyai nyólcz hordó borokat és egy átalag asszú-szőllő-bort; ismét Szkotnyiczkinak hasonló hegyallyai borokat tíz hordóval; Klembonovszka nevű lengyel asszonynak pedig három hordó hegyallyai bort és egy átalag asszú-szőlő-bort.

89.

Item. Kálnási Jánosnak. Anno, die eodem.

Adjon tiszteletes pater Josephus, Szent-Ferencz szerzetén lévő minorita-barátnak azon szerzet szükségére alamizsnáúl tíz aranyat.

90.

Caspari Klobusiczki, 13. Martij, 1707.

Mivel Munkács körűl csak hamarjában beállítandó munkának elősegéllésére districtualis commissariusink által fog annyiravaló búza administráltatni, hogy abbúl a munkásoknak, reménljük, elegendő kenyerek leszen: Hűségednek azért serio parancsoltatik, azon commissariusink által administrálandó búzábúl oly szaporasággal süttesse az kenyeret az közelebb való helységeinkben, hogy annak fogyatkozása miatt rövidségek ne légyen a munkásoknak; melyrűl tempestive tegyen is dispositiót, kiosztván köböl-szám szerint helységekre azon búzát, és idejében administráltatván azokbúl sült kenyeret.

91.

Johanni Georgio Roth, die 13. Martij, 1707.

Sub dato 28-va evoluti mensis Februarij scriptas atque ad Nos directas ejusdem litteras recte percepimus, simulque: quonam in valetudinario statu sit positus? intelleximus; refle-

xione itaque Nostra Principali, quam laudabile studium amoremque in patriae hujus commodo terminatum recognoscentes, non vidimus congruum esse, ut datus per Nos ob praeclara merita sua character ex eo capite mutari deberet, quod idem diversis vexatus morbi speciebus, officio suo, eo quo fieri deberet, modo minus fungi valeret; immo persvasum Nobis habentes desideratam ejusdem sanitatem per divinam gratiam redintegraturam iri, in eodem officio et charactere expost quoque pari dexteritatis studio in emolumentum patriae defungi eundem benigne volumus, cui ut cum tempore magis idoneus existit, curandae sanitati tempus quoque indulgemus, optamusque in reliquo eundem bona valetudine restitui.

92.

Martino Krucsai, die 13. Martij, 1707.

Nemzetes Vitézlő Róth Mihály hívünk levelébűl értjük, hogy a míg jószágábúl beérkezett volna: addig Mezősi a pinczéket felnyittatván, borainkon lévő pecséteket felszakgatta, és azokat minden resignatio nélkűl vette vólna kezéhez; mely dolog intentumunk ellen esvén, valóban sajnáljuk magunk is, hogy praecipitáltatván, említett hívünk jelen nem létében vitetett véghez; sőt e mellett adjuk Kegyelmednek tudtára, tétessen ezen praecipitantia miatt ő kegyelme becsületinek contentumot.

93.

Tekintetes Nemzetes Bertóti Ferencz úrnak, 13. Martij, 1707.

Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós Főgenerális úr ő kegyelme bizonyos szükségekre adván számunkra 881 rh. frtot: Kegyelmed mentűlhamarébb exolválja azon kölcsönadott fejérpénzt ő kegyelmének.

94.

Róth Mihálynak, 13. Martij, 1707.

Kegyelmed levelét vettük, melybűl méltó panaszolkodását értjük. Nem kevéssé sajnáljuk, hogy Kegyelmed jelen nem létében praecipitáltatott borainknak kézhez való vétele, kirűl is irtunk Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectusunknak,

hogy Kegyelmed becsületinek contentumot tétessen, elhitetvén magunkkal, hogy ezen dolgot nemannyira injuriának, mint a megeshetett sietésnek fogja tulajdonítani. Eddigvaló szolgálatját Kegyelmednek kedvessen vévén, arrúl feledékenyek nem leszünk.

95.

Szalontai János udvari-commissariusnak, 13. Martij. 1707.

Mivel az Jászságrúl adott lovak közzűl még hétnek az ára inexolute maradott: Kegyelmed, midőn requiráltatni fog, azoknak az árát, u. m. 140 tallérokat, fizesse meg.

96.

Keczer Sándornak, 13. Martij, Anno 1707.

Kegyelmed levelét vettük. Az mi Szent-Iványi János óbesterünk által vett borokat illeti, mivel az regimentnek mundéroztatására engedtük vala azoknak vásárlását: Kegyelmed légyen azon, hogy csupán csak mundérungra való posztót szereztessen rajtok.

Munkács fortificatiója körűl kívántató munkások intertentiójára az búzabeli succursust úgy administráltassa Kegyelmed, hogy az idevaló prófontház is ki ne üresüljön, hanem az is, az mennyire lehet, szaporíttassék; és mivel a munkások körűl való vigyázást és az kenyérnek megfogyatkozás nélkűl való procuratióját Nemzetes Vitézlő Kálnási János hívünkre bíztuk: Kegyelmed tűle, midőn az szükséghez képest requiráltatik, a szerint igyekezze prosperálni az kívántató munka elővitelét. Valóban, nem várt kimenetellel tapasztaltuk, hogy a limitatió beállíttatása miatt a piaczok minden venálék dolgábúl megszűntenek; melyet, úgy látjuk, nem is lehet másként hirtelen megorvosolni, hanemha a limitatió suspendáltatik. Kegyelmed azért kedves dolgot cselekeszik, ha annak dissimulátiójával, avagy csak addigis, még a piaczok meg fognak bővölni, s a limitatió introducáltathatik, oly modalitást talál, mely által kiadatott rendelésünknek prostitutiója nélkűl az dissimulatio szerint alkalmatosság szolgáltatik a piaczok bővülésére. La-Mothtal, Sréterrel és Bácsmegyeivel minémű correspondentiát kellessék Kegyelmednek tartani, Méltóságos Gróff Bercsényi

Miklós Főgenerális urat Isten csak hamarjában azon földre vivén, ő kegyelmétűl meg fogja érteni; tudjuk, ő kegyelme oly rendben fogja hozni ez iránt is Kegyelmeteket, mind a pénzbeli assignatiók, mind az artilleriához való vas dolga iránt, hogy egy vagy más félnek disconvenientiájára ok nem szolgáltatik.

97.

Bay Lászlónak, 13. Martij, 1707. *)

Mivel az Munkácson erigáltatandó malmot egészen az ottvaló franczia tiszt fogja conceptussa szerint fundálni és erigáltatni: Kegyelmed, a midőn Nemzetes Vitézlő Dobozi István debreczeni főbíró hívünktűl requiráltatni fog, azon maschinistát, a ki Szendrő várában erigáltatta a száraz-malmot, adja ki, és bocsássa Debreczenben, az ottvaló malmok erectiójára.

98.

Szent-Miklósi Jánosnak, 13. Martij, 1707.

Lévén bizonyos jászságbeli lakos híveinknek törvényes praetensiójok némely szomszéd vármegyékben lakos nemessi rendek ellen, minthogy extra Districtum nemességek nem extendáltathatván, az ollyanoknak kiknek nemesi praerogativájokrúl semminémű privilegiumok vagy armalissok nincsen, ob incapacitatem actoratus nemessi rendekkel nem perelhetnek, consequenter, hogy ezen okbúl igazságokban ne supprimáltattasanak, magok nevek alatt nem procedálhatván: Kegyelmedet per praesentes plenipotentiázzuk, hogy a minémű perlekedéseket ez mostani hadakozó idő megengedhet, és maga is az haza szolgálatja miatt érkezhetik, azokban in foris competentibus, ordinaria juris via azoknak törvényes és helyes eligazíttatását prosequálja. Az mely malefactorokrúl penig ezen levelünk megadó jász híveinktül informatus lészen: annak dolgát vegye refusióban Kegyelmed, és a mit a törvény hozand, azt cselekedje vélle.

99.

Bay Lászlónak, 14. Martij, Anno 1707.

Munkácsi udvarbíránk Klobusiczki Gáspár, Tömösvárrúl hozzánk küldetett török követet valóban illetlen és méltósá-

*) Ez és a következő levél ismét Aszalay írása.

gunk sirelmével küldvén utánnunk czigányszekeren : Kegyelmed, ha ezen parancsolatunkat vészi, mindgyárt tétesse árestomban. Ronvier nevű ottlévő franczia tisztnek a munkácsi rabok közzül egyet, a kit specificálni fog Kegyelmed előtt, megengedvén szolgáúl kiadatni, Kegyelmed tartsa magát ezen parancsolatunkhoz, s adja ki számára. Mivel azonban az munkácsi malomnak erectióját, csigának jó rendben való hozását, úgy a kút tisztításának végbenvitetését is azon ottlévő franczia tisztre bíztuk, Kegyelmed magátúl megtudván : mennyi ácsok és molnárok kívántassanak azon munkának végbevitelére? ha a dominiumunkban annyiravalók találtatnak, azokat fordíttassa ezen munkákra; hogyha penig ezek vagy kevesek volnának, avagy náloknál értelmesebbek kívántatnának, Kegyelmed hovahamarább adja tudtunkra, hogy azokrúl tempestive provideáltathassunk: mivel úgy akarjuk azon munkát végbenvitetni, a mint azon franczia tiszt maga conceptussa szerint legjobbnak fogja ítílni.

100.

Galambos Ferencz úrnak, 14. Martij, Anno 1707.

Nemes Bihar vármegye panaszolkodván előttünk az hajdúvárosiak szófogadatlansága, és némely, hol kevés számmal, hol penig zászlónként is feles számmal fel s alá járó hadak excessusi s egyéb rendetlen inconvenientiák végett: szükségesnek látjuk ezen vármegyét, conservatiójával és authoritásának manutentiójával, mely nélkül az haza szolgálatja azon darab földen nem prosperáltathatik, megvígasztalnunk. Ahhoz képest Kegyelmednek adjuk értésére, egyszersmind intimáljuk is: generálisi authoritása szerint mind az hajdúvárosiakat compellálja az nemes vármegyéhez való engedelmességre, — érdemes büntetéseket irrogálván azoknak, kik tovább is a nemes vármegye authoritássát megvetvén, az ellen rugódoznának, vagy az nemes vármegye tisztei által az haza ez vagy amaz szolgálatjához képpest véghezvitetendő munkában remorát tenni mérészelnének, — mind penig az szegénységet fel s alá gázló hadakat mindenütt persequáltassa, az megtörténhető inconvenientiákat megorvosoltassa, és egyszóval, valamiben az nemes vármegye által meg fog találtatni, elegendőképen assis-

táljon Kegyelmed. Mely dologban, hogy Kegyelmed annál jobban előmehessen, írtunk Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális-Mezei-Marschal úrnak: küldjen Kegyelmed keze alá annyiravaló hadakat, az kik által Kegyelmed az szükséges dolgokat véghezvitetheti.

101.

Károlyi Sándor úrnak, 14. Martij, Anno 1707.

Kegyelmednek az hadi operatiókban kelletvén az Tiszántúl való földtűl gyakorlatossággal távol lenni, és az mint az haza szolgálatja prosperáltatása kívánni szokta, azokban foglalatoskodni: szükségesnek láttuk Tekintetes Nemzetes Galambos Ferencz Generális és Senator úri hívünket az Tiszántúl való districtusban oly véggel beküldeni, hogy azon darab földön kívántató haza szolgálatját Kegyelmed távollétében is az occurrentiákkoz képpest hasznossan moderálhassa, alkalmaztatván magát mindenekben oly modalitással, hogy az megtörténhető inconvenientiák azon darab földön eltávoztattassanak; mellyekben hogy annyivalisinkább ő kegyelme előmehessen, minthogy közelebb mind az hajdúvárosiak anynyira megnyakasodtanak, hogy nemes Bihar vármegyének semminemű jurisdictióját cognoscálni nem akarják, s mind penig a fel s alá járó s szegénységet gázló katonaság által sok excessusok, szegénység praedáltatása és egyéb inconvenientiák kezdettek indúlni: szükséges, hogy Kegyelmed ő kegyelme keze alá annyiravaló hadakat küldjön, a mennyit elégségesnek ítílhet mind az hajdúvárosiak engedelmességre való compelláltatására, mind az kóborló katonaság persequáltatására. Kit is Kegyelmed értésére azért kívánok adni, hogy azon darab föld conservatiójára generálisi authoritása szerint mindezekben prospiciáljon. Informáltattunk azonban, hogy az hazaoszlott hajdúvárosi hadak sokféle marhahajtásokat s s egyéb excessusokat kezdettek elkövetni; jobbnak látnánk ezeknek elháríttatására, hogyha Kegyelmed subsistentiájokra nézve oda, az hova több hadakat is rendelt Kegyelmed, transferáltatná ezeket is, hogy úgy az excessusokra alkalmatosságok ne lenne.

102.

Inclyto Comitatui Abaujvariensi, 14. Martij, Anno 1707.

Az nemes vármegye előttünk proponált kívánságit megértetvén, való dolog, az ellenség motusával szenyvedett elpusztítását nemcsak recosnoscáljuk, hanem egyszersmind keserűljük is, s kívánnánk ahhoz képest oly reflexióval lenni az nemes vármegyéhez, hogy feles kárvallási és pusztulása által által való megkeseríttetések, megpihentetéssel compensáltathatnék; de maga jól tudja az nemes vármegye, Isten által kezünkbe vött köz-szabadságunknak régtűl fogva sóhajtott czéljához közelgető nemzetséges ügyünk, kinek bóldogúlásátúl függ az nemes vármegyének is állandó öröme és boldogsága, mely felette megkívánja az szíveknek egybenégetődések után az egyenlő mértékben való consensust, úgy, hogy vérünket s javunkat szomjúhozó ellenségünk kegyetlensége igáját másként nyakunkbúl ki nem vethetjük, hanem egybenkapcsoló közönséges karokkal. Melyhez képpest consequenter általláthatja s megítélheti a nemes vármegye: mely lehetetlen dolog légyen a portalis gyalogságnak kevesebb számra való reductiója, mint az palatinalis porták, melyeknek egyenes zsinórmértékjéhez kelletett szabnunk a gyalogság repartitióját. Az naturálék és egyéb ollyatén speciesű impositiók, vagy közcensusok moderatióját az szécsényi gyűlésben relaxált porták szerint relaxáltatván, rendi kívánja; melly ámbár az nemes vármegyének elfogyott állapotjára nézve terhesnek láttassék is, de mivel már kiadott rendelésünk szerint azon portalis gyalogság fizetésérűl és mundirungjárúl az ország közcassájából provideáltattunk : nagy mértékben való consolatiójára látjuk a szegénységnek azoknak fizetésétűl való megmenekedését, s nem is kívánunk egyebet az nemes vármegyétűl, hanem, hogy Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós Főgenerális úr által transmittált extractus és modella szerint (melyben az $156^3/_4$ porták száma csak szintén a secretariusok vigyázatlansága miatt, ő kegyelme intentuma ellen esett) az palatinalis porták száma szerint statuáltassa a szegénység által személyekben az portalis hajdúkat; melyben igyekezetünk prosperáltatását az nemes vármegye, nem kétljük, minden úton s módon fogja

secundálni *), annyivalinkább nagyobb serénységgel, hogy más megromlott nemes vármegyék exemplificatiójára is nem kíván tovább útat nyitni. Akarván pedig specialis reflexiónkat más részrűl megmutatni: az pénzbeli mostani impositióknak felét relaxáljuk az nemes vármegyének. Göncz városságának hajdúvárossá való tételében nem látjuk rövidségét az nemes vármegyének: minthogy elébbeni jurisdictiója rajta fenn lészen, és a közterhek viselésétűl is nem immunitáltathatik. Az mi a zsoldosok dolgát illeti: azt eleitűl fogva terjesztettük a nemes vármegye eleiben, hogy azokat in gremio sui, juxta facultates az nemességre, akár ezerekben legyenek, akár házoknál lakjanak, proportionaliter repartiálván, azt scriptotenus előttünk repraesentálta vólna: kiknek micsoda facultássátúl, s mennyi mértékben kelljék contribuálni? hogy abbúl általláthattuk vólna: mennyiben szükség azon zsoldosok relaxatiójával az nemes vármegyét consolálni; de ezideig is azt nem obtineálván, (mellyet egyébnek nem tulajdoníthatunk, hanem, hogy az nemes vármegye tisztei magokat e felett is eximálván, sua parte kívánják elmulatni inkább, mintsem az haza szolgálatjában való nem concurrálásokat előttünk nyilvánvalóvá tenni) kiki általértheti: mely nehéz s illetlen legyen vaktában resolutiónkat praecipitálni? mellyet egyébiránt nem is lehet végsőképpen resolválni és determinálnunk, hanemha az nemes vármegye repraesentálja előttünk : az hadakban lévő nemesi rendekre, extreme elszegényedettekre, és könyörületességre méltókra mennyi obveniál, justo calculo, az kívánt zsoldosok számábúl, mennyi ismét az nemes vármegye tisztséget viselő, és több jószágokban lévő úri és nemessi tagjaira? Melyet minekutánna az nemes vármegyétűl venni fogunk, készek leszünk kinek-kinek consolatiót nyújtani.

103.

Inclyto Comitatui Máramarosiensi, 14. Martij, Anno 1707.

Recenti non ambigimus, existit eorundem in memoria, qualiternam virtute delegationis nostrae Anno proxime evoluto 1706. die 25. mensis Aprilis in oppido Sziget coram

*) Innen a levél végeig Aszalay kezeírása

fideli nostro speciali, Spectabili et Generoso Michaële Barcsai delegato, attunc causae praeside, respectu damnificationis Perillustri ac Magnifici Georgij Dzvidosinszki per praedonem Pintye et complices ejus illatae, investigandae processus institutus fuerit; quam siquidem causam et differentiam ad iteratam praememorati actoris requisitionem, finalisque juris et justitiae administrationis expostulationem, ne eidem coeterisque vicinis nostris mutuum cum inclyta gente nostra amorem colendibus super neglecta nefors eo, quo fieri debuisset, modo justitiae administratione, vel timor querulandi supersit materia et denuo revidendam, et decidendam censuerimus. Proinde, ut idem processus tanto accuratius exactiusque terminari possit, intervenientesque tolli queant difficultates: eisdem per praesentes commisimus et mandamus, quatenus duos e medio sui probatae et indubiae fidei sedis judiciariae primarios assessores exmittendo, juxta inclusa puncta interrogatoria, ab incolis comitatensibus, cujuscunque status, gradus, aut sexus fuerint, quibus amor veritatis negocij magis in cognito esset, praevia juramenti expositione, fidelem veritatis attestationem colligi facere, ac post fidelem eorundem relationem, sub sigillis comitatus authenticis, nobis transmittere noverit.

104.

Puncta interrogatoria, inclusa literis Inclyto Comitatui Máramarosiensi, sub dato 14. Martij sonantibus.

1-mo. Fateatur testis secundum praestitum juramentum suum, qui fuerint specifice praesentes in interceptione ac persecutione praedonis Pintye ac complicium ejus, qui Perillustribus ac Magnificis Dominis Bartholomeo Michaëli, Georgio Dzvidosinszki et Antonio Verescsinczki bona, pecuniam videlicet, clenodia, aliaque id genus mobilia diripuerunt, et e partibus Polonicis in comitatum Máramarosiensem depraedata transportarunt?

2-o. Scitne testis, eadem occasione quot oneratos rebus depraedatis equos ab istis praedonibus interceperunt Inclyti Comitatus Máramarosiensis incolae?

3-o. Specificet, in quantum recordari potest, qui participaverint ex Máramarosiensibus de intercepta praeda?

4-o. Fateatur id quoque: qualia clenodia, pecuniam vel quaslibet res mobiles, equos et alia bona mobilia viderit vel audiverit esse apud hunc vel illum Comitatus Máramarosiensis incolam, idemque quomodo nominetur? specificet.

5-o. Qui sint demortui ex numero illorum, qui praedones persecuti erant, quosque habent successores, et num apud eos sciat aliquam partem bonorum in Polonia depraedatorum?

6-o. Quos scit testis in hoc veritatis testimonio perhibendo optimos testes esse? fateatur genuine.

105.

Bay Lászlónak, 14. Martij, Anno 1707.

Az munkácsi rabok között lévén egy Todúcz nevű rácz rab, ki a szegénység által keríttetett kézhez: minthogy Bihar vármegyében sok istentelenséget követett el, szükséges, raboskodásában hosszas ideig megtartani; arra nézve Kegyelmednek serio parancsoljuk: hacsak magunk vagy Méltóságos Főgenerális úr parancsolatját iránta nem veszi, senki requisitiójára ki ne adja.

106.

Krucsai Márton úrnak.

Noha az elmúlt napokban Kegyelmed levelére tett válaszunkban megírtuk vala Kegyelmednek, hogy a berzéki tilalmas erdőnek Nemzetes Vitézlő Csanádi István hívünk által elkezdett vágattatását inhibeáltatta vólna Kegyelmed: de már bővebben lévén informatusok Nemzetes Vitézlő Malonyai Ferencz praefectus hívünk által, hogy megnevezett Csanádi István az említett helységben, oly funduson, mely directe bennünket illet, azon malmot praejudiciumunkra el is kezdette vólna építeni: Kegyelmednek azért újonnan parancsoljuk, mennélhamarább admoneáltassa említett Csanádi Istvánt: azon malomnak magunk örökös földén való építésétűl absolute supersedeáljon; melynek, ha engedelmeskedni nem akarna, törvénynyel is procedáljon ellene Kegyelmed.

107.

Kéri János úrnak.

Mivel az előbbeni törvénytelen időkben az Kállay-fami-

liának bizonyos leveleit vötte el az szepesi kamara, minthogy azon cameralis acták közzül némelyek Munkácsra transferáltattak : azok között perlustrálja, minémű levelei találtatnak azon familiának az archivumban? és arrúl extractualiter küldje Kegyelmed informatióját.

108.

Ottlik György úrnak.

A bagasiánktúl jött cancellistáink relatiójokbúl értettük, hogy Kegyelmed 11. currentis a bagasiát a Tiszán általköltöztette vólna, mostan vett levelébűl penig értjük, hogy már Bátorig penetrált is; mivel annakokáért magunk is hólnap reggel indúlván, azon leszünk, hogy 18. Borhídra érhessünk: Kegyelmed a bagasiával együtt Károly felé tartván, úgy jőjjőn, hogy Borhídon bennünket elérhessen; ha pedig azalatt odaérkezne is, ottan utánnunk várakozzon, etc.

109.

Petro Debreczeni vice-capitaneo, in Ecsed. 17. Martij, 1707.

Ezen parancsolatunk megadó franczia insinér óbes-vakmajszterünket oly véggel küldöttük bé Ecsedbe, hogy az ottan kívántató fortificatiót mentűl jobban maga conceptusa szerint fundálván építtesse. Kegyelmednek annakokáért parancsoljuk: ámbár szinte Kegyelmednek nem tessék is, mindazáltal az mint azon insinér fundálni fogja, a szerint praeparálja a munkát minden úton Kegyelmed, nem tévén sem gáncsot, sem semminémű akadályt vagy a palizáták erectiójában, vagy más akármi fortificatiót illető épületekben.

110.

Adamo Vay. Anno et die eodem.

Sub dato 13. írott levelét Kegyelmednek csak szintén mostan vettük; úgy látjuk, késedelmességének az az oka, hogy Beregszász felé dirigáltatván, naményi lineán érkezett kezünkhöz, mely, hihető, azon okbúl esett, hogy Kegyelmed az előbbeni mód szerint rendelt marsot observálván, Munkács felé inviálta : mi penig azalatt néminemű dolgaink végett

Ungvárra fordúlván, Csapnál költöztünk által a Tiszán. Minthogy Nemzetes Vitézlő Eötvös Miklós districtualis commissariusunknak csak szintén Udvarhelyig küldöttük vala meg a marsutát: úgy tudjuk, a mint már magunk is megértettük, azok iránt más dispositió nem lett, hanem, hogy diversiónkhoz képpest errefelé is kellett ő kegyelmének provideálni. Hólnap magunk is Szatmárra igyekezünk menni, hova említett districtualis commissariusunkat el is küldöttük. Kegyelmed annakokáért mindenekrül úgy tegyen dispositiót, a mint legjobbnak látja.

111.

Jacobo Kray. Anno, die et loco ijsdem. *)

Lengyelországban az özvegy királyné asszonytúl vévén meg az jaroszlai jószágot: annak gubernatoráúl az Méltóságos belzai palatinusné által leendő apprehensiónak nevezeti alatt Misuna Mihály lengyel főembert rendeltük, és már olyformán instructióját kezéhez is adtuk, hogy mivel melléje sub titulo commissarij Kegyelmedet resolváltuk applicáltatni, Kegyelmeddel azon jószág kézhezvételében és administratiójában is egyetértvén, mindenekben atévő légyen, a mik hasznunkra s javunkra szükségeseknek láttatnak. Kegyelmed annakokáért, hogy az említett jószág kézhezvétele annál hamarébb effectuáltassék, dolgait úgy intézze, hogy bőjt közepén minden bizonynyal Szkólyán lehessen, és az Méltóságos palatinusnét requirálván, atevő légyen, az mint abban disponálni fog; úgy alkalmaztassa pedig dolgait Kegyelmed, hogy mivel most hamarjában nem kívánjuk mindeneknek tudtára adni azon jószágnak számunkra lett acquisitióját: csak szintén az említett palatinusné neve forogjon benne.

112.

Túnyog, 18. Martij, 1707. Károlyi úrnak.

Megvallom, már harmadik levelére magam választ nem adtam Kegyelmednek; de reméllem, már eddig vehette aztat, az melyben Bercsényi uram által választ adattam az Kegyelmed Hadaditúl küldött levelére, melybűl ugyanis megláthatja

*) E levél Aszalay írása.

Kegyelmed, hogy mostanában az Arad ellen való operatiónak sem módját, sem idejét nem látom; oly könnyen való megvételét, az mint Kegyelmed magával elhitette, nehezen imaginálhatom, és féltem: úgy járna Kegyelmed, mint Gyulával. Mivel azért ugyanazon levélbűl Kegyelmed megláthatja, mikorra kívántam halasztani azon operatiót: arrúl most többet nem írok,— de bezzeg kívánva várnám az Kegyelmed incidentiáját, hogy az eddig tett sok fáradságinkat megrövidíthetnénk; de legnehezebb az, hogy az Kegyelmed levelébűl meg nem érthetem, micsoda materia iránt lehetett azon incidentia ?

Az ország gyűllése Erdélyben pro 28. rendeltetett Maros-Vásárhelyre, de úgy gondolom, Fejírvárra fogom transferáltatni az inaugurátiót; mindenekrűl azért elvárom directe az Kegyelmed tudósítását.

113.

Czikó, 23. Martij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Éppen az posták ellen (az kiknek tulajdonítottam vala az Kegyelmed levelének késését) panaszolkodó levelemet akarám kezdeni: az midőn vettem az Kegyelmed 18. datált levelét, melynek felnyitása alkalmatosságával csaknem elijedék az egyszersmind kidűlt poronytoktúl, de, hála Istennek, nem oly ártalmasok valának, a mint ijesztett vala az sokasága, penig, hogy most is manuteneálják magokat Dunántúl lévő hadaink; de, megvallom, Kegyelmeddel együtt nagy félelemben vagyok, hogy praevaleálni fog az Kegyelmed orderének az Bottyán tanácsa Antal úr előtt, melybűl semmi jót nem várok, kivált ha kiki hozzászokik maga fantasiája szerint disponálni az hadak között, az mellyet, úgy látom, csaknem szokásúl vett Antal úr, és tagadhatlan, hogy nagy nyereségünknél kárabb lesz az nagy confusiókra nézve az hadaknak rendbe nem vétele, mellyeket csaknem remediálhatatlannak fogja tenni az Babócsai hertelen hírekre való nézve történt orderezése, — de hiszem, budu dobre !

Az újvári dolog maradjon penes determinationem factam: mert se helyét, se módját nem látom Rivier praetensiójának.

Az Eperjesen tett és nem értetett propositióknak más fructusát nem remélhettük; de csudállom, inter tot capita tan-

tum in uno erat sensus; úgyis, látom, hogy elvadúltak az vármegyék, — talám nehezebb is lesz ezen dolgot helyrehozni, mintsem első jóértelmű propositiókkal véghezvinni lett vólna.

Viznák hadának excessusirúl valóba csudálkozom, még inkább azon, hogy Bertóti, a kinek positive mind Viznák, mind Fervil hátramaradott hadai assignáltattak, és az udvari kapitány elmenetelitűl fogvást actualis commandója alatt vóltanak, nem tud élni authoritássával; a mint is annál kedvesebben veszem, mentűl keményebb példát fog Kegyelmed ezen rút cselekedetért tétetni.

Szirmainak igenis, megvan az válaszsza, — de leginkább csudállom, nevetem is, hogy az perczentő kamarkába az Szent-Írás is együttlakik az több, sokféle materiájú incidentiákkal.

Ezen az districtusban, úgy látom, az posták nevezeti mind megvannak : de hol az öreg asszony, hol gyalog parasztember, hol talám falábú kódús is hordja az leveleket; már nem tudom, Galambos Ferencz jobban fogja-é capiálni az Kegyelmed tábori postái felállításának módját, mintsem az vármegyékben tett propositiók dolgát? adja Isten, tegyen jobb rendelést, az mely, úgy látom, rendetlenségből áll. Ezen districtusban szörnyen ráspol is Eötvös Miklós, a ki rendetlensége miatt már is maródivá tette bagasiámat és udvari hadamat; most fogok ellene inquisitiókat peragáltatni, és mivel a provisiója csak abbúl állott, hogy kiki ott vegyen, a hol talál: a hol az hadak kénteleníttettek excedálni,—magával fizettetem meg.

Az Dunántúl való hadak quártélyának megfizetésében más módot nem látok, hanem : vagy nulla per nulla, vagy kongó per kongó.

Az tömösvári törökök dolgát Szent-Iványi papirosra tévén, az Kegyelmed neve alatt expediáltattam; csak már az Maroson általhajtott marhák dolgát Bertóti által kerestesse ki Kegyelmed, és az Gyöngyösön arestált portékákat szabadíttassa fel és küldettesse vissza, úgy az rozsnyai párduczbűrös törököt is.

Jól emlékezem, hogy még elmenetelem előtt Munkácsrúl mondottam vala Kegyelmednek, hogy Maros-Vásárhelytt leszen az gyűllés: de mivel se nem Csát, se nem Zsadány, hihető, elfelejtette Kegyelmed; én ugyan máris valóban elkéstem: mert sár nélkül veték vala az computust az úttal, de turris cecidit, és

csak 2. Aprilis fogok bémehetni. Az szebeni német azóta is próbálgatta magát az kijövetelben; de mihent észreveszi az hadaknak utánna való létit, mind gyárást — hajda domo.

Mi vége lett Vajnovics dolgának, ezen inclusábúl sub hoc male megértheti Kegyelmed; melyrűl opinióját elvárom, s maradok, etc.

114.

Anno 1707. die 23. Martij.

Alexandro Baroni a Visenak, unius regiminis granaderiorum corporis nostri custodum equestris ordinis colonello, per praesentes ordines committitur: quod, siquid ex ante haec transmissis ordinibus confuse intellexerit, omnes et singulos equites directioni suae concreditos, quibus videlicet tum de equis, tum vestitu et debitis armis jam sufficienter provisum esset lateri nostro adjungendos fore, committantes, ne eatenus amplior supersit remora, eos omnes et singulos praerecensitis requisitis instructos, unacum obest-lajdinantio suo, Ungvarinum versus ea modalitate ac itineris acceleratione ordinari noverit, ut pro 10. currentis isthic Munkácsini coram Nobis sese defectu absque omni sistant atque praesentent, secus non facturi.

115.

Dézs, 27. Martij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Ha szintén nagy igygyel-bajjal is, de felvett útamat követvén, tegnap szerencséssen érkezék ide Dézsre, eleim kedves lakóhelyében; de ha szintén örvendeztethette vólna is szemeimet ezen helységnek szép kies situatiója: mód nélkül is felháborítá elmémet ezen országban eddig mind nevekedett zűrzavar, és az hatalmasok kegyetlen uralkodása, sacczoltatása; úgy is látom, hogy csak azért fogtanak némellyek fegyvert, hogy magok azt el nem követhetnék az német idejében, az mit az német, és nem azért, hogy köz légyen az szabadság; mellyeknek, noha mindenben találhatni remediumot, de csak elláttam, kifogyok az időbűl. Itt, úgy látom, ezen jövendő táborozás sok jó szerencsét ígírne, ha annak rendi szerint fognak folyhatni az dolgok, és látom naponkínt is, hogy ezen hazában artoleriárúl is kell gondolkodni, hogy legalább egynéhány aprólékos

helyeket kifüstölgethessen az ember. Kegyelmedet azért kérem, siettesse Rhenen és vagy egy bombaöntő mesterembernek béjövetelit: mivel úgy látom, itten könnyen oly laboratoriomokat erigálhatni, az mellyekbül másuva is lehet succurrálni; úgyis látom, hogy azon embert soha jobb kedvvel nem szolgáltathatom, mint itt, a hol ment lészen az francziáktúl, csak oly expressus emberét adja Kegyelmed melléje, a ki útját facilitálhassa: mert külömben vagy valahol elmarad, vagy késő jű.

Mivel még ottanlétem alkalmatosságával legalkalmatosabbnak és hasznosabbnak láttuk az német hadaknak, legkivált az Bonefusz regimentjének itt Erdélyben való szolgáltatását: igen szükségesnek látjuk, hogy Kegyelmed aztat mentűlhamarább jó rendben vévén, utánnunk ide béküldje; kérem is Kegyelmedet, informáljon legalább: béjöveteleket melly időre remélhetné? Az kassai munka és Szendrő demolitiójának fogyatkozásirúl sűrőn vészem Lemér leveleit; úgyis veszem észre, hogy még némellyek instantiájokkal Szendrőt marasztani kívánják, — melybűl az országnak semmi hasznát nem látván, szükségesnek látom, hogy Kegyelmed sürgesse ezen két erősség építését és demolitióját.

Bertóti Ferencz levelébűl látom, hogy Rhótt regimentje már quártélyábúl ki is ment, mely praecipitatiójokrúl nem tudom, hogy fog számot adhatni Antal úr; noha, reméllem ugyan, hogy Kegyelmed maga felmenetelivel mindeneket jobb rendbe fog hozni: nem lehet mindazonáltal nem félnem az következendő confusióktúl.

116.

Bánd, 4. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Hogyha az tegnapi napot az conditióknak pallérozásával nem tőtöttük vólna: éppen inaugurutiómnak napján adta vólna bé az Kegyelmed levelét Lázár Ferencz; de mivel ígyis kedvesebben nem vehettem, mint vettem az Kegyelmed idvezlését és kívánságát: egyebet nem kívánok, hanem, hogy mindenkor igaz atyafiságomnak megmutatásával Kegyelmedet is részesűltethessem mindazon jóban, az mellyet nékem kíván.

Íme, includálom az conditiókat, az mellyekre hónap, Isten jóvoltábúl az vásárhelyi mezőn erigált teatrumon fogok meg-

esküdni; jól is tudom, hogy ezek közzül sokat meg fog Kegyelmed nevetni, mellyeket, megvallom, én is csak azért hadtam fent, hogy az ország és közöttem származható diffidentiát eltávoztathassam: mert bizonyára, némellyek ollyak, hogy ha kértek vólna, sem cselekedtem vólna, nem hogy arra nem esküdjem, hogy nem cselekeszem.

Az mi az Kegyelmed jószáginak dolgát illeti: azok közül mellyek legyenek fiscus keze alatt, proxime megküldöm Kegyelmednek: de azokrúl praevie is, a mennyiben máris informáltattam magamat, így informálhatom Kegyelmedet, hogy az Kegyelmed elei proscribáltatván Erdélybül: azon jószágot az fejedelmek, netalántán cum perpetuitate is, sok famíliáknak conferálták, az kiktül Áporra, hol torkon verve, hol bizonyos contractusokkal ad dies vitae transferáltattak, és már az ő halála után vi contractus redeáltanak is az elébbeni possessorokra; legelső dolgom azért az lesz, hogy az mostani gyűlésben, hacsak lehetséges, azon proscriptiót articulussal tolláltassam, ut reddatur capax jurium, és így fogják az Kegyelmed emebrei prosequálhatni ezen dolgot az következendő ország gyűlésében: mivel ebben csak az tanács és az ordinarius bírák fognak felállíttatni, és az regnicola gravamenji adjustáltatni, az mennyiben lehet, az regalisom tenora szerint; azon gyűlést penig halasztani nem fogom: mert, tudom, az egész országnak kívánsága lészen, hogy mentülhamarább celebráltassék. Az mi penig az új collationalist illeti: abban, azon lészek, hogy kedve szerint cselekedhessem Kegyelmednek; az mint is azoknak számát és mostani statusát, mihent kezemhez jutnak megküldöm Kegyelmednek, — választhat Kegyelmed magának, melyik fog tetszeni?

Nem hiszem, szükséges légyen bővebb írásom némely emberek barátsága felől, az kik, tudom, máskínt hízelkedtek s hízelkednek Kegyelmednek: de bár tőttenék bé ígíreteket, és ha nem szolgálnának is, elég vólna, — ha némely helytelen okoskodásokkal ne idegenítenék mások elméjét. Én ugyan már az udvari kapitány iránt való difficultásokat cedálván, mivel űtet is az tanácsban bé fogom venni: azon leszek, hogy általa is secundálhassam az Kegyelmed kívánságit.

Az mi az magyarországi gyűlésnek dolgát illeti: noha

itt késni nem kívánok, de az fűnek nemléte miatt in 16. Maji transferálni akarom, — melyrűl is actu irattatok az vármegyékre.

Hellempach casussárúl és csaknem martírozásárúl, úgyis, gondolom, informátus már Kegyelmed eddig, és tett dispositiót mindazoknak orvoslásárúl, az mennyiben lehet.

Itt az ellenség nagy csendességgel viseli magát Szebenbe, és az mint ma harmadnapja szökött németek beszélik: az lovasságnak oly parancsolatja vagyon, hogy apródonkínt az török földjén kimenjen, mivel csak 12 companiára reducáltatott. Csak Renen béjüjjön és még ittlétemben tétethessek dispositiókat az öntő-házakrúl : reméllem, egynéhány helyekbűl kifüstöltetem német uramat.

Viza levelét ma vettem, nagy csodálkozással; Nagy-Szombatbúl ír, az hová, gondolom, passus nélkűl jött. Hogyha azért Kegyelmed gondolja jónak lenni, hallgassa meg propositióit mintegy engedelmem nélkűl, és ha bennek semmi soliditást nem lát, avagy hazánk javára czélozó állapotot: vagy arestáltassa, vagy küldje vissza.

Ilosvay Bálint maga ezerét resignálván, mivel jó formában nem jut eszemben: ezen utólsó reductio szerint, micsoda districtusokban oszlott azon ezer? — kihez képest elvárom az Kegyelmed opinióját : kinek gondolja, hogy conferáljam.

117.

Maros-Vásárhely, 13. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Sok volna, az idevaló dolgoknak folyását pennára akarnám tenni; mellyeknek, noha egyrészérűl kívántam volna Kegyelmedet informálni : az Kegyelmed két rendbéli levele, mellyeket tegnap vettem, félbenhagyatá vélem szándékomot. Az mi azért La-Moth dolgát illeti : úgy látom, mindaztat Kegyelmed helyesen igazította el, és valóban is szükséges, hogy az inquisitiók peragáltassanak excessusi iránt; én ugyan magam is gyakran megírattattam néki, hogy minden artoleria szükségében Srétertűl várjon : mert, úgy látom, hogy nyughatatlan természeti okozza mindenhez való kapkodásit. Jól általláttam magam is, hogy az egész artoleriabéli készületek pro

prima Maji el nem készülhetnek: de bárcsak azon nyócz ágyú készülhessen el, elég lészen az Károlyitúl proponált operatióra.

Az mi az vármegyékre limitált anticipatiót illeti, adja Isten, effectusa lehessen; de félek azon, hogy sokan közzülök annyira megkonkolyosodván, az első zűrzavarra fognak bennünket kénteleníteni.

Brennert én eddigis expediáltam vólna, hogyha parancsolatom szerint az bagácsiámmal béjött vólna; de már újonnan is írtam neki béjövetelirül; azalatt is nem árt hatalmaskodásit, ha még ollyak vólnának, meghatároztatni; való ugyan, hogy még Rozsnyón létemben megparancsoltam vala neki, hogy az lőcsei plebánus némely illetlen levitásit corrigálja: de azokért nem ítíllem, hogy ennyit érdemlett vólna.

Az Bruininx és Stipnei leveleit íme, in paribus Kegyelmednek includálom, és nem kevés könnyebbségemre esett, hogy mindazokat ily készen találtam Okòlucsányi Pál levelében. Isten kivivén, megmutatom azon leveleket is, az mellyeket írtam vala az angliai királynénak és az anglusoknak akkoron, az midőn az francia udvartúl is tudtomra adatott vólt, hogy tettenek vala onnan projectumot az universalis békességrül; csak incaminálja Kegyelmed addigis az dolgokot, lesz gondom az gyűlésben Pál gazdárúl, az kinek dolgát hitem ellen vólna béhúnt szemmel néznem; alig is, ha ezen széltűl nem indíttatott vólt azon nádszál módjára habzó elme, az melyrűl clavissal ír Kegyelmed, — mellyet talám még kinyilatkoztat az Isten; én ugyan még az nékem írt supplicatiót mindeddig sem vettem. Én ugyan reméllem, hogy Isten Kegyelmedet felvivén, mind ezek, úgy az kínyes tiszteknek praetensiói is, per bonum modum agendi le fognak csendesíttetni, annálisinkább, mivel Krucsainak tízezer kűsórúl adtam assignatiót: lévén Máramarosbúl assecuratióm, hogy már talám eddigis harminczezeret szállítottanak le Tokajba, csak már Kegyelmed tégyen dispositiót az vecturárúl. Bertótinak is megparancsoltam, hogy még azon fundust is, az mellyet más szükségre rendeltem vala, fordítsa az tiszteknek való posztóra.

Lubumérczkinak bizony csak szarvat emelünk az utánna való járással, és úgy látom, hogy az következendő gyűllésben,

ha jól succedálnak dolgaink, más móddal is csak le kell ültetni elbízott, büszke csabziságát.

Nem csudálom, hogy az Dunántúl megúnták Bottyánt, az kit kereskedéséért méltó ugyan jól megrivogatni, ha fogna rajta. Andrássi Istvánt bizonyos okokra nézve itt akarván applicálni, már oda nem küldhetem; kit applicálhatunk? én bizony nem tudom, de csak elhiszem, teszen Kegyelmed olyan dispositiókat, hogy minden jó lesz.

Az német tisztek közzül én csak az szegény Liszburgot szánom, az ki máris azért búcsúzik, hogy az németek kimenvén regimentjébűl, elveszti nyelvét; kérem, légyen Kegyelmed azon, hogy valamiképpen accommodálja dolgát: mert ha elébb jutott vólna eszemben, övé lett vólna inkább Norvált regimentje, — csendes, becsületes tisztnek esmérvén lenni.

Itt ma az religiók dolgában valóba nehéz quaestiók interveniálának: mert közönségesen agnoscáltattam, hogy az unio színe s nevezeti alatt nyilván igyekezett egyik az másikának oppressiójára; de talám azokon is cum consolatione általsegít Isten. — Én innen az jövő kedden megindúlok, és Fejírvártt töltvén az első innepet, Kolozsvár felé egyenesen térek vissza.

Bertótinak megírtam, hogy Hajszter iránt az Kegyelmed parancsolatjához tartsa magát.

118.

Maros-Vásárhely, 13. Aprilis, 1707. Bertótinak (Ferencz).

Béjövetelemtűl fogvást egynéhány rendbéli levelét vettem Kegyelmednek, mellyekre Kegyelmed is eddig vehette válaszomat; melyre nézve csak arra felelek rövideden, az mellyet Kegyelmed currérja által küldött. Értettem Bercsényi uram levelébűl, melly elmúlhatatlan szükségre nézve assignálta máris az még meg nem fizetett posztókat, és ugyanazon okbúl Kegyelmednek is parancsolta az tiszteknek való posztóknak megfizetését; kire nézve ugyanezen szükségre bízvást applicálhatja Kegyelmed az Kray által parancsolt nyolczezer tallért is; hiszem, már kezdődvén az pénznek Danczkára való szállítása: nehezen vélem, hogy ne találkozzanak kereskedők, a kik azon tukmát anticipálják.

Pajpen kereskedőnek ez jövő póstán megküldöm az listát;

az elküldött mustraposztókbúl hozattasson Kegyelmed számomra ezen includált színekbűl egy-egy egész köntösnek és hosszú mentének valót.

119.

Maros-Vásárhely, 15. Aprilis, 1707. Károlyi Sándornak.

Három rendbéli levelét Kegyelmednek csak igen hamar egymásután vettem: de az két elsőben semmi ollyas állapotot nem látván, az melly az utólsóban bé nem foglaltatik, az egy Bánházi dolgán kivűl, az kinek accommodatióját Draguly ezerében hasznosabbnak lenni láttam; az ki is actu itt találkozván, látom, hogy szüksége légyen oly vice-kapitányra, az kivel ezerének dolgát folytatni tudhassa: térek azért az Kegyelmed utólsó levelére, az mellyet ezelőtt egynéhány órával Verebélyi által vettem, és ugyanabbúl újobban is értem, mind, hogy Kegyelmed Sennyey Ferenczet az hadak között hadta, mind peniglen, hogy az tolvajságnak eredeti nagyobb consequentiákat hozhat magával; melyre nézve bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy Szent-Pálinak, a ki ugyan már Abrukbányárúl eljött, de ezennel lészen parancsolatja az visszamenetelre; vagy ha peniglen ő nem mehetne: minthogy az palotás ezeremet itten hagyom, azon lészek, hogy Ölyüs ezerét küdhessem helyette.

Nagy kedvesen veszem, hogy Kegyelmed maga házához a végre is sietett, hogy házához való térésemre okot adjon; mellyet el sem mulatnék, ha átalabb útnak nem tetszenék lenni Debreczen; meg is lett vólna okvetetlenűl az ünnepekre való kimenetelem, hogyha nem láttam vólna szükségesnek lenni az gyűllés terminussának dilatióját, mellyet jóllehet ugyan Bercsényi úr is javallott: de leginkább az mostoha időkre nézve hátramaradása az fűnek determináltatta velem.

Az mi az rozsnyai determinatiónkat illeti: mindazoknak nemcsak az Kegyelmed districtusában, de másokban is gyarló effectusát tapasztoltuk az vármegyék részérűl; az mi penig az Partiumok dolgát illeti: mivel azokra már az szécsényi gyűlléskor reflexiót tévén, őket az erdélyi confoederátióban hadta: ezen országhoz (való) conditióim szerint reincorporáltam ezen országomhoz; melly által mindazonáltal az magyarországi confoe-

deratiónak semmi kára nem következik: mivel ők ezután is csak fogják ruházni és interteneálni azon ezereket, mellyek máskínt is rájok estek vólna, annálisinkább, mivel már itt az naturaléknak praestatióját felvállalta az ország; az hadak reductiójában sem lehet confusio, — mivel úgy tudom, ezekbűl az Bikk László és Bóné ezerének egyrészénél több nem áll; az első ezen hadak közzé incorporáltatik, az második penig marad még tovább is az Kegyelmed dispositiója alatt. Besenyei és Ilosvay ezerei penig máris parancsoltam, hogy kimenjenek, hogy mentűlhamarább reducálhassa Kegyelmed.

Az kecskemétiek véletlen casussán magam is valóba szánakodom; Isten ő szent Felsége kivivén: mind veszedelmeknek okát kikeresem, mind alleviálom őket.

120.

Kolozsvár, 24. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Éppen végezetin vala az gyűllés, és legderekasabb dolgai az országnak akkor folyának, az mikor az Kegyelmed 10. Aprilis írott levelét vettem; értettem is volt már akkor Kecskemétnek véletlen casussát, az melyrűl igen szükségesnek látom, hogy Kegyelmed inquiráltatván, büntettesse az vétkeseket.

Micsoda dispositiókat és assignatiókat adtam Bertótinak az posztóknak mentűlhamarább való megszerzésére: reméllem, eddig az utólsó levelembűl megérthette Kegyelmed; melyek ha véghezmehetnek, fognak consoláltattatni, — kiend sem jár úgy, mint Hellempach az bányászokkal.

Ezen szent napokon nem híjában olvastaték az passióban: convenerunt principes sacerdotum et seniores populi in unum; az melly, úgy látom, az mostani magyarázat szerint az revőczi gyűlést jelentette, és annak ugyanis rosz consequentiái lehetnek, mellyeknek violentis mediis nem is occurrálhat az ember, hanemha erumpálni találnának; az mellettem lévő senior mondja ugyan, hogy ezen dolog már Rozsnyón decidáltatott közöttök, csudálván, hogy Radvánszky nekem meg nem mondotta: mivel csak az disciplina ecclesiastica reformatiója vólt oka gyűlléseknek, melyre, tudom magam is, hogy régen intendáltanak, mert az szécsényi accorda által sok templom jutván kezekhez, szakácsbúl mibűl tettek papokat, a kik az

ollyan abusivus keresztelést is inducálták vala, a minemürül Munkácsrúl irattam esperestjeknek.

Ezeket nem úgy írom, mintha megnyúgodt elmével vólnék, hogy alatta más nem fekszik; mert ha az praemissákot jól considerálom, és az ottlévő senatornak s praesesnek természeteket összvevetem, ahhoz az égi jeleket megvizsgálom: ex principiis astrologicis videtur, quod conjunctio Saturni in domo Asini, influentias morosas stolidas causare solet, quamvis enim Asinus Sodiacum non ingreditur, huic tam prope est, quod pro modernis coeli constitutionibus facile in eum adsciri potest, tantam enim vim quandoque adipiscitur, quod non immerito moderni eum pro decimotercio signo constituere volunt, unde bene consideratis aspectibus signisque taliter dispositis, judicium formandum est; dico igitur pertinaces secuturos clamores, quos obstinati animi Saturno disponente reddent obstinatiores in affectationibus dignitatum, etc. Ita doctor Neopolitanus, §. 6.

Isten kegyelméből az articulusokat csötörtökön concludálván, ugyanazon nap megindúltam, és tegnapelőtt találám elől Bagosit az Kegyelmed hosszú levelével; melynek válaszszára térvén: legelsődször is laconice et cum perpetuo sinceritatis affectu köszönöm az Kegyelmed megújított köszöntését, és praevie is adom tudtára, hogy praescisis omnibus difficultatibus et praetensae notae disquisitionibus articulus conditus est, az melly által az Kegyelmed familiája simpliciter erdélyi familiának agnoscáltatott, — melyrül az követek, az kik véllem együtt az gyüllésre mennek, bővebben fogják informálni Kegyelmedet.

Az Dunántúl való vármegyéknek, úgy tudom, expediáltatott az convocatoria; nem is volt egyéb oka, az postákban való fogyatkozásnál.

Hellempachrúl vala az Kegyelmed elébbeni levelébűl is elegedendő informatióm, és ha az hadaktúl való döföltetést megérdemli, viszek innen is szolgálatjára egy dupla-kópiás székely ezeret: est enim res usitata in ipsorum patria. Örömmel értem. mindazonáltal az Kegyelmed mellett lévő senator uraknak szíves fáradozásokat; vagyok is nagy bizodalomba, hogy Kegyelmétek úgy fogja munkáját kormányozni, hogy csak ámen fog hozzája kívántatni az gyüllésben. — Az hadak ruházatjában nem

hiszem, lehessen fogyatkozás, ha Lónyai igazán kiadja az abáknak számát, az mellyeket Ungvárrúl való elmenetelemtűl fogvást útomban vettem, melynek száma sokra extendáltatik. Az mi az ellenség motusit és igyekezetit illeti: magam is látok inpractibilitást benne, hogy impediálhassa gyűllésünket, kivált hogyha az Kegyelmed dispositiói is effectusban mehetnek, és az hadak jobb statusban vadnak, mintsem Eszterházi Antal írja.

Az mi pedig az Kegyelmed propositióit illeti az vacans regimentek iránt: Bagosit magam is érdemes személynek látván, applicatióját szükségesnek ítílem, és mindazokra röviden felelek, jobbnak találván az Róth reginentjét neki conferálni, teljes lehetetlenséget látván benne, hogy Györki Pál, az kinek soha az infanteriában praxisa nem volt, máskínt is fogadása tartja, hogy várba magát soha nem rekeszteti, az infanteria közzé aplicáltassék, hanem consolatiója lehet az Nagy János regimentjének collatiójában: mivel Andrási Istvánt már itt csak e mostani gyűllésben is táblafiává tévén, az melly az tanácsságnak első gradusa, már az ideváló dolgok folytatására Pekri mellett hagytam.

Az egri ezer conferáltathatik Prínyi Miklósnak, az kit is parancsoltam, hogy dirib-darabonnan álló ezereivel kimenjen; és így Andrási Pálnak Sennyey ezere maradhatna, avagy, ha eztet Bagosi (úgyis házához közel lévén) jobban szeretné, amaz neki maradhatna.

Az negyedik punctumban stálhat az Kegyelmed opiniója, hogy az négy ezerbűl hármat csinàljunk, Lóczi reformatiójával, és így sequeretur contentum omnium.

Az mi Ilosvai Bálint ezerét illeti: az reducálni kár vólna, most is jól felszedve, in completo statu lévén; nem is oly nagy extensiójú, az mint Kegyelmed gondolja: mert abban erdélyi egy sincs. Melyre nézve én arrúl úgy gondolkodtam, hogy mivel Vay László az ideválókkal meg nem alkhatván, az ideváló ezerét azalatt resignálta : az említett ezeret néki conferálom, melly is velem együtt kijű ad perlustrationem, secundum principia reductionis fienda.

Az mi az Palocsai ezerét illeti: annak, megvallom, más ezeret jobban szeretnék: mert már az Partiumok ide applicáltatván, az máramarosi, kűvári, közép-szólnoki, krasznai és bihari

zsoldosok talám tehetnének egy ezeret Andrási István számára. Én itt is reductiót az ideváló hadak között inducáltatom, az mellyet leginkább fog ingrediálni Bikk László ezere, az ki magát az minapi actusban elég roszszúl viselte; magát penig kiviszem, hogy inkább az Kegyelmed mellett lévő corpusban in casu vacantiae hasznosabban applicáltassék, — jó is lesz Szent-Péteri helyében, ha szolgálni nem akarna.

Az mi Andrási Pál az Tisza-Duna között való commendóját illeti: az ugyan meglehet, de mivel az Károlyi districtusa az Partiumok elszakdásával már csak Szakmárra, Szabólcsra fog extendáltatni: talán jó lesz amazt ehhez applicálni, úgyis csak az Tisza hasítja űket.

Hogy Kegyelmed a Vizát hálójában rekesztette, bene factum est; idem sentiendum de reliquis, a kik küldve, nem küldve: mégis követ-képiben passus nélkűl akarnának lejűni. Én innen az ünnepek után meg fogok indúlni, Debreczen felé vészem útamat, pro. 13. Ónodnál leszek, s útamban is várom az Kegyelmed tudósítását, és maradok, etc.

121.

Szent-Mária, 28. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Decima nona Aprilis irott Kegyelmed leveléből nem kevés szomorúsággal értem az pénznek nemléte miatt az szegény Dunántúl való hadaknak nyomorúságit; mely is annál nehezebben eshetik előttem, hogy annyira kiüresítettem az mostani útazásommal legkivált, mind az Kőrösi, mind az magam cassáját, hogy szegényeknek nem succurrálhatok; de hiszem, lehetetlen, hogy Hellenpach nem succurrálhatna, — ha akarna.

Bonafusz és Norvál regimentjének megindítása Csege felé igen jól történt: mert magam is útamat Lúcz felé vévén, hamarább rájok akadhatok, és béigazítom űket, mivel béjövetelekig palotás ezeremet hadtam Pekri mellett.

Pater Viza püspöksége maneat in statu quo: mert az nékem irott leveléből is látom, hogy tökélletlen csabzisága az dolga; nem is lehet az confoederatióban hitit hertelen acceptálni.

Az intercipiált levél felettébb is nagy okot ád az pater Cseles megfirtatására és példa statuálásra, mert az confoederatiónak nagy ártalmára látom ezeket lenni; hogyha azért jobban

végére megyen Kegyelmed, az complexeknek árestáltatásokat látom szükségesnek lenni.

Az mi az inauguratióm napjának solennitását illeti: legyen úgy, az mint legjobbnak ítíli Kegyelmed lenni; az én dolgom az lesz, hogy Isten ő szent Felsége kegyelméből mindannak eleget tehessek, az miért Istent akarják kérni.

Rhenennek dolgát itt más nem suppleálhatja*) de legkivált Barsonvil, az ki az öntő-officinákhoz semmit, vagy inkább igen keveset tud; abban ugyan assecurálhatja Kegyelmed Rhenent, hogy La-Mothtúl dependentiája nem lesz, mely szerint, ha szolgálni nem akar, az ő kegyelme confoederatus sorsára (így) szükségünk nem lévén, nem látom: miért kellessék kiadattatni fizetését?

Az mi az ellenség indúlatjának hírét illeti: az hadakozásnak rendi szerint szólván, teljes lehetetlenségnek látván lenni, hogy még az oly hertelen operálhasson, — noha ugyan már Szebenben is kezdik biztatni az három regiment succursussal az népet, az mely hír igen egyez Bagosi relatiójával. Én Isten jóvóltábúl hólnapután Somlyón leszek, és útamat mentűl leghamarább lehet, continuálom, éhel haldokló és bágyadt marháimmal.

122.

Debreczen, 5. Maij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Hogy Ónodhoz hamarább érkezhessem: útamat egy statióval megrövidítvén, tegnap szerencsésen ideérkeztem, és ezeknek az futáshoz szokott, s most is az rácz hírétül rettegő elméjeket valamennyire megvígasztaltam ugyan: de úgy látom, hónapi megindúlásommal újúlni fog félelmek, mivel már három ízben hozták az rácz gyülekezetinek hírét Aradhoz, melyben Sennyey Belínyesnél való léte is nem igen biztathatja üket, minthogy aztat az pusztán megmellőzheti; vadnak ugyan mindenütt vigyázó hadak, de azok közzül is csak az váradi ploquadában lévő Bóné hada állhatna ellent az ellenségnek, ha az ü szokása szerint el nem oszlanék. Iszonyúság, mely szaporodását hallom az hegyi tolvajságnak az Rézben, a ki se

*) A két megelőző kikezdést és a jelent, eddig, a fejedelem sajátkezüleg írá be a leveleskönyvbe.

labancz, se kurucz: mert mindakét felekezetet öli; de Erdélyből való kimenetelem előtt Szent-Páli gyalog-ezerét kergetésekre felküldöttem; még az erdőnek megződülése előtt tettem dispositiót kihajházásokrúl, Károlyival együtt, kit is hónap bocsátok haza, hogy pro 10. az gyűllésre megindúlhasson; a mint extractusibúl látom, az reductiót igen alkalmatoson vitte végben, de úgy látom, leginkább csak akkoron fog mehetni effectusban, az midőn mezőben lesznek az hadak. Én az feltett operatiónak accelerálására nézve Békéshez parancsoltam az füvellő tábort, és Sennyey Ferencz, oda való menetelivel, az Körös között lévő tolvajos helyeknek szekereivel és marháival fogja comportáltatni az sarkadi magazinumot.

Eddig írám levelemet, vettem az Kegyelmed stafétáját, melyben mind újított köszöntésit látván, mind az fentforgó dolgoknak circumstantialis informatióit értvén: midőn erre való válaszadásomat sok dolgaimra nézve halasztani kíntelleníttettem, amarra való hálaadó szívemnek indúlatját elmúlatnom nem lehete, minden titulusú dignitásomnál nagyobban kívánván, hogy bennem lévő Kegyelmed bizodalmának minden adandó alkalmatosságokkal illendőképpen megfelelhessek, és Kegyelmedhez régen kapcsoltatott s tökélletes állhatatosságú barátságomnak eleget tehessek.

Eszterházi Antalnak az gyűllésben való jövetelit csak azért is szükségesnek látom, hogy az ellenség erejérül praeconcipiált opiniója nagyobb confusiókra okot ne adjon, a mellyet az novincákon épített praeventiója okozhat: holott az köpcsényi residentiának építtetése és az széna magazinumokcomportatiója csaknem inkább ellenkező opiniókra adna okot; jónak látom aztat is, hogy absentiájaban Csáki Mihály úr folytassa az commandót, alig várván, hogy Kegyelmeddel szemben lévén, minden dolgokrúl, de legkivált az török- és lengyelországaikrúl conferálhassak: mivel mind Pápai Gáspár, mind az czár embere (a kitűl minden jót várhatunk) most valának nállam Erdélyben. Kívánom, hozza Isten szerencsésen Kegyelmedet, kívánt jó egészségben.

123.

Böszörmény, 6. Maji. Gróf Bercsényi úrnak.

Ideérkezésem után csak félórával vettem az Kegyel-

med 2. Maji expediált stafetáját, melybül jóllehet az ellenségnek Köpcsényhez való gyülekezetinek confirmatióját értem: mindazonáltal megvallom, teljes lehetetlenségnek látom oly hertelen indúlatját és operatiónak Újváron való kezdethetését; de mindazáltal mindazon dispositióknak véghezvitelét, az mellyekben látom, fáradoz Kegyelmed, akár pro nunc, akár pro futuro szükségesnek látom; tagadhatatlan, hogy ennek legnagyobb bekkenője az jó commendans, melyre jobbat Babócsainál és Ordódinál nem találok, ha öszveférhetnének; szükséges is vólna oda kettő, olly authoritású, az kitül egynek esetivel minden controversia és vonogatás nélkül függenének az több kapitányok, kik közzül Túróczit ki ne felejtse Kegyelmed. Az compententia elhárítására lehetne alternálni az commandót úgy, hogy egy nap egy, más nap más commandérozna, az mely sokszor megtörténik; a mikor penig szoros vólna az kapcza: egyik az bástyákon, másik az parácsofton commandérozna; mind az kettő emberséges ember lévén, talám így elférnének egymás mellett, — de az Babócsai feleségét kinn kellene felejteni.

Nyitrára, megvallom, nékem Urbán Czeller nem tetszik, de necessitas non habet legem; Kegyelmed ugyan nálamnál jobban esmervén, ezt is Kegyelmedre hagyom, ha jónak ítilli.

Hogy penig Bertóti haszontalan kérdésekkel az időt ne vontassa: néki is küldök stafétát, és praevie is megparancsolom, kogy küldjön az mit küldhet.

Ötszáz lovasnak Újvárban való rekesztése mind haszontalan, mind az széna nemléte miatt csaknem lehetetlen; és így e mellett az szorúlásra is, az mely ez által következhetnék, reflexióval lévén, azt tartom, csak százzal is beérik; de mihaszna mind ennek is, ha idején nem gondolkodunk az succursusárúl, az mely nélkül soha vár magát meg nem óltalmazhatja, de kivált, ha a nélkül is csak 27 nap az terminus, az mellyen én leginkább búsúlok: mert élése elfogásához kevés bizodalmunk lehet, mert közel lévén Komárom, a honnan csak addigis mindent beviszen, a meddig hazug portásimnak relatióit vizsgáljuk és hadainkat ültetjük; hogyha penig az Nyitra csavarodó szigetiben veszi magát, haszontalan az étszakai próba, az síktúl írtódzó külső hajdúink penig fognak-é

merni próbálni? sub judice lis est. Mindezeknek tehát vagy az teljes erőnkkel való ütközés az orvossága, vagy ha azt considerálom, hogy 17,000 emberrel Újvárt körül nem szállhatja: ha csuportos tábora távul lészen, az belsők szapora kiütésével és az külső lovassággal megegyezett jelű és idejű próbákkal kell amazt distrahálva ágyúit rontatnunk és munkáját késedelmeztetnünk, melyre hatezer is legyen bent az hajdú; és úgy remélhetném, hogy úgy járna Staremberg Újvárral, mint ennekelőtte járt vala Nándor-Fejírvárral, a hol megtapasztolá: mit teszen olly erősséget víjni, az melyben több az gyalogság az külsőnél? Szaporíthatja Kegyelmed gyalogját az hatvani corpusbúl is, és csak Bonafusz ezere érkezne: revocálnám én is sietséggel, Erdélyben hagyva palotásimot, az kiket az feltett operatióknak czélja hagyata ottan vélem.

Szükséges ehhez az lovas hadaknak is gyülekezeti, a kikkel kemény próbákot tehessünk, a mint az elébb is írtam, az belsőkkel megegyezve.

Riviert assecurálhatja Kegyelmed, hogy csak küldje le feleségét, bészállíttatom falujában, mellyet munkácsi jószágombúl akarok inscribálni néki; nevét is nem egyéb halasztatja vélem az falunak, hanem csak egyedűl, hogy informatiót vehessek tiszteimtűl: hogy mellyikét adhatom legkevesebb alkalmatlanságommal? mivel ki nem válthatám Dobó-Ruszkát, ez penig, magam is látom, hogy hertelen kívántatik. Én hónapután Isten kegyelméből Szerencsen leszek, a hová szívesen várom az Kegyelmed tudósításit, maradván, etc.

124.

Szerencs, Gróf Bercsényi úrnak.

Vasárnapon ideérkezvén, vettem az Kegyelmed Dőrinek jöveteliről való tudósítását, és érette Egerben adjutantomat küldvén, ma véle együtt elérkezett; de megvallom, gondolatomban megcsalattattam, remélvén, hogy az hintót és az sézát az lovakkal együtt magával hozza: de az mint már tűlle értem, egyiket még Bécsben, másikát penig Léván hadta, és rövideden mondván, látom, hogy csalárdság vagyon dolgában, mellyet bűvebben tapasztalván, szerencse, ha véle nem tétetek satisfactiót némely fogyatkozásirúl. Ű sem jobb Cselesnél, a

kinek dolga felettébb jól történt; kérem mindazonáltal Kegyelmedet, az Léván maradott hintónak lehozatásárúl tétessen illendő dispositiót, melynek effectuatiójára, ímé, magát adjutantomat küldöm. Magam innen 14. Ónodhoz indúlok, a hol Kegyelmedet is, reméllem, azon időre fogom láthatni, — kívánván, hozza Isten szerencsésen.

125.

Ónod, 25. Junij, 1707. Károlyi Sándornak.

Ez napokba egynéhány rendbéli levelét vettem Kegyelmednek, melyre, úgy jut eszembe, választ adtam, azonkivűl, az mellyet az németek bagácsiája Bodrogközben való küldése felől ír Kegyelmed; de mivel eziránt teendő panaszszát az vármegyének már is reám várom, rövidségét magam is általlátom, nem lehet nem változtatnom az Kegyelmed eziránt tett dispositióját. Mert ugyanis nyárban űket quártélyban helyheztetni illetlen lévén, oly magazinalis hely körűl kell interteneáltatni, a honnan kitelhessék intertentiójok; könnyebb is lészen még Bodrogközbűl is számokra odahordani az búzát, mintsem rajtok laktatni az sok csőcseléket, — melyre nézve illendőnek látom, hogy Kegyelmed megparancsolja az Tiszán túl való megmaradásokat. Hogy penig az Kegyelmed utólsó levelét is válasz nélkűl ne hagyjam: elsődször is nagy kedvesen vettem az Kegyelmed széprendű táborának calculatiójárúl küldött tabelláját, melly is, hála Istennek, se nem tatáros, se nem szegénylegényes, — melyrűl hasonló Bercsényi uram judiciumja is.

Mihelyest az Kegyelmed levelét vettem: azonnal stafétáit elküldöttem Bácsmegyeinek, és azon munitiómnak translatióját fogom sürgetni, de hátramaradását csak magának La-Mothnak tulajdoníthatom, mert úgy vettem eszemben: szerette vólna hosszabbítani az bártfai quártélyozását. Csak Isten időt adjon, ezekben annyi hátramaradás nem lészen; de megvallom, nem szeretem Vilsonnak Aradba való érkezését, mert igen jó hadi ember, mind az magyart esméri, az melly is jól kitetszett egy nékem rabságában beadott projectumábúl. De Istennél az kegyelem, embernél az próba!

Már Kegyelmed Nyúzót előreküldvén, Ölyüst, úgy tetszik, nem félthetem; noha jóllehet a nélkűl is csak az Kegyelmed

közelgetésének hírével is elég distractiója lehetett az ellenségnek: annyival nagyobb lészen oly notabilis portának odamenetelivel.

Kakas maga katonáival ha az reductio szerint esik Nyúzó mellé, jó lesz, de különben megbomlanék Besenyei ezere, melly is itt általmenetele alkalmatosságával nem vólt oly complete, az mint kívántatott vólna; és máskínt is, nem hiszem, hogy igen állandó légyen Nyúzóval való alkujok: mert úgy jut eszemben, hogy amaz már Ocskai vicéje vólt, az midőn emez hadnagygyá lett. Besenyeinek is szeretnék oly vice-kapitánt, a ki tudna valamit hadakozásnak rendihez, s ne vólna oly mód nélkűl új. Az Kegyelmed fűstrázsamesterének promotióját helyesnek ítílem; de nem férhet hertelen eszemben: hogy illjék helyében Deme, a kinek ha szintén esze, vitézsége vagyon is, de bizony, érttebb elmét és gazdálkodóbb szorgalmatosságot kíván azon hivatal; úgyis hiszem, alkalmatosabb lészen ezen tisztre Debreczeni.

126.

Ónod, 29. Junij, 1707. Károlyinak.

Noha egynéhány napja, hogy az Kegyelmed utólsó levelét vettem: mindazonáltal Antal úrtúl várván valamely bizonyost, mindeddig halasztottam az választ, noha kevés haszonnal, mert alkalmas ideje, hogy egyéb hírűnk nincs az ellenség Szerednél való léténél és az Vág hídjának tűlle való felégettetésénél, melybűl egyebet nem conjiciálhatni: hanem, hogy lineának veszi az Vágot, mivel az eleintén elfutott szegénység is alkalmasint hazatakarodott körűlette, és így subsistentián nem sokat búsúl, kivált ha az aratást megvárja. Rabutin Dunántúl maradott corpussa az lineákban vette magát; az mint közönségesen írják, nem több 3000-nél *), melybűl egyebet nem conjecturálhatok, hanem, hogy defensive fogja magát viselni; melyre nézve, mivel sokféle circumstantiák mutatják, hogy az táján mik is offensive formális erővel nem fogunk operálhatni: Erdélyben való menetelemet resolváltam, mely felé is Isten jóvóltábúl ez jövő héten megindúlok, úgy

*) A levél elejétől eddig a fejedelem saját kezeírása.

kormányozván útamat, hogy Kegyelmednek is időt adhassak az obsidio folytatására, és annak vége felé érhessek Erdélyben. Felettébb is akarom, hogy Kegyelmed az mellette lévő német hadakat contentálván, elméjeket jóra fordította; tagadhatatlan dolog is, hogy fogja Kegyelmed hasznokat venni, intertentiójok és fizetésekben contentumot adván nékiek.

Csajáginak válaszsza tegnap érkezett, ki is maga tudósítása szerint talám még ezen levelemnél is hamarább lészen ottan; de, az mint látom Pekri levelébűl, Ecsedihez keveset bízzék Kegyelmed, de hiszem, ez is elég lesz, ha jó lesz. Az mint az előbbeni levelemben is írám, legrosszabb, hogy Vilson benne az commendans, az ki valóban irtózni fog az capitulatiótúl, és csak elhiszem, kemény próbákkal is tentálni fogja: ha olyan-é az magyar, az mint Eperjes alatt vólt? az incsinérséghez is alkalmasint értvén: csak szeretném, ha La-Móth jó securitásban venné sánczait.

Az mi az artoleriához való requisitumokat illeti: mihent az leveleket vettem, azonnal tettem dispositiókat felőle, expressus altoreriabéli tisztet küldvén, az ki az szekereket megindítsa.

Itt az munka, reméllem, két nap alatt véghezmégyen; de valóban az Kegyelmed elmenetelitűl fogvást van úntatásom Szakmár vármegyétűl, az ki sír s rí az portalis hajdú sokasága miatt, noha, úgy tudom, Bercsényi uram is megmondotta Kegyelmednek azok felállításának modalitását; én Kegyelmedre fogom űket relegálni. Csudálatos dolog, hogy Máramaros vármegye még most is álmában látja az Palocsai hadát és executióját: mert még most is panaszolkodik, hogy rajta vagyon két compania.

127.

Munkács, 9. Julij, 1707. Gróf Bercsényi uramnak.

Sok inclusákkal teljes és megtöltött levelét Kegyelmednek vettem, mellyekbűl csak azt látom, hogy még sincs vége az lám-mondámnak; mert ugyancsak megmondotta ezt Kegyelmed, ha nem szintén így is, s nem most is. Mert bizonyára nem tudom, micsoda astrologo-politicus, hacsak nem astrologice mondhatta vólna meg ezen motusát az ellenségnek, mely-

nek okát senki egyéb magánál nem tudhatta: mert mindazok csakc onjuncturák, a mellyeket Antal úr ír, és nem hihető, hogy lovassával elszakadhasson az gyalogjátúl, mellyet azonnal éhelhalóvá tenne, melyben példája lehet Hajszter; hát mit csinál többet, felelnék, ha tudnám, ha van-é Szeredbe, vagy mind elment Leopóldhoz? de csak így is mondom, az mennyiben az idegeny országi dolgokkal combinálom erejét, hogy Trincsény lesz az jele, mellyet megprofontírozván, az hegyen túl való földet rontja el, és úgy megyen Austriának; ezen okbúl írja az substrahált szókot, és remélli, hogy azon motusával kiki effectusban vészi az ígíretét; de így, bezzeg, Jónás próféta lehetnék Brunócz felől! — de mindazonáltal, adja Isten, én is ellenemondhassak eziránt való lám-mondámnak. Az AA-ra nem lehet jobb tanács, mint az BB.; ha általjű az német az Vágon, csak SS. ne legyék belőle. Az CC-t recommendálom Kegyelmednek : conserválja levelét Kegyelmed, talám hasznát veheti még valaha, ha előlkerűl az ki írta, melybe csaknem bizonyos vagyok. Az mi Ordódi dolgát illeti, úgy látom, rebus sic stantibus nincs haszna ottlétélének; és mivel már Isten kegyelméből Újvár obsidiójátúl nem tarthatunk, jobb lesz űtet ezréhez küldeni: mert tízszer több hasznát vehetem Erdélyben, mintsem már most ottan. Az FF-nek adja Isten confirmatióját: de az utólsó punctumban tett consideratiójában bár idején ellentmondjon Kegyelmed az lám-mondámnak, mert azon békességről beszéllenek ottan, melyről az asszony tett propositiót az moszkva czár nevével, melynek válaszszát még komám nem tudta, az penig nem egyéb coconál.

Károlyinak ezen includált levele az enyimbe vala, és mivel, csak elhiszem, Kegyelmednek is azt írta, az mit nékem: azért nem includálom az enyimet.*)

128.

Nemzetes és Vitézlő Kray Jakab instructiója, ki is küldettetett Danczkára. Homonna, 16. Augusti.

Az Danczkán lévő francia követtel ineálandó computus, úgy más alább specificálandó dolgaink is, az említett városban

*) E levélben a fejedelemnek több sajátkezű javítása fordúl elő.

való menetelit megkívánván: útját Krakkó felé mentől egyenesebben lehet, kövesse, és általmenetele alkalmatosságával Ross Vilhelm krakkai póstamesternek kívánságunkat eleibenadja: mely módon lehetne csak magunk levelei kedvéért is oly bizonyos és magános postát erigálni, az melly által mindenfelé mind bátrabban, mind nagyobb sietséggel folyhatnának correspondentiáink? Melly is ítíletünk szerint legalkalmatosabban lehetne csak ezen szolgálatra fogadandó lengyelek avagy oláok által, kik is esmerőssi által az országútján bizonyos helyekre rendeltetvén, fel s alá folytatnák levelinket; és ez szerint, hogyha az említett póstamester ezen dolgot magára vállalni akarná, azonnal contraháljon vélle mind azon póstáknak fogadásárúl, mind helyben való állításokrúl, oly conditióval, hogy bizonyosszámú napok alatt (a mint tudniillik legnagyobb sietséggel lehet) tartozzanak innen Danczkára, onnan meg vissza szolgáltatni az leveleket, melyre nézve a leveleknek az datumja is kinn lészen írva az copertára, hogy tudhassa: hány nap alatt jöttenek. Végezzen ez mellett az említett póstáknak büntetésérül is: mennyi defalcáltassék nekiek egy-egy nap az késedelemért? az mely summa directe az póstamester fizetésébűl defalcáltatván, lehet néki regressusa azon póstára, a mellyen történt az fogyatkozás. Melynek rendesebben való folytatásara nézve igen jól esnék, ha minden változásnak alkalmatosságával felirattatnék: ki mikor érkezett az levéllel? külömben, ha ez nem lenne, sokféle késedelmeket és leveleinknek csalárd folytatásit tapasztolhatnánk, — mellyekre nézve haszontalan vólna teendő költségünk.

Lészen ezen póstákfizetésén kívűl 400 frt fizetése az póstamesternek, kivált ha ezeknek felállításában mentűl serínyebben foglalatoskodik.

Hogyha az póstamester erre lépni nem akarna: keressen más oly kereskedőt, az melynek industriája által ezen szándékunkat végbenvitethesse, és adja mentűlhamarább tudtunkra: hány póstárúl, mennyi fizetésre alkudt meg? felállításoknak idejérűl is contrahálván. Ekképpen Krakkóban dolgait elvégezvén, vegye útját Lublyín felé, és ottan az czártúl követeink által passust extrahálván, Danczkára, és így ottan kötelességének feleségünk előtt eleget tévén, odajövetelit az franczia

követnek megjelentse, és következendőképen az elmúlt computusnak idejétűl subsummálván az mostanit, reflexióval légyen az sokszor említett követ 25. Junij írott levelére, praetendálván primo, hogy az computus conclusiójátúl fogvást, úgymint Augustus, September, October, November Anni 1706. Constantinápolyban fizettetett meg; secundo, tartozik azon követ introitussában azon ezernyolczszáz kilenczvenkilencz (1899) tallért is bevenni, mellyet minékünk az posnania palatina asszonytúl kelletett volna felvennünk, de fel nem vettük. Tertio, praetendáltatik az is, hogy feleségünk adósságinak kifizetésére és egyéb udvara szükségére fizettetett vólna 14,000 tallért, melly erogatiókbúl praetendál 17,266 excrescentiát, mellyet magának az martiusi summábúl akar defalcálni : de az elmúlt December, Januarius, Februariusrúl semmi emlékezetet nem tészen, concludálván, hogy az Aprilisre következendő cambium még el nem érkezett vólna, melynek is kifizetésével csak pro fine futuri Septembris bíztat. Melyre nézve mindezeknek szorgalmatosan végire menvén, kéz alatt jól végére menjen, ha nem fekszik-é valami csalárdság az kalmárok részérűl ezen idővontatás alatt? tudván bizonyosan, hogy az cambiumok Párisban idővontatás nélkűl kifizettetnek; melyben ha valamit tapasztalna, azonnal tudtára adja Kökényesdinek, úgymint ezután az franczia udvar mellett leendő residensünknek, disponálván tovább is Claudi Matis özvegyét, hogy az következendő summáknak megfizetését erga sex percentum interesre magára vállalja, úgy, hogy ott is punctualiter letétettessék az pénz azon kalmárnak, az kinek Claudi Matis fogja kívánni; melyre hogy gondja légyen feljebb megemlített residensünknek, instructiójában lészen, úgy tudniillik, hogy ezen subsidiumbúl defalcáltassanak az követjeink számára rendeltetett pénzek, tudnillik:

Prenner Rómában	1800
Pápainak Constantinápolyban . , ...	6400
Kökényesdinek Párisban	6000
Rátki Györgynek ugyanott	2400 ;

Járúl ehhez feleségünk udvara intertentiójára és minden szükségére rendeltetett esztendőnkínt . . . 16,666 tallér.

Követi eztet a póstáknak rendelendő fizetése, úgy magának az elébbeni instructio szerint rendeltetett diurnumja.

Az mely summa ezenkivűl fentmarad: az annectált tabella szerint udvari hadaink ruházatjára, úgy udvarunkra rendeltetik; melyre nézve az kiadott instructio szerint az kalmárokkal contraháljon mentűl jutalmasabban, úgy tudnillik, hogy azokat pro prima Novembris correspondensinek bészállítsák, és az téli quártély alkalmatosságával el is készűlhessenek.

Hogyha peniglen útjában az követnek Danczkárúl való elmenetelit meghallaná: minden úton azon légyen, hogy vélle szemben lehessen, és ezen az pénz iránt tett dispositiónkat vélle communicálja.

Lublimba léte alkalmatosságával magát az belzi palatinusné asszonynál insinuálja, és az sokszor kívánt computust úgy az iraszlói (így) jószág iránt való conclusiót is adurgeálja, sürgesse, mely mindazonáltal ha némely időhalasztások miatt véghez nem mehetne, azért útját ne késedelmeztesse. *)

Additamen instructionis Jacobi Kray.

Jablonczki recommendatiójára bizonyos Schwancz nevű ifiat resolváltunk az mathesisnek tanulására, oly modalitás alatt, hogy két esztendők forgása alatt abban magát egészszen perficiálván, útját is hozzánk vehesse; azon tudományban való maga gyakorlására és elvégezésére rendeltünk számára ötszáz tallérokat, mellyeket Danczkán adjon Braun kezéhez, az ki Jablonszkinak kezéhez fogja küldeni.

Hogy penig informatus légyen az Constanczinápolyban felvett pénzrűl: 9-dik Martij 1707. ment Constanczinápolyban vexel 246,056, kétszáz negyvenhatezer ötvenhat franczia liver, s erre azért reflexiót tégyen az feljebb írt praetensiókban.

129.

Die 24. Augusti, Terebesrűl. Károlyi Sándor úrnak.

Már Krajnai expeditióját elvégeztem vala: az midőn magától megértettem, hogy oly parancsolatja légyen, hogy egyenessen

*) Ezen utasítás Pongrácz György kezeírása, az „Additamen" Aszalayé. Megjegyzendő, hogy a költségeknél Ráttky neve után még ez is oda volt jegyezve: „Groffeinek az svécziai király mellett 2000", — de keresztűlhuzatott.

Hatvan tájékára menvén, ott keresse Kegyelmedet; és ugyan mostan vévén Eszterházi Antal úr levelét is, ugyanabbúl látom Slesia ellen való operatiók megindítására való kívánságát, melyre nézve szükségesnek ítéltem ezen következendő dispositiókat tennem.

Kétségkívül való dolog az silesitáknak feltámadása, kiknek fegyverben való léteket az nagy adózások és oppressiók miatt ez napokban Saxoniábúl Slesián által jött doctorom is confirmálja; melyre nézve szükségesnek látván lenni azon tűznek gerjesztését: engedelmet adtunk Eszterházi Antal úrnak, hogy az mellette lévő három karabélyos ezerrel Zadeszki hajdúit és az több árvai földnépit Babócsaival Kisuczákra szállítsa, és onnan patensit folytatván, azoknak nemcsak fogonatját várja, de ellenségeskedés nélkül Babócsait erős portaképpen béküldvén, ámbár csak az szélekre is, lássa meg, mit enged az alkalmatosság?

Az több dispositiók mind helyben maradnak ugyan: de szükséges, hogy Kegyelmed az maga corpusát az rendelt helyen hagyván, maga menjen az vágmellyéki operatióknak folytatására, és vegye kezéhez azon hadaknak kormányát, mindeneket az tett dispositiók szerint folytatván, úgy tudniillik, hogy ha ez idő alatt Erdély felé meg nem indúlt volna az ellenség, Szemere László tudósítása szerint: mert in illo casu félben kellne hagyni ezen slesiai operatiót; de szükséges, hogy ugyan oly vóltaképpen constáljon az Rabutín motusa, hogy némely imillyen s amollyan hallomás-hírekért félben ne maradjon. Melyrűl bővebben ezen inclusa által tudósítottam Eszterházi Antal urat is.

Az mi az hadaknak elszélledését illeti: Gundelfinger és más, maga útjában lévő ezereket maga is compelláltathatja Kegyelmed, ezen az darab földön lévőkrűl pedig irattam az vármegyék vice-ispányinak, — mellyeknek ha fogonatja nem vólna, karabélyosimat is fogom küldeni öszvehajtásokra.

130.

Eszterházi Antal úrnak.

Az Kegyelmed két rendbeli levelét inclusákkal együtt megolvasván, bőven informáltattam: miben legyenek az ott-

lévő s mind az két részrűl folyó operatiók; de tagadhatatlan, hogy az ellenség motusit jól megfontolván, nem látom: mi okbúl kellessék tartani az újvári obsidiótúl? Melyre nézve minden tett dispositióinkat helybenhagyván, az Kegyelmed kívánságát is az slesiai operatiók iránt oly móddal kívántuk placidálni, hogy ha az Dunántúl lévő ellenség corpusának eddig semmi motusa nem subsequált Erdély felé: Károlyi úr az maga corpusát Vácz tájékán hagyván, személyében menjen Kegyelmed helyett az vágmellyéki operatióknak folytatására, és így Kegyelmed is akkoron szokott modalitásokkal és informatiókkal ő kegyelmének resignálván az commendót, maga mellé vévén Babócsait, azon proponált három karabélyos ezerrel szálljon Kisuczákhoz, és Zadeczki elszéllyedett ezerét gyűjtettesse öszve, az árvai tótsággal és egyéb fegyveres földnépével. Való ugyan, s tudom magam is, mely hasznos, szükséges is vólna e mellé bárcsak egy mezei gyalog-ezer is: de az újvári praesidiumot distrahálni tanácsosnak lenni absolute nem látván, ha másunnan szakasztanánk, egyszeri tett dispositióinkban történhetne fogyatkozás, másként is, ezen slesiai operatio nem oly dolog lévén, az mely a nélkűl is véghez nem mehetne; mert ugyanis, ez nem annyira fegyverünknek erején, mint magok belső hajlandóságán építtetett operatió lévén, nagyobb szüksége leszen Kegyelmednek az corpusa nagyságának hírére, mintsem valóságára, az mely kitelik az sok tótbúl, gubábúl, és étszakai tüzekbűl, hegyeket s völgyeket ellepő táborhelybűl etc., és úgyanebbűl nevekedvén amazoknak reménségek: úgyis, ellenségek nem lévén, vagy egyetértenek velünk, vagy megrezzenvén hírünktűl, s az Morvában s Austriában practikált égetésektűl tartván, újobban nyakokban veszik az német igáját; mely circumstantiák alkalmatosságával, ha az első következik: lesz Kegyelmednek hada elegedendő, — ha az másik, idején visszavárom Kegyelmedet.

Így lévén tehát, mivel ezekben az idő s az alkalmatosság csak egyedűl szokta az ordereket adni: legelsődször is Kisuczákra érkezvén, az passusok tisztításához és édesgető patensek folytatásához kell Kegyelmednek fogni, mellyekben az confoederatiónk által következett religióknak egyességét, terhektűl és contributióktúl való felszabadúlásokat, és egyszóval

szabadságoknak helyreállíttatását avagy nyerését kell nekiek bőven explanálni, de még ezenkivűl nem árt olyan terminusokat is ejteni, mintha némelyeknek kérésére küldenénk ezen segítségünket.

Könnyű lészen ezek mellett az jablonkai sánczunk formalis obsidióját is hiresíteni, az mellyet pöstöknek avagy fasínáknak csináltatásával (melybűl az tótnak mulatsága is következik) passusoknak nyitogattatásával felettébb való hertelenkedés nélkűl is véghezvihet Kegyelmed.

Ezek között kímjeit folytatván Kegyelmed, hogyha oppositiókra való készűleteket nem advertálja: előjáróban Babócsait is béküldheti Kegyelmed valamely commendérozott válogatott haddal, az kit, ha az földnépe bévárna, valóban jó jel vólna, s illyenkor felettébb is kellene az jó hadi disciplinát megtartani, és ha szintén eleintén valamely ellenségeskedést mutatnának is, oly patienter viselni magát hadainknak, hogy oly jelekbűl nagy correspondentiákat imaginálhatna magának mind az ellenség s mind az nép; mellyeket s úgy mindeneket az idő s az alkalmatosság fog Kegyelmednek megmutatni, és azokbúl származható informatióibúl adandó ordereink legjobban fogják elintézni próbálandó szerencsénknek folyamatját.

Mindezeket pedig szükséges, hogy úgy értse Kegyelmed, ha tudniillik ez idő alatt is valamely valóságos motusa az Dunán túl való ellenségnek nem következett vólna; mert in illo casu szükséges, hogy az elébbeni ordereimhez tartsa Kegyelmetek magát Károlyi úrral, ki is repraesentálván előttünk az Kegyelmetek verebélyi conferentiájának folyamatját, (mivel olly opinióban vagyok, hogy ezen slesiai operátiónknak előmenetele lészen), mindazokra directe ő kegyelmének resolváltam, tudván úgyis, hogy mindeneket communicálni fog Kegyelmeddel.

Az mi az hadaknak szükségét, hol méltó s hol méltatlan sírások s morgások gyakorlását illeti: azokat bizonyára senki nálamnál jobban se nem érzi, se nem érezheti, — nincs is hirtelen az hazánkhoz való szeretetünk s kötelességünknek emlékezetinél hathatóssabb remediumja, és az pénzben történt alkalmatlanságoknak megorvoslása, az mellyet, noha tagadhatatlan, nem oly hertelen, az mint kívántatnék, de reménljük,

hathatóssan fognak effectuálni sok rendbéli kiadott parancsolatinknak véghezviteli.*)

131.

Die 26. Augusti, Terebes. Eszterházi Antal úrnak.

20. Augusti írott levelét Kegyelmednek vévén, az midőn mind abbúl, s mind az includált levelekbűl értem az ellenségnek kegyetlen actusit az Dunán túl való földön: való, hogy keseredés nélkül nem lehetek úgyan, de Révai Gáspár levelével confrontálván az Bottyánét, még oly extremitásokra czélozó profécziákat nem hozhatok ki belőle. Pápát felégette? Gönczczel s Miskólczczal, Szikszóval s többekkel is úgy cselekede vala tavaly, most építik. Eloszlottak az odavaló seregek? ezek is akkor, de most újonnan szolgálnak. A népét levágta? igen jól cselekedte, miért nem futott előtte, mint mások, és ezzel magát hamishitűvé tévén confoederatiónkhoz, tőlünk is megérdemlette vólna annak büntetését. Az malmot felégette? sok százakat, mondhatnám talám, hogy mi is elrontánk tavaly, de felépítették eddig, — én is pro tollenda extremitate hasonlót javallok Kegyelmednek.

Tart Kegyelmed attúl, hogy labanczczá lészen az oda való katonaság? lehet, kivált, ha az német mindenét felprédáltatván, az eszét is elvitte; mert különben nem tudom, hogy ha mindenét elvesztette, hiti megszegésével mit kíván conserválni, és az midőn az ellenség nemzetünk öldözésére való szándékát nyilván kinyilatkoztatja, mit reménlhet tőlle jövendőben? De ámbár az állhatatlanság arra is reávigye őket: nem reménlem, több kárt tegyenek, mint Nagy-Szombatnál tevének vala.

---

*) E levél után üres lap következik, majd pedig e jegyzetek jőnek:

„Ha valamely török, abája árát praetendálja, ide kell recurrálni.

NB. 7. Julij Constanczinápolybúl írott levelekben írattatik, hogy fizettetett Regeb basának . . . . 22,358 rh. fl.

Joannes Rossonak . . . . 2,830 fl.

mely pénzbűl 440 piaster egy franczia tolmács számára az követtűl kivétettetett.

Juszup basának megfizettetett.

Marad még ottan számunkra 6,802 liver.“

Ezeket megfontolván azért: az midőn az Kegyelmed levelének utólsó czikkelyével (az melyben Kegyelmed az hadak eloszlásárúl méltán panaszolkodik) öszvevetem, látom, hogy nem egyéb vitte Kegyelmedet az succursus-kérésre, hanem hogy magát vélem menthesse az kérők előtt, és láttassék, hogy Kegyelmed maga kötelességének eleget tett, de parancsolatom ellen nem segítheti őket. Kihezképpest, hogy ezIránt az orderben fogyatkozás ne légyen: Kegyelmed csak annyi hadat tartson maga mellett, az kivel (ha Újvárt megszállani találná) Staremberggel megverekedhessék, azalatt is pedig a slesiai operatiót az tegnapi parancsolatom szerint követhesse; az többit, az ki superfluum lészen, általküldheti Kegyelmed az Dunán.

Jóllehet Kegyelmed semmit sem ír: mindazonáltal adjutantjának szóbeli propositiójábúl értem, hogy Kegyelmed várja parancsolatomat az karvai sáncz felől is: mitévő légyen? melynek elhagyását, tagadhatatlan dolog, hogy az sok rémítő hírek okozták vala; de mivel annak felépítése új distractiót okozna hadainknak, szükséges nem lészen, hacsak nálla nélkűl folytathatja Kegyelmed az Dunán túl való correspondentiákat, mely, ha nem lehetne különben: igenis, építtettesse fel Kegyelmed.

132.

Gróf Bercsényi Miklós úrnak.

Hogy az Kegyelmed levelére eddigis választ nem adtam, oka vólt az pósták felállításának bizonytalansága, de már az 23. Augusti írott Kegyelmed levelébűl látván, hogy arra még haszontalan várakozom: expressusom által Szkólyáig küldöm ezen levelemet, Szinyovszkiné asszonyom kezéhez dirigálván, ki is, reménlem, elküldi Kegyelmednek, — szükségesnek látván lenni, hogy az idevaló dolgokrúl bőv informatiója lehessen Kegyelmednek.

Jóllehet azért, minap is vettem Eszterházi Antal úrnak levelét, sok inclusáival együtt, mindazonáltal tegnap újonnan érkezvén curérja, siquidem priora tolluntur per posteriora, alkalmatlan vólna sok historiát beszélni, hanem csak az menynyiben az connexiója az ellenség motusinak kívánja; az mint is jól observálta Kegyelmed az Károlyi utólsó postscriptájá-

búl, hogy hadakkal ment által Staremberg az Fejérhegyen: mert ugyanis Vág-Szerdahelytűl Nagy-Szombathoz szállott vólt táborostúl, és ugyanonnan az város tüze alatt hagyván bagácsiáját, kétezer ember óltalma alatt úgy mene az többivel Ocskai ellen, ki is idején retirálván magát: re infecta, Jókűt hertelen lövettetvén és megvévén, gyütt vissza Leopoldhoz, az hol az mostani levele szerint Antalnak kétezer embert Leopoldnál hagyván, és bagácsiáját magához hozatván, szállott Brunóczhoz, — az curér mindazonáltal szóval úgy referálja, hogy aztat is Leopoldtúl Pőstyén tájékára szállította vólna.

Rabbutín, corpusával és Pálfival, rajtament vólt Bottyánon : de ez is, az meddig az előjárójával ellenkezett és harczolt, — gyalogját és bagácsiáját elköltöztette előtte, és sine confusione elnyomúlván, az ellenség egyenessen Pápának ment, s azt felprédálván s égetvén, Szent-Mártonhoz tért vissza, és az mint az mondta-mondta hír volt, ezelőtt Csallóközben szállított mezei munitióját is magához vitte.

Mindezekbűl semmi jele ki nem tetszik Újvár megszállására való igyekezetinek: mert az desertorok is közönségessen confirmálják, hogy ahhoz se írja, se szelenczéje nincsen, és az nagyhírű artilleria is, az ki Pozsonbúl ezelőtt érkezett vala, csak egynéhány tizenkét s tizennyólcz fontos álgyúbúl, négy mozsárbúl, és mezei-taraczkokbúl áll.

Mindezeket confirmálni láttatnak az minap Pozson táján intercipiált levelek, mellyekben nyilván írják Nehmnek, hogy mind Staremberg s mind Rabutín dispositiói megváltoztanak az svécziai hadnak Slesiában való szállásával, ki is az feltámadott parasztsággal conjungálván magát: úgy írják, hogy az jablonkai sánczot is megvette vólna, és hol ellenségnek s hol barátjának declarálván magát az bécsi udvarnál, arra kelletik vigyázni mind Starembergnek s mind Rabutínnak. Írják aztat is, hogy az csehországi statusoknak parancsolták vólna Bécsbűl, hogy félesztendőre való élésbeli impositiójokat Prágában szállítsák : de oly válaszsza lett, hogy készebbek aztat az hozzájok közelgető svécziai hadak számára tartani.

Kihezképpest mindezeknek jobb secundálására nézve micsoda ordereket adtam Antal úrnak, ímé includálom Kegyelmednek; valeat, quantum valere potest. Tudom, aztat is nem

kevés csudálkozással fogja érteni Kegyelmed, hogy Túróczi labanczczá lett, — de az hada hűségemben megmaradott.

Mindezekbűl tehát nyilván fogja általlátni Kegyelmed, hogy ha szintén Varsavára kénteleníttetnék Kegyelmed menni: itt oly hertelen rosznak félelmétűl nem premáltatunk, az melylyért onnan következhető nagyobb jónknak reménségétűl kellene desistálnunk, annálisinkább, már nyilván lévén Kegyelmed előtt az czár szembenlétére való kívánsága. Megvallom, nem kevéssé örülök rajta, hogy mindeddig tett dispositióibúl kitetszik az Kegyelmed személye iránt való nagy reflexiója, és így nem tudom, hogy menthesse Kegyelmed magát az varsavai útazásátúl, melynek alkalmatosságával, sőt ha lehetne, még Kegyelmed odaérkezése előtt is, jó vólna az czárnak dissvadeálni, hogy Silesiában ne aggrediálja az svecust: mert ez sokkal külömbözőnek látszik azon resolutiójához, az mellyet tudtunkra ada vala, hogy az császár ellen teendő operatióit nem fogja impediálni.

Mivel pedig se az helynek távulyléte, se az Kegyelmed jó dispositiói azokban változást se nem szenyved, se nem kíván: Draskovics dolgát is kormányozza, az mint legjobbnak ítéli Kegyelmed, pro principio tartván, hogy vélle capitulálni semmiképpen nem kívánok, se oly titkossan szemben lenni (avagy csak az országban is bébocsátani), az mint kívánja.

133.

Die 29. Augusti, Terebes. Eszterházi Antal úrnak.

Noha ugyan ezelőtt egynehány nappal Szekeres levelébűl is értettem az németnek Buda felé való nyomakodását: mindazonáltal oly bizonyost benne nem érthettem, mint mostanában az Kegyelmed curérja által. Az Kegyelmed lejövetele orderünk szerint jól történt, és reménlem, eddig Károlyi úr is conjungálta magát Kegyelmeddel. kinek is, hogy hada késedelmeskedett, némely oszlása vólt oka; de mindazokat eddig reménlem, remedeálván, azon ezer szám, az melylyel Kegyelmedet bíztatta, ki fog telni. Úgy látom mindazonáltal, hogy ha Rabbutínnak gyalogja vagyon, az mint Szekeres írja: az formalis harcz a nélkűl nem fog annak rendi szerint végbenmehetni,—hanem azon legyen Kegyelmetek, hogy valamely jó éjczakai csapást tehes-

sen rajtok, melynek ha hasznát nem látná Kegyelmetek, kivált ha Szeged felé menne egyenessen az német: Kegyelmed csak újonnan vigye fel az hadat, az melylyel alájött vala, és ottan folytassa Staremberg ellen való operatióit.

Én már az hadaknak öszvegyűjtésérűl elegedendő ordereket adtam ki, s reménlem, leszen is fogonatja; de igen jól esett vólna, ha lejövetele előtt az Staremberggel lévő négy regimentecskén valamely formális próbát tett vólna Kegyelmed, ámbár az egész hadával is; de már ezeken túllévén, talám másszor is reásegíti Isten Kegyelmedet.

134.

Károlyi úrnak.

Jóllehet még az dispositiók szerint Kegyelmed Veres-Egyházához való érkezését nem értettem : mindazonáltal Eszterházi Antal úr curérjának relatiójábúl reménlem, hogy már eddig conjungálta Kegyelmetek magát; de valóban bánom, hogy az hadaknak oszlási és dispositióinknak késedelmeztetési már is olly akadályt vetnek az dolgokban, az mely miatt dispositióink nehezen fognak véghezmehetni; mert ugyanis, noha általlátható dolog, hogy gyalogsága lévén Rabbutínnak, nem fog repülhetni: de ha Kegyelmetek is jó formában öszve nem gyűl, gyalog nélkűl az szemben való harczállást nem látom tanácsosnak lenni; kihezképpest, az mint Antal úrnak is megírtam, azon legyen Kegyelmetek, hogy valamely éjczakai csapásokat tévén rajta, Antal úr az magával lehozott ezerekkel sokáig ne késsék, hanem, kivált ha az ellenség Szeged felé venné útját, újonnan felmenjen az Staremberg ellen való operatióknak folytatására. De mindezekben mindazonáltal legyen Kegyelmetek, az mit az interveniáló conjuncturákbúl és az hadakozás mindennapi szokott változásibúl ítél hazánk szolgálatjára leghasznosabbnak lenni.

Pekri Lőrincz Generálisommal pedig Kegyelmed az correspondentiát jól megtartsa, kinek is megparancsoltam, hogy az gyalog és lovas hadakkal, hogyha az ellenség Erdély felé nyomúlna, az Partiumban jöjjön Kegyelmed eleiben, és ottan oly dispositióval legyen, hogy Kegyelmeddel egyetértvén, ne kellessék az hirtelen kívántató communicatiókra nézve az curéroknak idestova kerengeni.

135.

Pekri Lőrincz úrnak.

Jóllehet, már alkalmas ideje, hogy hirdetik vala az németnek Erdélyben való szándékát, és sokat lármáskodának induló híreivel: de csak ma értettem Eszterházi Antal úr curérja által Rabbutínnak Budához való érkezését, micsoda erővel? ímé, az szemmellátás szerint Szekeres includált levele megmutatja. Melyre nézve orderem szerint Eszterházi Antal úr maga corpusával már conjungálta magát oly véggel Károlyi úrral, hogy vele megverekedjenek : de opiniónk felett gyalogja lévén az ellenségnek, és emez gyalogját Staremberg ellen és Újvárban, úgy az bányák óltalmára kénteleníttetvén hagyni, nehezen hiszem, hogy teljék valami az szembenvaló formális harczban, hacsak az Isten valami kemény próbák által nem mutatja maga szent áldását, és kivált ha Szeged felé venné útját. Eszterházi Antal nem távozhatik corpusával, kínteleníttetvén az újvári obsidióra vigyázni, az mellyet régen hirdet az ellenség, de mégeddig se írja, se szelenczéje. Ezek azért így lévén, csak könnyen elgondolható dolog, hogy az Partiumig nagy oppositio nélkűl penetrálhat az ellenség: de ott valóban meg kellene vetni az ágyát. Kihezképpest még most merre forduljon? bizonytalan lévén, állandó dispositiókat nem tehetni; de mindazonáltal tegyen oly dispositiókat Kegyelmed, hogy mindenfelé elérkezhessék. Idején fogják magokat Kegyelmeddel conjungálni Bonefous és Ellyős ezerei, mellyek közűl mivel az elsőnek, gyakorta szökésére nézve, nem hihetni, ha valamely operatióra kél az dolog, de nem elébb, hogy észre ne vegyék intentiónkat, companiánként kell őket megszakgatni. Kegyelmed mindazonáltal Szeben szorongatását hirtelen félben ne ne hagyja, és az mennyiben lehet, az lármát távoztassa, de azt se mulassa el, hogy az szorosokon obviálhasson idején neki, az mellyet Károlyi úr tudósításihoz (kinek is megparancsoltam, hogy directe tudósítsa Kegyelmedet) fog Kegyelmed alkalmaztatni, és communicatis consilijs, közelítvén egymáshoz, fogja Kegyelmetek folytatni az operatiókat.

Magam miben légyek occupatus, Kegyelmetek jól tudja; melyre nézve várván naponként onnan is az tractárúl való tudósításokat, innen könnyen el nem távozhatok: mivel ezen

negociatiónkbúl oly erős segítséget várhatunk, az melly által hazánk rövid idő alatt következhető bóldogúlását is várhatjuk, és nem is vólna tanácsos odabolyogva eztet vontatni; úgyis, reménlem, hogy az Kegyelmetek hasznos operatiói által nem lesz távulylétem miatt is fogyatkozás. Kegyelmed mindazonáltal bizonyos lehet benne, hogy valamit én eszemmel feltalálok, de Erdély conservatiójáért cselekednem kész lészek. Tudom, hogy fog találtatni elég engemet rágalmazó nyelv; de légyen Isten mindazoknak ítélője bár, nem bánom, nékem kell előtte mind az két hazáért számot adnom, és ezen ügynek folytatását úgy kormányoznom, hogy egyiknek az másik miatt ne következzék jövendőben veszedelme. Ezek pedig most másként nem lehetnek; vagyon mindazonáltal teljes bizodalmom az Kegyelmed hűségében és dexteritásában, hogy mindeneket javunkra fog kormányozni Kegyelmed, mellyekért mi is háládatlanok nem leszünk, — maradván, etc.

136.

Vay Ádám úrnak.

Noha, tudom, Pekri úrtúl megtudja Kegyelmed: mindazonáltal directe is akartam tudtára adni Kegyelmednek az németnek Budához való érkezését 5 lovas és 4 gyalog regimentekkel; kihezképpest, tudom, lárma lesz: de reménlem, hogyha dispositióim véghezmehetnek, mert máris conjungálta magát Károlyi úr Eszterházi Antallal Hatvan tájékán, olly orderrel ugyan, hogy megverekedjék vélle: de mivel az ellenségnek reménség felett gyalogja vagyon, nehezen hiszem, hogy legyen valami belőle,—hanem az széleken kell jó dispositiókat tenni, de nem is oly praecipitanter, hogy mindgyárást Szebent elhagyván, ide is amoda is fussonak: hanem oly közhelyeken tartani az hadakat, hogy minden passusra reaérkezhessék az gyalog. Károlyi úr fogja mindenekrűl tudósítani Kegyelmedet, és ha az ellenség Szeged s Arad felé mégyen: ne hirtelenkedjék Kegyelmed kijövetelével, hogy tanácsával succurrálhasson Pekri úrnak Kegyelmed; ha pedig Debreczen felé menne: jőjjön Kegyelmed az udvari had közzé, az hol is bővebb parancsolatomat fogja Kegyelmed in illo casu venni. Tudom, sok lesz felőlem az fecsegés: de én már beléeredvén

az, negociatióban, — hirtelen nem tágíthatom az széleket; moderálja Kegyelmed az dolgokat, az mint legjobban lehet. Én maradok, etc. *)

137.

*(Német hadak consignatiója.**)*

29. Augusti jütt által az német az Dunán, Budánál, Rabutín commendója alatt, ezen regimentekkel:

Lovas.	Gyalog.
Rabutín.	Lefelholtz.
Kusani.	Virmond.
Darmstadt.	d'Arnán.
Montecuculi.	Pálffi, 1. bataillon.
Gronsfeld.	

Maradott Starembergnek:

Lovas.	Gyalog.
Hohenzoller.	Salm.
Latour.	Najburg.
Hannover.	Tollet.
Althaim.	Czikking.
Volsec.	De Vent.
Schönborn.	Hazlinger.
	Nehm.

Az Dunántúl maradott:

Lovas.	Gyalog.
Parait.	Raisin.
Prainer.	Tirhaim.

(És Pálffy, a bán, horvát-rácz hadteste.)

138.

Gróf Eszterházi Antalnak, 3. Septembris 1707.

Reméllem, vehette Kegyelmed eddig az Károlyi uram curérja által tegnap küldött levelemet: mindazonáltal ezen Kegyelmed

*) Aszalay írása.

**) E consignatio a fejedelem sajátkezű írása.

embere által küldött tudósítását is válasz nélkül nem akarván hadni, — az ellenségnek motusihoz képest nem látom szükségesnek lenni, hogy Kegyelmed az magával lehozott hadakat tovább fáraszsza, hanem az conferentia szerint, mivel Károlyi úr levelébűl is látom, hogy Csáki Mihályt vissza fogja bocsátani : Kegyelmed csak fordúljon az vágmellyéki operatióknak folytatására, de mindaddig az Dunán által ne menjen, se hadat által ne küldjön, valameddig specialis ordere tűllem nem lészen: mivel szükségesnek látom lenni, hogy idegen negociatiókban eredvén, azokbúl eredendő conjuncturákhoz képest folyhassanak operatióink.

Nem lett vólna szükséges Kegyelmednek az Bercsényi uram orderét nékem általküldeni: mivel azt ő kegyelme parancsolatombúl írta, és tenora igenis, constált előttem, s nem is vólt oly változhatatlan, hogy engemet kötelezett vólna, hogyha az mostani indúlásához az ellenségnek, állandóságát jobbnak nem látnám.

Az mi az Dunántúl való operatiókhoz teendő dispositiókat illeti: általküldésének alkalmatosságával teszek mindenekrűl bűvebb dispositiókat; de addigis szükséges, hogy Kegyelmed pro omni posse, inkább directe Staremberg armadája ellen agáljon, mintsem distrahálni keresse aprólékos operatiókkal, mellyekrűl bűvebb tudósítását elvárom Kegyelmednek. *)

139.

Die 11. Septembris, Terebes. Károlyi Sándor úrnak.

Vasárnapi napon találván érkezni az Kegyelmed levele, s elegedendő időt adván az Kegyelmed hosszas levelének mind elolvasására, s mind válaszadásra, mellyektűl se szememet, se elmémet, úgy az pennát is nem kímílvén : punctatim való válaszadásomat vegye s olvassa Kegyelmed isteni félelemmel.

Az Kegyelmed utólsó levelétűl fogvást, melyben Kegyelmed az hosszas, és az szerencse meggátlása miatt haszontalan leselkedésérűl informála, semmi bizonyos tudósításom nem lévén az ellenség motusárúl: csaknem hitelt kezdék vala adni az magában támadott hírnek, hogy az svécziai király hertelen

*) E levél Pongrácz írása.

való declaratiójára nézve, Kecskeméttűl revocáltatott vólna, melyre, tagadhatatlan, hogy nagyobb ösztönt adának azon király udvarátúl jött leveleim, az mellyekben illy informatiót adának, hogy tudniillik Vratiszlav eljövetelével ministerek rendeltetvén az alkúnak tractálására: annyira vivék vala az dolgot, hogy annak szerencsés végét vólt oka, hogy bizonyosnak higyje az bécsi udvar, mert már csak azon curérnak visszajövetelére várakoztanak, az ki az silesiták religiója dolgaiban való alkúra külön plenipotentiát hozott vólna az császár ministerinek: de azalatt is külömb-külömb difficultásokat találván és csinálván az svécziai udvar, mellyeket impracticabiliseknek látván az angliai és hollandiai mediator-forma követek, fenthagyának a tractán, és az svécziai király is declarálá, hogy az vestphaliai békességnek infractiójáért kíván satisfactiót, s evvel mene el Vratiszlav azon udvartúl, és az svécziai király a saxoniai hegyek között lévő gyalogságát bédoboltatá Slesiában, az lovassát pedig küldé Csehország felé.

Mindezeket combinálván, azt kezdém vala gondolni, hogy Rabbutín expeditiója az utólsó biztató Vratiszlav curérja érkezésére történt, melyben megcsalattatván az bécsi udvar, újonnan visszahivatja, mely még nem késő vólna: mivel úgy látom az Kegyelmed levelébűl, hogy még bizonyos tudósítása Kegyelmednek sem vólt: ha érkezett-é Szegedhez, vagy sem? Azt ugyan az Antal úr mai levele által értettem, hogy az szeredi hídon általdobolván Staremberg, Nagy-Szombathoz szállott vólna, és hogy (az silesiai tumultusokra nézve) három regimentet küldött vólna Morva felé, — írván Ocskai is, hogy bizonyos híre jött vólna, hogy az szomolányi praesidiumnak az nap kelletett vólna visszamenni, kire is hagyott leselkedőket.

Mindezekkel igen conveniálván azért az Kegyelmed dispositiói, mind az portások elküldése s mind az faluk elszállíttatása és Tiszántúl való hadak dispositiója iránt is, azokat in generali helybenhagyom: de méginkább akarom, hogy, ha ezen Staremberg híre confirmáltatni fog, Kegyelmed az egész corpusával általmehet az Tiszán; és mindezekben, úgy látom, legnagyobb reflexióval kell Kegyelmednek lenni tovább is, hogy az ráczokkal való conjunctióját impediálja.

Az mi az Kegyelmed Pekri úrnak írott levelét illeti: igen jól esett, hogy Kegyelmed copiáját nékem is transmittálta, mivel ezen mostani curér által mind azokat újabb orderemmel is fogom erősíteni, úgy hasonlóképpen Vay Ádámnak és Budainak is mindazok felől újobban parancsolni, kiknek is meg lesz parancsolva, hogy necsak opinióját, de ordereit is kövessék Kegyelmednek; hogy pedig az artilleriában fogyatkozás ne légyen, La-Mothot minden órán hozzám várom, és Kassárúl is szaporítani fogom lovas és ahhoz rendelt szekerekkel az mezei artilleriát, mely, ha idejében elérkezik, visszaküldheti Kegyelmed az egri diribos-darabos készületű ágyúkat.

Szűcs Farkas és Rózsa megfogattatása jól történt; ímé, a végre küldöm Kegyelmedhez az fantens inast is, hogy confrontáltatván és examináltatván, revideáltassa Kegyelmed dolgokat; nincs is kétségem benne, hogy ezek valának okai az szegediek cselédi idestova való lappongtatásának és parancsolatunk szerint Egerben való nem szállíttatásának.

Antal úrnak meg fogom parancsolni, hogy minden helységekben, az kik az ellenséget bevárták, az bírót az seniorjával, úgy az parasztemberré lett hajdúk közzűl is egynéhányat magosztaltasson fel.

Az mi sub dato 3. hujus lett válaszomat illeti: azt most is nem szaporíthatom; nem is hiszem, hogy más informatiójábúl eredtek vólna némely beszédek, hanem az Norvaldt és Bonefous regimentjeinek fejetlenségek miatt, expressus tisztek által tett panaszibúl, kik előttem is declarálták, hogy az Debreczenben assignált pénzhez is nem juthattak egészen, s megvallom, most sem tudom: miért úntatják Kegyelmedet fizetésért az debreczeniek? mivel maga Klobusiczki elmenetele előtt assecurált engemet, hogy készen van nálla az pénzek, s nem is látom: miért kelletik Kegyelmednek ezért magát resolválni az pokolban való menetelre. Kegyelmed securus lehet benne, hogy nemcsak az sinistra informatiókat, — de még az Kegyelmed resolutióját is nem hiszem valóságosnak lenni.

Az Antal úr hirtelen betegeskedése után, hasonló hirtelenséggel való meggyógyúlását maga levelébűl is értettem: de az Dunántúl következhető hasznos operatióit parancsoltam, hogy továbbra hagyja.

Irényiről való válaszom elhallgatása feledékenységbűl esett, s megvallom, még most is nem reflectálhatom magamat: mire kívánta Kegyelmed applicáltatását? de akármire is, megelégszem az Kegyelmed recommendatiójával, és applicálhatja Kegyelmed.

Vagyon híremmel, hogy az debreczeniek felküldték bélyegezni az pénzt: mert követjek az pénzverő-házban forgolódván, ki is vitt vólt már az csizmaszárban egy pecsétet, de rajta érvén, lakik érette az kassai börtönházban követ-atyjafiok; az mi mindazonáltal azon pénznek megbélyegeztetését és jövendőbéli contentatiójokrúl való assecuratiójokat illeti, megvallom, magamat nem tudom hirtelen resolválni: mert ezt nekem is proponálta vala Homonnán Dobozi, de az lett az válaszsza, hogy vagy várják meg, micsoda folyamatja lészen az pecsételt pénznek, vagy olvaszszák el s csináljonak katlant belőle; mert ugyanis, ha folyása nincsen: mi haszna az hadak közzé osztani, s magát az országnak haszontalan adósságban verni, az mellyet jövendőben oly pénzűl fogják megkívánni, az kinek keleti lészen, és per consequens nehezebb megfizettetése. Eleget találnánk az ő pénzeken kívűl is ily zelusú magyarokat az országban, s még magamnak is vólna vagy hatvanezer forintom, jószágom jövedelméből, az mellyet anticipálnak, ha ezekre nem tekintenék; megparancsolom azért, hogy azon pénznek pecsételtetése in suspenso maradjon: de megvallom, hogy nem esnék kedvemre az Kegyelmed clausulája, hogy a felől jobban meghitteknek parancsoljak, ha in stricto sensu kívánnám érteni; de mivel úgy magyarázom, az mint talám Kegyelmed is érti, — transeat.

Az mi az hadak reclamatióját illeti: abbúl az okbúl, hogy mások másként fizettetnek, nem látom helyesnek lenni; mert maga is jól tudhatja Kegyelmed, hogy valami fejérpénzt még csak az idegen hadaknak (az Kegyelmed maga opiniója szerint) adattunk. Az Dunán túl valóknak pedig azért adattam vólt valamely sót, hogy az elmúlt télen ellepvén az ellenség csaknem az egész országot, és az rézpénznek éppen semmi kelete nem lévén: lehessen mivel tengődtetni cselédjeket, búzával s quártélylyal, az mint itt, azokat nem segíthetvén az kik túl maradtanak; melynek szükségét Kegyelmed is fogja ál-

tallátni, mihelyt akarja, és az hadakkal is elhitetni, az mikor fogja látni, hogy nem azért nem lehet haszna zúgolódásoknak, hogy én nem akarom, hanem azért, hogy nem lehet. Illyen az marhának az dolga is, melyben mások ellen való haszontalan beszédeket Kegyelmed hall, én pedig azokat, az melyeket előttem is fecsegnek Kegyelmed ellen, hogy hasonlót követett vólna el Arad alatt az katona nyereségével; és valamint hogyha eztet úgy írnám, mintha elhinném, méltán kívánhatná Kegyelmed, hogy comprobáltassék: úgy mások is kívánhatnák, az kikrűl Kegyelmednek panaszolkodnak, s el is hitettem magammal, hogy mind egyikének s mind másikának nehezebb vólna az próbája az vádjánál, melybűl csak egy mondta s hallotta következnék; megvallom mindazonáltal, hogy ezek hivatalom s hitem által lelkemre lévén kötve, ily nyilvánvaló igazságtalanságoknak végére kívánnék járni, s bárcsak tudhatnám, ámbár más alattomban való útakon is, azokat, az kiken megesett: magam kívánnám őket megexaminálnom, és úgy helyes fundamentumokat látván, eljárni az dologban.

Norvaldt és Limprecht hadainak megtartózkodása szükséges nem lett vólna: mert, mivel úgy itélem, hogy legalkalmatossabb próbája az ellenségnek az szorosokon történhetnék, azon kell Kegyelmeteknek lenni, hogy egyszersmind elől is s hátúl is megcsapattattassék; ha szintén azokat beküldi is Kegyelmed, elég gyalogja lészen Kegyelmednek az Bonefous, granadíros, Gődény, és Csajági ezereivel, mellynek elvitelében consentiálok, ha az ellenség visszatakarodott az Vágon.

Az mi az ezeredes-kapitányok dolgát illeti: tisztekhez illendő resolutiójokat némellyeknek nagy örömmel értem; csak el is hinném, hogy nem fizetésekért szolgálják hazájokat, ha egyenlő értelemben aztat előttem opportune s importune nem sollicitálnák: de arra nézve, csak látom, hogy nem mindenike hasonló motivumbúl követvén az hadakozást, soknak annak defalcatiója is büntetés gyanánt lehet, noha azonkívűl is kitkit kívánok segíteni, és az sok kérőnek kevesbűl is adni, ha eleget tenni nem lehet; de tagadhatatlan, hogy sokaktúl megszomoríttatom, az kik nem gondolván s nem informáltatván magokat, ha némellyeknek igaz praetensiójokat adom-é meg,

avagy ingyenvaló kegyelmességemet mutatom meg hozzájok? kárpálják cselekedetimet, elfelejtvén, hogy némelykor mindnyájan azt mondjuk, hogy azért fogtunk fegyvert, hogy torkon-verve elvett jussunkat igazságossan megnyerhessük, másszor pedig annak visszaadatását kevés szolgálatok nagy mértékű megjutalmazásának állítjuk. Én még az Kegyelmed commendója alatt lévő kapitányoktúl is nem vontam meg kegyelmességemet, és ha némellyeknek egy talpalatnyi földök nincsen: talám az az oka, hogy vagy nem adhattam, vagy nem kértek, azokon kívűl, az mellyek örökségim kérésével gyermekeimnek kívántak kárt tenni, és noha mondhatnák, s mondják is, hogy abbúl károk nem következik: de azt még velem nem capiáltathatták, szándokom nem lévén, hogy hazámnak akármely szerencséjében is fáradságim jutalmát avagy költségemet véremtűl s nemzetemtűl kívánjam, se új dominiumok és jószágok megnyerésében fáradozzam, nagyobb lelkemismeretem nyúgodalmának ismérvén lenni, ha akkor is magam hazafiúságomnak elégtétele lesz jutalmom, mintsem új aquisitióimnak híre, megegyezvén ebben elmém az Kegyelmed dicsőséges kapitányival, az kik annyiszor felkiáltottak, hogy hazájokhoz való szeretetekbűl kívánják inkább szolgálni az országot.

Az törökök convictiója iránt jó reflexiója vagyon Kegyelmednek, és azok arestumban maradhatnak, hogy az Ötvös olajostúl ne veszítse el kecskét, az melyhez talám az káposztát akarta vólna tenni, — mert természet szerint nem igen nyalja az olajat.

Az partiumbeli jobbágyok iránt oly igazságot kívánok, az mellyet Erdélylyel is elkövettetni akarok; nem is helytelenűl morgó társhoz hasonlítja aztat Kegyelmed, mert úgy látom, mind az két részrűl megvan az a morgás, az ki propter meum et tuum meg szokott lenni.

Galambos Ferencz úr az boldogúl kimúlt szerelmesének meghidegedett tetemei eltakarítására haza való divertálása constál ugyan előttem, mert ezelőtt egynéhány nappal nálam vala: de, hogy az én engedelmembűl, Kegyelmed tudta nélkűl történt vólna hazajövetele, azt ego interrogavi; referálta ugyan előttem is, hogy nem succedál az ingenér munkája, el is hiszem, úgy, az mint ő kegyelme érti, mert azt gondolta,

hogy az ingenér az város (Ecsed) mellett lévő árokbúl is akarja az vizet kivenni, hogy aztat mélyebbíthesse, de talám eléhb az Kraszna folyását kellene bédugni.

Gődény Pál ezerérűl való informatiót, megvallom, sok lett vólna az Kegyelmed levelével egy huzomban elolvasni, hanem copiáltatván, ímé visszaküldöm, s megolvasására időt vévén, lészen Kegyelmednek válaszsza; de azalatt is, ha senkinek injuriájára nem fordúl, s excessusok nem következnek, continuálhatja Kegyelmed gyűjtéseket.

Reménlem, Hellenbach nem fogja megvárni az Kegyelmed executióját, mert minap is hasznossabb vólt az Kegyelmed megijesztése az én creditumomnál; mert, midőn kívántam vólna tőlle, hogy adandó cambiumokra adjon valamely pénzt, mentség vala az vége: most pedig már azt megadván, az mellyet Kegyelmetek tőlle kívánt, szörnyen praetendálja az cambiumot, de én is az ország cassájára igazítám ő kegyelmét: vájja ki az lyukbúl, s lészen contentuma, úgyis lutheranus lévén, feltalálja in, cum, sub; — melyhezképpest ezen az úton az tiszteknek való posztóknak praestáltatása is véghezmehet, csak ne légyen in excessu az executio.

Az postscriptában mit ír Kegyelmed az Ellyős hadának megszakgatásárúl, nem érthetem: mert Limprechtnek csak tabelláját, levele nélkűl, küldi meg Kegyelmed, melyben magát helytelenűl nevezi obersternek, mert azon charactert éntűlem nem akaratoskodással, hanem feljebbvaló tisztihez szokott engedelmeskedéssel kell megnyerni; az mi pedig az több ezereknek recrutázásokat és reductiókat illeti: félek, ha most emlegetjük, az midőn az actualis szolgálat kívántatik, nagy confusiókat fog okozni.

Ha Staremberg visszamenetelire nézve Kegyelmed az egész hadakkal általmegyen az Tiszán: az újvári obsidiótúl nem félhetvén, az négyszáz flintát is bízvást elviheti Kegyelmed magával, hasznát vévén, az midőn kell, csak el ne vesztegettettessenek, — mert külömben fegyvertelenűl marad az udvari hadam, mellyet igen bánnék.

140.

Pekri Lőrincz úrnak.

Pongrácz secretariusom elmenetele után noha minden

levelére adtam választ Kegyelmednek, az ellenségnek további való indúlatjárúl mindeddig azon okbúl nem tudósítottam, hogy az generálisok is bizonyost várnak fellőle; az mint is csak ma vettem Károlyi úr levelét: de az portássátúl magának is teljes relatiója nem lévén, úgy látom, még csak Szegedhez való érkezése is az ellenségnek nem szintén bizonyos; de akárminként legyen, elég, hogy szándoka Erdélyben való menetel, mellyet hogy impediáljunk, teljes czélja igyekezetünknek; és valóban, kedvesen látom az Kegyelmed leveleibűl is, hogy hozzám való hűségrűl únos-untalan megemlékezvén, elméjét is azon fárasztja, és ugyanennek tulajdonítom az Kegyelmed tűrhetetlenségét is az becommendérozott hadaknak nem érkezése miatt: holott, ha Kegyelmed az ordereket az idővel öszvevetette vólna, általláthatta vólna, hogy nem késtenek, s orderek sem tartja, hogy haszontalanúl Szebenig fáradjonak, holott azoknak is inkább ki kell jönni Rabbutín impetitiójára, és ugyanezen okbúl, úgy látom Károlyi úr levelébűl, hogy helyesen tartóztatta meg Norvaldt és Ellyős ezereit, mivel onnan mindenfelé reáérkeznek, akármely felé vegye útját az ellenség. Kihezképpest legfőbb gondja légyen Kegyelmednek arra, hogy az szapora correspondentia által Károlyi úrral operatióit úgy folytassa, hogy az késő tudósítások és egyenetlenség miatt hazánk javára czélozó dispositióim fogyatkozásokat ne szenyvedjenek; az mint is ugyanezen okra nézve igen felette helyesnek látom, hogy Kegyelmed idején az bennlévő gyalogságot öszveszedetvén, Abrudbányára küldje, és maga az lovassággal csak annyival maradna hátrább, az menynyivel hamarább érkezhetnék amannál az szélekre.

Ellátom, megvallom, mindezen dispositióban azokat, az mellyek ennek ellenére lehetnének; de kiválképpen való consideratióra való dolog az, az mit Kegyelmed maga is ír, hogy Szebentűl eltávozván, elégeti s pusztítja az országnak egy darabját az ellenség; de vallyon kevesebbet cselekszik-é, ha két fele kapdosván, mind ez bémegy, s mind az ország lakosinak bódulása okoztatik, és az pusztúlás dupláztatik, — holott nem is tarthatni, hogy igen messze excurráljon, kivált az meddig az Kegyelmed eltávozásának okát és hollétét ki nem tanúlhatja.

Járúlhat ehhez az is, hogy netalántán addig csak az közellévő helységekbűl is megprófontérozza az várost: de, valamint Kegyelmednek Erdélybűl való kijövetelem alkalmatosságával megmondottam, most is mondhatom, hogy haszontalan oly opinióban lennünk, hogy Szebent kiéheztessük, az míg lovas had lészen benne; mert minap is Baron Tisch Rabbutínnak írott és intercipiáltatott levelébűl láttam, hogy csak aratástúl fogvást azon időig is többet tizenkétezer köböl életnél szállíttatott be; hanem Isten ő szent Felsége győzödelmet adván Rabbutínon: ha marczipánja lész is az németnek, mégis könnyebben jutunk hozzá, mert segítséghez nem bízhatván, maga fog keresni okot az feladásában, valamint Montecucculi s Vilson Kassán s Eperjest; nem méltó tehát némely faluknak oltalmazásáért ily nagy reménségű jót elhagyni, melytűl az országnak állandó bóldogsága függ.

Hogy Kegyelmed az útakat bevágattatja, az ugyan igen jól történik: de ahhoz csak egyedűl bízni nem kell; nem is hiszem, hogy minden szorgalmatoskodásával minden útakat és ösvényeket annyira bévágattasson Kegyelmed, hogy vigyázását megcsalhassa az ellenségnek, hacsak akkor küldi ki az hajdúságot, az midőn közellétét meghallja.

Holott, s micsoda alkalmatossággal légyen az harcz? azt Kegyelmednek nem praescribálhatom; mert se azt, merre veszi útját az ellenség? nem tudom, se az útaknak csínját, bízván aztat leginkább az Kegyelmetek Károlyi úrral tapasztalt experientiájára, és az alkalmatossághoz képpest való elintézésére; elég az, hogy Károlyi úr mellé az udvari granadírosimat, Bonefous, Gődény és Csajági hadait, az több lovasokkal együtt a végre rendelem, hogy az midőn Kegyelmed magát az szorosságon az ellenségnek, Szent-Iványi, Esze Tamás, Almási, Ecsedi és Szent-Páli, az idején bemenendő Norvaldt, Ellyős és lovas-granadíros hadaimmal, úgy több lovas hadakkal is opponálni fogja: Károlyi úr az feljebb megnevezett hadakkal az ellenségnek hátulja ellen operáljon, elegedendő s melléje rendelendő artilleriával. Nem is lehet Kegyelmednek tartani az Zsibónál történt casustúl, melly alkalmatossággal lehetett Károlyi úrnak azon consideratiója, hogy az német armáda erős lévén: ha mind az lovast s mind az gyalogot confusióban

reducálta vólna, nemcsak Erdélyt, de Magyarországot is hadainknak megszakgatása által ellephette vólna, — holott most (kit Isten ne adjon), ha confusiója történne is hadunknak: négyezer emberbűl álló gyenge corpusával arra elégséges nem vólna; de mindezekben, az mint feljebb írám, semmi oly szükséges nincsen, mint az jó egymástértés, és lett végezéseknek állhatatos véghezvitele, melyben, bizodalmassan reménlem, hogy se egy, se más részrűl fogyatkozás nem lészen, — melyrűl Kegyelmetek előttem számadással fog tartozni.

Az ólomnak bévitelérűl most is parancsolok Nagy-Bányára; úgy is reménlem, hogy aztat idővontatás nélkül fogja administrálni Ajtai Beszterczére.

Az havasalföldi vajdára vagyon s lészen is elegedendő gondom, de még eddig az portán, megvallom, csak pénzzel superált; hathatósabb módot ád az Isten ellene, ha szent kegyelmébűl confundáltatik Rabbutín.

Szpotárnak esetin valóban szánakodom: de tudom bizonyossan, hogy actu is pártját fogja az czár; hogyha mindazonáltal persecutiója nem szünik, mindenkor bizonyos lehet az tett ígéretemben.

Korbénak írott levelet, ímé, visszaküldöm: mert az czár mellett lévő emberemtűl bizonyossan értettem, hogy innen megtérése után, csak rövid betegsége után, meghólt.

Ezek felett minden tehetségével azon légyen Kegyelmed, hogy ezüstpénz dolgábúl legkivált Norvaldt regimentjét meg ne fogyatkoztassa, még az lovas hadak fogyatkozásával is: mert, ha ezáltal kegyelmességemet vehetik, hűségekben nyúgodt elmével lehetünk, mely ha az országtúl ki nem sülne: mivel az ország az Szászságon lévő adósságokat nekem conferálta, nem bánom, ha executio által azon capitálisbúl vetetődik is fel bizonyos summa pénz, — úgyis mégeddig kevés hasznát láttam nekik tett ajánlásimnak és rész szerint mutatott kegyelmességimnek.

Az mi az ország lakosit illeti, noha ígért kegyelmességemben bizonyosok lehetnek: mindazonáltal állandóbb bóldogúlást reménlhetnek, ha inkább óltalomrúl, mintsem szaladásrúl gondolkodnak, és kivált azok, az kik Törökország vagy Havasalfölde felé gondolkoznak, tőlem segítséget éppen ne

várjonak: mert bizonyára, az ellenség oly erővel nincsen, ha egy ember kár nélkül bémehetne is, hogy az országot ellephesse. *)

141.

Terebes, 18. Septembris, 1707. Gróf Pekri Lőrincznek.

Az midőn teljes igyekezetemmel azon igyekezném, hogy hathatós dispositióim által az ellenség országunkba bémenő szándékát meggátolhatnám: micsoda levelét vészem Károlyi úrnak, ímé, Kegyelmednek includálom; jóllehet ugyan, abban írja, hogy mindazokat Kegyelmednek is tudtára adta, és megvallom magam is, az mennyiben előttem constálnak az helységeknek situatiói, helyesnek látom lenni dispositióit; de egyszersmind elegedendőképpen nem bánhatom, hogy kétfelől való impetitiójában az ellenségnek dispositióim véghez nem mehettenek; kihezképest ugyan csak küldöm udvari hadamat, meg fogja mutatni az idő és alkalmatosság, mi hasznokat fogja Kegyelmed vehetni, hogyha az ellenség vagy Aradnál találna késni, vagy az Körösökre visszafordúlna, bizonyoson tudván, hogy már eddig Eölyűs és Norvalt ezerei is conjungálták Kegyelmeddel magokat. Legtöbbet bízok az Kegyelmed serénkedő hűségében.

142.

Terebes, 18. Septembris, 1707. Károlyi Sándor úrnak.

Az Kegyelmed datum nélkül írott levelét currérom által vettem, melyből látom mind az ellenség szerencsés utozásának folyását, mind az ellene feltett operatióinknak haszontalanságát; így tudván dolgát, még akkor adtam vólna Kegyelmednek ordert az általkötözésre, az midőn Szegedhez érkezett vólt: de megvallom, hogy bízván abba, hogy Kegyelmed is úgy fogja kormányozni dispositióit, hogy minden motusit praeveniálhassa, az artoleria iránt csak akkor adtam ordereimet, az mikor Kegyelmed kívánta; én mindazonáltal udvari hadamnak bémenetelit megparancsoltam, vegyék hasznát, az mennyiben lehet, és az Kassárúl küldendő artoleriát contra-ordereztem; mellyek így lévén, legalább légyen azon Kegyelmed, hogy, ha

*) Eddig Aszalay kezeírása.

az ellenség útját arrafelé venné, az merre Kegyelmed reáérkezhetik: hátramaradás ne légyen az Kegyelmed serínységében, kivált ha Várad felé venné útját; ha peniglen Sólymos s Tót-Várallya felé mégyen: hasznosabbnak látom az Kegyelmed Eszterházi Antal úrral való conjunctióját az egész corpussal együtt, — kirűl vagyon több egy hetinél, hogy semmi tudósításom nincsen.

Az ecsedi munkának valóba rosz continuatiója vagyon, mivel ezen includált extractusábúl az incsiuírnek megláthatja Kegyelmed: mely lassú executiója vagyon parancsolatinknak; a mellett ugyan ű tűlle értem azt is, hogy Ecsedbe, nem tudhatom, ki parancsolatjábúl, kikiáltatott vólna, hogy mindenféle ezüstféle, pecsételt pénzűl folyjon: melyre nézve élhetetlenné lettek az erősség körűl munkálandó sánczmesterek; az munkásoknak sem fizetnek, holott úgy jut eszemben, hogy csak nem régen vitt magával pecsételt pénzt Ötvös Miklós azoknak megfizettetésére. Hogyha penigezen munka nem szorgalmaztattatik: magam is tudom, hogy erőt vévén az vizek, duppla kőtségbe is fog telni.

Járul ehhez, hogy még ácsok és mólnárok, az mellyek azon munkához naponkínt szükségesebbek, nem praestáltattatnak.

Az udvari hadaim Erdély felé menvén, parancsoltam, hogy az mellettek lévő artoleria Ecsedbe szállíttassék.

143.

Patak, 22. Septembris, 1707. Gróf Pekri uramnak.

Ezen órában vévén az Kegyelmed levelét, melyben Károlyi úr levelét is includálván, láttatik mintegy elhagyattatásárúl panaszolkodni; de bizonyára, azon levélre nézve Kegyelmednek akkor oka nem szintén vólt: mert ha az leveleket és az conjuncturákat egymással öszveveti Kegyelmed, — könnyen által fogja látni, hogy még akkoron bizontalan lévén Staremberg az Vág mellett lévő operatióirúl: se én egyéb ordert nem adhattam ű kegyelmének, se ű kegyelme egyebet nem cselekedhetett; de subsequenter tágítván az felső ellenség: mind maga, mind hada általment az Tiszán. De így is, nem tudom, hogy kívánhatta vólna akárki is, hogy az mely pusztára ennekelőtte egynéhány száz szekér élés nélkűl nem me-

várjonak: mert bizonyára, a' ... njen; úgy r... egy ember kár nélkül béme' ... lemet v... hesse.*) ... fog ... eg

Terebes, 18. Sept...

Az midőn telje... hathatós dispositiói... szándékát meggát... úrnak, ímé, Keg... írja, hogy mind... lt, vallom magar... confidenti... ségeknek sit... en tehetségét n... szersmind ... yhez szerencsét is kíva... impetitiój... hettenek... meg fo... Kegy... kész... ho... g...

144.

...ábris, Sáros-Patak. Eszterházi Antal

...atientiával vártam az Kegyelmed tudósítását az ...gó dolgok felől, reménlem, eddig generál-adjutantom ...ött levelembűl megérthette Kegyelmed; melly alatt az Kegyelmed hallgatásának okát megtudván mind levél...a informatiójábúl, mind adjutantjának bővebb declaratiójábúl: noha ugyan azon operatióknak folytatása alatt is elvártuk vólna az Kegyelmed tudósítását, de már mindezeken Isten ő szent Felsége kegyelmébűl szerencséssen általesvén Kegyelmed: hogyha az ellenségnek az Dunán általmenetelit tudtam vólna, magam is külömb ordereket Kegyelmednek nem adtam vólna azoknál, az mellyeket Kegyelmed az alattavaló tiszteinek adott és executióban vett; mert ugyan, ámbár ha az sebessek és az két ostromon holtaknak listáját az ellenség közzűl elesettekkel számban vetjük, kevés nyereségét látnánk is operatiónknak: felettébb is sokat nyertünk, az szegény Dunán túl valóktúl revocálván erejét, mellyeknek succursusa sok elmélkedésim után is úgy látom, még most egyébképpen nem is lehet, hanem illyen distractiókkal; mert ugyanis az Bottyán

*) Eddig Pongrácz György írása.

lébűl az élé iutottanak, hogy kénteleníttet-
m elmér ítani az fejérpénzt — Illyen
ann az dolga, az kibűl sült ki
ék llapotja, az mellyeket az
van benne téve az mone-
által ugyan csak exami-
cumra ne eredjen, az
nivel mindenekfelett
akkor kezdik vád-
és nem akkor, az

a.
n modal res, maga intési
k, azon igyeke. Kegyelmed az
akármely darabjának (ki is már
valamint egyiránsúképpen nélkűl az
lan hadit erheknek súlyját egy felé men-
mindezek felett magátúl is Ke lváltat-
mely legközelebb való modalitást
daknak oly móddal való költöztetésé beni
conjuncturas et occasiones, ha az szükség gy
szont ide is succurrálhassonak? k

Látván, hogy maga is oly opinióban vagyon
hogy az viszontan való általmenetele feltett czélja
ellenségnek, melyben igen kétséges vagyok, mivel Sta
bergnek ily véletlen hirtelenségű marschábúl egyebet ne
magyarázhatok, hanem, hogy az udvarnál magára vállalta az Vág vizének megoltalmazását, s becsületiben állván Szered várának elvesztése: inkább választotta hadainak mód nélkűl való fáradságát; s úgyis látom, hogyha még annak nyúgosztaltatása nélkűl operálni kíván, nem szükséges az segítség: mert annak bizonyára ellenség nélkűl is elvész az lova, ha pedig azokat nyúgosztalni kívánja: nem vélem, hogy az Dunán túl valóknak pusztúlása következzék az lineákban maradott hadaktúl.

Mivel mindazonáltal az hadakozásnak rendi kívánja, hogy az véletlen casusokat is praevideálni igyekezzünk: hogyha ugyan újonnan általmenne az ellenség, tegyen Kegyelmed oly dispositiót, hogy az időnek alkalmatlansága és az Vágnak

hetett: már most egy tarsoly éléssel menjen; úgy reméllem mindazonáltal, hogy minekelőtte ezen levelemet vészi is Kegyelmed, bémenetelinek bizonyosabb hírét fogja hallani, de azt már nem tudom: mennyi időt ád Kegyelmeteknek az ellenség?

Apafi bémenetelit csak azok hirdetik, a kik kívánják; de csudálnám, ha azok elhinnék, a kik az bécsi udvart esmerik.

Hogyha penig, (kit nem reméllek) Károlyi uram és az udvari kapitányom később találnának is Kegyelmeddel megegyezni: mivel az német nagyobb szorosokra indúlt, kevesebb haddal is resistálhat Kegyelmed néki, teljes confidentiám lévén az Kegyelmed személyében, hogy minden tehetségét megszégyenítésére fordítja Kegyelmed, melyhez szerencsét is kívánok. *)

144.

Die 27. Septembris, Sáros-Patak. Eszterházi Antal úrnak.

Melly impatientiával vártam az Kegyelmed tudósítását az odafenn forgó dolgok felől, reménlem, eddig generál-adjutantom által küldött levelembűl megérthette Kegyelmed; melly alatt én is az Kegyelmed hallgatásának okát megtudván mind levélbeli informatiójábúl, mind adjutantjának bővebb declaratiójábúl: noha ugyan azon operatióknak folytatása alatt is elvártuk vólna az Kegyelmed tudósítását, de már mindezeken Isten ő szent Felsége kegyelmébűl szerencséssen általesvén Kegyelmed: hogyha az ellenségnek az Dunán általmenetelit tudtam vólna, magam is külömb ordereket Kegyelmednek nem adtam vólna azoknál, az mellyeket Kegyelmed az alattavaló tiszteinek adott és executióban vett; mert ugyan, ámbár ha az sebessek és az két ostromon holtaknak listáját az ellenség közzűl elesettekkel számban vetjük, kevés nyereségét látnánk is operatióknak: felettébb is sokat nyertünk, az szegény Dunán túl valóktúl revocálván erejét, mellyeknek succursusa sok elmélkedésim után is úgy látom, még most egyébképpen nem is lehet, hanem illyen distractiókkal; mert ugyanis az Bottyán

*) Eddig Pongrácz György írása.

levelébül az élésben való fogyatkozásokat látván, meg nem foghatom elmémmel: hogy jut eszekben az succursus-kérés? mivel, ha annyit akarnánk általküldeni, a ki aperto marte megverekedjék, azért az hadat fárasztani szükséges nem vólna: mert aztat az Kegyelmed előtt való ellenséggel is véghezvihetnénk; ha pediglen aztat más principiumink szerint még hic et nunc differáljuk, mit segít az succursus? holott annak is csak nyomúlni kell előtte, s discretiójára hagyni az földet, s élődése pedig nehezebb, s csavargása késedelmesebb, s az hadaknak fáradsága nagyobb. Honnan eredhet pedig ily nagy desperatiója az Dunán túl való földnek? bizonyára nem tudom; mert ezen modalitást még nemcsak ott, de mindenütt practikáltuk, azon igyekezvén, hogy hitünk s kötelességünk szerint akármely darabjának is az országnak ügyét és boldogúlását, valamint egyiránsúképpen keressük: úgy az megváltozhatatlan hadit erheknek súlyját egyenlőképpen supportáltassuk; de mindezek felett magától is Kegyelmedtűl kívánjuk érteni: mely legközelebb való modalitást találna Kegyelmed az hadaknak oly móddal való költöztetésében, hogy secundum conjuncturas et occasiones, ha az szükség úgy kívánná, viszont ide is succurrálhassonak?

Látván, hogy maga is oly opinióban vagyon Kegyelmed, hogy az viszontan való általmenetele feltett czélja légyen az ellenségnek, melyben igen kétséges vagyok, mivel Starembergnek ily véletlen hirtelenségű marschából egyebet nem magyarázhatok, hanem, hogy az udvarnál magára vállalta az Vág vizének megoltalmazását, s becsületiben állván Szered várának elvesztése: inkább választotta hadainak mód nélkűl való fáradságát; s úgyis látom, hogyha még annak nyúgosztaltatása nélkűl operálni kíván, nem szükséges az segítség: mert annak bizonyára ellenség nélkűl is elvész az lova, ha pedig azokat nyúgosztalni kívánja: nem vélem, hogy az Dunán túl valóknak pusztúlása következzék az lineákban maradott hadaktúl.

Mivel mindazonáltal az hadakozásnak rendi kívánja, hogy az véletlen casusokat is praevideálni igyekezzünk: hogyha ugyan újonnan általmenne az ellenség, tegyen Kegyelmed oly dispositiót, hogy az időnek alkalmatlansága és az Vágnak

áradása miatt elmúlt operatiója Kegyelmednek, az hátrahagyandó bagacsiája ellen operatióban vétethessék; mellyet ha szintén formaliter ostromolni tanácsos nem vólna is, hogyha az helynek situsa valamely dombok és magosságok által megengedi: kanoníroztassa és bombáztassa Kegyelmed táborát, kétfelől oly corpusokat tártván, hogy ha valamelyik ellen kimozdúlna táborábúl, az magát csendessen retirálván, az másik aggrediálhassa bagácsiáját, — az hadi sokszori experientiák mutatván: mely hasznos légyen az szekerekbűl csinált sánczoknak ágyúk és bombák által való impetitiója, az mellyeknek darabjai nagy veszedelmeket szoktanak okozni az óltalmazó részuék.

Hogyha pedig en az ellenség minden apparentiákon kívűl valamely úton s módon által találna jönni az Vágon, és Kegyelmednek hadra szüksége vólna: reménlem, constál Kegyelmed előtt Szemeréňek bizonyos regimentekkel Pest elein való léte, mellyeket in casu necessitatis magához hivathat Kegyelmed.

Az mi pediglen az Kegyelmed egészségtelenségét illeti, azt szívessen bánom; de bizonyára, ha Kegyelmed maga jól considerálja az Kegyelmed messze való eltávozásábúl eredhető inconvenientiákat: reménlem, maga fogja általlátni teljes lehetetlenségét Kassára avagy Lőcsére való jövetelének, hanem legalkalmatossabbnak ítélném Beszterczére való fordúlását, az hová e napokban magam udvari doctoromat küldvén, reménlem, hasznossan fog Kegyelmednek szolgálni, csak azon kérem Kegyelmedet: ottlétében bagácsiáját úgy compendiálja, hogy az széna és abrak dolgában fogyatkozást ne okozzon az bányáknak. Lehet ugyanezen alkalmatossággal az Hellembach ellen tett vádoknak megvizsgálása, mellyek minekelőtte publice folytattassonak is, jól fog történni, ha Kegyelmed mintegy magátúl objiciálja neki az vádokat: halljuk s készűljünk feleletihez; mellyeket, úgy tudom, praevie is csaknem papirosra tehetnek, mert sokakban helyessen fogja magát menthetni, mellyeket én tudok, s más particularis vádló nem tudhat. Illyen az vasnak, szénnek nem léte, mellyekrűl előttem eleget panaszolkodott: de az rézpénznek becstelensége vólt oka, hogy parancsolatim nem exequáltattanak, s mindezek még Nagy-

Bányán is oly extremitásokra jutottanak, hogy kénteleníttettem az bányák culturájára fordítani az fejérpénzt — Illyen lesz az némettűl hagyott réznek is az dolga, az kibűl sült ki az sok kongó; számadásának is állapotja, az mellyeket az vádló nem látott, de bizonyossan fel van benne téve az monetának is specificatiója. De mindazonáltal ugyan csak examinaltassék alattomban az dolog, de publicumra ne eredjen, az míg jobb fundamentomát nem látjuk: mivel mindenekfelett legsuspectusabb előttem az, hogy az vádlói akkor kezdik vádlani, az mikor őket tisztekbűl kivetette, és nem akkor, az midőn kárát látták benne az országnak.

Az mi az Bezerédi panaszszait illeti: szükséges, maga intési és Istentűl adott elméje által úgy kormányozza Kegyelmed az dolgokat, hogy bár csak Bercsényi úr eljöveteléig (ki is már útban van) in statu quo maradjonak fogyatkozás nélkűl az állapotok: mert Károlyi úr is Rabbutín ellen Erdély felé menvén, lehetetlennek látom lenni, hogy Kegyelmedet felváltathassam.

Az labanczos faluk ellen való animadversióját elébbeni intimatiónk szerint jól cselekeszi ugyan Kegyelmed: de, hogy valamely helységeket felégettenek, nem vólt intentumunk szerint, hanem, hogy az bírákat valamely seniorokkal együtt, az kiknek akaratjokon járnak az lakosok, akasztassa fel; az minthogy, ha mindenik helység bíráit fel nem kötteti is: legalább az vétkesebbek mások példájára büntettessenek ezen büntetéssel. *)

145.

Fűasztalnok instructiója.

Az több nemes iffiak között, az mellyek udvaromban mind szolgálatunk, mind magok becsűleti és tanúlások kedvéért applicáltatni szoktanak, az étekfogók is az legbelsőbb szolgáink után compraehendáltatván: azoknak az fű- és viceasztalnok a végre praeficiáltatik, hogy magok jó példaadásokkal mind közöttök az isteni félelmet és jó erkölcsöt gyarapítsák, mind magok keménykedésekkel az hozzájok illendő és

*) Aszalay kézírása.

alább bűvebben specificálandó szolgálatot véghezvitessék; a mint is:

1. Az főasztalnok hivatalja az udvari hadnagy után első lévén: immediata dependentiája attúl, és az udvari kapitánytúl, s ezeknek absentiájában hoffmesterünktűl lészen, úgy mindazonáltal, hogy amazoknak jelenlétiben is szolgálatunkban való elküldésében az alattavaló étekfogóknak requiráltatván, requisitiójának eleget tégyen. És hogy az szolgálat annál rendesebben véghezmenjen:

2. Az étekfogók száma harminczhatra resolváltatván, azokat három felé úgy oszsza, hogy az két része az udvarunk mellett való szolgálatra, úgymint étekfogásra és palotánkon való udvarlásra continue maradván, az harmadik része külső postálkodásokra applicáltattassék; úgy tudnillik:

3. Hogy az sípot ebédünkhöz avagy vacsoránkhoz megfújván, valakik udvarunknál lesznek, azonnal konyhánkra siessenek, és az asztalunknál való szolgálatot az eddig practicált mód szerint csinosan és rendesen véghezvigyék. *)

146.

Ungvár, 7. Octobris, 1707. Károlyi úrnak.

Bercsényi úr szerencsés kijövetele után (Lengyelországbúl), hogy az eddigvaló negociatiók folyamatjárúl hamarabb lehessek informatus, póstán idejüvén, vettem az Kegyelmed ezen currérja által küldött levelét. Csak elhiszem, elítílheti Kegyelmed, mely kedvesen esett ily véletlen hírt hallanom, egy embernek roszszasága miatt; mert ugyanis talám egy szerencsétlen harcznak elvesztése is nem eshetett súlyosabban szívemnek, a sok vérkiontáson kívűl, mint az illyen gyalázatos egy gazembernek vigyázatlansága, melynek gyalázatos actusi már régen büntetésünket megérdemlették vólna, hogyha ezen hazánk ügyi kezdetin mutatott hűségét, a sok szegénylegény helytelen mondásit, morgásit nem tekintettem vólna, — mellyeken, úgy látom, már most csak által kell esnem, ha mindenek úgy comperiáltatnak ellene, az mint az jelen vólt currérnak

*) Itt az utasítás félbenszakad; a következő négy üres lap valószínűleg folytatására hagyatott fenn.

relatiójábúl értem; mert csak tagadhatatlan, hogy hadakozásunknak kezdetitűl fogvást, ily csekély ellenség ellen nagyobb gyalázattal magunkat nem viseltük: mert legalább kilütte az puskáját, ha szaladott is az had, de itt bálvány módjára nézte, s talám fává változott, az Ovidius Metamorphosisi szerint. De légyen mindenekben Istennek szent akaratja, melynek szent útjain, ostorozási között is járni akarván, továbbvaló szerencsénk próbálásárúl kell gondolkodnunk; melyre nézve csak ne kímílje Kegyelmed az deli termetű asztagocskákot hadunknak subsistentiájátúl, mellyekért ha ki panaszolkodik, bizonyára híveink közzé nem számlálhatjuk, — csak az nemes-embereknek házok és személlyek felverésétűl, marhahajtástúl, és a szegénység saczczoltatásátúl abstineáltasson Kegyelmed.

Csak elhiszem, szégyentűl történt, hogy Pekrinek ezen actusrúl való tudósítását nem vettem, melynek Kegyelmednek írott levelébűl látom az ellenség hadának hertelen szaporodását, és az kocsárdi harcznak elfelejtését, melyrűl való relatiója ha eszébe jutott vólna: bizonyára az szebeni németet annyinak nem számlálta vólna; azt ugyan megmutatták, hogy nekiek sok vólt.

Az mi az Kegyelmed továbbvaló operatióit illeti: az Kegyelmed azokrúl tett dispositiói, úgy látom, helyesek; de mivel óránkínt az időbűl kifogyunk, az téli dislocatiójárúl az hadaknak, legkivált az bennmaradandó hajdúságnak, elvárom az Kegyelmed opinióját; mert akárki mely vélekedésben légyen, csak el nem hitethetem magammal, hogy operálni kívánjon ezen ellenség, az melynek egyedűl való czélja Szebennek conservatiója vólt.

147.

Patak, 14. Octobris, 1707. Gróf Eszterházi Antal úrnak.

Nem tudhatom, mi lehet az oka, hogy Kegyelmed leveleimet nem vette: mivel egyet is válasz nélkűl nem hagytam, az utólsókra adatván választ Bercsényi úrral.

Hogy az német maga posztérungit oly csendesen sétálgatva véghezvitte: bizonyára, nem tudom, minek tulajdonítsam, hanem csak az Kegyelmed egészségtelenségének, és az diribrűl- darabra oszlott corpusnak hasonló fel s alá sétáltatá-

sának; mert, noha említem, hogy írta Kegyelmed, hogy erővel impediálta Kegyelmed Staromberg intentióit: de bizonyára talám már maga is általlátta Kegyelmed, hogy az szeredi operatión kívül még nem is tartóztatta.

Az midőn Kegyelmed az contra-posztérungrúl gondolkodott: úgy vélem, hogy elfeledkezett akkor minden leveleiben gyakorlott panaszirúl, az hadaknak zúgolódó rongyosságárúl, fizetetlen morgásárúl, és fázékony dudogásárúl, úgy illetlen hazaoszlásárúl, — holott még ezekhez sok egyébb difficultás is járúlna ezen postirumoknak erectiójával, az mellyeknek hasznát, ily modalitással, az mint Kegyelmed írta, tapasztalhatta talám az franczia hadakozásban: de bizonyára az magyarnál, nem hiszem, tapasztolhassuk hasznát. Bár eddigis corpus lett vólna, ne corpusocskák, porták mentek vólna, ne portácskák s egyszóval kaptak vólna az németben: ne csak nézték vólna; mert az egy Ocskain kivűl, az ki, úgy látom, hogy csak maga nyerte az több tisztek között ezen campániának becsűletit, a többi csak utozásokban töltötték idejeket, az mellyért nincs okok, hogy sokat zúgolódjanak fizetésekért: mert, látja Isten, némellyek szolgálatjának még az rézpénz is érdemek felett való jutalma. Írja Kegyelmed, hogy nincs űket mivel bíztatni, s bánom, hogy Kegyelmed tűlem kér novinkákot: az ki eleitűl fogvást az isteni kegyelemben való bíztokkal s szabadságunk édességével, nem pletykákkal, gerjesztettem hazánk szívét, mellyek fundamentomi hadakozásunknak, azokon kívűl, az mellyeket közikben dobolni se nem illik, se nem lehet, és az mellyek Kegyelmed előtt is nem lesznek elrejtve.

Istenemre obtestál Kegyelmed, hogy tegyek az rézpénz folyásárúl s fejírpénz teremtésérűl; s talám nem olvasta az ónodi articulusokat, mellyek ellen nékem cselekedni csak annak módján- útján lehet. Kegyelmed előtt sincs több panasz az iránt, mint én előttem, s nékem sem vólna arra kevesebb szükségem, mint másnak: de akárki mit higyjen s mint higyje, én tudom annak idő előtt való lehetetlenségét. Az mely tiszt az alattavaló haduitúl fél: búcsúzzék az szolgálattúl, találok mást helyében; mert ha az Isten kegyelme segített bennünket tiszt nélkül való kezdetire: segít ezután is folytatására hadakozásunknak.

Mindezeket ne vélje Kegyelmed, hogy haragbúl írnám: mert bizonyára sokszor kívántam, kívánom is az genuina informatiót, csak az haszontalan panaszokbúl ne erednének az sok solennissima recommendatiók, az mellyeknek nagyobb részét tudom magam is, hogy Kegyelmed is elhitette magával, hogy bé nem tölthetem; de úgy látom, stylusa az Kegyelmed cancellariájának, és valaki azt nem impetrálhatja, méltán disgustáltatik, én penig az nincsenbűl senkinek sem adhatok. Az ki elhinni nem akarja, mutassa meg elébb, honnan lehet? Avval penig, hogy Kegyelmed annak módja, rendi szerint az válaszszát kinek-kinek ki nem adja, de csak reám halasztja: maga is elhiteti vélek, hogy lehetne, ha én akarnám, holott már az ónodi gyűlésben is minden fogyatkozásokat eleiben adtam az országnak; de úgy látom, csak nem vehetünk erőt az időn, és ha most zúgolódik az had: talám még jobban fog zúgolódni akkor, az midőn fejírpénzen fogja fizetni dicáját, vagy az németnek az portiót. Ha szolgálni nem akar, magán tőti boszúját.

Mindezekrűl mindazonáltal és mikínt kívánjuk az hadat consolálni: rövid nap alatt felmenvén Locumtenens uram (az kivel én is pro consolatione megküldöm az paripát) mind az hadak, mind Kegyelmed meg fogja érteni.

148.

Patak, 14. Octobris, 1707. Vay Ádámnak.

Úgy látom, Isten ő szent Felsége sok rendbeli sújtási között legnagyobban látogat avval, hogy még az hadakozásnak rendi és módja szerint az jónak még csak reménlésére is nem vólna okom, ha életemnek változó sorsa között az egyedűl benne való reménségre meg nem tanított vólna; felejtette minap ez vélem az minapi, emberi reménség kívűl történt gyalázatos bébocsátását az ellenségnek, mellyet is oly megválthatatlan rosznak lenni bizonyára nem láttam vólna, hogyha az generálisok között fel nem lobbana vala az egyenetlenségnek lángja, melynek mivóltát s szégyenre méltó állapotját bosszonkodó csudálkozással értem. Mivel mindazonáltal még ezeknek megtudása előtt Károlyi úrnak írtam, hogy conferentiára hozzám siessen, ez ugyan megszűnik: de mikínt veheti

csuportra az hadat hertelen az ember, és honnan interteneálja? azt nem tudom; legyen mindenekben Istennek szent akaratja, az ki az jóra is s az roszra is egyenlőképpen vezet.

Hogy az Kegyelmed minapi levelére választ nem adtam, oka vólt az Ungvárra való menetelem, és ottlétemben az erdélyi rosz hír felejtette el velem; akkor is mindazonáltal Ordódinak megparancsoltam, hogy mihent Bertóti úr érkezik, az ki is már ott van, azonnal menjen hadához; de Kegyelmed azt se várja meg, hanem hagyja Budai úrnak az commendót, ki is directe Pekri úrtúl függjön, és jüjjön ki Károlyi úrral. Jó vólna, ha valami útat vagy módot találna Kegyelmed az ottbenn lévő taraczkoknak, ámbár valamely kevés commendérozott haddal is, Ecsedbe való kihozatására; könnyű is lesz azokat, mintegy az tábor felé küldvén, szénával vagy mivel megrakni az erdőben, és úgy kihozni, — csak valamely lármát ne csináljon az országban, mellyet bízok az Kegyelmed dexteritássára; kívánván, Isten hozza Kegyelmedet szerencsésen.

149.

Patak, 14. Octobris, 1707. Károlyi úrnak.

Nem tagadhatom el szívemnek fájdalmát, az mellyet az Kegyelmetek közibe eredett egyenetlenségnek tüzibűl látok; és mivel már Kegyelmednek mindezeknek tudta előtt is két rendbeli levelet is írtam az conferentiára való kijüvetelirűl: reméllem, ezen levelem is útba találja Kegyelmedet, és valami jót végezhetünk, reméllem, Isten kegyelméből az erdélyi dolgok is rendbe fognak vétetődni. Kegyelmed mindazonáltal kijövetele előtt annak napját Pekri úrnak adja tudtára, hogy az hadak közibe érkezhessék, és az kapitányok között hogy annál is inkább dissensiók ne következzenek; az udvari hadam commendójára hagyja ott Kegyelmed Budai Istvánt: mivel az udvari kapitánynak megparancsoltam, hogy hozzám jüjjön Kegyelmeddel. Az Kolozsvárnál lévő udvari hadam is csak conjungálja magát az többivel, — kívánván, hogy Isten hozza Kegyelmedet szerencsésen.

150.

Patak, 15. Octobris, 1707. Károlyi úrnak.

Tegnap az Kegyelmed cancellistáját expediálván, ma ve-

szem 12. Octobris írt levelét Kegyelmednek, melyből úgy látom, már bizonyoson constál Kegyelmetek előtt Rabotínnak Szamos-Újvárhoz való szándéka, ki is, ha útját elkezdett serínységgel continuálja: csak elhiszem, ezen levelem elvételeig is több híre lészen Kegyelmednek felőle; csak el is hiszem, az tavalyi modalitást akarja követni, és confusióban érezvén lenni az hadakat, csak azért is akarja hertelenségével kiijeszteni az hadakat az országbúl, hogy jobban hódoljon hozzája az földnépe; melly ellen, igenis, hasznosabb nem lesz az Kegyelmed mostani Gyalu felé való mozdulásánál, noha ugyan igen messze esik tülle, és ha az hadaknak securitássával lehetne, nem kéne szinte annyira távozni tülle: mert evvel mind olvad az szíve; de ha mindazonáltal az kenyérbéli szükség máskínt nem engedi, az mindeneknek mestere lévén, magában is szab regulát. Az portázást mindazonáltal Kegyelmed az hajdúval el ne múlattássa, ámbár csak amúgy hegyi-tolvajok módjára is, zászlók nélkül; ha ötven, vagy hatvan, több vagy kevesebb jó kedvébül próbára kéredzik is, csak ereszsze Kegyelmed, hiszem, mindenütt talál magának alkalmatosságot az próbára, ha akar. Almási hajdúit felszedéseknek alkalmatosságára jó lesz egyszersmind az Emberfü felé commendérozni, nem hogy az ellenségnek arra való csapásátúl tartanék: de csak mégis hadd légyen kihez bízni az arra tódúlt erdélyi nemesség cselédjének; hajdúit oda öszveszedvén, és az erdélyi ellenség Szamos-Újvártúl megtérvén, ü is oda fordúlhat, az hová az szükség kívánja.

Látván az ellenségnek mérész felfuvalkodását: ahhozképest contra omnem militarem rationem is nem látom lehetetlennek lenni, hogy az tavalyi postirungját ne renoválja, és Rabotín magát, hacsak ideig is, Kolozsvárra ne transferálja; de in illo casu valamellyikén az próba el ne múljék, s arra ne is kímílje Kegyelmed Szent-Iványi regimentjét.

Mivel már Pekri úr maga partjain kivül kiterjedett elméjének árvize, a mint levelébül látom, kezdett megtérni: Rédei Ádám által küldött levelemet vévén, reméllem, fog sietni az conjunctióra; Kegyelmed is addig, az tegnapi levelem szerint, ne távozzék az hadak közül, a meddig oda való közelgetését bizonyosan meg nem érti, — hanem az udvari kapitányom kijö-

vetelit sürgettesse Kegyelmed: mert felettébb bánnám, ha egészségtelen vóltában is — hűségéhez képest — magát szerencséltetné.

Azalatt is penig hajtattassa Kegyelmed az districtusában lévő hajdúságot, és orderezze Kegyelmed Bodrogköz felé Bonefúsz ezerét; hiszem, maradhat helyette Gődény Pál hajdúja, mert amannak haszontalan mundírjához bízni oly hertelen, és a nélkűl infallibilis veszedelme következik.

151.

Szerencs, 24. Octobris, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Szent-Péterrűl írott hosszas levelét Kegyelmednek vettem, és noha reá nézve az hosszas írásra készűltem vólna: de látván, hogy mindenek igen apposite vannak combinálva és keresve, háromrúl leginkább gondolom legszükségesebbnek válaszomat; 1-mo, az két regiment általmenetelirűl, 2-do, az horvátországi operatiórúl, 3-tio, az artoleria készítésérűl, Újvárnak fogyatkozása nélkűl; mert úgy tetszik, ugyanazon ratiók, az mellyeket Kegyelmed feltészen, kérdésben sem vétethetik velem: ha inkább Antalt küldjük-e, vagy mást? kinek kezérűl lábárúl jól s helyesen gondolkodik Kegyelmed, — csak az Hanczerli, Franczerli, speranczerli ne tégyen kárt az fejébe; mert az bizonyos: ha az rémítő és magában indúlni szokott híreknek hitelt ad, s operatióit mérész bátorsággal nem folytatja, meg nem indítja Staromberg operatióit, et sic nec nobis, nec illis, leginkább ha SS. lenne belőle. Ezeket ugyan nem azért írom, hogy azon operatióhoz ne kezdjünk, mellyet én szükségesnek lenni látok, de csak praevisióra, az szükséges praedicatióra, és talántán lám-mondámra az én részemrűl akarok adni materiát. Az mi azért primo, bene consideratis, ruminatis, praevisis, conculcatis et conclusis cunctis supramemoratis constellationibus, az regimentek általküldését illeti: azt szükségesnek látom, mert külömben sántítana az perpendiculum. Következik ebbűl az második punctumnak szükséges vólta és azon operatiónak placidatiója, hoc addito, hogy mentűl nagyobban lehet, eziránt tartsuk meg az titkot, és még Antalnak is csak akkor vólna jó megmondani, az midőn általmenő félben lészen: mert nem annyira tartok az német megelőzésé-

tűl, mint az sánczok és passusok megerősítésétűl és az horvátok insurrectiójátúl, mellyek közzűl mindenike tehetne lermét-lermét; hanem lehetne csak Austria az nevezetbe, az mellyért az német nem sokat mozogna, gondolván, hogy ráér, és még hátúl rekeszti őket. Térek azért az artoleriára, melynek ebbe mód nélkűl való készűletit szükségesnek lenni nem látom: mert kűfalokat lűni, tudom, senkisem gondolkodik, gyútogatni penig 8—16, és legfeljebb 36 fontos mozsárok legjobbak, mellyek azon taraczkocskákkal, az mellyek az Kegyelmed bagacsiájánál minden készülettel valának, szintén elégségesek lesznek. Pattyantúsokban sem lészen fogyatkozás, Újvárbúl, az hová lehet még e télen suppleálni az defectust, csak tudjam: mennyit visznek ki? *); Rotonstaint penig ezennel elküldöm, úgy Andrási Istvánt is. De reliquo omnia cuncta bene s mindenek után örömest odaírom az fiat-ot.

Az juridicumok iránt kedvesen vészem az Kegyelmed informatióját; minden tehetségemmel azon lészek, hogy az törvény zsinórjára húzhassam azon sántikáló processust.

152.

Szerencs, 27. Octobris, 1707. Gróf Pekri úrnak.

Rédei Ádám elmenetele után is írtam vala Kegyelmednek, és tudtára adván Károlyi úrnak Erdélybül való kijövetelit: megparancsoltam vala Kegyelmednek, hogy magát az hátramaradott corpussal conjungálván, az ellenség ellen való operatiókat folytassa; de mindeddig is se válaszszát nem vettem, se az lött conjunctióban bizonyos nem vagyok, hanem csak egyedűl az hadnak éhségét, még azótátúl fogvást, az mióta Kegyelmed az harsági táborárúl megindúlt, kelletik szomorúan hallanom, és az ilyen felettébb való koplalástúl származni szokott nyavalyáktúl féltenem. Kihez képest, hogy orderem nem observatiója miatt **) az rendetlenségek által mind az ország veszedelme, mind az hadaké eltávoztassék: Károlyi urat újonnan beküldöttem, oly instructióval, hogy az hajdúságot az elfutott úri és nemesi rendek óltalmára nézve Lápos

---

*) Itt néhány sort a fejedelem maga írt be a protocollumba.
**) A fejedelem saját kezeírása.

vidékére szállítsa és az magyarországi és partiumbeli magazinumokbúl interteneáltassa, az vélle bémenendő lovashadakkal penig distrahálja az ellenséget, az kinek teljes szándéka lévén, hogy mindenütt corpusunkat persequálja: distraháltassék úgy két felől, hogy magát vagy elosztani, vagy bérekeszteni kínteleníttessék, és úgy akkoron az nyúgodt hajdúsággal operálhasson ellene; mindezekben penig correspondenter lévén Kegyelmeddel: az magyarországi hadak directe az ő kegyelme commendójátúl, az erdélyiek penig az Kegyelmedétűl fognak függeni. Hogyha peniglen Kegyelmed az correspondentiát oly gyarlóképen folytatná is, mint eddig: vagyon ő kegyelmének parancsolatja, hogy azért az maga erejéhez proportionált és az occurrentiákhoz képest alkalmaztatandó operatióktúl meg ne szűnjön. Kegyelmednek azért, az midőn ezen orderemet tudtára adom, újonnan is kívánom, hogy az jó correspondentiát úgy folytassa, hogy szolgálatunk és országunk java fogyatkozást ne szenyvedjen. Nincsenek előttem elrejtve az Kegyelmed discursusi is, mellyeket az enyedi conferentia után talám ugyanazért tett oly nyilván, hogy én is megtudhassam; de mindazonáltal assecurálom Kegyelmedet, hogy ha az fogyatkozások (kit nem reméllek) történnének, nem az hertelenségbűl származható szókért: de az egyenetlenség miatt történhető fogyatkozásokért fog Kegyelmed előttem és hazája előtt számot adni. Mindezek penig se bestelenségére, se tűlem adott hivataljának kissebbítésére nem lesznek; mert senki Kegyelmetek közzűl az praedominatiót nem praetendálja. Ily egyességgel folytatván Kegyelmetek az dolgot, remélem, mind én, mind az ország fogja tapasztalni és általlátni: mely haszontalan beszédek valának azok, hogy nékem Erdélyországa nem kell; kinek is minémű panaszsza lehet ellenem, azért, hogy mások hivataloknak eleget nem tesznek? — nem tudom.

Reméllem ugyan, hogy eddigis félretette Kegyelmed Módva felé való szándékát; hogyha mindazonáltal aztat Kegyelmed, úgy az ura változtatását is magába eltökéllette vólna: akkoron, ha az országbúl hertelen kiszándékoznék, mind engemet tudósítson, mintha válaszomot hertelen utazási miatt nem vehetné; az hadak dispositióját Mikes úrra hagyja Kegyelmed. Mindazonáltal kívánom, hogy elhitesse Kegyelmed ma-

gával, hogy teljes bizodalomba vagyok az Kegyelmed hozzám való hűségérűl; kérem azért mindenekfelett Kegyelmedet, hogy az hertelenséget magátúl távoztassa, az melynek eddigis sokszor csak az helytelen vélekedések valának okai, és minekelőtte valamely dologért magát offensusnak tartsa: annak valóságárúl tűlem, nem másoktúl menjen végire; mivel maga is jól tudhatja Kegyelmed, mennyiszer kénszerítettem Kegyelmedet az sinceritásra és bizodalmas előmben való terjesztésére rövidséginek, az mellyek lehetnének vagy vólnának, minden útonmódon eltávoztatván az hertelen nyilvánvaló panaszolkodásokat, az mellyek az hadak és az ország elméjébe felőlem balvélekedéseket okozhatnak, és tűllem is nem mindenkor elszenyvedhetők lesznek. Mindezeket azért penig atyai intésem gyanánt vegye Kegyelmed, dolgait úgy kormányozza, hogy az eddig nyert hírének-nevének gyarapítására ösztönt adjon, és maga dícséretes cselekedetinek s hasznos szolgálatinak jutalmát tűllem s hazájátúl elvehesse.

153.

Szerencs, 28. Octobris, 1707. Nedeczki Sándornak.

Lublínbúl 11. Octobris írott levelét Kegyelmednek tegnapi napon vettem, és jóllehet az lengyelországi állapotokrúl és legkivált az svecus motusirúl reméllettem vólna bizonyost valamit értenem, csudálom, hogy Kegyelmednek is kevés bizonyos hírei vadnak. Itt, Istennek hálá, nincs mit tartani az svecusrúl, a ki, mint az kereskedők hozzák, egyenesen Nagy-Lengyelország felől takarodott bé, de mégis egynéhány ezer emberét Silesiában hatta, erőssen foglalván az templomokat; csak úgy is látom, hogy prosequálni akarja háborúját, melyre nézve nem lehet nagy oka az lengyel uraknak, hogy nem praecipitáltattanak az dolgok, mellyek bizonyára úgy még meg nem értenek, hogy az Francziaországbúl várandó resolutiónk nélkűl az két ország hasznára állandó jót várhatnánk belőlök. Kegyelmed is azért semmi új tractákba magát ne immittálja senkivel is tudtunk és külömb instructiónk nélkűl: mert bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy tűllünk nem fog ratificáltatni; hanem legszorgalmatosabb gondja légyen Kegyelmednek, hogy mindeneket halasztani igyekezzék az fran-

czia udvar válaszszára, az hová még akkoron elküldöttük emberünköt, az midőn Kegyelmednek az ratificatiót béküldöttük. Hogyha Kegyelmedet az moszkói ministerium positive maga mellett megtartani nem kívánja: úgyis az Respublikához rendelt követ lévén Kegyelmed, az lengyel tábortúl el ne távozzék, és ott is az urak elméjét úgy igyekezze disponálni, hogy mindenek in statu quo maradjanak mindaddig, az meddig bizonyos parancsolatomat nem vészi Kegyelmed.

Adja Kegyelmed tudtára az czárnak aztat is, hogy ezelőtt negyed-nappal érkezett levelem az portárúl, az honnan követjeim írták, hogy Stanislaus embere ott nagy kedvesen acceptaltatott, és hogy magát az porta resolválta; vólna, hogy tractálni akar az svécziai királylyal, s követjének küldését kívánja, és hadakozásra való készületeket tészen; mellyek így lévén, javallanám, hogy az czár praeveniálná az ministereket: mert nincs mit hinni az török állhatatlanságának, az ki is, noha nem tudom, hogy eddig jóakarója vólt, ezután mi lesz? ű tudja. Ezen portai correspondentiát mindazonáltal legjobban gátolhatnák meg az moldvai és havasalföldi vajdák, az kik országán megyen keresztűl, — hogyha igazak akarnának lenni az czárhoz.

Ezeket iratván, jött bizonyos hírem Lengyelországbúl, hogy az svécziai erő Toronya felé takarodik, és szándékát igen titkolja; melly is, tudom, Kegyelmednél eddig bűvebben constál.

Itt, Istennek hálá, dolgaink egyenlő statusban forganak; mert noha az ellenség maga lineáját az Vágmellyékire formálta, és Erdélyben bément: reméljük Isten kegyelmébűl, hogy ezen téli operatiónk által (az melyhez mindenfelől készülünk) helyrehozzuk, az mit elmúlattunk.

154.

Szerencs, 1. Novembris, 1707. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed elmenetelitűl fogvást semmi hírem nem lévén Erdélybűl: az régi szokásnak tulajdonítottam vala hallgatásokat, hogy tudniillik nincs semmi ártalmas hírek, azért nem írnak; de megcsalatkoztam opiniómban, az Kegyelmed mai levelét vévén, úgy Pekri úr informatióját is. Mert nem

annyira csudálkozom az Dabzák véletlen szerencsétlenségérül, mint az Pekri úr Tótfaluhoz való szállásárúl, mely miatt, úgy látom, szerencse ha még az Tiszán túl való földnek is, úgy Máramarosnak, nem következik confusiója: naprúl-napra nagyobb bizodalmat vévén magának az ellenség, hogy, hacsak Kegyelmed minden útakon-módokon nem serínkedik az hadak öszvegyüjtésében és maga particularis operatióiban az Kegyelmed mellé rendelt hadakkal: jobbnak is ítíllem rebus jam hic stantibus, még az Várad alatt superflue lévő hadakat is most directe ezen ellenség ellen fordítanunk, — úgyis már alkalmasint véghezmenvén az debreczeni szüret. Mivel azért minden ellenség motusibúl, kímek fassiói nélkül tapasztolható dolog, hogy nincs az, mit magában fel ne tégyen ezen ellenség, hacsak valamely csapást rajta nem teszünk: tehetsége szerint azon légyen Kegyelmed, hogy ugyan meg is csípje, ne csak csipdessük; és ha szintén eddig öszve nem gyültek vólna az hadak: akármely kevesed magával is nyomúljon Kegyelmed, és menetele felől hírt bocsásson; azalatt viszont én is visszaküldöm innen Munkácsra, onnan Husztra az udvari kapitánt, hogy hajtattassa az elszéledt hadakat, dislocáltassa az erdélyieket, az kiket lehet, Máramarosba, és egyszóval secundálja Kegyelmedet mindenekbe, az mellyekbe Kegyelmed kívánni fogja; mely végre, ímé, Barcsai Ábrahámot is visszaküldöm, kinek is jobb lett vólna az magazinumokat látogatni, mintsem engemet most, de mégis eljöve, hogy legalább az haszontalan írt levelekre papirossának vesztegetésit panaszolhassa. Kegyelmed azért, hacsak propter formam is, vitettesse általa véghez az futottaknak conscriptióját, hogy tudhassak felőlök dispositiót tenni.

Fogom az udvari kapitánnak instructiójában adni aztat is, hogy Komlósit, úgy másokat is az kiknek az földnépi előtt credituma vólna, bíztassa fel, az krajnai oroszsággal és máramarosi oláhokkal; Kegyelmed is hasonlót cselekedjen azok által, az kiket gondolna alkalmatosaknak lenni.

155.

Szerencs, 1. Novembris, 1707. Gróf Pekri úrnak.

Reméllem, 27. Octobris írott levelembül nemcsak azt

értette eddig Kegyelmed, hogy leveleit nem vettem, hanem aztat is, hogy az hadak és commendók iránt micsoda dispositiót tettem; már ugyan az mai napon két rendbeli levelét vettem Kegyelmednek, Zsibórúl és Tótfalurúl, és mivel az első inkább csak relatióbúl áll, térek az másodikának válaszszára, az melybűl látom az Kegyelmed disgustusának okát: de mégsem mondhatom, hogy elégséges lett vólna, hogy Kegyelmed mindazokra fakadjon, az mellyekre vivé Kegyelmedet az hertelenség, mert könnyebb lett vólna azon szókat maga Károlyi úr által explicáltatni, mintsem nyilvánvaló panaszokra fakadni. De már mindezeken túllévén, Kegyelmed is az fennemlített levelembűl parancsolatomat bűven megértvén, reméllem, külömben fogja Kegyelmed az egyességet és az jó correspondentiát folytatni; és mivel maga assecuratus lehet Kegyelmed, hogy senki Kegyelmed ellen az maga nyelvénél (egyéb) nem áskál, aztat is úgy fogja Kegyelmed meghatározni, hogy attúl ne történjék az, az mitűl Kegyelmed még most is csak azért tart, hogy engemet nem esmér. Az mi azért az hadi operatióknak folytatását illeti, és legelsődször is Dabzák regimentjének casusát: azt legelsődször az hadunk sírásának-rívásának tulajdonítom, az mint Kegyelmednek persvadeáltam azoknak idétlen, regimentek szerint való dislocatióját: holott Kegyelmednek a felől híjába gondolkodni, az míg az ellenség is hasonlót nem cselekszik, és ha szintén némely ezerek éppen kifáradtak vólna is az szolgalatbúl: azokat Kegyelmed ne előre-, hanem hátraküldje nyúgodalomra, mert lehetetlen az magyart faluban úgy dislocálni, hogy űtet oly csuporton és készen tarthassa akárki is, hogy az ellenségtűl fel ne verettessék, ha az portázástúl megszűnik. Jóllehet azért, ezen casus Nábrádnál történvén, és az ellenség szívét megerősítette és az hadainkét gyengítette: mégis nem látom okát, miért kelletett Kegyelmednek egész Tótfaluig kijűni? még abba sem lévén bizonyos, ha az egész tábora nyomja-e Kegyelmedet, vagy csak az portája? Gondolom, fogja Kegyelmed mondani, hogy az tisztek javallották; nincs is kétségem benne, mert ük csak úgy szóllanak, mint kapitányok: de Kegyelmednek úgy kell cselekedni, mint generálisnak. Az mennyiben azért felvulalkodott magahittségét látom, és portázásit hallom az ellenségnek: hogyha az szorosok közzé, Lápos

vidékére beljebb jün, alig hiszem, jobban reávehesse Kegyelmed, mint ha egyvelgesen gyaloggal küldi portáit, az ki az szorosokat elállván, segítse az próbáló lovast, ha megtalál nyomattatni; mert ugyanis nehéz az mi lovasunknak az német lovas tüze ellen az szorossokon próbát tenni, a hol se nem fordúlhat, se kardjával, az melyhez tágosság kívántatik, nem emberkedhetik, és hátat adván, mindenkor csúfja lesz az ráczнak. Hogyha azért Kegyelmed ellene operálni akar: első principiumja légyen Kegyelmednek, hogy sürün folytassa az apró, válogatott emberbűl álló portákat, a kik ne kapjanak az ellenségben, hanem bár csak valóságos hírét hozzák meg hollétinek és számának; tartson az mellett Kegyelmed commendérozva az maga és az ellenség tábora között vagy ezer hajdút egy jó kapitánynyal, az kinek az portások az ellenség hírét meghozván, úgy: merre szándékozik? megtudván, minden egyéb parancsolatvárás nélkül úgy állja el az szorossokat, az mint Kegyelmed rendelte vala az Kajánon, és próbáljon az ellenségen. Ezen hajdúságnak se szekere, se bagácsiája, se zászlója ne légyen, hanem harmad-negyed napra való kenyeret és szalonnácskát vegyen magával, s annyi nap múlva infallibiliter felváltassék; legyenek az commandérozó kapitány mellett három-négy jó kalahúzok, a kik az Almási ezeréből azon helységben alkalmasint kitelhetnek, és azoknak vezérlése szerint mind napló, mind fekvő helyeket változtassák: úgy, hogy ha szintén nyelvet kapna is az ellenség, holléteket meg ne tudhassa; de viszont, hogy ük is az portások reportumit megtudhassák, az mely helybűl elmennek, s az portás ottlétéket tudja: egynéhány hajdúbúl álló strázsát egy jó tiszttel hagyjanak, a ki tudhassa hollétit az hajdúságnak, és az portás relatióját tudtára adja; légyen ezen hajdú-kapitánnak instructiójában az is, hogy az alatta való hajdúival legalább két mélyföldnire lévén az ellenségtűl, oly közép-helyeken légyen, hogy akármely passusra szándékozzék az ellenség, annak eleit vehesse; melyre legalkalmatosabb lészen, az hozzánk hajlandó földnépébűl oly magos hegyeken ámbár öt-hat emberbűl is strázsákot tartani, az kik az ellenségnek táborát megláthassák és az hegyrűl nappal füsttel, éczaka tűzzel jelt adjanak: merre veszi útját az ellenség? Az ellenség is ilyen vigyázásokat észrevévén,

reméllem, tartózkodását rövid-nap alatt is fogja Kegyelmed tapasztalni, úgy notabilis hasznát is az hajdúk portázásának, az melynek ennél jobb módja nem lehet.

Az mi az élés dolgát illeti: abbúl, reméllem, hogy Károlyi úr dispositióimat véghezviszi, fogyatkozás nem lészen, kiváltképpen már most Barcsai Ábrahám urat is odaküldvén, hogy egyenlő értelemmel disponáljanak az magyarországi commissariusokkal: honnan mennyi teljék ki?

Gyakorta, de most kiváltképpen parancsoltam Barcsai Ábrahám úrnak és Sztojkának, hogy az Erdélybűl futott népet conscribálják, úgy az úri és nemesi rendeknek cselédjét, marháját és lovait is, hogy felölök állandó dispositiót és dislocatiót tudhassak tenni; az mi penig az Kegyelmed és az több urak cselédjét illeti, hogy nagyobb nyúgodalomba és securitásban lehessenek: azokat az makoviczai és csávnyiki és rosomberki jószágimba kívánom dislocáltatni, a mint e felől való particularis dispositióimat rövid-nap alatt az odaküldendő udvari kapitányomtúl meg fogja Kegyelmetek érteni. De mivel azon helségekben is az széna szűk, és hadaink quártélya is fog következni: úgy látom, rá fog kénszeríteni az szükség, hogy az marhájok más, pusztákon való legeltetésérül más dispositiót tegyünk, az melyet ugyanazon alkalmatossággal bűven meg fogja Kegyelmetek érteni; javallanám *) mindazonáltal, hogy ezen okra nézve magok portékájokat Munkács avagy Huszt várainkban hagyván, mentűl kevesebb bagázsiával menjenek, hogy az Magyarországban szokatlan marhaadással kémínljék az szegénységet. Az hadak öszvehajtásárú bűv parancsolatokat adtam, és reméllem, fogja Kegyelmed effectusát is tapasztalni, úgy az curírok rézpénzért való promoveáltatásárúl is, melynek ha effectusa nem lenne, csak adattassék tudtomra: melyik posta difficultálja? lészen érdemes büntetése.

156.

Szerencs, Károlyi úrnak.

Tegnapi currérom siettetése miatt nem adhatván választ az Kegyelmed utólbi levelének egynéhány czikkelyére: kihez-

*) E szótól kezdve végig Rákóczi sajátkezű írása.

képest ezen mostani alkalmatossággal azon halasztást kívántam suppleálni. Megláthatta Kegyelmed az tegnapi levelembűl, hogy az Lubumerczki lármáskodása, az meddig az vármegyék fel nem kelnek és az felső táborrúl hadak nem jűnek, meg nem engedi az Kegyelmed Erdélyben való menetelit; mert most is nem lehet kiváltképen való szívem fájdalma nélkűl említenem is, mely gyalázatoson kénteleníttetem előtte nyomúlnom, ha az karabélyosim és azon had, az melyrűl Kegyelmednek írtam, útját nem sietteti; nem lehet szívem fájdalma nélkűl említenem azt is, hogy Pekri commandója alatt való corpus talám csak kétezer németbűl álló hadtúl nyomattatik, az mint colimálható az Kegyelmed kímje relatiójábúl, — én ugyan leveleket onnan nem vettem, az Pekri úr currérja által tett tudósításán kívűl. Csudálatra méltó dolog, hogy Kegyelmednek is nincsen directa informatiója; mert, csak megvallom, azt se hittem, hogy egész corpusával igyekezzék Máramarosra: nemhogy az kétségesnek nem látszanék, hogy hadának csak egy részecskéjével akarna bémenni, nem azért, hogy nem merne: de, hogy lehetetlen dolog, hogy magának ígírjen egész teletszaka való bátorságos quártélyozást.

Gondolható vólna, hogy végezésbűl esett ezen Lubumérczki indítása is, el is hiszem, Staromberggel, a ki mindeddig is Nagy-Szombatnál csuportoson tartja maga lovassát; de nehezen hiszem, hogy Rabutín tudna valamit benne, mert bizonyára el nem osztotta vólna corpusát.

Már mindezekre nézve várom az Kegyelmed tudósítását: ha ugyan kívánja-é tovább is felesége Radványba való küldését és subsistentiájára való dispositió-tételemet? Mert csak elhiszem, hogy mind más gondolkodásokat fognak ezek okozni Kegyelmednek; de assecuratus lehet Kegyelmed benne, hogy eziránt mindenekben kívánom Kegyelmedhez való igaz barátságomat megmutatnom, csak tudhassam az Kegyelmed szándékát.

Ketzer Sándor igenis, succurrálni fog ezen districtusokbúl annona dolgábúl, és tegnap már teljes dispositiót is tettem vólt, minekelőtte az szepesi szelek érkeztenek vólna; nem fogok fenthagyatni rajtok, csak lássam, mit hoz magával ezen véletlen, de rettentő lármát indító hír? *)

*) Eddig Pongrácz Gy. kezeírása.

157.

Nedeczki Sándornak. Patak, die 5. 9-bris.

Kegyelmednek Brisczérül 15. 8-bris datált levelét vettük, melybül nem lehet álmélkodás nélkül értenünk az német practicáját, az ki is az czár maga curérja által izenget oly hamisságokat, hogy az császár és Augustus már is ellene mondottanak az svecussal ineált tractáknak; de mégis jobban csudálkozhatunk, hogy a czár is láttatik bízni az ő segítségekben. Elhiszszük ugyan, hogy ezeknek hihetetlenségét talám már eddigis demonstrálta Kegyelmed az moszkovai udvarnak: de tovább is declarálja, hogy mindezen hírek nem egyébre czéloznak, hanem, hogy az békesség tractájátúl avocálják a czár elméjét, avagy hogy több bizodalmat vetvén az császár és Augustus király barátságiban, az velünk ineált és az franczia s bavarussal ineálandó colligatióktúl abstrahálják elméjét. El is hitettük magunkkal, hogy eztet könnyen fogja Kegyelmed megmutatni, csak avval is, hogy még a svecusnak egy része actu bennlévén Slesiában, nolle-velle is exequáltatják az tractatust; melyre nézve szükségesnek látjuk, hogy Kegyelmed repraesentálja az ministeriumnak: mely szükséges, hogy magokat reflectálják az Augustus király példájára, az kit illyen ígéretekkel és békesség-csinálás hitegetésével abstrahálták az franczia barátságátúl, és bennehadták a sárban.

Az ineált tractatusnak ratificatiója egy expressus lengyel tisztünk és Volni oláh postánk által circa 7-mam 8-bris expediáltatott; melybűl általlátja Kegyelmed, hogyha szinte nem vette vólna is akkor, a midőn levelét írta: az késedelemnek okai nem vóltunk, tovább is annak megtartásában serio inhaerealván, noha meg kell vallani, hogy ha ott csak retirádárúl gondolkodnak: annak kevés gyümölcsét várhatjuk.

Francziaországban követünket akkor, mikor az ratificatiót, expediáltuk; de az czár hadai retirádája és az svecus motussi miatt még most is csak lappangva jár emberünk Lengyelországban, s útját bátorságossan nem követheti; hogyha azért késedelméből fogyatkozás történik: reménljük, nekünk nem fog tulajdoníttatni.

Az mi az ideváló dolgokat illeti: úgy látjuk, hogy az bécsi udvar utólsó mérgét akarja reánk ontani, látván, hogy

az czár hadai távozása miatt onnan segítséget nem várhatunk; mert mind az Erdélyben bément armáda Máramaros felé folytatja operatióit, mind az Vág-mellyéki csuportossan vigyáz, és a mely még eddig nem történt, Slesiábúl Lengyelországra is véletlen irruptiót tett bizonyosszámú hada az császárnak, az ki is hirdetések szerint Sviuyarszki nevű lengyelt Denhoffal az krakkai commendanssal, lengyel és oláh hadakat is vár maga után; szükséges azért, hogy ezen irruptióbúl vegyen Kegyelmed magának alkalmatosságot az czár és az lengyelek elméjének bizonyos kitanúlására, bűv szóval deducálván, hogy az németnek ily mérészségét egyébnek nem tulajdoníthatjuk, hanem az czárhoz való sincera addictiónknak, az melly által az svecust offendálván, hihető, az svécziai királytúl és Stanislaustúl obtineálta ellenünk ezen segítséget és az Lengyelországon által való irruptióra szabadságot. Melyre nézve méltán praetendálhatjuk mik is az czártúl a segítséget, colligatiónknak hatodik punctuma szerint; holott még ezenkivűl is méltán appraehendálhatja a czár és a Respublica, hogy hírek s akaratjok nélkül Lengyelországon által merte hadait általküldeni a császár; reménljük is, hogy exprobratiók nélkűl nem fog hagyattatni ezen dolog. E mellé szükséges lévén az is, hogy az nagy-heitman által az feljebbemlített s ide igyekező lengyelek avocáltassanak: mert hogyha segítség nélkűl hagyattatunk, és ezen országnak dolgai ezáltal nagyobb confusióban reducáltatnak, nem kívánhatják tűllünk, hogy hazánkat kimenetelünkkel árván hagyjuk. Mik ugyan Isten segedelméből rövid-nap alatt személyünk szerént megyünk ezen ellenség ellen, de reméljük, hogy ha a czár maga hadait nem akarná is distrahálni, legalább Sinyavszki uram fog valamely regementeket succursusunkra küldeni, akár az szkólyai, akár az homonnai passusra, úgy Labomerszkit is szándékától avocálni, az ki még ugyan ezen feljebbemlített hadakkal magát nem conjungálta vólt ugyan: de eddig tett ízetlenségibűl semmi jót nem várhatunk, és ha tülle is megcsalattatnánk, ez nem másnak tulajdonítható, hanem Sinyavszki uram és az asszony tett affidatióinak; mivel, ha azoknak nem hittünk vólna: elég módot találtunk vólna eddigis benne, hogy most ellenségeskedésétűl nem tarthatnánk.

Mindezekre nézve tehát bőven demonstrálván Kegyelmed, mely veszedelmünk következhetik ezen három felől való szorongatásunkbúl, az mely az hozzájok való barátságbúl láttatik következni: megmutathatja Kegyelmed, mely véletlenül rontattatik fundamentuma minden negotiatiónknak, az melyből magok opiniója szerint is csaknem egyedül remélhette vólna az Respublica maga szabadságának állandó manutentióját, a mely Magyarország szabadságának elvesztésével bizonyára füstben megyen, és a melyben az feljebbemlített apparentiák szerint láttatván a svecus is mintegy consentiálni: hogy gondolhatja el akárki is magába, hogy consensussát sine praevia affidatione de non praestando Czaro auxilijs, adta vólna consensussát a svecus? Mondathatik erre; hogy contrariumot beszél az Drezdábúl jött curér; de mit hihetni az császár hitetlenségének, a ki ott mást beszél, itt cselekedetibűl más tetszik ki; oly könnyű lesz neki megcsalni a czárt, valamint most kívánja persvadeálni emennek: mely könnyen csalja a svecust.

Hogyha magát a czár vagy az hetman az succursusadásra resolválja: kormányozza Kegyelmed a dolgokat úgy, hogy azon segítségadás sub praetextu violatarum Reipublicae jurium legyen, mellyek ellen a császár küldötte által hadait, és a melynek protectióját vi colligationis cum Republica magára vállalta a czár, incumbálván úgyis a jó barátság és szomszédság megtartásának, hogy akárki is a szomszéd országbúl lehető irruptióktúl óltalmazza a szomszédját. — Ezen praetextussal küldvén bé a segítséget, legjobban titkolhatjuk el az ineált confoederatiót, mellyet bizonyos okokra maga is kívánt még a czár.

Az segítségnek számát nem determináljuk; lehet ugyan az 13 városon hatezer ember is quártélyban, elég vólna is annyiszámú: de kevesebb is jobb lesz semminél, csak üdővesztés nélkül jöjjön, és idején tudhassuk: merre veszi útját? várván az Kegyelmed sietséggel való válaszadását. *)

158.

Patak, 6. 9-bris, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Adjutantom által tett izenetem szerint tegnapelőtt ide-

*) Ez a levél Krucsay István udvari titkár írása.

érkezvén, mind vártam az szörnyűn kezdett lármáskodásoknak folyamatját: de azótátúl fogvást semmi gyün, s nem is tudom, délibáb vólt-e az Bertóti látása, vagy ugyan valóság? de csak meg nem szünhetnek az sok gondolatim: hova, mire czélozható állapot vólna? Mert, noha ugyan könnyen általlátható, mi consequentiái lehetnének Staremberg egyfelől s Rabotín másfelől és ez a középin való nyomásának: de mégis, a mennyiben Staremberg és Rabotín quártélyban való oszlásokat considerálom, has fundamentales operationes in tapete esse vix puto. Parturiebant montes Erdély felől is, elannyira, hogy csalhatatlannak láttam Máramaros felé való szándékát, azt írván, hogy Hosszúmezőig gyütt vólna az ellenség, az mely csak két mélyfőd Bányához, a mint meg is írtam vala, de mentiatum est, az portása sem jött vólt tovább Sósmezőnél, az mely van még Hosszúmezőhöz négy mélyföld; nemhogy előljött vólna az corpusa az németnek, az tavalyi postirungja szerint eloszlott, hol 40, hol 60, 5 s 6 egy falúban, senkisem bántja: mivel Pekri maga is ezerenkínt Somlyótúl fogvást Máramarosig lineában osztotta vala hadait, az midőn még együtt vólt az német, és hirtelen motusára nézve az németnek ezek nem contrahálhatván magokat, maga csak gyütt Nagy-Bányán innen, praedicálta az híreket: éhel veszti az hadakat, kik éhségtül halni is kezdettenek már. Rebus igitur sic stantibus: nem gondolható-e, hogy porta vólt az késmárki német, a ki Szent-Iványi hazugságira nézve, hogy így kelnek s amúgy kelnek fel ellenünk az vármegyék, faunus módjára ütötte ki az orrát; mert primo, Denhoff Svinnyarszki jövetelit hirdette 5 s 6 ezer volosínnal, gyaloggal s ágyúval, hihető-e, ez béjött vólna amaz nélkül, si sic esset ad formaliter operandum, amannak penig semmi híre, sőt Denhoff az Respublica, király lejbgvardiáját hogy gondolhassuk hogy kivihetné? De mit elmélkedünk, majd meghalljuk; utólsó levelemben megparancsoltam Bertótinak, hogy: tu, quis es? kérdeztesse meg Lubumerczkitúl; mert ha interessatus lett vólna benne, úgy hogy ellenünk akarná magát resolválni, bizony de bono ordine belli az passusra ment vólna, ott várta vólna bé; de mivel magát contrahálva megvonta, hihető, spectator benevolus akar lenni, csak in signum neutralitatis küldötte az élést; de megizentem

aztat is, hogy vagy ide vagy amoda declarálja magát, — a meddig talám nem jó vólna praecipitálni az dolgot ellene.

Az Hellenpach hírei bezzeg jók vólnának, ha lehetne elhinnem: de ex particularibus correspondentiis, miben van az dolog? minap is megírtam; íme, Nedeczki levelét is küldöm; láttatik ugyanezt confirmálni az saxoniai currér az svecus és az czár között, de plane contrariumot az Augustus csehországi quártélyozásában.

Az Dunán túl való operatiókrúl többet nem írhatok, hanem ibi bene, si hic bene, azaz rövideden, a magyar betű szerint: közelebb az ing az dolmánynál; ez fogja az dolgot decidálni, melyrűl kívánom, örvendetes híreket írhassak Kegyelmednek.

159.

Patak, 8. Novembris, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Mivel tudom, Bertóti Ferencz bűvebben informálta eddig is Kegyelmedet az késmárki havasok nagyhírű fiadzásárúl és az egerecske szüléséről: gondolom, híjába vólna azon historiát repetálnom; de látom, ám-mondám vólt az utóbbi levelembe, és valóságos faunus-táncznak mondhatván ezen véletlen történetet: csak szükségesnek látom ez ellen reservativával élni, és magunknak onnan is securitást szerezni, melyben is legszükségesebbnek látom az előbbeni deliberatióm szerint Lubumerczkit leültetnünk, az ki is micsoda választ ád Bertótinak, ímé includálom; tudom, Norválnak is hozzámenetelérűl informálta Kegyelmedet, úgy Várallyán lévő bagácsiájának felveretésérűl is. Mindezekre nézve én hónap Lamárt elküldöm, és általa bűvebben informálom Svinyánszki uramat, kívánván Lubumerczki dolgában praeoccupálni. Kegyelmed azért csak continuálja ez iránt teendő dispositióit: én is fel fogom itten tartatni még három hétig Zemlény, Borsod, Abaúj és Gömör vármegye hadait; mivel már Szepest, Sárost Bertóti felültette és Eperjeshez szállította: én is Szakmárit, Kenyheczit, Trencsényit az hazaoszlott katonasággal oda, Bertótihoz ordereztem: de Orosz Pál ezerébűl itt semmi tisztet nem kaphatni; valóba, sok is mindenütt az katonája, a ki jól is paripásodott

ezen szüreti alkalmatossággal, és mivel magam karabélyos ezerét is naponkínt várom: ezen állapotot csak könnyen véghezvihetjük; de ehhez több is szükséges: mert az németnek is meg kéne az raváncsot adni, és egy alkalmatossággal posztót is, fegyvert is nyerni hadaink számára, a melly e következendőképpen, úgy ítílem, igen alkalmatosan megtörténhetnék, tudniillik: Lubumerczki dolgán általesvén, azon hadnak egy része azonnal tehetne lármáskodást Ottlikkal az silesiai passusokon, az melly üdő alatt Ordódi az magam karabélyos ezerével és még melléje adjungálandó valamely jó disciplinatus haddal ezen az német porta útján felverhetne vagy két silesiai várost, és talám foghatna is oly nemes-embereket, a kin szegény Görgei Jánost kiválthatnánk, csak lehetne valamely oly modalitás találnunk, hogy útjokban vagy egyszer megprófontérozhatnánk és abrakoltathatnánk hadainkat; haec sufficiant pro idea, mert de modalitate exequendi többet nem írhatok, egy tót patriarca sem lévén mellettem, a ki tudhatna informatiót adhatni, quid, quod modo? Nem lehetne ebbűl semmi offensiója az lengyel Respublikának is: mert fieret jure repressario; az silesiták sem fakadhatnának per eandem rationem ellenségeskedésekre, és talám végét érnénk evvel a következhető e felől való lármáskodásoknak.

Mindezekben Kegyelmednek Ottliknál s Okolucsányi Mihálynál senki jobb lument nem adhat; de ha szintén javallanák is, nem ítílném, hogy ebben az poznaniai palatinusnénak segítségével kellene élnünk: mert gondolom, mind az két felől sántikál asszonyom; de talám az abrakszerzés véghezmehetne más particularis arra felé kereskedő emberek által, az országban lévő terméketlenség praetextusa alatt, melynek eltitkolására nézve nem ártana bizonyos kevésszámú abrakot és gabonát onnan ideszállítani, hogy az többnek megvétele ottan suspiciót ne csinálna.

Ennek fundamentoma penig az nervus lévén: minthogy az idevaló királyi városok már fejírpénzűl kezdtek fizetni, nem látom, miért az felsőktűl is nem lehetne annyira való summát bévétetni, a mennyi ezen szükséghez kívántatik? Mindezekben azért az Kegyelmed opinióját várván, inpatienter várom particularis dispositióit értenem Lubu-

merczki iránt, hogy az feljebb megírt hadak iránt tudhassak dispositiót tenni. *)

160.

Administrationi Eperjessiensi.

Spectabiles ac Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi, Fideles Nobis dilecti! Salutem, etc. Tekintetes Nagyságos Vécsey Sándor hívünknek az közügy mellett contestált hív szolgálatit kegyelmesen tekintetben vévén: Barkóczy Borbála jószágát, nevezetessen Zemplén vármegyében Kálna-Pilínye, Szubuja egész falukat, és Sátoralja-Újhelyben Szent-Péteri Zsigmundtúl acquirált szőllőt, Abaúj vármegyében rozgonyi curiát, hozzátartozandó pertinentiáival, és vajkóczi portiót, Bereg vármegyében salánki curiát pertinentiáival együtt, és malombeli portiót, kígyóssi szőllővel, s Barabásson levő curiával, Ung vármegyében keleczei egész portióit nékie kegyelmesen conferáltuk. Ahhoz való képest, vévén ezen parancsolatunkat Kegyelmetek: említett Vécsey Sándor hívünknek ezen praespecificált jószágot, kegyelmessen emanált Collationalisunknak tenorához képest, annak rendi szerént, mindennemű appertinentiáival s haszonvételével együtt, assignáltatni el ne mulassa. Coeterum eosdem valere desiderantes. Datum in Castro nostro Sáros-Patak, die 8-va Novembris, 1707. **)

161.

Item. Administrationi Eperjessiensi. Eodem dato.

Generosi Fideles, Nobis dilecti! Salutem et Ducalis gratiae Nostrae propensionem. Tiszteletes Viza János püspök úr hívünknek conferálván az kalocsai jószágnak administratióját mindennemő pertinentiáival és haszonvételével: vévén ezen parancsolatunkat Kegyelmetek, az megírt kalocsai jószágot s ahhoz praecise tartozandó appertinentiákot, kegyelmesen emanált Collationalisunknak tenora szerint, assignáltatni el ne mulassa Kegyelmetek. Coeterum eosdem valere desiderantes. Datum in Castro nostro Sáros-Patak, octava Novembris.

---

*) Eddig ismét Pongrácz György kézirata.

**) Ezen donationalis-levél utóbb általában keresztűlhúzatott.

162.

Die 11. Novembris, Patak. Bercsényi úrnak.

Octava praesentis expediált curérom által, reménlem, megérthette eddig Kegyelmed az szepesi lármának okát és annak elmúlását, noha, úgy vélem, már azelőtt is egyenessebb úton informálhatta s informálta is Kegyelmedet Bertóti; most pediglen ugyan de eodem dato vévén Kegyelmed Nagy-Tapolcsánybúl írott levelét és tett helyes dispositióit: megvallom, tartok, hogy ha Ottlik György is punctualiter követte az Kegyelmed orderét az odafel való ellenségre nézve, hogy ott fogyatkozást ne szenvedjünk ezen lárma miatt, kivált ha curérom késedelmeskedni talált; mindazonáltal vígasztalom magamat az Ebeczki inclusájával, melynek confirmatióját impatienter fogom várni. Mivel azért ottfent magokban az dolgok kimutatták magokat: hogy az vármegyék insurrectiója és Bagosi lejövetele, a kinek most vettem Balassa-Gyarmatrúl 9. Novembris datált levelét, híjában ne essenek, csak el kellene végeznünk feltett szándékunkat, az melyrűl minap is írtam Kegyelmednek, annál is inkább, mivel már itt is alkalmas készülettel vannak az dolgok; mert Szepes s Sáros, reménlem, már eddig felültenek, Gömör is in gremio sui készen van, Bagosinak is megparancsoltam, hogy az Kegyelmed ordereig Rozsnyó táján várakozzék, magam karabélyos ezere is elérkezhetett eddig Szaláncz tájékára, az kit ott s Sáros vármegyének az felső processusában parancsoltam pro interim dislocáltatni, és ha e mellett az újhelyi német is megtért volna, Liptót s Árvát is lefele fordíthatni; de mivel, úgy hallom, Podolnicz táján subsistál egész hadával Lubomirszki: az meddig ott lesz, nehéz leszen úgy véghezvinni szándékunkat, az mint kívánnánk. Mindezekre mindazonáltal egyéb nem kell az Kegyelmed dispositiói tételénél, hogyha idejét s alkalmatosságát látja, mellyeket egyenesen Bertótinak is megküldhet Kegyelmed, az kire mind az feljebbírt hadak assignálva vannak.

Az midőn azért az Kegyelmed válaszszát errűl, úgy az minapi levelemben villámlott operatiókrúl várom, maradok, etc.

163.

Károlyi Sándor úrnak

Csak sűrűn egymásután vettem az Kegyelmed egynehány rendbeli levelét, mellyeknek nagyobb része leveleimre való választételbűl állván, minekelőtte némely punctumokra választ adjak is, kívánom Kegyelmedet az innetső állapotokrúl tudósítanom; az mint is, azótátúl fogvást vettem mind Bercsényi úrnak s mind Bertótinak újabb leveleit, mellyekbűl látom, hogy az első az hadąkkal Nagy-Tapolcsányhoz érkezett és Ottlikot hat regimenttel praemittálta, másfelől pedig Bagosit is egyenessen Rozsnyóra orderezte, kinek már útjábúl vettem levelét. Az vármegyék is mindenütt talpon vannak, és elhiszem, eddig mindnyájan csudálják az havasokbúl született egerecskét; tovább is írhatom azért Kegyelmednek, hogy Istennek hála, innen nincs az mi distrahálja az Kegyelmed operatióit: mert Staremberg is artilleriáját s bagacsiáját Csallóközben szállította, és hadait formaliter quártélyra osztotta. Az mi az Kegyelmed csudálkozását illeti, hogy eddig példa nélkűl való portázását merte elkövetni: abban Kegyelmed meg ne ütközzék; mert már is bizonyossan kitanúltam Lengyelországbúl, hogy semmi egyéb conniventia nem vólt az dologban, hanem azon kevés-számú német is, az ki már csak hatvanra szállott, Lubomirszki hada nevezeti alatt jött egész az határig, az melly annál könnyebben meglehetett, mert valósággal egyvelygessen jött vélle.

Az karabélyos ezerem elérkezvén, már aztat Szaláncz tájékára és Sáros vármegyének egy részére el is küldöttem: de Silesiábúl jött kímeink is semmit sem referálnak ollyat, az mi onnan ártalmunkra lehetne; való ugyan, hogy Ilava tájékára csapott vagy háromezerig való német, — de arrúl oly hírem jött, hogy felverettettenek, és tizennégy standárt nyertenek tőlök; de még ennek confirmatióját várom.

Az mi már az Kegyelmed datum nélkűl írott, s Szőlősi által küldött levelét illeti: abbúl az Kegyelmed villámlását és sokfelől kezdendő operatióit megértvén, mentűl tovább considerálom ezen projectumot, annál több akadályt látok benne; mert tapasztolva láthatjuk, hogy kárunkkal tanítottuk az ellenséget az illyen lármáskodások ellen való operatiókra, az

midőn reászoktattuk az bátor sétálásra, ezer s kétezer emberkével, sőt kevesebbel is, melyre nézve benne lévén az opinio, hogy harczot nem állunk, másfelől az felfuvalkodás, hogy meg nem győzhetjük: hadát megosztván, tartok, hogy csúffá tészi eldiribolt s darabolt corpusinkat. Való ugyan, hogy ez ellen vólna remedium, és ha tudnák annak rendi szerint folytatni az dolgokat: könnyű vólna hirtelen conjunctiójokkal vagy egyikét, vagy másikát megszégyeníteni; de mi haszna ezekkel magunkat bíztatnunk, holott eleget tudjuk s látjuk tiszteink fogyatkozásit, az kik se az hadnak provideálni, se correspondentiákat folytatni, se ex re nata magoknak tanácsot adni nem tudnak; melyre nézve egyikének az orra megüttetvén, bizony, sirva-ríva jönne az többi vissza, és egész dicsőségét abbúl tartaná, hogy kijöveteliben felpraedálná az falukat, s eloszlana szokás szerint. Melyre nézve állandóbb operatiókat nem reménlhetek, mint az két corpusra való subdivisio által, az melynek egyike az Kegyelmed opiniója szerint venné Kocsárd felé az útját, az másika pedig nyomán menne az ellenségnek, az ki ha eloszlana, mind az kettő tehetne szükségérűl, ha pedig csuporton maradna: szabadossan birhatnánk az országot, s nyúgosztalhatnánk quártélyozással hadainknak egy részét; ezalatt azokat az vármegyebelieket is haza telepíthetnék, az mellyeken általjött az ellenség, és az itten practicált mód szerint csak az futna, az ki felé nyomúlna; tágúlna ezáltal itt is Magyarországban az quártély, mert az hadak és urak cselédin kívűl, mind bémehetne az többi, csépelné az asztagokat hadaink subsistentiájára. Könnyen lehet ezalatt kitanúlni Kolozsvárnak állapotját is, melyben lévő ellenséggel ha bírhatnánk, és még magát meg nem erősítette vólna: jó vólna neki bizgatni az hajdúságot, kivált ha az belsőkhöz is bízhatnánk; ha pedig ez nem succedálna: bloquada által is, ha kevés benne az ellenség, lehetne securitást szerzeni az lakosoknak.

Az mi Szőlősi dolgát illeti: annak applicatióját Gődény ezerében leghasznossabbnak ítélem, mert azon ezer még csak újonnan született medvekölyök-formájú lévén, kinyalhatja az jó tiszt, csak hadnagyokat jókat szerezzen Kegyelmed belé, — az mint is decretumát expediáltattuk.

Az mi az udvari hadaink kívánságit illeti: röviden felelhet Kegyelmed az székelyeknek, hogy ha kongót kívánnak, azt nekiek adhatok, ha ezüstpénzt, annak Erdélybűl kell kisülni, az hová szükséges, hogy elébb bémenjenek; fegyverért és apró mundérungért küldjék ide tisztjeket: lesz gondom reájok; az granadírosok dolgában pedig fogom magamat óbersterektűl és az udvari commissariustúl informáltatni, mikor vették ki az mundért?

Az mi az szászságra teendő impositiókat illeti: azoknak repartiáltatására öszve fogom hivatni az urakat pro 26. Novembris, és combinálván az eddigvaló restantiákat, azon lumen szerint fogjuk elintézni; de azalatt is Kegyelmed folytathatja maga operatióit, az mennyiben idejét s alkalmatosságát látja. *)

164.

Patak, 13. Novembris, 1707. Gróf Bercsényi uramnak.

Jóllehet 8-dik és 11-dik praesentis expediált curérim által bűvebben tudósítván Kegyelmedet az ideváló állapotokrúl, nem vólna mit írni többet az 9-dik datált levelére: mert az elsőt in tempore vévén, és az lármának megszűnését értvén, nem kétlem, hogy az pukói német ellen fordította Kegyelmed az hadakat, és vagy egy- vagy másképpen már eddig ott is túl lesz Kegyelmed az dolgokon; mindazonáltal Düverser kapitánnak Lengyelországbúl való visszajüvetele ad ösztönt az odavaló híreknek tudósítására; ű ugyan csak Varsaváig lévén, Nedeczkyt ott nem találta: de az ratificatiót néki jó alkalmatossággal megküldötte, a mint is válaszsza lett levelének vételérűl. Nékem ugyan, megvallom, alkalmas szomorúságra való hírt hozott, Szvinyanykiné (így) asszonyom halálos betegségérűl, melyrűl az inclusákbúl bűvebben fog informáltatni Kegyelmed; melynek halálával lengyelországi dolgaink, adja Isten, hátramaradást ne szenvedjenek. Elhiszem, fog Kegyelmed azon hírén is csudálkozni, az mellyet ugyan az asszony ízent, hogy Mencsikov tractát ineált vólna Augustus királylyal az svecus ellen, cum reductione ipsius in Poloniam, melyben

*) A 162. és e levél Aszalay írása. A 4-ik kikezdéshez Rákóczi a lap szélére jegyzé: „Nyárádi."

az császár is conpraehendáltatott, mellyet én ugyan el nem hihetek: de megvallom, ád okot az gondolkodásra, hogyha ezeket minapi Kegyelmed includált Nedeczki levelével combinálom és ahhoz az Kegyelmedtűl iratott leveleket is hozzávetem; de akármint légyen, azon nem sokat törődöm, mivel úgyis az országok dolgait csak Isten szokta kormányozni.

Hogyha azért mindezeket úgy több conjuncturákot is öszvevetem: csak nem látom, mi impediálhasson bennünket az Lubumirszki lecsendesítésében, az ilovai németen kívűl, a kin legelébb kéne általesni, és eztet csak akkorra hadni, az midőn az hadnak distractióját nem fogjuk károsnak ítílni; a mint is mind errűl, mind másokrúl bűvebben írtam levelembe.

Mivel ezen órában is vészem Pekri levelét, hogy Rabotín maga útját Besztercze felé felicissime continuálja, és ez szerint mind az lárma szűnni kezd, mind az hadnak gyülekezetit jobban remélhetem: hogy az erdélyi quártélyok dislocatiójárúl jobb dispositiókat tehessek, az tanácsuraknak pro 26. Kis-Várdában termináltam; de mivel ezen terminus előtt még Munkácsot is szeretném könnyű szerrel megnyargalni, és az e nyári munkát megtekinteni: innen könnyű szerrel való elmenetelemet pro 18. rendeltem, úgy akarván kormányozni útamat, hogy pro 4. Decembris Kassán lehessek, a holott Kegyelmedet is, ha szintén az operatiókra nézve egynéhány nappal későbben is, reméllem látni. *)

165.

Patak, 15. Novembris, 1707. Bercsényi úrnak.

Mivel az Kegyelmed 10. Novembris Bánbúl írott levelére még úgy látom, hogy az sok leveleim közzűl egyet sem vett vólt Kegyelmed, de mivel lehetetlennek ítélem, hogy ezen levelem érkezéséig curérim fel ne érkezhessenek: se Lubomirszki, se az szepesi dolog felől többet nem írhatok, mint írtam; de ha szintén ezek ösztönt nem adnának is, Erdély felől okozott bosszonkodásim ösztönöznek, hogy azokat enyhíteni kívánjam mind azoknak confidens leírásával, és az Kegyelmed opiniója

---

*) Pongrácz Gy. írása.

kérésével. Tudom ugyan, mindezeket alkalmasint elítélheti Kegyelmed, ismervén, ki légyen Pekri? de bizonyára nem gondolom, hogy valaha lehetett vólna Kegyelmednek alkalmatossága azokat úgy tapasztolni, az mint az mostani idétlen lármáskodások, legkivált Máriási adjutantom relatiójábúl tapasztaltatják velem: mert csak ezen szepesi lárma is nemcsak oly nyilvánvaló botránkozó beszédekre fakasztotta, az mellyeket leírni is bosszúság vólna, de még most is passusért instál előttem, hogy szálláskeresés végett küldhesse Lengyelországban emberét, s többet fundál az félelemtűl indíttatott község hírén, mintsem akármely írásimon is; dúlja az commendója alatt való had Ugocsa, Szatmár s Máramaros varmegyéket, és csak nem hiszem, hogy valaha Thökölyi hadakozásában is roszszabb rendtartás lett vólna az övénél.

Dézs tájékán maradott kétezer lovas német, az kinek megvizsgálására mégeddig egy porta sem vólt: hanem most, Károlyi ösztönözésére mene kétezer hajdú, valamely lovassal; egyszóval, mind az táborozás, mind az járás felfordúlt eszeveszettségből áll és kormányoztatik, melybűl csaknem síralmas szívvel kell gondolkodnom az had conservatiójárúl és azon darab tartomány megmaradásárúl; de mivel lehetetlen Dabszak s Visznák és Fervill regimentjét ott tartanom, az kiknek az sok fáradtság miatt lovok eldöglött, magok elrongyosodtanak: nem érem fel elmémmel, csak quártélyok elosztásáig is hová hozhassam őket valamely nyúgodalomra, és hol lehessen e következendő télen nyúgodalmok? Mert, noha ugyan Isten ő szent Felsége kegyelmébűl az szászságnak visszahódoltatását nem ok nélkűl reménlhetem: de ugyan oly csendes quártélyt, az minemű ezeknek kívántatnék, nem ígérhetek magamnak; való ugyan, hogy közelget az Kassára praefigált gyűlésnek terminussa: de még az is hosszú ezeknek; melyre nézve legkivált ebben óhajtva várnám az Kegyelmed opinióját, s addig is, az mennyiben lehet, Károlyinak committálok felőle, hogy Szabolcs vármegyében dislocáltassa őket.

166.

Károlyi úrnak.

Máriási adjutantom által vettem az Kegyelmed 13. Novem-

bris írott levelét, de szóval is tett relatióibúl, megvallom, nem lehet szomorú bosszonkodás nélkül értenem az rosz dispositiókat és hadaimnak s úgy azon darab országnak veszedelemben forgó állapotját; noha ugyan, az mint az elmúlt napokban Kegyelmednek írott levelemből is eddig megláthatta Kegyelmed, az végre rendeltem az Várdában való gyülekezetünket, hogy mindezekrül dispositiókat tegyek: de az melly extremitásokban tapasztalom lenni az két granadíros és Dabszak ezereit: hogy eddig büntetetlen excessusokkal és szabad-szakálra bocsátott praedálásokkal azon vármegyéket ne pusztítsák, szükségesnek látom, hogy az kassai gyülekezetben rendelendő quártélyig azon két lovas-ezer valahová dislocáltassék. Ugocsárúl, Beregrül nem gondolkodhatunk: mert aztat ellepte az futott nép, s eddigis sűrün jöttenek az elsőnek panaszszai előmben, az mellyeket talám eddigis tehetsége szerint remedeált Kegyelmed. Zemplénnek, Abaújnak nagyobb részét elfogta az udvari quártélyom, az artileria, az karabélyos és Bonefous regimentjei. Sárosban s Szepesben az idegen nemzetet az szökéstül félthetni. Melynek okáért habár csak az kassai terminusig Visnakot és Dabszakot az Tiszán túl lévő districtusban dislocáltatná Kegyelmed, azon vólnék, hogy valamely úton s módon helyt találnék nekiek; melyrül is lészen Pekri úrnak parancsolatja, hogy mihelyt Kegyelmedtül requiráltatik, bocsássa el maga mellől azon ezereket.

Az mint Keczer Sándor leveléből látom, continuáltatik az tárkányi magazinumnak is erectiója, az hova máris 33 öreg hordó lisztet, Zemplénből ötvent szállíttatott Keczer Sándor, és az többivel is csak az szekerek után várakozott; melyhezképpest onnan is lehet nekiek addig succurrálni.

Mind reménlettem vala, hogy az Erdélyből kifutott népnek accommodatiójárúl udvari kapitányom által tétethetek valamely dispositiót: de naponként súlyosodván nyavalyája, megvallom, éppen nem tudom, kit küldjek közikben, az kinek közöttök ismeretsége és authoritássa vólna: mert úgy látom, Barcsai Ábrahám és Sztojka nem eleget serénykednek; de ennek akármiként is el kell igazodni, mert csak általláttam, hogy ez a földnek romlása nélkül állandó nem lehetne; micsoda succursust reménlhetni pedig az Tiszán innen való föld-

rül? az feljebbemlített quártélyok dislocatiójábúl maga is észreveheti Kegyelmed; — mert hiszem, ha Kolozs, Doboka és Szólnok vármegyék haza szállonak, nem sok lészen az többi.

Ha az Ecsedben lévő artilleria excedál, s Kegyelmednek reája szüksége nincsen: küldje Kassára corpusához.

Már, az mi az Tiszán túl való föld securitássát illeti, és az Kegyelmed arrúl tett projectumát: megvallom, csak az szükség és az földnépének az seniorokkal egyetemben securitásokon megnyúgodott elméjek okozza, hogy én is approbálom; mert vólna elég, az mit mondhatnék lám-mondámnak valót, de mi haszna vólna annak dispositiótétel nélkül; csak egyedül azt kívánom, hogy az sok aprólékos commendók véghezvigyék az Kegyelmed parancsolatit, és szerencséssebbek legyenek Sennyeinél, Budainál, Tordainál, és az több szenteinknél, az mellyekbül áll sáncz-őrzők lithaniája. Azt ugyan, megvallom, csak nem praetereálhatom, hogy mosolygás nélkül hagyjam, hogy az ki annakelőtte az várakat rontani akarta: már most sánczocskákat építtet; ehhez ingenért nem küldök, mert az mennyiben az commendók elméjét ismerem, eo facto rosz vólna, ha más építené; de hiszem egyébaránt, ezerötven hajdú, kétezer s hetven lovas per regulam czinczigh-vanczig 3120-at teszen, az ki is elég vólna mezőben is resistálni az 500 ráczuak, az kit Kegyelmed Aradon hagyott; de per regulam pigri et haza-oszlationis, attúl félek, kevesebb lesz belőlle; és hogyha az elmúlt nyáron egy sertés-pásztor elfutamtathatta Debreczen várossát; — adja Isten, ezen végházak commendói többször el ne futtassák e télen! Én Bercsényi úrnak pro informatione megküldöm az Kegyelmed projectumát; tudom, meglesznek az hátramaradott glossái.

Minemű kereskedésrül való patenst adott pedig Kegyelmed valamely kereskedő görögnek, valóban csudálom; vélhetem arra, hogy Kegyelmed nem reflectálta magát az ország végezésére és kiadott tilalmára: mert ámbár ez az országban lakos legyen is, de társai kivűl lakván, ugyancsak azokkal correspondeál és a fejérpénzt kiiktatja; másként is, lehetetlen dolog, hogy az kereskedők magok árúit fejérpénzen árulják és adják a lakossoknak, az ország javait pedég rézpénzen

vévén, magokat azzal töltsék, consequenter az hazát ilyen kereskedésnek nevével defraudálják. *)

167.

Adjunctum literarum Illustrissimo Comiti Nicolao Bercsényi Supremo-Generali sonantium sub ipso dato 15. Novembris S.-Patakino exaratarum.

Már ezen levelemet elvégeztem vala, az midőn egymás nyomában érkezének Peksa, s stafféta és Benyiczki által küldött Kegyelmed levelei; az elsőt azért az Kegyelmed rendelése szerint Ungvár felé küldöttem, és mivel semmi szükségét nem láttam, hogy arrúl, az mirűl Kegyelmed kér általa, már az mostani conjuncturák szerint valamelly új dispositiót tégyek, parancsoltam: csendessen várjon ott az Kegyelmed orderétűl; mivel ugyanő hozta az staffétát is, mellyet utólért: megvallom, az míg szóval tőlle meg nem értettem, gondoltam, hogy csak színes levél legyen az az 9-dik datáltatott, hogy ha szintén szerencsétlenségben esnék is, ki ne tanúlhassák az Kegyelmed hollétit, és valóban megütköztem, hogy mindaddig Kegyelmed nem vette vólt curérom által küldött levelemet, melynek érkezését következendőképpen az Kegyelmed 12. írott levelébűl örömmel értettem, s valóban akarom, hogy még talám oly idején érkezett, hogy ha szintén az puchói német persecutiójában valamely hátramaradást tett vólna is az szepesi lárma: de talám, már értvén Kegyelmed szándékomat, nem fogja elmulattatni az tótság által felettébb is jól kezdett munkát, az melyrűl óránkínt várom az jó hírt, tudván, mit tészen az háromszori repulsiója, az melly által mind az földnépe szíve nevekedhetett, s mind amazé olvadhatott.

Mindezekre nézve azért, az mint az több leveleimbűl is érthette Kegyelmed, szándékom igenis, az, hogy amannak végbenviteléig maradjon in statu quo Lubomirszki dolga: mert noha valamit láttatott elleue kezdeni Bertóti, annak elegedendő okát adhatja azzal, hogy Norváld mind particularis s mind az regiment adóssági complanatiója nélkűl, arestum alól ment

*) Ez az utólsó kikezdés Kántor István udv. titkár kezével utólag toldatott a különben Aszalay által beírt levélhez.

hozzá, és mivel már egynehány tisztnek elszökésével tapasztoltuk, hogy semmi satisfactiót nem praestáltatott: nem ok nélkül cselekedte bagázsiájának elhozatását pro contentatione debitorum; de mivel maga még előttem eziránt panaszt nem tett, illetlennek láttam magának írni és az excusatiót anticipálni, vagy ultronee Bertóti cselekedetit reprobálni. Micsoda ordert adtam pedig Bertótinak? íme, aztat Kegyelmednek includálom. Általláthatja Kegyelmed ebbül, hogy teljes igyekezetem az, hogy az Kegyelmed jó és bölcs opiniója szerint folyjon ezen dolog, annál is inkább, mivel reménlem, hogy Kegyelmed is tudtára adta Bertótinak: micsoda dispositiókat tett Ottlik és Andrási Pál iránt.

Ma jött vala híre, hogy Bessenyei és Szemere ezerei Szerencshez érkeztenek; de itt már nem lévén rájok szükség, azonnal contra-ordereztem őket, parancsolván, hogy még egykevéssé Poroszló táján subsistáljonak.

Mivel az Kegyelmed levelébül értem, hogy Babócsai Lucsivna és Hybe között subsistálna: addigis, míg Kegyelmed az kassai gyűllésre lejön, hogy az quártélyok ne extenuáltassonak, gondolnám jónak, hogy Liptó vármegye szélén várakozzonak azon hadak.

Azomban Görgeiék felől is kívántam írni Kegyelmednek: parancsolja meg Szluha Ferencznek, minden úton s módon azon mesterkedjék, hogy az cartella szerint találtatódjék fel megszabadíttatásoknak módja hovahamarébb.

168.

Bertóti Ferencznek.

Noha, az mint Benyiczki Gábortúl értem, maga Kegyelmeddel sietsége miatt szemben nem lehetett: reménlem mindazonáltal, hogy vehette Kegyelmed Bercsényi úr általa küldött levelét, melyben kétségkivűl is informálta Kegyelmedet mindazon dispositiókrúl, az mellyeket tett mind Hybe s Lucsivna között subsistáló Babócsai brigádájárúl, mind Andrási Pál és Ottlik György hoffmesterünk mellett lévő corpusokrúl, s úgy az novitargi passusokra Bajcsival küldött hadakrúl is. — Mivel azért csak elhítettem magammal, hogy mind ezek megindították Lubomirszki elméjét, mind ilyen dispositióinkra nézve

is nem kívánjuk, hogy Kegyelmed aperte való hostilitásokra fakadjon ellene, hanem, ha tőlle requiráltatnék is és panaszát az passusoknak occupáltatásáért venné Kegyelmed: adja válaszúl, hogy mivel látjuk az minapi irruptiónak elkövetéséből, mely praesumptióval légyen az ellenség, az ki szomszéd Lengyelországon is ellenünk merészlette hadait általhozni, melylyeket ő az XIII városi passusokon békével visszabocsátott, látjuk, hogy maga hadaival vagy elégtelen azon passusok óltalmára, vagy hogy velünk egyetérteni nem akar, melyre nézve kénteleníttettünk ezen dispositiókat tenni az ország securitására nézve, azon vigyázókat nem az Respublica, hanem Magyarország határira rendelvén; mellyekkel ha contentus nem vólna: mintegy magátúl megírhatja Kegyelmed, hogy talám véghez fogja nállam vihetni azoknak onnan való revocatiójokat, ha elégséges securitást mutat, hogy azon passusokat az ellenség ellen in omni casu megőrzi. — Alkalmatosság adatván, replicálhatja Kegyelmed Norvaldt bagacsiájárúl aztat is, hogy mivel látta, hogy se az Bonefous quártélymesterét, se azon gyilkost, az ki Zabreczkit megölte, se az papot, az ki in manifesta nota találtatott, vissza nem adatta, és azáltal ösztönt adott, hogy Norvaldt dolgában is (az ki arestum alól és számadatlanűl, mind excessusi, mind particularis adóssági lévén, ment hozzá) hasonló ne következzék: melyre nézve kénteleníttetett bagácsiája elhozatása által, az mennyivel azon adósságokat abbúl complanálhatja, securitást szerzeni; sőt kívánja is Kegyelmed, hogy maga is Norvaldt Kegyelmed kezében adattassék.

Kegyelmed azért ezeket így értvén: az feljebb megírt okokbúl azon légyen, hogy az sonczi pussust is occupálhassa, melyre Rozsnyó tájékán subsistáló Bagosi Pált hadastúl rendeltük, úgy, hogy az fegyverben lévő Gömör vármegyei népnek az javát kiválogatván, vigye oda magával, mely is ha elégséges nem vólna: melléje rendelheti Kegyelmed válogatva Szepes és Sáros vármegyének népét. Mindezeket Kegyelmed ne egyenes úton küldje azon passusra, hanem kerűltesse arra, az merre Bajcsi lészen, úgy kormányozván az dolgot, hogy egyszersmind foglaltassonak el, és ugyanakkoron karabélyos ezerünk is az Tárcza völgyére dislocáltassék, mentűl közelebb

azon passusokhoz, úgy mindazáltal, hogy falukra seregenként oszoljonak, és minden parancsolatra készen találtassonak; melyre nézve Bagosinak és Ordódinak szólló ordereket Kegyelmednek includáljuk, hogy az Kegyelmed dispositióit kövessék.

Légyen azért mindenikének injungálva, hogy hostilitást ellene ne kezdjenek: de ha az passusokon Lengyelországban akarna hadastúl menni, Kegyelmed tudta s híre nélkűl ne bocsássák, sőt fegyveres kézzel is bémenetelit meg ne engedjék, és ha rájok támadna, protestatiót praemittálván, bánjanak úgy, mint ellenséggel. Hogyha pedig Kegyelmedet általmenetele felől requirálná, adhatja Kegyelmed válaszúl, hogy mivel hadaink közzűl felessen szöktenek közikben, és annak ezen kivűl való része az XIII városbúl áll, az melly országunk törvénye szerint is publica insurrectiók alkalmatosságával nem Lengyelország, de Magyarország mellett tartozik insurgálni: az mostani hadakozásra nézve fegyveres népet az országbúl ki nem bocsáthat, hanem személyében való kimenetelit nem ellenzi, — úgy mindazáltal, hogy jószági Magyarországban lévén, securitást adjon, hogy annak ügye ellen semmit sem kíván cselekedni.

Légyen Kegyelmed azon is, hogy kéz alatt az mellette lévő magyar hadakban is némellyeket az visszajövetelre persvadeálhasson, nekiek gratiát ígérvén, leginkább oly motivumokkal élvén, hogy Lubomirszki, egyetértvén az némettel, az ország yeszedelmére igyekezik, és hogy tarthatnak attúl is, hogy azon magyarok is árúlóknak fognak declaráltatni, s cselédjek s házok népe érettek szenyvedni, az kik szolgálatjában tovább is állandók lésznek.

Mivel mindezen dispositióknak mindazonáltal az felső hadaink operatióitúl kell függeni: hogyha Bercsényi uram non obstantibus his, az odafent való conjunctúrákra nézve valamit immutálni, avagy más ordert talál Kegyelmednek adni, Kegyelmed aztat kövesse az én válaszom nélkűl is, hogy az kérdések miatt fogyatkozás és idővesztés ne következzék. *)

*) Eddig Aszalay írása.

169.

Kis-Várda, 27. Novembris 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezelőtt harmad nappal Apátiban ebéden lévén Károlyi úrnál, vettem az Kegyelmed 18. írott levelét, és késeltetett válaszomnak mind az Ecsed felé való útazásom, mind pedig Pekri elérkezésével bizonyos híreknek megtudási valának okai; a mint is már bizonyosan írhatom az ellenségnek az Maroson való általtakarodását s quártélyban való oszlását, melyre nézve bűvülhetne ugyan az Maroson innen az hadak quártélyja: de ezen pusztán hagyatott földrűl annyira eltakarította az ellenség az élést, hogy az hadaknak intertentiója lehetetlennek látszik. De majd tanácsot tartván, rajta leszünk, hogy mindennek feltaláljuk az módját, melyrűl Kegyelmedet bűven informálni fogom Kassán; mert ugyanis már Kegyelmed is útban lévén, én is arra felé innen prima megindúlván, mi haszna írásomnak? Csak azon kérem előre is Kegyelmedet, hogy az Benyiczky Gábor által írott dolgokat kormányozza Kegyelmed az conjunctúrák szerint, mert mindazokbúl a miket Kegyelmed ír, nem látom, hogy Lubumérczkivel hirtelenkedhessünk, se hogy hertelen utánnajárjunk, hanem, megvallom, szeretném már ez iránt elvárni Sinyavszki uram levelét és Lamár által tett izenetimre való válaszszát, mely is sokáig nem késhetik: mivel 16. írott levelét Ilvóbúl veszem, a melyben írja, hogy Augustus az Lunaeburgii ház segítségével apertis viribus nyomakodik az lengyelországi királyságnak recuperatiójára, és mindezen dolgokban tanácsomat kívánja, s maga is nem látszik lenni igen ellenkező az dologban; és mivel igen kívánna velem szembe lenni: megírtam néki, hogy azon lészek, hogy új-esztendő nap után Munkácson lehessek. Mindezekrűl plura ad coram. *)

*) Pongrácz György keze írása. E levélnél végződik — bár még 9 lapja üres — ezen 1705., 1706. és 1707-iki titkos prothocollon, melynek 1707-ik évbeli leveleséseit a fejedelem egy más, ma a kir. kamara archivumában Budán lévő prothocollon töredékéből kiegészítendők: a 9, 16, 15—25, 28—35, 37—111 és 114. számok alatt közlött leveleket ebből, a 10—13, 15, 17, 18, 160, 161, és a még következő 170—172. számúakat pedig a vörösvári archivumban lelt eredeti fogalmazatokból iktattuk közbe, időrend szerint. — Maga az

170.

Administrationi Eperjessiensi. 6. X-bris 1707.

Kegyelmes tekintetben vévén Nemzetes Borwinszky Gál hívünk hűséges, állhatatos szolgálatit: nemes Ung vármegyében Csicser nevű faluban levő curiát, mellyet azelőtti üdőkben Orosz Farkas bírt vala, de az Confoederatiótúl és az haza közügyétűl való elpártolásával az nemes haza fiscussára szállott, mindennemű appertinentiáival s haszonvételű alkalmatosságival, — azon kívűl Krapszki nevű faluban, hasonlóképen elpártolt Korotnoky Pálrúl álló curiát s részjószágot, majorságival, jobbágyival, zselléreivel, és más akármi néven nevezendő alkalmatosságival, 4200 frtban kegyelmesen conferáljuk. Kihezvalóképest vévén ezen parancsolatunkat, azon jószágokat följülemlített hívünknek assignáltassa Kegyelmetek, etc. Cassoviae, 6-ta Decembris 1707.

171.

Ad eandem. Cassoviae, 19. X-bris 1707.

Spectabiles, Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi et Fideles, nobis dilecti. Salutem, etc. Nemzetes Vitézlő Szilágyi András karabélyos ezerünkbeli hadnagy hívünknek nemes Trencsény vármegyében levő, Csernyenszky István pártos ember Szedliczna nevű curiáját, mindennemű ahhoz tartozandó appertinentiákkal és haszonvehető alkalmatosságival kegyelmessen conferálván: Kegyelmeteknek praesentibus committáljuk, — vévén ezen parancsolatunkat, említett Szilágyi András hívünknek azon jószágot, eziránt kegyelmessen emanált Collationalisunk tenora szerint assignáltatni el ne mulassa. Caeterum, etc Datum Cassoviae, die 19. Decembris 1707.

172.

Francisco Bay, Comitatus Beregiensis Vice-Comiti. 20. X-bris.

Salutem, etc. Nem kétljük, jól emléti Kegyelmed, hogy a

---

említett nagy prothocollon, mint elől látható, „Nr. 42“ 1710-iki levéltári jegyet visel, fehér szironybőrbe van fűzve, kék, zöld-piros és rózsaszín selyemszalagocskákkal. Ívrét, fracto margine iratott. Létezik a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban, Vörösvártt.

minapába néhai Tekintetes Nagyságos Kemény János úr özvegye, Nemzetes Nagyságos Lónyay Anna asszony subsistentiája iránt tettünk volt oly rendelést, hogy Bereg vármegyében légyen maradása, és a többi úri, fő- és nemesi (Erdélyből kibujdosott) asszonyok Ugocsa vármegyében translocáltassanak. Úgy értjük penig, hogy a kis-várdai concursusnak alkalmatosságától fogva Kegyelmed az ottan kiadott modalitás szerint semmi dispositiót nem tett. Kihezképest parancsoljuk serio Kegyelmednek: mihelyt levelünket veszi, azonnal ő kegyelmét, azon előbbi rendelésünk szerint, cselédivel és marháival együtt úgy accomodálja, hogy előnkben panasz az ő kegyelme rendeletlensége miatt ne jőjjön, asserálván a kiadott regulamentalis rendelést. Coeterum, etc. Datum Cassoviae, die 20. Decembris, Anno 1707.

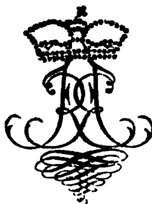
VII.

PROTHOCOLON PRIVATARUM EXPEDITIONUM

Anni 1708, usque finem.

Nro 103. *)

ACTA ANNI MDCCVIII.

1.

Consilij Oeconomici. 7. Januarij 1708.

Spectabiles, etc. Salutem, etc. Tekintetben vévén Tisztelendő Pettes András ansáriai püspök és egri nagy-prépost senator úr hívünk parancsolatunkbúl lett utozásit és költségit, — noha az több senator urak magok fizetésbeli restantiájokat elengedvén az házának, nem fogják praetendálni: mindazonáltal ő kegyelmének azon okokra nézve rendeltünk ezer magyar forintokat; vévén azért Kegyelmetek ezen parancsolatunkat, említett senatornak az pénznek mostani folyása szerént az ezer magyar forintokat exolváltassa. Easdem, — etc. Cassoviae, 7. Januarij 1708.

*) Ezen, a leveleskönyv fehér szironybőr-táblájára írott eredeti levéltári jegy, mely a fasciculus-számot jelöli, teljesen megfelel a titkos levéltár lajstromának. (L. I. köt. 44. l.)

2.

Károlyi Sándor úrnak. Kassa, 8. Januarij 1708.

Noha, reméllem, vehette Kegyelmed e napokban írott leveleimet, a mellyekben eddig való késedelmemnek okát adtam tudtára Kegyelmednek, — de ha ugyan az Lubumérczki dolga nem késedelmeztetett vólna is: nem nagy folyamatját várhattam az mustra után kezdendő hadi operatióknak mind az erdélyiek az árvizek miatt való elrekedését és az időnek alkalmatlan vóltát considerálván; mert, noha ugyan két rendbéli levelében írja Kegyelmed az ellenség Beszterczéhez való gyülekezetinek hírét: annak egyéb okát nem találom, hanem, vagy hogy változik, vagy penig az mi generalis mustránknak hírét hallván, és az hajdúság Máramarosban való létit meghallván, kétségkívül nem akar ű is vigyázatlan lenni; mert lehetetlennek itílem, hogy külömb operatiókra fakadhasson, az kegyetlen útak és árvizek miatt, oly fődön kelletvén nekie általjűni, az mellyet mondva pusztított el előttünk, és a hol már magának is subsistentiája nem lehet, szekereken penig nem hozhat.

Itt Isten kegyelméből Lubumérczkival jó formában végeztünk, és az assecuratio-adásra is kívánságunk szerint reáállott, az hadait penig Sinyavszki uramnak fogja adni; melyre nézve már én is kiadtam az parancsolatokat, hogy az nőtelenek az vármegyékből azonnal menjenek Kegyelmed mellé, az többi penig az kis-várdai determinatióm szerint pro 20. gyűlekezzenek, és akkora magam is ott lészek; kívánván, találhassam Kegyelmedet Károlyban friss jó egészségben.

3.

Kassa, 10. Januarij 1708. Grabaricsnak.

Nem kevés csudálkozással vettük az Kegyelmed még csak Máramarosbúl írott levelét, holott reméllettük, hogy maga instructiója szerint jobban szorgalmaztatta vólna útját; nem is vólt miért várakoznia azon hírre nézve, hogy Mikes úr ki fog jűni: mert Kegyelmed nem directe hozzá küldettetvén, nagyobb szükségünk lett vólna Havasalföldébe való bémenetelire, és Orbán Elektűl informatiót vévén, úgy is bétérhetett vólna az módvai vajdához, helyesen excusálhatta vólna az levélnek nem küldését avval, hogy még visszajövetelit nem

tudták. Mindazonáltal, már így lévén az dolog, ímé, az vajdához való credentionalist includáljuk, mely mellett Kegyelmed országában való bégyüvetelivel nevünkkel congratulálván, declarálja: mely szívesen örülnénk, hogyha az franczia oratornak Constancinápolyban írott leveleink és követeinknek adott parancsolatink által segíthettük valamiben dolgainak folyását, melyre, midőn magunkat tovább is offeráljuk, köszönjük az erdélyi hí veinkhez eddig mutatott jóakaratját, kérvén tovább is, hogy nemcsak azt continuálja, de mivel oly szándékunk vagyon, hogy bizonyos commissariusunkat béküldjük, hogyha azon commissariusnak valahol magazinumot erigalni megenged, és az feljebbemlített híveink intertentiójára, kívánságok szerint, elegendő gabonát administrál: Isten országunkat kezünkben adván, készek leszünk az árát, a mint mostanában foly, vagy pénzül vagy jószágúl refundálni; hogy peniglen Kegyelmed erre inducálja, az moszkvával való colligatiónkat is tudtára adhatja, és mivel az vajdát kiváltképpen való jóakarónknak lenni tapasztaljuk, Havasalföldében menő szándékát is nékie aperiálhatja, úgy Rakovicza Dumitraki nevű spotár veit is nevünkkel köszöntse, tudtára adván néki, hogy a végre küldettetik, hogy az ipa dolgát az havasalföldi vajda előtt promoveálja. Ezeket véghezvivén Kegyelmed, útját szorgalmaztassa, és ha az feljebbemlített Rakoviczának hozzánk ígíreti szerint való hajlandóságát tapasztalja: Havasalföldiben következendő correspondentiáit velünk általa folytassa, kérvén azon, hogy expressus embere által küldje Máramarosban.

Mikes úrnak nevünkkel megmondhatja Kegyelmed, hogy hozzánk küldött emberét minden órán expediáljuk, de szükségesnek látjuk, hogy aztat ő kegyelme ott benn várja meg, tudtára adván az magazinum erectiója iránt való szándékunkat. *)

4.

Die 13. Januarij, Cassoviae. Bercsényi úrnak.

Duodecima datált Kegyelmed levelét vévén, úgy látom,

*) Eddig Pongrácz György kezeírása.

alkalmas munkát vitt már is Kegyelmed végben, az réz, Hellenbach, mundér, fegyver és egyéb dolgok iránt, mellyeket mindeneket in suo esse kívánok hagyni. Magam is általláttam, hogy az Oeconomicumtúl keveset reménlhetünk; mert mennyire extendáltassék az reá adatott assignatio, ímé, cum majori distinctione megküldöm Kegyelmednek, — még — pedig eztet nem ingrediálja az extraordinaria posta-költség.

A sóvári sót ugyanis jobban nem applicálhatta Kegyelmed, mint az prófont-sütésre; mert csak elhiszem, hogy az commissariusok is megtanulták nyalni az sót, s másként is árendára bocsátani akarván az máramarosi aknát, bajos lett vólna csak egyedül arra támaszkodni.

Csudállom valóban, hogy Kegyelmedet Sréter informálni nem tudta az otthon lakó artilleria dolgárúl: holott mindenek előtte decidáltattak vala; bár csak mutatta vólna instructióját: reménlem, feltalálta vólna Kegyelmed benne, hogy magam is a végre rendeltem az kassai és beszterczei cassákat, hogy egyik egyikébűl, az másik másikábúl vehesse ki fizetését; de mivel helyes okokbúl mind tolláltuk az apró cassákat, — ezek nem lesznek szükségessek: de ugyan kell egynek lenni, apud stabb artilleriae, mert a mellett continue vannak expensák, az mellyekre bizonyos pénzt is rendeltünk ugyan itt Sréter memorialissi között, az ki, ex generali cassa percipiálván az ő contingenseket, fizetne nekiek, és adna számot az generalis cassának; de reliquo, miként láttam szükségesnek ezeknek compagniákra való oszlásokat, ímé, adjungálom az tabellát; lehet, igenis, inspectiója Bácsmegyeinek és Riviernek reájok, de az elsőnek kell tudtára adni, hogy confusiókat ne szerezzen: mert azon prima plana most is tudta nélkül vólt Lamothnak ottan. Sréter stábjának is includálom az tabelláját; az mi pedig az várbeli tiszteknek tabelláját illeti: azoknak az boldog emlékezetű kongó üdejében az districtualis commissariusoktúl járt fizetések, de mivel az régiebb actáknak egy része Munkácson vagyon, itt fel ne találtathatom; tudom, Darvas Mihálynál és Keczer Sándornál fel fog találtatni. De bizonyossan nem mondhatnám, hogy az felsőbb két districtusban hasonló dispositióim lettek vólna: mert azok akkoron éntőlem nem kértenek, és gondoltam, hogy Kegyelmed adatta

ki nekiek. Ráday mindazonáltal, akkoron expediálván Miskólczra ezeket, legjobban fogja Kegyelmedet informálhatni.

Az munkácsi praesidiumnak fizetését is, ímé, includálom, kinek hasonló az állapotja, mint az többinek, az porkolábokon és commendánsokon kívűl, kiknek lehet fizetések az udvari cassábúl s nem is kívánnám, hogy az vice-generális stábját ingrediálná.

Az erronea expeditiókat más decretummal corigáltatván, az itten tett determinatio szerint expediáltattam; meg sem gondoltam, hogy különböző móddal következzék az odavaló proventusonak administratiója. Mindazoknak pedig jobb rendben való hozatására Radvánszkinak általküldése igen jól fog esni.

Az suspectusok dolgában mivel más levelemben büvebben irattam Kegyelmednek, tovább is szükségesnek látom, hogy Lőcsén létében nyomoztassa ki Kegyelmed ezen rosz consequentiájú dolgokat, úgy az vice-ispán állapotját is, melyrűl ugyan az elébb Csáki István úrnak committáltam vólt; Szirmait pedig csak küldje Kegyelmed, applicálni fogom Munkácsban.

Most újonnan revideálom Sréter stábját, s nem is tudok jobb tabellát küldeni az Kegyelmed indorsatiójánál, sőt még az inspector is, nro 5. designatus, kinn maradhat, és Bácsmegyei azon szolgálatot praestálhatja: mivel annak hivatalja csak az, hogy az ágyú-öntésre adatott materiát megmérje, öntéseken jelen legyen, ante et post perforationem újonnan is méretvén, computust ineáljon az öntőkkel; de Libet-Bányára szükséges más, az ki az bombákkal és golyóbisokkal hasonlót kövessen. *)

5.

Kassa, 18. Januarij 1708. Nedeczki Sándornak.

Az Kegyelmed 11. és 16., 24.,úgy 23. Decembris írott leveleit az oláh pósták és Sinyavszki uram által tegnapelőtt vettük, az Golofki inclusáival együtt; az mellyeknek késedelmes jövetelibűl igenis, tapasztaljuk, hogy az Respublica, távulyléte miatt,

*) Eddig Aszalay Ferencz kezeírása.

Lubumerczkira nem vigyázhat; mellyeken, mondhatom, csaknem túlvagyunk immár: mert az körülette lévő vármegyékben dislocáltatván az hadakat, jó formában végeztünk vélle, praeferálván ezen modalitást sok okokra nézve; mert okvetetlenűl vagy ellenséget szaporítottunk vólna, vagy magát az svécus vagy Stanislaus részére resolválta vólna, — a melyre mind az kettőre nem lett vólna hasznos űtet kínszerítenünk, ily messze esvén az czár hadaitúl, és látván Stanislaus az bécsi udvarhoz való hajlandóságát.

Humanczki újabb inportunitásokkal küldötte hozzám emberit: de oly válaszszal küldtük vissza, hogy nem hiszszük, többször visszagyűjjön.

Az portárúl semmi tudósítást nem vettem utóbbi levelemtűl fogvást, mellyen magunk is nem kevéssé csudálkozunk: mert magunk is tűrhetetlenül várjuk, micsoda válaszsza lett követeinknek, az midőn az czárral való colligatiónkat tudtára adták; azt mindazonáltal sok conjecturákbúl tapasztolhatjuk, hogy ha készül, minden bizonynyal az czár ellen fakasztja ki mérgét: mert az némettűl annyira megfélemlett, hogy az kecskeméti casust is csak akkor meri emlegetni, az midőn fegyverünknek előmenetelit hallja. Abba mindazonáltal bizonyos lehet az moszkva ministerium, hogy még az porta és svécus között semmi tracta nem interveniált: mert azon követ is, a mely itt az kioviai palatinus emberével ment által, nem az portárúl gyött, de az babodaki basátúl, a kitűl mihozzánk is vólt küldettetve, és mind az svécziai királynak, mind Stanislausnak szólló leveleit communicálta velünk, mellyek, mivel csak köszöntésbűl állottanak, békével elbocsátottuk, még akkoron az czárral való tractánk nem concludáltatván, mely most is, mivel csak velünk, nem az Confoederált Statusokkal ineáltatott: ezután is nem fogjuk impediálhatni contra jus gentium akármely, az országgal békességben élő fejedelemnek követjeit. Az regiomontoni hírek ezekbűl vettek eredetet, de mindazokban semmi sincs, úgy az Erdélyen általjövő török követ dolgában is; assecurálhatja Kegyelmed azért azon udvart, hogy leszünk szorgalmatos vígyázással dolgaira az portán, de az mi az levelek folytatását illeti: azok az czár részérűl ezután is szaporábban fognak folyhatni Móldva felé.

Az midőn residensünket Kegyelmed felváltására kívántuk vólna ez napokban küldeni: éppen akkor vette Bercsényi úr az eddig Bécsben resideált czár emberének az levelét, az melyben tűllem oly passust kér, hogy urához is, s vissza is mehessen; könnyen általláthattuk, hogy az bécsi udvartúl is légyen valamely propositiója: melyre nézve residensünket a végre tartóztattuk, hogy azokat experiálván, bátrabb útazása lehessen. Szenczit is tartóztatni nem fogjuk, és bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy még az residens előtt fogjuk elküldeni.

Bizonyos lehet az az udvar abban is, hogy az francziának semmi ollyas igyekezetit nem tapasztoltam, hogy ellene akarná concitálni az törököt; és mivel Kökényesdi csak 12. Novembris indúlhatott meg Danczkárúl, csak ezentúl fogom várhatni tudósítását.

Az mint az feljebbemlített bécsi residensétűl értettük: az bécsi udvar denegálta Golofszki uram fiainak az erre menetelekre való passust; megválik mindazonáltal, ha nem fogja-é magával lehozhatni üket? mivel mi mindenekben nagy készséggel kívánunk conplaceálni ü kegyelmének.

Az clavist vettük, s ezentúl bízvást foghatnak írhatni véle.

Residensünk odaérkezvén, fogja Kegyelmed bűvebb parancsolatunkat venni: mikínt kormányozza a következendő negociaciókat? De, megvalljuk, hogy éppen nem érthetjük: mit ír Kegyelmed az nowgradi gyülésrűl, melynek sem módját nem láttuk, se hírét mégeddig nem hallottuk: mert az prímás Szkólya táján lévén, inkább készül Munkács-grodra, mintsem amoda; máskínt is, nem szeretném, hogy imilly-amolly gyüllésecskét tartván, újabb lármáskodásokat tennének az új electióval, mellyet én vi tractatus is nem tartozom acceptálni, ha csak ollyan lesz, mint az Stanyiszlausé vólt.

Légyen Kegyelmednek szorgalmatos correspondentiája azalatt Krayval is Danczkára, és keressen Kegyelmetek modalitásokat, az mellyek által lehetne onnan fegyvert szállítani számunkra.

Bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy hív szolgálatira nézve is az Kegyelmed feleségét el nem hagyjuk, az kit továbl is meghadtunk az víglesi, lipcsei jószág árendájában.

Itt mindenek az szokott quártélyi csendességben vannak, az német minapi próbájátúl fogvást, a ki Nagy-Tapolcsányig jött vala által, mindenütt öt esztendőbéli portiót szedvén az szegénységen: de hadaink reágyülekezvén, szerencsésen visszaverettetett, pénze és szekerei elnyerettetésével.

6.

Kassa. . . . Januarij 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Minekelőtte hónap indúlásomat előmben venném: mivel ez napokban 20. és 22. Januarij írott Kegyelmed levelét vettem, azokra válaszolni is kívántam; látom ugyan az elsőnek kezdetibűl: micsodás hadakat vihet Kegyelmed magával, és ugyan arra egyéb választ nem adhatok, hanem: quantum potes, tantum aude; már is hallom, úgy tetszik, az zsódosok restantiariussi panaszszit, de bizony abban senki belé nem hal, csak az gazdag ne opprimálja az szegényt, s talám nem is vólna rosz, hogy mivel restantia: ex subsequentibus dicis erueretur proportio.

Balling semmi újabb suspicióra okot nem adott, melyre nézve bízvást applicálhatja Kegyelmed, úgy bataliumját is kiorderezheti: mert hónapi elmenetelemmel azonnal cessáltatom az strázsát.

Esze Tamás levelét is ez napokban vettem Varannórúl; kérdezi: hová menjen? de gondolnám, hogyha vehette levelemet, nem sokat kérdezősködik ezentúl, de bagdácsol az sárban.

Az mi az törökországi abát illeti: annak szállíttatása bizonyára még lehetetlen vólt; de a mint Károlyi írja utólsó levelében, az német elviselhetetlen adót vetvén az németre: magok híjták bé Fonácziékat az abruk-bányaiak, kiknek segítségek is menvén, már ezután szabados lesz az passusok; siettetni is fogom, az mennyiben lehet, de bizony, hosszú is, rosz is az út, csak nem lehet erőt venni rajta! Az bellica cassára küldött expeditiók helyesnek tetszenek, csak adja az Isten, hogy ezen refractarius és capitosus vármegye tisztei semitoniumokkal meg ne bontsák az jó harmoniára indúlt és rendelt kótáinkat: mert már most is mindenütt csak az ‚nincsen‘-t s ‚nem lehet‘-et beszéllik; csak itt is ollyan confusiókat csinált vólt már az udvarom dolgában az vicispán, — nem hiszem, egynéhány ezer forintok kárát ne vallja az vármegye.

Az városok dolgában vastag az error, s nem is lehet számot tartani azon 50 ezer forintra.

Balog Ádám promotiójában tovább is nem lehet hertelenkedni, s rá kell várni, hogy elébb nevezetes dolgot cselekedjék.

Úgy látom, sok okoskodásink után is nem igazíthatánk el annyira az dolgokat, hogy diffcultás nélkűl maradtanak vólna: mert Sáros vármegyében nem tudom, hogy értették az itten tett rendelésinket? de az Kegyelmedtűl küldött tabellábúl azt kívánják kihozni, hogy az vármegyére esett augmentatio, penes determinatam summam az nemességre is subrepartiáltatott vólna, holott úgy jut eszemben, hogy csak in summa esett az augmentum az vármegyékre; űk penig abba törték fejeiket, hogy az nemességre itt augmentáltatott 4000-rel több dicát, hogy repartiálják magok között? melyben szükséges, hogy az Kegyelmed bűvebb declaratióját vegyék: mert űk azt praetendálják, hogy sokkal kevesebbet adtanak be extractusokban, de mivel az Kegyelmed cancellariáján maradt, nem tudhatom expositiójoknak valóságát.

Jóllehet ugyan, referálta azt is előttem Keczer Sándor, hogy még neki ki nem adattatta Kegyelmed az ideváló fortificatiónak fundusát: elhitette mindazonáltal, hogy feledékenységben nem fog Kegyelmednél menni; tett ugyan kérdést abban is előttem, hogy mivel az quantumnak collectatiója az districtualis commissariusra bizattatott: aztat ki által fogja collectáltatni, vagyis percipiáltatni, minekelőtte az districtualis cassához administrál? maga arra reá nem érkezvén. Melyre nézve, ezen nagy summáknak perceptióját tekintvén, nem ítílném szükségtelenek lenni, ha minden districtualis commissarius mellé perceptor rendeltetnék, az ki által, az vármegyéktűl collectáltatván, administráltatná az cassában.

Az szegény jászok is compareáltak instantiájokkal, és sok ide s tova való igazgatások után se az quártély tabellájában nem találom neveket, se az tavalyi mundéromra kiadott assignatiók között; szükségesnek látom mindazonátal, hogy valaha assequálják az iránt való instantiájokat.

Az Dabzák regimentjének reductióját minapi napon resolválván: az midőn a felől való orderemet ki akartam vólna adni, azóta occurráltanak az reducálandó tisztek kifizetési,

melyre fundus nem lévén, jobbnak ítíltem még ezen állapottal késni, most csak egyedűl committálván megvizsgálásokat, mellyet transmittáltatni fogom Kegyelmednek, hogy meglássuk, ha lehetnek-é másutt applicabilisek?

Az mi az Golfkin levelét illeti: arra én csak azt az választ fogom adni, hogy követeimnek megparancsolom, kívánságok szerint folytassák az dolgokat. Adott nekiek erre ösztönt azan hír, az mellyet nekiek minap Szerencsrűl írtam Pápai tudósítása szerint, hogy tudnillik Sztanyiszlaus követjét igen kedvesen látván, más követ küldését kívánták az tractára, és hogy nagy készűleteket tenne az porta, közvélekedések szerint, az moszkva ellen. Kegyelmed válaszszát azért vévén, azonnal fogom expediálni Szenczit.

Andrási bataliumjának már megparancsoltam, hogy oly készen legyen, hogy mihent az Kegyelmed orderét vészi, azonnal indúlhasson.

7.

Tokaj, 29. Januarij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Nem kétlem, szintén annyi gondolkodásokat okozott Kegyelmednél az német az Vág-mellyékérűl való elmenetele, mint most okoz elmémben, az Kegyelmed 23. írott levelét vévén: mert sok az pletka s novinka, az mellyen építhetni is, nem is; gondolkodhatunk az slésiai operatióirúl is, de, ha azt akarja: miért vitte el bagacsiáját? holott hátúl vévén hadainkat, oly erővel, az melynek nem gondolhatta, hogy resistálhassunk, könnyű lett vólna neki magát avval conjungálni, mintsem aztat az passusokon hurczolni. Mert, vagy bízik erejéhez, vagy sem; ha bízik, bizony nem kerűlne, ha nem bízik: hogy gondolhassuk, hogy armádát nem hagyván az Vágon túl, magát minden communicatiótúl elrekeszsze? Lehet ugyan baja Imperiumban is: mert még az novellák is beszéllik, hogy lineáin általpenetrált az franczia portás, melynek corpusának egy része cum libera communicatione az Rajnán innen maradt; az bizonyos, hogy az hannoveriai elector magát declarálta, hogy nem commendéroz, ha az táborát nem szaporítják, és actu maga országában ment, az manczi elector penig az hadát visszakívánja; de mind ezen lehető lármája is nem vélem, hogy indúlását okozhassa, hacsak az baváriai elector formalis

táborozást nem indított ellene, az melly ígíreti szerint nem lehetetlen, mert az elmúlt hadakozásban is Monst és egyéb nagyhírű helyeket is télben vett meg. De én, megvallom, hogy mindezeket félretévén, és combinálván Morvára való menetelit azon particularis levélben írott hírrel, az mellyet még az Kegyelmed Kassán létiben vettem, csak elhiszem, nem subsistálhatott quártélyában, minekutánna látta Max Starem(-berg) szaladó retirádája által, hogy jobban iparkodnak hadaink, és illy általcsapásival úgy elveszetheti egyszer az népének az javát, hogy armádája is haszontalanná tétetik; segíti ezen opiniómat Staromberg imádkozó levele is az profontomért, de ezenkívűl az is lehet, hogy az országgyűllését hirdettetvén, nyavalyájának oly praetextust keresett, hogy táborát azért akarja Morvában vinni: ne mondattassék, hogy violentálni akarja az statusokat, a kiknek ezzel is securitást akar szerzeni ad comparendum; talám el is hitette magával, hogy sokan fognak odamenni. Sok vólt már illyen kókó az bécsi udvarnál, és avval azt gondolja, hogy elhiteti az keresztény fejedelmekkel, hogy ű mindenre kész. De mindezek között igenis jó s hasznosak az Kegyelmed dispositiói ad vigilandum és Ebeczki által ad operandum; az mint is megírtam Bertótinak, hogy instituálja az correspondentiát Ribinczkivel, és mintegy magátúl adja meg nekie az hat hordó bort, az mellyet Keczer Sándornál assignáltam, (nem,) hogy mi vagy tülle, vagy az németűl tartunk: hanem csak correspondentiát kezdvén Generalis cum Generale pro contestatione bonae vicinitatis, küldje meg. Szirmai emberének legyüvetelit csak azért is nem látom legyühetőnek, hogy magának és az udvarnak conceptusokat ne csinálhasson, minttha ezáltal újonnan az tractában akarnánk eredni; nem is tudom: tanúlnánk-é többet ki az emberétűl, vagy ű az országban? és egyszóval, diaeta és az Szirmai legyüvetelének az híre bizonyára semmi jöt nem okozna; jobb vóna tehát megértetni vélle, hogy itt semmiét nem tudjuk lenni az országban, hanem megizentük az feleségének, hogy az mit az magáéból akar küldeni: Slésián által elküldheti, de pénzt nem; és így, ha tetszenék Kegyelmednek Bertótinak megküldeni azoknak specificatióját, ugyan ű általa lehet azokat Slésiában küldeni: de az levél maradhat Kegyelmednél, propter nova dietae, az

mellyet, úgy látom, az érsek (?) akar hinteni. Az hintókért kész leszek borokat adni, csak tudhassam, mennyit. *)

8.

Pápai Gáspárnak. Károly, 3. Februarij.

Az Kegyelmed 14. Decembris írott levelét vettük, az kereskedő jancsárok által, kik is valóban nagy importunitással és hazugsággal az szerdár belső embereinek mondván magokat, és nagy titkos dolgok megjelentése praetextussával sollicitáltak tőllünk audientiát, semmiképpen nem akarván az udvari kapitány kezéhez adni ű leveleket, az eddig observált modalitás szerént; melyre nézve előnkben bocsátván, valóban feladattuk nekiek a leczkét, hogy illyen magok privatumát néző dologban mertek bennünket audientiáért búsítani, és a portán s úgy nállunk is eddig observált modalitások szerént dolgokat udvari kapitányunknak meg nem jelentették, és azt meg nem hitték; a mint is Kegyelmed jelentse meg a szerdárnak, hogy ha ezután kívánja, hogy embereink az tihák által folytassák dolgainkat: hasonlót parancsoljon maga embereinek, mert nem illik hozzánk, hogy minden díb-dáb kereskedőt előnkben bocsássunk. Mink ugyan készek leszünk a szerdár tekintetiért továbbis mindent elkövetni, a mit az igazság és a jó szomszédságos barátság magával hoz.

Az mi az inclusában feltett dolgokat illeti: maga tudja a szerdár, hogy a mióta Landor-Fejérvárra jött, a portának bevett szokása szerént dolgainkat általa kívántuk folytatni, s ezen mostani tanácsát is kedvessen veszszük; de az fűvezérnek változó elméjét látván, és bizonyosok nem lehetvén, hogyha egyszer követünket revocáljuk, hogy azokat másodszor admittálni fogja: revocatiójokban elménk meg nem nyughatik; sőt nem is gondoljuk, hogy azt nálla véghezvihetnénk, mivel már egyszer búcsúztanak ugyan a portátúl: de nem akarták őket elbocsátani; s máskínt is, eljövetelek alkalmatosságával nagy ösztönt adnánk arra, hogy másokkal is elhitetné az ellenség, mintha a portátúl küldettettenek vólna el.

Az mi az lengyelországi királyságot illeti: mik aztat nem kerestük, de az Respublica maga hozzánk való indúlatjából

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

offerálta vala; nem is csudálkozhatik azon a szerdár, hogy ezen jó alkalmatosságot teljességgel meg nem vetettük, mintha az Istentűl kezünkben adott birodalmakkal meg nem elégednénk; mert ha az hatalmas osman nemzetség is avval megelégedett vólna, a mit eleintén nyert: maga hatalmát is dücsősségét ily nagyra nem terjesztette vólna; mi mindazonáltal azon királyságra való választásunkat elhalasztottuk, és ezen dologban a szerdár bölcs tanácsával fogunk élni.

Nem lehet továbbis csudálkozás nélkül értenünk, hogy a szerdár ollyat akar elhitetni velünk, mintha az császár ellen való hadakozásokkal csak az francziával leendő békességre várakoznának. Kegyelmed kérje is nevünkkel a szerdárt, hogy barátságunkra való nézve nyilatkoztassa ki előttünk a portának ezиránt való mély titkát; mert az elmúlt karloviczi békesség alkalmatosságával azt tapasztaltuk, hogy mihent a francziával való békessége meglett a császárnak: nemhogy continuálni kívánta volna a porta az hadakozást, de mégeddig példa nélkül nagy darab tartományokat is visszaadott a császárnak, csakhogy meglehessen a békesség, melynek megtartásába még most is annyira láttatik munkálódni, hogy még az Kecskeméten ontott osman vért is készebb satisfactio nélkül hadni; és csak elhitettük magunkkal, hogy inkább más oka ehet az békesség megtartására, s nem az francziával való hadakozásra, melynek megszűnésével sokkal nehezebb lészen nem annyira csak az német császár ellen, mint az egész Imperiumban lévő német nemzetséggel hadakozni.

Bizonyossan írhatjuk aztat is, hogy még a svécziai királynak semmi követje nem ment a portára, hanem Stanislausnak, ki is dolgait ott elvégezvén, vissza is jött; sőt úgy is hallatik, hogy az svécziai király békességet akar tractálni az moszkvával. Megmondhatja Kegyelmet nevünkkel aztat is a passának, hogy illyen változó téli üdőkben is hadaink az ellenséget az Vágon túl annyira megszorították, hogy ott nem quártélyozhatván, kínteleníttetett maga országában vinni az hadát, minekutánna minap általcsapatván egy Generálisok és ötszáz emberek veszedelmével kínteleníttetett szaladva visszamenni; s hasonlót reménlünk Erdélyben is, mihent az változó téli üdők meg fogják engedni az hadi operatiókat.

Kegyelmed számunkra nyólcz oka metélt dohányt, és tizenkét oka mindenféle serbetet, vósáson kívűl, mentűl hamarább, ha expressus embere által is, jól bépecsételve küldjön számunkra, és ha Constantinápolbúl Pápai János által küldött portéka elérkeznék : aztat is, azon legyen, hogy jó alkalmatossággal kezünkhez szolgáltassa.

9.

Pápai Jánosnak. Károly, 3. Februarij.

13. Novembris írott Kegyelmed levelét Pápai Gáspár Landor-Fejérvárrúl az elébbeninek dupplicatájával kezünkhez küldötte, melybűl értjük, hogy Kegyelmetek már kezéhez vette az meghólt fejedelem (Thököly) originalis testamentumát, melynek kiküldését jól cselekedte Kegyelmetek, hogy valamellyikének kijövetelére halasztotta; reménljük mik is, hogy már eddig vehette Kegyelmetek azon dupplicátára adott válaszunkat is, melybűl az ellenségnek Erdélyben való bémenetelit Pekri úr maga rosz viselése és dispositiói miatt, megérthette Kegyelmetek; mely alkalmatossággal oly szeretetit tapasztoltuk hozzánk országunknak, hogy csak ide Magyarországra tizezer lélek jött ki hűségünk mellett, a kiket interteneálunk, — azokon kívűl, a kik magokat Moldvában recipiálták.

Valóban, jól történt ezek részére azon vajdának visszajöveteli, az ki hozzájok kiváltképpen való kegyelmességét mutatván, igen protegálja őket, és az előbbeni vajdánál is sokkal szívessebb indúlattal van hozzánk; melyre nézve Kegyelmetek is azon legyen, hogy dolgait a portánál segítse, és birodalmát állandóvá tegye.

Ugyanazon levelünkbűl megértvén Kegyelmetek: micsoda confoederatióra lépünk az moszkva czárral, elhitettük magunkkal, hogy az instructiójokban inserált punctumon irántok fenthagyott, és hogy az vele való békesség megtartásában fáradozik; mert noha mi ugyan az lengyelországi királyságra való választásunkat mindeddig is mondva halasztottuk el, hogy az svécziai királyt nyilvánvaló ellenségünkké ne tegyük : colligatiónk hozza magával, hogy azon potentia conserválásában fáradozzunk, melyben talám Kegyelmeteket leghathatóssabban

fogja segíthetni Skerlet, hogyha tovább is franczia párton állandó kíván lenni.

Noha ugyan az svécziai király a minapi levelünk szerint maga dolgait az római császárral bizonyos accorda által láttatott elvégezni: most mindazonáltal újonnan tűz gerjedett közöttök, mivel azon accorda mégeddig is effectusban nem ment, és a császár a templomok restitutióját láttatik ellenzeni; melyre nézve a svécus is táborostúl a Viszla mellett subsistál, nem messze Slesiához, és sokan oly vélekedésben vannak, hogy a békességet tractálja a moszkvával, a kinek hada a Viszlán túl fekszik.

Értettük aztat is, hogy az említett svécziai király maga követit fogja a portára küldeni, kétségkívül Stanislaus emberével együtt, az kiknek odaérkezésével ellenek csak kéz alatt agáljon, mindenekben az moszkva követtel egyetértvén; in publico mindazonáltal azon két potentia között indifferensnek magát láttassa, sőt ha az moszkvai követ elméjét convincálhatja Kegyelmetek, lehet emezekkel is oly conversatiókban ereszkedni, az mellyek által dolgokat kitanúlhassa.

Az mi az abás kereskedők dolgát illeti: azokkal nem hiszszük, hogy Kegyelmeteknek bajok lehessen, mert mi az huszonnégyezer vég abát acceptáltuk, az hozzánk kiküldött társokkal ineált accorda szerént, úgy, hogy aztat esztendő alatt fogjuk kifizetni, mellyeket Szent-Andrássi kézhez is vett; hogy pedig az százezer végnek residuitássát nem kívánjuk, abbúl nekiek károk nem következhetik, mert még az el sem készíttetett. Itt Isten ő szent Felsége kegyelméből dolgaink jól folynak; mert ez elmúlt napokban az ónodi gyűlés végezése szerént az nemes vármegyék követjeit öszvehivattatván Kassára, és ugyanott az ország fundussát elintézvén fejérpénzűl, reménljük, hadakozásunkat állandóképpen folytathatjuk, holott az ellenségnek is ereje nemhogy szaporodni láttatnék, avagy rajtunk erőt venni: de az Vágon túl lévő tábora is az élés szűki miatt kínteleníttetett Morvára recedálni, minekutánna ez elmúlt hetekben az Vágon általjött válogatott népe, egy generálissok és ötszáz emberek veszedelmével, szaladva űzettetett vissza. Erdélyben is innen fogjuk hadainkat expediálni, a végre jövén ide, hogy az Erdélybűl kiszorúltakat megmustrál-

tatván és több mezei hadainkkal Károlyi úr commandója alatt megszaporítván, ellenek hathatóssan operálhassunk, mihent az üdő megengedi.

Mivel reménljük aztat is, hogy az utólsó levelünk szerént Henter Mihály hívünk maga követségét véghezvitte, és az iránt resolutiója is legyen Kegyelmeteknek : visszajövetelit Moldva felé megparancsoltuk, kivel Kegyelmed küldje ki az Bóldogságos Szüz képét, az több ottlévő portékánkkal együtt, úgy az meghólt fejedelem testamentumával és egyéb írásival. Útját mindazonáltal egyenessen Moldva felé vegye, Havasalföldét is elkerülvén; mert noha ugyan az moszkva czárral ineált confoederatiónktúl fogvást az havasalföldi vajdának is alkalmas sinceritássát kezdettük tapasztalni, mivel most halljuk, hogy a császár neki Fogarasvárát ígérte : még barátságában bizonyosok mindaddig nem lehetünk, míg Grabarics tudósítását (a kit hozzája küldöttünk) nem vehetjük. Melylyel Isten oltalmában ajánljuk Kegyelmeteket. *)

10.

Károly, 6. Februarij, 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Sok bajoskodásim után prima praesentis ideverekedvén, én is úgy jártam, az mint látom, hogy Kegyelmed járt Korponára érkezése alkalmatosságával : mert az erdélyiek is úgy observálván parancsolatimat, mint az vármegyék, egy zsák mentséget küldenek az mustrára 150 ember által; való ugyan, hogy az Ung vármegyében lévőkét az víznek iszonyúsága miatt acceptálhatni, de az többiben nagyobb az kínyesség az valóságnál; melyre nézve újonnan küldvén processusonkínt emberimet, compelláltatom, és az intertentiót denegáltatom, — de már innen re infecta vissza nem térhetek. Úgy látom az Kegyelmed első levelébül, hogy rövid szóval írván az zsódosokrúl, szándékomat nem penetrálta Kegyelmed; mert nem azt értem rajta, hogy az restantiariusok fizetése az mostani dicát ingrediálják: hanem, mivel sok panaszok voltak annak az vármegyék között improportionate való kiosztásában, és az gazdagok kevesebbet, az szegény nemes-ember sokat erőltetett

*) Krucsay István kezeírása.

restálni; azt gondoltam, hogy igazságosabb volna, ha az vármegyék azon restantiát az mostani dica szerint proportionálnák,melyben az országnak semmi kára nem vólna, s néhutt még ollyak is fizetnének ezek közibe, az kik ugyan már praestálták az zsóldost, de ezen mostani conscriptióbúl talám fog kitetszeni, hogy talám többel tartoztanak volna.

Az török abárúl már gyütt informatíóm, hogy kezekhez vették embereim: de útját az kiszállításra fel nem találhatjuk hirtelen, mert az dobrai passust viszont elfoglalta és praesidiáltatta az német, az makói penig impracticabilis, az Maros, Körös, Sárrétje, Berettyó, Hortobágy és Tisza áradási miatt, elannyira, hogy az vásárhelyiek minap feljüvén, kénteleníttettek Csongrádig hajón jüni, és Tokajnál visszaköltözni az Tiszán; melyre nézve igen jól esik, ha másunnan is iparkodunk az posztó megszerzésével. Az árvíz egynéhány falut vitt el az Tiszaháton, és az árvizek alá vettetett föld az gólyafészkekben lakik a házhíján sok helyütt, s mozsárban töri búzáját az malmok elvitele miatt.

Az perceptorok iránt tett dispositiói Kegyelmednek maradjanak intacte: mert így értvén az dolgot, magam is superfluumnak látnám szaporításokat; ezen földön, communiter hallom, hogy akármely rend is nem difficultálja az quantumnak fizetését, és az szegénység is örömmel adja, az mit adhat: de az pénz iránt csak kitetszik sírása, mert se fejír, se veres nincs közöttök, és mivel az vármegyék magok kínálnak az marhával: majd hozzáfogunk az munkához, hogy repartiáljuk rájok, és minekelőtte deliberáljuk ezen materiában: communicálom Kegyelmeddel, mennyire fog exurgálni? Felettébb jónak látom magam is az Kegyelmed quártélyja megváltoztatását, de kivált, hogy Tapólcsántt akar Kegyelmed könnyü-szerrel lenni; mert látom, csak haszontalan az távolyrúl való dispositió, most penig keménnyen is kell fogni az kínyeskedő és szófogadatlan brigadérosok között, az disciplina és subordinatio megtartásában.

Úgy látom, nincs mit dicsekednünk az adjutant relatiója szerint küldött hadak számában, mellyek, hogy jobban szaporodjanak, megküldöm Zainak az ordert.

Az odavaló novinkákat combinálván az most Erdélyben

intercipiált levelekkel, és német hírekkel: úgy látom, csak valónak kell lenni, hogy nem subsistálhat az Vágon túl armádájok, mert azt írják, hogy abbúl 12 regimentet visznek Slesiában quártélyban; csak el is hiszem, hogy manczi és virczpurgi hadak fel fognak, menni, ha mégeddig nem mentek, ha az sárga had még Újhelyben van is, — mert az az Czoller regimentje, s nem azokhoz való.

Az Pálfi János commendójábúl azt magyarázom, hogy ez jövő companiára inkább készülnek az kemény csapás és portázásokhoz, mitsem obsidióhoz, az melyben, nem hiszem, bíznának Pálfi experientiájához.

Hogy Antal több hadat kíván, azt nem csudállom: mert az egész hadunk sem vólna neki elég; de ezt mondva kell tartani, s azt cselekedni, az mit szükségesnek lát Kegyelmed; tudom, felettébb való disgustusa lesz, ka választ nem ad Kegyelmed néki az feleségé iránt, s diffidentiának fogja magyarázni, — melyre nézve talám jobb vólna, avagy hogy máskínt nem lehetne, csak inkább általbocsátani, mintsem diffidentiát mutatni hozzá.

Keczer Sándornak híjában parancsolt Kegyelmed az hintókért felküldendő borok iránt: mert az ő kezénél több boraim nincsenek azoknál, a kiket az országnak adtam, de Munkácsrúl kell hozattatnom, az hol vannak még tavalyiak, de nem hiszem, asszúszőllő-bort annyit adhassak, noha egyébiránt fogok rajta iparkodni, csak tudhassam: praeter-propter mennyi kell, és mennyiben veszik el? de az sem lehet hirtelen az vizek, sárok miatt. Könnyebb is volna marhát adnom, ha acceptálná; de csak tudnám, mennyi árát remélhetném az bornak? eleget küldhetnék, kivált ha az középszerűt is elvennék: mert máskínt is az lengyel sem venné el az jó nélkűl, — melyrűl elvárom Szluha informatióját.

Már penig, hogy az Kegyelmed levelének velejére térjek, az országgyűllése iránt elmélkedésére, és netalán-talán következendő követségeknek gyüvetelire, mellyek iránt való resolutiómat, hogy tudhassa Kegyelmed: mindazokban csak az magam opinióján nem akarván járni, bűven beszéllettünk Károlyi és Vajival, és megegyeze elménk, hogy az tractában, jam semel facta abrenunciatione, absque consensu Statuum nem eresz-

kedhetünk, reflexiója lévén az Kökényesdi követségére is, *a ki által nagy particularitású affidatiákat tettünk az bavarusnak*; *) hanem quoad compositam divisionem ha meghallgattassanak-e, vagy sem? erre azt írhatom, hogy noha azon követség csak praevisio: de ha szintén küldettetnék is, szükséges hogy consideráltassék, kitül küldettetnek? Mert az abbrenunciatio meglévén: se király, se országgyüllését, se statusoknak, se columnáknak (proscriptusok lévén) őket nem agnoscálhatjuk, még csak Kegyelmed is, már Locumtenens lévén, se nem admittálhatja, se ily nevezet alatt leveleket el nem veheti: mert más országok előtt lehetetlen volna akarni is elhitetni, hogy ezt sine sufficiente authoritate a Regno vel Duce data követhette volna; melyre nézve in casu desiderii salvi conductus per personam privatam fiendo, lehetne válaszok: hogy ha az öszvegyült magyarok nevével akarnak jüni, meghallgattatnak; ha penig ük is az magok opiniójok szerint magokat országnak nevezvén, lehetne pro ipsis, tanquam privatis, salvus conductust adni, sine ullo charactere proscriptorum agnito, úgy, hogy credentionalist sem hoznának; si quidem non ad tractandum, sed tantummodo ad denunciandum venirent et subsequentia confirmarent expositionis illorum veritatem aut comitentium intentionem: ez ollyan forma dolog volna, az mint eddig Szirmaival s Vizával practicáltuk vala az negociatio folyamatját, az kinek credentionalisok nem vólt, mégis elhittük szavokat; de megvallom, hogy mindezekre nehezen hiszem, hogy fakadjanak, hanem talám azért tartóztatják az moszkva követet, hogy az által akarnak izenni. *Az mi az külső potentatusok erőltetését illeti: arrúl mentül többet gondolkodom, annálinkább el nem hitethetem magammal, — mert az Augustus verbovált hadaival* anglusnak, hollandusnak és az

*) Ezen, és az e levélben alább következő, dőlt betükkel szedett sorok a protocollumba, azon, csak rajz által visszaadható legtitkosabb jegyekkel vannak beírva, melyeket Rákóczi és Bercsényi egymás közti bizalmas levelezéseikben használtak. E rejtett írás fölfejtése sok próbálgatás, és mindenféle clavisok alkalmazásának hívságos megkísérlése után, elvégre Rákóczi portai residense Horváth Ferencz nevének következtetéséből sikerült, melyet a fejedelem, illető clavissára, ezen titkos jegyekkel jegyzett föl.

Imperiumnak is széltibe kínálkodik, a mint az közhírek széltiben írják; melyre nézve semmi hadakozásra nem készűl, az országát conscribáltatja, avval szabad; szükséges, hogy ű is gondolkodjék annak conservatiójárúl, és talám oly perpetua militia erigáltatásárúl gondolkodik, a mint Svécziában vagyon, nem lévén fundusa, hogy fizetettet nagy számban tarthasson, annálisinkább, midőn considerálom: mi irattatik az moszkva békességrűl, ezen accludált hírekbűl, s az mellyekben nem látok igen megvető modificatiókat, a mellyekre nem léphetnének az békéllő felek.

Már látván, hogy az követet nem várhatom: Szenczit még innen fogom expediálni, és az Kegyelmed Golofkinak szóló levelét is megküldöm.

11.

Károly, 12. Februarij. Nedeczki Sándornak.

Hogyha Kegyelmed 18. Januarij írott levelünket, mellyet Sinyavszki uram által küldöttünk, vehette: úgy, reménljük, bővséges válasza lehetett mindazokra, a mellyekrűl írt vala Kegyelmed leveleiben, és ugyanaz által érthette, mi okbúl tartóztattuk Szenczit; de mivel még eddigis semmi újabb hírét nem hallottuk azon moszkvai követnek: azt tovább tartóztatni nem akartuk, hanem amavval residensünket fogjuk küldeni.

Noha eleget gondolkodtunk, mi lehet oka az feljebbírtt Bécsbűl jövő czár követje megtartóztatásának? egyebet mindazonáltal nem ítélhettünk, hanem: mivelhogy az bécsi udvar mindenütt hirdetteti az békességet, hogy meglészen, és ugyan országgyüllést is convocált pro 29. Februarij Pozsonyban, hihető, praevie az által akar némely propositiókat nekünk tenni; mivel mégeddig noha semmit ez iránt nem jelentett, mégis szemtelenűl hirdetni meri, hogy már követinket is küldöttük volna a tractára, és magunk között meghasonolván, minket a békességbűl akar kirekeszteni, — a mely teljességgel nem igaz lévén, ezen költött hír hamisságárúl informálhatja Kegyelmed az czár udvarát. Minthogy Augustus iránt való hír, hogy tudniillik az lengyel koronát affectálná, confirmáltatik: szükségesnek látjuk, hogy Kegyelmed kéz alatt munkálódjék annak is megtudásában, ha bizonyos-é, hogy a végre új colligatiót ineált vólna az czárral? Mert csak abbúl is látjuk,

hogy ez nem teljességgel fundamentum nélkül legyen: mert az két Sembek, a mint mondattatik, Saxoniában mentenek, noha praevie mitüllünk kértek volt szállást, melyre offeráltuk is magunkat, és ugyan ezen okbúl nem hitethetjük el magunkkal, hogy valami legyen az novogrodi gyülésbül.

Ezelőtt egynehány nappal Constantinápolybúl gyütt levelünkbül értettük az portának habozó elméjit; és noha az előbbeni leveleink szerént láttatott azon birodalom fegyverhez készülni; már mindazonáltal újonnan irattatik, hogy láttatik ez iránt való szándékának letétele; de mindezek jobbára az fü-vezértül függvén, oly változhatók, hogy amannak letételével (a melly is most ottan könnyen megtörténik) hamar megfordíthatja ez iránt való szándékát.

Ezen alkalmatossággal küldünk az Kegyelmed költségére háromszáz aranyat, és residensünk expeditiójával is fogunk az Kegyelmed visszajövetelére valamely költséget küldenünk, oly bizodalommal lévén az Kegyelmed személye felől, hogy ezután is fogja távoztatni az szükségtelen expensákat; legyen mindazonáltal azon Kegyelmed, hogy számunkra egy öreg fekete róka-béllést, úgy három nagy fejér farkas-mentét vagyis vilcsurát szerezhessen, kivált ha oly kereskedőket találhatna Kegyelmed, a kik borúl contentáltathatnák magokat.

Az ideváló hírekrül nincs olyas, a mely érdemes volna, hogy az udvarnak tudtára adhatná Kegyelmed; mert az téli üdő magával armistitiumot csinálván, a sok változó alkalmatlansági miatt mégeddig meg nem engedte az operatiókat; az portázások pedig, hálá Istennek, mindenütt hasznosan fordúlnak részünkrül. *)

12.

Károly, 18. Februarij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ittlétemtül fogvást semmi levelét nem vévén Kegyelmednek, ma nagy későre együttérkezének az Kegyelmed 27. Januarij és 4. Februarij írt tudósítási. Valóba bánom, hogy az novinkáktúl megcsalattattam az német elmenetele iránt: mivel aztat könnyen elhivén, más helyekre is megírtam; helyesen is

*) Krucsay kezeírása.

fogja Kegyelmed cselekedni, hogyha ezeknek folyamatját fogja Kegyelmed meggátolni.

Az mi az országgyűllését illeti: látván, hogy az convocatoriák kiterjedtenek, mert az Heves vármegyeit maga az szegény püspök, pecsételve, az sárosit Bertóti, az közép-szólnokit, az mely Váradrúl küldettetett vólt ki, az bloquada tisztei küldötték kezemhez, Károlyi és Vay uram opiniójábúl is tanácsosnak ítíltük lenni ezen inclusának tenora szerint irattatni az nemes vármegyékre; melyben ugyan praevie az Kegyelmed opinióját is kívántam volna venni: de úgy mód nélkűl elkésett vólna levelem, és még az datálása is meghaladta volna az gyűllés terminussát. Nevetségre méltó conceptusok, és reméllem, csak avval is prostituálni fogják magokat idegen országokban, hogyha az confoederatióban lévő vármegyék nélkűl ország nevével fognak végezni: holott ezeknek is jelenléteket szükségesnek látták vala lenni, azért convocálták. Hogy az szegény nem-érseknek jó intentiói vannak, abban kétségem nincsen; mert tudom, hogy annakelőtte is sokat és szívesen segítette az nemzet dolgait: de bezzeg, claudicat az similitudója, és az consequentiája az török, ergo Kegyelmed is; hadd lakjék Kákonyi Komáromban, úgyis káka lesz belőle, akár accentussal, akár a nélkűl. Úgyis, reméllem, hogy vehette Kegyelmed ezen negociatiórúl való elmélkedésemet.

Consolatióra méltó dolog az ott fent lévő szegénységnek az contributio iránt való készsége; de bezzeg, nem mindenütt egyenlőt beszéllenek, és reméllem, megírta Kegyelmednek is Bertóti, mely extremitásokban láttatnak lenni az városok.

Kókai iránt örömest változtatom resolutiómat az Kegyelmed opiniója szerint, mert bizonyára magam is általláttam, hogy nem lett volna felettébb állandó kapitánysága ezen esméretlen földön, — melyre nézve elvárom másrúl az Kegyelmed opinióját.

Esze Tamás protestatiója, megvallom, nevethető és boszszonkodható; az én resolutiómat híjába allegálja: mert az ő kedvéért nem kívántam soha bontani az hadi regulát; elég az, hogy esmeri Kegyelmed, kicsoda? Írt nékem is elegedendő panaszokat Károlyi ellen, hogy maga és Kércsiné jobbágyit az ezérébűl kivette volna: de maga Esze Tamás originalis levelé-

vel és azon hajdúknak adott obsitjával conprobálta előttem, hogy maga recognoscálta erővel elvitetteknek lenni, — s úgy bocsátotta haza üket.

Az selmeczi commissiónak hasznát ugyanis az Kegyelmed revisiójábúl várom; mert még Kassán létünkben általláttam vala, hogy vagy igen okos nékiek Hellenpach, vagy peniglen ártatlan azokban, az mellyekben vádoltatott.

Az hírekrűl nincs mit írjak, noha óránkínt várok Nyúzótúl, a kit ezelőtt két héttel parancsolatombúl küldött vala el Károlyi.

Az fegyver dolgárúl vettem Kray levelét, ki is írja, hogy Hollandiábúl kínálkodnak egynéhány ezer flintával, 4 frtjával; meg is írtam neki, hogy küldjön vagy nyolczezerig valót; úgy biztat, hogy még kikeletre itt lesznek.

13.

Balsa, 27. Februarij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Hosszas útazásim után, dolgaimat elvégezvén, az mint lehetett, úgy látom, nagyobb bajoskodásra térek vissza az kassai ködös, büdös, sáros, vizes quártélyomban; mivel már úgy tetszik, fülem teli tőtt az hadi tisztek sok rendbéli panaszival és kérésivel, az kiknek eddigis csak reménséggel fizete az üres, és most, az mint kezdem hallani, póturával telendő cassa. De mivel ezek Kegyelmed körűl is elég bűvök, úgy hiszem, — térek az erdélyi dispositióim tudósitására.

Mivel azért mind fenyegető, mind ösztönöző patensimmal véghez nem vihettem az erdélyiek öszvegyűjtését, kiknek nagyobb része az vizek miatt, és sokan az marhájok veszedelme miatt absentálván magát, annyira nem mehettem, az mennyire akartam; hanem Görgény vára succursusára Palocsai commendója alatt az maga, Bóné, Kárándi, és hajdú-város, s Besennyei ezereit expediáltam, hogy tudnillik, az midőn Nyúzóék (kik is Fejírvár táján vadnak) fognak lármáskodni, addig ezek egyenesen Görgény alá menjenek, minden postirungjait elkerűlvén az ellenségnek; megválik, mire fognak mehetni?

Az Törökországban futottak leveleibűl látom, hogy az német mindennap csuportoson küldi felfelé az hadát, tízen-, húszon-, harminczonkínt; melybűl egyebet nem immagyinálha-

tok, hanem inkább késztül az erősségek, mintsem az mező óltalmához, és az mint az postirungjai formálásábúl és erőssíttetésekbűl kitetszik, az Marost veszik lineájúl, és már is az egész német és rácz lovasság kimenvén Kolozsvárrúl, mondatik, hogy az gyalogját is el akarja vinni, az mely még ugyan nem bizonyos, de az való, hogy annak nagyobb része úgyis elveszett himlőben, az mint mondják, —de én szeplőnek ítílem lenni. Most több új híreket nem írhatok Kegyelmednek, az dolgokrúl való tudósításomat penig ez jövő postára hagyván, maradok, etc.

N. B. Pekri szolgái megfogattatásárúl, *) és hogy küldettessék meg az 40,000 kűsónak az assignatiójának registruma.

14.

Vay Ádámnak. Tokaj, 28. Februarij, 1708.

Az Kegyelmed 20. irott levelét az „kedves bátyámuram"**) levelével vettem, mellyet is az Kegyelmednek irott levelével confrontálván : mivel avval szórúl szóra, mutatis mutandis egyez, elküldését nem is láttam méltónak lenni, bosszonkodásban mindazonáltal micsoda választ adtam néki, ímé, Kegyelmednek in originali includálom; melyben mindazonáltal, ha valamiben ollyat látna Kegyelmed, az mely igyünk dolgaihoz appropriate nem vólna, tartóztassa meg Kegyelmed, és opinióját vévén, könnyű lesz változtatni; jutott ugyan még dictálásomban eszemben, hogy imádságnak fogja Kegyelmed tartani az Isten ítílőszéki eleibén való hívásokat : de ezt az vármegyékre nézve is, az kiknek az palatinus levele copiájával megakarom küldeni, szükségesnek láttam lenni, hogy tudniillik az aljassa is az embernek általláthassa igyünk igazságában való bizodalmunkat.

Emberünknek odamenetelit ad protestandum nem ítílem tanácsosnak lenni, kivált credentionalis nélkűl: mert azt justo jure nyakon köthetnék; ha ük opiniójok szerint béérték egy protestatorium manifestummal: mi is béérjük avval, ha szük-

*) E dőlt betűk ismét a 10. sz. a. közlött levélnél említett titkos jegyekkel irattak maga a fejedelem által, ki ezen emlékeztető-féle iratot saját kezével jegyezé oda.

**) A nádort, hg. Eszterházy Pált érti, gúnyosan.

ségesnek fogjuk látni. Ha olyan modalitással, a mint az elébb is megírtam, akarnak küldeni akárkit is: az Kegyelmed szembe való lételit nem gondolnám rosznak lenni, úgy mindazonáltal, hogy mindgyárást tudtára adja Kegyelmed, hogy kétszer vagy egyszer 24 óránál tovább ne légyen szabad közöttünk való múlatása, hanem magunk embere által tudtára adattatik az válasz, — és talám ezen praetextus alatt pro curiositate fog közikben mehetni emberünk.

Az mi az pachetumot illeti: azt újobban visszasétáltatjuk, hogy Kegyelmed is tovább promoveálhassa.

Ezen órában esett értésemre, egy igen rút ábrázatú dolog, melynek kinyomoztatásárúl actu tészek dispositiókat, hallván, hogy valamely Munkácsi János névű ember, Zemlény vármegyei perceptor, alattomban esketteti az falukot, és még az Tiszán által is jár, három falut meg is eskettetett, mire? az még titokban vagyon: de némely nemesek, a kik előttem referálták, az magok megesküdt jobbágyoktúl tudakozván, azt mondották, hogy ha karóban vonattatnak is, ante primam Aprilis ki nem nyilatkoztatják. Mivel azon Munkácsi Homonnán lakik: cadit in ipsum suspicio, és nem hiszem, hogy ez az orosz pap szele nem lenne; írtam Károlyinak, hogy tolvajok képiben étszaka vitesse el házoktúl azon parasztembereket, magam peniglen Munkácsit az vice-ispánnal más praetextus alatt hozzám hivatom. Ha peniglen ezen állapot teljességesen ki nem nyilatkoztatnék: pro 15. Martij csuportra vitetem az Zemlény vármegyében lévő hadakat, az mustra praetextusa alatt; mert hihető, az lesz mesterségek, hogy quártélyokban obruálhassák az hadakat. Bár Kegyelmed is nyomoztassa Ungvár vármegyében az orosz pap dolgait: mert hallottam, hogy újonnan is foly patense, — melyrűl ugyan én Szent-Iványi Jánosnak parancsoltam. Etc.

15.

Kassa, 2. Martij, 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Tegnapi útomban 18., ma penig 22. és 27. írott levelét Kegyelmednek vettem, és mivel úgy látom, elegedendő időt ád az válaszadásra ezen kassai árestomom: nem kímíllem fáradságomat az válaszadásban. Az mi azért az elsőben lévő ellenségrűl való híreket nézi: azt csak régen általláttam, hogy híjában-

való volt motusárúl való elmefuttatásunk, és az postirungrúl elmeneteli oka keresése,—mert mégeddig felmenetelinek kevés okát láttam az külső hírekbűl; de csak elhiszem, hogy reá- szorúl ez idén hadaira: mivel máris inrumpált Piemontumban és az Imperiumban az franczia hada, az mint az magok híreiben megvallják, elannyira, hogy nem hiszem, hogy valami telhes- sék az dánusok lehozattatásában, az kikrűl régen írták, hogy le akarják hozni, de az dániai király nem engedte, hanem az Rajna mellé küldettettenek.

Az assignatiók iránt tett rendelési Kegyelmednek helye- sek; de bár adná Isten jobb folyamatját itten az egyszer el- rendelt dolgainknak, mellyekrűl ugyan még eddig semmi in- formatióm: de irattam Keczer Sándornak, hadd gyűjjön hoz- zám minden parancsolataival Kegyelmednek, az mellyeket elmenetelemtűl fogvást vett, és informatiót adjon. Azt ugyan tudom már is, hogy itt megszűntenek az artoleriabéli munkák, az mellyekrűl keveset gondolkodik Sréter, s azt gondolja: ele- get tészen hivataljának, ha az francziák ellen való panaszait kiprüszkölheti; így ű is forrasztja az konczot, én is valóban haragudhatom Oeconom uramra, mert mégsem fizette ki Do- bozit és az lengyelországi adósságot, melynek praetextusával mutaták az utólsó angáriabéli proventusnak semmiét; írtam ugyan az praesesnek, hogy ha halasztja, jószágábúl tétetek satisfactiót, — melynek bizony nem is lészek elmúlatója.

Cornelius Tacitus munkájának szeretném effectusát, ha már valaha egyszer többet húzna ki víznél az bányákbúl; de mi haszna! talám csak elveszett fundusnak tartsuk már azt: mert mentűl tovább keressük, annál nagyobb cócót találunk, s valóban experiáljuk az olasz proverbiumát.

Melyre nézve csak jobban szeretem az Kegyelmed fődi munkához való készületit, és az pozsonyi gyűlés megzajdítá- sában való fáradozását, — de félek, hogy ezt is az víz fogja impediálni; nem is apaszthatja az Vágot Cornelius, kivált ha az had sem gyűlekezik. Én ugyan már itt nem találtam Bal- lingot, de azt írta Török Andrásnak, hogy már Rima-Szom- batig 80 hajdúja szökött.

Csak elhiszem, az brigadérosok competentiájábúl és abbúl származott rosznak kikeresésébűl nehéz kiigazodni; de hiszem,

az nehéz, hogy az rosz cselekedeteknek és azokbúl származott fogyatkozásoknak még az okát sem tudjuk kikeresni, nemhogy büntettethetnénk. Isten tudja, hogy vólt? de elég az, hogy roszszúl vólt, ha az mint mondják, úgy vólt.

Antal uram országgyűlléséről én is írtam Kegyelmednek az minap útbúl írott levelemben, melyrűl elvárom cum glossis az Kegyelmed informatióját.

Forgáchné asszonyom levelét már válasz nélkűl nem akarom hagyni; remélheti is, hogy meglesz egy része ad festum translationis, melyrűl bűvebben írok akkor: mi lehet, ruminatis circumstantiis.

Úgy látom, Ung vármegyének az elmaradott dicája sem tészen nagyobb bűséget az országban az búzájánál és boránál, de mégis jobb semminél; de mivel úgy látom, nehéz vólna Kegyelmeddel elhitetni az okát: miért superálja az odavaló dominium dicája az munkácsit? avval nem fárasztom magamat, sed docet experientia. Az orosz papok iránt való inquisitiót Harasztira bízom, egy juratussal.

Mit írtam az nem-palatinusnak: gondolom, már ennek elérkezéséig vehette Kegyelmed az tegnapelőtti maga currérja által küldött levelemet, melyben talám nem sokat hattam hátra azokban, az mellyeket ítílne Kegyelmed szükségesnek, hogy írjak, — bééri bizonyára avval is; mindazonáltal, mivel remélllem, Kegyelmed is fog „kedves sógor urának" (Eszterházy nádor) írni: pro supplamento megírhatja Kegyelmed az többit.

Éppen pirongatni kezdem vala Kosovicsot az posták késő, járásáért: az midőn praetereálván pirongatására való feleletit, minekelőtt még felszakasztottam az levelet, szörnyen mondá, hogy jó hír van benne, és úgy idején vettem eszemben, hogy nem praejudicál Urbán Czellernek az Staromberg Nyitrán való léte, és ugyanis mondhatjuk: tandem per ventos ossa columba venit.

Eleget gondolkodom examenjérűl, mert velem annakelőtte alkalmas confidentiába lévén, — csak elhiszem, kiadná magát; de ide ha hozattatom, az sok franczia mind szembe lesz véle, és kivált az vén ember, (Des Alleurs) az ki, félek, többet mondana neki, mintsem kellene; de mivel nem látom más módját, úgy látom, csak ide kell kísírtetnem. Az mely

katonák elfogták, kivált az tizedesek, méltók az promotióra; el is hiszem, nem fogja Kegyelmed jutalom nélkül mérész próbájokat hagyni.

Az morvai passus felveretésérűl még nem vettem az Kegyelmed levelét: de valóban gyönyörködhetném benne, ha ezen három felől történt próba megtartóztatná az császár lejövetelit, — az melyben úgyis Tamás vagyok.

Noha Zaynak még az Tiszán általmenetelem alkalmatosságával megküldöttem az patenst az Borsod vármegyei hadak kergetésére: bánom mindazonáltal, hogy mégeddig nagyobb hasznát nem tapasztolhatta Kegyelmed azon hadak gyülekezetinek.

Az fegyverrűl, megvallom, csaknem desperálni kezdék magam is: mert az danczkai pénznek dolga is teljes confusióban reducáltatott, és 8-bertűl fogvást vagy nem akarják, vagy nem lehet küldeniek az cambiumot, elannyira, hogy oda creditumunk, az mellyet rézpénz nélkül nem reparálhatunk. Az bornak sincs semmi ára, s mindenütt csak szerzik az polturát, addig árúltatja az borát az kocsmán polturán, míglen kitelik az dica-pénz. Zemlény vármegyében pedig becsülettel megszaporíták indifferenter az dica-pénzt egy forinttal, hogy kiteljék az reájok esett summa, — nemhogy az itt eleikben adott modalitás szerint procedáltak vólna, melyre nézve pro 15. hujus gyűlést praefigáltatok nekiek Gál-Szécsben, az melyben magam is jelen kívánok lenni; s avval is dicsekednek, hogy sokaknak az dicatorok ajándékért az dicatio után lerótták dicájokat s mégsem büntetik, — de majd-majd!

Magam is általláttam, hogy nem lesz ezen két districtusban hasonló folyamatja az rendeléseknek, mint ott fent; noha ugyan még Keczer Sándortúl nem informáltattam, keveset szólhatok az dologhoz: mert az Tiszán túl is ő Ötvössége confundáltatott, mivel Keczer uram directe ír az vármegyéknek, és mindenben praetereálja őtet, s amaz vacca ad novam portam.

Valóban, kedvesen veszem, hogy Kegyelmednek reflexiója vagyon az praetoreana reclutázására is; el sem múlattam vólna eddig annak szükségeinek megirattatását, hogyha az fegyverrűl nem lett vólna consideratióm, mert a nélkül mi haszna az reclutának? más az, hogy ha Bonefusz resignálni talál: az kettőbűl egyet csináltatok, és meglesz; az egy karabélyosok,

palotások, úgy tudom, completa megvannak: mert ezeknek most is hoztak reclutát. Az Tiszán túl való hadakat az mi illeti: Károlybúl való elgyüvetelem alkalmatosságával indúlófélben vólt Kegyelmedhez az Károlyi vice-kapitányja, ad dandas informationes; nem is hiszem, hogy elfelejtsék magokat.

Prínyi Miklós sem egyben, sem másban nem tudja, mit kíván? mert az fiárúl kár szóllani is. Az ecsedi strázsamester ha jó, ott is kell, ha rosz: majd 'szen vélle dicsekedik, hogy megveri az fiát, s talán jót csinál bellőle; de nem hiszem, félesztendő múlva, hogy az fia nem dicsekednék, hogy megverte az apját! Csajágit, ha az Isten megfagylalta, kérje: hadd olvaszsza büszkeségét, — mert így csak az granadéros-süveg alatt lesz jó ostrom, penig nem mindenkor kell!

Bíber László levelét, ímé, visszaküldöm; akarom, hogy az Isten spiritust senatoriust infundált belé, és kívánom, ut confirmet, quod operatus est in eo; jó, igenis, hogy csalogatja az odavalókat: de nem szeretném, ha azt Kegyelmed híre nélkül cselekedné, mert csalogattatik az, a ki csalogat. Bizony, én is válogatva osztom az gratiát: ne fiat exemplum sine specimine fidelitatis, posse quem obtinere absolutionem peccati ruptae confoederationis.

Súgó, az mint látom, mind relatiójára, mind állandóságára, s mind qualitássira való nézve, igenis, megérdemli az becsületet, lesz is gondom reá: de Kegyelmed se mulassa el érdeme szerint való accommodatióját; relatióiban hibát nem tapasztaltam, s becsülöm benne, hogy se okosabb, se bolondabb nem akar lenni az eszénél, azaz: se hallgatással nem akar okosnak látszani, se sokat-mondtával nem jár szaporábban az nyelve az eszénél; confirmálják sokban beszédit az én avizáim is, és akármikínt dicsekedjék német uram az succursussal, s emlegesse Újvárt: nem hihetem el, hogy más gyühessen, hacsak ez meg nem fiadzik. Reméllem, csak első postán is lesz bizonyos hírem az Bavariában menendő franczia felől, s nem is hiszem, már is, hogy Kökényesdi szele nem lett vólna az Villars általjövetele az Rajnán: mert amaz quarta Januarij írja nékem, hogy az elector Párisban küldi pro 6.; onnan egy nabi járó föld, 7. ott lehetett: éppen akkor vólt az nagy hadi tanács; Villars 12. indúlt Párisbúl, 15. Strassburgumban

érkezett, a hol általjütt vólt 8 ezer embere 30 öreg-ágyúval; az többi is nyomakodott, noha amaz is elég lett vólna az lineák megvételére.

Tolvaj Gábor szegény Görgeiékért való megszabadúlását resolváltuk; az midőn Kegyelmed Murányból ki fogja vitetni, azt úgy akarnám, hogy hirtelenségben esnék: maga se tudná, hogy hová s miért vitetik. Okolucsányinak épen akkor, az midőn az Kegyelmed levelét, micsodás írását vettem? ímé, includálom; ha Kegyelmednek jónak látszik, megengedem néki az választételt, mindgyárást meglesz, a mit kívánunk, mer két kézre fog kapni az udvar azon alkalmatosságon: mert tagadhatatlan, hogy az maga aleatusira nézve is még soha ily extremitásokban nem vólt, s annyira nem praemáltatott.

Már Isten más generálist is adván kezünkben: örömest érteném az Kegyelmed opinióját Hajszter iránt. Sasan szabadúlásáért Bonactúl sürgettetem, és azonkívűl is szegény vén Nagy-Szegit, Gyulai István és Krucsai János kapitányokat tovább rabságokban hadni nehéz: másért penig nem akarják kiadni őket; más részrűl penig az Dunán túl valók kérését is tudom elfogattatása alkalmatosságával, és alig tudok resolutiót venni ezen állapotban. Midőn ezeket írnám is, gondolkozván: ha jobb-é Tolvaj Gábort az gyűllés előtt vagy utánna elbocsátani? juta eszemben, hogy ha az ember bátorságához bízhatnék, soha nem lehetne jobbat nállánál feldobolni az nevünkkel credentia nélkűl tehető kemény beszédekre; mire mehetni vélle? Kegyelmed jobban tudhatja, mert én tudtomra sohasem láttam, — és így csak egyedűl Kegyelmedre bízom ezen dolgot.

Szükséges, hasznosnak is ítílem, hogy Kegyelmed Újvár épületirül tett dispositiókat: de még ennél is szükségesebb lészen az beléje való praesidium idején való kiválogattatása, mert már is elég erős kívűl, ha ollyan lesz belől is: megcsalja magát az ki víjni akarja. Az küldött kabalát kedvesen vettem; adja Isten, hogy oly elisio ne légyen profetiájában, mint versében! Az rövid írásrúl, kérem, meg ne ítíljen Kegyelmed: mert tegnap este kezdvén, kifogytam az időbűl szintén; úgy szégyenlem, hogy még mostis háló subába vagyok, — de felöltözve is leszek Kegyelmednek, etc.

P. S. Lapsánczki pénze iránt csaknem elfelejtém az

választ ; hallgatásomat ártatlanúl másra magyarázta vólna Kegyelmed, — de szerencsémre elölkerülvén az postscripta, melyre nézve örömmel amplectálom ezen alkalmatosságot is, hogy az Kegyelmedhez való igaz atyafiságos indúlatomat megmutathassam; csak kérem, considerálja Kegyelmed mind hazánk súlyos szükségit, mind az emberek nyelvek pergetését, melyben, tartok, mindaketten oly mélyen akadunk, az midőn egyfelől indistincte adózunk, másfelől az ellenséget ajándékozzuk, hogy nehezen gázolunk ki belőle; hiszem, többet is ád jövendőben az ország, ezen adósságát is kifizeti, ha Kegyelmed azon summát kikeresvén, az országnak adja kölcsön.

16.

Kassa, 6. Martij 1708. Károlyi uramnak.

Curérom visszajövetele alkalmatosságával vettem az Kegyelmed 1. Martij írott levelét, és noha ugyan még el nem érkezett Teleki Mihály levele: régtűl fogvást értettem mindazonáltal az hadi szolgálatra való kívánságát; és ugyan most is a végre kívántam Kegyelmed mellett applicálni, hogy Kegyelmednek is alkalmatossága lehessen experiálni, ha comperiáltatik-é az iránt való geniussa? mert tanács lévén (az mely Erdélyben legnagyobb és becsesebb hivatal) az hadi subordinatio alá indifferenter nem vettethetik, az ország institutiója szerint is az fejedelmek mellé mintegy pro parte gubernii lévén rendeltetve; ugyanis ezen okbúl differáltatott vólt mégeddig mind Mikesnek declaratiója, mind az övé, hogy tudniillik, magok collegájok alatt ne legyenek. Mert noha ők eztet annyira se nem becsűllik, se nem considerálják talám: nékem mindazonáltal cautusabban kell ezen állapotban procedálnom, országomnak szabadsága is jövendőre azt hozván magával; mellyeket Kegyelmed vele is annak rendi módja szerint communicálván, talám fog sedáltatni elméje; úgyis mindazonáltal ennek rendi módja szerint, idejét-módját látván, Kegyelmed applicálhatja, a hol ezeknek megsértődése nélkül lehet.

Pongrácz Györgyöt én tegnap innen expediáltam; a mintis tovább is szükségesnek látom lenni, hogy az politicumokat concernáló expeditiók az Kegyelmed és az tanács nevezeti alatt folyjanak: mert most is esett kezemhez oly levél, az

melybűl látom, hogy el akarják hitetni az ország lakosival, hogy szabadságok ellen való dolgokat követek, és minden hűségeknek bestelenség az jutalma; sőt nem hiszem, hogy ezen alattomba való practica ne lett vólna oka az mustra elisiójának. Mellyeket látnom, tudnom s hallanom mely nehezen eshetik, — elítílheti Kegyelmed.

Csak Rádait várom, megküldöm Kegyelmednék az marosvásárhelyi decretum protocolumábúl mindazokat, az mellyekbűl valamely lument vehet Kegyelmed; azalatt is mindazonáltal az tanács urak odaérkezvén, cselekedjék Kegyelmetek, az mit országunk hasznára legjobbnak lát lenni.

Az Mulykó praetensiójárúl nincs mit írjak: mert az mivel adóssá lészek, örömest megfizettetem, melyrűl is parancsoltam Marjainak; az computust penig Kegyelmedre bízom.

Az mi az postirungban való hadaknak dolgát illeti, az küldött tabella szerint való exactiót approbálom; az mi penig az hajdúságnak dolgát illeti: Kegyelmed azon dolgot az tanácscsal conferálván, hogyha az közönséges akaratbúl jónak találják lenni, nem ellenzem, hogy az Partiummal fizettessen; úgy diószegi lakosoknak revisioját is Kegyelmednek committáljuk.

Az mi az Erdélyországa ötvenezer kongóját illeti: annak elolvasztatása még in suspenso maradhat, mert úgy látom még az conjecturábúl, hogy lészen keleti az kongónak, noha most ugyan még az poltura látszik megvetettnek lenni.

Elhitettem ugyan magammal, hogy Kegyelmed eddig értette Max Starombergnek elfogattatását, mellyet is Kegyelmednek pro confirmatione írom, etc.

Ezen levelemet végezvén, előlkerűle az Kegyelmed 27. írott levele is. Kívánok Kegyelmednek jobb szerencsét az mustrához, mintsem nékem vala! Az Ajtaira szóló assignatiót íme, includálom: az brigadérosnak 200, colonellusoknak 150, és az fűstrázsamestereknek 100 frtot rendelvén, hogy Kegyelmed kezéhez küldje; az utromokat is Jósika István által még Tokajbúl (az kesely-lovammal együtt, melyhez Kegyelmednek szerencsét kívánok) elküldöttem. Az görgényi segítségre nem ösztönözöm Kegyelmedet, elhitetvén magammal, hogy annak elmúlatója nem lészen; az puskapor kisül

Ecsedbűl, az hová az munkácsi commendansnak 12 mázsával kelletett szállítani, de az mint levelébűl láttam, mégeddig az vizek miatt nem effectuálhatta; mivel mindazonáltal közelebbrűl ki nem sül, újonnan is parancsolom, hogy avval együtt 20 mázsáig oda szállítson, az hová Kegyelmed fogja parancsolni. Hogy az somlyai tisztemet árestomban tétette Kegyelmed: jól cselekedte; megparancsolom Krucsai Mártonnak, hogy inquisitiót peragáltasson ellene; mint szolgámmal, úgy bánok vélle, s revideáltatom dolgát.

Pekri uram Lengyelországban küldött szolgájára vagyon vigyázás; maga is az leánya lakadalma után azonnal hozzám fog jűni.

Bagosi contentatiója az Gyulafi adóssága iránt eddig csak abban múlt; elmenetelem alkalmatosságával Aszalainak parancsoltam vólt felőle, ki is mellőlem eltávozván, feledékenységben ment ezen állapot: de most expediáltatom az parancsolatot Radó Pálnak, hogy resignálja azon jószágot, s keressen magának más fiscalitást. *)

17.

Bercsényi úrnak. Kassa 11. Martij, 1708.

Noha tegnap curírom által küldött levelembe bűven írtam Kegyelmednek az haza dolgairúl, és az külső országbéli negociatióink folyamotjárúl: de az újonnon interveniált Kökényesdi levele újonnan ad okot az írásra, az mely 16. Januarij datáltatott, s a mely nap szemben lévén az királylyal, propositiói megvizsgáltatása Torsinak committáltattanak; és mivel Tournon nem vette az instructióját: parancsolatom szerint azokat is proponálta, az mellyeket amarra bíztam vólt; még ugyan az feljebbírtt ministerrel semmitsem végzett vólt: írja mindazonáltal, hogy előre is tapasztalta az király affectióját és az ministerek hajlandóságát, az kik (ha hitelt kell szavainak adni) Tournonnal nem contentusok; sőt oly levitásokat ír felőle, hogy látom, hasznosabb lészen csak erre bízni az dolgokat, mintsem mind az kettőnek committálván, az közöttök eredett dissensiót nevelni; reménlem, úgyis megmutatja két vagy há-

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

rom posta, mire mehetett? mert ha akarják, könnyen resolválhatják.

Érkezett azalatt Silesiábúl az kereskedők által oly hírem is, hogy az svécziai plenipotentiáriusok, elmúlván az hat hólnap az mely ad executionem tractatus rendeltetett vala, rumpálták az commissiót, és recedáltanak; melybűl csaknem kétség nélkűl általláthatjuk, hogy meg nem szűnt az két udvar között eredett diffidentia, melynek, adná Isten, valaha már vehetnénk hasznát! Iratik mindazonáltal az is, hogy az svécziai király nagyon megyen Moszkvaország felé, és Grodnót megvette, az hol az czár maga vólt 13.000 emberrel, mellyeket maga az svécziai király 600 válogatott népével elébb az hidat elnyervén tűlök, confundált, és hogy táborát az moszkva cavalleria és infanteria közzé helyheztetvén, conjunctiójokat impediálta, mely aspectusbúl bizonyára kevés jót magyarázhatni az moszkvának; ezt ugyan az posnaniai palatinusné írja, s valóságát ennek, vagy az minapi victoria hírinek valóban várnám.

Az feleségem is írja, hogy Urbich most már az czár követje lévén, offeráltatta titkos szolgálatját s correspondentiáját; valóban szeretném is, ha lehetne valamely módot kigondolni az clavis transmissiójában.

Az Keczer Sándor dolgairúl bűven irattatok Kegyelmednek az cancellariám által, s csak látom, hogy az elhányt és vetett kongóbúl poltura terem. 16. magam megyek az Zemplény vármegyei gyűlésre, az mellyet Gál-Szécsre rendeltettem, s azon lészek, hogy az vármegye sok rendbéli confusióit helyrehozhassam. *)

18.

Kassa, 12. Martij 1708. Kray Jakabnak.

Minekelőtte az Kegyelmed hosszas levelére választ adjak, szükségesképpen recapitulálni ítiltük az Kökényesdi tegnap vett és 22. Januarij írott levelét, melyben tudósít, hogy már akkor parancsolatot adott az király 7 hónapi restantiának egyszersmind való megfizetésére; noha tagadhatatlan, hogy

*) Ezen egész levél a fejedelem saját kezével van beírva a protocollumba.

nem tudjuk, mi okbúl kívánhatott annyi hólnapi restantiát. ha az Constantinápolyban fizetett 1706 esztendőbéli septemberi, octoberi, novemberi és fél-decemberit adósságban nem imputálja, mely summa, mivel megfizettetett, a mint ezen includált extractusbúl meg fogja látni Kegyelmed, oda nem számláltathatik; de mivel mindezekrűl majd bűvebb parancsolatunkat fogja Kegyelmed venni: térünk egyéb dispositióinkra, az mellyek végett magát Fervilt kívántuk Danczkára küldeni.

Melyre nézve, mivel az elébbeni levélnek tenora szerint méltán elhitethetem magammal, hogy eddigis vehette az követ az király dispósitióit az cambiumok iránt, reméllem, mindeneket oly rendbe fog Kegyelmed hozni, hogy mindenekfelett az creditum helybenálljon.

Az mi azért az Kegyelmed levelében specificált summákot illeti: mivel Kegyelmed az inclusábúl meg fogja látni, mit vettünk fel Constantinápolyban az 1050 tallérokon kívűl, az mellyet az követ interesért fizetett, egyéb kivetőt nem látunk; sőt az Fervil 984 tallérjának is fizetését placidáljuk, mivel itt meg nem fizethettük néki, ezután peniglen az punctualis fizetésrűl assecuráltatván, tégyen Kegyelmed eljövetele előtt oly dispositiókat is, hogy olykor pénzt is vehessünk fel itten, és az muntír-posztóban ezután ravicsi posztót bé ne végyen, melynek rosszaságárúl naponkínt panaszolkodnak commissariusink. Groffei fizetésérűl állandó dispositiót tegyen Kegyelmed, úgy Corchordrúl is, az kirűl, úgy tetszik, azt írta vala Vetési, hogy 100 tallérral megelégszik: de ha több lesz, sem bánjuk, kivált ka magát resolválná az svécziai udvar mellett való lakásra; s alkudjék meg Kegyelmed úgy vélle, hogy fizetése igen sokra ne menjen, s az bécsi correspondentiát legszorgalmatosan continuálja.

Mivel penig az atyámfia hozzám való jövetelit resolváltuk: Kegyelmed minden adósságokat ott complanálván, az útozására szükséges költségérűl illendő rendelést tégyen, szolgáit s cselédjit kifizettesse, és onnan való indúlása előtt positive parancsolatombúl declarálja nékiek, hogy akármelly assecuratiójok légyen atyánkfiátúl: de ide egy férfi-szolga sem bocsáttatik bé; noha peniglen minket Gróf Tarló, az ki az lengyel király parancsolatjábúl hozzánk jütt, és Törökországra mé-

gyen, assecurált, hogy passus nélkül is általjöhet: hogyha mindazonáltal Bonak uram nem javallja, passus nélkűl meg ne indúljon Kegyelmetek. Irtam ugyan e felől mind az kijóviai, mind az belzi palatinusoknak, — úgyis mindazonáltal jobbnak látjuk, hogy más nevezet alatt és mintegy incognito legyen az útozás. Az Bercsényi úr argenteriáit el ne hagyja Kegyelmetek, úgy az nemes companiára rendeltetett fegyvert is; mivel már, reméljük, vehette Kegyelmed, hogy azon karabélyt, melyet Kegyelmed Dröszalián által mustráúl küldött, nem találtuk jónak lenni: nem szánván költségünket, ha szintén 9 – 10 tallérba telnék is az karabély, pistolyokkal együtt, melylyek, ha készen nem volnának, inkább Berlinumba csináltattassa Kegyelmed, s el is hitettük magunkkal, hogy Jablonczki által könnyen fogja Kegyelmed impetrálhatni az passust ily kevésszámú fegyverre; reméljük penig, hogy vehette Kegyelmed az minapi postán levelünket, melyben megparancsoltuk vala, hogy ha 10,000 flintát vehet is számunkra, vegyen mentűl jutalmasabban, s küldje bátorságosan az kióviai és belzi palatinusok passusa mellett, az kiket elébb tudósítson. Az franczia udvarnál lévő dolgainkat is bizonyos okokra nézve ezután csak egyedűl Kökényesdire bízván: az Turnó eltévelyedett instructiójának dupplicatáját nem látjuk szükségesnek megküldeni; melyre nézve megparancsoltuk amannak, hogy az pénz és cambiumok dolgát kezére vegye, és Kegyelmeddel correspondeáljon; Kegyelmed is azért meg ne indúljon onnan, valamíg oly rendbe nem hozza az dolgokat, hogy az ott leendő fundusbúl mindenfelé folyhassanak cambiumink, és a mint írtuk, itt is vehessünk fel pénzt, a mikor akarjuk.

Jablonczki levelét az Kegyelmedében includálva vévén, kedvesen láttuk, hogy az királynak küldött borok oly jó néven acceptáltattanak; melyre nézve legyen Kegyelmed azon, hogy Jablonczki által végére járhasson, hogy ha követünket küldenénk ahhoz az udvarhoz: mikínt acceptáltatnék, és megengedtetnék-e residensünknek continue ottan való létele? Mert ha az király az császárral való colligatióját akarnák mentségűl venni: arra könnyű az válasz, mert az Magyarországra nem extendáltatik, se arrúl nem szól: ki bírja Magyarországot? Hogyha Kegyelmed látná, hogy követünk acceptálásátúl ide-

genek nem vólnának: mindaddig meg ne indúljon Danczkárúl, míglen ez iránt való parancsolatunkat nem fogja venni.

Gorkofszki még hozzánk nem érkezett; mit végeztünk az computusa iránt, azt revidiáltatván, fogjuk Kegyelmedet tudósítani.

Az mi penig kedves atyánkfia indúlását illeti: noha arrúl Fervilnek bűv instructiót adtunk, tudván mindazonáltal az mellette lévő idegen nemzetnek importunitássit, serio kívántuk Kegyelmednek parancsolni, hogy kárunk megfizetése és indignatiónk alatt magát semmi superflue való költségben ne avassa, hanem az ott maradandó szolgáit kifizetvén, és útozására szükséges szekerekrűl, hintókrúl, lovakrúl provideálván, az extraordinaria költségire, vásárlásra, gratificatióira, a mellyek parancsolatunk és úti költsége kívűl lesznek: adjon kezéhez 2,000 tallért, és ha Kegyelmednek ideje lészen, az ottan lévő argenteriáját arra az formára, az melyre az Bercsényi úré vagyon, csináltassa.

19.

Az udvari kapitánynak. Kassa, 12. Martij, 1708.

Reméllem, vehette Kegyelmed étekfogóm által küldött levelemet, az mellyet az moszkva úrfiak előtt expediáltam; de úgy látom, nem szűnik az sok követ: mert ímé, most is indúl innen Gróf Tarló, az lengyel király udvari marsalchja, ki is az király parancsolatjábúl Moldva felé veszi útját; melyre nézve előre menetelit kívántam Kegyelmednek tudtára adni. Szükséges, hogy az havasokon dispositiókat tégyen folyvást való menetelirűl; alkalmaztassa penig Kegyelmed úgy útját, hogy az moszkva úrfiakkal ne concurráljanak. Ez ugyan még Bártfára fog visszamenni, és onnan Homonna, Ungvár és Munkács felé; Mólnár fog lenni az commissariusa, kinek Kegyelmed írván, lesz parancsolatja, hogy subsistáljon vélle, és úgy járjon, az mint Kegyelmed fogja parancsolni. Az török követet is, reméllem, elébbeni parancsolatom szerint eddig eligazította Kegyelmed. *)

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

20.

Gál-Szécs, Bercsényi úrnak. 17. Martij. 1708.

Kassárúl való indúlásom előtt vévén az Kegyelmed 7. Martij datált levelét: mivel az időnek rövid vólt amiatt azonnal nem válaszolhattam, ezen gyűlésnek állapotját is akartam előbb megvizsgálnom, hogy mindenekrűl bővebben írhassak Kegyelmednek, noha ugyan az Hubert passusa iránt lett volna okom az sietésre, az midőn mindazonáltal az Kegyelmed levele contextusábúl látom, talám az passus-várással nem várakozott Kegyelmed resolutiómra, az mely in hoc casu igen jól esett vólna; igen akarom mindazonáltal, hogy az „kedves bátyámuram" levelébe semmitsem felejtettem ki az válasz-adásban, s várva várom: a sötét ablakot is hogy megvilágosíthassam.

Munkácsi dolga már szépűlni kezd, s valóba majd meg is esik vala az ideváló perceptorom, kinek megfogatására már expediáltam vala karabélyos kapitányomot, az mikor Károlyi úr megküldé ezen includált inquisitiót, melybűl úgy látóm: ezen nagy füstő dolog és nagyhirű Munkácsi János nem egyéb Visnyainál, a kinek, a mint Kegyelmednek juthat eszében, Kassán adtam vala az patenst, s hihető hogy mivel megparancsoltam néki, hogy minekelőtte seregit felültesse s egybegyűjtse, az megesketteknek neveit hozzám hozza: valamely rosz deák tanácsábúl, az ki által leveleit szokta irattatni, esketteti az parasztságot illy ídesgető állapotra, hogy annál többen felirattassák magokat; de nyakát szakasztom ezen subtilitásnak. Az homonnai papot megfogattattam, az kinek az examenét is proxima posta elküldöm. Az nem-püspökkel (Hodermarszky) való correspondentiája világos: de a mint interpretálja, non in malum finem.

Az francziai solennis követség iránt való gondolkodási Kegyelmednek helyesek, nálam is csak perczentés vala azon személynek előhozása, az kirűl írtam; szükséges mindazonáltal, hogy másrúl gondolkozzunk mintsem Turnórúl: mert, az mint kezdem az dolgokat látni, már sem igen tetszik az udvarnál fecsegű levitássa, kivált ha mindazok igazak lehetnek, az mellyeket felőle Kökényesdi ír, melyrűl, reménlem, rö-

vid nap alatt jobb világosításom lészen, az udvar az követnek irandó levelibűl.

Csudálnám, ha mégsem vehette Kegyelmed Károlyi úr tudósítássát: mivel még onnan elindúlásom alkalmatosságával akarta vice-kapitányát Kegyelmedhez expediálni cum relatione militarium; sőt, az mint nékem egyik levelemben írta, és azoknak regestumát megküldette az kiket interteneáltanak az nemes vármegyék, úgy reméllette, hogy azoknak inertentiója kevesebbet absorbeált, és per consequens bővebb quártélya lesz az commandója alatt való hadnak.

Az mint Kegyelmednek minap is megiratám, úgy tapasztalom most is naponkínt, hogy az Kegyelmed dispositiói effectuáltatásában szorgalmatoskodik Keczer Sándor: de az leveleknek késedelmes járása és az vármegyék refractariuskodássa oka az késedelemnek, noha ellepte az vármegyéket az executio, s valóba kezdték vala szórni az polturát; mellyet Kassára való jövetelemmel megértvén, röviden kiadám az interpretatiót, ut collectationes in bona moneta fiant, ita tamen, ut et polturae acceptentur; melynek bető szerint való magyarsága eképpen következik: hogy tudniillik, hogy csak a szegénység consolatiójára nézve fennhagyattatván az polturának acceptatiója: siquidem ejus acceptatio pure grationalis est, major collectationis pars in bona moneta subsequi debet, quo beneficio nonnisi paupera nobilitas uti potest, siquidem intentio Regni fuit, ut subsidium det, non signum subsidij. Megértette Abaúj vármegye, s már is a nemesség az fortificatióra rendelt quantumát fejérpénzűl szedeti; találának ugyan némely senator urak ez ellen való subtilitást, hogy tudniillik az ország intentiója az vólt, hogy indifferenter acceptáltassék az poltura: mert máskínt a zsoldosokért és lovakért való pénzben nem excludálta vólna oly simpliciter az polturát; de resolváltam az casust, hogy avval, hogy itten ezen beneficiumot excludálta: avval nem mondhatják, hogy az subsidium fizetése nagyobb részűl polturáúl lehessen, hanem csak, az mennyibe az szegénységhez képpest akarunk indulgeálni. Látván mindazonáltall, hogy a nélkűl is az Kegyelmed dispositiója szerint ki fogjuk érni az cassával, — akképpen moderáltatom a dolgot.

Az gyűlésben való jelenlétemnek tegnap alkalmas hasz-

nát tapasztaltam: mert alkalmasint reágyülvén az vármegye, kinyomoztuk az dicákot, és mivel az accrescentiát indifferenter az negyedik forintjával reánk róttàk vala, pagatim menvén annyira kikerestük a proportiót, hogy aztat újonnan leróttuk, és az alleviált jószágokra vetettük, elannyira, hogy az mai gyűlés continuatiójára csak ötszáz dica maradt fönt, még penig az varanai processust meg sem vizsgáltuk. Tapasztaltam ebbe leginkább Klobusiczki jószágának mód nélkül való alleviatióját, az Krajnyákkal együtt; valóba, nehezen is szólaltanak meg az dicator és szolgabíró alumnussi: de némellyeket megrivogatván, végtére széltébe ment a dolog, és már az urak és nemesség dicáiban is az kassai modalitás szerint procedálván, ma megküldöm Kegyelmednek: mennyivel szaporodott a dica? Hogy penig kitanúlhassam: miért a nemes vármegye az első conscriptio szerint hetvenháromezerre exurgált dicájábúl Kassán csak ötvenkilenczezer repraesentáltatott? — determináltattam, hogy az első conscriptio az utólbival confrontáltatván, excerpáltassék: kinek mennyi dicát relaxáltanak a dicatorok, és mi okra relaxálták? az első gyűlésben relatiót tegyenek; akarták magokat parancsolatommal mentegetni, de abbúl igen hamar kifogytanak: mert azokban némely particularis instantiák iránt csak az vólt feltéve, hogy mivel informáltattunk, hogy némely dicatorok instructiójok ellen procedálván, némelylyeket aggraváltanak, azért a nemes vármegye vizsgálja meg dicálásoknak rendit, és az instructio szerint procedáltasson.

Az gyűlés mai continuatiójábúl, remélem, ki fog tetszeni az is, hogy az perceptorok kereskedni kezdtenek az ezüst- és polturapénzzel, sőt még az fejérpénz acceptatiójában is, quoad valorem monetae, — hasznot akartak magoknak hajtani: de majd előkérem az contra-quietantiákot, s adok dolgot ő kegyelmeknek; melyrül Kegyelmedet e jövő postán bővebben fogom informálnom, ha még ma nem lehet.

Még ezen levelemmel a gyülés végét megváratván: akartam Kegyelmedet azokrúl is tudósítani, az mellyeket tegnap végeztünk, az hol a nemessi dicái között, csak nem lehete auctiót tennünk, hanem a parasztság között talált improportióbúl, a mint observálhattam, bizony aggravatio nélkűl feltalálánk az nyolczezer dicának augmentatióját, és még ezen föl-

jül kilenczszáz dica marada, a hová azon nemességnek dicáit fogják tehetni, az mellyeket az dicatorok rézpénz harmincz forint jövedelem után vetettek volt. Ezen nyólczezer a nemességrül a parasztságra szállott dica, a quártély helyett az harmadik forintot fogja fizetni, — de az száz dica után obveniálandó ló-pénztül immunitáltatik.

Írhatom, hogy valóban nagy confusióban találtam ezen nemes vármegye dolgait: mert az protocolumban sok correctákot találván, a hol némelyeknek augeáltatott, némelyeknek diminuáltatott dicájok; a dicator a notariussal, emez amavval mentette magát: de stante sede inquisitorokat rendeltünk, a kik a dicatorok interessentiájok ellen inquiráljanak. Az exactorok sem szedték még az contra-quietantiát, nem tudommal mentvén magokat: de a modo inposterum fiet; sőtt az kiben hamisság találtatik, hogy felakasztassék, — deliberatum est.

Az mi az exigálandó moneta qualitássát illeti: nagy kedvvel és készséggel deliberáltattam az vármegyével, hogy a parasztember és nem possessionatus fele ezüst-, fele rézpénzűl, az possessionatus penig in tercialitate rézpénzűl fizesse, azaz két forint ezüst, harmadik réz legyen; pro possessionatis autem habeantur eos, qui aliquid bonorum immobilium possident, ha szintég hypothecában is vólna nála. De mivel ezen fizetésnek modalitása még az vármegyében eddig nem constálhatott: az küldött és csak rézpénz-szedő executiót tíz napig suspendáltattam; mert noha naponkínt múlik az idő, de csak látom, hogy lehetetlen ott venni, a hol nincs.

Az mi az hintónak dolgát illeti: röviden mondván, én csak azt veszem, a melyik legszebb, mert gyermekségemben megvertek vólt, hogy a szépet nem akartam szeretni; de mindakettőre szükségem nincsen, hanemha útazó hintó lett vólna.

Tegnap az gyűlés előtt vettem az Kegyelmed 13. írott levelét is, ablakostúl s ajtóstúl: mert bizonyára, csak a menynyiben belé tekéntettem is, nem egyébnek tartom az Kegyelmed hosszas, de bölcs elméskedését, noha ugyan aliquantum errant in supposito: mert csak harmad napja, hogy Constantinápolbúl vettem leveleket, a honnan írják, hogy az töröknek nem az földi, de az tengeri hadakozáshoz vagyon készűleti, és

gondolják, hogy inkább Moreára fordúl az háború, mellyet annálisinkább elhitettem magammal, mivel Nedeczky írja, hogy az czár közöl egy milliomni ajándékot küldött az portára.

Sub nro 1. includált acclusát még ugyan distincte és cum consideratione meg nem olvastam: de az mint Keczer Sándorral az réz és borok dolgárúl informáltattam magamot, csaknem előre elhiszem, hogy mindazon ígéretekbűl kevés effectuáltatik, mert az réz dolgában oly negligenter procedálnak, hogy a szegény Gvadagniné rezét is (kinek bányájában az Isten nagy áldást mutatott) fel nem válthatják ex suprema negligentia; mert hiszem, adna arra pénzt az kalmár, s csakugyan jobb vólna semminél az lucrum. A Szirmai borai között több nyolczvanötnél praeter propter alig találtatik lengyelnek való, de feltaláltam az módját: mert hólnap küldöm emberemet, az ki azon borokat megböcsűlje, és magam szőlei munkájára rendeltetett boraimot adom helyettek, s ezeket kiárúltatom az tótságon lévő korcsmáimon; mellyeket ugyan kész lettem vólna az ország számára cedálni: de sok idővesztés lett vólna még azoknak kiárúltatására várakozni, így penig mindgyárt adhatja Keczer Sándor Munkácsra az assignatiót a lengyelnek. Az Újvárban rendelt aszúszőlő-borok is mentűl jobbban lehet, fognak promoveáltatni, — de fölettébb is bajos az vecturájok.

Az nro 2 és 3 jegyeztetett levelek: hoc bene, hoc male; ha azért Kegyelmed ugyan csak szükségesnek látja valakinek az Dunán által való küldését: jobb lesz Rhent általküldeni, mintsem Rotensteint: mert amaz jobban ért az artelleriához, emerre penig nagyobb szüksége lészen Újvárban; bárcsak Sréter jobban motozna, hogy ezen erősség munitio dolgábúl meg ne szűköljön, melyet idein kellene felszállíttatni, mert nékem bizony nem tetszik az komáromi híd előtt való sáncznak reparáltatása.

Starnberg, úgy látom, hamiskodik tovább is, melynek Lapsánszki, Krucsai és Máriássi által tett examenét íme, includálom; nem tudok véle mit tenni, mert az hadi regulák szerint az rab az valóságot nem tartozik megmondani, s nem is addigáltathatik; és mivel azon vólnék, hogy az szegény rab-

flaimat kiválthatnám rajta: jobban fogom tartattatni, mintsem eddig, — nem mindazonáltal oly szabadjában, mint Hajsztert.

21.

Károlyi úrnak, Gál-Szécs, die 18. Martij 1708.

Ezen nemes Zemlín vármegye gyűlésére sietvén, és dolgai jó rendben való hozásában fáradozván: két rendbéli levelét, mellyet Kassán eljövedelem előtt vettem, választ nélkűl mindeddig hattam; már mindazonáltal Isten segétségbűl tegnap a gyűlést elvégezvén, és ezen nemes vármegye dolgait, a menynyire lehetett, jó rendben hozván, annálisinkább kívánok az Kegyelmed leveleire válaszolnom, hogy másra ne vélje eddig való késedelmem, és hozzája való igaz indúlatomat változtatlanná tapasztaljon. Kívánom azért mind ezt az Kegyelmed panaszos levelére válaszúl adnom, mind azoknak remediumárúl az kikrűl panaszolkodik, rövideden assecurálnom, az mellyekben magát megsértetöttnek tapasztalta lenni; az Kegyelmed odaírott levelét mindazonáltal a maga embere kezéhez visszaadattattam, és teljes reménségbe vagyok, hogy Kegyelmed is ezen indúlatját úgy fogja moderálni, hogy hazánk szolgálatja semmiben fogyatkozást vagy hátramaradást ne szenvedjen; mert tudom, hogy Kegyelmed is csendes elméjével megtekéntvén hazánk ügyének folyamotját, által fogja látni: mire kötelez bennünket az hozzája való szeretet, és hogy mindnyájunknak egymás geniussának úgy kell indulgeálnunk, hogy az igazság meg ne sértődjék ugyan, de a mellett az tűznek fellobbanásátúl is ójjuk magunkat.

Az mi az Kegyelmed staphetaliter küldött levelét illeti penig: arra elébb adtam vólna választ, hogyha még az Kegyelmed levele érkezése előtt nem expediáltatott vólna az inquisitióhoz szükséges parancsolat, oly tenorral, az mint Kegyelmed kívánta, mely is eddig, reménlem, deveniálhatott az Kegyelmed kezéhez. Az ország impositióinak és administratióinak extractussát jól megconsiderálván, magam is látom, hogy lehet benne oeconomia, melynek elaboratiójában annál is szükségesebb az tanácsok opiniója, hogy az emberek geniussának complaceálhassunk; penig hogy az mustrára oly szapo-

rán gyűlnek, reménlem, ezen alkalmatossággal szaporább folyamotja lészen az inquisitiónak is.

Görög Péterné ládái megarestáltatása vagy feledékenségben ment nálam, vagy híremmé nem vólt : de mivel elég fundussa vagyon nállam, az melyből magamnak satisfaciálhassak ha adósságban találtatik, azok felszabadításárúl még parancsolhat Kegyelmed, melyre ha a magam parancsolatja kívántatnék, aztat is kiadatom, csak informáljon Kegyelmed : ki keze alatt vagyon a portéka?

Sok vólna leiratnom ezen vármegye gyűlésének circumstantiáit és tapasztalt rendetlenségeket; de ad novitatem rei igen sokan concurrálván, hosszas peroratióim után nagy kedvvel resolváltattam velek az fejérpénz-fizetést, úgy, hogy az impositióknak az parasztság és nem possessionatus rend részérűl csak a fele, a possessionatusok részérűl penig a harmadrész collectáltassék rézpolturáúl, mellyet Kegyelmednek is a végre akartam tudtára adni, hogy az ott körűl lévő nemes vármegyék között is tudhassa az elméket moderálni; mert noha resolváltatott azok között az marhának acceptatiója, hogy mindazonáltal a rézpolturának folyamotot csináljunk és annak böcsét az nagyobb szüksége által behozzuk: igen tanácsos vólna az impositiónak ha csak némely részét is ekképpen szedettetni; mert úgy hallom, hogy Pest és Nógrád vármegyékben s azon följűl már is alkalmas folyást vett magának az poltura, és azon mindent vehetni, kevéssel drágábban az fejérpénznél.

Noha ugyan az districtualis commissariusoknak incumbál az országtúl számomra rendeltetett százezer tallérnak kiszedetése: kérem mindazonáltal Kegyelmedet, légyen magának is gondja, hadd ne menjen feledékenségben azon nemes vármegyékben annak administratiója, az mely noha Kassán fejérpénzűl rendeltetett, kész leszek mindazonáltal marhájúl is acceptálni, és mivel ezen summábúl Munkácsot is kell építtetnem : csak ólcsón juthassak hozzá, az odavaló mészárszék folytatására egy részébe közönséges marhát is bévitetek az főhegyen.

Az includált hírekbűl valóban kedvessen értettem az görgényi commendans maga jó viselését; de valóba félek,

hogy mindenébűl kifogy, ha Palocsai késik, — kirűl óránkínt várok az Kegyelmed tudósítását, és maradok.

22.

Kray Jakabnak. Gál-Szécs, 19. Martij, 1708.

Tegnapi postán Kegyelmednek négy rendbéli levelét is egyszersmind vévén, jóllehet azokra, még oly hamar meg nem fordéttathatván, választ nem adhatunk: az Kegyelmed előbbeni leveleibűl értvén mindazonáltal, hogy mihelyest Kegyelmed az cambiumok dolgát ottan eligazítja, azonnal hozzánk szándékozik, ezen expressus emberünknek küldését a végre is láttuk szükségesnek lenni, hogy Kegyelmed parancsolatunkat annál is hamarább vévén, mind erre való útozásátúl tartózkodjék, mind szándékunkat tudhassa; mivel, látván, hogy mostanában Lengyelország alkalmasint mind svécustúl, mind moszkvátúl kitisztúlt: kedves atyánkfia ide való hozattatását resolváltuk, a mint is a végre harmad- vagy negyednap múlva Fiervilt két bejáróval és egy inassal együtt, bizonyos dolgoknak végbenvitelire nézve Ilyó (Lemberg) felé igyenessen Danczkára küldjük, mellyet kedves atyánkfiának is ezen includált levelünkben értésére adunk. Mivel azért reménljük, hogy már Kegyelmed vehette az hatvanhatezer hatszáz forintokra küldött cambiumokat, mellyek kétségkívűl elégségesek lesznek az mostani creditorok contentatiójára, és még azonkívűl lehet Kegyelmednek módja benne, hogy tízezer rhénes forintig való cambiumot, — mely pénzt mi itten, az nénénk Aprmontné praefectusátúl felvettünk — ezen annectált, néki szóló levelünkben includáljon: Danczkán az pénznek letétele legyen Mallaber és Lacother kezénél, a kitűl cambiumot kell extrahálni Amsterodamumban George és Isac Cliffort névő kereskedőkre, az kik Mastrichba Petrus Bomhover kezénél assignálják az pénzt a néném számára. Jó lészen azért azon cambiumoknak dupplicátáját ezen levélben includálni, a mellyet a végre nyitva hagytuk, és mindazon följebbemlített kereskedők coopertái alatt kezéhez szolgáltatni. Ebbe penig semmi úton-módon meg ne csalattassuk, mivel az pénzt felvettük. Minekelőtte Fervil érkezik, Kegyelmed az atyámfia útozásárúl is tégyen dispositiókat, a szüksé-

ges szekereket, hintókat és más requisitumokat készen tartván, mindenekben e mellé adjungált parancsolatom szerint úgy kórmányozván az dolgokat.

Mivel az Kegyelmedtűl küldetett Jablonszki levelébűl igen kedvessen értettük az prussiai királynak hozzánk való addictióját és affectióját, az mellyet egy rendbéli maga ménessébűl való szekeres-lovak és séza számunkra való küldésével constatálni kívánt, insinuáltatván egyszersmind, hogy udvarához emberünket küldjük annak kézhez való vítelire; hogy tehát azon emberünk küldése által annál is jobban kitessék, mely nagyra böcsüljük ezen indúlatját: Kegyelmed az includált levelekkel mentűl hamarább útját vegye azon udvarhoz, az nem régen született király unokájának congratulatiója színe alatt, és ugyanazon alkalmatossággal azon lovakat és sézát kezéhez vévén, vigyen annyiravaló pénzt magával, hogy ha csak hat vólna a szekeres-ló, a kit küldenek: kéz alatt hozzájok még kettőt vehessen, és a szokott discretiókat is, az kiknek illeni fog, Jablonszki tanácsábúl, méltóságunkhoz képpest exolválhassa, azon lévén, hogy az fölovászmesternek vagy három hordó fínom borral kedveskedhessen. Danczkára visszaérkezvén peniglen, hogyha atyánkfia, vagy betegségére, vagy más okokra nézve késni találna: küldje ide azon lovakot és sézát ezen levelünket vivő Dobrovolszki névő lengyel szolgánk által, s kölömben se cselekedjék. *)

23.

Nedeczki Sándornak, die 19. Martij 1708. Gál-Szécs.

Elhiszszük, hosszas várakozása után kedvessen fogja Kegyelmed látni ezen levelünket megadó Talaba Mátyás, az felséges czár udvarához residensűl rendelt emberünket, kit is Kegyelmed, elbúcsúzásának alkalmatosságával, mind az czárnak, mind az ministereknek praesentáljon; és hogyha kezéhez nem vette vólna az ineált tractatusnak ratificatióját: azon legyen ugyan, hogy aztat kezéhez vehesse, de ha még abban üdő telne, arra ne várakozzék, hanem az posták közzűl valamellyiket hátrahagyja; és mivel instructiójában is az odavaló

*) Eddig Beniczky Gáspár, belső titkár, kezeírása.

dolgoknak informatióját Kegyelmedre halasztottuk, Kegyelmed azt el se mulassa : jól elméjére advân dolgainknak eddig való folyásit, azon udvarnak szokásit, ministereknek természetit, és kiben dolgaink promotiójában mennyit bízhatik? Az maga clavisát penig hagyja meg Kegyelmed neki, instruálván őtet : miképen éljen vele, és röviden mondván, mindeneket jó rendben hagyván, siessen hozzánk kijőni, mentűl securusabb úton lehet, akár Moldván által, akár Illyvó felé. Eljövetele előtt mindazonáltal adja Kegyelmed tudtára az czárnak, hogy az francia udvarhoz küldött követeink szerencséssen odaérkeztenek, és 1-ma Februarij datált levelekbűl úgy értettük, hogy az mediatio folytatásárúl Besenvald nevű követjének nemcsak újabb parancsolatot adott a király : de azonkívűl expressus emberét is küldi a svécziai királyhoz, annak újabb oblatiójára,— minden dolgaink placidáltatván azon udvarnál, az mellyeket általok kívántunk, csak ő Felsége is a maga részérűl facilitálja a tractát; mert noha az prímás és más lengyel urak Augustus királyhoz való állásokra nézve az új választásunkban kevés bizodalmunk lehet: mi mindazonáltal az ineált colligatiótúl elállani nem kívánunk, remélvén, hogy ő Felsége is maga protectióját tőllünk meg nem vonja; és ha szintén az feljebbemlített ratificatiót el nem hozhatná is Kegyelmed: (kit nem reménlünk) az ráczoknak szólló patensit és udvarunkhoz rendelendő residensét el ne hagyja Kegyelmed.

Noha, reménljük, hogy Kegyelmed eddig vehette az Szenczi által küldött pénzt is : Talaba által mindazonáltal újonnan is küldünk Kegyelmednek, maga útjára, ezer rhénes forintot. Az idevaló dolgokrúl residensünk bővön fogja Kegyelmedet informálni. *)

24.

Az udvari kapitánynak. 20. Martij. Gál-Szécs.

Valóban akarom, hogy már egyszer valaha azon kezdheti Kegyelmed az levelét, hogy sok rendbéli parancsolatimat vette: holott mégeddig mindenkor más útozási alkalmatosságával azoknak nem vítelérűl panaszolkodott Kegyelmed, s úgy látom, ezeket is csak azért vehette, hogy expressus embereim által

*) Krucsay István kezeírása.

mentenek. Popovics és az vele járó dolgában, az magának mondott beszédein kívűl, nem látom ártalomra való dolgokat; de hogy az passusok az Kegyelmed parancsolati ellen oly lágyan őriztetnek, hoc male. Csak elhiszem magam is, régen is látom, hogy van valaki udvaromnál, a ki firkál; de tapasztalva tapasztaltam, hogy nem olyan, a ki valamit tudna írni, hanem csak maga-magának láttatik tudni, és nem az belső valóságot, hanem a kölső apparentiákot írja, s mindenkor hazud. Tagadhatatlan, nehéz quaestió előttem, s nehezebb resolválni: meddig légyen Kegyelmed ottan? mert curára is örömest bocsátanám, a lakadalomig ott is örömest hadnám, oldalam mellett való létét is kívánnám Kegyelmednek, kivált a fövellő tábor alkalmatosságával, a hol az udvari hadakat szükségképpen kell rendbe vennünk; mindazonáltal, mivel mindenekben az egészségnek conservatiója legnagyobb, szolgálatom fogyatkozásával is, az curának idején meg nem kívánván Kegyelmedet fogyatkoztatnom: továbbvaló ott múlatását nem kívánom, csak az meddig Bulyovszki által (ki is tegnapelőtt arrafelé innet indúlt) a számadás dolga véghezmégyen, és Szent-Iványi János, kit innet expediálunk és odamegyen, már ottan mulasson Kegyelmed. Lehet ennek committálni az passusokra való vigyázást, s úgy az vice-ispánynak, sub illo praetextu, hogy az vármegye in confinijs lévén, annak incumbál az passusokra vigyázni, az kinek a hada van az quártélyba, azokkal együtt, az kiknek Kegyelmed committált

Szőlősiné több complex társaival együtt revisiójában eredett dolgát jól esett hogy azon ratiókbúl, a mellyeket includáltam, Kegyelmed differáltatta; az mi continuatióját illeti és a terminus praefixióját: azt az Kegyelmed dispositiójára hagyom, mert nem gondolnám, hogy ante 15. Maji Ónodtúl az fövelő tábort megmozdíthassuk.

Az mi az oeconomia continuatiójának dolgát illeti: úgy jut eszemben, hogy abban végsőképpen resolváltuk, leginkább már most tollálván Kegyelmed explicatiójával, az szálak iránt tett difficultást; az tokaji inspectorra penig, (hogy ott meg ne szakadjon az órát vonó húr) hozzon magával Kegyelmed oly embert, a kit legalkalmatossabbnak ítél, — most expediáltatom mindazonáltal az parancsolatot, hogy a bejövő

tízezer kősóban senkise disponáljon Kegyelmeden kívűl; de valóban csudálkozom, hogy mégis elhiteti Kegyelmed magával, hogy a pénzbéli erogatiók eránt tett dispositióit sajnálnám, — mely nem is fér öszve az Kegyelmed személyében helyheztetett bizodalmunkhoz.

Móricz decretumát csudálom, hogy el nem küldték, mert subscribáltam, s ha nem expediáltatott vólna, most küldetik.

Noha az palotás-ezerrűl minap elfelejtettünk írnya Kegyelmednek: ímé, mindazonáltal fizetéseket, az mennyiben lehet és Kegyelmed fogja ítélni az Kegyelmed industriája által az ottvaló oeconomiábúl, resolválom; mivel mindazonáltal ők szegények az magyarországi quártélybúl kirekedtenek, oly reménség alatt, hogy az quártélyosok az vármegyékbűl kitakarodván, lesz onnan valami fizetések, — sokat hányom-vetem elmémet: honnan töltsem meg e jövő nyári hólnapokra való cassájokat? — de látja Isten, nem találok modalitást, ha Kegyelmed rész szerint azon vármegyébűl is nem fog segíttetni, noha ugyan írtam, újonnan is írok Károlyi úrnak, hogy kiváltképpen ennek való kifizetésérűl az tanácscsal és az partiumbéli vármegyékkel együtt találjon valamely modalitást. Hiszem, az idő kinyílván, útak javúlván, s hadaink bémenvén: nem fognak azok nyárban is Máramarosban quártélyozni, s talám fog akkor lehetni onnant is valamely fizetése a nyári havakra. Lányi Pál az ország dolgában a bányák körűl fáradozván, lejövetele nem lehetett, az arestált görög penig hova lett? nem tudom; iratok Károly uramnak felőle. Kibedi Dániel dolgát penig újonnan is megvizsgáltatván: ha nem esett-é a névbe az error? ha ellene semmi nem találtatik, — kezességen bocsáttassék el.

25.

Gál-Szécs, die 21. Martij 1708. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 14. és 17. Martij datált levelét tegnap estve vettem, melybűl valóban vártam vólt s értettem az ellenség motusát, melybűl ugyan magam is egyebet nem magyarázhatom, hanem az Maroson innen való földnek teljes elpusztítását, nem ok nélkűl gondolván, hogy ha szegénység szántását impediálhatja: vagy éhelhalásra hozza, vagy akármely felé futni kénszeríti; hogyha mindazonáltal véletlenűl

idébb is igyekezném: csak elhitettem magammal, hogy Kegyelmed az alkalmatosságot el nem fogja múlatni. Micsoda ellenség lehetett az, az kirül Kós Mihály ír, hogy Jenő táján lenne? azt éppen nem capiálhatom'; hanem talám az, a ki Abruk-Bányárúl kinyomta vólt hadainkat? de úgysem tudom, mit akarna a táján, a sok vizek között. Az való, Starnberg is mondja, hogy Rabutínnak fel kölletik menni: de mégcsak gondolni is nehéz, hogy az Marosnál kölömb útot válaszhasson magának; de akármikínt légyen, csak contrahálja Kegyelmed az hadakat, én is ma küldöm Szent-Iványi Jánost az maga ezeréhez, hogy annál jobb vigyázásban legyenek: netalántán ezen lármáskodássa által ott is próbáljon valamit az ellenség.

Úgy tetszik, mindezeknél mindazonáltal nagyobbnak mondhatom az dica ellen való oppositióját némely helységeknek'; hiszem, úgy gondolom, hogy mind az akkor ott tett, azután is subsequált Bercsényi úr dispositiói szerint marhájúl szedik ott az dicát, mellyet ha úgy is nem akarnának praestálni: nagy refractariuskodásnak vólna jele. Az Partiumba az dica-fizetést bizony el nem kerüli; mert magam is ezen alkalmatossággal akartam vala Kegyelmednek írni: mi modalitással köllene az szegény palotás-ezer fizetésérül provideálni, az ki Magyarországbúl azért rekede vala ki, hogy bízánk az Partiumhoz, — s rettenetes nehezen penig esnék szegényeknek, ha csak így maradnának cassa nélkül az udvari hadaink közül; de mindezekrül bővebben azután, ha Kegyelmed elvégzi Rabutínnal való dolgát, melyhez szerencsét kívánok Kegyelmednek.

Mivel Munkácsi János hírei felől semmitsem ír Kegyelmed, nem tudok azon historiábúl semmit magyarázni, noha az Kegyelmed hallgatását arra magyarázom, hogy talám bizonyossan comperiáltatik ellene, hogy Visnyai dolga; tudósítson mindazonáltal, mi lett belőle?

26.

Gál-Szécs, 22. Martij 1708. Bercsényi úrnak.

Noha reménlettem ugyan, hogy tegnapi napon elérkezik Klobusiczki és ez mai postán mindenekrül informálom Kegyelmedet: de levelemet késön vévén, csak ezelőtt egynéhány

órával érkezett; hogy mindazonáltal Keczer Sándort más dolgaitúl ne avocáljam, s itt ne tartóztassam: az dolgoknak nagyobb elucidaciójára nézve confrontáltam őket, és éppen alkalmatossan esett, hogy ezelőtt két nappal papostúl jött hozzám mintegy kétszázig szomolnoki hivér, az kiket az Oeconomicum rendetlensége éhetetlenné tévén, ex superabundanti pro complemento desperationis, az dicák megfizetéséért executiót küldött reájok a vármegye; és noha ugyan tumultusnak láttatott illyen gyülekezetes jövetelek: mivel láttam, hogy ex pura confidentia folyamodnak végső nyomorúságokban hozzám, megelégedtem avval, hogy declaráltattam előttek cselekedeteknek rendetlenségét, s az a papokat az előkelőkkel pro ulteriori dilucidacione itten megtartván, a többit hazabocsátottam; s azokat is béhivatván, csak láttam, hogy elég németek vólnának mi magunknak, ha szabad szakállra bocsátanánk az dolgokat, és bizony, a kamora sem tudott az privatum keresésbe (többet), mint az Oeconomicum cum sociis: mert teljességessen comperiáltam, hogy az egész subtilitas arra czélyozott, hogy tiszta fejérpénz légyen az bányászok fizetése, a melyre az Bertóti és Keczer Sándorra assignált réz is fordéttassék, és hogy per consequens mások fordéthassák magok hasznára az magok naturáléja eladásával azon beneficiumot, az mellyet az országnak keresünk. És mivel az bányászok dicája magok bérek megfizetésére rendeltetett, és már az commissariatus acceptálta is, pro assequendo fine suo: azoktúl a dispositióktúl fogvást csak mind azon dica-restantiát róttták le a munkásoknak, semmit egyebet nem fizettek nékiek, hanem széltében folytatták közöttök a hírt, hogy poltura lesz a több fizetés, s az urburariusoknál is mind ott hatták a rezet, azon praetextus alatt, hogy nincs min váltani, — s még pro facilitando éntűlem praetensiót erigált az Oeconomicum, hogy deputáljak pénzt a Szirmai szőlei megméveltetésére és azelőtt talám egy esztendővel artelleriára hová deputált assignatiókra, az kik már rendben hozattattanak s eligazíttattanak.

Mellyeket ily nyilván látván: bezzeg én is elfelejtettem a patientiát, s ad captum beszéllettem praeses uramnak, az ki ugyan eleintén perseverálni akart: de megtérétettem opinióját, clare demonstrálván, hogy az egész órának megbomlássa csak

abbúl áll, hogy magok creditumára olykor-olykor anticipálni nem akarnak, és az egész fundamentumok abbúl áll, hogy capciositásokkal bontsák rendeléseket; nemdenem, mondám, az vólt-é a végezés, hogy distinguáltassék a réz jövedelem? és az mely része annak a kamaráktúl colláltatott bányákbúl jön: az assignáltatott fegyverre és mundírungra, az mi penig az urburariusoktúl: az bányászok részszerint fejérpénzűl való megfizettetésére, cum proventu urburae; megtagadá ugyan eleintén ezt praeses uram: de igen hamar reflectáltatta Keczer Sándor, hogy az feljebbemlített ezer mázsán kívűl még ezerkétszáz van nékik is rendelve, és nem mehetett tovább; s az papok is előállának, hogy nékiek bizony mindezekbűl semmi sem constált, hanem csak, hogy polturáúl lesz fizetések, és valami naturálécska is adattatik nékiek: de a jó híre sem vala az fejérpénznek, a melly nélkűl el nem lehetnek, ruházatjokra és egyéb szükségekre nézve. Mellyet midőn bővebben exaggeráltam vólna: akkor mondá a praeses, hogy nem szükséges másonnan anticipálni az arra rendelt pénzt, mert az harminczadok angáriaibúl anticipálhat: de a senatorok és cancellariák fizetése hátrább fog differáltatni, mellyet ugyan ő megcselekedett vólna, de félt tűlem, hogy ha amazok panaszolkodni fognak, megharagszom reá, hogy parancsolatimot véghez nem viszi. De azt kérdezém tűle: mit gondol, mellyik nagyobb materia az haragra, az-é, hogy annyi sok szegény embert éhelhalóvá tészen, a rendet megbontja, a hadi sistémát és annak óra-kerekét megállítja, vagy hogy az urak és mások fizetését ezen ország hasznáért nem tollálja, de csak differálja? És következett homilia sancti Gregorij papae et reliqua. Megparancsoltam azért végtére, hogy ezek többször se előmben, se Kegyelmed eleiben ne hozattassanak: hanem secundum praescriptum ordinem folyjanak, és ezennel fizettesse az bányászokat, egy részét dicájokban imputálván, más részét polturáúl, harmad részét fejérpénzűl; keressenek ezennel kereskedőket, az kik az urburariusoknál haereáló rezet megvegyék, és az urburát fordítsák az bányászok fizetésére, s vessék ki elméjekbűl az feljebb írtt s magok conceptussára czélyozó szándékokot: mert készebb leszek ezen bányákat is abbanhadni, mintsem haszon nélkűl, mások kedvéért, az ország nagy költségével méveltetni.

Fog azért most újonnan kétszáz mázsa réz Bertótiéknak assignáltatni, az ki készen vagyon; de csak látom, azért hallgattak véle, hogy elhitették magokkal, hogy assequálhatják intentumokat, és azonnal azon rezet pénzre fordíthatják. A papok is contentusok valának resolutiómmal: noha talám még négyszer is megkérdezte mintegy exaggerative Klobusiczki, ha contentusok-é? De újonnan subsummáltam s admoneáltam, hogy subtilitásokat ne keressenek, mert mind azokon túl vagyok, a mellyet ebben a materiában kigondolhatnak. Et sic soluta sessio. Ítélje meg már Kegyelmed: ha jó lesz-é az vármegyékben is reábízni az dicák eligazítássát? holott itt is Zemlín vármegyében nyilván tapasztaltam, hogy rész szerint az ő jószága miatt is nem lehetett nyolczvanezerre tőteni az dicát. s méltán tarthatnék, hogy ennél is többet absorbeálna akkor, a midőn praesessége a vármegyékre is extendáltatnék.

Mindezek examinatiójában én bizony Keczer Sándorba semmi fogyatkozást nem tapasztaltam; mert az bányászokat is meg nem fogyatkoztatta az naturálékbúl, az executio is széltébe foly: de az dicák conscriptiójába temérdeki a fogyatkozás, s csak itt is majd elfelejtém megírni, hogy az vármegyék megint elővették az Consilium Oeconomicum jövedelme ejánt azon subtilitást, az mellyet a zsoldosok repartitiójában practicáltak vólt, hogy tudniillik improportionate aggraválták őket, gondolván, hogy úgyis defalcálja az ország, és az által magoknak szerzettek alleviatiót. Mert minap ugyan az cancellariámrúl expediált levelemben ezt a sóvári proventus eránt megirattattam vólt Kegyelmednek: de itt újonnan is occurrál: mert a szomolnoki negociatio proventussát rézpénzre et quidem in praetio abusivo computálván, négyezer dicát vetett utánna; melyre nézve újonnan is urgeálnom kell, hogy az illyeneket defalcálván, (notabilis errorok lévén) vettessenek az tizenhatezer Heves és Ung vármegyékre elfelejtett dicákra; sőt még bizony, úgy látom, hogy az ittvaló királyi városok dicáibúl is kell oda transferálni: mert ezek sínak-rínak, s bizony, ha jól considerálljuk, van is okok; én ugyan semmit sem resolváltam nékiek, relegálván az dicák eligazítására tartandó gyűlésre suo tempore, de elvárom mindazonáltal az Kegyelmed opinióját: mert az mint minap Kassán a szegények instantiájára arra depu-

tált senatorokkal revideáltattam vólt, talám 22 vagy 23 forint esett egy dica után; való ugyan, hogy abba is esett nagy fogyatkozás, hogy csak az mesterségre vetették a dicát, s nem az abbúl proveniálandó 30—30 frt után való jövedelemre; hihető, quod et dominus notarius sit exemptus a dica: mert még nincs relatióm felőle, de ha szintén így vólna is, nem gondolnám, hogy találhassunk annyi dicát, a melybűl kifizetődjék a supernatans summa. Nem hittem, az még magam tiszteim nem írták, mennyire tartja magát aggravatusnak a szegénység ezen dicalis impositióval; de az való, hogy csak az executió héritűl is szökött már el 50 gazda jobbágyom az munkácsi jószágbúl, csak egy éjjel: s elhiszem, Kegyelmednek is érkezik illyen híre Ungvárrúl. Melyre nézve én csak újonnan is approbálom az Kegyelmed projectumát az pénz iránt, — csak oly móddal lehessen, az mint utólsó levelemben írtam. Az több punctumokra sincs mit feleljek: mert mindenek tolláltatnak per suspensionem suspensionis. Mert úgyis leszedetvén most a szegrűl az fegyvert az erdélyi német, kirűl ezen órában érkezik újabb hírem, hogy általjött vólna az Meszessen: de ki azt mondja, hogy csak portája, ki hogy egész corpussa; váltig írja ugyan Károlyi, hogy küldjem oda az itt quártélyozó nyúgodt hadakat, mert az ott lévők sárba-vízbe egész télen portázván Erdélybe, kifáradtanak az munkábúl; de ha úgy vólna is az dolog, a mint gondolja: haszontalannak látnám és lehetetlennek kívánságát; hiszem, a meddig ezek gyűlnek és odamennek, megtér az a német, mert ő se veszen, a hol nincs, s sok hordó kéne a szecskához, ha az fűig mind szecskázni akarna; s máskínt is, mind ott van az a had, az mely az nyári campaniára odarendeltetett. Meglássuk mindazonáltal, mi lesz belőle?

Az följebb megírtt dolgoknak rendben vítelében fáradozván, vettem Bácsmegyei levelét, ki is pénzt sollicitál, és hogy Sréterre ne relegáljam; ezen annectált inclusáját küldi, melybűl megláthatja Kegyelmed, hogy Kegyelmednek is lesz vele annyi boszankodása, az mint nekem itt vala, — et pater noster báránykáb. Ha szuszog és prüsszög, jobb lesz idein másra bízni az dolgot; mert bizony megfogyatkoztatjuk Újvárt, s akkor fogunk kapdosni két felé, az mikor kifogyunk az időbűl; sőt már most, mivel az útak megjavúltak, szállíttatná oda, az

mi actualiter megvan, úgymint 4 vagy 5 száz mázsa puskaport, az mely kitelnék Kassárúl, Eperjesrűl. Ezt ugyan az artelleriabéli lovak véghezvihetnék: de ha az útban szénájok s abrakjok nem lesz, elromolnak az campaniáig, s azután hasznokat nem vehetjük.

Keczer Sándorral fáradozván az hadak dolgai eligazításában, gördéti előmben azon kérdést: honnan fizesse az mesteremberekněl az mundír csináltatásáért haereáló restantiákot? az mellyekért sínak-rínak szegények, és ezeknek megfizettetése által az creditumnak megtartása is oly szükséges vólna, az mint hassznos; de sok gondolkodásim után nem juta jobb eszemben, hanem, ha Lónyai meg tudná mondani: mellyik ezer mundíráért mennyivel restál? legjobb vólna azon ezernek incassálandó pénzébűl insensibiliter detrahálni, annálisinkább, mivel bíztat, hogy 3—4 ezer forintnál mindenestűl nemigen megyen följebb. Melyrűl Kegyelmed vagy ezen, vagy más modalitás által tegyen dispositiót. Occurrála e mellé Brenner praepost gondviselője panasza is, az kinek jóllehet az országon kívűl való létére nézve relaxáltam a zsóldosait: de mégis rajta tartja az vármegye az executiót, mert Babócsai is, noha az mint az vármegyék követjei mondták előttem, immunitatiómat mutatták előtte, praetentálja ő rajtok: de megmagyarázám az követeknek, hogy hejában vólt Babócsainak mutatni az exemptionalist, s hozzám recurrálni: ha Kegyelmedet elébb nem requirálták, — bizonyos lévén abban, hogy errűl az vármegyének írt exemptionálissomat látván, Kegyelmed fog Babócsainak parancsolni felőle.

27.

Gál-Szécs, 24. Martij 1708. Mikes (Mihály) úrnak.

Noha ugyan az czár udvarában menendő residensünk által útjának szükséges siettetése miatt csak rövideden adtunk vala választ az Kegyelmed Grabarics által küldött levelére, a melyben, mind az magazinum erectiójában interveniálható difficultásokat declarálja Kegyelmed előttünk, mind bennünket annak alkalmatosságárúl az föld csényjához képpest informál, és inkább a pénzbéli subsidiumnak küldését javalja, mintsem annak erectiójában való fáradozásunkat.

Az mi azért az magazínumnak dolgát illeti: (mivel az említett levelünk postscriptájában a Kegyelmed credentionalis levele iránt írtunk Kegyelmednek) még nem határoztuk anynyira elménket, hogy az praecise csak ott légyen, a hol levelünkben irtunk vala, — hanem álljon az Kegyelmed dispositiójában, odahelyheztettessék, a hol Kegyelmed legalkalmatossabbnak látja lenni, ezen igyekezetünk által egyebet nem kívánván, hanem csak híveinkhez való atyai gondviselésünket megmutatni; és bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy ha tovább is oly módunk lehetne, mint ezelőtt három esztendővel: eddigis nem hattuk vólna költség nélkül szegényeket, s kérdést sem tennénk, ha az erdélyi vagy magyarországi cassábúl teljék-é ki? ha vólna mód a dologban. De ítélje bár maga Kegyelmed: mennyivel nehezebb legyen az rézpénz böcsi elveszése után az hadakozást folytatni, melynek fundussábban, nemine excepto, mind úr, mind parasztember dicáinktúl fizetünk, s nem is annyit, a mennyire szükségünk vólna: de csak mennyi nélkül nem lehetünk; ezek penig a cassában sem jőnek, hanem még az kassai gyülekezetünk alkalmatosságával per assignationes kiosztattattanak. Melyre nézve akárki mely ítélettel légyen felőlünk; de bizonyára mindezekben más módot nemtalálunk, hanemha valahol kölcsenezünk, s ugyanezen végre az tanácsunk javallásábúl is küldettük vala Havasalföldiben Grabaricsot, hogy az vajda erántunk való szíves vagy szénes barátságát bizonyosabban megtudván, a szerint elménket tudhassuk kormányozni: mivel régen tapasztaltuk, hogy sok diffidentiára való materia nem annyira tűle, mint commendírozó generálisunktúl származtanak; de való az is, hogy, az mennyiben az ő maga statussát látjuk, nem gondolhatjuk, hogy magát az pénzadásra resolválhassa: hanem Szpota úrban, úgy azon Moldvában lévő vejében nagyobb bizodalmunkat vetettük, a mint is ezen alkalmatossággal mindakettőt requiráljuk, hogy mivel az földnek távullétére nézve magunk az ottlévőknek oly punctualiter nem succurráhatunk: assecuráljuk, hogy valamiben az Kegyelmed kívánságára nézve az ottbenn lévő híveinknek akár pénzbűl, akár naturálékbúl fognak succurrálni, annak megfizetésére kötelezünk magunkat, — teljes confidentiánk lévén az Kegyelmed személyében, hogy Kegyelmed is nem fog többet

kívánni tűlek, hanem a mennyinek megfizetésére elégségesek lehessünk.

Az Kegyelmed második leveléből is bővebben látjuk, mely szíves indúlattal kívánna Kegyelmed declarált tisztinek eleget tenni, és hazája szolgálatjában hasznossan foglalatoskodni; és noha Kegyelmed tudhatja, mennyiben fáradoztunk a székel natió rendben víteliben: de sokszor szándékunk némelyektűl sok alattomban való útakon meggátoltatott; azon igyekezetünk folytatásában mindazonáltal, országunk hasznát látván, alábbhadni ugyan nem kívánunk: de tagadhatatlan, hogy annak mindaddig effectussát nem reménlhetjük, méglen az egész natio egy corpusba nem vítetik, — de mindaddigis ugyan szükséges, hogy tehetségünk szerint iparkodjunk.

Az mi azon generálisság hivatalját és charecterit illeti penig: abban semmi novitást nem kívánom, kívánván magunkat alkalmaztatni a régi jó szokáshoz, az mellyet az mostani hadakozásunkban szabott rend szerint considerálván, úgy tetszik, hogy oly charactere vólt, a mint mostanában egy generális locumtenensnek vagyon, és directe csak az ország főgenerálissátúl függött; mely tisztet mégeddig országunkban nem declaráltunk, sőt mostanában is Károlyi urat, úgy, mint colligatus ország generális-mareschallussát, s nem úgy, mint erdélyi generálist küldettük auxiliaris hadakkal az országban, a tanácsurak közzűl némelyeket a végre rendelvén, hogy ő kegyelmével egyetemben folytassák az politicumokat; hogy Kegyelmed is azon feljebbemlített generálissal stricte correspondeáljon, s híre s megegyezett consensussa nélkűl újabb operatiókhoz ne kezdjen, — az hadakozásnak jó rendi kívánja.

Tudjuk ugyan, hogy ezen dispositiónk iránt némelyektűl illetlenűl is rágalmaztatunk: de mivel látjuk, hogy ezektűl még senki is praedecessorink közzől ment nem vólt, reménljük, megmutatja az idő, s bár most is meg nem mutatta vólna, hogy ezt hazánk szolgálatja így kívánta; s nekünk penig fejedelmi hivatalunkba jár, hogy minden dispositiónkban országunk hasznát, s ne az nyughatatlan elmék változó s álhatatlan szándékit vegyük czéljűl; s reméljük is, hogy az mostani generalis inquisitióbúl főlettébb is nyilván ki fog tetszeni: kitűl s miért con-

fundáltattanak helyes dispositióink, az mellyeket az marosvásárheli gyűlésünkben tettünk vala?

Mindezeket considerálván penig, nem látunk módot benne, hogy most hertelen mind a székel kapitányok szolgálatjok rendiben és az Kegyelmedtűl kívánt tisztek helybeállításában, kivált az tanács nélkűl, állandó rendet tehessünk: valamíg Isten jóvóltábúl fegyverünk nagyobb mértékő boldogúlássát nem tapasztaljuk, és azon natiót, a mint íránk, csuportra nem hozzuk; mert úgyis bizonyossan általlátjuk, hogy nem lehet oly jó és istenes szándékunk, a melynek megfogyatkoztatásában némelyek ne igyekezzenek, — addig penig, úgy látom, héjába való minden szándékom, méglen az egész országnak meg nem mutatom, mely szívessen kívánom szabadságát munkálódnom!

Hogy azért az Kegyelmed leveleinek következendő czikkelyeit is válasz nélkűl ne hagyjam: következik ezután az Kegyelmed az hadi operatiók folytatásárúl tett projectuma, az mellyek hasznára nézve ítélné szükségesnek lenni hadaink melléje való küldését, és a mint Grabarics szóbeli relatiójábúl értettük: reménli aztat is, hogy disponálhatni fogja az vajdát, hogy országábúl való operatióit Kegyelmednek, meggátolni nem fogja, és evvel nem offendáltatik; de mivel ebbe sok considerationra való dolgok occurrálnak, mellyeket elébb a végre kívántunk Kegyelmeddel communicálni, hogy ezen nagy consequentiájúi gyekezet annál is jobban elucidáltassék, a mint is elsőben: noha nehezen hiszszük, hogy annak az vajda consentiálna, mivel sokkal kölömböző ratió az országában lévőket hazájokban bébocsátani, avagy hadaknak általmenetelt engedni, mellyet mind az elmúlt nyáron, mind harmadéve s úgy most is az porta a németnek placidálni nem akar; de ha szintég, a mint íránk, ezen difficultás az Kegyelmed dexteritássa által tolláltatnék is: az ellenségnek mind igyekezetibűl, mind publicált pátensibűl nyilván általlátjuk szándékát, hogy az Maroson innét való földet általszállítani akarja, hogy az ottan lévő sűrő szászvárosokat praesideálván, kevésszámú népét conserválhassa; vagy oly ereinek kell Kegyelmednek lenni, az melylyel ezen ellenség ereinek maga is szembenállhasson, vagy peniglen a melylyel szembenállani nem kíván, hanem teljes ereitűl nyo-

mattatván, újonnan Moldvába akarja magát recipiálni. Az első csak az Erdélybűl kijött hadakbúl ki nem telik, az magyarországaikat pedig, az egész Tiszántúl való földet nyitva hagyván, degen országokon oly messzeföldre kivinni ki javallhatja? nem tudjuk. Hogyha penig ezen kérdés második ágozatja szerint Kegyelmednek ily ereje nem lesz: mivel fogjuk idegen országon nyárba tartani az hadat, a hol se magazinumunk, se egy talpalatni földünk nincsen? Gondolhatnánk ugyan, hogy az mikor Kegyelmedre szándékoznék az ellenség: akkoron innen keményen operálván, revocálhatjuk; de bizonyára, ebbe bizonyosok nem lehetünk: mert feles kerétett várossi lévén, azokat úgy is hertelen meg nem vehetni, azalatt penig, még emezekkel piszmognánk: eljárna maga dolgába Kegyelmed ellen. és az innekső corpus is az Kegyelmed mellé küldendő hadakkal megerőtlenedvén, operatióit nem folytathatná. Másodszor, az mennyiben informáltatunk s előttünk constál, a székel földin folytatható hasznos operatiókra leginkább gyalogság kívántatnék, melyre innen talám nagyobb szükségünk lészen, ha sánczok és városok megvíteliben fáradozni akarunk, a mellyek onnan nem következhetnek: mert az Kegyelmed háta megett idegen ország lévén, senki élés és munitió dolgábúl Kegyelmednek nem succurrálhat. Harmadszor mondhatni ugyan talám aztat is, a mit Kegyelmed is más levelében, úgy emlékezünk, proponált vala, hogy tudniillik tatárokat szerezhet, mellyek fogadására ha szintég az országnak elég fundussa vólna is: mi hasznokat reménlhetnénk, az pusztításon kívül? Mert hiszem, most is az mustra-tabellában az hadakozásra alkalmatlan személyek számában teszszük azokat, az kik fegyvertelenek: mégis ollyakat kívánnánk fogadni, a kinek minden hadi készületi egy vaskóbúl s egy póznábúl áll! Az nyílnak penig az mostani hadakozásunk szerint csak Syberiában és az Duna mellékén veszik hasznát, a hol nyusztot és sasokat lődöznek véle; s jobbnak is ítélnénk az reájok fordítandó költséget magunk hadai lovasítására és fegyveresétésére fordítani, mintsem szolgálatot nem tehető hadaink szaporítására.

Mindezekre nézve azért, az meddig ezen okaink Kegyelmedtűl jobban nem fognak dilucidáltatni: elménket leginkább arra fordítjuk, hogy számossabb erővel egyenes úton, az

Maroson innen, túl penig Abrug-Bánya felől folytathassuk operatióinkat. A Székelység felől penig, ezek innen derekassint megindúlván, csak oly szegény-legínyek által folytatnánk az lármáskodást, az kiknek szégyen nem vólna szaladni és lappongáni az hegyekben, — kik után való készületivel és maga hírével függőben tartaná Kegyelmed az ellenség elméjét; ha peniglen Isten innen operáló fegyverünket boldogítja: csak elhiszszük, hogy teljes consolatióval és vígasztalással hágná Kegyelmed az beszterczei vagy máramarosi havasokat, és következendőképpen akkoron jobb móddal állíthatjuk helybe az Kegyelmet hivatalját.

Ettül függ az nékem csak most jó szerivel detegáltatott brassai correspondentiának folyamatja is; mert nehezen hiszszük, hogy azok valamire resolváljuk magokat, valameddig nem látják fegyverünknek oly mértékben való bóldogúlássát, az mint ezen utólsó, örökös gyalázatunkra történt actus előtt vala; annak folytatását mindazonáltal mind Kegyelmedre bízzuk, mind János Deáknak megparancsoltuk. Kívánván, Isten országunkkal együtt vígasztaljon mindnyájunkat.

28.

Protocolálni köll ezen levelet Constantinus Kantamirnak, havasalföldi sztolniknak.

Gratum quidem Nobis fuit Illustritatis Vestrae syncerum affectum per relationem Egregij Jacobi Grabarics, nuper ad Celsissimum Principem, Fratrem Nostrum dilectissimum, transmissi nuncij relatione percipere: eo gratius tamen est praedictae confidentiae subministrato argumento ad synceriorem animi Nostri elucidationem per transmissas cifras uti, quanto major hactenus Nostra fuit sollicitudo, talem cum praetitulato Principe et Illustritate Vestra colere amicitiam, quae et Regnis Nostris et cunctis vicinis populis perennae felicitati possit servire. Ignoramus enim, a quibus et qualiter fuerit informata Illustritas Vestra, qualiter ab exordio regiminis Nostri speciali cura et sollicitudine Nostra Principali protegere voluerimus orientales in Transsylvania existentes ecclesias, quas Domus Austriaca, tanquam futurarum malevolarum intentionum suarum offensionis lapidem, vel maxi-

me per id deprimere statuerat, quod disciplinam suam ecclesiasticam per rudes et illitteratos administrari curando, eorundem ministros publico populorum statuit exponere ludibrio; quod tamen mirum est, adhuc hodiedum cunctorum hujus ecclesiae sequacium oculi tanta caligina obducti sunt, quod et vel maxime in gente rusciana et Illustritas Vestra experiri potest, quod omnibus laboribus et conatibus in propriam suam tendant ruinam et dominium ejus per omnia media affectunt.

Voluissemus profecto majora quoque protectionis Nostrae edere specimina, quod si animarum curas subditionibus Nostris talibus viris et episcopis commissas esse vidissemus, a quibus non solummodo statum ecclesiarum percipere per particulariores relationes potuissemus: sed et de talibus medijs colloqui, per quae et quidem inter ipsosmet episcopos exul disciplina et bonorum morum cultus restitui potuisset. Sed hactenus neminem similem in ditionibus Nostris reperientes, mirari non possunt: cur et hactenus cuncta subverso ordine procedebant? et vix ipsimet sciunt, num Romano-Catholicorum, an Reformatorum se adjungere velint partibus, et inhaereri protectioni? Cum tamen Nostram Principalem directius impetrare possent, si ad Nos per talem authoritate et scientijs praeditam personam recurrere vellent, cum qua ipsimet colloqui sine interpraete possumus. Noscere enim potest ex actis Nostris Illustritas Vestra zelum Nostrum, quo in libertatis utriusque Regni, Hungariae et Transsylvaniae, restitutionem ferimur: sed profecto persvasus esse debet Nos non minori cura et sollicitudine angi et de futura ejus conservatione; frustra enim foret aliquid bonum acquirere velle, si ad ejus conservationem sat firmam extruere basim non cogitaremus, scientes, duo haec Regna a tot saeculis Otomanno draconi et Imperiali aquilae Domus Austriacae objectum offam fuisse, de cujus devoratione plus, quam de defensione ab utrinque cogitatum fuit, et vel maxime ob id cunctorum pro libertate ejus pugnantium, irritos factos fuisse conatus, quod unius inimici sui armis pugnaverint contra alium, et jam se in unius, nunc in alterius enervabant fa-

vorem, finitoque bello, dejectis ab uno pede compedibus, eosdem posuerunt in alterum; nunc vero miserante Deo aliam rerum faciem esse quis est, qui non cernat? a qua non mutatam captivitatem, sed florentem libertatem sperare possumus, dummodo ferrum cudatur, quamdiu callidum est, et in excudendo hoc opere cuncti vicini adlaborare velint; prout enim nec in officina ferraria cuncti cusioni ferri incumbere possunt, sed alij follibus excitant ignem, subministrant carbones, et diversis incumbunt operibus, mediate autem immediate agendo ita, ut in hac Reipublicae Christianae officina aequalis, isque immediatus labor requiritur ab omnibus istis, qui libertatis gemmam et aestimare sciunt, et ejus virtutibus uti cupiunt. Quapropter nunc profecto agendum est, ut quotquot ex vicinitate Germanorum imminens periculum antevertere student, vicinorum Regnorum exoperentur felicitatem, quae ipsis semper prodesse nunquam obesse valet, in libertate constituta, quibus tamen depressis, soli nefors 17. anni supersunt residui, quae per pactam Karloviczensem Traegan, (így) a Dominationibus Vestris quoque jugum morantur Austriacum, et optionem relinquent, in eone in quo sunt manendi, aut hunc amplectendi, tam infelici fato, ut nec unquam quid cogitandum, nisi de jugo supererit, quod quam grave et onerosum est, et Vos in Nobis, et Nos in Vobis habemus exemplum ; hoc enim Christianorum, illud Turcarum fuisse fatemur, sed eundem utriusque fuisse effectum, idemque nomen se permanere et scivimus et sensimus.

Non tamen propterea publica a Domino Principe auxilia petere Nobis est animus, quorum inpossibilitas sat superque constat ex statu ipsius ; neque Nos amicitia inducit id petere, unde amici immineret periculum: sed tantummodo is intentionis nostrae est scopus, ut Illustritati Vestrae per horum arcanorum aliqualem illustrationem aut potius repraesentationem persvadere possimus, quantum Nobis illorum illis Nostra amicitia prodesse potest, et quae necessitas, ut in hoc scopo obtinendo, orientales quoque ecclesiae uniatur intentio, et in ditionibus quoque Nostris cordi habeatur ejus conservatio. Periculosum enim foret, quod se Rasciani inflexibiles persevera-

rent hostes genti Nostrae, persvadere ex ratione ipsius esse talium conservationi studere, qui ipsius naturales hostes sunt? Siquidem vero in horas expectamus Suae Czareae Majestatis Residentem ad latus Nostrum, et unum ad gentem Rascianam, cum exhortatione ad unionem armorum, vi colligationis Nostra cum eadem Czarea Majestate emittendum hominem: summum Reipublicae commodum ex hinc eveniret, si Celsissimus Princeps quoque cum Illustritate Vestra et reliquis proceribus et patriarchis in hoc scopo cooperarentur, sinceris votis exoptantes, ut susceptae intentiones Nostrae, toti quoque Transalpinae Principatui et orientali ecclesiae prodesse possint. *)

29.

Az udvari kapitánynak. 27. Martij 1708. Kassán.

Csak egyedül az Kegyelmed szolgálatunk előmozdításában való türhetetlenségének tulajdonítom, hogy válaszinak késedelmeztetésérül panaszolkodik: mivel az utólsó levelének datumját az előbbenivel combinálván, maga is által fogja Kegyelmed látni, hogy annak adásában késedelmes nem voltam. Az mi azért az Kegyelmed utólsó levelét illeti: tagadhatatlan, hogy pro statu rerum senkinek jobb tanácsot nem adhatott vólna Kegyelmed Pekri úrnál, kivált ha még az hadaknak tett injuriája megfizetését is javallotta vólna Kegyelmed, mellyek bővebben suo tempore fognak illustráltatni; szükségesnek látjuk mindazonáltal, hogy táborhoz alkalmaztassa maga bagasiáját, — mert idő s alkalmatosság adattatván, igenis, fogjuk applicálni.

Mivel az Kegyelmed ottan való múlatásárúl és egyéb állapotokrúl is vehette bővebb dispositióinkat: azokban semmit innoválni nem kívánván, térünk az jászokra, kiknek, ne csudálkozza Kegyelmed, hogy Keczer Sándor ingyen ki nem adatta az posztót: mert más regimentekre assignatiói lévén, a mellyekbűl eztet suppleáltatni köllett vólna, fundus nélkűl nem hagyhatta az cassát; de mivel már Kraj levelébűl értettük, hogy parancsolatom szerint a szükséges posztókat megindította,

*) Az aláhúzott (ritkítva szedett) helyek az eredeti levélben clavisokkal írott szavakat jelzik.

melyekbűl nekiek is ki fog telni. Károlyi úr penig mit írt az nemes vármegyének? azt eddig nem tudtam: mert parancsolatja nem vólt, hogy az melléje rendelt tanácsurak nélkűl tegyen valamely repartitiót; kihez képpest fogom elébb magamot tűle informáltatni. De nem esett vólna roszúl, ha elébb Kegyelmed is requirálta vólna, kívánván magát informáltatni, hogy értse ezen repartitiót?

Hogy az munkácsi tisztek panaszolkodnak equilis portiójok nem léte miatt, azt nem csudálom; mert csak most nem régen ment ki az rendelésem: mellyik praesidiarius tisztnek hány equilis portiója légyen? Kiknek vólt, azt nem tudom, de, az mint a munkácsi commendansnak is kazal szénáit láttam: nem hiszem, hogy éhel megdöglöttek vólna lovai; hogy peniglen azt pénzűl felszedjék: arrúl ne is álmodozzanak, s úgyis nekiek imputáltatni fog az, az mit magoknak az én réteimen kaszáltatnak.

Az jászság köpönyege kitelik, az midőn az Karán-Sebesben tülünk megvett, s ottan letétetett aba leérkezik; de kölömben még az udvari hadamnak is másonnan ki nem telhetik.

Ezeken kívűl vettük Orbán Simon arestumábúl írott siralmas panaszát is, mely eránt noha tudom, mely okai voltanak Kegyelmednek, hogy ezekre fakadjon: mindazonáltal considerálván aztat: mennyin legyenek helyes cselekedetinknek is rongálói, az kik az jót is roszra magyarázni szokták, és ez által igyekezetünk meggátlására szándékoznak, — hogyha Kegyelmed elszökésétűl nem tarthatott, jobb lett vólna dolgait praeter inarestationem eligazítani; s most is nem találjuk helytelennek, hogy Kegyelmed valami jó emberrel praetextust találván, küldje udvarunkhoz: mivel úgyis az Kegyelmed székin kell eligazodni dolgának, az mely az Kegyelmed ideérkezésével véghezmehet, csak addigis a szükséges netalántán inquisitiókat peragáltasson Kegyelmed.

30.

Károlyi úrnak. Eniczke, 28. Martij 1708.

Úgy látom az Kegyelmed 25. Martij írott levelébűl, hogy aztat írni kezdvén Kegyelmed: se az pennájával, se az levelének végével számot nem vetett; mivel annak rövidségére sem-

mi panaszom nem lehet. Minekelőtte azért az károlyi hosszú levele Kegyelmednek elérkezik: ezen rövid-hosszút is válasz nélkűl nem kívánok hadni.

Az ellenség visszamenetelit már ezelőtt egynéhány nappal nemcsak Orosz Pál levelébűl értettem: de az örög aszszony is mondta már a piaczon; s csak könnyen is elhitethettem magammal, considerálván aztat, hogy ő is ember s néki se lehetős az mindenkor, a mi másnak lehetetlen, és hogy szecska mellett akárki sem folytathatja sokáig operatióit Rabutín kimeneteliben mindazonáltal éppen nem kételkedhettem; de, az mint combinálom, inkább történt ezen motussa Kolozsvár profontírozása kedvéért.

Az erdélyi híveink gyülekezetit biz örömmel értem: mert noha már még Kassárúl való elmenetelem alkalmatosságával előre dicsekedett vólt egy úri ember, hogy semmisem lesz az mustrábúl, mivel az odavaló nemesség más országbéli commandó alá nem fogja magát resolválni: de akarom, hogy ezen opiniójában megcsalattatott; hogyha mindazonáltal Kegyelmed most újonnan nyugodalomra eresztette őket: nem tudom, mikor szedi fel? de mivel elhittem, hogy ok nélkűl nem cselekedte: nem ellenzem. Hogy pediglen Kegyelmednek az magáéért is törvénykezni kell: az miért eshessék keservessen? nem látom, mert az igazság hozza magával, s minden pör ugyan azért foly, s meg is esnék benne, ha minden országban kiki széltibe foglalná, a mit magáénak gondol lenni, mely authoritást, ójon Isten, hogy magamnak is kívánjam appropriálni. Gondolja-é Kegyelmed, hogy csak magának vólnának pörei? s valljon abbúl állana-é a szabadság, hogy magunk authoritásunkbúl opprimáljuk contra-parsunkat? vagy azért pöröljünk, a mit miénknek nem állítjuk lenni? ha úgy, talám én is elkezdem az pört Károlyért, s Kegyelmed is Munkácsért, — s szép kis dolog lesz belőle.

Hogy az dica eránt complanálta Kegyelmed az parasztságnak indúlatját: az valóban jól esett; de mivel még ottlétemben értettem vólt Kegyelmedtűl, hogy már akkor kiküldette vólt marhaszedésre az commissariusokat: csudálom, hogy ez eránt való intentiónk nem constált előttek; légyen mindazonáltal azon Kegyelmed, hogy valamely módon böcsöt csinál-

hassunk az rézpolturának, az mely ha nincs, könnyű lesz egy ország commissariussát odaküldeni rézpolturával: cserélje meg rajta az dicában adandó marhát; a szegénység is ezen monetával fizesse meg a dicát. Ha rézpolturáért adni nem akarja: nem azért panaszolkodhatik, hogy nincs pénze, de azért, — hogy nyakaskodik.

Az vármegyék impositióit senki nem ellenzette: de Kassán is azt determinálánk, hogy azok az ország impositióival öszve ne egyveledjenek, hanem kölöm exactor által exigáltattassanak.

Az egyházi személyeknek kevés difficultások lehet conscriptiójokban: mert akár naturálébúl, akár pénzűl vették fel fizetéseket, mind egyikínek, mind másikának vehette hasznát, a melytűl kell néki fizetni.

Az dica-cedula eránt való taxárúl nem jól értettem vala az informatiót: mert az csak ezen vármegyében vólt, a melynek gyűlésére jöttem ide, s úgy hallom, az utólsóban az determináltatott: az régi magyar szokás szerint a modo imposterum non fiat, és a mit az dicatorok szedtek, oszszák fel magok között, mivel azoknak is csak egyike cselekedte, s alkudjanak meg atyafiságossan fölette; de majd resuscitálom mégegyszer ezen quaestiót.

A zsoldosok poenájáért hogy lovakot adjanak, én nem ellenzem: csak följebb ne taxáltassék az ló, hanem az mint deliberálánk, hogy az száz dica után adjanak.

Az Partiumban tett avagy teendő impositióban én Kegyelmedet impediálni nem fogom; de ebbe is, úgy látom, hogy magyar módon bánnak vélünk: Kegyelmednek szép oblatiókat tévén, s előttem panaszolkodván; mert jóllehet ugyan, gondoltam, dispositióim szerint, hogy azon impositiókat a tanácsurakkal egyetemben fogja Kegyelmed repartiálni: de már is sí-rí Máramaros, hogy a supernumerarius quártélyosok és palotások intertentiója fölett még marhát is kívánnak tűlek, melynek praestatióját impossibilitásnak tartja; de az Kegyelmed és az tanácsurak informatiójára relegáltam őket. Én penig bizonyára magam is mind szükségesnek, mind igazságosnak látom lenni, hogy az mezei hadaknak is jusson a pénzbe: de hacsak az quártélyossal praegravált vármegyébe, az kik számokra a szükségrűl assignáltattanak, avagy Erdélyben ezen

quantumot nem szedjük: másonnan bizony ki nem telik. Helytelenül állítja penig, hogy valahol nyólcz forintjával szednék az portiót: mert csak nem még illyen panasz előnkben nem jött; de az menstrualis inquisitióbúl sem tetszik ez ki, sőt az collectatiók is jobbára csak most indíttattanak, s nem is az vitézlő readtűl, hanem az arra rendelt vármegyék exactoritúl.

Nem hiszem, hogy ezentúl Zemlín vármegyének szüksége légyen az új dicatióra: mert ha ők magok között ki nem találták vólt az dicát, kikerestem én a minapi gyülésbe, s minden extraordinaria aggravatió nélkül, nagyobb részét az vice-ispán, Klobusiczki, főispán, és Homonnai jószágin, s úgy másokén is, s rész szerint az magamén találtam fel; hogyha mindazonáltal ezentúl is a vármegye requirálná Kegyelmedet: ne halaszsza Kegyelmed azoknak exmissiójokot.

Az Kegyelmed Munkácsi János eránt küldett informatióit bővebben megvizsgálván, tapasztalom szegény Visnyai ártatlanságát, s reá is akadtam ezen Munkácsi Jánosra, noha most itt udvaromnál nem találtatik: de csak egynéhány napja hogy elment, s az mint az főasztalnokomtúl informáltatom, az étekfogók közében akart állani, de az nemességérűl való testimonialis és recommendatiója csak egy praedicatortúl lévén, s máskínt is alkalmatlannak ítéltetvén, nem acceptáltatott; mind complexiójára, beszédire, születethelyire és útozásira nézve ez ennél nem egyéb, s hihető, azon pöcsétes levelet avagy passust más étekfogótúl cserélte vagy appropriálta magának: mert szolgálatomba nem applicáltatott; azt mindazonáltal honnan vette? most nyomoztatom. Ha elővetődik, megfogattatom, Kegyelmed se hagyja szabadossan járni, ha kézre keríti.

A só iránt semmi újabb dispositióim nem mentenek, az mellyek publicumot concernálhatnának: hanem csak egyedül, hogy senkinek sava le ne bocsáttassék, valameddig bizonyosszámú számomra le nem szállíttatik; de ennek usussát és igazságát az régi urbariumokbúl és szokásokbúl is könnyőn demonstrálhatom, s nehezen is esnék, ha csak nékem nem vólna szabad igaz jussommal élni. Mivel mindazonáltal ez sokáig nem tarthat, mert már is szállíttatik számomra a só, s az többi is széltében felszabadúlván, a nyughatatlanok panasza

is fog tollaltatni: nehezen hiszem mindazonáltal, hogy ebbűl eredett vólna a szegénység között hallatott szó, az mely még békességben is eleget mondatott a nyíri lakosok között.

Megvallom, nem capiálhatom az Kegyelmed panaszinak continuatióját, az Oeconomicum Consilium ellen: mert minap hozzám hivatván az praesest, magátúl hozá elő, hogy némely harminczadokat rendelt az Kegyelmed megfizetésére, az melylyekkel contentus látszott lenni Verebélyi, s ha ez így van, nem periclitáltatik az Kegyelmed pénze, sőt bizony szerencsésebb Kegyelmed másoknál, az kiknek nem ennyivel adós az ország, s mégis nem fizettetnek; ha peniglen Kegyelmed azt sajnálja, hogy Kegyelmed rézűl avagy készpénzűl nem contentáltatott: arrúl az Oeconomicumot ne okozza, se engemet, hanem azt, hogy ott nem találhatni, a hol nincs; sőt, ha az ország adósságit fizetni kezdjük: akkor még én is fogom Kegyelmed ellen panaszolkodni, hogy hamarább fizettetett meg nálamnál, holott én is nemcsak tavaly huszonnyólczezer forint érő gabonát adtam az országnak, melyrűl quietantiái existálnak tiszteimnek: de ez idein is közöl ezer hegyallyai hordó bort, s nem computálván azokat, az mellyek azelőtt való esztendőben egyszer is, másszor is adattattanak, noha sokaktúl elbitangoltattanak; mivel penig: qui prior tempore, potior jure, talám Kegyelmed injuriája nélkűl azt a harminczadot is inkább magamnak praetendálhattam vólna. Hallottam ugyan én már másoktúl erre való válaszomot, hogy többel tartozom én az országnak, mint más, — quod in lato sensu concedo, in stricto nego; mert magam személyére nézve én sem kívánok magamnak több szabadságot nyerni mint más: miért hát köll többet kültenem mellette? hogy csak egyedűl azért tehát, hogy többet adott az Isten, és többet nyerhetek az erdélyi fejedelmesség által? concedo totum; ugyanazért sem nem sajnáltam, se nem sajnálom. De akárki mit higyjen, mindezeknél is jobban vezérel mindezekre az hazámhoz való szeretet, s azért nem tartom injuriámnak, ha mindenem elvész is: csak az hazám kincse, a szabadság maradjon meg! Hogy az Consilium mondja, hogy az Bosnyák-jószágnak hírét nem hallotta: azt még ennél is inkább csudálom; mert hogy abbúl az Kegyelmed édes anyja obtingens része annualiter kifizettettessék, azt még, úgy

jut eszemben, előttem is mondotta az praeses, hogy meg van parancsolva; hogy peniglen az egész Bosnyáki-jószág az Kegyelmed édes anyja kezéhez bocsáttattassék ezen praetensióért: jól mondja, hogy hírét nem hallotta, mert én sem resolváltam, s Kegyelmed azt igazságossan se nem praetendálta, se nem praetendálhatta; melyre nézve én is az Kegyelmed levelében feljegyzett átkot inkább elhiszem az minapi felháborodásábúl eredettnek lenni, mintsem ezen okbúl, s tovább is kérem Kegyelmedet: ne állítsa igazságtalanságnak azt, hogy az magáét törvénynyel kell keresni, és hogy az adóssága oly punctualiter meg nem fizettettetik, mint Amsterodamumban az cambialis levél; mert, ha Kegyelmed csendes elmével considerálja az dolgot, maga is feltalálja az okát, hogy nem mindenkor az nemakaratbúl, hanem az tehetetlenségtűl származnak ezek; és reménlem, maga is meglátja Kegyelmed, hogy nem mindenkor helyes lehet az hertelen indúlásban való írás, és hogy az igazság nem az pörös rész panaszában áll, hanem az bíró ítéletiben, kölömben soha ez a világon ki nem szolgáltathatnék; mert Kegyelmed eleibe is nem hiszem, még valaha jöhettek vólna oly panaszó felek, az kinek mind a két része contentus lehetett vólna az Kegyelmed deliberatiójával, hanem aztat is igazságtalannak mondotta az lenni, a ki szándékát nem obtineálhatta.

31.

Cassoviae, 30. Martij 1708. Bercsényi úrnak.

Beszterczérűl 24-dik Martij írott Kegyelmed levelét vettem; reménlem mindazonáltal, már az utólsó leveleimbűl érthette Kegyelmed csak abbúl is az erdélyi németnek visszanyomúlását, hogy felőle semmitsem írtam, magam is semmi tudósítást onnan nem vévén; tegnapelőtt mindazonáltal vettem Károlyi úrtúl is az kassai örög asszonyok, visszatérése felől való hírei confirmatióját, s ex posteriori kitetszett, hogy csak Kolozsvárat akarta profontírozni, az hová az körűlbelől való szegénység hadaink tilalmazására nézve semmit sem vitt vólt bé. Visszatérvén mindazonáltal, hadaink újonnan helyben szállottanak, s bezzeg fenyegetik is, hogy megverték vólna, ha kiljebb jött vólna.

Az Kegyelmed argenteriája bizonyára már kijött vólna,

ha Krainak meg nem parancsoltam vólna, hogy maga hozza ki, mivel neki már régen kellett vólna kijőni, de reménségem fölett későbben igazodván el az cambium dolgai: mindeddig kénteleníttetett ott késni; a mint mindazonáltal újonnan is megparancsoltam néki, lehozatásában fogyatkozás nem lészen. Kökényesdinek is már triplicálva is megírom mindazokat, az mellyeket Kegyelmed ítélt de tempore lenni.

Az pénzveretés dolgát folytattassa Kegyelmed, az mint legjobbnak ítéli lenni: mivel az Kegyelmed helyes ratiói tollálják az enyimeket, — csak ez által gyógyúlhassanak sebeink, az melylyek naponkínt, úgy látom, szaporodnak az pénz szüke miatt, mellyet az vármegyék eddig collectálni negligálván, és már szélt vévén az executio mindenütt, tagadhatatlan, hogy nagy extremitásokra jutott a szegénység, s alig használhat valamit az consolatio, peroratio s persvasio, — az üres erszény ellen. Valék minap nemes Abaúj vármegye gyülésében is, az melynél ugyan rendetlenebb állapotot alig hiszem, láthasson valaki országunkban: mert sub utroque sexu compareálván az vármegye, parasztember és asszony is compareála az gyülésben, az kiket csak azért is nem kívántam kiküldetni, hogy újúlt sebeket legalább bő declaratiójával dolgainknak enyhéthessem; sok vólna mindazonáltal pennára tennem mindazon rendetlenségeket, az mellyeket tapasztaltam, az mellyekrül parancsolni fogom az főispánynak, hogy vicéje ellen inquiráltasson, s ha comperiáltatnak, az igazság folyása szerint, nem javallanám, hogy valaki fejet cserélne vele. Elég az, hogy leginkább kívántam persvadeálni az rézpénznek folytatássát, a melyrül pátenseimet is bocsátottam ki, cum assecuratione, hogy mihent in determinato valore folytatni kezdik, azonnal az dicában is széltébe fog vétettetni; offerálta ugyan erre magát minden rend, de micsoda effectussa lészen? megválik; mivel ugyan e végre küldette vala ma hozzám követjét nemes Sáros vármegye is, bőven declaráltatván, e végre mely szép rendeléseket tettek, úgy limitatiókat, az királyi városokkal együtt, mellyek magok készségeket declarálták, kivált hogyha az Oeconomicum is az harminczadokban, úgy a sóvári negociatióban acceptáltatja az rézpénzt, bár csak felében; megégértem, hogy meglesz, hogyha folyamatját látom, de pro majore

securitate Regni kívántam, hogy legalább az nemesség az Zemlín vármegyei determinatio szerint fizesse az dicáját. De bizonyára irtóztató dolog, az mit az Abaúj vármegyei gyűlésben referálának az exactorok: mely kevés haszna légyen az executiónak is, az mely hatod- heted-napig is dorbézol az falukban, széltébe vágattatja véle a marháját a szegénység, de csak nem adja meg a quantumát, úgy, hogy egy egész héti executio után 36 forintnál nem szedhetett többet egy exactor; melynek, úgy látom, hasonló folyamatja vagyon az királyi városokon is, s Zemlín vármegyében mihez készülnek? ezen includált cedulámbúl, mellyet Barkóczi uram küldött kezemhez, megláthatja Kegyelmed. Melyre nézve, az feljebb írt városok terheltetését is, az kik közönségessen, a mint az előbbeni levelemben megírtam Kegyelmednek, hat forintjával fizetik a dicát, tovább is considerálván: csak az vólna gondolatom, hogy széltében vennénk az polturát a szegénységtűl, bár csak a két részit fejérül fizetné meg az possessionatus nemesség; noha, látom, ez is bajos: mert semmiét sem fogja eladni verespénzen, hacsak egyenlő böcsi nem lesz, s megvallom, kifáradok belőle csak kigondolni is, hogy vólna jó?

Nem tudom ugyan, utólsó levelében mit parancsol Kegyelmed Keczernek? de tartok, hogy ha a mikor szükségesnek látja Kegyelmed, directe velem copialiter nem fogja communicálni, időt fogunk veszteni, ha még neki kell hozzám jőni; mert most is Szomolnokra ment az praesessel, az odavaló dolgok rendbevitelíre. Az én dicáimnak, igenis, talám kevés héja vólna, ha mind csak az ő districtussábúl akarnám felvenni; de mivel az egész országra esett a felvetés: mind a két részünkrűl alkalmatossabbnak látom, hogy mindenik districtus incassálja az obtingensit számunkra, és mivel én az kassai gyűlekezettűl fogvást, az hússon és kenyéren kivűl készpénzen tartom udvaromat, az szükség fenn hagyattatta az ceremoniáskodást: megirattam a több két districtualis commissariusoknak is, hogy collectálják a pénzemet.

Az Bereg és Ung épületekre rendelt fejérpénzekhez Kegyelmednek micsoda reménsége lehet? nem tudom, de nékem, megvallom, igen kevés vagyon; mert ott még most is absorbeál az quártélyos, s hasonlóképpen sí-rí az szegénység, s takaro-

dik Lengyelország felé; épűleti mindazonáltal mind a kettőnek szükséges, s eleget törődöm, hogy már a nagyján, csaknem mondhatnám, általesvén, nem indíthatom meg az apraját; kinyílt az idő, s széltében dolgozhatnának; bárcsak az százezer tallérbúl lehetne megindítására vagy hatezer forintom! Az mi az ungvárit illeti: szegény Stubicz haszontalan munkája felől igen sok roszat hallottam Szent-Iványitúl, az ki, az mint mondta, annyi scarpe-scarpe az hegyet, hogy egész az felső palizátákig megindúlt az földi az essős időkben, s félhető, hogy rövid idő múlva az is scarpét csinál magábúl; az mely ha úgy vólna, bezzeg betelnék az magyar proverbium: fösvény többet költ; de mindezeknél nagyobb, hogy inzenírem nincs hozzá: mert az munkácsi is inkább pallér, s ha az Lemér directiójához nem bíznék, az kinek az ittvaló munka miatt ott continuuskodni nem lehet: nem is merném amarra bízni continuatióját; még penig illyen sincs már több. Addig panaszolkodik minden ember a sok franczia ellen, hogy, úgy látom, ezeket is rövid idő alatt amazok után fogjuk bocsátani. Az munitio eránt csak informáltassam Baranyaitúl: szívessen kívánok dispositiót tétetni, az mennyiben lehet, de csak tudom, hogy nem lesz neki elég még az is: mert nincs oly commendansunk, a ki nem akarná, hogy mindene dugva teli vólna még ollyannal is, a mely nélkül ellehetne; ám harmincz mázsa port is alig hagyának szegény Rátonyinak, egynéhány törött ágyú taraczkokkal: mégis óltalmazza szegény magát Görgénybe. Mivel penig az gratuitus labort tolláltuk az vármegyében, és ha az munkások impositive fognak limitáltatni: tartok attúl, azt fogják a vármegyék mondani, hogy még az fejétűl való dica megkeresésétűl is distraháljuk az épűletekkel a szegénységet, s csakugyan semmi sem lesz belőle az kedvetlen és kéntelen munka után; melyre nézve talám jobban esnék, ha Kegyelmed is az munkácsi példára az ötvenezer tallérbúl deputálna oda valamit; az korcsmák folyása által lehetne circulatiója az pénznek, s a mint conjecturálom az épűletet: csak hatezer forint is elég vólna pro capitali, praeter naturalia, ad circulandum destinata.

Igen jól esett, hogy Kegyelmed az hitiszegett Szirmai deákját nem admittálta; de úgy látom, hogy ha mást küld is

helette, csak speculatio lesz propositióinak az vége, — az mellyeket talám már tollált is eddig az Eszterház Pálnak írott válaszom, s azért halasztja az másikának küldését; bár csak azt tudnám, mit statuált a felől az nagy hírrel és méltósággal tündöklő gyülekezetecske? s én is úgy hiszem, hogy ha érseket vesznek elő, az kalocsai lesz: mert az másikának nagy derogamenjire vólna olly mezítelen ábrázatú dologban avatni magát, s ollyan vízben ugratni, az melynek fenekét nem látja; de amaz már négy esztendőtűl fogvást practicálván ezen dolgot, az lelkét is széltébe köti, — ha nem használ is.

Az Munkácsi dolgának mind füle-farka kinn van, s magam is úgy látom, semmi se lett belőle: mert egy éhelhólt ember, a ki az elmúlt hetekben az étekfogók közzé recommendáltatta vólna magát, de nemességérül is nem lévén illendő attestatiója, bé nem fogadtatott, s hihető, itt az udvar körül kapott valahol egy passust, a mely mellett eskettette vala a szegénységet, melyrül az inclusa bővebben fogja informálni Kegyelmedet, s parancsoltam is már megfogattatásárúl.

Mivel már eddig vehette Kegyelmed Gál-Szécsrül 22. Martij datált levelemet: reménlem, lehetett Kegyelmednek elég informatiója, az Oeconomicum dolgait miképpen kívántam helybehozni, és mely helytelenül kívánják dispositióimmal menteni magokat? Mert assecurálom újonnan is Kegyelmedet, hogy ha szintén némelly állapotokban gondolnám is szükségesnek lenni: de assecurálom Kegyelmedet, hogy az Kegyelmed praevia opiniója nélkűl változást nem tészek, és mind az vármegye járásival, s mind más tanácskozásimmal nem egyébre czélozok, hanem az egyszer hasznossan tett rendelésnek effectuatiójára; s ugyanis, azért írtam én Sréterrűl, hogy mivel gondoltam, hogy a felső királyi városokon hamarébb kiszedhette a pénzt, itt Keczerrel és Bertótival communicatis consiliis, azon pénzzel secundálná az munkát; de mi haszna? tapasztalva tapasztalom benne az csendességnek és jámbor szín ő szuszmaságnak hamvával elrejtett lassú tüzit az competentiának, s azt gondolja, hogy minden mentségének helyt ad az francziák ellen való panasz, s megmondtam, megparancsoltam; mert ott már tudván, mennyire mehet praeter-propter? s itt is kezéhez vévén a mely kevés collectáltatott: csakugyan mo-

zoghatnánk. De most is, nem tudom, az Kegyelmed rendeléséből-é, vagy csak magátúl? széltébe imponáltatják az vármegyékre az munitio alá való szekereket, az mellyek által, az mint az vármegyék mondják, tudtom s parancsolatom kívűl, Munkácsra akarnak, ők tudják mit? szállítani, s másfelől Keczer uram mundírungok alá hasonlót kíván, és egyszersmind a profont-házhoz rendelt szekereket is limitáltatja, — holott mindezekbe rendet szabott vólna az Regulamentum, ha akarnák vagyis tudnák folytatni az dolgot, és imputálnák legalább az dicájában az szegénységnek ezen vecturákot, és subsequenter defalcálnák az regimenteknek, és az arteleria extraordinaria cassájából; mert látja Isten, ha vármegye tiszti vólnék, talám magamnak is elsződőtcnék az fejemet a sok importuna kívánságokkal. Az ugyan való, az mi az arteleria cassáját illeti, hogy már hat hete, hogy Bártfa várossán van az executio, s mégsem tudja rajta kiszedni az pénzt, s félek, hogy nem is fogja megvehetni ezen királyi városokon, hacsak másonnan nem sublevália Kegyelmed: mert mód nélkűl sok az dicájok, az mellyeket leróni ugyan nem lehet, de lehetne Keczer Sándornak megparancsolni: mennyi summánál többet rajtok ne exequáltasson, s maradna fönt az többi pro praetensione; s így értettem vala az minapi leveleimben is, hogy lehetett az eltagadott 16 ezer dicának e helyett való fordítássa.

32.

Károlyi úrnak 1. Aprilis 1708. Kassárúl.

Az postát nem akarván tartóztatni, ezen rövid írásommal kívántam Kegyelmednek tudtára adni, hogy, jóllehet eleintén Starnberg generális semmitsem akart az német dolgairúl mondani: most mindazonáltal kezdvén magát rabnak ismérni, mondotta, hogy csudálkozik, mégsem hallottuk hírét Erdélyben menő Krichpaum generálisnak, az kinek azok helyett az kik az török földin csuportonkínt Erdélyből kijöttenek, egy vagy két regimenttel kölletik bémenni, és még rabsága előtt megindúlt, úgy, hogy a Száva-Dráva között Péterváradja, onnét Tétel, Szeged és Arad felé menjen; melyrűl szükséges, hogy Kegyelmed dispositiókat tégyen, és az hadak is jó vigyázásban legyenek: mert kölömben kitelik az Kegyelmed mondása sze-

rint: csep ember a czitromért való küldés. Kitetszik az is discursussábúl, hogy az mely német a sarkadiak híre szerint Jenő körül sajdéttatott: nem egyéb vólt Rabutínnál, a kinek ki kölletett menni, — de annak bár bottal üssük a nyomát.

33.

Cassoviae, 4. Aprilis. Bercsényi úrnak.

Mivel az Kegyelmed 27. Martij írott levelébűl értem, hogy az Oeconomicum iránt írott levelemet már vette: nincs mit írjak felőle újonnan, hanem óránkínt várom Keczer Sándort cum relatione, mit vittek véghez Szomolnokon? A mi peniglen Klobusiczki eránt continuált gondolkodássát illeti Kegyelmednek: mivel Kegyelmed maga is jól általlátta, hogy tudna szolgálni ő is, mások is, ha egész principiumok abbúl nem állana, hogy panaszolkodnak, s azt gondolják: már eleget tettek szolgálatjoknak; ugyanazon okbúl keveset remélhetek új szolgálatja hasznábúl: mert mihent absoluta autoritással nem élhet, valamint eleintén, úgy most is az Oeconomicumban jól nem folytatja az dolgot, itt is úgy fog cselekedni; ha absoluta autoritássa lesz penig: meg fogja halladni az privatum a publicumot — s úgyis hejába már az dicát igazítani, mert kifogyánk az időbűl, s megvallom, soha nagyobb töprönkedésbe s nyughatatlankodó elmefáradozásokban nem vóltam, mint most. Mert el nem hitetheti Kegyelmed magával, mennyire súlyosították az vármegyék rendetlenségi a szegénység terhét; hét forintra ment már ezen vármegyékben az dica: mert mind a zsoldos, mind a portalis hajdú restantiáit dicákra vetették, s egyszersmind szedik, úgy, hogy az assignált regimentek executiói egyik az másikát váltja, és úgy hallatik, hogy már sok helyeken emberölések is vóltanak az executoroktúl. Minap ugyan az vármegye gyülésében deputatiót rendeltettem ide ezeknek megvizsgálásában, a melyre magamnak is szemem vagyon; de se ők, se én nem tudunk eligazodni: mert protocolumok nincsen; az elsőbb erronea limitatiót fel nem találhatván, az errort is ki nem nyomozhatjuk; s elítélheti Kegyelmed, hogy találtatnak oly faluk, a kiknek egész portájok nincsen, mégis 8—9 hajdúrúl is producálnak quietantiá-

kot, a mellyeket praestáltak, újonnan kérnek tűlek, s augmentálták a dicájokat. A zsoldosadásban penig senkitűl quietantiájok nincsen, s nem tudván feltalálni : kire mennyi limitáltatott? nem tudhatjuk, kitűl mit kell kérni; és éppen opportune, midőn ezeket vizsgáltatnám, érkezik Nikházy, kit is azonnal közikben küldettem, szemekre hányván velem való mentségek hazugságát, s pro breviori processu megparancsoltam : azonnal papírosra tegyék, kik tartoznak zsoldossal, azaz : kik nem szolgálnak hadban, s kik szolgáltanak akkor, az midőn reájok vettettetett a zsoldos? specificálják e mellé az mostani dicájokat, a mellyekre újonnan fogom repartiáltatni per calculum arithmeticum, s incumbáljon kinek-kinek a próba: ki mikínt praestálta? a mennyiben improportionalitas fog találkozni, refundálja egyike az másikának. De mindezekhez idő kívántatván, sokat tusakodtam : ha fenthagyom-é az executiót cum assecuratione bonificationis injuriatorum uni per alterum fienda, vagy tolláljam eligazításáig az dolgoknak? de csak meggyőze az aggravatiónak sírása és rívása, s resolváltam, hogy tolláltatni fogom az executiót usque ad eventum rei, és mindezekbe csak egyedül az idő rövidségére lehet panaszok, s Keczer Sándor ideérkezvén, az városok dolgát is az Kegyelmed opiniója szerint fogom eligazíttatni.

Az kukuvá vált projectum, valóba bánom hogy nem succedála; mert megvallom, magamnak is függőben kezdette vala tartani elmémet, — csaknem magam is reménlettem vala jó successussát. De bizonyára, látván már, hogy csak kétezer forintra extendáltathatik az reménlhető nyereség : úgy látom, többen telnék jövendőben az concipiálható rosz opiniónak eltörlése ezen gyarló nyereségnél.

Az artelleria iránt is nem lehet nem approbálnom az Kegyelmed helyes dispositióit : de mivel Hellempachra esett a salitrom megszerzésének egy része, nagy hasznunkra fordúlna, hogyha inkább persvadeáltathatnék az Tiszán túl való salitrom beszedésére, — mert legalább az hazába maradna az pénz; s a mint látom azon földnek a dispositióját, sub assecuratione acceptationis nem hiszem, polturapénzért is bé ne adnák, de erre szükséges vólna, hogy expressus emberét küldené Hellembach, eleintén fehérpénzzel egyvelgessen : mert

ki-ki írtózik az Oeconomicum és Commissariatusság sokszor megszegett parolájátúl.

Rivért az franczia követ által már assecuráltam, hogy én fogom megadatni az inzenírségre való fizetését, in cujus annualiter fiendam defalcationem a zilízi jószágomat parancsoltam nekie assignáltatni.

Az mely Rosfort névő, Zay első kapitányát, a kit, ha Kegyelmednek eszibe jut, Ekkerrel együtt főstrázsamesterségre az Pekry regimentiben kívántam vala applicálni, Kegyelmedhez akartam küldeni; úgy látom, szándékát megváltoztatta, és készebb inkább azon regimentben való applicatiója reménsége alatt előmenetelit megvárni.

Az Károlyi úr tegnap írott leveléből szomorúan értettem, hogy az szegény, novembertűl fogvást obsidióban lévő görgényiek, minekutánna szegény Rátonyi elesett vólna, zászlótartójokat fejeknek ösmervén, commendánssá tették; az ki is hasonló keménységgel viselvén magát, midőn látta vólna az vár bástyái földig való lelövettetését és az mínáknak elkészűlését: capituláini akart, de az ellenség csak egyáltaljában csak rabságokat kívánván, — készebbek vóltak magokat az halálra resolválni,.és étszaka egyenlő értelemmel kicsapván, keresztűlvágták magokat az német sánczain, tizenkét ember veszedelmivel; egy része Kővár s Nagy-Bánya felé jöhetett el, s az másika penig Moldva felé szakadott. De noha szegények ily szerencsétlenek valának : úgy tetszik, elég consolatióm lehet, hogy ezen testőrző-ezerembéliek legelső példát mutattanak, mikínt kell őrzeni s oltalmazni az erősségeket; mert bizony, még franczia uramnál is ritka az illyen példa! Ezen obsidiónak penig más kimenetelit nem reménlhetém : mert ezen erősség igen mélyen lévén Erdélyben, s túl penig az Maroson, nehezen gondolhatta akárki is, hogy lehessen segítsége, mellyet hol az ellenség dupplán előtte lévő lineája, hol az Maros ezen változó időben hertelen való áradási mindenkor impediált; és megvallom, hogy ha az emberek szokás szerint való megütközését és az ellenség előtt következhető rosz opinióját hadainknak nem tekéntettem vólna : orderem szerint is inkább feladattam vólna, mintsem ezen nyilvánvaló veszedelemre hattam vólna azon szegény hatvan hajdút, a ki illy emberség-

mutatással fölettébb is drágán adta el az ellenségnek azon várat, — talám négy ostromot is vesztvén el alatta.

Már, az mint értem, nüdögőlvén az fő az Harangodon: én is henyélni nem kívánok, hanem azon vagyok, hogy pro ultima Aprilis Ónodhoz gyüjtsem az udvari hadakat, s azon lészek, hogy Orosz Pál s Nikházy is odahajtsák a lézengőket, onnan küldjem fel őket Kegyelmedhez. De valóba, csudálom, hogy az regimentek szekerei repartialitássát még az commissariatusság meg nem küldette az vármegyéknek; valóba, lesz ebbe fogyatkozás, avagy végső desperatiója a szegénységnek, ha rendetlenül viszszük el a szekereit. *)

34.

Kassa, 4. Aprilis. Károlyi uramnak.

Megvallom, kívántam vólna örvendetesebb híreket olvasni az Kegyelmed 16. Martij írott levelében, mintsem találtam az szegény görgényiek felől, mellyek, úgy lévén az dolog az mint Kegyelmed írja, valóban eleget tettenek magok kötelességének; melyben, hogyha az Kegyelmed keze alatt lévő hadaktúl is az idő s alkalmatlanságok miatt úgy secundáltathattanak vólna: nem félthettem vólna szegényeket ezen alkalmatlanságtúl, az mellyet ugyan azóta, a mint praevideáltam, az mióta hallottam, hogy az ellenség maga lineáit formálván, teljes nyúgodalommal folytatja obsidióját; mert akárki mint considerálja, de az egész Európabéli hadakozásokbúl látható állapot, hogy mostani időben hosszas obsidio előtt lehetetlen akármely várat is megtartani, külső segítség nélkűl, és ugyanezen okbúl manuteneáltam vala itt Kassán, hogy ha az ellenség Újvárt obsideálná formaliter: meg kell véle harczolnunk; mert noha mondathatik, hogy két esztendeig nem vólt miénk Újvár, mégis hadakoztunk, s ha elvesztjük is, foghatunk hadakozni: de most maga is tapasztalhatja Kegyelmed, hogy ha csak egy Görgény elvesztése is annyira csökkenti az szíveket, — mit tehetne Újvár, az melly igyünk bástyájának tartattatik! Én ugyan, megvallom, hogy mindeddig is nem hittem, hogy belékapjon az ellenség : de az mióta csaknem bizonyosnak látom azon dánusok lejövetelit, az kik Rabotínnal vóltanak, — úgy

*) Eddig Beniczky kezcírása.

látom, szükségesképpen kell gondolkodnunk hadaink idején való öszvegyülekezetirül; s teljes tehetséggel azon vagyok, hogy még ezen hólnapnak vége előtt füvellő táborba szállhassak, Ónod táján. De mindezekre nézve az midőn reflectálom magamat, hogy még az Kegyelmed commendója alatt való corpusbúl is két hajdú- és lovasezereknek oda kell jüni az itt tett dispositióink szerint: tartok attúl, hogy rövid lesz az terminus. Kegyelmed mindazonáltal azon légyen, hogy ezen hadakban, úgymint az palotás- és egy más hajdú-ezere elküldésében meg ne fogyatkoztasson; mert ha szintén ezen táborba való szállás nem vólna is, csak nem szeretném Újvárnak defensióját az tót hajdúra bízni, s tudja Kegyelmed maga is, mely karban találá Kegyelmed tavaly az felső hadakat, odamenetele alkalmatosságával. Tudom ugyan én jól, micsoda consequentiát okozhat ezeknek eljövetelek ottan is, s alig van olyan, a kit elmémben nem forgattam vólna: de mégis jobbnak látom azoknak idején való kijöveteleket; mert tudja Kegyelmed maga is, hogy inter duo mala minus eligendum; s hogyha oly statusba látja magát az ellenség lenni, hogy magát az feljebbemlített obsidióra resolválja, bizonyára késő lesz akkor csak Erdélyszélirül megindítani az hadat. Tudom ugyan, hogy mindezekért elég rágalmazás lesz ugyanazoktúl, a kik nem az igyünk fundamentomit nézik, az melylyektül mindnyájunknak kell boldogúlásunkat várni: de mindezeken általmenvén, úgy tetszik, jobban eltűrhetem az gonosz nyelvek mondásit, mintsem az következhető hazánk veszedelmét; csak elhiszem azért, hogy ezen dispositióim csak annál is szükségesebbnek fogják Kegyelmeddel láttatni az Kegyelmed Kűvár iránt feltett szándékát, az mellyet, noha csak elhiszem, hogy sokan vadnak, az kik javallják: de bizonyára nem egyébért, hanem hogy azután nagyobb gáncsot találhassanak benne. Megijedtek sokan Görgényen: ergo desperáltak Kűvárrúl, mert azt is megveszi; nego consequentiam, mert amannak nem lehete, ennek lehet segítsége; s valóban külömböző dolog az maga lineája és az Maros előtte lévén, semmi ellenséget nem érezvén, Szeben bizodalmas communicatiójában tetvézve, úgy mondván, várat víjni: vagy minden commoditásit hátrahagyván, ellenség földére oly hegyek közzé jűni, az hol az táborát sincs hová helyheztetni, se honnan élődni. Hogyha

penig tovább is gondolkodunk : bizonyára meglátjuk, hogy ha az ellenségnek vagyon szüksége reája, nem hányathatjuk úgy el, hogy az situatiójának hasznát ne vegye, ha szintén a Láposban vonnánk is az kűfalát; ha reá szüksége nincsen, casta erit, quia nemo rogabit. Assecurálom mindazonáltal Kegyelmedet, hogy ha szintén tízszer considerálom is az küldött inventariumot: de csak feltalálom azt, hogy Kűvárnak mindene elege van, ha jó embere lészen, az egy élésen kívűl, az melynek bészállítása könnyű; s haszontalan is vólna oda esztendőre való munitiórúl gondolkodni, hanem három-négy hétre valórúl: mert vagy olly artoleriával jű, az melylyel kűfalának lelövetését hamarább is véghezviheti, vagy ijjesztés kedvéért csak bombákkal; az első ellen segítség nélkűl híjába való vólna az provisio, az másik ellen penig három elég tágas vára lévén, könnyen megoltalmazhatja magát három-négy mozsáros bombardérozatiótúl; jobbnak látom tehát embert, praesidiumot belé keresnünk, mintsem elhányatásárúl gondolkodnunk, a melybűl lehetetlen vólna elkerülni, hogy sok rosz ne következnék, és akármely szín alatt történnék, hogy persvadeálhatnánk nem desperatióbúl lett dolognak lenni; — s talám mind egy, mind más kitelik még az palotás-ezerbűl.

Hogy Keczeli és Balyika tiszteket fel nem vállalták a sóval, nem ítílem hogy büntetésre méltók; mert ugyanis jobb vólt, magokat alkalmatosaknak nem esmervén, azt fel nem vállalni, mintsem készségeket felvállalásokban mutatván, tiszteknek meg nem felelni. Csak abbúl is nagy beneficiumok következhetik, hogy azon erősség fére lévén, securitásban lehet magazínumok; nem javallható mindazonáltal, hogy oláh drabant-praesidiumot hagyjunk benne.

Rabutín kimenetelit mi okbúl hitettem el magammal? az elmúlt postán megírtam Kegyelmednek. Az aranyváltásra penig rövid nap alatt béküldöm Grabaricsot. Azon vármegyékbűl proveniáló élés distrahálásátúl penig, nincs mit tartson Kegyelmed!

Bihar és az több partiumbéli vármegyék ajánlásokat valóban kedvesen értettem ; hogyha computálom penig, hogy Máramaros vármegye az Kegyelmednek ígírt ökrök mellé e következendő nyári hólnapokra az udvari kapitány által pénzbeli

fizetésre is offerálta magát : úgy tetszik, az ellen sem lehet panaszunk.

Andrási megfogyatkoztatásának csak egyedűl Kálnási vólt az oka : mert parancsolatom ellen distrahálta azon egynéhány száz forintokat; az restantiáért penig küldjön Kegyelmed executiót Gemseire.

Mikes uram Kegyelmednek küldött levelének tenora régen constált előttem; de Kegyelmed is tudja, mely nehéz ott venni, az hol nincs, — ha nehéz is elhitetni.

Tegnap reáparancsoltam Starombergre, hogy írjon az váradi commendánsnak, s el is küldöm Kegyelmednek első alkalmatossággal az levelét.

Az salétrom dolgában, ha tízszer vizsgálom is meg, nincs egyéb fogyatkozás, hanem az impositióknak nem praestálása, melyben még az executiók is keveset használnak, s az mi szereztetik penig, annak meghozattatását creditumára vállalta Hellempach, — arra penig azt tartom, hogy keveset fog adni az áldott nyíri ember! *)

35.

Cassoviae, 6. Aprilis 1708. Bercsényi úrnak.

Tegnapi napon Keczer Sándor meghozván az Kegyelmed 2. Aprilis írott levelét : teljes contentummal értettem, hogy azon opinióban, az melyrűl Kegyelmednek írtam vala, megcsalattattam, és hogy Heves vármegye eránt esett contraria dispositiók rendbehozattattanak. A sóvári dicák eránt, igenis, tett vala Kegyelmed az minapi levelében emlékezetet : de mivel már az Oeconomicum dicái per Commissariatum acceptáltattanak, s azok megfizetésérűl mindakét rész hallgat, én is tanácsosabbnak látom lenni annak simplex praeteritióját, — mintsem az defalcatiónak possibilitássát értésére adjam az vármegyéknek.

Az poznaniai óbester nevét nem tudván, interpositionalis kegyelmességemet hozzá nem mutattathatom ; mert megvallom, nem accommodálhatván udvari hadaim között, alig vártam, hogy innen elküldhessem, s nevét sem tudakoztam, gondolván, hogy ha Kegyelmed által applicabilisnak nem ítéltethetik : akkor

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

sem lesz késő az passusnak kiadatássa; ha mindazonáltal gondolhatja Kegyelmed, hogy hasznát valamely módon vehetjük: csak circumstantialiter informáljon Kegyelmed dolgairúl, — írok felőle az haitmannak.

Szegény Aprmont sógor halálát már a szegény néném levelébűl is értettem, az ki írja aztat is, hogy a gyermeki tutorává tett engemet is.

Szirmai István kijövetelit én, megvallom, most sem approbálhatom, mind azon okokra nézve az mellyeket Kegyelmed ír, de leginkább azért, hogy proscriptusnak tartattatik közöttünk: s scandalumra méltó dolog vólna, hogyha mégis béfogadnánk, s az odavaló kötelességébe hadnánk néki fel- s aláczékázni az házában.

Igen helyessen cselekeszi Kegyelmed ugyan, hogy az lengyel püspök példájárúl gondolkodik: de mindazonáltal látván, hogy ugyancsak az vármegyék is iparkodnak, és sivásokrivások nem-annyira az nemakarástúl, de tehetetlenségtűl és rendetlenségtűl erednek: nem desperálhatok annyiba, hogy az ki ne teljék, az mi lehet, mert széltiben felveszik azon modalitást, az mellyet nemes Zemlín vármegye magáravállalt az fizetés eránt. Gömör már instálva instált érette, hogy úgy fizesse; hanem az Kegyelmed bővséget nem szerző vármegyéje levelit egyedűl vettem ma, az ki azon könyörög: hadd fizessen széltében polturáúl, és naturálékot is acceptáljon tűle az commissariatusság; melyre nézve ítéltem jobbnak lenni még ezen hólnapnak végéig függőben hadni az poltura eránt való resolutiót; maradjon már in integro elméjek abban, az melyben láttattak magok is megállapodni declaratióimra nézve. Hiszem, ha csakugyan reászorulunk az polturára és naturalékra, azt nyárba is megfizeti a szegénység: mivel oly terhnek nem tartja, az melynél nehezebb nem vólna házának elhagyása; melyre nézve ugyanezen okbúl suspendáltattam Keczer Sándorral az Kegyelmed ordereit is és az vármegyékre küldött intimatióit, mivel azokban Kegyelmed csak az harmadik forintot fejéríti, hanem megparancsoltam néki, hogy azon tabellákot per easdem positiones formálja: determinatióim szerint az possessionatusoktúl két forintot fejérpénzűl, az ruralis dicáktúl peniglen felét praetendálván, és úgy transmittálja az ne-

mes vármegyéknek, én penig pro lucrando tempore csak azt fogom nekik intimálni, hogy az districtualis commissarius megküldött tabellája szerint fizessék. Hanem, hogy láthassuk: micsoda reménségünk lehet az rézpénzhez? helybenhattam az Kegyelmed dispositióját, hogy marha és naturálék vásárlására pénzt küldjön a Tiszán túl való vármegyékre, hac addita modalitate, hogy valaki azért illendő áron eladja naturáléját, attúl in simili moneta az dica is fog acceptáltatni, és ugyanazon commissarius, az ki azt vásárolni fogja, az vármegyék exactorával járván, mihent megfizet, az dicát is azonnal exigálja, azaz röviden mondván : a jobb kezével a bal kezének adja az polturát, hozza haza a marhát; mindegy lesz ugyan, mintha naturáléval fizetné meg az dicáját: de mégsem lesz egy a hírére nézve, hogy acceptálják az dicában az polturát; ide mindazonáltal nem értetik a zsóldosokért és lovakért praestálandó pénz, quod in suo esse permanet. Béjő azalatt az gyűllésnek ideje is, az mellyet az Kegyelmed opiniója szerint Egerbe pro 15. aut 16. Maij fogok praefigáltatni. Adtam is már első orderemet Károlyi úrnak, hogy az mely két gyalog és lovas regimenteknek táboromban kell jőni: azokat mozgattassa, és fükköltösse (így) meg nekiek az készűlőt. Az Újvárban szállítandó port penig szekeresek fogják felszállítani.

Az Dunán túl való históriak valóban kedvesek valának előttem; nem is látszottak igen hosszasaknak lenni, mert jók, s kitetszik, hogy megérdemli Bezerédi az jó tiszt nevet. Pálfi visszatérése contrariumot mutat az dánusok lejöveteliben, az kik ha Pozsony táján lettek vólna: nem hiszem, Bezerédi sétált vólna Laxemburg körűl. Az Kegyelmed Lengyelországban írott levele penig valóban à propos esett, mert én is hasonló tenorral írtam nekik az utólsó póstán.

Az 12 fontos ágyúknak az Dunán által való vitele igen à propos esnék ugyan, s lehetne is Egerbűl ollyakat küldeni, ha késő nem vólna, — de mi haszna, ha ollyan apró fekete a ki pu-pu, nincs annyi, a mennyi kellene! lehetne ugyan, ha fejér pengő vólna : mert megindúltak az lengyelek az kereskedésével, s már két tallérral alábbszállott az ára; én is keresek most ugyan egy módot benne, hogy nevezetes quantitást szerezhessek : de még meg nem írom, mert félek, kokó lesz belőle, s akkor

osztán egy pórázra kössük az Kegyelmed pénzverő conceptussával. Azon diversio ugyan, az melyrűl Kegyelmed gondolkodik, azon ágyúk nélkűl is véghezmehetne; mert az három fontos tüzes golyóbis is az húsz fontos bombával meggyújthatja az várost: de az tizenkét fontos ágyú annak bizony le nem dönti bástyáját, se kőfalát, mellyet, ha avval kezdenék lőtetni, méltán azt követhetnék, a mit a szebeni törökök cselekedtek vólt az örög-apámmal, a ki karácsontúl fogvást pünkösdig lőtette az szebeni kőfalakat egy örög és több díb-dáb ágyúkkal, s minden lövés után rókafarkkal porozta az török a bástyákot, — mint az apáczák az oltárt.

Ha a dánusok héringet fogni mentenek : mik is készéthetjük az rókafarkot az újvári bástyák tisztogatására; de jóllehet ugyan, az utólsó bécsi hírekben emlékezetek nincsen: az hamburgumi és stettiniekbe olvastam ugyan minap, hogy Passaviumnál hajókra rakattattanak; lehet ugyan, hogy talám az Dunában vesztek, az honnan bizonyára nem kívánom őket kifogattatni.

Nem lett vólna méltó az felejdékenségre az bányában kinyilatkozott Isten áldása, melynek hírétűl még a szegény beteges doctorom is meggyógyúlt, nemhogy Hellempach fel nem találta vólna az eddig fel nem találtatott modalitását culturájoknak; s valóba, jól is cselekedte Kegyelmed, hogy azoknak első hasznát oly interesbe adta, a melytűl várhatjuk mindenünket; reménlem is, hogy meg nem csalatkozunk, melyben légyen Isten szent kegyelme vélünk!

Mivel Keczer Sándornak megparancsoltam aztat is, hogy a Szomolnokon tett munkájárúl informáljon Kegyelmedet: annyival rövidítem írásomat, s reménlem is, hogy munkájok fog Kegyelmednek tetszeni; s csak látom, hogy vólt haszna az praesessel való beszélgetésemnek : mert azelőtt is, az Tiszán túl való létemben, panaszolkodván Dobozy, hogy az tűle Dabzák regimentire felvítetett pénz, (az mellyet az Kegyelmed ittlétiben béadott angária erogatiói közzé bé is tett vólt) ki nem fizettetett : oly postscriptát írtam vala néki, hogy látván parancsolatom illyen contemnáltatássát ok nélkűl, bizonyos lehet benne, hogy ha mégegyszer panaszolkodik Dobozy: az maga jószágábúl tétetek satisfactiót; s csudálnám is, ha Ke-

gyelmednek ezt meg nem panaszolta vólna; de csak úgy látom, hogy ez az gál-szécsi praedicatiómmal születtette e világra a szomolnoki rendeléseket.

Több, Keczer Sándorral való discursusim között Ötves panaszaibúl, hogy az commissariussi el akarják hadni fizetetlensége miatt, interveniála az commissariatusság fizetésérül való dispositio is, melyrül úgy mondja ugyan Keczer, hogy vagyon universalis assignatiója: de nem specificáltatik az fundus, honnan vegye? és mivel minden dica megkereszteltetett, az ideillőknek nevét soha fel nem találhatja; már előre ellátom, hogy így fognak járni az porkolábok és más erősségeken lévő stabiles tisztek is, az kik fizetése elrendelésérül felettébb is jól értem: miért igazítja Kegyelmed Bertótit hozzám? azaz a Sybilla könyvének mondása szerint: menj farkashoz Kassára, etc., turt wohnt er! Én ugyan őtet is idehivattatom, s koczkát vettetek véle, s talám megint Beszterczére fogja küldeni a szerencse kereke, s az jövő áldásra fogja mutatni az assignatiókat. De ezeknél jobban törődöm azon, hogy az commissariatusság mindeddig elfelejtette az tábori szekerek repartitióját, mely ha az Regulamentum szerint megyen véghez: csak idein nyakában hányatom az udvari hadaimnak az tarisznyáit, noha, megvallom, pro 1. Maji szeretném őket kiexorcizálni az quártélyokbúl; melyre nézve, mivel azon hadak az egész országbúl valók, hogy ebbe fogyatkozás ne légyen, én megparancsoltam Keczer Sándornak, hogy a Tiszán túl való vármegyéken kívül repartiálja a districtussára: könnyű lesz aztat azután eligazítani, de ez non patitur moram, mert nagy része idegen had lévén, jobban mortificálná a szegénységet mint más, ha szekerek nélkül maradna.

Csaknem elfelejtém én is megírni Kegyelmednek, hogy Károlyi úr minap declarálván előttem az túlsó földnek pénzetlenségét, az kik magokat offerálták, hogy az zsoldos-büntetésben is készebbek lovakat adni: mellyet én ugyan néki placidáltam, úgy mindazonáltal, hogy Kegyelmednek is írja meg ezíránt occurráló difficultásit, és mivel azon fundus úgyis hadaira van assignálva, lássa, mint alkhatik vélek! *)

*) Beniczky kezeírása.

36.

Kassa, 11. Aprilis. Károlyi Sándornak.

Noha ugyan alkalmas ideje, hogy az Kegyelmed levelét nem vettem: úgy látom mindazonáltal, az Kegyelmed utólsó levelébűl az Kegyelmed hallgatásának adom okát, hogy többet írhasson; nincs is miért kövessen engemet az hosszú írásrúl, mert minden tehetségemet hazám szolgálatjáért elszánván: se az olvasástúl, se a dictálástúl nem irtózom, annyivalisinkább, mivel most is esik az esső, s majd két hete lesz, hogy még az házbúl is alig vótam ki.

Örömmel értem az Kegyelmed levelébűl, hogy az utólsó írásomat az én értelmem szerint, s nem haragnak tulajdonítja, és csak annyiba applicálja, az mennyibe applicálható, s ezáltal is hozzája való igaz barátságos indúlatomat megesmérte Kegyelmed, melyben, reménlem, ezután is az maga részérűl sinceritássában meg nem fogyatkozom; melyre nézve én is assecurálom Kegyelmedet, hogy nemhogy sajnálnám az igazság és valóságnak megírását: de csak azért is kedvesen vészem, hogy igaz indúlatomat kinyilatkoztathassam, az melylyel hazám min den dolgait kívánom kormányozni; és csak elhiszem, ha kiki úgy megvizsgálná hadakozásunk állapotját s nemzetünk természetit, mint én naponkínt fontolom: többen vólnának, az kik megesmérnék: mit tegyen, s mire kell hogy vezéreljen az temérdeki sok külömböző geniussa azoknak, az kiket az Isten kezemre bízott, nem azért, hogy rajtok uralkodván, természeteket bárdoljam s erőltessem: hanem oly középútakon járjak, az mellyek az extremitásokra ne vezéreljenek, s kivel-kivel úgy éljek, az mint lehet, nem úgy sokakkal, az mint akarnám! Ugyanis lehetetlen lett vólna csak eddigis vezérelni az én csekély, noha tiszta igyekezetű szándékimat, ha az isteni kegyelem nem kormányozta vólna dolgainkat, az mely tovább is egész reménségem, s még az Szent-Írásban is látjuk, hogy eleintén sok scandalumokat elszenvedtek az apostolok, az közszentegyház és nép kedvéért, az mellyet magok is jól tudtak, hogy remediálni kell.

Az mi az hybernalis hólnapok eltelése után az közelgető nyári intertentiónak dolgát illeti: a végre irattatom most az convocatoriákat az vármegyéknek, hogy pro 15. futuri Egerbe

oly gyülekezetünk lehessen, az mint itt vala, ad generalem computum peragendum, az hol positive ezen kérdés is (az mellyet régen praevideáltam) fent fog forgani, mert ezt magamtúl nem kívánom decidálni: mert mind az keresztény szeretet, s confoederatiónk, s fejedelmi hivatalom, mind az nép conservatiójára czélozó szándékim, tusakodásim obruálják elmémet; s megvallom, alig tudok ideát is csinálni magamnak: mire czélozzak? S lássuk azért mindnyájan, mire mehetünk? Ezeket azért a végre írom, hogy előre is csinálhasson Kegyelmed ideát magának s memoriálét.

Hogy Teleki az inquisitiót elhalasztotta Keczeli jelennemléteért, azt nem capiálom, mitűl eredett; mert differens materia lévén, s külömböztetvén az kűváritúl: lehetett vólna ennek folyni amaz nélkűl, ha más oka nem lett vólna, s az pedig ezután is meglehet, non obstante absentia aliquorum; s valóban az is rosszúl esett, hogy főkapitány lévén, nem maga egyedűl vizsgálta meg az vár fogyatkozásit, hanem másokra bízta, hogy dobra menjen, — de hiszem, így practicáltatott ez Apafi idejében, az midőn országostúl aludták az déli álmot! De az midőn ugyan látom azon relatióbúl is, hogy bételjesedik az franczia követ profetiája, hogy két esztendő múlva az pinczében megyen az vár fedele: kíntelen vagyok újonnan gondolkodni felőle; de ha az defensio lehetősége újonnan való megvizsgálására Kegyelmed nem érkezvén, más praetextus alatt Bagosival megvizsgáltatná Kegyelmed: könnyű vólna resolutiót vennem; mert kell vallani, hogy megmaradásában is annyi roszat látok, mint romlásában. Csak tudom én, hogy csak akkor erős az vár, az midőn az oltalmazója elhiteti magával, hogy securitásban van, az melytűl, úgy látom, hogy ottan távul vadnak, de viszontag, ha resolválom casualiter való meggyújtását: nem látom, hogy lehetne az munitiót lárma nélkűl kihozni belőle? mert nehéz vólna hallani következendőképpen, hogy az ország bástyáit rontatom, a nélkűl is szomorúan tapasztalván naponkínt, mely foganatosok legyenek az ellenem kigondolt sokak hitegetési azok elméjében, az kik az én tiszta igyekezetemet, szándékomat nem ismerik; s hamarább lehetne ebben resolválnom, ha az tanácsurak javallanák levelek által, nemcsak Kegyelmed, az ki, úgy látom, velem együtt idegennek tartatik

közöttük ; azalatt is mindazonáltal kezdjen Kegyelmed holmit kiszállíttatni belőle, az mit lehet sine scandalo et fama, sub praetextu reparationis. Más az, hogy ezen állapot végső resolutiója előtt jól kellene megvizsgálni Bagosinak aztat is, hogy, az mint én emlékezem, annak accessussa csak egyfelől lehet, ott penig egy jó béllett árok két kűbástyával óltalmazza, másfelől is penig ugyan az országútján lehetne operálni: de ha ott az út oly keskeny, hogy egy szekérnél több el nem mehet, s praecipitiumja vagyon két felől, azt lehetne egészen lefaragni árkonkínt, és felvonó-kapukat csinálni reá, az melylyek az hegyoldalban ásott gerendákon csak tartózkodnának, — az mikor szükség vólna, lehetne elégetni, s ha félő vólna, elhánni; az árkát így meg nem tölthetné, mert minden legördűlne az praecipitiumon; akkor osztán, ha porrá tenné is az belső piaczon készülő épűletet: avval ostromnak nem mehetne, az quarnizon penig az több díb-dáb épűlet nélkűl való várakban secure megmaradhatna, — kínteleníttetnék az ellenség az árok és kűbástyák felől kezdeni az formalis vívását, az melyhez nehezen hiszem, hogy kisüljön készűleti, messze lévén Szebenhez; de nem mondom, hogy meg nem próbálná valamiképpen apró taraczkokkal pattogva, de bizony attúl mególtalmazzák, ha elhitetik magokkal lehetőségét. Ha azért ezeket így találván Bagosi, gondolni fogja Kegyelmed, hogy ekképpen megmarasztható: az palotások megmaradhatnak benne, úgy Huszton is, az melyrűl már udvari kapitányom által tétettem rendelést, pro fixo rendeltem oda quarnizont palotás-ezrembűl. Az szászoknak megparancsoltam, hogy Károlyban legyenek.

A Pekri regimentje dolgát én praevideáltam még Károlyba; de avval quod differtur, non aufertur; kevés kárt látok benne, akár két csonka regiment szolgáljon annyit, mint egy, akár az egy annyit, mint az kettő; vannak penig ratióim, mért kell még ennek így lenni, — ha szintén lehetne is az tisztek haszontalan fizetésében kérdés.

Mulykó s Pósaházi, Marjai iránt, úgy jut eszemben, hogy irattam már innen Kegyelmednek, de nem oly nyilván: mert ha Pósaházi ott nem contentálja őket, az originalis documentumokat véle együtt hozzám küldvén Kegyelmed, én

vasra verettetem, az meddig meg nem fizet: mert minap is tapasztaltam egy udvarbírám dolgában, hogy ez efficax remediumja az illyen állapotoknak, — de Mulykóékat nem akarom contentatio nélkűl visszaeresztenem, hanem ha contentusok, Constantinápolyban adok néki assignatiókat. Marjai késedelmének nem maga az oka, hanem sok foglalatossági, az mellyek parancsolatimbúl estenek.

Az Partium impositióját én nem látom súlyosnak lenni, noha ebben is csak általlátom, hogy külömben voxolt ott Barcsai Ábrahám, s mást írt nékem, az midőn az impositio elhalasztását azért javallja, hogy félő, elidegenedvén az szegénység, által ne menjen az Maroson; de azt adtam válaszúl, hogy ha az ellenséget fegyverünkkel meg nem zabolázzuk: ezen okoskodásukkal semmit nem viszünk végben, mert úgy is fogja adigálni, ha nem akarná is az szegénység, — itt pedig pénz nélkűl csak nem lehetünk.

Az só dolgában nincsen kétségem, hogy sokak sokat hirdettek: mert olly állapot, az melyben reménlették, hogy az egész országot feltámasztják Vay Ádám ellen azok, az kiknek délután átaljában szokta kimondani gondolatit; de nincs, nem is lesz külömben, hanem az mint írtam. Mert, ha az discretio elhallgattatja is Kegyelmeddel: de nem hiszem én, hogy Kegyelmednek szintén annyi heverő pénze vólna, hogy hasznát nem tudná venni az kétezer aranynak, az melylyel Kegyelmednek adós vagyok, Vass Sándor, Dobozi és az kassai kalmárokon kívűl, az kiknek fizetésére rendeltem az sóbúl proveniáló pénzt; s megvallom igazán, hogy nyughatatlanabb vagyok az adósságnak fizetésében az creditoriumnál, de újonnan is assecurálom Kegyelmedet, hogy az illyeneknek megírását én bizony soha nehéz néven nem veszem: mert ha fejedelem vagyok is, de tudom én azt, hogy fogyatkozások alá vagyok vettetve az én édes Istenemtűl, és vétek s véthetek olykor is, az midőn a gyarló ítílet szerint jót akarnék cselekedni. Az midőn penig illyek sincere, in charitate amicitiae repraesentáltatnak előttem: azt nyerem vélle, hogy vagy agnoscáltatom másokkal is jó cselekedetemet, vagy corrigálom erroromat: mert nem vagyok én pápa, hogy infallibilisnak tartsam magamat! Keveset beszélek ex cathedra, és az

midőn az vétkemet corrigálnom kell: nem azt szégyenlem, hogy corrigálom, hanem hogy inconsiderate cselekedtem, és bánom, hogy az Isten nem illuminált. Bizvást elvárom azért az erdélyiek panaszit is, mert nem jó sokáig hamuval takargatni az tüzet, az melynek elóltása szükséges; s ha valaki megszomorította szegényeket: én bizony nem fogom senki kedvéért megszomorítani üket, — mert énelőttem kedves lehet az ember: de az felől csak megharagszom az rosz cselekedetire, s azt büntetem benne, az midőn idejét s hasznát, módját látom.

Krichbaum hírét én csak Staromberg relatiójára való nézve írtam, de azóta semmitsem hallottam felőle; nem árt mindazonáltal az vigyázás: mert most is azért vitték el szegény Diák Ferenczet Keszibül az ráczok, az hová az csegei réven penetrált lopó portájok, hogy vigyázatlan vólt.

Tegnapelőtt repraesentálta előttem Keczer Sándor az Öttvös levelét az marhák pretiumi iránt, mellyek mivel már Hellenpachnak assignálva vannak, ez nekik pretiumot amannak híre nélkül nem szabhat; de megirattam már néki, Keczer is attúl fog várni, az polturát penig küldi, csak publicáltassa Kegyelmed, hogy széltiben fogják bévenni az dicában, oly modalitással, az mint irattam Kegyelmednek felőle, s maga is effectuatiójára küldi az commissariussát az pénzzel; panaszolkodik azon is, a mint látom, Ötvös, hogy az szegény ember nem szerezheti meg az capitalis dicáját; de jól cselekedné, ha polturáért akarna Munkácson vagy Ecsedbe kapálni, mindgyárt meglenne az pénze. Az Kegyelmed küldött nemmáriás máriássa: az bavarus pénze; de, boldog Isten, hogy remélhetjük az poltura valora inductióját, ha már az fejírpénzben válogatunk! Én ugyan majd megpróbáltatom ezt, noha hamisnak lenni nem ítílem; hanem mivel az guldinerek devolvatiója alkalmatosságával devolváltatott vólt ez is: hihető, akkor dugogatták vólt az fösvények, s most próbálgatják: ha lehet-é károk nélkül hasznát venniek?

Munkácsi János küldött originalis előbbeni levelét, ímé visszaklüdöm pro confrontatione scripturae; — csak nyomozza Kegyelmed tovább azon dolgot: de az kállai esperestet én küldöttem az Krajnyára, az oroszok kikeresésére, mert tu-

dom az rab-papok fassiójábúl is, hogy nem vólt az fictus püspöknek jóakarója, mivel maga vágyott az beneficiumra.

Az Küküllő vármegyebéli elfogatott fübíró is azt mondja, hogy mondják az németek, az mit én is mondok; csak sub judice lis est, ha malitia peccaverit, ne an incapacitos, — az mellyet ki fog nyilatkoztatni az törvény.

Mihent az debreczenieknek kedvek lesz az hódoláshoz: én nékem is azonnal kedvem lesz, hogy úgy bánjak vélek, mint az kecskemétiekkel, az kik jól tudja Kegyelmed, mi hasznát vették csavargásoknak, s mely keveset effectuáltak az kik mellette instáltak; — lássák ugyan, mit cselekszenek? de bezzeg, én tudom is már, mit cselekeszem, ha Isten engedi. De hiszem, talám abban bízik Dobozi, hogy nem megyek tovább haragommal az praedestinatiónál; én is azt mondom: de ha az Isten is azt méltóztatott praedestinálni, a mit én gondolok, — csak eszköze leszek szent akaratjának, — úgy is béérik vélle!

Az nyári operatiónk egész veleje az légyen, hogy agyonverjük az németet; ha mindazonáltal de modalitate lesz az quaestio, s Egerhez nem haladhat: kedves lesz hozzám Bagosi elküldése, cum relatione Kűvariensi; úgyis e jövő hétfűn Szerencsre megyek, a honnan egyenesen Egerhez. Az palotásokat azért megindíthatja Kegyelmed; de Szent-Páli hada gyüvetelin avagy oblatióján annyit neveték én, írván mint Kegyelmed, mikor eszében jutott ezen oblatiója; s hiszem, által sem jü az a Tiszán, nemhogy Újvárban menne; ezen kívűl elküldheti Kegyelmed akármellyikét, nem praescribálok. Az abruk-bányaiak iránt Grabarics által fogok pro contentu illorum resolválni.

Staromberg levelét ímé, includálom; az váradi commendansnak irattattam most vélle, ezután az udvarhoz is irattatok.

Hogy peniglen Kegyelmed az maga fiátúl küldött levelét is válasz nélkűl ne hagyjam: az expeditiók ezután is folyjanak az Kegyelmed neve alatt, csak in contextu styli tétessék fel, hogy az tanácsurak megegyezett akaratjábúl rendeltetik, és Pongrácz az Kegyelmed neve alá subscribálja az nevét, az mint az én cancellariámon szokás, hogy tudniaillik ne tagadhassa expeditiójának lenni, és az tanácsurak is egyszer adott

determinatiójok mellűl el ne mehessenek: az protocolatiókba tétessék fel azon tanácsurak neve is, az kik jelen vóltanak, ne mondhassák, hogy opiniójok nélkül folytatom az ország dolgait. És én így végezvén rövid írásomat, maradok megváltozhatatlanúl. *)

37.

Cassoviae, 13. Aprilis Bercsényi úrnak.

Az mint az utólsó postán expediált levelemben is megírtam, nem lévén akkoron időm, hogy az Kegyelmed 5. Aprilis datált levelére válaszolhassak: ezen mostani alkalmatossággal mindenekrűl rövideden kívánok Kegyelmednek választ adni.

Jóllehet penig úgy jut eszemben, hogy az minapi levelemben is végsőképpen írtam Kegyelmednek, hogy nem látom hasznosnak lenni az pénzveretésben proponált oeconomiát, gondolván, hogy kevés haszonért többet veszthetünk: arrúl most is többet nem írhatok. Az rézpénz folyása iránt való bölcs elmélkedését penig Kegyelmednek legjobbnak ítélem az egri concursu-ra hadni, melyre való convocatoriáim már ezen utólsó postán elmentenek.

Kedvessen vettem az Kegyelmed tett dispositióinak communicatióját is, mellyek eddigis mennyiben effectuáltattanak, az mennyiben tudtomra vóltanak, úgy tudom, előbbeni leveleimbűl bővebben megláthatta Kegyelmed, s majd tíz órára hozzám várván Bertóti Ferenczet és Keczer Sándort: újonnan megvizsgálom, és a mennyiben szükségét látom, e következendő punctumokban fogom Kegyelmedet informálni. Legkivált consideratióban vévén az cassában megmaradható summát, melybűl, azon lészek, hogy secundálhassam az Kegyelmed Ungvár iránt való intentióját: de mindaddig állandó dispositiót nem tehetek, valameddig az Kegyelmed elméjét nem tudhatom: mellyik projectum szerint kívánja épületit? mivel Stubicz is formált vala egyet, nemcsak az víz mellett építendő fortificatio iránt: de a kert és az Munkács felől való oldalrúl is; de megvallom, most is nékem jobban tetszik az, az mellyet Damazo(Demoiseau) csinálta vólt, melynek, gondolnám, még akko-

*) Pongrácz György erdélyi titkár kezeírása.

ron megcsinálta vala calculussát; mert még az Evangeliombúl tudjuk, hogy minekelőtte az ember építeni kezdjen: szükséges, hogy magának fundust csináljon, az melynek nagyságához proportionálja épületit. Ha azért tudni fogom, mennyit szán Kegyelmed reá? igenis, azonnal odaküldem Remért, hogy a nagyságot és magnificentia consideratióit félretévén, a szükséghez képpest proportionálja az megnevezendő summáig az épületet, mert e nélkül tódozás-fódozás lesz belőle, s soha el nem készül; akkor is mindazonáltal félek, hogy bizony még az pallérkozást is ebben nem fogja Stubicz véghezvinni: mert sokkal kölömböző principiumi vannak, az mellyeket minden erővel manuteneálni akar. Az izenírségnek dolgát penig úgy concipiálhatni, mint az képíróét, kik közül noha mindenike képet ír: de ki olaj, ki vizes, ki száraz festékekkel. De abban meg nem fog akadni az munka; és mivel Ecsed épületit, úgy látom, erővel is félben kell hadnom: azokat oda applicálhatom, — csak ezekrül légyen mentülhamarébb válaszom.

Az kis papokat szükséges vólt megtartóztatni, az küldett leveleket pedig Péter (így) úrnak küldtem, igenis szükségesnek látván, hogy az tanuló papok meg ne fogyatkoztassanak, kiben bizvást fáradozhat Píber László úr is; itt is az mely dispositiókat fog tenni, az odaillő levelekkel meg fogom Kegyelmednek küldeni.

Mivel az utólsó levelemben Tolvaj Gábor iránt már írtam Kegyelmednek, nékem is írván Haiszter sanyarú rabságárúl levelet: megparancsoltam Fáynak, hogy az mezítelen fegyverrel való strázsálást tollálja, s mikor hozzámégyen, csak tiszt késérje, magához penig pro conversatione, az midőn kíván, hozattathatja: mivel, az mint az utólsó levelébül értem, Sassánnak is alleviáltatott rabsága, Gondel penig ollyan rab, az ki még Szakmár bloquadája alkalmatosságával fogattatott el, a hol Sennyei úr felverettetése után pöcsétes neve alatt hamis passust csinálván magának, Váradra akart levelekkel menni, s máskínt is, csavargó elméjő ember lévén, hűségemet sem akarta amplectálni; az cartellában penig nem értetődhetik: mert akkor még semmisem vólt, és máskínt is, spionkodásban találtatván, az hadi rabok számát nem ingrediálhatja.

Az Oeconomicum rendetlenségét sem a végre írtam,

hogy az nyom változtatását ítélném jobbnak lenni: mert Kegyelmed maga is reflectálhatja magát, hogy eleitűl fogvást én is csak abban fáradoztam, hogy mindenekben egy nyomot űzzünk; és ugyanis csak abbúl állott, áll is hadakozásunknak súlya, hogy a subjectumokat minden dolgainkhoz egyszersmind mind bárdolni, mind az dolgot véghezvinni köll, és az rendszabás újság lévén országunkban: kinek-kinek ab experientia tanúlni kell, melly is mely késedelmes légyen, tapasztaljuk ugyan, de az időn erőt venni csak az Isten hatalmában áll. S securus is lehet Kegyelmed benne, hogy ha leveleimben más elmélkedésre is adhatnék okot, melybűl Kegyelmed változásokat supponálhatna: azokat nem azért írom, mintha már felőlek contraria dispositiót tettem vólna, hanem hogy difficultásimot tollálja Kegyelmed, és igazítsuk útra az dolgot; a mint is az munitio vecturái dolga is helybe fog maradni: mert én bizony magamot azon itt tett rendelésre nem reflectáltam vólt, mert az statutumokban nem inseráltatott vólt.

Az ellenség constitutiójárúl is vévén az Kegyelmed relatióját: megvallom, sokat fáradoz iránta elmém; mert mindazokbúl olly extraordinaria készűleti ki nem tetszenek, az mint nékem más országokbúl irattatnak, bizonyossan tudván, az mely már az franczia udvarnál is constál, hogy olly affidatiót tett az császár az aliatussinak, *hogy az erdélyi hadain kívűl harminczegy ezer emberrel akar háromfelűl aggrediálni bennünket, és egyszersmind elvégezni az hadakozást.* *) De hiszem, eddigis mind megvóltanak ezek, — s mégis megtartott Isten bennünket, s reménlem, tett is abban alkalmas fordulást az meghólt Jakab angliai király fia Scótiába való menetele, a kit az franczia király felettébb is nagy készülettel a scótusok requisitiójára küldett bé Dunquerkábúl, és az német közhírek is széltibe írják mind az tett és felettébb is nagy titokban tartatott készűleteket, mind azon király fiának Dunkerkába való érkezését. Írják ugyan aztat is melléje, hogy azon város portussa eleibe harmincz angliai hajó érkezett vólna annak im-

*) Ez is, és a mindjárt alább következő dőlt betűs sorok is, ismét azon rejtett írással irattak be a protocollumba, melyről a 10. sz. alatti levélnél volt szó.

pediálására: de Kray írja Danczkárúl, hogy Kökényesdi írta vólna néki azon fejedelemnek szerencsés beérkezését Scótiába, a hol a statusok óhajtva várták. Ebbűl penig hasznunkra az következhetik, hogy az anglus és hollandus az dániai király hadaibúl az Rajna mellé rendeltetett hadat distrahál-tatván, nagyobb progressussa lehet imitt az francziának, és per consequens elfelejtik ideküldeni az hadat, *az melynek már ugyan Passaviumnál való létét írják az bécsi hírek, az komáromi Vág hídjának készületivel.* Melyre nézve ugyanis fogom sürgettetni Zay által a szegény elfogott Deák Ferencz ezerének öszvegyűjtését és felküldését, az kihez az recrutázó tisztek eddigis recrutáltak vólna: nem lett vólna okok az Kegyelmed előtt tett panaszra, — de szánom őket.

Bár én is azt írhatnám Kegyelmednek az borok felől, a mit Kegyelmed az hintókrúl; mert noha már Gál-Szécsrűl küldettem vala emberemet az borokért, hogy maga késérje őket Tokajba szályokon, akkor már saját szekeres-lovaim várakoznak reájok: de még sincs hírem felőlek, és így csak kérem Kegyelmedet, találjon módot kifizetésében in defalcationem gratuiti subsidij dicalis, s nem is szükség, — hacsak az egri concursusra úgyis nem vólna szüksége Kegyelmednek reá — hogy mind a kettőt lefáraszsza Kegyelmed; mert, hiszem, nagyobb dolgokban is concurrálnak az mi elméink, nemhogy ily marczona állapotban való választás megkölömbeztethetné.

Az vén Hajszter az ideváló commandóra rendeltetésén valóba csudálkozom: mert az hírek Herbevillérűl is tesznek újabb emlékezetet; de hiszem, mentűl többen lesznek, reménlem: annál jobban leszen dolgunk, s hamarább vész eszek, a mint már ezt Starnberg s Rabutin commandójában is tapasztalánk vala, s cselekedjük mi azt, a mi tűlünk lehet, hagyjuk Istenre a többit, kinek szent akaratja teljesedjék bé rajtunk, akár boldogúlásunk, akár veszedelmünk által! — Szirmai István levelét megolvasván, ímé, visszaküldem Kegyelmednek, nem látván jónak lenni, hogy megküldettessék; portékájának elküldetését mindazonáltal majd újonnan is megparancsolom Bertóti úrnak. *)

*) Beniczky Gáspár udv. belső titkár kezeírása.

38.

Kassa, 18. Aprilis 1708. Károlyi uramnak.

Noha alkalmas ideje, hogy Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, nem tudom, miben legyenek legkiváltképpen az szegény görgényieknek állapotja és az több ellenségünk dolgai: ezen levelemet legkiváltképpen a végre kívántam Kegyelmednek iratni, hogy az itten tett rendelésimet tudtára adhassam; az mellyek mivel már Kegyelmednek az Bercsényi uram irott és nékem copialiter megküldött levelébűl bűvön constálnak: reménlem, minden tehetsége szerint fogja effectuatiójokat admaturálni, úgy hasonlóképpen azon ezerek jövetelét is, az mellyet kétszeri levelemben is megírtam Kegyelmednek. Én az vizek hertelen áradására való nézve kínteleníttettem az szerencsi utamat hónaputánra halasztani, a hová udvari hadaimat is ordereztem, hogy pro 1-ma Maji megindúlván quártélyokbúl, odagyülekezzenek; de mégis tartok táborban szállásom késedelmérűl, mivel bizonyosnak mondatik Komaromnál az Vág hídjának elkészítése, melybűl kitetszik ellenségünk az idején való campaniára készületi; és mivel az öreg Hajszter újonnan cammendónak declaráltatott: nincs kétségem benne, hogy iparkodni fog az udvarnál megcsonkúlt becsűleti helyreállításában.

Rabotínnak kijövetele újobban confirmáltatik, az ki is az olaszországi hadak commendójának resolváltatott, és Krichpaum Erdélyben való szándéka felől is már nyilván kezdenek beszélleni az hírek; s úgy gondolkodom, hogy ha az mellém rendeltetett corpust idején öszvegyűjthetem, s erejét kitanúlhatom, egyenesen Szeged felé küldök eleikben, kivált hogyha Kegyelmed nem fog késni az lovas-ezerek küldésével, s ugyan úgy vélem, hogy ezekre conjunctiókra való nézve ment oda Tökölyi, az kinek ezen órában írják ottlétit és próbálásra való szándékát.

Éppen eddig írván levelemet, vettem Bercsényi uram levelét, az melyben írja, hogy mind ezen sáros, vizes időkben is Ebeczki portája általmenvén az Vágon, próbára való alkalmatosságot nem találván, Pozsony elein Stomfának fordúlt, és ottan két companiabéli labanczot egészszen eltörlött, s egy

kapitánt 18 rabbal elhozott, s Ocskai is hódoltatott Morvában.

39.

Szemere, 19. Aprilis 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Mivel reméllem, parancsolatom szerint Keczer Sándor megküldötte Kegyelmednek az tabellákot, az mellyeket előttem repraesentála, és az Kegyelmedtűl küldetteknek redactióját azon mód szerint, az mint itt szedetik az dica, annectálván némely particularis assignatiókat, az mellyeket adtam az Kegyelmedén kívűl, mivel sok error comperiáltatott azon tabellákban, az mellyek szerint reguláltuk az quártélyt: én azokra revocálván magamat, csak egyedűl az vármegye deputatióját küldöm, az mellyeket az zsóldosok iránt tevének, és mivel ki nem tudának gázolni: kire mi vólt felvetve, és mit praestált? – parancsoltam, hogy pro facienda idea et exquirenda proportione az obtigens 239 zsoldost vessék fel dica szerint, és a tisztek kívánják e szerint tűllök, ha nem praestálja; de ebbűl maga is által fogja Kegyelmed látni, hogy ha az vitézlő rendet nem számláljuk, csak 10 dica után esik egy zsoldos, azt detrahálván penig, 20 után, az mely tűrhető; melyre nézve én aztat parancsoltam in suspenso hadni az egri computusig, mellyet akartam a végre Kegyelmednek tudtára adni, hogy tudhassa orderét mihez alkalmaztatni. Maradván Kegyelmednek, etc. *)

40.

Szerencs, 21. Aprilis. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 15. Aprilis Károlybúl datált levelét ideérkezésem alkalmatosságával vévén, jóllehet arra bő válasz kívántatnék: de mindazokat e jövő postára hallasztván, az mely punctumokat legszükségesebbeknek láttam, ezen alkalmatossággal csak azokra való resolutiómat kívántam Kegyelmednek tudtára adnom; annálisinkább mivel tegnapi Sőtér és kecskemétiek levelébűl értem az ráczságnak készűletit: újonnan is szükségesnek ítéltem azon két lovas regimenteknek

*) Pongrácz György kezeírása.

általküldéseket, az mellyekrül már ekkorá'g is vehette Kegyelmed parancsolatomat; mert az minapi csapásnak is és az ellenség számának híre igen kölömböz: mivel Deák Ferenczczel elfogott katonák közül a kik kiszabadúltak, azokat könnyen kétezerig valónak mondották lenni, és mivel már egyszer succedált ezen csalárd próbájok: tarthatunk, hogy többször is el ne kövessék, ha hadat nem éreznek. Én ugyan a Sajón innét való réveket is actu vizsgáltatom, és Lúczra is a fövellés kedvéért karabélyosokat fogok szállíttatni, úgy az kecskemétieknek is kívánságok szerint munitiót adattatok, mivel már magokat az oltalomra is resolválták, és dicsekednek, hogy a kőrösiekkel lehetnek kétezeren, — Zaynak is ordert adván, hogy in casu necessitatis conjungálja magát Szent-Miklósival.

Igen kedvessen veszem, hogy tovább is fáradozik Kegyelmed mulykóiak contentatiójában: mivel absolute nem kívánnám contentum nélkül visszabocsátani őket; az mi mindazonáltal 6000 abát illeti: noha ugyan arra valóban lett vólna szükségem, a karán-sebesi abák bíztában nem tévén udvari hadam felől semmi dispositiót, de minekelőtte az több adósság kifizettessék, újat csinálni nem kívánok; kérem azért, légyen inkább azon Kegyelmed, hogy hacsak annyiszámú is szállíttattassék ki Karán-Sebesbül, Szent-Andrási János a végre rendeltetvén oda; s ha Mulykóék igazán akarnak nékem szolgálni, mutassák meg ebben, passust impetrálván az német commendansoktúl, úgy, mint magok portékájának. Assecurálja Kegyelmed, hogy nem lészek háladatlan hozzájok, s ha igazán akarják, hat hétre ki is szállíthatják, úgy mindazonáltal, hogy magokra vállalják az ellenségtűl következhető kárt; mert kölömben félhető, hogy magok fogják elárúlni az németnek, nyereségek fölett megalkudván vélek, — a mint is ezen dolgot újonnan recommendálom Kegyelmednek, regimenteknek elküldésével együtt.

41.

Szerencs, 22. Aprilis 1708. Bercsényi úrnak.

Tegnapelőtt ide szerencséssen érkezvén, jóllehet az vizeken való költözések miatt sok alkalmatlan költözések után, — vettem az Kegyelmed 14. Aprilis irott levelét, az cardinál-herczog includált levelével, melynek opi-

niójában, kívánom, hogy az originalis levelébűl lássa meg Kegyelmed: mennyibe csalta meg magát; választ reá nem tészek, az meddig az Kegyelmed levelét és eziránt való sentimentumát nem vészem; megvallom mindazonáltal, hogy az mennyiben sok okok láttatnak impugnálni Starnbergnek parolájára való elbocsátását: magam particularis kívánságim annyiban javallanák, mert ezen cardinál-herczoggal régi confidentiámot kérése placidálása által megújítván, nagy reménségem lehetne szegény ártatlan fiaim Starnbergért való kicserélésében; az mellyet midőn emennek per indifferentes aliorum discursus előgördítettem: lehetetlennek lenni nem mondotta, de szükségesnek, hogy ebbe maga munkálódhatna. Nem kívánnám mindazonáltal, hogy ezen particularis, fiaim szabadúlásában való reménségem az hazánk közügyének ártalmára lehetne, s azért kívánok az Kegyelmed confidens opinióját is, hogy tudhassak determinatiót tenni ezen állapotban, a hol atyai indúlatom miatt talám akaratom ellen is árthatnék a hazámnak.

Uj-Szem (így) jövetelin, a kinek már nevére is alig emlékeztem, valóba csudálkozom, s csak elhiszem, nem ok nélkűl esett késedelmeztetése; és mivel bizonyossan elhitettem magammal, hogy eljövetele előtt leszen Kegyelmedtűl vele való discursussirúl való elég relatióm: hacsak szükségesnek nem fogom látni, az vizek áradása praetextussa alatt elszöktettem mellőlem. Sokkal kedvesebben esett ezeknél az bányákrúl való újított reménség; de noha boldogok a kik nem látnak s hisznek, de megvallom, quod non credo, donec videro, és dagadni nem látom az ország erszényét; s vajh! mi messze néző állapot az a: csak még egy kell, s ha így lesz, amúgy lesz! mind csak leszbűl áll; s most is csak azt bánom, hogy kevés lesz az országunk hasznára rendelt sok helyes dispositióm.

A poznániai óbrster historiáját s nevit is már tudom, s aztat tovább küldöm, viderint ipsi. Szegény Aprmont, requiescat in pace! a jó Szirmai penig hadd haragudjék; ha hányja is a szakállát, — sok kell még ahhoz, a még kitépi!

Az lengyel példát én jól értettem, s valóba explicálta is az Kegyelmed minapi tabellája, — de qui facit, quod potest, legem adimplevit. Segítse az Isten igyünket; a mennyiben tűlünk segétségére való mediumokat tollált: szent akaratjában

s hatalmában áll, s a mint eddig segített, ha érdemleni fogjuk, többet is segíthet, — csak szent akaratját érdemeljük! Nemes Nyitra vármegyében az Kegyelmed feltett munkájának szerencsés végét kívánom; s magam is abban az opinióban vagyok, hogy akármely vármegyében kezdődjék annak folyamotja: de azonnal, mint a hintett por, egyszersmind fog fellobbanni az egész hazában.

Az Kegyelmed hadi dispositióiban nincs mit változtassak, csak egyedül én is szerencsét kívánom az campania elkezdésére, melybe, kívánom, hogy Kegyelmed hasznos fáradsági s bölcs elmélkedési s operatiói által magam vérem ontásával is segíthessem szegény hazánk boldogúlását! Az Dunán túl való dolgokrúl vettem az Kegyelmed az annectált levél által való informatióját, melybűl nyilván látom, hogy *Antalt* (Eszterházy) *szükségesképpen kell onnan avocálnunk*, *) az melly is az egri concursusra nézve legjobban lehetne meg; noha ugyan levelemben azt írtam vólt, hogy jelenléti nem szükséges, mivel csak est institutus ad faciendum computum: könnyő lesz véle megértetni az dolgot, és azt tartom, maga is fogja örűlni azon ratióknak, az mellyeket, — azt tartom — simpliciter kell neki repraesentálni.

Az Kegyelmed levelének az dispositiók változtatása eránt való paragraphussát, nem tudom, magamra értsem-é, vagy az Oeconomicumra? mivel nem tudom magamot reflectálni, az egy fejérpénz fizetése modalitássán kívűl, hogy legkissebben is változtattam vólna az kassai determinatiókat.

Keczer Sándorral interpretáltattam ugyan az tabellábúl az commissariatusság fizetését: de mivel meg nem magyarázhatta, magam is úgy értvén az dolgot, a mint Kegyelmed most levelében írja, ha hólnaponkínt értődik a 6000 forint, avagy semel pro semper? — remittáltam őtet a commissariátusság sybillájára, csak egyedűl azt parancsoltam néki, hogy az districtusa obtingensibűl immediate assignálja udvari hadaimnak az regulamentaliter obveniens szekereket.

Az Méltóságos Asszony betegeskedésit szívessen bánom;

*) Ismét a Rákóczi és Bercsényi közt használt titkos jegyekkel írva.

repültetném doctor Langot, ha mint a pemetin is: de Kassárúl való elmenetelemkor ott hattam oly szándékkal, hogy másnap azonnal haza indúljon, egész ispitályt küldvén utánna, úgymint a Károlyi fiát, udvari kapitány és hadnagyomat. Az Kegyelmed levelét ugyan utánnaküldettem, — hár találhassa.

Ezen levelemet végezvén, érkezik az Kegyelmed 16. Aprilis írott levele is, melyre, úgy látom, nincs mit válaszolnom: mivel az bassának már irattattam, és az mennyiben lehetni fog, continuálni fogom az praeparatoriákat, adhibitis cautelis cum Turcis necessariis. Az rácz hír Szeged felől még continuáltatik; és mivel az kőrösiek és kecskemétiek, a mint bíztattak, kétezer emberrel offerálták magokat az oltalomra: adattam nekiek három mázsa port s ólmot, valamelly apró vastaraczkokkal, Egerbűl, committáltam is Zaynak és Szent-Miklósinak, hogy in casu necessitatis conjungálják magokat oltalmokra, s Károlyi úrnak is újonnan committáltam az két lovas mellém rendelt ezerek általküldésérűl. Szökött németektűl vagyon oly relatióm is Erdély felől, hogy az Leflholcz regimentjét Erdélybűl Aradra s Szegedre, s ezekbűl az Hajszterét Péter-Váradja felé az armádához kívánják vitetni, s könnyön is elhiszem, mivel Hajszteré az commendó, s kívánni fogja magához az regimentit. Confrontálván azért ezt az rab-kapitány fassiójával, csak elhiszem: Újvár az czéljok, melybe való munitió felszállításárúl újonnan is reiteráltam Keczer Sándornak szóló levelemet, ki is még Kassán létemben keresett vólt pénzes szekereseket: de azok mind Lengyelországban lévén, oly dispositiót tett, hogy az tavalyi campaniátúl megmaradott s az városoknak visszaadattatott artelleria-szekerek szállítsák fel; melynek effectuatióját, reménlem, tehetsége szerint fogja admaturálni.

42.

Szerencs, 22. Aprilis 1708. Károlyi úrnak.

Ezen vasárnapi innep nyújtván bővebb időt, hogy az Kegyelmed minap írott levelére válaszombúl kihagyott punctumira felelhessek, hogy azoknak refolutióját ne halaszszam, szükségesnek láttam. Az mi azért az nagy-bányai vidék inquisitióját illeti: arra, megvallom, egyenes resolutiót adni nem tu-

dok; mert, ha az inquisitió által dicájok defectussa tapasztaltatott is, az ország fundussát kissebbítenem s fogyasztanom nem lehet; úgy reménlem penig, hogy mivel Szakmár vármegye dicái helybenmaradtanak: hogyha az nemes vármegye ad partium enumerationem menne, et pagorum aequiparationem, elhitetvén magammal, hogy ott sem volt szentebb a parasztember, mint másutt, az esküvésben: talám feltalálja in gremio sui az ezeknek méltán defalcálható s másoknak accrescálható dicáit, — mivel ez úgyis a nemes vármegyék szabadságokban áll: kinek mit defalcál és augeál, comperta rei veritate; ha peniglen ebben ugyan csak aggravatiót tapasztalna: fogja repraesentálhatni az egri concursus alkalmatosságával, úgy az dohány dicázásábúl eredett difficultásokat is; igazán mondhatni abba, hogy contra folium, quod vento rapitur, ostendimus potentiam nostram.

Az Erős Gábor munkája valóba helyes és rendes, melybe mindenek tetszenek, az rubrica utólsó positióján kívül, az melyben mindennek a pontja fekszik, s arrúl ugyan régen discuráltunk, s dispositiót is láttattunk tenni; de úgy látom, hogyha az Isten nem segít, — azokat se én, se Kegyelmed, se Erős meg nem erőséti!

Az inquisitiónak peragáltatását én egészen Kegyelmedre és az deputatusokra bízván, akkorra halaszthatja Kegyelmetek, az midőn legalkalmatosabbnak látja lenni.

Az budai kém eránt csak confirmáltatom opiniómat, hogy nem jó hitetlennek hinni; legroszabb abba Faducz életének kivallása, a mely akármely ártalmas lehessen: ha máskínt nem lehet, nem ítélem helyesnek lenni, hogy miattam meggátoltassék a szegény rabjaink megszabadúlása, noha ugyan eadem est ratio utriusque parti; és mivel Rabutín is mégeddig szegény Horváth Zsigát kibocsátani nem akarta, — lehet még ebbe keménykedni.

Palocsai György eránt való resolutiómat effectuáltatni kívánván: úgy tudom, már tegnap elment parancsolatommal Ros koványi, hogy observatis observandis, in contractu praescriptis clausulis, vegyék fel az ország determinatiója szerint a poltura-pénzt.

Noha az utólsó írott levelem, az mint az postscriptábúl

látom, adott Kegyelmednek okot levelének bővétésére: abba mindazonáltal válaszolásra kevés punctumot látom; hanem megvallom, hogy én is szomorúan olvasom az Kegyelmed szomorúságát: mivel, látja Isten, nem azért írtam a sórúl való paragraphust, hogy sózni akartam vólna levelemet, hanem egyedűl, hogy megmutathassam, mely szívessen igyekezem a barátságot barátságért fizetnem; csendesedjék, kérem, az Kegyelmed elméje az többirűl is, mert az mennyiben látom s tudom a dolgot: bátran magamra vállalom az Kegyelmed ebbéli kára megfizetését. *)

43.

Szerencs, 25. Aprilis 1708. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 22. Aprilis datált levelét elébb vévén az 20. datált levelénél, azon okbúl csudálkoztam vala: hová lettenek az Kegyelmed levelei, az mellyeket már eddig az Kegyelmed calculusa szerint mind vettem; és ímé, az elébbenin kezdvén, punctatim választ adok rájok, de rövidebben, mintsem Kassárúl: mert szép az idő, s annyira elfogyott az nyúl, hogy három óráig is kell keresni. Az mi azért az inquisitio dolgát illeti: annak elkezdése jól esett, úgy Pósaházi megijesztése is, s meg is fogja Kegyelmed látni, hogy ha számadásival nem subsistál, bételjesíttetem én azokat, az mellyekkel Kegyelmed ijesztette. Az poltura még eljövetelemkor. Kassán vólt: mert nemes Abaúj vármegyének áldott ispánja, kit bezzeg én is megijesztetek most, nem praestálta vala az szekereket. Én annak inductiójában valóba allaborálni kívánok; és hogy az debreczeniek nem akartanak az aestimatióra compareálni, úgy tetszik, vétkűl nem tulajdoníthatni nekiek; mivel peniglen az limitatio szükséges: ítílném jónak lenni, hogy Kegyelmed elébb megvizsgálná azt, az mellyet az maros-vásárhelyi gyűlésben tevénk, és ha az nem vólna appropriálható, akkoron lehetne convocálni az partiumbéli vármegyéket, az Tiszán túl valókkal együtt, s külön consideáltatván űket, pro formalitate, követek által tractáltatni az dolgot. Mivel peniglen Erdélyben szokás nem vólt, s ezen hadakozásban is sok

*) Beniczky kezeírása.

okokra nézve, mellyeket Kegyelmed könnyen általláthat, kiváltképpen exprobráltam vala Pekri úrnak: hogy merte az vármegyéket praeter insurrectionem generalem öszvegyűjteni? csak tudhassam: mikor fog Kegyelmednek alkalmatoson esni, magam fogom nekiek az öszvegyülekezeteket megparancsolni. Az Bárczi válaszsza nincs semmi híjával, elmehet egyhuzomba vélle; adja Isten mindazonáltal, hogy hasonlót ne érdemeljen az successora. Bagosi Pál próbájárúl semmi particularitásokat nem írván Kegyelmed: arrúl ítíletet nem tehetek, úgy Palocsainak is jobb ordert nem adhatok, mint a mit Kegyelmed adott. Csáki Andrást küldje Kegyelmed hozzám, mert úgy látom, csak nem akar ő az én eszemen járni, hanem az magáén.

Az Küküllő vármegyei fűbírót Kegyelmed is elküldhette vólna egyenesen Huszt várában, az hová most expediálom őket. Doctor Lang paticájábúl az orvosságok Vizaknainak ki nem telnek, hacsak Danczkátúl el nem érkeznek azok, az mellyekért még e télen küldöttem, s hiszem, világ kezdetitűl fogvást nem vólt az farkórságnak egyéb orvosa az öreg-asszonynál, se több orvossága az török foghagymánál s nyers szalonnánál, s ha egyszer Vizaknai kristélyeztetni kezdi űket, — bizony megtelik az aknája! Úgy látom, megegyeztenek az vármegyék mindenütt az siváson-ríváson, semmitsem adáson; melyre nézve egyezzünk meg mik is az exequáltatáson és keménykedésen, mert a nélkűl — mivel csak általláttam, legkeményebb campaniánk lesz az idén — sok rosztúl tarthatunk.

Az mely rendelésrűl tettem emlékezetet elébbeni levelembe: azon egyebet nem értettem azoknál, az mellyekrűl emlékezik, hogy Bercsényi úrtúl vett Kegyelmed, s az mellyekrűl nékem praevie emlékezvén, úgy parancsoltam Kegyelmednek való megküldéseket. Hogy peniglen már az Kegyelmed levelének legfontosabb punctumára térjek: megvallom, nehéz ebben oly resolutiót találni, hogy mindenütt az országban offensive lehessünk az ellenség ellen, melynek mindenfelől való operatiói bizontalanok lévén, lehetetlennek tartom, hogy az ország minden szegletit kár nélkűl megtarthassuk; melyre nézve hogyha így gondolkodunk, bizonyára mindenüvé szükségesnek fogjuk itílni az hadat. De mivel még most sem vehetek

helyesebb resolutiót az kassainál: azért sürgetem az hadaknak, kivált az gyalogságnak, mellém való jövetelit; mert Kegyelmed bizonyosan elhiheti, az mint is jól megvizsgáltattam s más informatiókbúl is tudom, hogy Bercsényi uram mellett nincs több hajdúság, hanem csak annyi, az mennyi Újvár praesidialására kívántatik, — mégpenig válogatás nélkűl; való ugyan, hogy még az ellenség is az reclutákon kivűl meg nem szaporodott: de csak confirmálják az hírit hat regiment lejövetelinek; azt penig, csak elhiszem, hogy úgy fogja hajókon hozni, hogy azonnal kezdhesse operatióit, s ne is gondoljuk penig, hogy az újvári avagy nyitrai obsidio annyi ideig tartson, mint az görgényi, ha mind olyan vólna is az praesidium, mint amaz: mivel supponálom, hogy szükséges készűlet nélkűl nem kezd hozzá, azok penig meglévén, megmondhatja Kegyelmednek Bagosi: meddig tarthat succursus nélkűl akármely erősség is; s könnyen elítílheti Kegyelmed, hogy ha csak akkor contrahálljuk az hadat, s Máramarosbúl, honnan orderezzük, az midőn maga hírével megszállja, — bizony, míg csak Hatvaut érem is, besánczolja s erősíti magát úgy, hogy meg sem bűzöljük. Ezeket is viszontag úgy nem írhatom, hogy megváltozásokat lehetetlennek tartsam lenni: mert most az franczia udvartúl adattatott tudtomra, hogy az király Scótiában küldötte az kiűzettetett Jakab király fiát, magok kérésekre, nagy tengeri erővel, melybűl már is nagy distractiója következett az aleatusoknak, s azon kívűl még az Rajna mellett is két táborral fog agálni; melyre nézve, mivel mindenek bizontalanok, csak úgy látom, hogy az nagyobb rosznak elhárítására kell vigyáznunk, az mely tudniillik Nyitra, Újvár elvesztésébűl következhetnék; s tudja peniglen Kegyelmed jól az mi hajdunknak dolgát, és általláthatja, hogy ha Nyitrát találná elébb megszállani: avval csak egyedűl az mely az újvári praesidiumra rendeltetik, operálni nem lehet: mert annak egy szerencsétlen próbán ha az szíve megcsüggedik, bizonyára nem sokáig fogja magát óltalmazni. Az komáromi híd az szokott helyén, Szent-Péter felé építtetett; igenis, az ellenség túl vagyon az Vágon: de bizonyára azt ingyen sem gondolom meg, hogy csak Krickpaum kedvéért építtetett vólna. Rabotín, az mint az mai hírekbűl is olvasom, csak háromezered magával fog kigyűni; hihető, Krick-

paum is annyival fogja felváltani, kinek eleiben most is jobbnak tartom én egyenesen Csongrádhoz küldeni, mintsem az hegyek között lesni. Kegyelmed azért mindezeket jól fontralatra hányván, igyekezetemben, kérem, meg ne csalattasson: mert az egész campániánk fundamentumában járó dolgok mindezek. Írja ugyan Kegyelmed aztat is, hogy az palotások mellé még két bataliomot akar küldeni: de jobban szerettem vólna, inkább az számát írta vólna meg Kegyelmed; attúl is tartok penig, hogy az Ecsedi ezere fejetlen láb lévén, mivel fűtisztei nincsenek, nem segítség lesz, de terh. Különben, én az Kegyelmed opinióját és hadak repartitióját helyesnek ítílem és helybenhagyom, — de még szükségesebbeknek ezeket, az mellyekrűl írok.

Ezen levelemet elvégezvén, jutottanak eszemben némely személyek, az mellyeket szükséges, hogy Kegyelmed az erdélyiek között felkerestetvén, első alkalmatossággal küldje hozzám, úgymint: Küküllő vármegyébűl Túróczi Jánost, Szakonyi Jánost, a ki radnóti udvarbíró vólt, Szarka Zsigmondot.

44.

Szerencs, 26. Aprilis 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha Kegyelmednek az utólsó postán semmi levelét nem vévén s híreim sem lévén, nem lett vólna, mit írnom: ád mindazonáltal okot ezen levelem írására az naponkínt reám csuporozó instansok, az kiket az reclutázó tisztek megindítottanak; de énelőttem hijában importunuskodván importunuskodnak: mert absolute mindeneket, az kik igazságokat mutathatnák is, az mustrára relegálom, inhibiálom az tiszteket, hogy velek ne alkudjanak; hogy mindazonáltal ezen praetextussal kereskedések ne indíttassanak: jónak ítílném, hogy Kegyelmed az tiszteknek megparancsolja, hogy valaki ollyan mostan felültetett, Egerhez hozzák űket, hogy messze — sok nyomorék lévén közöttök — ne fáradjanak, ott lehetne egy mustramester által dolgokat revideáltatni, és a kik conprobálják, hogy soha ezerekben nem vóltanak: adattassék neki oly passus, az mely mellett megmaradhatnának; bedugódnék így az sok híjábavaló tiszteknek szájok, és az kereskedést is eltávoztathatnák.

A mellett Budárúl szökvén egy német, ímé includálom examenjét, — s maradok, etc.

45.

Szerencs, 2—) Aprilis 1708. Károlyi Sándor úrnak.*

Most már valóban nem panaszolkodhatom, hogy Kegyelmednek büv tudósítását nem veszem: mivel alig expediálom levelemet, azonnal érkezik újabb, a mint is újonnan két rendbéli levelét vettem Kegyelmednek. Az mint Kassárúl eljövetelem alkalmatosságával értettem Keczer Sándortúl: Kecskeméti csak arra várakozik, hogy Ötvös tudósítását vehesse az incassált pénzrül, és hogy akkoron egyike mustrálván az másika kézrül-kézre fizethessen, különben e nélkül Kegyelmed is kevés hasznát veszi; hogyha azért valamely incassatio következik, csak írja meg Ötvös Keczer Sándornak, fogja ez amannak is elmenetelit sürgetni.

Az inquisitiót csak continuáltassa Kegyelmed, és adja tudtomra az mi nem jót lát benne.

Palocsai György dolgában oly parancsolatot fogok az Oeconomicumnak adni, — mivel az országnak mindegy, akár pecsétes kongó, akár poltura.

Az bemenő ellenségnek még ugyan innen felül is semmi híre egyéb nincsen, hanem írja Bercsényi uram, hogy az lovasságnak egy részét általlopogatja az Dunán Hajszter, oly hírt bocsátván, hogy ott akar próbát tenni; és minap Budárúl kiszökött német is azt referálta, hogy 600 gyalog stájer érkezett oda, Erdély felé menő szándékkal. Gondolnám, megírta Kegyelmednek Bercsényi úr azt is, hogy újonnan békává lett Békavárban az német; készül ugyan ellene Bottyán, s megválik, mit fog ellene véghezvihetni. Ezen Hajszter cselekedetibül azt ítílem, hogy lovas erejét általfordítván, az Kegyelmeddel practicált módja szerint egy csapást fog kívánni tenni az Dunán túl való földön, és egyenesen Budánál általvetvén az Erdélyben menő hadat, az sok felé való lárma alatt fogja azokat bészöktetni; melyrül ugyan Isten kegyelmébül tehetnénk, ha jók akarnánk lenni, csak ne kapdosnánk sok felé, order szerint járnának az tisztek.

---

*) Az egyes szám helye üres.

Hogyha Kegyelmed az kezehez jött sorson az Lajos Mihály subscriptiója alatt lévő czédulát érti, azt vettem ugyan: de ha mást, azt nem láttam; jó lesz ugyan ezt az állapotot vizsgálni, de én azon ember felől semmi rosszat nem supponálhatok: mert, a mint minap is írám, bizonyosan tudom, hogy ellensége Hodermarczkinak, — onnan penig már semmitsem remélhet. Az Krajnaságot én valóban vizsgáltatom s járatom: de bizonyára, nemhogy újítást tapasztalnék, de az előbbeniben is nem oly nagy fundamentomokat, a mint praesupponáltuk; mert sokaknak fassiójábúl tapasztalom, hogy sokakat avval csalt meg az feljebbemlített rosz ember, hogy consensusombúl járt Rómában, és hogy úgy kíván visszajűni, hogy már tűllem is impetrálhassa donatióját; magam is szeretnék mindazonáltal ottan hadat tartani, és ha az Kegyelmed commendója alatt több van mintsem kívántatnék, és ha az szükség ottan nem oly nagy, küldhet oda is, s majd Bercsényi úrnak is hasonlót írok, s mind a kettőtökbűl tudom az válaszomat, de szánom az Kegyelmed papirossát, mert mind az előbbeniekbűl is láthatom, hogy Kegyelmed mást gondolván, mikor ezt írta, csak feketítette. Abrukbányára is had kell, Kalotaszegben is kívántatik, Kűvár vidékén is jó helyütt van, s Máramarosbúl is nem kellett vólna elhozni. Ladány táján is felettébb szükséges, az Krajnán is kellene valamit hadni, s maga sem hagyhatja Kegyelmed magát had nélkűl, énhozzám is kellene küldeni; mégis, pro conclusione, — csak jobb vólna corpusban tartani az hadat. Még pedig Szepes vármegyét kifelejtettem. Itílje el kiend, kérem Kegyelmedet, mindezeket, ezeknél is nagyobbakat, ha az felső állapotokat kívánom vizsgálni.

Török Zsigmond referálá előttem az Kegyelmed levelével az moldvaiaknak sok kéréseket, kikrűl én még semmi resolutiót nem vehetek, míglen Egerben nem disponálunk felőlök; mert mi haszna lesz azelőtt kihozattatni űket, minekelőtte dispositio nem tétetik szegényekrűl.

Az máramarosi vicispánnak való vigyázást jól esett hogy megparancsolta Kegyelmed; ezen materiához való ez is, a mit Szent-Iványi ír levelében, kinek magam adattam instructiót, az mely tűlem directe nem tolláltatván, azért fél az számadással;

mivel mindazonáltal az hadi rendet tudja, ugyanazon levélébül látom, nem lesz fogyatkozás indúlásában. Az mi az hada fizetése dolgát illeti: ebben arra intendál, hogy mivel én Gál-Szécsben mondottam neki, hogy Kegyelmednek írtam azon fundusnak az Partiumban való erectiójárúl, azért nem praetereálja az első instantiát; most mindazonáltal assignáltattam nekiek 3000 forintot az aknárúl.

Az máramarosiak dolgát eleget vizsgálom, vizsgáltam is; se jobbnak, se rosszabbnak nem tartom az többinél: de mindenikénél együgyűbbnek; s mindeneket könnyen ígír, a mellyeket rajta megvenni, csak elhitettem magammal, pusztúlása nélkűl nem lehet. Biztatásbúl is nem mondom, hogy ne történjenek némellyek: de bizony akármikínt gondolkodjék Kegyelmed felőle, annak csak akkor adok helyt, az midőn magam is convincáltatom, akkor penig lelkemisméreti ellen nem procedálhatok. Sehol sem vólna insupportabilis az mi terhünk, ha tudnák mindenütt rendiben folytatni az dolgokat; de csak e napokban is keservesen tapasztoltam Abaúj vármegyében, hogy raktam, raggattam úgymondván, szájokban az dolgokat: mégis kezdeni sem tudják az dolgot.

Kis-Marjai és Mulykóék dolgában elfelejtettem Kegyelmednek minap megírni pro cautela, hogy még Erdélyben observáltam, mely erőssön kívánta vólna Barcsai Ábrahám ennek tűlle való függését, s úgy látom, most is urgeálja ezen számvételnek praetextusa alatt, mellyet kívánom, hogy Kegyelmed úgy kormányozzon, hogy mivel neki mint vice-praefectusomnak directe tűllem vagyon dependentiája: dolgaiban magát az tanács ne avassa, hanem pure csak egyedűl ezen most interveniált törökökkel való confusiót megvizsgálván, küldje Kegyelmed hozzám az relatiót. Kegyelmed penig más szolgálatokra ne distrahálja űtet: mert nem lehetek magamnak ellensége, hogy per justa et licita media ne kívánjam én is folytatni oeconomiáimat; s valamint másoknak praejudicálni nem kívánok, úgy meg sem engedhetem, hogy akárki is piszkáljon fejedelmi és földesúri jussaimban.

Az ellenség motusirúl nincs mit írjak: mert helyesnek látván az Kegyelmed dispositióit, azoknak effectuatióit kívánom.

46.

Szerencs, 1. Maij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezelőtt egynéhány nappal vévén az Kegyelmed 23. praeteriti irott levelét, hogy reá teljesebb választ adhassak, szükségesnek ítíltem Huiszentet megvárni, ki is tegnapelőtt estve Monokon elébb, azután itt is jól megittasodván, tegnap kornyadozva vala szemben velem; én is discursusiban úgy kormányoztam, mintha Kegyelmednek még levelét nem vettem vólna az vélle való discursus iránt és az midőn az tractának dolgait elől hozta, azt feleltem, hogy reméllem, az Kassán tett végezésem szerint, jövetelinek hírére nézve megmondotta Kegyelmed az tracta iránt való resolutiómat; kire felelt: igenis, aztat megértvén, írt is az angliai követnek, mivel peniglen én is mindazokat confirmáltam, újonnan is küldi currérját, pro accelerando negocio; és disponáltam, hogy várja meg az választ. Declarálta aztat is előttem, hogy kész az császár az erdélyi fejedelemség ideengedésére és az német praesidiumok kivitelére s Magyarország magyarok által való administráltatására; és az midőn kérdést tettem vólna: ha ezeket az ministerek declaratiójábúl mondja-e? az érsekekre revocálta magát. Ha ezek így vannak azért, éppen nem látom, miért kellessék differálni az tractát? mert mind könnyebb az többi, ha ezek meglesznek, az gvarantiát is megígérvén, melyrűl én úgy gondolkodom, hogy igenis, az czárt ki ne rekeszszük, de hogy a svécusnak is hasznát vehessük jövendőre, kívánjuk suo tempore, hogy az universalis békesség által újonnan confirmáltassék az miénk is, és annak gvarantiája mireánk is extendáltassék. Az mediatiója is jó lesz most az czárnak, mellyet mivel úgyis vi colligationis már magára vállalt, azon lészek, hogy pro lucrando tempore Urbich és ezen követ által proponáltassam az udvarnak, melyrűl délbe fogok beszélleni vélle, és Kegyelmedet tudósítani. De reliquo, mind azon qualitásokat, az mellyekrűl Kegyelmed ír, és hozzánk való hajlandóságát tapasztalom. Reflectálhatja Kegyelmed magát, hogy ezelőtt talám két hólnappal küldött írásom is erre czélozott, hogy ha az békességet csinálhatjuk is, vontassuk ki ezén campaniát: mert csak látom, hogy nem vólt fundamentom nélkűl Augustus király iránt való opinióm.

Nagy dolog valóban, az mit mond, de az midőn kérdeztem: quid securitatis possumus habere? arra nem tudott mit felelni; hiszem, ha látjuk, hogy van indúlatja az tractára, akkoron a szerint cselekedhetünk; öcscse elbocsáttatásával azalatt lesz időnk ennek correspondentiája által ezen dolgok elaboratiójában, s úgy ítílem, kedve van az moszkva szolgágálatra, lesz az békesség megcsinálására is, csak ne biztassa az udvart, — eleget szolgál most egyszer.

Ezen levelem eddig való írása után újonnan szemben lévén az követtel, proponáltam az mediatio dolgát, az melyrűl jelentette, hogy proponáltatott tűllők, de hogy még semmitsem resolvált az bécsi udvar; mivel penig szükségesnek láttam, hogy ennek előttünk való kedvességérűl Urbiknak írjak, aztat megcselekedtem, ollyan formában, hogy ha az békesség tractája valamikor reassummáltatnék, mivel az czárnak eddigis hozzánk való hajlandóságát és barátságát tapasztoltuk: reméllem, hogy az mediatióban való kegyességem megmutatásában meg nem fog fogyatkoztatni; azt ugyan meg kell vallani, hogy arra ezt jobban szeretném amannál, mert már 23 esztendeje, hogy már Bécsben lakik, és mihent valamely urától revocáltatik, azonnal más szolgálatra él, hogy helyébűl ki ne bontakozzék, és erre nézve keresi az udvar kedvét. Mondotta ez aztat is, hogy ű lett vólna az, ki az czárt persvadeálni akarta, minekelőtte velünk tractált, hogy az nagy alianczіában lépjen, de ez disvadeálta; már én ezt megtartóztatom ezen küldött currérjának visszajöveteléig, s tovább is, ha lehet. *)

47.

Szerencs, 4. Maij. Károlyi úrnak.

Az kúnok ellen való panaszait praefectusimnak el akarván igazíttatni, ideérkezék Mónai Pál is, és midőn tegnapi napon újonnan expediálni akartam vólna: hozták néki hírűl azon kúnságnak Kegyelmed parancsolatjábúl következett elosztatássát, úgy, hogy zászlójokot is pusztán hozák utánnok, mivel más ezerekre vitettenek; inkább hiszem ugyan, hogy az illyen rendetlenségek nem Kegyelmedtűl, hanem az Kegyelmed páten-

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

sivel abutáló tisztektűl erednek: de tagadhatatlan az is, hogy felettébb is jól esnék, szükséges is, hogy az illyen parancsolatokat másra magyarázó haereticusok megbüntettessenek, mert ebbűl semmi jó nem következhetik. Emlékezhetik penig Kegyelmed, hogy már ezelőtt három esztendővel resolváltatott vala tűlem, hogy valamint az hajdúvárosbeliek, úgy a jászokkúnok is akármelly ezerekbűl is szabadossan reducáltattassanak, és ugyanezen parancsolatom mellett következendőképpen szegény Bakó kapitány is csuportossan tartotta űket és fegyverkedett velek, melynek tiszti Mónai Pálra szállván, semmi recrutázó avagy had-kergető tiszteknek nem lehetett szabadságában ezeknek elosztások; melyre nézve elmúlhatatlanúl kívánom, hogy ha azon sereg-osztató tisztek eztet magoktúl cselekedték, és oly verekedésre is a mint mondatik, fakadtak vólna, s Kegyelmed parancsolatján kívűl cselekedtek, megbüntettessenek, hogyha peniglen Kegyelmed parancsolatja mellett cselekedtenek vólna, informáljon Kegyelmed felőle, és hacsak nem valamely nagy consequentiájú dolgok miatt történt, bocsáttattassa Kegyelmed vissza azon katonákot, hadd szűnjék meg már egyszer az illyetén tiszteknek helytelen kereskedések.

Már penig, hogy az Kegyelmed 1. Maji írott levelére is térjek: valóban, én is óhajtva várnám már egyszer valamely mozgását az Erdélyben lévő hadaimnak, mert, a mint Kegyelmed maga is jól observálja, s egész télen is szemléltük, mind Kegyelmed orderinek inkább mentségében, hogysem executiójában fáradoztak a tisztek; valóban, kívántam vólna penig, hogy legkivált Palocsai, az kirűl régenten csaknem közönségessen a kikkel beszéllettem, alkalmatlan opinióval vóltanak, maga cselekedetivel contrariumot mutatott vólna, melyre kivált most lett vólna alkalmatossága, a melynek elmúlatásárúl helyessen panaszolkodhatik Kegyelmed; úgy tetszik, jobban esett vólna, ha már Kegyelmed Bagossit is hadta vólna fáradozni ordere executiójában, kivált meddig az ellenségnek motussa ki nem fog tetszeni: mert így hol egyre, hol másra tendálván Kegyelmetek, semmiben sem fog progrediálni, kivált ha az ellenség motussátúl vár, ki is ha offensive fog progrediálni, akkoron későn lészen, ha peniglen magát defensive

viselni akarja: csak hallad az idő; úgy látom, könnyön megalkudnának a hadak véle, hogy ők se bántsák, ha amaz nem bántja.

Az mi az partiumbéli vármegyék convocatióját illeti: azon terminus nem tudom, hogy fog stálhatni az egrivel? melyre való jelenlétit Kegyelmednek, hacsak az hadi operatiók nem impediálják, szükségesnek látom; melyre nézve ezennel fogom az convocatoriákot expediáltatni, sine specificatione termini, mellyet Kegyelmed beléirattathat, és pro motivo beléttetettetem aztat is, hogy magam kívánok jelen lenni.

A szarvasi puszta várnak épéttetését minden úton-módon impediáltassa Kegyelmed: mivel úgy látom, hogy a szegedi correspondentia és az törökországi communicatió impedimentumára nézve leginkább kívánja ezt véghezvinni az ellenség, s mód nélkül való szégyen is vólna, ha eztet 500 Aradban fetrengő rácz véghezvihetné. Az Nádudvarnál lévő hadakat — assecurálom Kegyelmedet, — hogy mindaddig helyben kívánom hadni, méglen fundamentális okokbúl eredendő avocatiója nem adatik.

Mivel Andrási Gömbseinél (így) semmitsem vihet: szőleinek elfoglaltatását megparancsoltam a munkácsi udvarbírámnak, s talám ez efficax medium lészen, a melylyel el fogom háríthatni az ország pénzével való kereskedését az rosz embereknek.

Mitűl eredhet Csáki László és Teleki Mihály közt az competentia? nem tudom; mert emez a hadi szolgálatokat nem tévén, amattúl nem lehet hogy az grófi titulussal és familiájának előbbségivel tanácsúron praecedentiát praetendáljon, mind az erdélyi szokás, mind a törvény és jó rendtartás observálása szerint.

Már ezen levelet elvégezvén, s elküldését csak az mai postára hallasztván, vettem az Kegyelmed 3. Maji irott levelit is; kedvessen is értem, Bagossi Pál tehetsége szerint véghezvitte az Pap-Mezéke tájéka pusztítását, úgy azt is, hogy az palotás-ezeremnek hozzám való jövetelit sürgetteti Kegyelmed; ugyanis már az több udvari hadaim mind együtt vannak, annak is itt kívántam vólna megvárni jövetelit, de tartván, hogy sok időre ne haladjon: Eger felé való indúlásomat e jövő csötörtekre rendeltem; az mi az vele küldendő segítség dol-

gát illeti: contentus lészek Bagossi és Kajdi batalionival. Az több dolgokat Egerben hallasztom, az hova igenis szükséges az Kegyelmed jövetele, csak egyedül kívánom annectálni az Ajtainak adandó salítrum végett, hogy igen szükségesnek látom, hogy az néki adattassék, úgy mindazonáltal, hogy tartozzék aztat szintúgy megfizetni, valamint más.

48.

Szerencs, 6. Maij 1708. Bercsényi úrnak.

Minekutánna az Kegyelmed 26. Aprilis írott levelét vettem vólna, annak tenora szerint azt gondoltam, hogy már Egerig semmi más tudosítását nem vészem Kegyelmednek; mindazonáltal csak rövid idő alatt azon kívül is kettőt vévén, mindazokat rövid válasz nélkül nem akartam hadni, noha ugyan azok nagyobb részül inkább Egerben felelhetők.

Az fővelő táboroknak helyheztetését és az operatióknak elrendelését mindenekben helyesnek látván, nincs mit írjak melléje, — csak egyedül kívánom, hogy valaha már egyszer helyes rendelésink effectussát is tapasztaljuk!

Az mi az ellenség készületit, styriai és egyéb nyomtatott híreket illeti: azokban is sok contrariumot találom, mert ezelőtt két nappal érkezett Velenczébül Kiszel névő inasom, az kit a feleségemmel küldettem vala, és experientiae gratia Danczkárúl Turnóval Párisban, onnan vele Velenczében ment vólt; jövetele alkalmatosságával keresztül-öszvegázolta a császár haereditaria provinciáit, Olaszországbúl Karynthián, Styrián, Bécsen, Morván, Slésián jövén által, bújdosó lengyel úrfi nevezeti alatt; azt referálja, hogy Karynthiában szemeivel látta, mikínt verték az parasztok az erővel recrutázó császár tiszteit; Olaszországbúl jövő regimenteknek penig semmi híre nincsen, sőt ottan több hadért imádkoznak; Bécsben létibe penig beszéllett Erdélybűl, Török- és Horvátországbúl jövő tisztekkel, az kik panaszolkodtanak, hogy sohol nem respectálták azon országokban az császár passussit, sőt, hogy az horvátoknak láttatik az császár ellen való készületeknek lenni, melyre nézve talám arra is magyarázhatni a styriai rendeléseket, úgy az Dráva-Száva mellett lévő gvarnizonok recruták által való felváltását

is, az mellyekbűl, hihető, fogják öszvegyüjteni az Krichpaummal Erdélyben menő hadat. Értette bizonyossan aztat is, hogy Bavariábúl Imperiumban mentenek az dánusok, melyek úgy lévén, nem kevés bizodalmunk lehetne ezen jövendő campaniához ; s ezek igen kölömbözők vólnának az moszkva követ relatiójátúl, az kinek minap mondottam, hogy talám az császár is azon okbúl kívánná az békesség munkájának megindítását, a mely okbúl ő nékünk javallja, hogy tudniillik még teljességessen ő sem láthatván által: hol micsoda ereje lehessen az francziának e jövő campanián? az iderendelt hadainak lejövetelit sem resolválhatja hertelen, hanem közhelyen a végre hadná őket örömest, hogy vagy két hólnapi időt, avagy többet is armistitiumok által kivontatván, és azalatt amannak is ereje kinyilatkoztatván: úgy bánhassék vélünk, mint Újvárba ; mivel bizonyosnak tartom, hogy akkor is nem Rabutín bontattatta fel az armistitiumot, hanem az hollandusok Flandriában subsequált victoriája, melybűl általlátván, hogy kénteleníttetni fog a franczia a Rajna mellől amoda hadát vinni: bízott az subsequenter lehozott három regimenthez, reménlvén, hogy Starnberg is ezek succursussával offensive fog agálhatni, és bennünket kétfelől megszorítani; most is azért nyilván hasonlót velünk akarna követni. Melyre semmit sem tuda feleln i.

49.

Szerencs, 9. Maij. Móldvában küldetett Dániel Péter főfegyverhordozónk instructiója.

Bizonyos dolgainkat illető, legkivált titkos dolgok megtudására küldettetvén Moldvában, Tekintetes Nagyságos Mikes Mihály úri hívünk s belső tanácsunkhoz: az útaknak alkalmatlan vóltára nézve, de legkivált azért is, hogy e] következendő parancsolatunkat annál sörényebben véghezvihessen, útját Károly felé végye, a hol Eötves Miklóst vice-districtualis commissarius hívünket felkeresvén, annectált parancsolatunk mellett az kezénél lévő kétezer magyar forintunkat tűle felvégye, és parancsolatunk szerint azon pénzt Ajtai által aranyúl felváltatván, — késedelem nélkűl continuálja útját Moldvában, Máramaroson által, magát az odavaló vice-ispán hívünknél insinuálván, és tűle parancsolatunk mellett kés erőt kérvén

A hova is Isten jóvóltábúl szerencsésseu érkezvén, a feljebbemlített Generálisunkat felkeresse, és fejedelmi kegyelmességünk ajánlása után levelünket megadván, szóval is bővebben declarálja, hogy minekutánna Ajtai által értettük vólna, hogy ő kegyelme oly hívünknek hozzávaló küldését kívánja, az kinek némely dolgainkat concernáló titkokat bátran aperiálhasson: jóllehet azon vóltunk, hogy azoknak megtudására azonnal béküldhessük, mindazonáltal némely, a Portára küldött expeditióinknak válaszát várván, — eddig való tartóztatását a végre ítéltük vala szükségesnek lenni, hogy ez következendő dolgokrúl bővebben tudósíthassuk; reménljük mindazonáltal, hogy azalatt is vehette az feljebbemlített Ajtai által az erdélyi operatiókrúl való tudósításunkat, mindazokbúl bővebben megértvén, micsoda okokbúl nem placidálhattuk a sokszor említett Generálisunk hadai béküldése eránt való kívánságát; mindazonáltal újonnan is az Portátúl küldött válaszunkbúl tapasztaljuk azon consideratiónknak helyes vóltát: mivel tudniillik követjeink leveleibűl úgy értjük, hogy az odabenn szorúlt híveinknek protectiója ugyan az Portátúl resolváltatott, de semmi úton-módon nem inducálhatták az Portát, hogy az onnanvaló irruptio megengedtetett vólna, sőtinkább positive tilalmaztatott, az feljebbemlített protectiónak denegálása alatt; melyre nézve azúta következett Görgény várának megvételit is considerálván, midőn már abba semmi módot nem látom: teljes reménségünket az innen kezdendő operatiókba vetettük, a mint is arra elégséges hadainkat rendelvén, járúlván Isten ő szent Fölsége országunkon könyerülő szent kegyelme, annak rövid idő alatt következhető felszabadúlását annál nagyobb fundamentummal reménlhetjük, mert bizonyossan constál előttünk az ellenség hadának nagyobb részérűl való kimenetele, felső tábori megerősétésére nézve.

Azalatt is mindazonáltal nem kevés szomorúsággal érezzük s eddigis éreztük az ő kegyelmével bújdosó híveinknek sok rendbéli fogyatkozásokat; de Istennel bizonyítjuk, hogy mégeddig semmi módját nem találhattuk az pénzbeli succursusnak: mert még Kis-Várdában is resolváltuk vala magunkat akármely fiscalis jószágunk, sőt az huszti dominium zálogban való vetésére is: csak annyira való pénzt találhattunk vólna,

az melylyel azon kibújdosó híveinknek lehetett vólna succurrálnunk; mivel jól tudhatja akárki is, hogy ámbár nagy kárunkkal is, de az rézpénz böcsének conservatiójára nézve, midőn örökös jószágunknak jövedelmét végig azon monétájúl folytatván, annál egyebet nem incassálhatunk, erdélyi proventusunk peniglen az tisztek rosz administratiója miatt anynyiravaló sem vólt, hogy az Mulykóék adósságát conplanálhatták vólna, melyet ugyan mi actu stricte examináltatunk: de azalatt is az üres cassábúl csak nem lehet az pénzbéli succursus, melynek valóságát ezelőtt két esztendővel bővebben megmutattuk vala, az midőn tűlünk meglehetett, de már mostanában az fejérpénznek szűk vólta miatt ezen extraordinaria költséget még az magyarországi cassábúl is teljes lehetetlenség, hogy suppleálhassuk: mert a szegénység felébe is alig praestálhatta az impositiókat; más az, hogy annak se perceptiójában, se erogatiójában magunkat nem ingeráltuk, hanem csak assignatiók által fizettettenek ki a hadak, a mennyiben kitelhetett. Úgy látjuk mindazonáltal, hogy igen kevesen emlékeznek meg hadakozásunknak czéljárúl és confoederatiobéli kötelességekrűl, a mellyet a végre ineáltuk, hogy mindnyája megbántódott szabadságit helyreállítsuk, és ez által senkisem mondhatja, hogy csak az én személyemért szenved, hanem mindnyájan egymásért, közönségessen magunkért, és maradékunk szabadságban való megmaradásáért; a mint is minden nyomorúságunknak czélja és boldogúlásunknak kívánsága ebbűl állván, bizonyára senki sem sajnálhatná magáért való szenvedésit. Kívánván mindazonáltal ebbe is megmutatni ő kegyelméhez való kiváltképen valóindúlatunkat: általa mostanában maga házanépi szükségére ezerötszáz magyar forintokat, Barta András ítélőmester hívünknek penig ötszázat küldünk; és mivel a végre expediáltuk emberünket Törökországba, hogy az ország költségére rendeltetett commerciumbúl s a törököknél adósságban maradott bizonyos summákot kezünkhez vehessük: mihent azokkal elérkeznek, assecuráljuk ő kegyelmét, hogy azonnal az praetendált gabona árát is meg fogjuk ő kegyelmének fizettetni, — az följebbemlített summát magunk saját költségibűl ajándékon küldvén ő kegyelmének.

Az mi azért már tovább az ő kegyelme bent való maradását, avagy hozzánk való kijövetelit illeti: teljes megnyúgodt elmével lévén az ő kegyelme hívségében, mind kijövetelit, mind benn való maradását optiójára hagyjuk, assecurálván arrúl is ő kegyelmét, hogy ha bennmaradása költségesnek tetszenék, és magát az kijövetelre resolválná: készek leszünk ő kegyelmének magunk örökös jószágunkban quártélyt adatni, és intertentiójárúl provideáltatni, — teljes reménséggel lévén, hogy ő kegyelme is az mostani szükséghez képpest fogja maga költségét és udvarát szabni.

Tertio. Kívánjuk azért leginkább aztat is ő kegyelmétűl, hogy ezen hozzája mutatott kegyelmességünket mind maga, mind az ítélőmester oly titokban tartsa, hogy más odabenn vagy kinn lévő híveinktűl meg ne tudódjék; mert akárki mint gondolkodjék, de teljes lehetetlenség, hogy kinek-kinek pénzűl provideálhassunk, — ez penig megtudódván, következendőképpen sok roszat okozhatna az irígység.

4. Az több, Moldvában bújdosó híveinkrűl végső resolutiónkat még ő kegyelmének meg nem írhatjuk: mert, mivel az itten kinn quártélyozóknak is intertentiója az magyarországi nemes vármegyéknek úgy acceptáltatott, mintha aztat készpénzűl az hadaknak praestálták vólna: már az hadaknak quártélyok cessálván, errűl is újobban kell végeznünk az feljebbemlített magyarországi vármegyékkel, az kiket mostanában Egerben legkivált e végre convocáltuk, a holott is bizonyost végezvén, azokrúl sem lészünk felejdékenségben, az kik mostanában Moldvában bújdosnak, és ő kegyelme is akkoron fogja venni parancsolatunkat irántok.

5. Mindezeket e szerint elvégezvén fegyverhordozó hívünk, mivel legkivált az táborozásunknak idein szolgálatjára szükségünk vagyon: a sokszor említett Mikes úrtúl mindenekrűl informáltatván magát, siessen mellénk jőni; útjának okát penig mindenek előtt oly titokban tartsa, hogy aztat, tiszti és kegyelmességünk elvesztése alatt senkinek, Mikes úron kívűl, meg ne jelentse, s instructióját is másnak — ő kegyelmén kívűl — meg ne mutassa.

50.

Berzék, 10. Maij. Károlyi úrnak.

Maga expressus embere által küldett két rendbéli levelét tegnapi napon vettem, és mivel az első csaknem mindinkább leveleimre adott válaszbúl áll: csak éppen az abák dolgárúl includálom ezen, Chilkónak szólló parancsolatomat, hogy tudniillik Szent-Andrási meghalván, az nyólczezer vég abának kezéhez való vítelét az Landor-Fejérvárrá érkezett franczia tolmácstúl várja, mivel ő a végre jött bé azon thessalonicai kereskedőkkel, hogy vele az megfizetések terminussirúl conveniáljon; mivel mindazonáltal már annyi vég kifizetődett: nem reménlem, hogy érkezhessék oly difficultás, az mely kezéhez való vítelit azon abáknak impediálhatná. Én az törököknek megfizetésére az debreczeniek kongóját is acceptáltam, sub assecuratione imputationis, az következhető quantumokban; melyre nézve, ha az ottlévő rézbűl ki nem telhetnék az adósság complanatiója, ebbűl is disponálhat Kegyelmed.

Az pap-mezeieknek nyakassága megbüntetése igen jól esett: mivel ezen cselekedetekbűl is nyilván általláthatjuk, hogy eddigis ellenségeink vóltanak; az marha mindazonáltal ne distraháltassék, hanem az erdélyi hadak szükségére fordíttassék vágónak, az mely arra való lészen, avagy commerciumra; hogyha mindazonáltal a szegénység resipiscálni akarván, az onnan való elszállásra resolválja magát, — adattassék vissza nekiek.

Már azért ezen két punctummal az első levélre való választ-adásomat elvégezvén, a másikát is a nélkűl nem kívánom hadni, noha ugyan kívántam vólna újonnan is elolvasnom az Kegyelmed velem communicált levelének párját: de ma idein indúlván Szerencsrűl, s tegnap estve vévén az levelet, nem vala időm az felkeresésére, mely mindazonáltal szükséges lett vólna, hogy mindakettőt egymással confrontálván, tehettem vólna ítéletet: mi okozta legkivált az válaszolást, és az idegen magyarázatot? Felettébb is kedvessen veszem mindazonáltal, hogy ebben is Kegyelmed tűlem vár, és az hazánk közszolgálatját minden particularis megbántódásának praeponálja, és olajt az tűzre ünteni nem kíván. Mivel már is általláttuk, hogy szerencse, ha ezen dolog is nem nékem fog tulajdonít-

tatni, az mint Újvárba történt vala: én is nem kívánom igyenyes válaszomat praecipitálni, kedvesen veszem mindazonáltal csak azalatt is Kegyelmedtűl, hogyha enyhétésében az válaszadás alkalmatosságával kíván fáradozni velem együtt, melyre nézve Isten Egerben szemben juttatván az válaszló féllel, onnan meg fogom Kegyelmednek írni, az oda való jövetele eránt való tetszésemet, s akkor sem lesz késő, — mivel úgyis csak két napi járó föld Károly Egerhez, ha az újvárosi vénasszonyt felülteti Kegyelmed az kocsiban.

Az mi az régi guldinerek dolgát illeti, úgy az ennekelőtte egynéhány esztendővel az némettűl deralváltatott bavarus és más herczeg máriássát is: mivel azt a császár akkori időben inkább csak azért cselekedte, hogy az pénzverőházaiban beadattatván, és maga képére verettetvén, haszna légyen belőlle: nem látom okát, miért köllessék az fejérpénz szűkét considerálván, azon monetát devalvált valorában hadni? Melyre nézve már némely vármegyékben auctiójárúl az előbbeni valor szerint parancsoltam, tapasztaltatott is foganatja az minapi tarczali vásárban; melyre nézve ímé, Kegyelmednek is includálok egynéhány pátenst, hogy az túlsó vármegyékben publicáltassa.

Az hadak szökését, gondolnám, legjobban tartóztathatnánk az békesség tractájának kézalatt való híresétésével; mivel egy-két hólnap alatt talám az polturának böcsi az széltében való acceptáltatása által helyre fog állíttathatni: akkoron, reménlem, ők is újonnan elfelejtik csavargó szándékjokat, s a szegénységnek is lészen consolatiója; ebben mindazonáltal, úgy az előbbeni materiában is, következendőképpen bővebben kívánom Kegyelmedet tudósítani. Mely alatt maradok, etc. *)

51.

Darócz, — Maij 1708. Károlyi úrnak.

Tegnapi napon ideérkezvén, ezen órában veszem az includált, Szegedrül irattatott levelet; melyre nézve ezen Istentűl adatott alkalmatosságot nem akarván elmúlatni, az egész udvari hadaimat ezennel expediálom arra felé Ordódival, és

*) Beniczky kezeírása.

egyszersmind curréromat is küldöm Nyúzóhoz, hogy az maga, avagy Besenyei és Szemere hadával éjjel-nappal költözzön által, és ezekkel magát conjungálja; kocsikot is szedetek az gyalogság alá. Mellyet is kívántam Kegyelmednek a végre tudtára adni, hogy tudhassa azon ezereknek onnan való eljövetelit, és valamiképpen contra-orderei ne menjenek, nem remélhetvén, hogy egyéb csapást okozhasson az Rabotín kísírésére öszvegyülekezett ráczság. Mindezeknek successusárúl penig, adja Isten, rövidnap alatt tudósíthassam Kegyelmedet! *)

52.

Agriae, 19. Maij 1708. Károlyi úrnak.

Szerencsrül való megindúlásomtúl fogvást négy rendbéli levelét vettem Kegyelmednek, az tegnapi cito-staphetáján kívűl; melyekre hogy választ nem adtam, bizonyára nem a vadászat vala oka, sőt ezen mostani időt is alig lophatom magamnak az válaszolásra.

Nincs mit írjak az előbbeniekre az hadi dolgokrúl: mert az Kegyelmed utólsó staphétája elegedendőképpen megösmertette az portások relatiójoknak hamis s tökéletlen vóltát; mert bizonyára nem tudom, ha még ezen hadakozásban hallottam-é véletlenebb hírt, mint a mellyet ír Kegyelmed, és az mellyeket még Gyürki Pál sententiája szerint is — mindenkor a roszat praevideálva — sem tudtam vólna előre ellátni.

Mivel peniglen ezen Kegyelmed portássi valóban roszúl kezdik az campaniát, és úgy tapasztalom, az örög asszonyoktúl kérdezik a híreket: nem tudom én, adjak-é teljes hitelt Csáki László leveleinek, vagy sem? mely ha hamis talál lenni, többször ő kegyelme bizony nem commendíroz, s most is elég gyalázatjára való dolog, hogy az ellenség motusának semmi circumstantiáirúl nem tudósít; mivel penig teljességessen oly opinióban vagyok, hogy ez sem egyéb portánál, óránkínt reménlem e felől való tudósítását Kegyelmednek.

Az Kegyelmed Bercsényi uram levelére adott válasza valóban jól esett: mivel az előbbeni levelét Kegyelmednek ugyanakkoron repraesentálta előttem, az midőn emez érkezett, és úgy

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

látom, mind az előbbeni Kegyelmed levelének explicatiójára nézve, mellyet értelmére reducálni kívántam, teljességessen sedáltatott elméje; melyre én is adjungálom mindakét részrűl a magyarországi articulusokat: a modo in posterum non fiat, anynyival is inkább, mivel már Keczer Sándornál megvagyon az Kegyelmed pénze, és mivel csak assignatiót kíván, ímé, azt is includálom Kegyelmednek.

Marjainál lévő kongó iránt tettem oly dispositiót, hogy a törökök fizetésére fordíttattassék, úgy az somlyai udvarbíró ellen való inquisitiórúl is parancsolatokat küldtem azon inquisitorok mellé, a kiket Kegyelmed proponál, Bakay vice-praefectusomat is adjungálván melléje, csak Kegyelmednek tessék az deutrumokrúl informáltatni őket, és azokat concinnáltatni Pongráczczal; azalatt is penig arestáltassa Kegyelmed reversálissa szerint.

Rabutín kimeneteliről jobb informatióim vóltanak Szeged felől: mert ő vasárnap estve hajókon odaérkezvén, hétfőn onnat elment, de az 15 száz lovasbúl álló hada, a mint ezen órában írják, csak most érkezett Makóhoz; én ugyan tegnap elküldettem az hadakat, de éppen semmi hírem nincsen az Tiszán túl valók felől, kik ha érkeznének, talám Isten szerencsét adhatna nekiek. Nyilván kitetszik ebbűl, hogy ennek securitást akar csinálni az Nagy-Bányánál lármáskodó német.

Ha szintén resolválnám is Hajszternek elbocsáttatássát: azon azokat szabadítani, az kikrűl ír Kegyelmed, nem lehet, mert Sassan mindazoknál sokkal régiebb raboskodást szenved, kinek szabadúlása felől még az franczia udvartúl is requiráltattam, – de sok okokra nézve nem resolválhattam még Hajszter szabadúlását.

Hogyha Betlehen János és Móricz István kívánságinak mindenkor eleget kívánunk tenni: arra nemcsak a dominium nem lészen elégséges, de bizony az ország is nem mindenkor sufficiálhatna, mert az mint az utólsónak humorát tudom, mennél többet fognak adni, annál többet kér; csak élésrűl provideáltasson Kegyelmed: beérik az kezeknél lévő munitióval; én ugyan az vice-ispánynak is újonnan parancsolatot adok, s Kegyelmed is tégyen rendelést felőle, etiam cum assistentia, hogy abban meg ne fogyatkozzanak.

Az ecsedi épületrül és mezei arteleriárúl nem említem, hogy vettem vólna Kegyelmednek tudósítássát; sőt az miútta Kegyelmed lÿtániát csinált az arteleriárúl, ingyen sem vélhettem, hogy mezőben is kívánja hurczolását, melynek se módját, se lehetőségét az inzenírek szűk vólta miatt most fel nem találhatom, hacsak folyamatot nem csinálunk az polturának.

Az Pekri regimentje iránt interveniált dolog példás büntetést érdemel, el se mulassa Kegyelmed circumstantialiter megírni és genuine: kik vóltak azon Kegyelmed jóakarói, az kik instructióm és Kegyelmed parancsolatja ellen merészlették eztet elkövetni?

Mivel ez elmúlt napokban vettem Brémer praepost levelét is, ki is írja, hogy parancsolatom szerint szerencséssen Landor-Fejérvárban érkezett: megparancsoltam neki, hogy mihent Temesvárra érkezik, Kegyelmedet informálván, várjon dispositiójátúl, melly útra fogja javallani jövetelit? Kegyelmed azért tegyen akkoron dispositiót felőle, a mint legalkalmatossabbnak fogja ítélni. *)

53.

Eger, 31. Maij, 1708. Károlyi Sándor úrnak.

Már alkalmas ideje, hogy Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, ma érkezék 25. Maij datált tudósítása, melybűl az nagy-bányiak iránt való circumstantialis relatióját Kegyelmednek értettem; de magam is egyéb opinióban felőlök nem lehetvén, az megfogattaknak az tartóztatásra való okát nem látom, a mint is Kegyelmed bocsáttattassa el őket.

Csáki László Kegyelmednek írott és nékem includált levelében, hogy az illyen történetek megesésétűl többször is tarthatunk: melyre nézve csak érthessem Kegyelmedtűl, micsoda ezerek legyenek azok, az mellyekbűl legtöbb szökik az ellenséghez, és ha lehetne-é remélleni az Tiszán által való gyöveteleket? másokat küldenék helyekben, avagy talám ott is jobb vólna házok népitűl messzebb, akár Várad alá, akár az Sárréti mellyékére, hogyha ottan hadra szüksége lészen Kegyelmednek, küldeni űket. Rosz principium mindazonáltal Csáki László

*) Beniczky írása.

részérűl, hogy mindétig egy úton jártatta portásit, s e következendőképpen penig az illyen véletlenség elkerűlésére jobbat nem lehet cselekedni az küldendő porták útja változtatásánál, melynek merre való menetele csak az commendérozott tisztnek constáljon; de mindezek felett legjobb vólna, az hadakat contrahálván és corpust formálván, hogy, ha az magazinumok megengedik, maga menne Erdélyben: mert másutt sehol oly notabilis corpusát nem tudván az ellenségnek, hogyha ez nem több az nagy-bányiak híre szerint kétezernél, nem hiszem, hogy Kegyelmedet Beszterczén megvárja, avagy ha megvárná, nem látom lehetetlennek az onnan való kiijesztetését.

Tovább is írhatom Kegyelmednek, hogy Bercsényi uram elméjében Kegyelmed ellen több idegenséget nem tapasztal, az én assignatióm kifelejtése penig csak Beniczky vétke vólt; akarom mindazonáltal, hogy Kegyelmed ígíretemben nem kételkedik, melyben tovább is meg nem fogyatkozik.

Az somlyai inspectorrúl Marjai nélkűl is inquirálhat Bakai; az Huszt várában tétetendő provisio iránt penig újobban reiteráltam parancsolatimat.

Toroczkaitúl küldött attestatio nem teljeségesen megvethető; és mivel már maga is ideérkezett Pekri, mind ezt, mind más állapotokat nem hagyom feledékenységben.

Hogyha még az abruk-bányai aranyat Ajtainak el nem küldötte Kegyelmed: küldje kezemhez az terméssaranynyal együtt, melynek bizonyára több hasznát fogja doctor Lang venni, a ki nem régen is kért tűllem bizonyos tinctúrák praeparatiójára.

Úgy vélem, hogy az békési ráczság újobban Szarvassá válik; mert az mint ezelőtt harmadnappal Szeged várossán fogott lajtmán, úgy más egyéb informatiókbúl is értem: az aradiak mind Makónál vadnak, az honnan még sem költözött által az német, hanemha onnan vigyázás kedvéért küldte vólna fel portássát. *)

Szűcs János iránt az Kegyelmed projectumát is helyesnek látom; hogyha mindazonáltal az voluntír tisztek is akarnak

*) E kikezdés a protocollumban keresztűlhúzatott.

melléje menni, ne impediálja Kegyelmed, mert fog az tülle függeni, az ki melléje kívánkozik.

Halász promotiója igen idején vólna, — s kivált minekelőtte megtudja Borbély Ferencz tisztségét.

Veselényiné iránt való Csáki László levelével, hihető, úgy járt Kegyelmed, mint én az assignatióval, a melyrűl mindazonáltal actu úgy informála Benyiczki, hogy elküldettetett Kegyelmednek.

Az palotás-ezerem ezelőtt egynéhány nappal ideérkezett, úgy Szemere is Besenyeivel, kik is alig állottak ezer emberbűl; melyre nézve felhajtásokrúl szükséges hogy disponáljon Kegyelmed, és mivel az ellenség mostani dispositióira nézve nem ítílhetem szükségesnek lenni az palotásim Sebesvártt való maradásokat, azokat is mennél hamarább küldje Kegyelmed ezerekre. Bagosi bataliumja is új dolmányosan, rongyos gatyáson gyüve az táborban; de mivel Bercsényi uramtúl úgy értem, hogy az nadrágok is kiadatott vólt, reménlem, hogy azokat is el fogja küldeni Bagosi, úgy fizetéseket is, mivel mind néki, mind Almásinak az Kegyelmed cassájára volt assignatiója, — melyrűl, úgy tudom, bűvebben fog Kegyelmednek írni Bercsényi uram.

Ezen órában az udvari hadaimmal és Szemeréékkel az német ellen küldetett Györki Pál írja Kőrösrűl, hogy még az elmúlt vasárnap az német Martonos felé ment, az rácz penig viszont általtakarodott az Tiszán; melyre nézve méltónak ítílem az ellene való vigyázást, annálisinkább, ha Békés táján kimutatta magát.

54.

Eger, 31. Maij, 1708. Károlyi úrnak.

Alig expediáltam tegnapi staphetámot, hogy vettem az Kegyelmed 28. Maij írott levelét is, melyre az következendő sessio előtt rövideden kívántam Kegyelmednek felelni. Nem lehet Fügenerális Bercsényi úrnak ellenére az Kegyelmed tisztek által teendő relatiója, kivált az generalis mustra után, az jó rend is azt hozván magával. Az Kegyelmed levelének második punctumát, megvallom, nem teljességgel értem; mert nem jut eszemben, hogy az mustramestereknek az Regula-

mentum szerint oly hatalom adatott vólna, az melly által fűhadnagyokat constituálhatnának, se hogy Palocsai sokat hányhassa-vethesse az capitulatiót, mely ha szintén extálna is, de nem javallhatnám neki, hogy hozzája ragaszkodjék, mivel az ezere felállításában annak nem satisfaciált; mindazonáltal errűl bűvebben informáltatván, fogja Kegyelmed Generális uram (Bercsényi) által venni resolutiómat.

Katona Mihály elmenetelivel egy rosz emberrel kevesebb van; hogyha kézben találna akadni, ne is várja Kegyelmed resolutiómat felőle. Informatióit az mi illeti: úgy látom ex consequenti, hogy eddigis nem vólt annak elmulatója, nem is fog többet tudni az ellenség, mint elmenetele előtt tudott; azt is elhitettem magammal, hogy Máramaros megbolygatásának is nem lesz elmulatója, ha Kegyelmed egész corpusát nem contrahálja: mert akárki mit mondjon, de haszontalan Kegyelmednek gondolkodni felőle, hogy az keze alatt lévő haddal s még annál többel is Abruk-Bányátúl fogvást Máramarosig megoltalmazhassa az országot. Hogyha az német generális portázással kíván agyarkodni: haszontalan annyi sok haddal őriztetni az az stompokat, se Zsibótúl nem fogja Kegyelmed oltalmazhatni Máramarost; ha peniglen Toroczkait Abrugyon hagyván Ölyűs hajdúit maga mellé vészi, az lovas hadakat contrahálja: magában megújúl az hadnak az szíve, számának látására, és hosszú lineáját az ellenségével összvevetvén, abstraháltatik elméje az labanczságtúl; s ha az német nem több 14 standárnál, Beszterczében is bérekesztheti Kegyelmed. Én innen bizonyára az hadakat nem distrahálhatom; és mivel reméllem, hogy ezen a héten vége lesz az gyűllésnek: az más héten indúlok az Vág mellyékére, és ha ellenségnek ereje szaporodik, oltalmazom; ha mostani statusában marad: magam hírével aggrediálom postirungjait; ráérkezünk azután erre is, ha Isten ott ád szerencsét, — mert úgy látom, csak hijában várjuk azt, hogy megdögöljék az német.

Azon dologrúl az melyrűl Kegyelmed az attestatiót küldte, folytattassa az inquisitiót, Serédi Istvánt penig hivattassa, ha gyűni nem akar, hozattassa magához, s küldje hozzám.

Az Huszton lévő minorita ok nélkűl meg nem fogattatott, s az mint jut eszemben, az lehet az ki a szökött, szolgá-

latomban levő németeket nem akarta absolválni; de mivel annyiravaló sanyargatását nem kívánom: ha módot talál Kegyelmed benne, küldje Eperjesre az provincialis kezéhez, a ki is igaz ember lévén, reméllem, úgy fogja megzabolázni, mint azt a ki Munkácson raboskodék.

55.

Eger, 3. Junij 1708. Károlyi uramnak.

Noha Kegyelmednek az elmúlt alkalmatossággal írtam vala az sebesvári hajdúknak eljövetele felől: mindazonáltal tegnapi napon végére menvén Szent-Iványitúl, hogy némellyek azon hajdúk közzűl elszélledtenek vólna, szükségesnek itíltem újonnan írni Kegyelmednek felőle, ezen tisztet küldeni, a kinek tartozni fog Munkácsi azon hajdúkat visszaadni, és mindaddig személyében az regimenttűl nem absolváltathatik, míglen mindenekrűl számot nem ad és tisztit resignálja, azalatt is mindazonáltal tartozik azon hajdúkat statuálni, és ha szintén — mellyet nem reméllek, hogy praesummált vólna cselekedni, — némellyeket ezerében valamely tisztségekre applicált vólna is, az jó rendnek megtartására nézve is küldje vissza.

E napokban kerűlt hozzám Pongrácz secretariusom expeditiója alatt egy levél, ily nevezet alatt: „datum ex deputato Consilio Transilvanico," mellyet, csak elhitettem magammal, hogy reflexio nélkűl cselekedett; de mivel az deputatio nevezeti oly dühös névben vagyon az erdélyiek előtt: jobbnak itílem, hogy azon nevezet supprimáltassék, úgy tétetvén fel: „datum ex Consilio Dominorum Consiliorum Transilvaniae," evvel csak egyedűl azt akarván kerűlni, hogy az nyughatatlan elméknek az haszontalan beszédre ösztön ne adattassék.

56.

Eger, 6. Junij 1708. Károlyi úrnak.

Kegyelmed 1. Junij datált levelét vettem, és annak inclusájábúl igenis, látom, mely kevés okok vala az labanczság szaporodásárúl tett panaszokra. Az mi az commissariusoknak és vármegyéknek sok sivása-rívása, de kevés gabonával tölt

magazinumit illeti: az ollyanokkal bizonyára mik is itten eléggé bűvelkedünk; de mivel in casu necessitatis úgy kell az embernek magát segítni, az mikínt lehet, igen meg fogom dézmálni az panaszokat az mellyek előmben fognak jűni.

Az máramarosi confusiónak avocáltatására helyesnek látszik ugyan azon egynéhány regimentnek béküldése: de ha Kegyelmed is velem együtt reflexiót tészen az commandója alatt lévő hadakra és tisztekre, és ugyan ki akarjuk keresni az az okát: mi légyen az oka szívek elolvadásának és egyéb sok rendetlenségeknek? ab experientia feltaláljuk, mely lassan eredénk ezen sárban, a melyből hogy kiverődhessünk, bizonyára más principiumokat kell keresnünk. Juthat azért Kegyelmednek eszében: ha szintén csak az zsibói harcztúl fogvást is akarjuk felvenni annak okának keresését, azonnal meglátjuk, hogy az vala az kapitányoknak dicsőséges principiumja, hogy apró s lopó portákkal lopják ki ez világbúl az németet, kiknek egyéb nyeresége alig vala, hanem, hogy most is vágánk két németet, most is hozánk hármat! Mely dicsőséges vitézeket mikor kérdezék: tu, quis es? hol béres, hol szóga lett belőlök, a kiket az gaz-szélen nyomorítottak meg, nagy triumphussal szaladtak vissza lopó uraimék; mely után erőssebb portákat küldvén, teljes dicsőségek vala, az midőn mondhatták, hogy megszalasztották az magában megfordúló és az hadi rend szerint dandárjára menő, elől- vagy hátúl-járót, egész az truppig űzvén; nyakra-fűre üzettették magokat az rácztúl, s ususba ment, hogy szaladni kell akkor, mihent az truppot eléri az német, melynek megbontása nem nékiek való. Végtére az elmúlt télen megpróbálánk aztat is, hogy corpusocskák által folytattuk az hadakozást, mellyek mihent elcommandéroztattanak, egynéhány portácskát fiadzván, teljes nyereségek vala, ha olyan hírt kaphattak, az melylyel megtérések alkalmatosságával megmenthették magokat, s kifáraszthatták lovaikat. Most penig észrevehetjük, hogy mindezen modalitások által csak nevelkedik az szíve ellenségünknek, s fogy a miénk; mert noha a sok felé való operatiókkal eleintén megindítván az hadakozást s ellepvén az országot, sokat nyertünk: annak az oka csak az vólt, hogy az földnépe szaporítván hírünket, jobban-jobban rémítette ellenségünket, az ki már felvévén hadakozá-

sunknak módját és hadaink gyengeségét, senkitűl nem fél, mert senkit sem lát, az híreket contemnálja; kire nézve nem hiszem, hogy ezen Kegyelmed mostani expeditiójának is más vége légyen, hanem, hogy bé fogják nyargalni az országot, (mellyet az ellenség úgyis tud, hogy égetni nem fogják, és ha szintén cselekednék is, avval nem gondol) hírt fognak Kegyelmednek visszahozni, hogy sehol sem akadhattak az németre, sivással-rívással panaszolják lovaik romlását.

Mindezekre nézve javallanám Kegyelmednek az hadaknak contrahálását: mert soha az országnak s az hadaknak jobb szívet nem fog Kegyelmed csinálni, mint ha maga erejét megmutatja nékiek, se az ellenségét jobban csonkítani s az illyenektűl elszoktatni, mint ezen a móddal. Szükséges ugyan elöljárót az tábornak bocsátani, de csak annyira, hogy tudhassa, az corpus: hol jár amaz, és annak megsegítése bíztában újobban keménkedhessék, és az Kegyelmed közel való lététűl tartván, necsak marhahajtásrúl gondolkodjék.

Az mi Palocsai Várad alatt való hagyását illeti: oda, megvallom, serínyebb embert szeretnék: mert az mennyiben én tudom, kevés bizodalma van hozzá az katonának, sokan el is idegenedtek az ő commendójátúl, ha nem mondják is Kegyelmednek: mert a magyar szokás szerint nálam panaszolják azt, a mi ott nem jó, s más előtt mondják a mit itten rossznak látnak.

Az hajdúvárosok dolgárúl úgy az egyéb hadi állapotokrúl, úgy tudom, bűvebben fog Kegyelmednek Bercsényi uram írni, melyre én is revocálom magamat,— maradván, etc.

57.

Eger, 7. Junij 1708. Kray Jakabnak, Danczkára.

Az Kegyelmed Berlinumbúl írott utólsó levelét ez elmúlt napokban vettük, s igen kedvesen értettük azon udvarnak irántunk való jó szándékát, és hogy még eddig ottan semmi sem hallatik az Augustus király succursus-adásárúl az császárnak; könnyen el is hitettük magunkkal, hogy lehetne azon pénz dolgában megszűkült királytúl hadakat vennünk: de arra az ország cassája nem érkezvén, maga jól tudhatja Kegyelmed, hogy az danczkai fundus nem sufficiál, s bár csak az fegyver

bészállításában találhatnánk jobb módot, — vólna elég ember Magyarországban !

Vettem e napokban Bonak uram levelét is, a melyben kívánja az erogált és Kegyelmedtűl küldött summáknak generalis quietantiáját ; de ugyanez a postán írtam meg, hogy elébb tülle fogom elvárni, mellyik assignatiómat akarja megfizetni Danczkán, mellyiket nem? azon kívűl is szükséges lévén, hogy azon computus extendáltassék az egész summákra, az mellyeket még Kegyelmed az feleségem elgyöveteléig erogálni fog; a mint is szükséges, hogy jó karban hagyja Kegyelmed az dolgokat, hogy ne kínteleníttessem ezután embereimet fárasztanom, mivel úgyis megírtam, hogy kedves dolog lesz előttem, ha egy ollyan embert küldenének hozzám, a ki folytassa az assignatiókat. És noha Bonak uram egynéhány leveléből, s legkivált azon propositiójábúl az mellyet Kegyelmed által tett, hogy tudniillik hagyjam azon pénzt interesre Párisban: meg tudná mutatni, hogy azon subsidiumok számomra adattattanak, az ottvaló adósságok megfizetése után kész vagyok az magam részérűl való praetensiónak renunciálni, úgy, hogy erogáltassék azután arra az szükségre, a melyre gondolják legszükségesebbnek lenni; noha eddigis maga tudja Kegyelmed, hová erogáltatott azon pénz? mely ha résziben szükségemre fordíttatott is, most actu concinnáltatom az extractust, a melybűl ki fog tetszeni: mit adtam eddig az magamébúl az országnak? nem azért, hogy szánnám tülle költségemet: de csak egyedűl, hogy lássák, hogy avval is csak az cambiumokat akartam elkerűlni. Melyre nézve, mivel ezután cambiumok által kelletik Párisban, Velenczében és Rómában lévő követeimnek az pénz: keressen Kegyelmed oly kereskedőket, az kik által folyhassanak cambiumim, itt letévén az pénzt. Bárcsak most lehetne hertelen megfizettetnem Párisban az ötszáz duplombúl álló taxa-pénzt az aranybárány pátensiért, mellyet Torsi uram kezéhez akart adni Kökényesdinek: de mivel nem vólt parancsolatja, nem vette kézhez; kívántatnék még ehhez 12-ezer tallér az aranybárány megvételére is, az mellyet ott számomra alkudt meg ; de megvallom, most annak kifizetésére hertelen nem érkezhetnénk, hogyha szüretig el nem akarnának várni, vagy Bonak nem antici-

pálná az pátensért való taxa-pénzt; mindazonáltal akárhonnan. azon légyen Kegyelmed, hogy kitelhessék: mert ezen inclusában parancsoljuk néki, hogy kezéhez végye. Én valóban, nem kevés csudálkozással értettem levelébűl, hogy mióta elment, levelemet nem vette, jóllehet gyakran és nagy dolgokrúl írtam néki, és mindazokat az poznaniai palatinának küldöttem; nem tudom: mi okbúl maradhattanak el? Az mi az Kegyelmedtűl felvett asszúszőllő-borokat illeti, azoknak megvételét praecipitálta Kegyelmed: mert magamnak is még alkalmasint lévén asszúszőllő-boraim, könnyebb lett vólna azokat most megígírvén odaküldeni, mintsem amazokat drága pénzen megvenni; legalább legyen Kegyelmed azon, hogy az enyimekre árost szerezzen Kegyelmed, hogy ezeket eladván, az creditorokat contentálhassam.

Hogyha már az jaraszlai jószág dolgainak vége szakadott, igen akarnám, ha Kegyelmed Prussiában oly lengyel, oeconomiához tudó embert szerzene, a ki azon jószágnak administratora lehetne: mert úgy látom, hogy nem fog állandó lehetni Missuna benne. Mivel látom aztat is az Kegyelmed levelébűl, hogy az constantinápolyi computusok eltévelyedtenek, melyre nézve ímé, includálom azoknak generalis extractusát; ez idén is oda százötvenezer liverrűl, mely ötvenezer tallért tészen, cambiumokat küldöttem: de mindazokrą is assignatiót adván, ott sincsen pénzem. Az ideváló hírekrűl secretariusom bűvebben fogja tudósítani Kegyelmedet.

58.

Ecsed, 17. Junij 1708. Károlyi úrnak.

Alkalmas ideje, hogy az Kegyelmed levelét nem vettem; hanem tegnapi napon estve érkezék Petrovai az Kegyelmed 10. Junij datált levelével, melybűl noha véletlenűl, mindazonáltal örömmel értettem Nyúzó szerencsés actusát; adja Isten, hogy annak continuatióját és az Gronczfeld regimentje ellen feltett szándékának is effectussát érthessem; a mint is nincsen kétségem benne, hogy succedálni fog próbája, ha oly szívesen folytatja, a mint kezdette. Így az ellenség is bizonyára megszűnik az lármázó híre kötésétűl, az mellyeket, megvallom, én tovább is részszerint az máramarosiak félelmének, az ellenség

részérűl penig álnok practicának tartom; evvel mindazonáltal nem akarom azt állítani, hogy Máramarost meg ne próbálhassa, de hogy abban megfenekleni kívánna, teljes lehetetlenség hogy elhitessem magammal. Nem ok nélkűl reménlhetem penig megszégyenítését, hogyha Kegyelmed tovább is jó vigyázásban lévén, csuporton fogja tartani az hadakat, és provisiója lévén, úgy kíván operálni. Balitílettel vagyon Kegyelmed felőlem, ha magával elhitette, hogy egyébre czéloztam vólna az minapi elmélkedésemmel, hanem csak egyedűl, hogy Kegyelmed is magát reflectálván az elmúltakra, jobb ideát vehessen magának az operatiók folytatásában; de úgy látom, sok rendbéli declaratióim után is nem a szerint magyarázza Kegyelmed szíves indúlatomat, mint kívánnám, s reméllem is, Kegyelmed idővel meg fogja tapasztolni, hogy nem egyéb vólt az oka írásomnak ennél. Hogyha az ellenség között uralkodó pestisnek híre confirmáltatik: úgy látom, nem hijában vártuk eddigis veszedelmének az óráját. Bezzeg, nagy bajtúl mentene meg az Isten, hogy az többi közzé is terjesztené ezen ostorának súllyát!

Az hadak tabelláirúl és egyéb állapotirúl, úgy vélem, Eötvös Miklós által is lészen Kegyelmednek elegedendő válaszsza: noha, úgy tudom, újonnan is fog Kegyelmednek mindenekrűl írni Fűgenerális uram.

A Kűvárbúl kiszökötteket szükséges hogy minden tehetségével azon légyen Kegyelmed, hogy megfogattassa; kikrűl is azon vagyok, hogy példát kívánok belőlök statuálni. Huszt várában, reméllem, hogy már eddig cessált Móricz desperatiója, az kinek még Eger alól küldöttem pénzt az praesidium megfizetésére, az odarendeltetett kapitány által; de csak tudom én azt, hogy avval is nem fog megszűnni az ő petyegő panaszsza.

Rédei Pál válaszsza honnan eredett? könnyen általlátható dolog; de mivel qui nescit dissimulare, nescit regnare, csak úgy látom, el kell ennek is várni az idejét s óráját.

Az hajdúvárosok iránt következett végső resolutiómat, reméllem, eddig Kácsándi által megérthette Kegyelmed: mert válaszolásom után jobban megértvén az velek ineált alku-

nak continentiáját, helybenhadtam az Kegyelmed dispositióit. *)

Hogy Gődény Pál maga rosz-viselését continuálni fogja, abban régtűl fogvást nem vólt kétségem; hogy penig az ezere iránt assequálhassuk intentumunkat: bízvást reáruházhatja Kegyelmed az maga nevét ideig; penig, hogy elértem, hogy már Kegyelmed is hajdúvá akar lenni, elhiszem, teljes contentuma lészen Bagosinak, kit már ezentúl Kegyelmed az „talpas" névvel nem igen fog csúfolhatni.

Az Kegyelmed küldendő emberének Danczkáig facilitálhatom az útját, nem is lesz difficultás az bemeneteliben; de fogja-é kihozhatni az karabélyokat? azt bizonyára nem tudom: mert azoknak kihozattatásában is, az mellyeket tavaly ott vétettem, még nem találtam módot; de való, hogy magam embereiben is vólt fogyatkozás.

Munkácsi János levelét Fűgenerális úrnak adtam, az ki most sem tudja: ha van-é szolgálatjában? de ha ott találtatnék, meg fogja fogattatni.

Itt, hálá Istennek, jóhírű szelek kezdenek fújdogálni; mert az franczia király adatta tudtomra, hogy a bavarust a végre küldötte az Rajna mellé commendónak, hogy országával és per consequens velünk lehessen communicatiója, Flandriában penig maga onokáit küldi, az mely jele hada erejének. Melyre nézve Isten jóvóltábúl úgy fordúlhat dolgunk, hogy mink is ez idén sokakra időt fogunk nyerni, az mellyekre mégeddig nem érkezhettünk, kivált ha Kegyelmed oly statusban érzi magát lenni hadaival, hogy az Erdélyben lévő kevés ellenségnek resistálhat.

59.

Vadkert, — Junij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapi napon négy óra tájban vévén az Kegyelmed válaszszát: nemannyira az vadászat, az melyben talála, mint az dolgoknak fontosabb consideratiója kívánta, hogy az reggeli nyugodalom és úgymondván az vánkos tanácsával éljek. Bizonyára, kibeszélni is sok vólna, nemhogy az írásbúl manuscriptum-könyvecske nem telnék, ha mindazokat le akarnám

*) Ezen kikezdés a protocollumban keresztül van húzva.

írni, az mellyek pro et contra occurráltanak az kezdendő operatiórúl; a mint is tagadhatatlan, hogy vagy általugrik, vagy el nem éri elmém Hajszter conceptusit, maga és ű általmenetelekben; de viderint ipsi, — éljünk mi az alkalmatossággal! Újhely ellen való operatiónkat én is, megvallom, leghasznosabbnak látom: de mivel ezen campaniának ez lészen legelső formalis operatiója, az melynek successusa még más hadakozásokban is mind neveli, mind fogyasztani szokta az hadak szíveit: úgy kezdjünk hozzá, hogy véghez is vihessük, s egyszersmind magunkat az harczra is resolváljuk, s ahhoz készüljünk, mivel két batalium németnek sánczbúl való kivétele formalis obsidiót involvál magában; mert, noha ugyan gyakran tapasztoltam, hogy az ellenség contemnálván bennünket, ritkán csinál ollyan sánczokat, az mint az rendi hozná magával: de mivel Staromberg munkája, az ki, meg kell vallani, secundum vera principia belli folytatta vala az hadakozást, könnyen supponálhatni felőle, hogy annak rendi szerint erősítette hármas sánczait; az mellyek úgy lévén, vagy öreg-ágyúkat kell ellene vontatnunk, az mellyek az Vágon való általvitelében nem kicsin difficultások lesznek, avagy apróbb ágyúkat vivén által, heteket fogunk tölteni előtte, és így kétségkívűl mind az elsők nehéz vólta és késedelmes vitetése, mind az második késedelmeztetése miatt időt adunk az ellenségnek az vissza való gyövetelre, és per consequens harczolnunk kell, hacsak ezen campaniánk első operatióját szaladó retirádával nem akarjuk kezdeni. Melyre nézve igyekezetem az, hogy Kegyelmed mentűl hamarább lehet, Riviert küldje ad recognitionem loci jó securitással, és kerestessen oly szökevény németeket, ha találkoznának az hadakban, az kik teljes informatiót adhatnak az sánczok erősségérűl és vastagságárúl, és úgy formalis projectumot tévén az requisitumokrúl, meg fogjuk láthatni: mire mehetünk? Praevideálható dolog ezalatt az is, hogy mivel az Kegyelmed bölcs opiniója szerint is ezen attaqua folytatása alatt az egész lovas hadnak őrállásban kell lenni, és már az Ocskai brigádája az Austriában és Morvában való csabdosásokkal alkalmasint megdirib-daraboltatott, ha fogjuk-é azt az őrállásra öszveszedhetni, hogy indiviso robore equestri béfedezhessük az obsidiót, — netalántán úgy járjunk, mint Nagy-

Szombat és Vereskűnél, a hol csaknem utólsó órán, úgymondván, conjungálhatánk magunkat Ocskaival. Hogyha penig Viard nem bizonyos hogy általment az Dunán: tagadhatatlan, hogy ű is fog lármáskodni Morva felől; és így, ha ex deductione projecti formandae obsidionis et praevisione harum rationum non aderit possibilitas: jobb lészen Séllyét és Szeredet firtatnunk, avagy csak az operatiók bizonyságára nézve is; járúl ehhez az is, hogy az ellenség az Dunántúl való operatióit nem tudván, hogyha Győrt nem tágítja, Újhelynek per diversionem könnyen succurrálhat, ha tudniaillik Komárom felé fordúlván, általgyű, mely miatt búcsút végyünk akkoron egynéhány lovas-ezertűl, ki is praeter omne dubium haza fog széledni, — sőt még talám az újvári kevés quarnizon eszét is meg fogja kavarni.

Én mindazonáltal Isten jóvóltábúl hónap Drégelyhez szállok, az hol az bagácsiámot hagyván (mivel tartok attúl, hogy Tompánál sok fűvet fog rontani és megszűkűlteti az bányavárosokat) útamot fogom continuálni Kis-Tapolcsány felé, az Kegyelmedtűl küldendő marsuta szerint, mely által az commissariatusságnak is adatik alkalmatossága, hogy aztat úgy formálja, az mint legalkalmatosabbnak itíli.

Az komáromiak dolgárúl én is azt vélem, a mit Kegyelmed indorsált; melyre nézve nem méltók, hogy az kívánt beneficiumot megengedjük nékiek; hijába azoknak kedveznünk, mivel úgyis csak fegyverkeznek ellenünk azok, a kiknek kedvek vagyon hozzá.

Hajszter (Hannibál) halálatúl tagadhatatlan, hogy én is tartok, akár Kassán légyen, akár Murányban; azalatt is penig csak szenyvedni fognak az átkozott miatt szegény rab-tiszteink. Mivel penig már ennek változó csélcsapsága kinyilatkoztatott előttünk: kétségben ejtjük Radicsot, ha reábízzuk őrzését; úgy bizonyára Staromberg is, kirűl való relatióját Bertótinak szükséges várnom, nem jó helyütt lészen Vass Sándor commendója alatt, oly notabilis defectusokat tapasztalván az odavaló hajdúságban.

60.

Vadkert, 24. Junij 1708. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 17. datált levelébűl úgy látom, hogy nem

assequálta Kegyelmed Ribiczei László által való szándékomat: mert magam sem vóltam oly igyekezetben, hogy bíztam vólna kezére formalis regularis-ezeret, a mint Kegyelmed gondolta. . . . *)

61.

Drégely, 25. Junij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha már sehol késni nem kívánván, remélhettem vólna, hogy rövid idő alatt Isten újonnan is szemben jutatván Kegyelmeddel, mindenekrűl bűvebben beszélvén, végső resolutiót vehettünk vólna: mindazonáltal, hogy az utólsó könyvecskét se hagyjam válasz nélkűl, csak azt akartam tudtára adni, hogy én megyek hónap Szemerédhez és azután Füzes-Gyarmathoz, és per consequens ad conjunctionem corpusculi; azalatt is mindazonáltal ezen Kegyelmed utólsó levelébűl látván az formalis offensióra való kedvét, csak oxicrotiumnak az újhelyi operatiót, a mint is egyébrűl nem gondolkodom, és hónap indítom Barsonvilt Kegyelmedhez, hogy onnan elküldhesse recognitiójára; csak Kegyelmed azért Újvárban 10 és 12 fontos ágyúkrúl (tegyen) dispositiókat; ha az utánnam jövő munitio, az ki reméllem, két nap alatt conjungálhatni fogja magát velem, elérkezik: lesz közel 63 mázsa por velem; csak onnan légyen golyóbis, — bízzuk az Istenre az többit!

Ki fog azalatt tetszeni Hajszter hajókázó szándéka is, melyrűl egyebet nem immaginálok magamnak, hanem, hogy az Rábcza-Répczének készűl, vagy az Feketevíznek, de hogy Gúttánál hidot csináljon, nem vélhetem. Ocskai igenis, jó helyütt van, — bárcsak jó hidat csináltatna mind az Vágon, mind az Nyitrán: mert kerülő vólna Kérnek avagy Nyitrának menni. Azalatt is igen jól történt, hogy szándékom szerint Surányhoz szállította Kegyelmed az hadat, non obstantibus Bottyanianis protestationibus. És így Isten kegyelmébűl mindenek jól lévén, elvárom Szemerédhez az Kegyelmed opinióját: ha elhagyjam-é az bagácsiát ott, avagy vigyem ad conjunctionem bagacsiarum? Az mennyiben hallom mindazonáltal az fűnek szükségét ottan: jobbnak ítílném, ha Kegyelmed is oda-

*) Ezen befejezetlen sorok az eredetiben keresztűl vannak húzva.

küldené amazt: mert énvelem úgyis semmi notabilis elhagyó bagácsia nincsen, hanem a sok asszon, — mert éppen nem ítílem jónak lenni sokfelé való oszlását. Ha sietőbb híreim nem lesznek, talám jó lesz ott bévárnom az hátramaradott munitiót is; azalatt Barsonvil is megjárja az országot; ha mindazonáltal gondolja Kegyelmed, hogy késedelmes lészen: megyek, sietek, repülök, mert megvallom, régen vágytam az offensiva hadakozásra, — melyre Isten segítsen bennünket!

62.

Viknye, 30. Junij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Midőn ideérkezésem alkalmatosságával magam is az posta directiójában kívántam vólna fáradozni, vettem az Kegyelmed 28. írott levelét, az mellyekbül az clavisok miatt keveset tanúlhaték ki; de elég az, hogy mindazok confirmáltatni láttatnak, az mellyeket ottlétemben hallottam, legkivált, hogy otthonn vagyon az bavarus. Az pozsonyiakat mortificálják; miért vóltak hívek!?.... Lássa az keresztény világ, mivel fizeti az német az állandó hűséget!

Mivel Kegyelmed semmitsem ír Haller Gábor által tett izenetemre az ide való gyövetelirűl Tompa helyett: nem tudom, mivel Kegyelmed semmit sem ír, ha lesz-é ideje, vagy csak ott várja meg az tábort, az mely ez jövő kedden fog onnan megindúlni, — mivel hónap Isten kegyelmébűl formalis curához kezdvén, reméllem, magam is el fogom addig végezni, és vélek magamot fogom conjungálni az Garamon túl; mert felettébb is kezdem vala érzeni, hogy régen nem vala ollyan szükségem az curára, mint most.

Az Rivier specificatióját az mi illeti: úgy látom, kevés hasznát vehetni nagykészségű complementumának; készítse legalább az három tíz- és ugyanannyi kilencz-fontos ágyúkat, az specificált mozsárokkal; de annyiszámú ló nem hiszem hogy kitelhessék az mezei artoleriábúl; kihezképest jó lesz mindeneket kívánsága szerint készen tartani; hiszem, könnyebb lesz akkor hazabocsátani, az mikor nem lesz szükség reája. Ezek után szerencsés útat kívánván Kegyelmednek, etc.*)

*) Eddig Pongrácz György kezeírása.

63.

Die 30. Junij, in thermis Viknyensibus. Károlyi Sándor úrnak.

Táborunknak mindennapi indúlatja és magunknak is ides tova való járásunk okozta, hogy eddigis válasz nélkűl hagytuk az Kegyelmed 17. és 23. praesentis írott levelét; de curáltatásunk kedvéért egynéhány napra az ittvaló hév-vízben fordúlván, kívántam magamnak elegedendő időt venni az válaszadásra; az mint is, az mi az Ribiczei Lászlónak conferált regiment dolgát illeti: magamnak is az vala szándékom, az mit már Kegyelmed effectusban is vett iránta, jól tudván azt, mely híjában conferáltam vólna néki regularis-regimentet, mivel ha szintén minden hajdúságunk felvenné is az regulát: ollyan mezei formán szolgáló had is szükséges vólna; és így e sem lészen haszontalan. Szükséges mindazonáltal, hogy tovább is injungálja Kegyelmed nekiek az pestisre való vígyázást is: szükséges lévén, hogy valakik oly helyekrűl jőnek, az szokott negyven napot kitöltsék, minekelőtte idebocsáttassanak, kivált az onnan szabadúló rabok, kik közzűl némellyek hozzám is jöttek egész eddig.

Az Erdélybűl kibújdosottak cselédji intertentiójárúl való dispositiókat felettébb szükséges hogy tovább is continuáltassa Kegyelmed; az midőn írja mindazonáltal, hogy az 600, Máramarosbúl kijövő portiók aggravatiójára lesznek azon főldnek: hihető, nem vólt még Kegyelmed teljességessen informatus tett dispositióinkrúl: mivel Keczer Sándornak úgy parancsoltam, hogy az restantiákbúl interteneáltassa őket, és ha azon nemes vármegyék az mellyekben eddig vóltanak, restantiariusok nem vólnának, extendálja másuvá is azoknak quártélyát; de az egri computusokbúl manifeste elucescált, hogy annyi restantia vagyon az vármegyéken, az melybűl, ha két annyin vólnának is, interteneáltathatnának.

Mulykóék dolgában az réz iránt resolutiómat ennyi időre nem halasztottam, hanem azonnal irattattam az kecskeméti arendatornak, hogy contractusát küldje kezemhez, és semmitse praetendáljon rajtok: mivel nem csuda, hogy praetensiót formált, praevie parancsolatja nem menvén; melyre nézve szük-

séges, hogyha ezentúl is illyen dolog interveniálni találna, praevie informáljon Kegyelmed felőlle, mert külömben parancsolatom szerint semmitsem fognak acceptálni az harminczadosok.

Az pénz iránt tett dispositiók a kiknek nem tetszenek, jobb és újabb opiniójokat elvárom; mert bizonyára én is elég difficultásokat találtam abban, de mi haszna, ha mód s alkalmatosság nem adatott mindazokat külömben salválni? Tudom jól, hogy ennek continuatiója is disgustus nélkűl nem lehet mindaddig, valameddig effectusát nem látjuk; de jobb, hogy az városok zúgolódjanak egy darabig, mintsem az vitézlő rend.

Bagossi levelét, az mint Bercsényi úrtúl informáltattam, még nem vette; melyre nézve igen jó lesz, ha még újat irattat Kegyelmed véle: mert rendin kívűl én sem akarom az instantiákat resolválni, hanemha annak rendi s módja szerint folytattatnak az resignatiók; hiszem, azalatt is folytathatja úgy dolgokat, az mint competálna, ha főtisztjek vólna; az mint is ez iránt nem is vehetem bé sem az Kegyelmed, sem az ő mentségét. Bóné ezerét, bizonyossan tudom, maga is megbánná Kegyelmed, ha másnak conferálnám azon kívűl, az ki kedvéért hagytam in suspenso; de se én, se más nem tehetünk rólla, ha még onnan ki nem jöhetett, az honnan mégeddig az Kegyelmed levelei sem tudták kihozni. Az mundírung szakadozásárúl avagy nem létérűl énnékem hijában panaszolkodik Kegyelmed, mert lám, mindenekrűl tettem dispositiót, az mellyek meglehettenek, mellyeknek ha Kegyelmed effectusában fáradoz, lészen. Bizonyára nehezen eshetik mindazonáltal, hogy mind ezen s mind az utólbi levelében oly stylust vészen fel Kegyelmed, az melybűl nyilván kitetszik, hogy vagy az egyszer tett dispositiókat nem értette, avagy azokat rendi szerint exequálni nem akarja. Mire való az kérés, hogy azok is mundírung nélkűl ne maradjonak? holott még az elmúlt télen megküldettenek Kegyelmednek az remundára s recrutára, postírungra s úgy mundírungra obveniált quantumnak assignatióji: mégis azzal menti magát Kegyelmed az hadak előtt, hogy ő felőlök nincsen dispositio, oly czikkelyét allegálván az Regulamentumnak, az mely bizonyára Kegyelmednek nem suffragál; — mert való, hogy ottan feltétettetett, hogy az Fő-

generálison és nállam kívűl senki semmit ne assignálhasson: de ezek csak az generalis assignatiókra értetődnek, mellyek már Kegyelmednek ki lévén adva, azoknak subrepartitiója az regimentek szükségi szerint Kegyelmednek incumbál, s azzal magát Kegyelmed az hadak előtt ne is mentse, hanem annyira-való summáig, az mennyi Kegyelmednek assignálva van, disponáljon és assignáljon minden regimentnek szüksége szerint. Járúl ehhez az is, hogy az mint informáltattam, és ha szükséges lészen comprobáltatni is fog, az tisztek szükségére küldettetett az Kegyelmed dispositiója alá 500 sing angliai posztó: de még-is rongyossok az tisztek; Azt-mondják uram azt mondja, hogy nagyobb része annak bizonyos, Kegyelmedtűl erigált nemes ifjakbúl álló seregre osztattatott; mellyekben hogy előttem constáljon az valóság, kívánom, hogy az commissariusok megküldjék: azon posztóbúl nevezet szerint mellyik tisztnek mennyit erogáltanak?

Az mi az Partiumbúl az odavaló hadak számára szedett marhát illeti: úgy tudom, hogy annak eladásában dispositióim szerint nem avathatja magát az commissariatusság, hanem rendeljen Kegyelmed embereket, az kik hajtsák fel Hellembachnak és percipiálják érettek az pénzt, avagy posztót; így se vágóra, sem másra nem fog fordíttatni, hanem csak egyedűl arra, az mire rendeltetett.

Mivel pediglen Kegyelmed, az Bercsényi uram Kegyelmednek írott és Szőke által küldött leveléből is tudom, meglátta, hogy az Kegyelmed districtusára assignált 80,000 forintot az Partiumbúl exurgált hadak mundírungja is ingrediálta: szorgalmatossan fog Kegyelmed vígyázni, hogy az arra való költség az commissariusok által duplán ne számláltassék, és ha ez az harmadik assignált ezüstforintbúl ki fog telni, az Partiumbúl szedett marha más szükségre s ne erre rendeltessék.

Informáltattam azalatt arrúl is, hogy Kegyelmed Boda palotás kapitánytúl az ezer pénzébűl vétetett fel 1000 tallért, lovak vásárlására; melyre nézve elvárom az Kegyelmed informatióját: mi okbúl kénteleníttetett Kegyelmed az assignatiókban ezen confusiót béhozni? Mert, ha talám azt gondolja Kegyelmed, hogy ennyirevaló summa pénz erogáltathatott szükségemre az Keneseitűl eladatott méz árábúl, az mely még előttem teljességessen nem constál: jobban szerettem vólna, Kegyel-

med exolutiója felől requirálván, Kegyelmednek másuvá assignatiót adni, — mintsem az egész ezernek rövidséget tenni.

Huszt várárúl való intentiója azoknak, az mellyek levelének extractusát Kegyelmed includálta, vétkesnek látszik ugyan lenni: de salválja őket azon clausula, az melyben feltészik, hogy, ha elhagyattattanak vólna az praesidiariusoktúl.

Az nemes erdélyi vármegyék Csáki István úr iránt tett választása helybenmaradhat, annálisinkább, mivel reménlem, hogy alább fog mindazokban hagyni, az mellyekkel előttem sokszor vádoltatott; melyre nézve, reménlem, hogy Kegyelmed is már az hadi commendókat levele szerint elosztván, és magazinumokrúl is praevideáltatván, intentiói szerint hozzá kezd az hadi operatiókhoz, — melyekrűl, adja Isten, hallhassak örvendetes híreket!

Ezen levelemet elvégezvén, occurrála az is, hogy mivel az elmúlt napokban parancsoltam vala Barcsai Ábrahám erdélyi tanács úri hívünknek az tanácsurak subsistentiájára valamely fundusnak mutatása végett: úgy informáltattam ő kegyelme által, hogy az partiumbeli nemes vármegyékre 18,000 forintig repartiáltatott fundusnál egyebet nem tudna mutatni, az melyből már az palotás regimentnek hatezer, Jósikáénak háromezerhatszáz forintig vólna is assignatiója; ahhozképpest kívánnám magamat informáltatni Kegyelmed által: collectáltatott-é azon summa egészen, avagy restantiában maradott? És ha collectáltatott, ki kezénél találtatik? iránta tudósítson.

64.

Die 2. Julij, ex thermis Vihnyensibus. Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed 29. Junij irott levelére alig vólna mit felelnem ezen mai, az calendariumban veres betűkkel tornyozva feljegyzett napon, németűl: NB, — ha tegnap estve nem érkezett vólna Bersonvill az újhelyi reportummal, melyrűl valóban én is mondhatnám az ám mondám-ot az sánczainak erősségére, időtöltésre, és öreg munitio szükségére nézve. Mérges az német benne: mert csak akkor is reá mindgyárt kijöve egynéhány squadron és háromszáz gyalog német; hármas az sáncza, igenis, az első: falusi árok, tövissel, az ketteje jó földtöltés, és a honnan attakéroztathatik, az feljebbemlített két sáncz elkerűlése

okára nézve kőfal, mellyet lelőni kell, az két felől oltalmazó bástyákkal együtt, mégpedig ott is partocskán kell felmászni; az mint az akkoron kiszökött Viard komornyikja mondja pedig, csak van két batalion német benne. Melybűl csak általláttam, hogy körmössen kell hozzájafogni, és hogy még egy sem vólt ily körmös obsidiónk, hacsak magát óltalmazni akarja, s pora s golyóbissa elég van; melyre nézve csak lesz szükségünk legalább két fél-kártányos álgyúkra, mert a nélkűl bizonyára piszmogás lesz dolgunk, s idővesztés, azokat pediglen (ha az újváriak nem szolgálhatnak) hirtelen hol vegyük? bizonyára nem tudom; csak légyen mindazáltal minden készen, az mi lehet, — könnyű lesz ott hagyni, ha nem kell, s kivinni, ha szükségünk lesz reá, úgy resolutiót is venni, Isten szemben juttatván Kegyelmeddel. Azalatt ugyan csak költöztek szálakon az hadak; de valóban roszszúl esnék, ha idején elpatkolt vólna Viard uram, ki is ha mélyebben ereszkedik Morvában, kétségkívűl elhiszem, hogy onnan-feljűl fogják bolygatni, s onnanbelől akarja felszalasztani az felmenő hadakat.

Hogyha azért mind Újhely s mind Viard ellen feltett szándékunkat effectusban vehetnénk is: szükségesnek látom, hogy Csallóközrűl is gondolkodjunk, és ha most hirtelen nem szabathatná is deszkábúl Bottyán az hajókat: ne contemnáljuk in hoc casu necessitatis az sövénybűl font és náddal töltötteket is, melynek csak elhitettem magammal, hogy jó hasznát vehetnénk. Az mint már az ellenség statusát lenni látom: csak elhitettem magammal, hogy nem érkeznék ő mindenfelé oly készűlettel, sőt talám ha Gúta táján nagy készűleteknek kinyilatkoztatásával csak pro experimento is lármát csinálnánk, és magát erre felé contrahálná az német: reménlem, adna oly alkalmatosságot, hogy egyszersmind maga hírével még az maga magyari hídját is elnyerhetné általmenő hadunk; avagy ha az innetső, talám nappal pusztán is hagyott sánczában beférkezhetnék, az ellenség részérűl oltalmacskát vetvén magának: vagy két könnyű taraczkkal talám megbonthatná az túlsó részét hídjának, és éjczaka elmetélvén az vasmacskák köteleit, lebocsáthatná az hídját.

Az Győrben bement 500 németet én Heiszter regimentjének tartom, az ki miólta győri commendánssá lett, az bennlévő

frey-compagniát szolgálatbúl elbocsátotta. és ugyan hírekben is olvastam, hogy az maga ezerét akarja bévinni helyette. Már ezek azért így lévén, ma expediáltatom az udvari kapitánnak az ordert, hogy mihelyt az Szikincze vize áradása elapad, mely az mint előttem referáltatott, az egész rétséget elfogta, táborostúl indúljon, s szálljon Kér s Varsány közzé, s onnan Csifárhoz, az hol magamot fogom véle conjungálni; de mégsem vagyok bizonyos benne, ha elvégezhetem-é itt sok ízetlen mulatságimat? mivel tegnap fakadozni kezdett az testem, noha már Isten kegyelméből az főszédelgés és hirtelen hőségek tágítottak rajtam. Én bizony megvallom, hogy igen gyengén gondolkodtam vala curám felől, de csak látom, hogy könnyen fellobbanik az tisztátatlan kémény.

Károlyi elhiszem megírta Kegyelmednek Draguly szerencséjét, ki is casualiter expediáltatván Arad felé, hogy Krikpaum bemenetelit impediálja: előtalála egy compagnia, Jenőbűl lármázásnak okáért az csúcsi passushoz érkezett németet, kit is körűlvétetvén, letétette vélek az fegyvert, és az egész prima plana tiszteivel rabúl küldötte őket. Ezzel kívánom, találjam Kegyelmedet friss jó egészségben.*)

65.

Taszár, die 9. Julij. Károlyi úrnak.

Az fördős curámnak folyamotja, mely alá adtam vala magamot Vihnyén létemben s úgy változó egészségem is okozta, hogy késedelmeztessem az Kegyelmed 24, 27, és 29-ik Junij írott leveleire adandó válaszomat; mindazonáltal nem reménlhetem, hogy eddig való hallgatásom is fogyatkozást okozott vólna. Bizonyára kedvessen esék az Kegyelmed Draguly actussárúl tett informatiója, kihez is kegyelmességemet kívánván mutatni, elvárom az Kegyelmed előbbeni levelemre adandó válaszát, az Partiumra tett impositio exactiója eránt: mert azon kívűl egyéb fundust Barcsai Ábrahám mutatni nem tud. Az másikábúl, úgy harmadikábúl is az Kegyelmed hadi operatióinak folyamotit látván, úgy látom, meg nem csalattattam opiniómban, az midőn Kegyelmednek megírtam, hogy csak addig

*) Eddig Aszalay Ferencz kezeírása.

lesz mérges az német, még Kegyelmed nem contrahálja az hadát; mellyet már Kegyelmed elkövetvén, reménlem, naponkínt fogja hasznát tapasztalni.

Daniel Ferenczet illetlen cselekedeteiért jól történt, hogy felküldette, melylyel igenis, meg akarom ösmertetni, hogy jobb az ura parancsolatján, mintsem a szolgáén járni.

Az mit Kegyelmed a szegény szabadúlt rabokrúl ír, azt én igen régen általláttam, s csudálom is, hogy Kegyelmednek nem vólt eddig tudtára, hogy azoknak fegyverezések és ruházatjok az remuntára és rekrutákra assignált fundusbúl szokott kitelni, azokon kívűl az kiknek az elmúlt Novembertűl fogvást restantiájok nincsen, mivel az illyenek beérik az restantiák fizetésével, a mennyiben azoknak collectatióját véghezvitethette Kegyelmed.

66.

Károlyi úrnak, 19. Julij. Kovarcz, 1708.

Minekelőtte Pongrácz Andrást teljes resolutióval és válaszszal bocsátottam vólna, az Kegyelmed által írott levelének némely punctumira praevie is kívántam válaszolnom Daniel Ferencz és az minap parancsolatombúl küldött curír által, kik közzűl az elsőnek elegedendő dorgálást adván, a másikátúl is informatiót vettünk, és tovább se egyikére, se másikára szükségünk nem vólt; az tett statutumok eránt penig fogja Kegyelmed specialis levelünket, úgy az tanács is venni. Melyre nézve leginkább rövideden térek azon punctumokra, az mellyek láttatnak hogy az előbbeni levelem szerint súlyossan estenek Kegyelmednek, jóllehet úgy kívántam iratni, részszerint az mint előttem mondatott, részszerint penig a mint valóságosnak látszott, supponálván aztat, hogy Kegyelmedhez való sinceritásomat jobban ki nem nyilatkoztathatom, mint azoknak megírásával, az mellyek mondattattanak és az mellyekben ugyan szükséges csak azért is nude kiírni az dolgot, hogy az valóság kitessék. Eleget tett Kegyelmed már eddig az assignatiók kiadásával, csak következendőképpen is keményen folytattassa az impositiók beszedését: mert bizonyára mindaddig nem várhatjuk folyását az pénznek, méglen végső szükségre nem redigáljuk az benne válogatókat. Az nemes compania eránt penig,

úgy az posztónak kiosztatásárúl is teljes contentumom vólt az Kegyelmed levelébűl és Pongrácz András relatiójábúl: mert valóságossan írhatom, hogy ezen materiába mindazoknak hitelt nem adtam, de szó nélkűl is hagyni nem akartam, hogy annál is jobban kitessék azok fecse-locsasága, az kiktűl ezen szózat eredett vala az mely directe hozzám nem jutott, hanem az rebesgetését értvén, kívántam az dolognak végére menni; s azt tapasztaltam is, hogy ollyan tisztektűl eredett, az kik, hihető, kevés vólta miatt nem részesűltek az angliai posztóban. Ha peniglen gondolnám, hogy az illyetén dolgoknak megírása Kegyelmednek nehezen eshetik, és aztat böcstelenségének tartja hallani, a mellyek az oldalt fújdogáló szelektűl is füleimben hangozhatnak: elhallgatnom mindazokat könnyű lészen, csak azután sinceritásom ellen ne légyen Kegyelmednek panasza, mivel megígértem, hogy mind az ollyanokban nem másoktúl, az kik az szót szaporíthatják, hanem directe Kegyelmedtűl kívánok informatiót venni; de máskínt is, győzzük azt mindnyájan böcstelenségünknek tartani, az mellyek mindnyájunkrúl mondathatnak, az kik mindeneknek eleget nem tehetünk

Kecskeméti, a mint supponálom, fizető-commissariussát azért nem küldette, hogy üres vólt az cassa, az melybűl kölletett vala fizetni; de könnyön fog az compareálni az Kegyelmed parancsolatjára, az midőn Kegyelmed ideit fogja látni. Az Partiumban szedett marhák eránt penig, úgy találtam, hogy jobb lesz azokat posztóért elcserélni, hogysem mint pénzzé tenni: mert, az mint maga mtapasztalom, azon száz darab marhában az mellyet minap felhajtattak és az mellyet pénzzé kívánék tenni, annak eladása hertelen nem következhetik, mert nincsenek oly pénzes kereskedők, a kik vagy capitalisokat tehessenek le egyszersmind, avagy anticipálhassanak, — dirib-darabonkínt penig eladni az marhát és felszedni az pénzt semmi haszon nem lesz; azon idővontatás alatt is penig az marhát az ellenség határi előtt tartani veszedelmes lészen. Az posztócserélésben penig egyszersmind véghezmegyen az dolog, sőt még anticipálni is fog Hellempach; és ha szintén gondolható vólna is, hogy annak az vecturája bajos lészen, könnyen tollálom ezen difficultást: mert sóért szerezek néki vecturát, s mindegy lesz a sóval kereskedő szegénységnek, akár posztót,

akár vasat s akármit egyebet rakjon szekerére, csak tapasztalhassa lucrumát. Járúl penig ehhez az is, hogy az abában éppen semmi lucrumot nem tapasztalok kölömbet az posztónál: mert ha tódását keskeny vóltához képpest consideráljuk, igen hamar általlátjuk, hogy annál mind jobb, mind ékesebb s mind színtartóbb a posztó; melyre nézve legfeljebb két nap alatt teljes instructióval fogom elébb Hellempachhoz, azután Kegyelmedhez küldeni Pongrácz Andrást, a ki által az Bagossi regimentje dolgárúl is lészen Kegyelmednek végső resolutiója; de a szegény Bóné ezerirűl most is egyebet nem írhatok, hanem hogy maga is megbánná Kegyelmed, ha idein kívűl resolválnám: mert csaknem óránkínt várom P r í n y i M i h á l t *) 605, 899, 903, 425, 530, 960, 300, 999, 875, 150, 222, 120, az ki számára tartom. Már azért egyébrűl nem lévén mire válaszoljak, az élés dolgában egyéb consolatiót nem adhatok Kegyelmednek, hanem az Isten jóvoltábúl elkezdett aratást és azon szent kegyelmét, az mely által mégeddig minden panaszink és az lehetetlenségek allegatiója között is tartott s táplált bennünket; kívánván, mindenekben szerencsés hírt hallhassak az Kegyelmed operatiói felől. Mivel úgy informáltatunk Pongrácz András által, hogy azon Partiumban szedett marhák között négyszáznál több nem vólna kereskedésre való, kibűl nyilvánságosan kitetszik, hogy azon commissariusok instructiójok ellen cselekedtek, kiben fel vólt téve, hogy apró marhát ne vegyék, — vagyis a magok privatumát keresvén, roszabbakért elcserélték; kihezvalóképpest az ollyatén haszontalan apró marhákat vessék a nyakokban, s csak azért is tartoznak complanálni, hogy bevették a vármegyéktűl. **)

67.

Pápai Gáspárnak, Nandor-Fejírvárra.

Noha Kegyelmednek az minapi írott levelére bűséges válaszsza lészen: mindazonáltal azalatt is, interveniálván ezen titkos dolog, teljes bizodalmunk lévén az Kegyelmed hűségében,

*) A Rákóczi és Károlyi közt használt, s a gr. Károlyi-levéltárban meglévő clavis segélyével fölfejtve.

**) Beniczky Gáspár kezeírása.

ennek is az nandor-fejírvári basa előtt való folytatását Kegyelmeden kívűl másra bízni nem kívántam; melyre nézve Kegyelmed is oly cautiót observáljon, hogy az midőn Kegyelmed ezen dologrúl engemet tudósítani akar, jelűl notabenét tegyen az levelének kezdetire, mivel magamon és Kegyelmeden kívűl más senki ezen állapotot nem fogja tudni.

Kegyelmed azért ezen levelünket vévén, titkos szembenlételt kívánjon az basátúl, és congratulálván tisztiben való megmaradásárúl, declarálja, hogy mivel az Portának szándékát értettük, hogy tudnillik, hogy dolgainknak általa való folytatását kívánja: kiváltképpen kívánjuk megmutatni ily okos és nagyérdemű ember által mind hozzá, mind az fényes Portához való sinceritasunkat; mindazonáltal tudom, hogy az passa tudván, hogy az barátság és az sinceritas az igazmondást megkívánja: nehéz néven nem fogja venni, ha az Porta dolgairúl is közlöm vélle elmém futtatását, oly titkoson, hogy ezen állapotot senki magamon és Kegyelmeden kívűl nem fogja tudni.

Mivel azért egynéhány rendbéli izenetibűl az passának általláttam, mely bölcsen általlátta maga is: mennyire enerváltatott az hatalmas török birodalom, nemannyira az elmúlt hadakozás által, mint annakutánna ezen hosszas nyugodalom alkalmatosságával, az következett sok változásokban, mellyeknek alkalmatosságával egymás írígysége által annyira elvesztettenek az régi túdós és tanácsos emberek, hogy mindeddigis teljességesen által nem láthatták mindazokat, az melyek által nagy veszedelemtűl tarthat jövendőben az Porta, az melynek végházaiban lévő vitézlő rend, az passa directiója alatt lévőkön kívűl eltunyúlván, inkább az kereskedésre függesztették elméjeket, mintsem az valaha leendő hadakozásrúl gondolkodnának, elannyira, hogy az régi s hadakozásban megöregedett végbéli vitézek vagy fegyver, vagy nyavalyák által elfogyasztatván, az kik következendőképpen hadakozásban nőni kezdettenek is, az nyugodalmas élethez szokván, se nem kívánják az hadakozást, se ahhoz nem alkalmatosok; és mivel azon nagy dicsőséges méltóságú fűvezérségi hivatalra is ezen változások alkalmatosságával inkább kínyes életűek és hadakozáson kívűl nőttek választattanak: az hatalmas Portának dicsősége megsértésével inkább szenyvedik az németnek rajtok való mintegy

bestelenségek elkövetésit, mintsem keménykedésekre fakadnának, az hadakozástúl félvén; melyre nézve nemcsak, az mint mondatott, a végházak negligáltatnak, de még az más birodalmokhoz közellévő tartományok is végső romlásokhoz közelgetnek, elannyira, hogy az kiknek birodalmok bástyáinak kellene lenni, és arra nézve hadakat erősségeket tartani, majd pusztákká lesznek, úgy, hogy az magyar nemzet az mostani hadakozás által boldogúlván, csak egyedül lesz bástyája az hatalmas Portának az német ellen; de bizonyára, hogyha az szomszéd moldvai és havasalfődi tartományokra vetjük szemünket: könynyen fogja általláthatni, hogy azon tartományok, az mellyek az lengyel és moszkva naponkínt hatalomra nevekedő nemzetek ellen rendeltettenek, jobb rendben nem vétetődnek, végső pusztúlásra fognak jutni, és ha szintén Magyarország felől, az kinek hatalma igen csekély, hogy valaha az török ellen csak gondolkodni is merne, örökös securitássa lehet: hasonlót nem reménlhet az moszkva nemzettől, az kinek ámbár colligatusa legyek is, de mivel avval az török nemzet ellen legkevesebben is agálni nem kívánok, igaz barátságom hozza magával, hogy minden színeskedés nélkül megvalljam, hogy az németen kívűl senkitűl úgy nem tarthat, mint ettűl; mert, ha szintén annak naponkínt növekedő birodalmát megvetné is, csak vizsgálja meg annak az maga birodalmában elterjedett vallását: nem lehet, hogy által nem lássa, Moldvátúl számlálván egész az Fejírtengerig hány ezer kard kelhet fel ellene, az moszkva mellett; és mivel annyi ezer léleknek kiirtása lehetetlen az török birodalom fogyasztása nélkűl: nincs más mód benne megzabolázásokban, hanemha Móldva és havasalfődi szélekben helyheztetett országokat oly redben vészi, hogy ezeknek jó karban való tartásokkal roszat gondolni se merjen az hátak megett lévő nép. Jusson eszében az pasának az elmúlt idők históriájábúl moldvai Mihály vajdának cselekedeti: az ki magát az némethez kapcsolván, kezében adá vala az erdélyi fejedelemséget, és ugyanakkor az némettűl erdélyi vajdává is tétetett vala, és ha az újabb történetekbűl példát akar venni: ezelőtt egynéhány esztendővel nemdenem ezen mostani havasalfődi vajda maga hívá-é be az német armádát Hajszlerrel? kit is bizonyára még talám akkor magáévá tette vólna az német, ha rendet-

lenűl nem bánt vólna véle, s az földnépit nem disgustálván, nem kíntelenítette vólna az vajdát az fényes Porta hűségében való megmaradásba; — azótátúl fogvást mindazonáltal meg nem nem szűnt csalárd ígyekezetitűl: mert az szegény, világbúl kimúlt Thököly fejedelmet is hóltig csak azért persequálta az említett vajda, hogy űtet tehetetlenné tévén, az magyar nemzetnek hozzája való reménségét is elrontsa; mellyeket mi is jól tudván, ezen mostani hadakozásunknak és felvett igyünknek rendi hozta magával, hogy cselekedetire vigyáznánk, — a mint is eleitűl fogvást nagy hátramaradásunkkal tapasztalván az némethez való barátságát: csak azért is igyekeztünk dolgai kitanúlásában, hogy az hatalmas passa által oly informatiót adhassunk az Portának, a melyeknek valóságát is tapasztalhassa. A mint is, hogyha ezen dolog vizsgálásában adandó informatióink szerint kíván procedálni: ki fog nyilatkozni az, hogy most is nagyobb adót fizet az német császárnak, mintsem az Portának, és hogy csak az elmúlt őszszel is az Porta parancsolati ellen többet nyólczezer kőböl búzánál administrált Szebenben, mely nélkűl soha ennyi ideig Erdélyben nem subsistálhatott vólna ellenségünk, és ezáltal annyira kapcsolta magát az némethez, hogy az erdélyi vajdaságot neki is ígírte, és ugyan Erdélyben lévő nagy erősséget Fogaras várát, tartományával együtt titkon, pénzért adta neki, és ugyanerre nézve maga nagy kincseit Szebenben, Brassóban és az említett várban szállította, s más idegen országokra is nagy interesekre annyi kincset szállított, az melylyel jövendőre folytathassa az hadakozást, és az fényes Porta ellenségit segíthesse; és ugyanezeknek segítsége által zárva tartja az birodalom kapuját az ellene való vádok ellen, és meg kell vallanunk, hogy jólehet mindezeket magunk is tudtuk, de mindeddig nem tudván az Porta igyekezetit: ki által kívánja, hogy dolgainkat folytassuk? és az portánál bizodalmas jóakarónk nem lévén, inkább kívántuk elhallgatni, mintsem az sokszor említett vajdának ellenségeskedésre okot adni, az mostani súlyos hadakozásink között annyira, mint ű nem győzvén az sok adományokat, az mellyekkel ű az Porta ministerit ellenünk támaszthatta vólna; de már az fényes Portának hozzánk való igaz barátságát legnagyobb mértékben abbúl tapasztalván, hogy dolgaink folytatását az

pasára bízta, az kinek mind igaz barátságában bizonyosok lehetünk, mind abban bizonyos tudományunk van, hogy az fényes Porta előmenetelit praeferálja az havasalfődi vajda ígíretinek és adományinak, hanem mindezeket úgy fogja az Portánál proponálni, hogy ollyan nagy ellenségünk szomszédságátúl megmenekedhessünk, és az két Oláhország is olly rendben vétettessék, hogy kincsei és népe ne az német, de az török Porta hasznos szolgálatira fordíttassanak: lehetne mindezekben ugyan bűvebb elmélkedésemet terjeszthetnem az basa eleiben, de bánnám, hogyha sinceritásommal abutálván, ellenségim és roszakaróim mindazokat balra magyaráznák; hogyha mindazonálaz passa kívánni fogja, abban kész leszek következendőképpen hozzája való barátságomat megmutatni.

Az mely hadi operatiókrúl Kegyelmednek Kassárúl írtunk vala: valóba bánjuk, hogy effectusban nem mehettenek; mind az válasznak késedelme miatt, mint penig az kívánt munitiónak bizontalansága is nem engedhette meg, hogy hadainkat az passa kívánsága szerint az török szélekre fordítottuk vólna. Melyre nézve adja Kegyelmed értésére Albuernek, hogy se az prófontra, se azon summának az melyrűl kívántuk vala az cambiumot, kifizetésére szükségünk nem lészen; reméllem is, hogy Isten ő szent Felsége successust ád fegyverünknek az idevaló operatiók által jobban, hogysem másutt, oly erővel lévén, az mely előtt az német magát Csalóközben retirálta, és benne módom nincsen, hogy onnan kicsalhassam; tegnap azért feles lovas hadakat küldöttem Morvába, hogy az ottan levő három regiment lovast felkeressék, avagy valamely városra találna szorúlni, körűlvegyék, hogy magam is ágyúkkal és mozsárokkal utánnamenvén, reászállhassak, úgy, hogy ha az németnek segítsége nem jű, avagy az franczia által talál megverettetni, Morvát és Silesiát fogom quártélyúl elfoglalni.

68.

Varbó, 26. Julij, 1708. Gróf Pekri Lőrincz úrnak.

Az ó-szuszkai táborrúl 25. írott levelét ezelőtt egy órával, ebéd felett vettem, és az ellenség Strazsniczárúl Napaedlához való szállásában (az mennyire az helység situsárúl informáltatom, jólehet kételkedem), az mennyiben mindazon-

által ezen hír igaz találna lenni: ezen orderemet is a szerint kívántam alkalmaztatni, tudniaillik, ha azon említett hír igaz találna lenni, Viardnak Napaedláig való persecutióját szükségesnek látom ugyan: de ha onnan általmegyen az Morván, Kegyelmed semmi úton által ne menjen; mert az mint esmérem dolgainkat, egyéb belőle nem következnék, hanem az hadnak praedával való visszaoszlása, és kimondhatatlan csínt tétele. Mivel peniglen szándékom az, hogy arra való nyomúlásommal az földnépit édesítsem: kevés és gyenge quártélyhoz lehetne bizodalmom, ha rendetlenül hebehurgyáskodva kezdenénk az dologhoz: in illo casu tehát Napaedlátúl fordúljon inkább Kegyelmed Barad felé, és szállja körűl, mellyet megtudván, az gyalogság részével én is azonnal artoleriástúl indúlok; és mivel az Isten módot is adott, hogy mind Újhelyt, mind Baradot bezárhatjuk, és így fundámentalisabb operatióhoz lehet reménségünk. Hogyha penig ezen nékem írott hír nem találna igaz lenni: tartsa Kegyelmed magát az kiadott orderéhez; kiváltképpen való vigyázással légyen, hogy az ellenség csavargása után Újhelyben ne lopódjék, vagy, ha ez találná követni: nyomában legyék Kegyelmed az vélle való haddal, hogy iderekeszhessük; kívánván, hogy Isten segílje az Kegyelmed hazánk javára czéló operatióit! *)

69.

Verbó, 28. Julij, 1708. Károlyi úrnak.

20. Julij datált Kegyelmed levelét tegnapi napon vévén, teljes consolatióm lőn az Draguly és Ribiczei László magok jóviselések continuatiójábúl; és noha az elsőnek az Kegyelmedtűl proponált modalitás szerint való consolatiójárúl válaszomat Kegyelmed nem vette: arrúl mindazonáltal meg nem feledkeztem, de megvallom, hogy inkább más úton kívánnám hozzája való kegyelmességemet mutatnom, mintsem azon abusus continuatiója által: mert régen elhitettem magammal s általláttam, hogy rosz harminczados szokott lenni a jó kapitány, avagy a jó harminczados rosz kapitány; és ugyanis, a mint elítélhetem, csak akkor vólt az a szokás, midőn békességes időben praeferálták az harminczadost a széleket őrző tiszteknek. Hogy mindazonáltal néki is conso-

*) Pongrácz Gy. írása.

latiója következhessék, s én se recedáljak az országom javára rendelt principiumok követésétűl: csak tudjam azon harminczadosnak nevét, azonnal expediáltatom az commissiót, hogy esztendőnként fizettesse ki néki. *)

70.

Eger, 11. Augusti 1708. Károlyi úrnak.

Elhitettem magammal, nyughatatlanúl várja Kegyelmed Daniel Péter és Pongrácz expeditiói után tudósításomat az idevaló dolgokrúl, és alkalmas időtűl fogvást írott levelére való válaszomat várja, mellyet mindeddig halasztanom kelletett, míglen a sok lármáskodások után időt nyerhettem magamnak. Minekutánna azért egynéhány napig Szécsényben késtem vólna, a végre, hogy az ellenségnek motusát kitanúlhatnám: mihent Kis-Tapolcsán tájékárúl Kér felé való megfordúlását értettem, azonnal magam is idesiettem, hogy az Orosz Pál, Gundelfinder, Diák Ferencz, Szemere, és Besenyei hadait idegyűjthessem, és azonnal visszafordúlhassak, az ellenségnek éjjel-nappal való inpetitiójára, minden apparentiákbúl az tetszvén ki, hogy Nyitrát akarja megszállani; és noha Kegyelmednek azt írtam az előbbeni levelemben, hogy az feljebbemlített Szemere és Besenyei ezereit Kegyelmed mellé fogom bocsátani: úgy látom mindazonáltal, hogy az iránt való dispositióimnak változni kell; hanem Harist, megnyugodván egy kevéssé az hajdúja, bataliumostúl visszabocsátom; azalatt is penig szükséges, hogy Bagosi, kit is Kegyelmed az Ölyűs ezerében instelláltasson, küldje tiszteit és szedettesse öszve az hajdúit, s annak rendi szerint statuálja az ezeret; azoknak az neveit, a kik itt vannak, első alkalmatossággal meg fogom Kegyelmednek küldeni.

Az mi azért az Kegyelmed 27. Julij irott levelét illeti: mivel annak nagyobb az Erdélyben következett rendetlenségek ellen való panaszbúl áll, mellyeket hitettem magammal, hogy eddig tehetsége szerint remediálta Kegyelmed: fordítom válaszomat az Kegyelmed levelének continuatiójára, és hogyha Kegyelmed contentatiója Ötvös Miklóstúl az cassának defectusa nélkül meglehet, aztat nem ellenzem, mert úgyis most distractus Hellempach.

*) Beniczky G. írása.

Az levelembűl extrahált és levelében subtrahált czikkelyt, úgy látom, nem értelmem szerint vette Kegyelmed: mert senki az iránt magát conprobatióra nem ajánlotta, hogy az voluntérekre osztatott vólna az posztó, hanem, hogy Kegyelmednek ötszáz sing assignáltatott, melynek valósága az küldött erogatio listájábúl kitetszett.

Az Pongrácz András által felküldött marhák alkalmas veszedelemben forgottanak: mert Léva körűl érte űket az ellenség Kis-Tapolcsánhoz való szállásának lármája, — de mégis hat híjával salváltattam űket; és mivel csak most érkezett háromszáz vég posztóm az magyarországi hadak szükségére, az melyre már ezeknek szüksége nem lészen: ezekbűl fogok anticipáltatni, az többit penig meg fogja hozattatni Hellempach.

Hogyha az apró marhák még vágónak distraháltattanak: tovább is szükségesnek ítílem, hogy Kegyelmed azokat ne a vármegyékre, hanem az marhaszedő commissariusokra csapja, mert könnyen elhitettem magammal, hogy ük szedték fel a jó marhát; ha peniglen nem szedték: azért is megérdemlik az büntetést, hogy instructiójok ellen cselekedtenek.

Az hadi operatiókrúl egyebet nem írhatok, hanem csak egyedül azon légyen Kegyelmed, hogy confusióban ne reducáltassék az had, kivált addig, a míg Isten kegyelmébűl itt fent nem reparáltatnak az dolgok: mert csak az udvari hadaimat öszveszedhessem, küldök elegedendő gyalogságot; sőt bizoynos lehet Kegyelmed benne, hogy magam is azon vagyok, hogy télre magam is bémehessek, — csak azalatt is Kegyelmed azon légyen, hogy vagy hatezer ködmönt készíttessen télre, és valamely securus helyen conserváltassa oly emberek gondviselése alatt, az kik el ne hagyják veszni, az eddig practicált szokások szerint; mert úgy látom, hogy jobb modalitásunk nem lesz azon német megrontásában, mint az téli, városokra való eloszlásokkor onnan kifüstölni. Ez iránt való szándékomat mindazonáltal még publicumra ne bocsássa Kegyelmed időnek előtte. Ehhez mindazonáltal szükséges vólna az is, hogy feles vonó-marhát szereznénk az munitió és prófontszekerek alá, mert úgy látom, a nélkűl nem subsistálhatunk.

Az lopó commissariusnak megvesszőztetése felettébb is

jól esett; de a kik ezután rajtakapattatnak, — akasztófa légyen az helyek, minden kegyelem nélkül.

71.

Eger, 13. Augusti 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Adjutantom által írott levelét Kegyelmednek noha még tegnapi napon vettem: arra való válaszadásomat eddig halasztotta az sok interveniens dolog; mert mindenfelől concurrálván a sok külső-belső correspondentiák, még most is alig tudom, mellyikét kezdjem elől? Itt is kéri az had az fizetést, és actu rajtam Guldenfinder, kinek hatezer forint assignatiója vagyon, fele fejír, fele veres, de ennek az vármegyének két hónapi restantiájánál több nincsen, abbúl ugyan kitelik, készen is vagyon, de veres ment itt, annak folyása jól indúlt, és mindent vásárolhatni rajta, az commissariatusság is széltiben veszi az gabonát, húst; és így, ha fejírpénzt emlegetünk, azonnal odalesz ennek indúlt becsi, s ha az hadnak adjuk az verest, sír s rí, mert feleségének szoknyát nem csináltathat. Parancsoltam, hogy hónapra híjják bé az tiszteket: praedicálok nekik; és mivel az vármegye resolválta magát, hogy verespénzért marhát ád nekiek: talám resolváltathatnám elvételét, ha valaki anticipálni akarna nekiek fejérpénzt; de quis est hic? et laudavimus eum; talám Rima-Szombatba vagy Losonczon találkoznék valaki. Ottlik igenis, jó munkában eredett, csak secundálná Ocskai; de megvallom, nem szeretem, hogy feleségestűl jár Zsolna táján, s nem ott, a hol az ellenségnek hallja hírét, s nem is várhatjuk Morva sacczoltatása által folyamatját hadakozásunknak, ha meg nem zaboláztzuk elébb itt agáló erejét, — kire nézve csak revocálni kellene Ocskait, lármáskodnék Ottlik Luzsinczkival. Bíber Lászlónak szólló levelét, melylyet ímé, Kegyelmednek küldök, Sréter küldötte kezemhez: de felőle semmitsem ír, hol légyen; szükségesnek látom, hogy megvizsgáltassa Kegyelmed. Az szepesvári commendantrúl mit izent Bácsmegyei által Bertóti? tudom, informálta Kegyelmedet, melyre nézve azon praesidiumot változtatni kell. Lóczit is hívattassa Kegyelmed magához valamely praetextus alatt: mert régen tudom, hogy ű disgustatus; Bajcsi bataliumjábúl kisűl az praesidium. Az Dunántúl való communicatio

felállításában fáradozni fogok: de más azt Csajáginál jobban véghez nem viszi Sólt táján; kire nézve actu kerestetem, és regimentestűl fogom leküldeni, azonnal találnak hajókat Ráczkövi szigetben, — de azon regimentre számot más operatiókra nem kell tartanunk. Az háromszáz vég posztó kézhezvételére el fogom commissariusomat küldeni Murányban, csak az assignatio ott légyen; az marha Döbrőn lesz, csak idején parancsoljon Kegyelmed Hellempachnak, hogy hozattasson többet. Hírem magamnak is semmi sincs, hanem az bizonyos, hogy az dániai király az maga hadát nem akarja ellenünk béküldeni, és oly conditiókat praescribál, a kiket az császár bé nem tölthet; most is ugyan potenter agál, — de még végső resolutióját nem tudom.

Ezek elvégezése után vettem az Kegyelmed staphetáját. Nyitra obsidiójában én nem kételkedtem, s már annál bizonyosabbnak látom; de leginkább fáj azon az szívem, hogy minekelőtte öszvegyüllünk is, feláđ rajta. Balog Istvánrúl való hírnek valóságát csak Isten tudja; de annak más mediumja nincs, hanem Kereskényi felküldése, s maga az Kegyelmed oldala mellé való hívása, valamely az Vágon túl folytatandó operatiónak színe alatt. Én ma minden ezeredes-kapitány mellé, az kinek ide kell gyünni, expressusomat küldöm. Az mi Kisfaludi által küldött projectumát Kegyelmednek illeti: arrúl bűvebben íratok még ma, de mivel hosszas lesz, most egyvégben nem győzöm; — hanem maradok Kegyelmednek, etc.

72.

Eger, 21. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Azért formálék már reggel magamnak egy kis reménséget, hogy időt nyerjünk. Ez órában vettem az Kegyelmed levelét Fisser által, az melynek acclusáiban valóban sok veres pilulát látok a kalendáriumban. Bottyán dolga legelső; ott hagyni is nehéz, kihozni is nem szintén jó, confusiókat csinál; de beteges az commendans, ha jó is; sok az fűtiszt, könnyű az competentia; melyre nézve ugyancsak jobbnak látom kihozatását, az mely mezei operatióknak szükségei miatt; mert csak ollyan sem lesz sok Kegyelmed mellett. Azalatt is expressusomat küldöm actu Csajágihoz, az ki, az mennyiben lehet, serínked-

jék mellette, és persvadeálja néki az bémenetelt és annak magátúl is való kérését, avagy hajdúinak béküldését, és ugyanezen conditióval brigadérosnak is declarálom, máskínt is rangja lévén; és így csak Nyáray lesz disgustatus, noha úgy tudom, hogy az vereskűi harcz után, az midőn reábízták vólt az commendót, vólt már alatta; és így ad minimum faciemus, quod possumus. Megparancsolom néki, hogy az ezerét vivén, Kegyelmeddel elébb szemben légyen; ha jónak látja, küldje bé Kegyelmed. Az dánus gyüvetelit már ma reggel elhitettem magammal, jólehet bizonyosan nem hallottam vólt, mert az követ discursusábúl általláttam, hogy az dánus is egy ligában van Augustussal, és ha itt meglesz az békesség, az is bédobol az svécus ellen, ezt penig most ellenünk való praetextussal hozták le. Az instructiójának punctuminak extractussát, az mellyeket ma Rádai maga dictálásábúl megfordított, ímé, includálom, és abbúl nyilván kitetszik, hogy Bécsbűl jöttenek azon punctumok; lesz-é continuatiója? Isten tudja; én mindazonáltal, megvallom, minden jót reméllek belőlle. De reliquo consilia quibus inpares sumus, satis committamus; a mely Isten roszszal büntet, — jót is adhat! Legnagyobb reménségem az tót imperium; de, mint mondják, sík az környék, nincs hegy, és csak egyedül marad az isteni kegyelem, az mely elég, ha megérdemeljük. Azalatt is penig maradok, etc.

73.

Eger, 22. Augusti. Károlyi Sándornak.

Noha ez napokban vévén fegyverhordozóm levelét, látom, hogy útját oly sietséggel a mint kívántam vala, nem continuálhatta: nincs mindazonáltal kétségem benne, hogy eddig mind általa, mind Pongrácz András által értette Kegyelmed, mibe lett légyenek dolgaink; azótátúl fogvást is mindazonáltal értvén még Szécsényben létemkor az ellenségnek Kis-Tapolcsánytúl az Vág felé való nyomúlását: az hadak szaporább öszvegyüjtése kedvéért ide Egerben gyüttem, Bercsényi uramat Léva, Bottyánt Érsek-Újvár tájékán hagyván. Azalatt penig valóban nagy nyughatatlanságban valék, hogy Kegyelmednek semmi tudósítását nem vehettem; mindazonáltal tegnap vett levelébűl nem kevés vígasztalással értettem az

Kegyelmed szerencsés progressusit, melyben hogy már gátlás ne essék: kívántam tudtára adni, hogy bízvást megtarthatja azon hajdúságot is, az melynek erre felé való reflexiójárúl írtam vala, nem szükséges lévén, hogy már Kegyelmed oly reflexióval légyen: mert nyilván constál, hogy az ellenség nem az persecutióra, az mely már készen is vólna, hanem Újvár obsidiójához készűl, melyre már haszontalan, késő is vólna azon hadakat fordítani, — s remélhető is, hogy Isten ezen intentumában is még meggátolhatja ellenségünket. Keménykedjék Kegyelmed azért cum securitate mindenekben, és conserválja s consolálja az hadat az szászság segítségével, mert azon natio is, úgy látom, nem exuálta természetit.

Ez napokban érkezék hozzánk egy solennis moszkva követség is, az ki az czár mediatióját offerálja; az békesség tractája azért, úgy gondolom, reassummáltatni fog, melyrűl actu hívatom az senator urakot. Kegyelmednek is lészen convocatoriája mellyet úgy magyarázzon Kegyelmed, hogyha az hadi operatiók, az mellyeket (hacsak armistitiumot nem csinálunk) félben hagyni nem lehet, megengedik; s máskínt is az békesség kedvéért most leginkább szükséges keménykednünk. melyre Isten segítse Kegyelmedet. Én penig maradok, etc.

P. S. Pestissel ne gondoljon Kegyelmed, hanem, ha Arad ellen operálhat, ne múlassa el; nem árt az pestis az magyarnak!

74.

Eger, 24. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Még az Kegyelmed 21 írott levelére maradék vala adós válaszszal, hogy az 22. datáltatottat is vettem Pálfi megindúlásárúl. Az elsőben Ocskai s Ottlik között való indúlatokat látván, azt én is csak annak magyarázom, a minek Kegyelmed, s nem is lehet arra őtet megfogattatni, annyivalisinkább, mivel látom, hogy kívánna maga is iparkodni; de az is való, hogy el kell szoktatni űtet az táncz- és dorbézolástúl. Mert most kiváltképpen azon lévén, hogy az ország minden rendei elméjét kitanúlhassam: az Tisza-mellyéki hadnak az a panaszsza az többi között, hogy a subalternus commendók az szolgálatnak az súlyát ezekkel vitetik végben, magok hátok megett ezerekkel isznak s tánczolnak, minden próbájok abbúl

áll, hogy messze helyheztetvén az lest, magok sohasem secundálják, melyre nézve diffidentiája van az közrendnek hozzájok, az mellyet én el is hitettem magammal. Labancz az ezerét jobban mintsem az elébb öszvegyűjtvén, hónap Maklárhoz száll, hónapután Kegyelmedhez küldöm. Orosz Pálrúl még semmi hírem sincs. — Az vármegyék, szegény ember- és nemességnek, hihető reám is, de Kegyelmedre és több generálisokra van panaszsza, s Azt-mondják uram azt mondja, hogy minek adnának? mert csak az urak ládájában marad az pénz; öszvemocskolják, confundálják tréfában minden rendeket, nem mernek szóllani, s nemhogy szabadságra mennének, nagyobb iga terhe alá vettetvén, még szólniok sem lehet; az vitézlő rend mindeneket öszvegázol; az commissariusok széltiben parancsolnak; az én végezésimet és az ország determinatióit széltiben változtatja Kegyelmed; semmi állandóság nincsen; az udvariak személyválogatás nélkül bánnak az szegény és nemesemberrel; ha panaszolkodik: vagy meghazudtoltatik, vagy csúfoltatik, vagy szidatik. Mindezekben én ugyan alkalmasint régen tudom az választ és valóságot, de mihaszna? ha mindazok az kiknek ezek mondatnak, vagy nem tudják, vagy nem hiszik az valóságot; elhiszik, elhitetik másokkal: csak kedvetlenséget szerez, annálisinkább, hogy sok senator is confirmálja. Melyre nézve pro opinione vulgi én, megvallom, alig találnék jobbat mindezeknek elhárítására, mint ha minden vármegyének megparancsoltatnék, hogy secundum deutri puncta concinnanda, publica inquisitiót sine differentia personarum peragálna, — legalább elmenne az híre, hogy zabolázni akarjuk az roszszat; melyrűl Kegyelmednek bűvebb opinióját elvárom.

Az ellenség, nem tudván: munitiójával indúlt-e, vagy csak könnyű szerrel? judiciumot felőle nem tehetek; gondolom mindazonáltal, hogy Pálfi csak az Nyitra és Czétén közzé veszi magát, és Hajszter az Dunán túl véghezvivén dolgát, Komáromnál jű által, és akkoron doboltatja által az dánust Újvár obsidiójára; ez mindazonáltal már eddig kitetszett: ha Nyitra az jel? avagy ez persequálni, amaz obsidiálni fog? avagy Dunántúl elvégezvén dolgát, Budánál általjün-é? — mivel mindezekre reáviheti felfuvalkodott vakmerősége.

Az muszka óberstere elérkezett, és szintén most vala

nállam az követtel, Urbich levelét nékem megadta, a melyben egyebet nem ír, hanem csak, hogy ezelőtt két hónappal írott levelére csudálja, hogy választ nem vett; az levele 21. July datáltatott: de mivel maga az ki hozta, 8. Augusti indúlt Bécsbűl, látszik, hogy hamisság az datuma. Csak azt írja, hogy kívánja, ne tapasztaljuk: mennyivel jobb lett vólna akkoron békéllenünk; elégséges mindazonáltal azon levél, hogy ösztönt adhasson az válaszra. Mondja ezen tiszt, az ki nékem becsületes embernek látszik, hogy már akkor három dánus regiment elérkezett vala Bécsig, és még az hármát is várták, és hogy nincs oly excusatio és késedelem, az melylyel nem éltenek legyüvetelek előtt: de csak meg kelletett lenni. Saova regimentje is legyütt, az mellyért igen instált vala az hannoveriai Elector: de mivel kétségesek vóltak az dánus legyövetelivel, idehozták.

Ezen becsületes mufti resolválta magát, hogy Urbichnak bizonyos punctumokat küld az békesség iránt, hogy communicálja per formam projecti az udvarral; de mivel látom, hogy ezen negociatióhoz semmitsem tud: nem tudom, mit bízunk hozzá? mert csak látom, hogyha nem keménkedik, — hamar kiád az bécsi udvar negociatiójokon.

75.

Eger, 26. Augusti 1708. Károlyi Sándornak.

Minekutánna reggel vettem vólna az Kegyelmed 16. Augusti írott levelét, a melyben írja Kegyelmed, hogy Daniel Pétert megtartóztatta: csak elhűlök bele, hogy estve maga hozza előmben az Kegyelmed 18. datált levelét is; tülle azért végéremenvén, miben legyenek az ott benn való dolgok? úgy látom, secundáltatni fog az Kegyelmed intentiója azon contraorderem által, az mellyet ezelőtt harmadnappal küldöttem curérom által; melyre nézve az Kegyelmed dispositióit mindenekben helybenhagyván, csak operálódjék Kegyelmed, a mint legjobbnak látja. Isten kegyelmébűl, úgy látom, lassan-lassan reparáljuk itt is magunkat: mivel az ellenségnek egy része általment az Dunán Hajszterrel, az más része Pálfival mondatik hogy Nyitrát akarja obsidiálni négyezer emberrel; az gyalogja, az dánus, Csallóközben vagyon, s valóban könnyű vólna most megrontani, ha vólna kivel, — de hamarább gyűlnek most az vármegyék, mint az vitézlő rend, noha van 10 jó regi-

ment, a ki az harczon se vólt, mégis eloszlott. Bottyán ugyan körülötte csavarog az ellenségnek, de lassan szaporodhatik; való ugyan, hogy megyen felfelé az had, de elég, ha még ottan nincs. Pongrácz elmenetele után az ökröket Döbrőre hajtattam, azalatt is penig superflue találván háromszáz vég posztót: most szállíttatom Tokajhoz, sóval fizetvén az szegénységnek, kinek perceptiójára idején rendeljen Kegyelmed embert. Csak Kegyelmed ne distrahálttassa hír nélkül az karánsebesi abákot: mert valóban ázik az udvari hadam háta, az kinek ahhoz való bíztomban másunnan nem provideáltam vala.

76.

Eger, 26. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezen étczaka és ma már három levelét vészem Kegyelmednek; az első legkésőbben érkezvén, az mit Kegyelmed az moszkva punctumokrúl ír, abban pro et contra vitatni az dolgot: a bécsi udvartúl vannak-é, vagy Nedeczki okoskodásábúl? mivel azt írja egyik levelében, hogy reáparancsoltak vala, hogy tegyen valamely projectumot az békességrül, — ezen követ discursusábúl semmitsem tanúlhatok: mert nem az udvartúl jű, és így keveset tudhat az odavaló dolgokrúl. Én mindazonáltal mindenekrül az Kegyelmed elmélkedése szerint informálttattam, és ugyan tett is valamely projectumot az instructiójábúl és az miénkbűl, az mellyet Urbiknak megküldött, s nékünk is megadja, az senatus idegyűlvén, hogy felelhessünk rájok; azokat is penig pro informatione includálom Kegyelmednek. Urbik levelérül, úgy tetszik, már írtam; de mindezekben leginkább félek én, hogy ha az pozsonyi gyűlés valamely imillyenamollyan punctumokat talál publicálni: hanyatt-homlok rohanik reájok ezen desperatus nemzetség, és elhágy bennünket; de, hála Istennek! hogy nem oly nagy az franczia veszedelme, az mint gondoltam: mert Kökényesdi 28. Julij irott levelében azt írja, hogy ők is nyertek zászlókat, egyszámú rabok vagyon: mindenfelől hatszáz, az franczia részérül ugyan nagyobb tisztek estek rabbá; most is az armadájok azon két város között fekszik, az mellyet az harcz előtt megvett vólt; az bavarus visszament az Rajna mellé, az németnek penig ott mely kevés népe vagyon, az includált hírekbűl megláthatja Kegyelmed.

Bíber László embere elküldése igen jól esett; várom is az választ, magát is véle.

Elhitettem én is magammal, hogy ha Pálfi Nyitrát megvészi, két corpust csinál az német: ez az Bányáknak jű, amaz Újvárt fogja víjni; nem ok nélkül véli azért Kegyelmed, hogy emeticum ezen campania. Hitemre, magam is vagy veszni, vagy nyerni készülök! Ha Nyitránál nem succedál az szerencse: az békesség tractája nem reassummáltatik. Én az hadat küldeném, ha vólna; Diák Ferenczé ma ment el, erőssebb az mint látom, hogysem mint vólt ezen campaniában. Az többirül még nincs hírem, — bizony, nem is várakoztatom ha gyün.

Staromberget az mostani conjuncturákra nézve elbocsátani éppen nem tartom jónak; azért adok oly választ, az mint az elébb kelletett vólna adni.

Szalai levelébűl magam sem vagyok oly okos, hogy kitanúlhassam: ha bombadérozza-é Nyitrát, vagy löveti? De akármit cselekedjék, onnan nem félthetem, ha jók akarnak lenni, s másonnan nem kezdi; mivel penig látom, hogy embere nincs Kegyelmednek, az ki tudja recognoscálni az obsidiót: Barsonvilt hónap küldöm Kegyelmed mellé, az ki kinézheti munkáját az Zoborhegyérül, tehet relatiót, — de talám addigis megáldja Isten fegyverünket, ha az Kegyelmed dispositiói effectuáltatnak! Ocskaiban én is nem találom azokat, az mellyeket az hopmester ír, kinek levelét a végre küldöm, hogy ha látja Kegyelmed hasznosnak lenni: az inquisitiókrúl tehessen Kegyelmed dispositiót. Az mediatoroknak én is szükségesnek látom ezen levelem írását, melynek pariáját, ímé, annectálom.

77.

Eger, 28. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ugyan, úgy látom, előre megérzettem az moszkvai követnek késedelmét, az midőn levele mellé írott levelemet előre elküldöttem, kinek még ma is nem tudám expediáltatni currérját; azalatt is penig vettem ma az Kegyelmed levelét, az melyben Nyitra feladásának particularitásirúl tudósít Kegyelmed, noha még mindazokrúl többet várok e következendő levelébűl Kegyelmednek. Szabó Mátyás és Spátai dolgán nem győzöm az csudálkozást; de hiszem, mit mondjak? majd többen

is lesznek, az mint látom, ollyak, az kikrűl hasonlót fogunk mondani. — Rotonstein Újvárban való küldése igen jól esett; melynek megszállásárúl nem gondolkodom, ha való, hogy Hajszter az gyaloggal conjungálta magát Pálfival: mert abbúl egyebet nem magyarázhat nyomúlásánál, legalább Korponáig, ha alább nem, — mely alkalmatossággal az morvai operatióhoz kell Ocskainak kezdeni, és ha azt keményen folytatja: nincs mód benne, hogy messze jűjjön alá, kivált ha az Dunántúl való communicatio kedvéért Csallóközt elvehetjük. Én felőlök valóban jó hírt hallék: mivel Földvár tájékárúl Cseplész írja, hogy eltörlötték Grajcz hadát Simontornya alatt, mellyet neki könnyű vólt meghallani, nem messze lévén oda Simontornya. Másfelől érkezék Keczer Sándor currérja is, azon hírrel, hogy az minapi tolvajok, minekutánna Zborón Szluha Györgyöt és az Néném udvarbíráját elfogták, és boraim fenekét kivagdalták vólna: Makovicza várát kérték, — de puskával felelvén nekiek, Bártfára mentek, az hol az hostátot fel is gyútották vólt, de emezek kicsapván, mintegy negyvenig való és Srégel nevű eperjesi burger-kapitányokat elfogták, melynek examenjét, ímé, includálom. Ezektűl, úgy látom, nincs mit tartanom: mert az obosni is persequálja űköt, a mint levelébűl megláthatja; én is Ordódinak oly parancsolatot adtam, hogy még Lengyelországban is persequálja űket vagy három mélyfődnire. Andrási bataliumját azért én újobban is felordereztem: de Prínyinek úgy oszlik, a mint gyűl hajdúja, mert fizetést kér, — az mellyet nem tudok honnan venni.

78.

Eger, 30. Augusti 1708. Károlyi Sándor úrnak.

Kegyelmednek 22. és 25. Augusti datált levelét egyszersmind vettem; de mivel az utóbbik elébb érkezett az elsőnél: úgy reméllem, már eddig vehette Kegyelmed curérom által küldött levelemet az hajdúság contra-ordere iránt. Az utólsóra rövideden felelek. Az Kegyelmed kijövetele előttem annyival is kedvesebb, mennél több dolgom vagyon, az mellyet Kegyelmeddel kell conferálnom, hacsak Kegyelmed oly dispositiókat tehet, hogy eljövetelivel confusio ne következzék, kivált oly tiszteket hagyván az táboron, az kik Bagosival ne competáljanak.

Az idevaló dolgokat Kegyelmed semminek ne vélje: mert az ellenség ezelőtt circiter hét nappal Nyitrát megszállván, harmad- vagy negyed-napi bombadérozás után meg is vette; Révai Gáspár vólt benne az commendans, ki ellen az vice-commendans Szabó Mátyás száz hajdúval pártot ütött, és az mint mondja, kíntelenítette az feladásra; amazok ugyan labanczczá lettek, emez penig fegyveresen kibocsáttatott. Evvel az német általkőtözvén az Nyitrán, Emőkéhez szállott, — melynek továbbvaló motusárúl óránkínt bizonyosabbat várok. Kegyelmed azért mindezekre nézve, ha kiindúl, ne is késsék, hanem siessen hozzám pro conferentia, tévén az odavaló operatiókrúl oly dispositiót, a mint az conjuncturák hozzák magokkal; kívánván, hacsak lehet, láthassam jó egészségben.

79.

Eger, 1. Septembris 1708. Károlyi úrnak.

Kegyelmednek három rendbéli levelét vettem; de mivel reméllem, hogy utólsó levelem szerint hozzám fog Kegyelmed rándúlni: meg fogja Kegyelmed látni, mely messze estünk mindazoknak folytatásátúl, az mellyeket Kegyelmed ír. És mivel már hallani is nem győzöm az sok zúrzavart: annáli-inkább nem lehet mindeneket leírnom. Ocskai ezerestűl labanczczá lett; Pálfi Bajnócz felé indúlt háromezer lovassal, az többi Nyitránál van még. Csak kérém azon Kegyelmedet, sürgettesse Szemere és Besenyei ezereinek gyüvetelit: mert bizonyára, mutata rerum facies; nincs mit példázni az nagyszombati, vereskűi, és zsibói confusiókbúl! Énnekem már se előlmenni, se czafolni nem lehet: mert rajtam az egész ország szeme. Ha csudálatosan Isten nem consolál bennünket: csak egyedűl az az reménségem, hogy még talám az országban találkozik négy-ötezer oly igazlelkű magyar, a ki inkább kezén akar meghalni, mintsem tovább nemzetünk gyalázatját szemlélni!

Sőtérnek ma vettem levelét, az kiben írja, hogy Szegednél az Tisza-ereket járattatták meg s hídhoz készűlnek, Péter-Váradjánál penig bizonyos ráczság kőtözött által; ez, csak elhiszem, Barontis (Baron de Tige) leszen, ki ellen Kegyelmed segítséget tűllem ne várjon: mert eztet is csak pro informa-

tione, csak hírül kívántam Kegyelmednek megírni. Hozza Isten Kegyelmedet szerencsésen!*)

80.

Bercsényi úrnak. Eger, 2. Septembris 1708.

Ezen felháborodott hazánk veszedelmes tengere habjai között teljes örömmel értettem az Kegyelmed tegnapi leveléből az hadak szívének újabb felbuzdúlását, és Isten ő szent Felsége rajtunk könyörülő kegyelmének megújúlt jelét, az midőn tudniaillik, súlyos de igazságos ostorozási után mind békességestűréssel, mind állhatatos s megegyezett szívvel áld meg bennünket; mert bizonyára olybá tartom hadakozásunkat ez által, mintha újabb táborral erősíttettünk vólna meg: mert még Gedeon példájábúl is látom, miként választatta meg az Isten az erős férfiakat, az kik által népének ellenségit meg akarta verettetni, hogy megmutassa, hogy nem az hadnak sokasága, — hanem az benne való bizodalom és eltökéllett szív veri meg az ellenséget; s pedig, hogy már tudom, hogy találkoztak oly magyarok, az kikkel lehet életemet hazám szabadságáért inkább feláldoznom, mintsem bújdosásra adnom kesergő, s koporsómig gyászszal beborított fejemet.

Kövessük tehát állandósággal megáldott szívünk indúlatjával az isteni Felség hívogató s útat mutató kegyelmét, s ne tekintsük hadaink számát: de az ő szent, akár jóra, akár roszra vezérlő kegyelmét s akaratját vegyük czélúl, — bizonyára meg nem szégyeníttetünk, csak újabb vétkeinkkel ne ingereljük bosszúálló igazságát!

Nem hitetheti el Kegyelmed magával, mely keservesen esik, hogy ez immineáló senatus concursusa miatt nem mehehetek magam is közikbe azoknak, az kikkel életemet nemcsak már egyszer hitem szerint öszvekapcsoltam: de újonnan is annak szívbeli újításával öszvekötöm. s buzgó szívvel kérem Istenemet, hogy vagy bóldogúlásokért engedje életemet felszentelnem, vagy vélek együtt valaha aztat látnom, az melynek eléréséért minden szenvedésem s epesztő búm édes és vígasztaló. Vegye tehát azon szent Isten kedvesen az elkezdett bűtöt is,

*) Pongrácz Gy. keze írása.

az mellyet igenis, helyesen rendelt Kegyelmed azon napra, az mellyen meglátogatott, és erőnkbe való meghittségünket csak azért is méltán megszégyenítette, hogy reménségünket abbavetettük, s az ő Szentségét és Felségit nyelvünkkel mocskolni semminek sem tartottuk, s meg nem esmértük, hogy ellene inkább, mintsem az német ellen hadakozunk. Nincs tehát mért megháborodnunk azoknak elpártolásán, az kik még most is inkább bíznak az emberi erőben, mintsem az Istenben; és bizonyára kívánom, hogy az Isten inkább mostani változással tisztítsa s irtsa ki közzűlünk mindazokat, az kik az szegénység vérében és praedálásban, s nem az szabadság s hazánk boldogúlása keresésében fáradoznak, s csak erszényeket tölteni igyekeznek. Helyre üti bátor, erős és eltökéllett szívünk az eddig szitkozódó, morgó, praedáló sokaságot! Hólnap megyek az idegyűlt vármegyék közzé, és mivel kevesen vannak: mindgyárt lovakat limitálok az otthonn maradtakra, s assignálom azon regimentekre, az kik közzűlök exurgálnak, s lovasítok egynehány szegény legényt. Mikházi s Csáki Mihály maradékit felküldöm Kegyelmedhez, — az kinek szívéhez azomban magamot is újonnan kapcsolván, maradok, etc. *)

81.

5. Septembris. Gróf Eszterház Antalnak. Eger.

Mindeddig azon ítéletben vóltunk, hogy Kegyelmed vehette 9. praeteriti mensis Szécsénbűl írott levelünket, — melyben más levelünk után (melyre való válaszát Kegyelmednek vettük) Kegyelmedet nemcsak az ellenség állapotjárúl és hadaink gyülekezetirűl tudósítottuk: de más egyéb szükséges operatiókrúl is tettünk vala dispositióinkat: de ez elmúlt napokban Főgenerális Gróf Bercsényi Miklós úr informatiójábúl értvén mind az innen, mind onnan küldett leveleknek az ellenség kezében való jutását: szükségesnek ítíltük mindazokat repetálni rövideden. Hogy tudniillik, minekutánna Nemzetes és Vitézlő Bezerédi Imre brigadéros és Kisfaludi László s Balog Ádám colonellus híveink dícséretes magokviselését és hazafiúságokat méltó tekéntetben vettük vólna, értvén a mellett aztat

*) Ezen egész levél a fejedelem saját kezével van beírva a protocollumba.

is, hogy az ellenség bizonyosszámú lovas hadakat általküldvén, kívánna keményebb operátiókat azon a földön folytatni: mind az feljebbemlített híveink sok rendbéli szolgálati megjutalmazására, mind penig az Kegyelmed által sok corpusokra osztatott hadaink alkalmatossabb szolgáltatására nézve, az feljebbemlített brigadéros hívünket Generális-Főstrázsamesternek, az colonellusokat penig brigadérosoknak declaráltuk; mely resolutiónkat is Kegyelmed az commandója alatt lévő hadaknak hogy tudtára adja, szükségesnek ítéljük, annyivalisinkább, mivel most az alkalmatosság bizontalansága miatt arrúl való újabb decretumunkat által nem küldhetjük. Szükséges mindazonáltal e mellé az feljebbemlített híveinknek aztat is declarálni, hogy ezen declaratiónkkal — nem engedvén meg az igazság, hogy az őket tisztekben praecedáló Ebeczki István és Babócsai Ferencz híveinknek praejudicáljunk, úgy azon colonellusoknak is, az kik mostanában juxta gradum servitij et senioratus azon két, feljülemlített colonellusinkat praecedálnák, kiknek mostani declaratiójokat szükségesnek lenni nem ítíljük — az ő Kegyelmek mostani promotiója ne praejudicáljon, hanem mihent emezek is declaráltatni fognak, az mostani rangjokot manuteneálhassák Ezenkívűl az Kegyelmedhez való szíves addictiónk és atyafiságos barátságunk eszünkben juttatván aztat is, hogy az mostani communicatiónak interruptiójával az itten conferált dominiumoknak is kevés hasznát fogja Kegyelmed vehetni: hogy az maga statussához képest költségben meg ne fogyatkoztassék, a Dunántúl lévő fiscalis dominiumok közűl aztat a mellyiket Kegyelmed alkalmatosabbnak fog ítélni, Kegyelmednek conferálni kívántuk; mellyek közűl mihelyt Kegyelmed kettőt avagy hármat denominálni és cum informatione kezünkhez fogja küldeni: a donatiót azonnal meg fogjuk Kegyelmednek küldeni. De reliquo, Istennek hála, nincs miért megütközzék Kegyelmetek azon minapi szerencsétlen casusunkon; mert ámbár az ellenség árúltatása által Nyitrát megvette is, melyben Ocskai annyira megütkezett, hogy azonnal, Píber László persvadeálására, más, Nyitra vármegyei nemességgel, hitirűl, hazájárúl megfeledkezvén, némely tiszteivel és katonáival a császár hívségét amplectálta is: ezen az már öszvegyülekezett és actu Bercsényi úr commandója alatt Léva körűl subsistáló táborunk

nemhogy megütkezett vólna, hanem maga jóindúlatjábúl pro manutentione Confoederationis újonnan is öszveesküdt, s az ellenség is kétségkívűl látván, hogy opiniójában megcsalatkozott: újonnan Sentéhez visszaszállott; mik is azalatt hasonlóképpen az hajdúságot és a hátrább lévő katonaságot, úgy az nemes vármegyéket is ide Egerhez öszvegyűjtettük, és mihent a senatus ide indicált gyűlekezetinek, a melyre az felséges moszkvai czár soleunis követsége által offerált mediatiója legnagyobb ösztönt adott, vége lészen: azonnal magunk is az felső táborral conjungálni fogjuk magunkat, hogy annál is keményebben operálhassunk az ellenség ellen, és azon földre küldött erejit mentűl keményebb operatiókkal lehet, distrahálhassuk, — nem lévén semmi kétségünk benne, hogy azalatt is Kegyelmed maga dexteritássa által mindeneket el fog követni, az mellyek által az keze alatt lévő hadat és nemes vármegyéket nemcsak conserválhassa: de az eddig példára méltó csapásit is és hasznos operatióit fogja folytatni; bizonyosnak lenni értvén aztat is, hogy az bavariai Elector még 21. Junij oly erővel jött által az Rajnán, a melynek az imperialis had ellent nem állhatván, kétségkívűl eddigis recedált, és az mint sok particularis hírekbűl is constál előttünk: még az idevaló hadábúl is fog kénteleníttetni az ellenség némely regimenteket felküldeni. Hogy peniglen az Kegyelmeddel való correspondentiánknak újabb út nyittassék: Tekéntetes és Nagyságos Príni Miklós brigadéros hivünket gyalog és lovas hadainkkal annak folytatása kedvéért Sólthoz küldettük; kívánván, hogy Isten ő szent Felsége igyünken eddig könyörűletessége szerint az Kegyelmed jóra czélyozó intentióit megáldja, és azoknak folyamotjárúl itt is szerencsés híreket hallhassunk. *)

82.

Eger, 8. 7-bris, 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Nincs kétségem benne, hogy Sőtér Kegyelmedet tudósította ugyan az Dunántúl való győzedelmérűl Balog Ádámnak: mindazonáltal, nagyobb bizonyságára nézve, ímé, az simontornyai kapitány nekem írott levelét is includálom; ez, megval-

*) Beniczky G. keze írása.

lom, Istennek nagy kegyelme rajtunk: mert ha ez magát conjungálhatta vólna az Fejírvárnál lévő kétezer lovas némettel, újabb corpussal lett vólna dolgunk Buda tájján, — noha ugyan most sem szűnt meg azon hír, hogy Erdélyben akarna menni azon németség, kire lészen szorgalmatos vígyázás; és ugyan a végre, mihent itt a senatussal való okoskodáson általesem, azonnal Szólnok felé vészem útamat: mert már bizonyos vagyok benne, hogy az vizek, erek miatt Tápénál nem csinálhat hidat, hanem fel kell neki jűni Csongrádhoz; ha csak annyi, — szemben lészünk egymással, kivált hogyha Kegyelmed Nikházi és Orosz Pál darab hadai helyett Szemerét leküldi Besenyei hadával, az ideérkezett reliquiájához. Ugyanezen hír hallása alkalmatosságával bizonyosan értvén aztat is, hogy Fületlen azon sajkákot felverte vólna, az mellyek Budárúl az passusokra mentenek vólt: Prínyi Miklóst újonnan revocáltam, az kinek úgyis fegyvertelen az népe.

Eszterházi Antalnak micsodás levelet írtam, ímé, copialiter includálom; mellyet is a végre akartam így stilizálni, hogy észre ne vegye: mi okbúl irattatott, és el ne bízzák magokat; így Bezerédi promotiója is nem esik rövidségére Ebeczkinek.

Vehette azalatt Kegyelmed kétségkivűl Ottlik György levelét is, az melynek hírét, megvallom, nem tudom combinálni azokkal, az mellyeket Bertóti ír Ocskai felől; mert itt is Ocskai, amott is Ocskai; hacsak meg nem fiadzott, non potem! Tagadhatatlan, hogy én ugyan inkább szeretném Újvár táján űtet, mintsem Zolnánál; hogyha rationabiliter akarok mindazonáltal gondolkodni állapotjárúl: maga geniussára nézve is inkább hiszem Zsolna tájján létit, mely is úgy lévén, csak kezdődni fog ezután az árvai-szepesi lárma, kivált ha ű akad közikben; hogyha mindazonáltal azon hadak az mellyekrűl Kegyelmed ír, conjungálják magokat Ottlikkal: fognak tehetni szükségérűl. Kegyelmed azért bízvást revocálhatja Andrási Pált, mert ez amazzal öszve nem férnek; nem is kell annak disgustatusnak lenni, az kitűl hasznos operatiókat várhatunk; nincs is nékem bajosabb gondolkodásom, mint ha ű arra progrediálna, bizonyos, ámbár kevésszámú némettel: kit s micsoda quarnizomot tennék az királyi városokra s legfőképpen Kassára, az hol minden dolgok valóban betegesen folynak. Hogy penig már az el-

lenség motusára térjek: én, megvallom, már minden gondolkodásbúl kifáradván, csak azt várom: mi lesz bellőle? Mert lehetetlen capiálnom: miért kellett néki általmenni az Vágon? holott az Sók felől reparált útjain is elmehetett vólna Gútához; azt penig, hogy Herbeville marsát kövesse, éppen el nem hihetem: mert Erdélynek nincs most szüksége annyi segítségre; sőt hogy idején elijeszszem, most teszek dispositiót az Pest elei elszállításárúl, — mert külömben tartok attúl, hogy e télen alimentáltatni fogja magát azon helységekbűl vagy kétezer ember, az mellyet Pesten és környűlette tarthatna; így pedig hallván előre az futásnak hírét: elébb gondolkodik, mintsem magát resolválja az sétálásra. *)

83.

8. Septembris, Egerben. Ottlik Györgynek.

Igen-igen hamar egymásután vettem az Kegyelmed staphetaliter és a nemes compániabéli ifjak által küldött levelét, az mellyekbűl mind az Kegyelmed hozzám való hűségét és szokott dexteritássa szerint folytatott operatióit nagy kedvessen értettem, s látom azt is, s Isten kegyelmének tulajdonítom, hogy kigyomlálja közűlünk az színes, nem szíves magyarokat, kiknek hihetetlenségét, reménlem, büntetés nélkűl nem hagyja, annyivalisinkább, mivel minekutánna súlyos kezeit vélünk megösmertette: naponkínt tapasztalom kegyes szemeinek újonnan való reánk vetésit; s el is hitettem magammal, hogy már Kegyelmednek Bercsényi úr tudtára adta az ellenségnek az Vágon által való menetelit, melyhez járúl az Dunántúl valóknak szép győzedelme, kirűl tegnap vettem a simontornyai kapitány relatioját, hogy tudniillik négyezerig való ráczság, alkalmasszámú németekkel és egész munitióval oly véggel indúlván Simontornya felé, hogy az Fejérvárhoz jött kétezer némettel magát conjungálhassa és azon erősséget formaliter obsideálja: Balog Ádám háromezered magával die 3. (2) Septembris eleiben menvén, velek megharczol, és Isten ő szent Felsége kegyelmébűl az német gyalogságot egészen eltörűlvén, hat ágyúját munitióstúl elnyerte, kétezer ráczot vágott, és háromszázat fogva vitt Simontornyába. Járúl ehhez hadainknak a

---

*) Pongrácz Gy. keze írása.

Sáros vármegyében lévő tolvajokon vett győzedelme is, melyrül, elhitettem magammal, már Kegyelmednek bővebb informatiója vagyon. Mivel azért Isten ő szent Felsége kegyelmébül az elmúlt keserves confusiót naponkínt reparáltatni látjuk: nem kevés consolatióval értettük aztat is, hogy az Bercsényi úr táborához gyülekezett had maga indúlatjábúl újonnan öszveesküdt az Confoederatio manutentiójára, — a mint is az följebbemlített Főgenerális úrnak megírtam, hogy Andrási Pált revocálván, azon Nyitra vármegyében expediált ezereknek commendóját Kegyelmedre bízza: nem lévén kétségünk benne, hogy magát azokkal conjungálván, mindeneket el fog követni, az mellyeket lehetségesnek ítíl lenni. Hogyha penig Ordódi magát conjungálni Kegyelmeddel találná is: se hadát, se magát Kegyelmed Szepes és Sáros vármegyébűl ki ne vigye, mivel mind személyére, mind hadára szükségünk lészen, kivált ha azon hír confirmáltatni talál, hogy az feljebbemlített kétezer német Budánál általkelvén, Erdély felé akar menni. Hogy peniglen Kegyelmed pénzünket az hadakra erogálta: aztat semmiképpen nem sajnáljuk, sőt még az mellettelévő társaságunkbéli személyeknek is suppleálja az egy hólnapi fizetéseket, a mennyivel kevesebbet adott volna Kegyelmed, és hagyja őket Ordódi mellett, hogy a midőn amazt revocálni fogjuk, ezek is seregekre jöhessenek; s egy szóval az restantiaszedésben úgy kormányozza dolgokat, a mint pro statu temporis legjobbnak ítéli lenni. Ocskay hogy mehetett vólna Zsolna táján? nem capiálom: mivel ezelőtt egynéhány nappal azt írták Újvárbúl, hogy ott mustrálta magát; s mindezekbűl csak azt hitettük el magunkkal, hogy csak az hertelen való rémülés okozá ezen híreket, mellyek talám már eddigis csendesedtenek az ellenség Vágon által való menetelivel. Az poznániai palatinusné levelébűl értjük aztat is, hogy az régen ígért sézát kívánja hozzánk küldeni; melyre nézve írja meg Kegyelmed Zagurskinak, hogy hozza ki azon az úton, az mellyet legalkalmatosabbnak fog Kegyelmed találni, Kegyelmed peniglen mentűl hamarább küldje ide hozzánk.

A silesiaiak szabad commerciumát igenis, placidáltam: csak Kegyelmed is adja értésekre, az mennyiben correspondentiái által lehet, hogy ezen engedelem csak addig fog tartani, még-

len ellenségeskedésre okot nem adnak; a mint is reménlem, hogy gyülekezeteknek híre is csak inkább a szepesi tolvajoktúl származott, kik közül egy Lion névő tisztnek költetett Árva felé csapni, — melyrül, elhitettem magammal, Kegyelmednek már eddig bő informatiója vagyon: mivel Bertóti is írja, hogy tett rendelést azon Árva vármegyebéliek megfogatásárúl, az kikkel való correspondentiájok azon tolvajokkal kinyilatkoztatott. Hogyha penig Okolicsáni Pál a táján találtatik, persvadeálja neki Kegyelmed hozzám való jövetelit. *)

84.

Eger, — 7-bris, 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap expediált levelemben írtam vala Kegyelmednek azon propositiórúl, az mellyet az senatus eleiben terjesztettem vala, hogy tudnillik ezen szerencsétlen esetünk után bövebben megfontolván és vizsgálni kívánván: mely módon lehetne hazámnak szolgálnom? — minekutánna értettem vólna Generális Károlyi Sándor úrtúl az bentlevő ellenségnek mind erejét, mind ellene folytatott operatióit, reflectálván magamot azon levélre is, az mellyet az erdélyi statusok ezelőtt egynéhány héttel írván, bennünket fejedelmi hivatalunkra és kötelességünkre kénszerítvén, bemenetelünket kívánták, megemlékezvén mindazonáltal mind az két országhoz való hiteles kötelességünkrül, és leginkább megfontolván ezen mostani subsequált confusiónkkal távozásunkkal mely nagy okot adhatunk az kétségbenesett és bóldogúlásunkban kételkedő elméknek: mind ebben magamat az senatus opiniója nélkül resolválni nem kívántam, mindenekben feltett czélom lévén az két ország szerencséjének és bóldogúlásának keresése. És minekutánna látnám, hogy mind az hadi operatiók tovább is annál is erőssebben következhető folytattatása, az hadaknak öszveszedése, és az netalántán következhető békességnek tractája, ittenvaló subsistentiámot és maradásomat kívánják: mindezek mellett fejedelmi hittel kötelezett hivatalomat úgy kívánom folytatni, hogy amazoknak is ösztönt ne adjak azon opinióra, mintha üket esztendős bújdosások- es idegen országokban csaknem koldulásra jutott sor-

*) Beniczky G. keze írása.

sokban az ellenségnek példájúl engedni kívánnám, mivel úgyis, ha szintén Kegyelmeddel magamat minden hadaimmal conjungálnám is: az Vág- mellyéki ellenség ellen offensiva operatiókat nem folytathatok, az feljebbemlített Generális informatiójábúl peniglen úgy értem, *) hogy az Erdélyben eddig operáló hadak vagy kétezer gyalogsággal megerősíttetvén, kivált ha bémenetelemmel az lakosoknak szívet adnék, lehetne olly offensiva operatiókat tenni, az melly által az egész országot az ellenség kezébül kivevén, erősségekre rekesztenénk, az honnan artolleriabéli készülettel még ez őszszel is következhetnék romlása; holott, ha ezen alkalmatosság elmulattatnék: tartó, hogy az ellenség az actu continuálandó cséplése által az téli subsistentiáját hadainknak elvévén, még az elpusztúlt partiumbéli vármegyékben is quártélyok nem leszen, és így okvetetlenül nemcsak az bújdosók fognak kínteleníttetni visszamenni: de még az ellenség lármájátúl is nem lesznek mentek az Tiszántúl való vármegyék; s kivált ha az ellenség hirdetése szerint megszaporíttatik, okvetetlenül közbevétetünk az ellenségtűl. Hogy pedig ily nehéz pro et contra való discursusok és ratiók között nagyobb reflexiókat tehessenek: az mai sessióra halasztottam votatiókat; az mint is hosszas, s bizony nem helyetlen discursusok után mindnyájan javallották az testőrző gyalog hadaim beküldéseket és magam lassan való követésemet, bémenetelem hirdetésével, úgy tudniillik, hogy Károlyi úr praevie megerősíttetvén: ha az ellenség visszanyomúl, magam is bemehessek, ha pedig alkalmatosságát látja: meg is verekedhessek velek, kérvén azon, hogy oly szoros alkalmatosságokban személyemet ne periclitáljam, mivel az következhető confusióval teljes confusióban reducáltathatnának az két haza dolgai. Mellyekre való resolutiómat még az Kegyelmed opiniójáig függőben hadtam ugyan, mindazonáltal megvallom, magam is jobbnak látom inkább idején ad operandum et consolandum mennem, mintsem ezután netalántán kéntelen is nyomúlnom. Midőn azért mindezek felől töröm elmémet: nem kevés nyughatatlanságot szerez ezen erősség, úgy Kassa és az királyi városok állapotja is; itt az hajdú kevés, az Prínyi Miklósé sem több kétszáznál, az is

*) Eddig Pongrácz irta a levelet: ezentúl maga Rákóczi, végig.

fegyveretlen, Csajágié hasonló. Vas Sándort Kegyelmed esmeri. Kassán az commendans vén Hartel, félénk, az hajdú háromszáz; az tisztek kovács s szabó ábrázatúk, s az mint actu referálja Lemér előttem: oly gyalázatosan tartják az strázsákat, hogy iszonyúság, s így kevés bizodalmunk lehet az újonnan csinált és még ez idején el nem készülhető fortificatióhoz. Késmárk, Lőcse, Eperjes pusztálk, noha magokat lovas ellen oltalmazhatnák: álgyúval pedig nem hiszem, hogy oly hamar impetáltathatnának. Melyre nézve, én, megvallom, nem tudom: ha nem jobb vólna-é az hajdúval való mezei operatión fenthagyván, az Andrási, Czelder, Prínyi és Csajági regimentit idején szoktatni az erősségekhez? mert in casu necessitatis félő, úgy ne járjunk vélek, az mint az harcz után, midőn Újvártúl való féltekbe elszéledének. De mivel ez Kassára s Egerbe sem elég: mit tegyünk az többibe, s ezeket is mi módon? — kívánom az Kegyelmed opinióját.

Az békesség dolgárúl is vala szó; de azt ugyan cum consolatione láttam, hogy mégis csak az jót kívánnák, de ahhoz keveset bíznak: melyre nézve fordítottam az discursust de crestione fundi. Mindenikének rosz az veres, s sokallják az fejért, s mindeddig azt hitték, hogy 72,000 emberre in completo statu van felvetve az fizetés: azért csudálkoztak, hogy sehol sincs pénz, noha in complete van az had, s nagyobb részét megfizették az vármegyék. Bóldog Isten, micsoda bóldogtalanság! Hólnap azért újonnan explicálni fogom az tabellákat: hadd convincáltassanak, hogy nem lopunk! Proponáltam nekiek per ambages az régi projectumunkat, hogy faluk s gazdák assignáltassanak az katonának, s maga szedje fizetését; kapva kaptak: kiki fog holnapra tenni projectumot és difficultásokat pro elucidatione possibilitatis; melyre, ha Kegyelmednek ideje vólna, megvallom, szeretném érteni positióit. Tolláltatnék ezáltal az vármegye tisztei húzási s vonási, az hadak excessusi, executiók és panaszok, s egyszóval: könnyű lenne az nehéz is.

Ma érkezék Budárúl Csajáginak rabságbúl szökött strázsamestere is, az ki az hajón legyütt németekkel gyütt le mint kormányos, s Betlehem Lászlóval egy hajóba. Az német nem több circiter 700-nál, mind recruta, Erdélybe viszik űket, de semmire való; megütköztek az simontornyai rácz veszedelmén,

és subsistáltak Budán; az fejérvári németrűl semmitsem hallott, de mondja, hogy Budán létibe gyütt labanczságra Somogyi Ádám nagy bűzre, 7 paripával s csak az maga szolgáival, s még, hogy észrevévén szándékát, egy szolgája elszökött vólna; melybűl félek, hogy ott is inficiáltattanak az dolgok.

Ezeket írván, veszem az Kegyelmed stafétáját is, melybűl látom, hogy csak nem felejti el Újvárt az ellenség; az Istenért, ne maradjon próba nélkűl, mert sok az hatvan mozsár s sokat pattog, s ha azt elvesztjük: Nógrád lesz az quártélyja, s talám Eger is megbódúl az szomszédságba; és mivel lehetetlennek látom, hogy köröskörűl megszállja: nem hiszem, könnyebb nem vólna az sáncza s aprossája ellen próbálni, mintsem az táborán, egyenlő értelemmel az belsőkkel. Kiie adjon Isten valaha már resolutiót tiszteinknek, mert félek, úgy ne aludjunk el, mint az gyertya! *)

85.

Eger, 12. 7-bris. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapi napon két rendbéli levelét Kegyelmednek vettem, de úgy látom, melynél curiosusabb vagyok az ellenség motusa és szándéka kitanúlásában: annál kevesebbet colimálhatok, s az mint ítélhetem, már eddég kimutatták kétségkívűl magokat az gútai és komáromi jelek effectusi. Én bizonyára nem csudálom, hogy mind magam, mind Kegyelmed oly keveset tudunk gondolkodni az jüvendőkről: mert még az senatorokban is hasonlót tapasztalok; és mivel actu az békesség dolgát forgatjuk, hogyha tudniillik tractára kelne az dolog, mire mehetnénk, hogy nagyobb rosszat elkerűlhetnénk, és ugyan a végre rendremegyünk az nagy-szombati punctumokon, de meg kell vallanom, hogy álmélkodva tapasztalom zelusokat, és mivel széltibe kiki megmondhatja maga opinióját, eleget beszélünk: de se több, se kevesebb kérésre való materiát nem tanúlunk; s mindezek, úgy tetszik, jól vólnának, ha tanálhatnánk módot benne, s consolálhatnánk az teli torokkal ellenünk kiáltó szegénséget, az kinek se kell, sem nem kell az rézpénz: mert meg kell vallani, hogy nagy istentelenséget cselekednek az apró ökör-commissariusok, az kik kedvek szerént limitáltatják

*) Eddig a fejedelem s. k. írása.

az marhát s szedik rézpénzért; s írtózom belé, ha igaz, a miket mondanak: mert felül penig az új dicatiók késön menvén véghez, már négy hónapra szedik az dicát, s az kinek kevés ökre s búzája vagyon, attúl elveszik, az kinek sok, attúl semmitsem kérnek rézpénzen. Melyre nézve, mivel az rézpénz feltámosztását csak ítíletnap előtt harmadnappal reménlhetem, s fehérpénz-fundust kell csinálnom, s azt is hozzája vetvén, hogy az hadaink híre, sokasága s regementink száma meg nem veri az ellenséget: megvallom, oly opinióban vagyok, hogy jobb vólna újabb reductio által kikeresni az jovát az tiszteknek; s kihánni az betegesét és roszát, bizonyos számra limitálni az complete interteneálandó regimentek számát, s azoknak in statu complete vetnénk fel fizetését; egy tallér vólna az portio, azonkívül köntös, hús és quártély, és csak csupán az fizetését szednénk fehérpénzül, az többit naturálékbúl. Hogy penig actu consolatiója lehessen az szegénységnek: usque ad tempus quirtirij ha elég vólna, az hat garast háromfelé repartiálnák, az ketteit adná meg fehérpénzül, és kettűért adna húst, gabonát, s többét felejtenénk el, — mivel úgysem lesz ebbűl semmi. De ehhez arithmetica kell, a kihez megvallom, én keveset tudok; melyre nézve, ha Kegyelmed rá nem érkezik, legalább jó instruálván küldje hozzám vissza Prileczkit: mert kölömben mentűl tovább halasztjuk ezen dolgot, annál keservessebb lesz az szegénységnek. Tudom ugyan, hogy ebben sok difficultások lehetnek, kivált azoknál az kik marhájokot eladván, anticipate egészlen megfizették novemberig az dicát: de mivel pluralitatis habenda ratio, csak acceptálnánk azt az ő szerencséjére, s e mellett exacte fizetní meg az fehérpénzbeli tavalyi restantiát; lennínk egyszersmind azon is, hogy ha az hadi operatiók megengedik, novemberbe generalis conventust tartanánk, és rontanánk el az kongó-articulusokat: mert rettentű baj lesz azok miatt, ha majd feláll az tábla, mivel procedálni mellettek oly nehéz, mint tiltani az nem executiójokot.

Az Antal úrnak írott levelemben következett irreflexiót Balogh Ádám iránt már remediáltam: mert ma újonnan annak duplicatáját expediálván, megírtam, hogy ez error calami, s néki praejudicálni nem kívánok. Az levelek folytatását az kalocsai plebanus magára vállolta; és mivel ugyan tűle értet-

tem az kalandozó sajkák visszajövetelét: újonnan leküldöttöm Prínyi Miklóst Csajági reliquiájával az Duna partja megjárására.

Tegnapelőtt az szegény muskava követ (Ukrainzoff) meghólt, ma temetik el itt az rácz templomban; maga vólt oka halálának: mert forró hideglelésben hol pálinkácskával, hol serbettel, s hideg vízöntözéssel élt. Evvel ugyan nagy kárt nem vallottunk: mert ha akarjuk, Urbich is folytathatja az mediatiót. Mi karban légyen penig az muskava dolgai? ezen inclusájábúl Nedeczkinek megláthatja Kegyelmed. Írják nékem Danczkárúl aztat is, hogy az ott lévű svécziai regementek indúlófélben volnának erre, Krakó felé, már valaha egyszer suspicióban vévén a svécus Augustust, ki is actu Flandriában ment Eugeniussal conferálni. — De mindezeknek én keveset hiszek, hacsak nem látom.

Elhitettem ugyan magammal, hogy Újvárban menete előtt adatott Kegyelmed valami pénzt Rotenstanjnnak: de mivel újonnan instált előttem az franczia követ által, hogy ki nem adták volna néki, adattasson Kegyelmed, ha lehet, vagy kétszáz forintot fizetésére.

Az mit Kegyelmednek Murányvára felől írtam vala: nem oly véggel esett, hogy kívántam vólna, hogy Kegyelmed megírja az Méltóságos Asszonynak azon „azt mondják“ tűlem következett mondását, hanem kiváltképpen csak mintegy pro informatione kívántam Kegyelmednek tudtára adni in confidentia, mit mond Azt-mondják uram? Elhitesse Kegyelmed magával, hogy végigmegyek ezen hazugságnak ösvényén; de bár lehetne mód benne, hogy már valaha egyszer szűnnének az sok históriák. De mihaszna! én is általláttam azt, hogy az hobtergelt (habt ihr Geld?) ennek az oka, s nyilván meg is mutattam az senatusnak, hogy még csak bikfa-levelet is nem örömest ád az magyar parasztember, nemhogy pénzt adna morgas nélkűl. Szánja meg Isten nemzetünket!

Quadányiné instál az fiáért, mert nehéz lovait tartatni; revideáltassa Kegyelmed dolgát, vagy ha eleget szenvedett, bocsáttassa el. Berthóthi Zsigmond udvaromnál fog lenni arestomformában, el sem bocsáttatom még nem complanálja dolgait. Andrási István küldötte ezen inquisitiókat; revideáltassa Kegyelmed, ha méltó, azon katonák dolgát. Révay Gáspár dolga,

úgy tanáltam az senatussal együtt, hogy hadi forumot illet: mert vétke, az mint relatiót tett Kajali, csak per indirectum tangálja az Confoederatiót; én azért az hadi széken revideáltatom dolgát.

86.

Gróf Bercsényi úrnak. 14. 7-bris.

Valamint az Kegyelmed 11. 7-bris írott leveléből látom, hogy consentiált Kegyelmed az senatus útozásom iránt opiniójának, — hasonlót cselekszek én is az Kegyelmed az commandírozó tisztek iránt írt opiniójában, melyre nézve csak általláttam, hogy hazánk közszolgálatja nem engedi annyira való abstractiómot az operatiók személyem szerént való folytatásában, az mint némelyek jovallják; az következhető confusiók mindazonáltal eltávoztatására nézve úgy fogom moderálni az dolgot, az mint az üdő és alkalmatosság fogja hozni magával, s úgy látom, Kegyelmed is alkalmas fogyatkozásokot szenved az illenyekbe.

Az mi az erősségek dolgát illeti: az mennyibe lehetett, Kassárúl elégséges dispositiót tettem is, hogy rendessebben folyjanak az dolgok; Urbán Czeller két batalionát parancsoltam bemenni, az ki is szorgalmatos tiszt lévén, úgy vélem, fogja jól segíthetni az commendánst; e mellé Bonefus óberstvochmajsterit placz-majornak decretáltam, és azon vagyok, hogy Hartelnak valamely más accommodatiót adván, abstraháljam az hadi szolgálattúl: mivel az ellenséget úgysem meri bevárni, s másként is beteges. Melyre nézve, már az tolvajok egészlen dissipáltatván, és azok persecutiójára Szinyavsky uram is bizonyos hadakat küldvén, Andrási regementjét és Bancsiít (így; Bajcsy?) avocálhatja Kegyelmed, elhitetvén magammal, hogy az szükség úgy hozván magával, távullétemben is mind ide s mind oda fog Kegyelmed provideálni; úgy én is ideiu megtudván, miben legyenek az dolgok? úgy fogom kormányozni operatióimat, hogy lovas kocsikon küldheszek segítséget, az kassai obsidió alkalmatosságával practicált mód szerint.

Való dolog ugyan, hogy az mostani szerencsétlen conjuncturánkban alig tudja az ember, kinek kell hinni? mindazonáltal a suspicióban vett személy útozása semmi oly ártalmast nem mutat, s azt sem vélhettem, hogy factiók fomentálása

kedvéért menne oly füldre, az hol ösmeretsége nincsen; melyre nézve igenis, jól történt, hogy Kegyelmed delicate procedál ezen materiában. De reliquo, az téli quártély, az adózások modalitását én is úgy látom, hogy csak az campaniának végi fogja kimutatni: mivel már mink is kifottunk az sok tanácsbúl; hanem ez mai sessióban hazafiúságok megmutatására elengedék a senator urak fele fizetéseket, az melylyel még az idén restálna az Oeconomicum Consilium, és más déb-dáb modalitásokat is tanálánk, az mellyekkel lehet egynéhány ezer tallérkát az hertelen való szükségekre szerzeni; mellyeket rendben vétetvén, meg fogom Kegyelmednek küldeni, hogy a szerént tudhassa folytatni assignatióit.

Jóllehet ez elmúlt napokban írtam vala Benyiczky Mártonynak az granatírosim mundírja felől, melynek kíszíttetésérűl még az harcz előtt adott vala Kegyelmed parancsolatot; de válaszát nem vévén, nem tudom, vette-é levelemet? Melyre nézve Kegyelmed parancsolja meg néki, kírem, hogy azon mundért szállíttassa ide, avagy bár csak tudja ki, hol vagyon? expressus emberemet fogom érte küldeni. E mellett írván Kegyelmed minapi levelében, hogy az regularis lovas hadakban főstrázsamestert applicálhat: ezen Rebinder nevő svécus tisztet alkalmatos személynek látván, küldöm Kegyelmed felé.

Eszterházi Dániel újobban reám jövén, reám kezdte az litániát, sokféle instructióit előttem repraesentálván, melyre már mindinkább válasza vólt Kegyelmed által, s úgy tudom, Kisfaludi által is vitte; legjobb vólt mindazonáltal több beszédi között az Dunára való hajók felállítása, — melyre nézve szükségesnek látom, hogy ha még Újvártt valami hajók volnának, hogy azoknak kihozatásárúl idejin tenne Kegyelmed dispositiót: mert olyformában, mint Karvánál, lehetne az passust manuteneálni, de külömbön nem, itten penig csináltatni mind késedelmes vólna, mind nehéz, mert senki sem tud hozzá. *)

87.

Kray Jakabnak, Danszkára, 16. 7-bris 1708. Egerben.

Az elmúlt postán 18., az tegnapin pedig 25. Augusti

*) Eddig Kántor István udv. hadi titkár kezeírása.

datált levelét Kegyelmednek vettem. Soha nem capiálom: micsoda fatalitás impediálja az cambiumokat? holott én is itt az követtűl annyira assecuráltatom, s ő is az udvartúl, hogy Danszkára százezer lívernél, Constantinápolyra ötvenezernél ment vólna cambium; amannak valóságát nem tudom, de emennek duplicatája is kezemhez küldettetett; más az, hogy az elmúlt számadások megküldése alkalmatosságával, mellyekre való válaszomat az elmúlt postán De Saleur által francziájúl megküldtem Bonaknak, s ímé, Kegyelmednek is includálom. Az acceptált adósságok közzé tészi Kegyelmetek Paib Györgyet és az zsidókat: mégis mostanában mind a kettőtűl búsíttatom, nem is tudok azért eligazodni a dologban; a zsidók ugyan már posztójoknak hátramaradott részét felveszik, úgy Paip is, ha kívánja, borúl continuáltatik: de pénzt semmi módon nem adhattam az országnak sokféle költsége miatt.

Mivel Kegyelmed egy leveliben írta vólt aztat is, hogy az feleségem megindúlásárúl minden dispositiókat tett az követ: azt is bizonyosnak tartván, hogy az Clement által küldött cambium vagy kell, vagy nem kell, de csak erogáltatni fog, megvallom, én aztat revocáltam de most újonnan írván Kegyelmed, hogy már azon pénznek sokáig való múlatás miatt egy része elkölt: íratok De Saleurssal az követnek, hogy még ötezer tallért adjon, mellyet az követ complanálván, ha még sem indúlna az feleségem: az parancsolatombúl vett portékájával indúljon meg Kegyelmed Ottlik Pállal és a több odaküldött szolgáimmal, s jőjjen vissza; melly is hogy Kegyelmednek parancsolatban vagyon, magának is megírtam a feleségemnek. Kökényesdi igen fennkezdte az költséget, mellyet én esztendőnkínt csak háromezer tallérra limitáltam; úgy Smid András is computusba teszi ugyan az küldött könyvecskéket: de van már több esztendeinél, hogy egyet sem láttam közűlek. Dolgaink Istennek ő szent Felségének kegyelméből jobban kezdenek folyni, és a fele sem igaz annak a mit az ellenség hirdet.

88.

16. 7-bris, Egerbűl. Károlyi úrnak. 1708.

Az Kegyelmed innet való elmenetele alkalmatosságával nem tudván, hogy még Heves felé vette útját, nem keveset csu-

dálkoztam, hogy másunnat elébb tudtam meg az Kővár körül történt lármát, nem mint Kegyelmedtűl; melyre nézve még tegnapelőtt elküldettem innen igyenyessen Tokaj felé a gyalogságot, Szent-Iványinak is ordert adván, hogy azokkal az kiket öszveszedett, úgy Bagossi és Almássi batalionival igyekezzék mentűlhamarább Szakmár tájékára menni, és ott az Kegyelmed orderit várni; melly is, úgy látom az Kegyelmed 12. írott levelébűl, igen alkalmatossan fog esni, s nem is kéne a Szamos-Újvár tájékán lévő németnek sok időt adni a sánczolásra.

Az generál-stób és volentérség fizetését onnan veszi, az hunnan assignálva van; az utólsórúl mindazonáltal úgy tudom, hogy az elmúlt téli alkalmatosságával kevés emlékezet vala: mivel az tavalyi campaniában kiki közülek maga kedve szerint szolgált, és így egyéb quártélyt sem érdemlett, ez idei szolgálatjokrúl pedig szükséges reflexiót tenni e következendő téli quártély osztásában.

Az Erdélyben menendő németnek egyéb híre nincs, hanem a mit Kegyelmed ittlétében értett, ki is már Budárúl lement a Dunán; írja mindazonáltal Bercsényi úr aztat is, hogy Méreinek egy szolgája szökött vólna ki Nyitrábúl, az ki előtt (a mint mondja) nem tudván, hogy németűl tudjon, mondott vólna ollyast a commendans más tiszteknek, hogy bárcsak azt tarthatnák meg ez idein, a mit nyertenek: mert az tábor egy részének Imperiumba, másikának Erdélyben kelletvén menni, nem tudnak, hogy fognak mindenütt sufficiálni; de azt a lement németre értette-é, vagy másra? azt nem tudják.

Javallom, hogy Eötves Miklóssal jobban czinkig-czvanczigoljon Kegyelmed: mert az innekső földre ha bízzuk magunkat, nem jó lesz. Kassára és Egerbe még az jövendő aratásig is több kell, és az Bercsényi uram táborának is nagy része ezen vármegyébűl fog élődni, — hát még az non putaremre mi köll, és e jövő téli quártélyra mi marad?

Én már csak a meghólt mosqva követnek halála előtt elküldött curírját várom, s következendőképpen azonnal indúlok; addigis mindazonáltal ha mit elkövethet Kegyelmed az ellenségen, elmúlatója ne légyen. *)

---

*) Beniczky kezeírása.

89.

Gróff Bercsényi úrnak. 17. 7-bris.

Sok kilsű országbéli expeditióim miatt nem érkezvén az elmúlt póstán az Kegyelmed tizennegyedik írott levelének válaszolására: ma újonnan érkezék más is, az mely csak azért is ösztönöz az írásra, hogy rakásra ne gyülekezzenek, és az könyvecskék írására ne adjanak okot.

Az papok iránt való panasz megvizsgálására jól expediálta Kegyelmed Huszár Józsefet, és midőn ezen dolgot tegnap Mérei és Körtösinek mondottam vólna: igen jovallották, hogy maga jószágiban Óvár kerül bújdosó Pongrácz püspöknek committáljam, s elhitettem magammal, hogy magyarsága szerént fog véle procedálni, és mivel egyszersmind vicariusoknak is őtet kívánják, — reáruházom azon auctoritást.

Megvallom, még Bezerédi felől suspendálom ítélemet: mert azon particularitások az mellyeket írnak megfogatásárúl, egykevéssé hitetlennek teszik előttem dolgát; bárcsak suspicióbúl ne praecipitálta vólna Antal úr megfogatását: mert juthat Kegyelmednek eszébe, hogy némely alattomban való vádlásokra tavaly is igen pronus vólt erre, — s Bottyánnal is úgy esett vólna most, ha praecipitálta vólna Kegyelmed.

A bavarus hírét annyiba confirmálhatom, hogy Kökényesdi írja Párisbúl de dato 12. Augusti, hogy 4-ta eiusdem egymás elleniben úgy állott az német táborral, hogy harcz nélkül nem recedálhattak, — azúta penig már sok történhetett. Mink is most mind az rézpénz dolgán és az impositiók jüvendőbéli könnyebbétésen rágódunk: de az mely nehéz az rezet megemészteni, oly nehéz az nehezet könnyővé tenni. Az utólsó postán megírtam Kegyelmednek: mire tehet Kegyelmed reflexiót az fehérpénz mostani hertelen assignatiójiban; ez is jó lesz most hertelen, még többet szerzönk.

Az danczkai correspondensem írja nékem, hogy az svecus suspicióban kezdette venni Augustus dolgát, az ki postán Flandriában ment vólna, és onnan visszatérvén, az sziléziai szélekre küldötte hadát, maga conferentiába vólt Sembekékkel, és hogy az svécziai hadak minden órán készek az indúlásra, s gondolja, hogy az magyarországi szélek felé fognak jönni, — melyrűl Kegyelmednok az jövő postán többbet fogok írhatni:

mert most fordítják az svécziai udvarnál lévő emberem levelét, melynek relatióját, ímé, includálom az minapi harczrúl, — és így térek az Kegyelmed második levelére.

Nem tudom, mondottam-é Kegyelmednek, vagy csak akartam mondani az dánus hadak lejövetelérül való reflexiómot? hogy tudniillik nem hiszem, hogy ezen harcz után ellenünk operatiókra segétsék az németet: mert olly okbúl jővén, hogy Lengyelországra mehessenek, nekik nem az mi romlásunkra, hanem békéltetésünkre lévén szükségek, vonyagatásokkal az németet, jelenlétekkel bennünket fognak arra erőltetni; ennek tulajdonítom én az német csavargását, az moszkva késedelmét penig annak, hogy még Pozsomba ki nem adták az választ, az mellyet infallibiliter nékünk is megküldenek azon curír által, és ha arra nem akarnánk állani, még talán Augustus is megijeszt bennünket.

Talaba levele nagy haszontalanság, engemet is csak iszonít, de Nedeczki által küldendő levelére revocálja magát; valóban szép kis bolondság az által küldeni az levelet, az kit vádol; már is általláttam az ridiculus must; fizetésérül penig tettem dispositiót, requirálván Sinyavszki uramot. Az Kegyelmednek volanter küldött levelét én bizony csak most olvastam, supponálván, hogy Kegyelmednek is csak azt írja, az mit az senatusnak; úgy is van; csak azt látom belőle, hogy nehéz az rabnak contentumot tenni, mert jó lélekkel írhatom, hogy nagyobb könnyebbsége vagyon, mintsem eddig vólt: sítálása az bástyákon szabad, és conversatiója is az tisztekkel; ételeitala az mint eddig, — kérésének penig satisfactiója num sit de tempore? elítélheti Kegyelmed.

Révai Gáspár dolga revisióját Györki és Kajali uraknak már committáltam, s úgy vélem, már is sub termino van dolga. Az Oeconomicum mit gondol? nem tudom, mert még idejövetelemkor megparancsoltam, hogy suspendálja determinatióink executióját az jószágok iránt. Pekri Kegyelmednek haszontalanságot ír, és csak az kővári megijedt örög-asszonyok hírét, mert Károlyi csak conferentiára jütt vala ide, és mivel eleintén megírtam vala néki, hogy az hadak confusióját csavargássa által távoztassa: az német utánanyomakodván, útat vesztett, és az havasokon általhozván az hadat az magyaror-

szági szélekre, olly orderrel hadta vala Bagosit, hogy ha utánanyomúl az német, Kővárhoz szállítsa artoleriát és az bagasiát, s maga fordúljon az Székelység felé ; most penig miben legyenek dolgai? ímé, includálom az utólsó levelét. Qvadányit elbocsáttatom, Garast megfogatom. Szemere lejövetele penig annál is szükségessebb, mivel ezelőtt harmadnappal Kőröst felverte az rácz, s Hatvannál néki Besenyeinek hétszáz katonája vagyon, de nincs kire bíznom az commandót; most ugyan Sőtérrel s Prínyi Miklóssal leküldöttem őket: ha valamiképen kótya-vetyézni tartózkodott vólna azon ezerig való lovas s gyalog ráczság Szegednél, hogy felverjék őket s úgy menjenek az sajkák kergetésére, az kik miatt mégsem mehetet által Kisfaludi László. Ezeket így tudván, adhat Kegyelmed neki olly ordeit, az mint szereti, csak menjen hozzájok; azután penig, ha Veres-Egyháza táján avagy az Mácsavölgyén subsistál: akkor conjungálhatja Kegyelmeddel magát, az mikor Kegyelmed fogja kívánni.

90.

Gróff Bercsényi úrnak. 18. 7-bris.

Bizonyára, úgy látom, én is nem kezdhetem másként levelemet, hanem Istennek szent nevit áldván, az midőn új kegyelmességének terjedését igyönkön olvasom az Kegyelmed 17. irott levelében; mert mind ezen hírekbűl s az fűdnépe és némellyek elpártoltak megtérésébűl s mások veszedelmébűl nyilván látható dolog, hogy mindezen csapásával is Isten ő szent Felsége bennünket eltörleni nem kíván, hanem az egyességre és hazánkhoz való hívségre bátorítja az szíveket, és eltörli azokat, a kiknek inkább oda vólna hajlandóságok. Tehetnék, megvallom, ezekhez sok consideratiókot, ennek nyilvánvaló próbájára: de ollyakkal levelemet hosszabbítani nem kívánom, az mellyekrül úgy is tudom, Kegyelmed eleget gondolkodik, és bülcs elméjével által is látja; azt egyedül megvallom, hogy nem gondolkodom már én semmi jüvendőrűl, mert azon csudálatos útokat, a mellyek által Isten ő szent Felsége kegyelmébűl vezettetünk, elmém fel nem érheti. Mert ugyanis ki vólt az közöttünk, az ki az elmúlt harczunk után csaknem mondhatom, mert vólna is magának hizelkedni ezekkel, az

mellyek következtek, kivált Nyitra vára feladása után; azért akár mennyit csavarogjon az ellenség, mustrálja s tétesse magát, – csak nem megyen tovább az isteni szent akaratnál. Térek azért inkább azokra, az mellyeket szükségesnek látok lenni: az Isten ő szent Felsége jóra vezető kegyelmét emberi mód szerént való mediumokkal is mintegy, ha merem mondani, segéljük; melyre nézve minden istenadta nap sessiókat tartok, és az sok sivás-rívás s szegény ember átkozódása enyhítésében fáradozunk; és noha tudjuk, hogy valamint az hadakozást, úgy annak a terhét el nem kerülhetjük, úgy eztet mindenkor követni fogja az siralmas panasz: de mégis azon volnánk, hogy könnyebbétenénk a nehezet, melyre nézve pro idea harminczezer ember alimentatióját felvévén, azt végeztük, hogy annyira való hús és gabona praestatióját felvetünk az vármegyékre, és az Kegyelmed opiniója szerént is tolláljuk az nem pénzbeli adót; pro Novembri, ha lehetséges lészen, vagy generalis gyűlést tartsunk, vagy particularis consultatiót de modis et medijs, az melylyel az feljebbemlített számú hadat fizethessük és tarthassuk, az Dunántúl való hadon kívűl; mert ugyanis, mi haszna az sokaságnak számával hadakoznunk, az melynek hírével, már experiáljuk, hogy ellenségünk ellen nem proficiálunk? De legnagyobb kín rajtam az sok fehérpénz-restantia, a melynek kifizetése valaminthogy szükséges, — úgy tapasztalom, hogy meg nem fogja szüntetni az executiókat, s beléfárad az elmém, az midőn ezeket segíteni kívánom, s úgy látom, csak ezt is Istenre kell bíznunk.

Az inclusák közől kifelejtett Kegyelmed az lenitei (ledniczei) commendans levelét, melyre nézve én is csak imaginative dícsérem az Kegyelmedtűl dícsért szép resolutióját; Révai Gáspárnak penig hólnap lesz a terminussa.

Ez elmúlt napokban Szluhátúl vett marhák hérit hallván, hogy minden ember s gondviselés nélkűl tengűdnek az Tisza mellyékén: azokat idehajtattam, s találtaték tizenhárom héjával ezer, az kikkel ideérkeztenek, és ugyan most concurráltak Helenpach emberei is, a kik azokbúl defalcáltatni kívánják azon marhát, az mellyet Helenpach Újvárban küldett vólt creditori kifizetésére, de az vár szükségére ott megtartóztattanak; de mivel ezen materiában épen semmi informatióm nin-

csen, s confusiót szerzeni nem kívánok: mind az marhát, mind Helenpach emberét megtartóztattam; szükségesnek ítélem, hogy Szluha sietséggel küldení emberét, a ki dispositiókat tenne felűlek.

Czaugner és az több szakolczai és az hegyallyai városokbúl hozatott rabok úntatnak és kínoznak, és miben legyen dolgok? mivel megvallom, vagy nem tudtam, vagy elfelejtkeztem: elvárom irántok az Kegyelmed opinióját; az első igen kívánkozik haza, és újobb hit letítelével is hívségét erősítené, s nagyon offerálja az commerciumok elűsegétését.

Már én csak az moszkva curírja jüvetelére várokozom, s azonnal hazaeresztvén az senator urakot, elébbmászkálok, — de abba is nagy a bajom: mert az magyarországiak mászkálást s az erdélyiek penig sietést kívánják, s meg kell vallani, in desperatis terminis vannak.

Az szegény trencsényi rabok consolatióját, tudom, eddig-is el nem múlatta Kegyelmednek; kérem is, az szegény palotások és granatírosaim szabadúlását sürgettesse Kegyelmed: mert csak reménlem, hogy többet fognak még ők hazájoknak szolgálni más mezei ezereknél, azoknak penég, meg kell vallani, mind tisztek s mind közlegények iránt azokbúl állott a jova, az kik vagy elvesztenek, vagy még ott vannak.

91.

Gróff Bercsényi úrnak. 21. 7-bris.

Az Kegyelmed 19. irott levelébűl az moszkva tiszt jövetelét értvén, úgy látom, nem várta meg azon passust, az melynek küldésérűl írtam vala Kegyelmednek az tegnapi czédulámban; ezen levelébűl peniglen Kegyelmednek látván, hogy Luzsinszkit hozzám küldi: nem tudom mire magyarázni, hogy csak az copertájára irván maga, hogy postárúl postára hozzák sietséggel, elmaradott; és így nem tudom, az moszkovákkal jön-é, avagy lelkeismérete máshová vezeti? Mellyet Kegyelmednek sietséggel akartam tudtára adni, hogy megvizsgáltathassa útját.

Újvárnak obsidióját már én is bizonyosnak tartom, az praeparatoriákra nézve, de ha az bennelévők betegeskedése s resolutiója meg nem csal: úgy tetszik, még tizenkét ágyútúl nem félteném. Az mi azért az elsűt illeti: mivel még Csajáginak száz-

ötven fegyvertelen hajdúja Gyöngyös táján mondatik lenni, Török Ferenczczel küldöm őket az Kegyelmed táborára: talán még in tempore lehetne beküldések; mert ha fegyvertelenek is, jó lesz nekiek az betegek fegyvere, mely híjával nem lesz Újvár. Mivel penéglen tudom, hogy Kegyelmed semmitsem fog elmúlatni mindazokban, az mellyekkel fogyasztathatja az ellenséget: azoknak modalitásárúl semmit sem irok; azt mindazonáltal méltán consideratióba veheti Kegyelmed, hogy tizenkét ágyú az lövís kezdetétűl nyolczadnapra elkészétheti a bressát, ha jó pattyantúsi és requisitumi vannak.

A faluk elégettetésérűl való projectuma Bertótinak nem megvetű: mert ezzel mind most gátlást tehetünk az ellenségnek, mind ha, kit Isten ne adjon, ha megvenní, fogyatkozást, — de elébb mentűlhamarább el kellene őket szállítani.

Brenner nem consiliarusságot, de az csanádi püspekséget kívánja, melyrűl már volt ugyan tűllem válasza, hogy nem lévén pap, azt néki in scandalum Cleri nem conferálhatom, de mégis, úgy látom, nyughatatlankodik, mert gondolja magát necessariusnak lenni, én penig csak azért is nem sürgetem expeditióját, mert semmit sem múlatunk ha szintén az tractatus küldött projectumára megvárjuk is az választ, — talán addig evaporál az fejébül; mert úgy látom, nagy ambitiójú ember lévén: mivel contentumot tenni nem lehet, disgustussal küldeni nem jó. Már úgy látom, nékünk csak üdőtől kell várnunk. *)

92.

Egerben, 21. 7-bris. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 19-dik dalált levelét vettem, melynek hoszszas írására és újított panaszira, csak elhiszem, nem kevés ösztönt adott az 16. datált és cancelláriámrúl expediált levelem, az mellyet Kegyelmednek az Heves vármegyei dologrúl irattam; de, bóldog Isten! oly ösmerhetlen vagyok-é? hogy még eddig sem láthatta Kegyelmed által az illyenekbe observált modalitásomat; avagy talám az cancellariába és expeditióba esett fogyatkozás? melyben nem parancsoltam irattatni, hogy Kegyelmed praetensióját elengedje, hanem, hogy csak úgy végezze dolgát az ne-

*) Eddig Kántor István írása.

mes vármegye, hogy tűle ne búsíttassam: mert impositive az ország determinatiója ellen nem imponálhatom, s az vitézlő rendnek is méltó instantiáját denegálni nem kívánom, noha tagadhatatlan, hogy egyik fülemet a szegénység átkozó ló és siránkozó panaszira figyelmeztetvén, s az másikával az vitézlő rend zúgolódó morgásit hallván s nyomorúságit szemlélvén, alig tud mely felé hajolni sok roszszal terheltetett és ostromoltatott elmém, — mivel ezen országba se a vármegyék, se a vitézlő rend nélkűl nem lehetünk, és akárki mikínt considerálja az elmúlt Thököly uram hadakozását: de valamint szerencsétlenségit nagy részrűl az vármegyék elpártolásának, és ezeknek disgustussát az kéméntelenségnek tulajdoníthatni: úgy most is látható dolog, hogy mindezektűl méltán tarthatván, oly szükségünk vagyon egyikíre, mint a másikára, és én lévén az panaszoknak és sívásoknak s rívásoknak centruma, kitkit consolálni igyekezvén, egyebet nem írhatok, hanem hogy úgy complanáltassanak az dolgok, hogy kiki contentus lehessen; mert valameddig más ellen panaszolkodnak énelőttem: mind fennmarad az feleknek az satisfactiórúl való reménségek, de valamikor én rövideden kiadok panaszokon: nem lévén hova folyamodniok, desperatióra változik az reménség. Az Kegyelmed inclusáibúl, való, hogy semmi örvendetes materiát nem értek: de hiszem, mindezeket megváltoztathatja az, a ki eddigis maga ingyen való szent kegyelméből kormányozá igyünket!

Hová vóltak assignálva az stabalis tisztek? én, bizonyára újonnan is mondhatom, hogy nem tudom, mert megfelejtkeztünk-é rólok, vagy ki nem telhetett? de az tabellákban sohol nem találom neveket; jut mindazonáltal eszemben, hogy olyan rendelést tettem, hogy az generalis-stáb fizetésére a stabalis főquártélymesternek légyen gondja; az volluntírok dolgát penig lássa, hogy accommodálhatja Kegyelmed: mert én bizony az alchimiához keveset tudok, ott is hejában keresek, a hol nincs, mivel mindenek assignálva vóltak és vannak, s fogyatkozás nélkűl sohol sem vagyunk.

Grabaricsnál micsoda pénz vagyon, azon kívűl az mellyet Kegyelmed az aranyváltásra adatott vala? nem tudom; én aztat is nem szánom hazámtúl, de úgy látom, hogy az abrukbányai nagyhírű oeconomiát így félben kell szakasztanom: mert

én oda másonnan nem provideálhatok; disponáljon azért Kegyelmed felőle, a mint legjobbnak ítéli; ha marasztani meg nem lehet, az én káromért hazám meg ne fogyatkoztassék. *)

93.

Gróff Bercsényi úrnak. 22. 7-bris.

Ezen éczaka írkezvén az Kegyelmed 20. expediált staphetája és levelemre adott válasza, abbúl is confirmáltatom azon opinióimban, az melyben valék az szegénységnek sublevatiója iránt, melynek átkozódásiért nem hiszem, hogy Isten ő szent Felsége reánk bocsátotta vólna ostorát: mivel annak mi directe nem valánk okai, süt az rézpénz folytatásában is könnyebbséget kívántunk néki szerzeni, és bizonyára mindenek nagy consolatióra lettenek vólna, hogyha az Isten annyira meg nem vakította vólna nemzetünket annak folytatása respuálásában, mert legnagyobb terhe s pusztúlása abbúl okoztatott, hogy az marha- és gabona-vévő commissariusok magok limitálták a marhát, és torkon verve vettík el a szegénységtűl, s másfelűl az vásárbírák kínzották őket és az vármegyék hertelen inpositiói. Már mindazonáltal itten miként subrepartiáltuk az gabonát és az húst? mindazokat fogja Kegyelmednek transmittálni az cancellariám; az fundus harminczezer emberre vagyon limitálva, és minden hétre öt-öt font hús, úgy, hogy a prima Maji az szerént ineálják a computusokot az commissariusok, ez szerént reducálván az díca után inponált hat garast, és a kik praestálták vólna rézpénzűl, acceptálja, s tovább ne aggraválja annak acceptatiójával; mert ugyanis mi haszna naturálékkal kínozni az szegénységet, az melybűl magának pénzt teremthet? Süt jobb vólna, ollyan projectumot is készítenénk, hogy az Dunántúl való hadakon kívűl harminczezer embert tartana az ország, redúcálnánk az sok stabalis tisztet, s ötnénk-vétnénk az mint lehetne, s hajóznánk az sok szerencsétlenség habjai között, s imputálnánk fizetésekben kinek-kinek az fiscalis jószágok jövedelmét, az kiknek mi conferáltatott, s úgy subsequálna az nova donatio: mert ha Kegyelmed considerálni fogja, mely könnyen praestálhatja az gabona- és húsbéli adót az szegény-

*) Beniczky keze írása.

ség: azonnal meg fogja látni, hogy fehérpénzecskét is adhat. Mellyekrűl, ha Isten üdőt s alkalmatosságot enged: lehetne egy gyűlést tartanunk sub initio Novembris, Losoncz, Gyöngyös vagy Szerencs táján.

Mindezek között, midőn az szegénységnek sok terheltetését vizsgálnám, tovább is kit-kit hitére kénszeríttetném az titkos és magában forralt panaszoknak kijelentésére. Mik mondattatnak és bizonyosnak lenni állíttatnak Csáky István úr ellen? ímé, includálom Kegyelmednek, mellyeknek megvallom, jobb remediumát nem találnám, hanemha valótalanságok, az commissariatusság számodása alkalmatosságával (így); mert úgy látom, csak nem fog ez a nemzet örömest contribuálni, a még nem bizonyos benne, hogy maga számára fordíttatik adaja. Abban is tanálnánk valamely fehérpénzbéli kültségecskét, ha valamely része megvólna az húszezer forintnak, s az kecskeméti marha árának, és a praesidiumokbúl vett pénznek; ezeket mindazonáltal, kívánnám, úgy kormányozná Kegyelmed, hogy sok disgustus és panaszok nélkül véghezmehetnének: mert ezek előttem nem per formam relationis producáltattanak, hanem hitbéli kénszerítésre adattattanak ki.

Már az mi az ellenség dolgát illeti: mihent maga operatióit Újvár ellen folytatja, megvallom, nagy keserűség nélkül nem considerálhatom, hogy mindnyájunknak országostúl úgy kelletik lennünk, mint az ágon ülő madaraknak; *) mert ha annak rendi szerént kívánja az obsidiót folytatni: kétségkívűl az lovassával Kegyelmed ellen fog agálni, hogy portázások által ne infestáltassék; de akkoron Ottliknak keményebben kell a dologhoz fogni, kivált ha az Dunántúl valók keményen nem fognak az diversiókon, kikrűl micsoda híreim vannak? ezen includált simonytornyai levélbűl megláthatja Kegyelmed; én ugyan ma is iratok a végre Antal úrnak is, az correspondentia folytatására offerálta magát az kalocsai plébánus, melynek Kegyelmed küldheti leveleit, ha szintén innen eltávoznék is.

Pest vármegye elszállíttatásárúl ma expediáltatom az or-

*) Aláhúzva a protocollumban, — az eredeti titkos írás jelzéséűl; alább szintúgy.

dereket Szemerének, ki is már Aszódhoz érkezett, és tettem oly rendelést, hogy falunként szállíttattassék el a szegénység, s el ne széledjen, mert kölömbön tartok attúl, kivált ha e télen ploquadálni akarná Újvárt, hogy Vácz tájékára fogja transferálni quártélyának egy részét.

Az Szluha marhájával én tovább is valóba nagy bajba vagyok, mert hitvánságára nézve reá sem akarnak nézni az Helempach emberei, azok peniglen az kiket Kegyelmed Vay Ádámhoz relegált, még nem compareáltanak; s csak látom, hogy országostúl nincs nékünk szerencsénk az kereskedéshez, s félek attúl, hogy ezen temérdeki marha is reá fog szorúlni az téli quártélyra.

Bárcsak már tudnám, ha várhatok-é valamely választ az mosqua követ levelére? mert az szegény erdélyiek is in desperatis terminis vannak, s kételkednek arra felé való menetelemben, s innen való elmenetelemmel is nem örömest várakoznék az lármára.

Mivel azon inclusák között, az melyeket Kegyelmed egyszer is másszor is kezemhez küldött, sok megtartásra való levelek vannak: imé, mindazokat vissza küldöm, hogy segregáltassa, mivel némelyek iránt particularis reflexiója lehetne Kegyelmednek, melyek vagy előttem nem constálnak, vagy megfelejtkezhettem rólok.

94.

Gróff Bercsényi úrnak 23. 7-bris, 1708.

Hogyha magam távullétemben alig tudom elmémet meghatározni a sok csavargó hírek között: könnyen elitélhetem, mennél nehezebb dolga légyen Kegyelmednek, közel létébe; vígasztalának ugyan, megvallom, az Dunántúl való hírek, az mellyeket mind általolvasván, nem látom Isten kegyelméből, hogy már azokat félthessük; de az innekső ellenség szándéki nem tudom, mit reméltethessenek velünk: mivel lovasságát általhozván egészen elhitettem magammal, hogy Kegyelmedet nem fogja közöl szenvedni magához; de in illo casu jobb nem lehetne, mint Nyitra táján Ottlikkal valami hadat hadni, és az Újvárt obsideálók dolgát kitanúlván, egy csavarodással amavval megegyezvén, kemény próbát tenni rajtok; noha megvallom, hogy ebben is nehéz quaestio exurgálhat, — mert jól tudom

én, hogy akkor is az előtteváló szaladni, az utánavaló széledni fog, elannyira, hogy meg kell vallani, hogy csak az Isten kegyelme segíthet rajtunk, melynek útját-módját s csaknem mondhatom, reménségét, az emberi elme ki nem gondolhatja.

Ma érkezék hozzám Luzsinszkival az Kegyelmedtűl küldötett mosqua, és Urbik levelét praesentálván, csak elhűlék belé, hogy ő fejdelem, és az czár húga az felesége, melyet, elhitettem magammal, hogy Kegyelmed nem tudott. Írja ugyan az követ Bécsbűl, hogy nem contrarius az békességtűl az udvar, és azon kér a bolond, hogy Morva szélére menjek: mert úgy jó praetextust fog tanálni az velem való titkos szembenlételre, és azt jovalja, hogy de nomine mediationis ne sokat beszéljünk, az melyeket Pozsomba concludálni fognak, azoktúl ne idegenkedjünk, és hogy az erdélyi fejdelemség helyett equivalensrűl s úgy jószágim cserélésében is ne legyek contrarius. Szép kis conceptus!... ezért bizony Maklárig sem indúlok; csak azt bánom, most is elhitetik magokkal, hogy nem ösmerem őket; én is magammal, hogy nincs haszna az békesség reménségének, melyre nézve én már holnap elbocsátom a senator urakot, és szerdán talán magam is megindúlok. Prínyi Miklóst ma küldött orderem által revocálom, és Vas Sándort valamelymódon kiigazítván, helyébe teszem az várban; az lovas hadát Szeneréhez fogja küldeni, Sőtéren kívül, mert már Kőrös felverése után épen lehetetlen, hogy az városok közöl kivihesse hadát; ha peniglen Kegyelmed Szemerét revocálja: legalább két seregecskét hagyjon Pest elein, mert a nélkül egy óráig sem marad helyben az dicsíretes hatvani végház, s oda lesz magazinumok; mert már minap Sőtér alig távozott el tőlek: azonnal szekér-hátán voltak, és el is futottak volna az semmitűl, ha egy sereg karabélyost nem küldöttem vólna oda salaquardának. Bárcsak mindazonáltal az faluk elszállíttatását vihetné véghez Szemere: mert csak félek attúl, az mit az tegnapi levelemben is megírtam. Hiszem, ha szintén perseqálni akar is, és az gyalogjával Újvárt megszállja: legalább még amaz megerőséti magát, addig el nem távozik, Szemere penég Veres-Egyházátúl legfeljebb két nap conjungálja magát Kegyelmeddel. De mindezekbe cselekedje Kegyelmed azt, az mit legjobbnak ítél.

Az Dunántúl valók iránt resolutiómot az Kegyelmed válaszához fogom alkalmaztatni; de megvallom, egy darab üdőtől fogvást kiváltképen való kívánságát látván Rátki Dánielnek az mezei szolgálathoz: szeretném közékbe applicálni őtet, és talán jó is vólna neki Fekete Istvány ezere, mivel protectionalissábúl látom elpártolását, avagy szándékának érdemes megbüntethetését.

Ha Bottyánnak lehetne persvadeálni: jobban őtet nem applicálhatnók, mint velem Erdélybe; mert megvallom, már ottan néki teljes hitele alig lehet, a nélkűl penég csak bajára lészen Kegyelmednek; hiszem, ha vérszemet kapna, újonnan felküldhetném.

Nem hiszem, tudtára nem adta vólna Kegyelmed Berthóti Ferencz, hogy Ordódi részeg-korába Rajselt az Lubomirszki secretariussát megverte és megsebesétette, — kire nézve ma parancsoltam arestomban tételét, és törvényessen revideáltatom dolgát, mert felettébb is rút cselekedet: mert amaz nála lévén ebéden Lőcsén, elmenetele után rajtament karabélyosokkal és arnótokkal, az Lubomirszki határán belékapott, s megvagdalta; amannak tegnap vettem levelét és satisfactio kívánását.

Hogyha még Ottlik ott van: parancsolja meg Kegyelmed néki Urbán Czeller regimentestűl való leküldését Kassára. *)

95.

Eger, 24. 7-bris. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed Verebélyi és Horváth Jankó által küldött levelét vettem, és mivel Kegyelmednek, úgy reménlem, az elsőre már elegedendő válasza lehet, térek az utólsóra; és az mi az rácz dolgát illeti, és az mely gyülekezetirűl Kegyelmedet Szűcs János tudósította, nem egyéb lehetett annál, az ki Kőrös városát az elmúlt napokban véletlenűl felverte, és az kiknek Sőtér három seregivel alkalmasint resistált vólt: de végtére nem resistálhatván, recipiálta magát az templom kerítésében, melytűl kénteleníttetett recedálni. Az mint az akkoron elfogattatott rabnak examenibűl constált előttem: vólt gyalog,

*) Egy lap üres. Eddig Kántor írása, innét újból Beniczkyé.

lovas tizennégyszáz, a ki is a Bácskaságrúl, Maros tájékárúl, és az Balog Ádámtúl megverettetett s az Dunán által Veresmartnál költözött ráczok hulladékjábúl verte vólt öszve magát, és kétségkívűl el is oszlott: mert nyomban küldettem vólt utánna Szemere és Bessenyei hadait, úgy Prínyi Miklós hajdúit is kocsikon, de tudósításokat nem vehetem. Az Erdélybe menendő németnek semmi híre nincsen, sőt az mint Antal úr levelébűl értem, az is visszament, a ki Hajszterral Fejérvárhoz jött vólt, és ugyan Gútánál vissza is költezett a Dunán, a mint közűlek fogott rabok relatiójábúl constál; azon gyalog németek pedig, az kikrűl Kegyelmednek relatiója constált az Csajági strázsamesterének, régen lementek Budárúl hajókon, a mint megírtam Kegyelmednek.

Hogy Kegyelmed az abrukbányaiak segítségérűl tett rendeléseket, az igen helyesen esett; mert megvallom, hogy kevés reménségem lehet azon operatiókhoz, az melyekrűl itten kívántunk dispositiókat tenni, és a porhoz két hólnap múlva is alig bízhatok, azzal peniglen a kit hertelen lehetne szerzenem, — bárcsak az hadak szükségét érném be; és így csak ahhoz fogjon Kegyelmed, az mi lehet.

Eddig való indúlásomat kéntelen valék halasztanom az moszkvai curír visszajöveteléig, kinek válaszábúl mivel az egész senatussal úgy találánk, hogy reménségünk nem lehet az jó békességhez: e jövő szerdán Isten kegyelmébűl megindúlok, és az bagasiámot Lúcznál fogom általköltöztetni, magam penig Tokajnál megyek utánnok; Szerencsen mindazonáltal talám vagy harmadnapig fogok késni.

A mi az Kegyelmed kenyere és szalonna oblatióját illeti: azt nagy kedvessen veszem, s kívánom is, hogy elhitesse magával, hogy az is kedves nékem az Kegyelmed házánál, s jobbízű ott, mintsem másutt vólna a speciale, a hol gondolnám, hogy oly jó szívvel nem adnák azt, mint Kegyelmednél ezt; azon földre való menetelemmel mindazonáltal éppen nem kívánnám, hogy a nemes vármegyék a szegénységet aggraválnák: mert én mindenütt készpénzen szoktam élni; a mit mindazonáltal a nemes vármegyék a szélekben való lételemig fognak praestálni, azt is a subsidialis quantumban kívánom acceptáltatni.

Az rabok szabadúlását accelerálhatja Kegyelmed, mert úgyis kevés ideig fogja folytathatni Szluha: mivel minden apparentiákbúl úgy látom, hogy megszállják Érsek-Újvárt; Tökölit mindazonáltal most küldöm Munkácsra, mert hertelen való szabadúlását nem látnám jónak lenni.

Hogy az labanczok az császárral nem contentusok, abban semmi kétségem nincsen; mert ugyanis csak tapasztalható dolog az, hogy egyedűl annak az magyarnak kedves az német barátsága, a ki nem kéntelen hogy vele éljen.

Az németnek minden szándékábúl azt collimálom, hogy az gyalogját besánczolván, lassú obsidióval fogja bombázni Érsek-Újvárt, az lovassával penig Bercsényi urammal lévő hadainkat nyomni, és az pozsonyi gyűlésnek adandó resolutióját az országban publicálni, gondolván, hogy azokat megmézesítvén, és ugyan ahhoz ragaszkodván az vármegyék: elkerűli az formalis tractát, melyrűl való példánk már mind szegény édes atyám ideiben, mind Thököly uram hadakozása után vala, az mint e mai sessióban szépen emlékeztete mindnyájunkat Barkóczi Ferencz úr, és legottan utánnavetém az okát, az mely is nagy consideratióra méltó, hogy csakugyan azokat az csalárd színyő amnistia-adásokat követé az eperjesi theatrum és más egyéb delegata commissiók, az mellyek Bocskai és az eleim solennis tractájok után soha nem következtenek; s csak azt concludálák belőle, hogy hamis a német, s meg akar minket csalni, — melyet, adja Isten, minden magyar úgy higyjen, a mint mondja, és valaha már tanúljunk magunk példáján! *)

96.

Gróff Bercsényi úrnak küldött memorialis.

1. Jóllehet, nincs kétségem benne, hogy Isten ő szent Felsége ítéletébűl arra kelvén hazánk dolga és állapotja, felejdéken nem lészen Kegyelmed ezen az darab fülden való erősségekrűl is; hogy mindazonáltal az interveniálható confusiók között (kitűl Isten ójon!) hamar eszébe juthassanak: mi karban vannak? azok állapotját ezen következendő ennyihány punctumban kívántam feljegyzeni.

*) Eddig Beniczky írása.

2. Eger vára. Ezen praesidiumban mostanában két seregnél több nem tanáltatik: hogyha mindazonáltal megszállásátúl tarthatna az ember: legalább ezer emberre szaporítani szükséges lészen; melyre nézve, az szükségét látván, idein kell Szent-Péterinek committálni, hogy az mennyiben azon számot el nem érné Prínyi Miklós ezere és Csajági maradékja: pro supplemento az Jászságrúl, Miskócz tájékárúl és az szendrei processusbúl jó fegyveres embereket szedne, — pro supplemento ezekhez adjungálván azokat is, az kik az Sajó és Hernád városokbúl kitelhetnek; de mivel ezeknek is kevés hasznát vehetjük, hogyha az fejek nem jó lészen, Vas Sándor penig, a mint tapasztaltuk, nem arravaló, s felettébb is okos: in illo casu szükséges Rétei Ferencz mellí vagy Prínyi Miklóst, vagy ha az papoknak zabolát akarunk vetni, magát Szent-Péterit rendelni, hogyha más alkalmatossabb nem tanáltatnék; és akárki légyen az: de annak instructió adattassék, és az vár hívségére újonnan megeskettettessék, — mivel most is, noha heltelenül, avval kívánta vólna magát Révai Gáspár menteni, hogy se instructiója nem vólt, se meg nem eskettetett az várhoz, és hogy noha repraesentálta maga inhabilitását: de mégis csak kéntelen vólt tiszte felvállalására.

3. Annonábúl ezen várban, úgy vélem, fogyatkozás nem lesz, hogyha Csala az tett dispositiókat effectuálja; holmi leguminák penég szereztethetnek akkor is, az midőn szükségesnek fognak ítéltetni.

4. Munitió és por pro casu summae necessitatis et exigentiae alkalmasént vagyon, és ha több nem szereztethetnék is belé, annyi ideig a meddig más egyéb fogyatkozási miatt óltalmazhatná az várat, alkalmasént beéri véle; mert ámbár mostanában két mozsár kivétetődett is belüle bizonyos superflue tanáltatott golyóbisokkal: azért fogyatkozást nem szenved, mivel az várak óltalmazásában felettébb is kevés hasznát vehetni az mozsároknak.

5. Az alteleriabéli személyekben leghamarább tarthatni fogyatkozástúl: mert az stuk-lajtman az Grajcz harczán fogattatott, az pattyantúsok is németek; de mivel az mezei alteleriábúl ezeket fel nem válthatni, szükséges lészen idein parancsolni Sréternek, hogy inkább az idestova váracskákban comman-

díroztatott pattyantúsok közől szedje ki az tótokat s magyarokat, s küldje helyekben egyenként az idevaló németeket; avagy commandíroztassanak Kassárúl, oly modalitással, hogy ha ezen várat az ellenség elkerülné, oda is megént idein bevitettessenek.

6. Az papoknak és ráczoknak beszorúlásokot nem kell megengedni, az egy vén püspeken kívül, az kinek, úgy látom, bízhatni hívségéhez; és úgyis, ha ez szabad-akaratjára nem hagyattatnék és hozzája való kételkedésünket tapasztalná, az mint az elmúlt panaszibúl is észrevehettem: hamarább fordítaná elméjét az ártalomra.

7. Az kerülbelül lévő faluk hogy elpusztíttassanak, szükséges: mivel már is alkalmassént elélvén, az tartomány subsistentia nem lesz az ellenségnek, excursiójának alkalmatosságával penég nagy alkalmatosságokat suppeditálhatnak az kerül lévő hegyek-vülgyek.

1. Kassa városának. Noha reméllhető ugyan, hogy ezen városnak külső fortificatiója a nagyjábúl csak rövid üdő alatt is elkészülhet: mindazonáltal haszontalanok, ha óltalmára elegedendő ember nem provideáltatik, mely iránt legalább négyezer emberrűl kell reflexióval lenni, az mely, az mennyiben Radics bataliomjábúl, Andrási és Czeller regementibűl ki nem telnének, gyalogságot Erdélybűl is kocsikon fogok küldhetni, hogyha idein tudtomra adatik. De mivel azon erősségnek is a feje beteges, s maga is segétséget kíván: ezen hivatalra Bagosi, Ottlik avagy Mikházinál alkalmatossabbat alig tanálhatnék; onnan penég Hartel, minthogy úgyis félénk és haszontalan ember, idein kiküldettessék; és mivel az placz-major tisztire már úgy vélem, alkalmatos személy rendeltetett, ki is Bonafous főstrázsamestere vólt, Lemír maga is kész lévén azon helység óltalmazására: reménlem, Bácsmegyeivel, és még talám Erdélybe is tanálható altoleria-tisztek által jó karban helyheztethetik az arteleria dolga.

2. Itt porbúl, való, hogy fogyatkozás vagyon: de annak szerzésérűl Klobusiczky és Berthóthinak parancsoljon, kiket urgeálni kell; azalatt is naponként készül, — mivel mind ott, mind Lőcsén vólt még salitrom.

3. Itt is tehát az eskettetés és instructio kiadása szükséges lészen.

Mivel levelembűl kifelejtettem Kegyelmedet Révai Gáspár felűl tudósítani: aztat is ide annectálom, és szívessen bánom, hogy végben nem mehetett dolga, és ezen példát most, az midőn legszükségessebb, nem statuálhatta. Az generalis-auditor fogja Kegyelmednek parancsolatombúl processusát megküldeni, az mely pro reiterata revisione Kegyelmednek transmittáltatik: mert ez legelső causa lévén az mely az general-auditor székén revideáltatik, nem kívánnám, hogy defectusok történnének in formalitate processus, contra quem peccatum est: primo, ob defectum officialium requisitorum; 2-do, ob allegationes in foro bellico inusitatas, az melyben az vétkesnek (hacsak nem igyefogyott) magának felelni kell; 3-szor, ob votationum in ordinatas annotationes et collectationes; járúlván ehhez az is, hogy az convocatus bírák az hitet inmediate az votatiók előtt post pedanee levatam causam, holott ételetem szerént a hitnek letételén a végre kezdetik az hadi processus, hogy minekelőtte megtudják is: ki ellen instituáltatik? obligálják magokot az igaz ételetre; az votatiók is egymás jelenlétében történtenek, holott de bono ordine az interrogatoria punctumok elvégezése után mindnyájoknak kelletett vólna kimenni, és úgy kettenként bejüvén, votumokat adni, subscribálni, s pecsételni, hogy tudniillik egyike a másikának a votumát ne tudhassa, és ebbűl collusio vagy gyűlölség ne következzék.

4. Ob defectum sententiae, a mely semmi hadi articulussal nem colidáltatott, sem az votatiókbúl nem eruáltatott: hanem inkább propter rationes omni usui militari contrarias, mintegy magoktúl formált edictum szerént pronunciáltatott, és a vétkes leginkább ollyan ratiókbúl, csaknem mondhatnám, absolváltatott, az mellyet nem is comprobált, hogy tudniillik azon commandót ereje felett lenni agnoscálván, inhabilitását Kegyelmednek is repraesentálta, de mégis benne hagyattatott, noha, úgy jut eszemben, hogy csak az utólsó levelébűl is, — mellyet, reménlem, az minapi inclusák között Kegyelmednek is megküldöttem, — contrarium fog kijönni; és ugyan leginkább ezen mentségének comprobatióján vettem fel az újabb revisiót, gondolván, hogy ott a táboron több tisztek fognak tanálkozni, az kik ezen törvénybe szükségessek. Tudom ugyan, hogy Kegyelmednek nehéz lesz sok fogyatkozási miatt erre érkezni: de

két-három óra alatt is informálván Kajalit, subsequenter az táborhoz közöl lévő helyen is revideáltathatik, odaküldvén az tiszteket, és az vétkest csak ad terminum postán odavitettetvén.

Én Ordódi dolgának az revisióját is committáltam néki és Berthóthinak: mert megvallom, nem akarnám sokáig szívén hadni Lubomirszkinak az ézetlenségre való praetextust.

Már végtére, úgy látom, magamnak is kell panaszolkodnom az udvari hadaim mezételensége iránt, kiknek köpönyegeket elvette az pestis Karán-Sebesbe, elannyira, hogy az abák felé sem mehet senki: kire nézve úgy látom, kínteleníttetek Murányvárától kölcsön kérni posztót; mivel penéglen legalább ötezer köpenyegre és ezer dolmánra lészen szükségem, elvárom az Kegyelmed informatióját: ha ez onnan kitelhetik-é, ha szintén egy színő nem lehetne is mind az köpönyeg? mert másként, magam is általlátom, hogy lehetetlenség lészen vélek szolgáltatni e télen.

97.

Károlyi úrnak, 29. 7-bris.

Tegnapi napon vettem az Kegyelmed írott 25-ik levelét, és hogy annak minden punctumira röviden választ adjak: az mi az hadadi jószág és szegény Csáky László regimenti collatióját illeti, azokat oda való érkezésemig in suspenso hagyom, kivált az utólsót, mivel látom, hogy kevés hasznát vehetjük azon ezereknek, az kiknek beteges az colonellusok: mert naponként súlyosodik az hadakozás, és szorgossabb próbákrúl kell gondolkozni, melyre az betegesek nem érkeznek.

A mi penég az ellenségnek Váradhoz kijövő szándékát illeti: abba kétségem alég lehet; mire nézve szorgalmatoskodjék Kegyelmed azon, hogy az hadakat contrahálhassa, és az hegyek között kemény próbát tehessen rajta: mert épen nem tartható, hogy oly hirtelen beérkezhessék azon új armáda, az mellyet várnak, hanemha az újvári obsidio (kit Isten ne adjon!) szerencsésen véghezmehetne az ellenség részérűl, kit ma múlik egy hete, hogy az lovassával megszállott, de még bizonyossan nem tudhatom: ha lövi-é, vagy nem? Egy tábora az Tormás irányába, az járónál fekszik, az másika penég a Pirító végében; munitióját Naszvadig vízen húzattatta fel; de azok is a kik már ezek után jöttek ki, egyenlőképen referálják az

praesidiumnak szép resolutióját. Mit ád Isten tovább? maga szent kegyelmébe áll; de megvallom, tartok attúl, hogy kevís hasznát veszszük a csipdezésnek: mert az Nyitra hídjait elrontván az ellenség, feléje sem penetrálhatnak portásink; hogyha penéglen ezen hertelen által tanálna esni: nincs kétségem benne, hogy nyomni fogja hadainkat, és azon alkalmatossággal beküldení azokat, a kiket régen elrendelt.

Én Lúcznál külteztetvén hadaimat és az bagásiámat, magam itt subsistálok addig, az még amazok Rakomozhoz érkeznek; addigis mindazonáltal kövesse azt, az mit legjobbnak étél lenni, s kévált hogyha a német újonnan megszakadna: mert megvallom, az mint meg is írtam, hogy kevís reménségünk lehet azon altoleriabéli készületekhez, az mellyekre vólna szükségönk az formalis operatiókra; mellyeknek megszerzése mivel nemcsak az parancsolatbúl áll: nem csuda, ha szintén hátramaradást szenvednek is.

Helempach előttem valóban sürgeti az marháknak administratóját, praetendálván, hogy négyezer darabra vólt assignatiója; mely dolog miben légyen? informáltasson Kegyelmed Ötves Miklóssal.

98.

Gróff Bercsényi úrnak, 30. 7-bris.

Tegnap reggel nagy lármázó postakört-fúvással érkezék Bottyán, és azonnal a nagy secretumokkal és reábízott szorgalmatos dolgok declaratióival jöve hozzám; kinek alig győzék elég választ adni; azonnal kívána expeditióját, mivel űtet úgy várják, mint az Isten angyalát. Tudatlanná tettem magamot dolgaiban: hanem csak néha-néha gördítettem eleiben az mostani üdőben történt hitetlenségeket és ártalmas correspondentiát; hanem egyszer maga hozá elő az papjának arestáltatását, kinek is elbocsáttatását kívána vala, közbe-közbe sok hitekkel és átkozódásokkal bizonyítván hívségét. Tagadhatatlan, minden circumstantiákbúl egyebet nem magyarázhatok az stolida simplicitásánál: de mégis, megvallom, hogy jobban szeretném ideig Erdélyben applicálni űtet, kivált méglen Újvárnak dolga elválnék, — noha már is nehéz terh, és vak elefántábrázatú, s nem győzök néki eleget praedicálni, s megint újra kezdi olvasni memorialissát; jószágot actu keresek néki, és az

Szirmayébűl nevezetest nem tanálok: mivel annak leg nagyobb oeconomiája szőlőkbűl állott, az mellyeknek ez se hasznát nem veszi, sem nem igen tudja, — néki gabona s tágos határ kívántatik, marhája és ményese kitartására, melyre nézve haszontalan néki Tolcsvát s Bényét emlegetni; Pazdicsbúl Lapsánszki interteneáltatik, Szirma-Besenyő előreesik, — és így alkalmatossabb nem vólna az lazonyi majorságnál, Bánóczczal együtt: de residentia nem lesz, hacsak Kegyelmed szállásúl nem engedi néki az varanai házát. Gondolkodtam ugyan úgy is, hogy az leleszi két idegen papnak sok lévén az jószág és jövedelem: mért nem lehetne reájok vetni ennek intertentióját? Lakhatnék Helmeczen. De mindezek iránt még az Kegyelmed opinióját várom: mert a papok úgyis elég disgustatusok lévén, nem akarnám disgustusokat szaporítani.

Ezalatt vettem az Kegyelmed 25. írott levelét is, és nagy inpatientiával várom az tett próbának kimeneteléről való tudósítását; még ugyan az német munkáibúl felettébbvaló szorongattatások és nagy készületi ki nem tetszik, penég hogy onnan kezdte ataquáját és két helyen egyszersmind nem kereskedik: bizony, csak az lovas had iparkodjék és egykét próba jól succedáljon, nagy reménségem vagyon megtartásához; ő a felől az vizet ki nem veheti, s közöl sem mehet az várhoz azon az szoros gáton kívűl, az mellyen az út vezet be, s megtetszik, hogy nincsenek jó inzenírjei, hanem csak azon a nyomon megyen, az mellyen az töröktűl megvette vala.

Ideérkezésemmel érkezék Nedeczky is, és követségérűl teljes relatiót tévén előttem, könnyen általlátám, hogy inkább szelességbűl történt az Talaba vádja: mert az előbbeni levelében az Nedeczky által küldött levélre revocálja magát, ebben penéglen az másikára. Az ratificatiót in originali elhozta, és azonkívűl is scriptotenus miként revocáltak neki, ímé, includálom. Praemálja az czár most is az királyságra való választásomot; és megvallom, sokat gondolkodom: miként szolgálhatnék hazámnak, és ha vólna-é de tempore? mert sok pro et contra ratiók vannak, — s nem tudok magamnak tanácsot adni.

Az minap Kegyelmednek küldött punctumokat magam sem küldöttem a végre, hogy azonnal communicáltassanak: de csak egyedűl, hogy Kegyelmed előtt constáljanak, és kéz alatt

vizsgálja az dolgokat; elhallgatások azért igen helyessen történt az mostani circumstantiákra nézve.

99.

Károlyi úrnak, 2. 8-bris.

Tegnap este vévén Antal úr az Dunántúl való dolgok iránt küldött relatióját, — az Erdélyben menendő német iránt micsoda informatiót küldött? ezen inclusákbúl megláthatja Kegyelmed; és noha még semmi hírem nem érkezett azon ellenség az Dunán által való-költözésérül: szükségesnek ítélem mindazonáltal, hogy előre tegyünk dispositiókat ellene, de hol? megvallom, fel nem érem elmémmel; mert ha Krickpomot Váradhoz szállani megengedjük, hijába lesz az csócsi passus óltalmazásával bíztatni magunkat. Melyre nézve az midőn ez iránt az Kegyelmed opinióját érteni kívánom: azalatt is Orosz Pált küldöm előre, mely által bőven izentem Kegyelmednek. Magam is indúltam vólna ez mai napon: de mivel az altoleria-szekerekben némellyek eltörvén, úgyis miattok Rakomoznál kelletett vólna késnem, — inkább még ez mai napot itten töltöm. Kegyelmed is azért szorgalmatoskodjík az hadak öszveszedésében.

100.

Gróff Bercsényi úrnak, 4-ta 8-bris.

Jóllehet semminémű occurrentiáim nincsenek, sem Kegyelmed újabb levelét nem vettem az mely ösztönözne az írásra: mivel mindazonáltal az minapi postscriptán elfelejtettem Kegyelmednek Luzsinszki visszaküldését megírnom, szökségesnek ítéltem Kegyelmednek iránta való intentiómot tudtára adni; mert noha mind előbbeni hívséges szolgálatit, mind beteges vóltát tekintvén, semmi roszat felőle nem ítélhettem, noha bizony alkalmasént egyszer is, másszor is megexamináltam: szándékom mindazonáltal nem az, hogy minekelőtte jobban mindenek világosságra nem jönnek, az regementéhez bocsáttassék, — azt mindazonáltal tőle elvenni, hacsak maga nem resignál, nem tudom, miképpen lehessen? Legjobbnak ítélném azért, hogy inkább jó móddal persvadeáltassék regemente resignatiójára, mely, úgy tapasztaltam, hogy nem lesz igen difficilis.

Ezalatt érkezék Horváth István is, az több, Szabó Máté felekezete tiszteivel, kik is Bezerédit általkésérvén az több rabokkal együtt, postán jöttenek hozzám, hét zászlóalja katonaságokat Eger táján hagyván; kik is ugyan tőlem majd két hétig való nyugodalmot kértenek: de az Kegyelmed dispositiójára relegáltam őket. Ezek ugyan magok hívségekért megérdemlették az jutalmot: de látja Isten, annyira megfogyatkoztam, hogy pénzűl semmitsem adhattam nékiek; hogyha azért Kegyelmed valami módot tanál azon fundusbúl, az melynek specificatióját a minap megküldöttem, — ne légyen Kegyelmed felejdéken felőlek; jószágbúl kész vagyok hozzájok kegyelmességemet mutatnom, csak tudjam hol, mit kívánnak? Az rabokrúl megparancsoltam Prínyi Miklósnak, hogy maga vice-kapitánya által Kassára késértesse; és mivel mind magok vallásábúl, mind ezen documentumokbúl, az mellyeket ímé, includálok, felettébb is kitetszik undok cselekedetek: gondolnám, brevis processussal is általeshetnek törvényeken, mely is hogy azonnal executióban vétessék, szükségesnek ételem; tegyen azért Kegyelmed oly dispositiót felőle, az mit legjobbnak étél lenni. Pro consolatione írhatom Kegyelmednek azt is, hogy az prussiai király nemcsak szóval, de cselekedettel is kívánja kezére venni hazánk dolgait, és ugyan a végre tudtomra adta, hogy expressus követjét küldi az angliai királynéhoz és az hollandushoz, hogy vele együtt reassumálják az formalis mediatio folytatását; hogy penéglen az császárt szabadságunk megadatására és az erdélyi fejdelemség resignatiójára jobb móddal adigálhassa: tudtomra adta, hogy actu revocálja az Olaszországba küldött hadait, mellyek nélkűl annál is nagyobb extremitásokra fog adigáltatni az Austriai Ház: mivel már az pápa is az francziai királylyal, velenczei és az genuai respublicákkal confoederált, és az excommunicatiót publicáltatta; resolválta ugyan arra is magát, hogy kész követemet mint erdélyi fejedelem követjét Prussiában, mint odavaló király, acceptálni: de ételné jobbnak lenni, ha küldését halasztom, hogy jobb módja lehessen dolgaim folytatásában, és annál is inkább suspicióban ne vegye az bécsi udvar; melyre nézve nem fogom halasztani emberemnek titkon való beküldését, az mely expeditióra Körtvélyesit választottam, csak olyant sem tudván hertelen tanálni,

mivel Kray már Danczkárúl megindúlt, s actu koholom az instructióját. De meg kell vallani, hogy még ezeknek is nagyobb folyamotot adnánk, ha Újvárt megoltalmazhatnánk, melyhez naponként nevekedik reménségem, látván, hogy az ellenség piszmogva fog hozzá, s talán ha maga nem is, de kiéhezik üdővel az lova. Én hólnapután útamot continuálom, és kívánom, hogy ezen bajos operatiomrúl is valamely jó hért írhassak Kegyelmednek. *)

101.

Károly, 9. 8-bris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Miñekutánna az Kegyelmed minapi levelére választ tettem vólna: vettem újonnan is tegnapi napon az Kegyelmed tertia Octobris írott levelét, melyből az újváriak dícsíretes resolutióját értem, és az maibúl Bokros vigyázatlansága által tett inkább gyalázatos, mintsem oly káros csapását; de tagadhatatlan, hogy az mennyiben az intercipiált levelekből collimálom, hogy nemcsak azon actus kedvéért ment oda ennyiszámú német, kiváltképpen mivel azon levelekbűl kitetszik, hogy Barontist is contra-orderezte, és Morva szélirűl is az maga hadát contrahálja. Melybűl egyebet nem magyarázhatok, hanem tehetsége szerént augeálván táborát, bloquadában hagyja Újvárt, és ha lassan, is progrediál; mert ugyanazon consideratiókra nézve, az mellyek miatt most Kegyelmed kemény próbát nem tehet, akkor is nem fog tehetni: mert nyomúlásával nagyobb confusióban ered az had és az ország; ha szintén valakit hátrahágy is Kegyelmed: hasonló consideratiókra nézve nem fog probálhatni, mert úgy látom, azon boldogtalanságban vagyunk, hogy az katona az tisztinek, az tiszt az katonának nem hiszen. Meddig subsistálhasson penig az bloquada ellen Újvár? azt Kegyelmed jól tudja; akkoron peniglen inkább gyalogságra fogunk szorúlni, az ki is még most is szűk, akkoron szűkebb lészen, a nélkűl penig meg sem bűzli az katona az német sánczait: holott most az sík mezőben, csúfságunkra sáncz nélkűl szállott **) ellenségnek nem tud mit

---

*) Eddig Kántor István udv. hadi titkár irása.

**) Eddig Pongrácz írta a levelet, innen pedig végig a fejedelem, — ki föntebb is több helytt corrigált bele — maga folytatja végig.

tenni. De hiszem, a nélkül is csak megáld az Isten, ha meg akar áldani, — mert *csak úgy látom: csak haszontalan az mi erőnkhöz bízni.* *) Az újváriak között eredett titkos competentiát én megvallom, éppen nem szerethetem; de csak teljes reménségem van, hogy Isten megtartja őket: mert bizony, megcsalta magát az német Újvárral, s csak előttem az képi: bánja, hogy vagy jobban nem készült hozzá, vagy, hogy másutt nem kereskedett!

Az malomnak elvesztésétül én sem sokat tartok; és mivel az approssainak communicatiót nem csinál azzal, az mellyet az malom ellen csinált: látni való dolog, hogy csak az malomra haragudt, melynek elrontása ugyanis nehezen lehetett máskínt, s csak contemptusbúl cselekedte vala az első ostromlást.

Az ideváló dolgokrúl nincs mit írjak: mert Bagosit küldöttem vala Tordánál fekvő Krichbaum megcsapására, de azólta hozták hírül, hogy az Szamos-Újvárnál eddig sánczba az vár alatt fekvő német is conjungálván amazzal magát, Szeben felé mentek vólna; melyre nézve már Várad várossát akarom megpróbáltatni, hogy belőle kiírtsuk az labanczokat, és felszabadítsuk az hadat, az mellyet alatta kellene tartani, — melyre az mostani apadása az vizeknek ad ösztönt és alkalmatosságot. **)

102.

Károly, 12. Octobris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Úgy látom, az minapi búcsúzó levelem okozta ezen, Kegyelmed octava 8-bris írott levelét; mindazonáltal reméllem, hogy már az előbbeniekbül megláthatta Kegyelmed, hogy sem futni, sem bújdosni nem indúltam: hanem egyedül az két ország dolgai, az senatus meg az Kegyelmed maga opiniója szerint is azt hozván magával, itt Szakmár táján kívántam az gyűlésig subsistálni; az gyűlésrül penig eddig semmitsem írhattam Kegyelmednek, mert még annak helye determinatiójára az újvári obsidio kimenetelitül kell várnom: hol, s mikép, s mikor lehessen?

*) E dőlten szedett tétel ismét a csak Rákóczi és Bercsényi közt használt ama titkos jegyekkel van írva, melyekről a 10-ik levélnél stb. emlékeztünk.

**) Eddig a fejedelem saját kezeírása.

Az egri, elébbeni és mostani determinatiókat ne csudálja, hogy nem vehette Kegyelmed: mert ezeket az secretariusok változási okozzák, mert az egyike azt gondolja, hogy az másika megküldötte; magam is az elsőben megfeledkeztem, az másikában penig semmi ollyas nincsen, a melyre nézve kelletett vólna siettetnem megküldését, melyet ide az nyugodalomra hadtam vala, és már praevie megparancsolván, elkészült, — ímé, includálom. Az mi az téli quártélyok dolgát illeti: abban ítíletem szerint legrövidebb modalitás lehet, hogy valamint eddig az sokhírű és kevésszámú regimentekre, ha nem in completo statu is, limitáltuk az quártélyt: már most lássuk, húszezer lovas és tízezer gyalog intertentiójára mi kívántatik? De hogy az dicátúl recedáljunk, azt nem jovallom: mert még ennél is nagyobb confusióban eredünk, és ha lehetséges vólna, csak jó vólna minden katonának kimutatni az gazdáját: szedné ki-ki az magáét az quártély alkalmatosságával; csakhogy úgy is extraordinaria cassát kell tartanunk, az melyből kiteljenek az ország szükségei és az idegen hadak tartása.

Mivel látom, gyakorta kérnek pénzt Újvárban: úgy látom, siquidem necessitas non habet legem, hogy jobb modalitást nem találhatna az commendans, mint ha Staromberg példáját elölvenné, és azokra tenne impositiót, cum assecuratione refusionis, az kik kezénél megakad az pénz, és így sohasem deficiálna; azt penig könnyű egy ollyan városban kitanúlni: mert semmisem megyen ki belőlle, minden csak benne circuláltatik.

Mivel Kegyelmed Bezerédi dolga revisiójára nem érkezik: küldje Kegyelmed vissza az minap Kegyelmed kezéhez küldött actákot, revideáltatom Szakmártt dolgát, — és ugyanott el is vehetik jutalmát cselekedeteknek.

Az mi az hadak az gyűllésben proponálandó dolgát illeti: mivel mégeddig Kegyelmed mindazokat készen szokta vala előmben hozni: nem is gondolkodtam felőle, úgy gondolván, hogy jobban illik s a rend is azt hozza magával, hogy ezeket mások proponálják előttem, nem én mások előtt; mert ugyanis csak elhiszem, hogy van Kegyelmednek dolga: de bizonyára, én sem töltöm csak vadászattal az időt, mert az külső dolgok az erdélyiekkel együtt elég materiát adnak elmém fáradságának, az mellyekből bizonyára én is kifáradok, hacsak Isten kivált-

képpen való kegyelme nem segít. Mindenekfelett legnagyobb előttem az mundérnak szerzése, mert azt pénzűl felvetni nehéz lesz az szegénységnek, ha penig marhával is engedjük magát segíteni: elpusztítjuk az szegény embert, a mint már ezen a földön tapasztolom, az hol commerciumra való ökröket válogatván, sok helységekben igen deficiált az eke széltiben foly az istentelen cserebere, az mi legnagyobb, mivel nem minden embernek vagyon olyan marhája: azt a falu annak nem bonificálja az ki adta, — és így már is kóldússá lett sok szegény ember; s a mikor kiszedik is, rosz gondviselés vagyon reája, rá sem néz az kereskedő, vagy mód nélkűl ócsón kívánja. Hitemre, én már beléfáradtam, és hacsak meg nem ijesztjük az kínyeskedő urakat az vitézlő rend keménykedése által: kifáradunk minden okoskodásunkbúl. Csak úgy látom minden circumstantiákbúl, hogy nem fogja már sokáig folytatni az újvári obsidiót az ellenség; ha peniglen Kegyelmedet persequálni találná: tagadhatatlan, hogy jobb modalitássa nem lehetne azon szándékának elhagyattatására, mint az Újvár körűl való csavargás, mellyet ha Kegyelmed követni fog: nincs kétségem benne, hogy alábbhágy dolgaiban; mert ugyanis, ha tapasztaltatná, hogy csak egyenesen nyomakodik előtte az had, — kétségkívűl addig fogja persequálni, az míg az idő engedi, kivált ha nem pusztítanak előtte. Csaknem elfelejtettem vólna tudtára adni Kegyelmednek azt is, hogy Egerbűl való elmenetelem előtt én ugyan tettem vólt már dispositiót az Pest elein való faluknak elszállításárúl; mellyet ha Kegyelmed tovább is szükségesnek ítíl: parancsoljon felőle Darvas Jánosnak, és tollálja a mint legjobbnak ítíli lenni azon difficultásokat, az mellyekben akadoznak.

103.

Károly, 14. 8-bris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed 10. Octobris datált levelébűl midőn nagy örömmel érteném Újvárnak Isten ő szent Felsége kegyelmébűl inkább, mintsem az mi erőnktűl származott felszabadúlását: megvallom, nagy nyughatatlanságban forog az elmém az ellenség motusa iránt; de mivel az már eddig kitetszett, s akármely felé következzék, ex praevisione futurorum szük-

ségesnek ítílném lenni, hogy a Pest vármegyei faluk mostani elszállíttatása alkalmatosságával collectáltatnék tüllök mentül felesebb számú gabona, és az mentülhamarébb szállíttatnék Újvárban, úgy, hogy most előre, az midőn az ellenség meg sem gondolná, töltetnének meg télre az odavaló magazinumok, szaporíttatnának meg annyira, hogy még postírung is lehetne benne, és az portázó corpusocskáknak is sufficiálhatna. Való ugyan, hogy eztet talám superfluált praecautiónak fogja Kegyelmed ítílni: de tudván, mit tehet az ellenség, és mit tégyen az mi hadaink confusiója, ezt felettébb is szükségesnek látom, mivel azután akármerre fordúljon, — sokkal nyugodtabb elmével folytathatjuk csavargó hadakozásunkat.

Az Olaszországban menendő hadak híre igaz lehet: mert Turnó azt írja, hogy lehet már 40 ezer embere az pápának, és hogy Grimáni secretariussa fejét elüttette az pápa; erre nézve már revocálta is az császár az savojai herczeg mellett lévő hadait, és mivel az prussiai királyé is visszajőnek, az mint megírtam Kegyelmednek: kétségkivűl másokat visznek helyekben, és megindítják az békesség tractáját, s meglátja Kegyelmed, hogy fogjuk még hasznát venni az prussiai királynak is, kihez hónapután expediálok.

104.

Károly, 16. Octobris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapi levelemet hertelen találván expediálni, megfeledkeztem vala Kegyelmednek szándékomat megírni Hajszter szabadúlása felől, az ki mellett jólehet két ízben is vettem Sztanyiszlaus király requisítióját: de magamat mindenkor jó praetextus alatt megmentvén, már annyira practicálódnak mindenfelől atyjafiai, hogy mostanában is csaknem újabb hálóban kerítték feleségemet, — mivel ezen Hajszternek atyjafia Stanyiszlaus szolgálatjában lévén, már némely tisztekkel lesködtenek utánna, hogy útjábúl bétérítsék Slésiában: de Isten ő szent Felsége azon ember által kinyilatkoztatta practicájokat, a kit spionnak rendeltek volt melléje, hogy utozásának alkalmatosságát kitanúlja; mert az minapi hertelen hideglelés miatt bagácsiáját előreküldvén, csak kevesed magával kívánt

vala utánnam jüni; elannyira, hogy már kéntelenittetik az lott körüllévő svécziai hadak megindúlására várakozni, és azoknak alkalmatosságával közelíteni; a mint is már eképpen securitássát látván: nem annyira ezen ok, mint némely rabjaink hosszas raboskodtatása ád inkább ösztönt, hogy kiváltásokrúl gondolkodjunk, mivel mind szegény Nagy-Szegi Gáborné, mind Gyulai István anyja keserves instantiái valának oly hathatósak előttem, hogy ítílném jónak lenni az téli quártély alkalmatosságával legalább oly praetextust találni, hogy rajtok múljék szabadúlása: Sassánnak, Nagy-Szeginek és Gyulai Istvánnak elbocsátását kívánván, és az suparnatans portióknak köz-rabok által való complauátióját igírvén, melyet ha Hajszter maga öcscse kedvéért megcselekedne, nyertesen járnánk, ha peniglen nem, nem rajtunk múlnék; járúl ehhez az is, hogy szegény Diák Ferenczért Tökölyi öcscsét kívánják, de mivel az ráczság között már is nagyobb creditomú embernek mondatik az bátyjánál, — szabadúlását nem resolválhattam.

Itt Lóczi az új regimentje öszvegyüjtésével valóban nagy confusiót csinált az Bagosi előbbeni regimentjében: mert már is eloszlott egy serege, az odamenetele praetextusával; nem hiszem mindazonáltal, hogy amannak oly patenst adott vólna Kegyelmed, melynek erejével, az mint hirdeti, ezeket elkövethette vólna, — melyrül is az Kegyelmed informatióját várom.

Barsonvil onnan megtérvén, mivel Kegyelmednek semmi levelét nem hozta: nem tudom, engedelméből tért-é meg, vagy sem? de mivel oly hazug hírt hozott, hogy az ellenség Kegyelmedet már is persequálja és Pálfi Füzes-Gyarmatig jött: hihető, csak az minapi lárma alkalmatosságával gyütt el az Kegyelmed táborárúl. Engemet már Isten kegyelméből két paroxismus után az hideg elhagyott, és így az prussiai expeditiókat itt rendben vévén, Szakmárra fogok menni és ottan temporizálni, az míg az erdélyi dolgokat rendben vészem.

Mindazonáltal eleget fárasztom elmémet az következendő gyűlésünkrül, melyben való jelenlétemet sok okokra szükségesnek ítílvén: oly helyre szeretném praefigálni, az melyre udvaromat elhagyván, könnyű-szerrel ráérhetnék; mert különben egész desperatióra juttatom ezen bújdosó szegény

erdélyi nemességet, kinek subsistentiájárúl e következendőképpen sohasem tudom, hogy provideálhassunk: mivel az Partium teljes puzstúlásban vagyon, s most sem győzöm hallgatni az vármegyéknek ellenek, és nekik az vármegyék ellen való panaszokat; naponkínt szaporodnak, még talám ezután jobban szaporodni fognak az magyarországi bújdosók is, az kiknek megkívántatik az intertentió; és mivel Kolozsvár megvételére elegedendő munitiót nem találhatok: nem hitethetem el magammal, hogy Erdélyben bészállhassanak.

Az mi ugyan az elsőt illeti: noha az senatussal együtt ott jára elménk, hogy az gyűllés Putnok avagy Rima-Szombat tájján legalkalmatosabban lehetne meg: az feljebb megírt okra nézve mindazonáltal én helyesebbnek ítílném Tállyát, Kassa vidékinek szűk vóltát és Eperjesnek távúllétit considerálván. Arrúl is penig még az Kegyelmed opinióját elvárom: ha generalis gyűllést tartsunk-é, avagy csak consultatiót? Mert mivel még az rézpénz iránt condált articulusokbúl kivált az törvényes processusokban sok difficultások fognak támadni: azoknak conplanatiója, úgy az vármegyék tisztei és administratiói is generalis gyűllést kívánna, mivel in consultatione se articulust nem reformálhatni, se amazok ellen (mivel mindinkább azokbúl szoktak állani az consultatiók) semmitsem statuálhat; viszont penig subsistentiájokat tekintvén, és az ország egy darabjának zúrzavarját tekintvén s netalántán ezután (kitűl Isten ójjon) jobban tapasztalván, — az generalis gyűlléshez kevés reménségünk lehet; és mivel sokaknak számot adni kell: sokkal jobb vólna, ha mindazok az egész ország előtt constálnának, jóllehet tudom, hogy avval minden embernek szája bé nem dugódik, mindazonáltal az magyarnak geniussához képest az is nem keveset tenne: mert bizony tapasztoltam Egerben, hogy még az senatorok sem értik az commissariatus dolgait és repartitióit, és sokan oly vélekedésben vóltanak, a mellyekért ennyi sok oktatásink után inkább szántam őket, mintsem haragudhattam vólna.

Az hadak kergetése iránt expediáltattam pátensimet az vármegyékre, — de abbúl magam is semmitsem várhatok, ha tiszteket le nem küldi Kegyelmed. Prínyi Miklós felől is lehet Kegyelmeteknek híre, ki is tűllem haza kéredzvén, mivel

válaszomat nem vette, maga egész eddig gyűtt utánnam; de valóban jó humorban talála: mivel még azon éjjel visszaküldöttem Egerben, hogy mindgyárt Kegyelmedhez vigye fel hajdúit; bizonyára, arestomban is tétettem vólna, ha öszvezedésekben szükségem nem lett vólna reája.

105.

Károly, 19. Octobris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Minekutánna az német nyomúlásának jó hírivel eligazította vólna Kegyelmed szegény regiment-praetendáló Barkóczit: vettem tegnap estve az Kegyelmed 15. írott levelét, az melybűl értvén az német nyomúlását: mivel már eddig kitetszett alkalmasínt szándékja, azért énnékem haszontalan távolyrúl ratiókkal hadakoznom; ű lássa, mit csinál! Nékem is az itt a bajom, az mi ott az Kegyelmedé: mert az ellenség csuporton lévén Tordán túl, azon okbúl az melybűl Kegyelmed, én sem merem vaktában reá-bocsátani az hadat, és periclitálni, kivált az gyalogságot; mert nem tudván, ezen következendő quártély alkalmatosságával hogy fogjuk reparálhatni magunkat? eztet az erősségek oltalmára conserválnom kell; és így én is csak várom az óráját. Az váradi próbának is nem vala haszna, mert azóta megerősítette magát sánczokkal. Már ma indúlok Szakmárra, hogy tanácsbúl menjen ki henyélésünk. Már addig, az még meg nem oszol az ellenség, azért szándékom ugyan az vólna, hogy mivel Várad igen szűkölködik, és disgustatus az quarnizon, meghasonlott az német az magyarral: e télen által ugyan jóformában megszoríttatnék, és így conserváltatnék in omnem eventum az hajdúság is, — de elébb az erdélyiek inpatiens elméjét sedálnom kell, melyre, jól tudom, nehezen mehetek: mert mindennek csak az pénz az kúlcsa. Benyiczky Márton specificatióját az posztók iránt, úgy az granadérosim mundérumját is valóban várnám egyszer; nem is lesz már nékem szükségem az posztó-köpenyegekre, csak vagy tizenkétszáz veres-dolmánnak való légyen az karabélyosim számára, mellyet, kérem, sürgettesse Kegyelmed, hadd reparálhassam ezen megbomlott udvari hadamot. Már az gyűllésrűl elébbeni leveleimben bűven írtam Kegyelmednek, mellyekre revocálom magamat.

106.

Szakmár, 22. Octobris. Gróf Bercsényi úrnak.

Már harmadnaptúl fogvást nem vévén az Kegyelmed levelét, midőn sokféle gondolkodásokot forgattam vólna elmémben az ellenség motusa iránt: ma vettem az Kegyelmed 17. írott levelét; de mivel mégis semmi bizonyost ki nem tanúlhatok szándékábúl: mégsem határozhatom meg elmémet az gyűllés iránt, hanem csak, az mint az minapi levelemben írtam vala, mivel az iránt ugyanis csak Kegyelmed adhatja helyes opinióját, az ellenség előtt lévén; noha, értvén az Kegyelmed levelébűl lovának bádgyadt voltát: csak elhitettem magammal, hogy kiváltképpen való vakmerőség nélkűl nem igen gyühet elébb az Garam lineájánál; de viszontan gondolom aztat is, hogy ha csak addig akarta vólna extendálni magát: miért kelletett elpusztítani az Garam és Vág között lévő falukat, az mellyekbűl maga is remélhetett vólna subsistentiát? ha peniglen alább akar gyünni: hogy reméllheti Újvárnak megszorúlását, messze földre hagyván? Mindezek azért alkalmas contrarietásokat foglalván magokban: csak úgy járok vele, mint Rabutínnal, azaz: odaimaginálom hogy mégyen, a hová akarom; de csak elég az minékünk, hogy el nem kerűli az óráját, mellyet mi csak nem tudunk elkongatni, és úgy tapasztalom, hogy igaz volt az mit Károlyinak írtam vala, hogy ha Isten ő szent Felsége elhozza óráját: ne bízza reánk elkongatását, mint az újvári hajdúra, — mert elfelejti azt ez az nemzet, az kinek úgy jár az esze, mint az lova: midőn kínnyére lépik, büszkén fenntartja az fejét, ha megsarkantyúzzák: az földön viszi az orrát, s várja, hogy felrángassák az szájját. Csak úgy legyen azért, az mint lehet; mert már, az mint ezen inclusákbúl általláthatja Kegyelmed: vagy bóldogúlnunk, vagy vesznünk kell. Ezeket Urbik az meghólt követnek írta vala, de annak rendi szerint felnyitván az levelet: magam copiáltam, s büszke s felfúvalkodott conceptusát, az melybűl látnivaló, hogy semmi bizodalmok nem lehet az békesség tractájához, és még ily nyilván soha ki nem adta az maga titkát; melyre nézve haszontalannak láttam lenni azon punctumoknak olaszbúl való megfordítását, az mellyekrűl emlékezetet tészen, hogy azokkal akarta persvadeálni az békességet az udvarnak; nékem is illye-

ket ír, noha nem oly rude. De mindezeknél nagyobb az Kegyelmed ezen órában vett és új datált levele; de egész consolatióm az, hogy igen mérgesen kezdi, — nem hitethetem el, hogy tartós lehessen persecutiója, ha szalad előtte az szegénység: mert a nélkűl csak nem lehet jót reménleni. Csak az Isten állhatatossággal áldja meg nemzetünket, s az diffidentiát ne bocsássa, vagyis ne hagyja eláradni hadaink között: mert egyedűl csak az teheti győzedelmessé ellenségünket.

Adta vólna Isten, ily mélyen nem lett vólna okom nézni az következendőkben, az midőn minap holmit pro memoriali írtam vólt Kegyelmednek Egerbűl; de talám nem haladnak annyira, az mint kívánhattuk vólna. Az szólnoki ráczság kókó, arra Kegyelmednek ne is légyen reflexiója: mert az több nem vólt 200-nál, az ki általúsztatott vólt az Tiszán Szólnoknál, sebtibe visszament az szent-györgyi marhának egy részével: mivel az is mindinkább visszaszaladt, nem hajthatván az Tiszának azt, az mellyet elölvett vólt; hiszem, el nem múlattam vólna megírni,ha valamely consequentiát láthattam vólna gyülekezetibűl. De igaz lehet az parasztember híre; de még azt is megfordítja Isten, csak az első lármán segítsen által; mert elhiszem, hogy ezen első motusával csak Kegyelmedet akarta confusióban hozni és ott lepni, s ha elmenetelit meghallja: megbánja fáradságát, mint minap az harcz után; hiszem, akkor is annyifelé vala híre, az mennyifelé nézhetett. Mindeddig vártam vala Károlyit, hogy conferálhattam vóna vélle: micsodás hadakat lehetne hirtelen, kézalatt innen ellopni Kegyelmed mellé addig, míg amazok recolligálják magokat? de emberem Károlyban kereste, s maga Apátiban betegen feküdt, de hónap ebédig itt lesz, és azután currérom által tudósítani fogom Kegyelmedet. Kassát is reflexióban vévén, tészek dispositiót az lovas kocsikrúl. In casu necessitatis, elhiszem, Egerrűl el nem feledkezik Kegyelmed, úgy Gácsrúl is, az melynek conservatióját csak egyedűl az prófontház kedvéért ítíltem, és a végre rendeltem Littasit belé ötven jó palotással, kivált ha az ellenség nehéz munitiót nem hurczol magával. Murányrúl, tudom, lesz gondja Kegyelmednek, a hová Fáy István mellé egy jó kemény ifjat szeretnék, mert az szegény vén embernek egy napot is alig ígírhetni. Azalatt juta eszemben az is: ugyanis hónap expres-

susomat küldöm Antalhoz, mivel, az mint az minap írtam, az hadai eloszlása miatt Austriának nem mehet: legyen azon, hogy Csallóközt elfoglalja, és ha lehet, perzselje fel Komárom várossát, s ha fészket verhet magának, portáztasson az bécsi hidakig, — mellyet ugyan Bottyán is elkövethetne Somogyi és Balog István hadaival, ha öszvegyüjthetné üket; s egyszóval, cselekedjünk az mi lehet, hagyjuk Istenre aztöbbbit, ki is, csak bizonyos vagyok benne hogy megsegít, ha benne igazán bízunk. Csak elhitettem magammal aztat is, hogy máskínt lesznek még azok, mint az első hirek mutatják; s kívánom is, hogy ezen levelem örvendetes órában találja Kegyelmedet. *)

107.

Szatmár, 25. 8-bris. Talaba Máténak, moskvai residensünknek.

Nedeczky ideérkezése után Kegyelmednek semmi levelét nem vettük; el is hitettük magunkkal, hogy ha mindazok igazok, az mellyek a svécziai király motusárúl hirdettetnek: Kegyelmednek kevés túdósítását fogjuk vehetni; és noha reménljük, az minapi postánk által vehette Kegyelmed küldött clavisunkat: az bizonytalanság miatt mindazonáltal avagy addig írunk, — méglen Kegyelmedtűl bizonyossan nem értjük kezéhez való jutását.

Megértheté Kegyelmed ugyan azon levelünkbűl az fölséges moszkva czár hozzánk küldött követjének halálát is, ki is még éltében az békességrűl propositiókat tévén mind itt, mind az bécsi udvarnál, azokat az czár ő Fölsége követjének felküldte vala, de azokra választ hertelen nem obtineálhatván: curírja mindeddig ott késett, s most is mit hozott? nem tudjuk, mivel levelét felszakasztani nem látjuk illendőnek; de az följebbemlített, most Bécsben lévő követtel mik is még annakelőtte ösmeretségben lévén, írtunk vala ezen dolog felől, és válaszábúl úgy collimáljuk, hogy nincs nemzetünknek min örülni azon kezdett negociatión: mert nemhogy az követ az ineált tractatusnak tenora szerint abban fáradoznék, hogy bennünket az erdélyi fejedelemségben manuteneáljon: de né-

*) Eddig Pongrácz kezeírása.

künk persvadeálni kívánja, hogy annak praetensióját fennhagyván, minden Magyarországban lévő jószágunkért pénzt vegyünk fel az császártúl, s az fegyvert letegyük, és úgy per deputatos tractáljuk Pozsonyban az békességet, mivel az császár kölömben nem hihet, látván, hogy most is haereditaria provinciáit fegyverünkkel aggrediáltatjuk; és, hogy az mediatiórúl, annyivalisinkább az gvarantiárúl ne is szóljunk. Mindezekbűl azért úgy látjuk, hogy meg nem csalatkoztunk azon követ felől való opiniónkban, hogy tudniillik az bécsi udvarnak inkább kívánja intentióit secundálni, hogysem mint az uránák: mert még az nékünk írott levelében is incompetens titulusokkal láttatik élni, és azokat úgy, mint az czár cancellariája meg nem adja. Hogyha azért az fölséges czár kívánja tovább is ezen negociatiónak folytatását kezire venni: sokkal alkalmatosabban esnék, ha a végre expressus követét küldené, az mint az anglusok és hollandusok eztet követék vala, az kiknek noha Stipne és Brunix ordinarius követjek vala Bécsben: Sunderlandot és Rechtrnt extraordinarie delegálták vala ezen mediatio folytatására. Jöhetne azon követtel más is, a ki itt pro residente maradna, és ugyan ezen vehetné útját az bécsi udvarhoz küldött is; azt mindazonáltal megmondhatja Kegyelmed az ministeriumnak, hogy haszontalan gondolkodni is, hogy az császár Erdély eránt valamire lépjen, ha az moszkvai udvar az ineált tractatus szerint fenyegetésekre is nem fakad; melynek expressus punctuma de verbo ad verbum sic sonat: „Decimo. Sua Czarea Majestas operam suam omni possibilitate apud Caesaream Majestatem teneretur Serenissimum Principem in Transsylvaniae principatu se adhibiturum, sponte tamen omnigenum possibile auxilium in hoc praestare Suae Serenitati pollicetur.“ Melybűl világossan kitetszik, az mint követjeink referálták vala is, hogy oly intentióval vala az fölséges czár, hogy még fegyverrel is manuteneálni kíván bennünket. Minthogy penig Kegyelmed jól tudhatja, hogy azon fejedelemséget nemannyira mik, mint az ország kíván szabadságban állíttatni: bátran meg is mondhatja az ministeriumnak, hogy ezen kívűl semminémű securitást nem látván az magyar hazának, — nemhogy aequivalensért cedálnánk ezen praetensiónkat: de ha tízszerte többet adnának is másutt, ha-

zánkhoz való igaz szeretetünk nem engedi, hogy ebben medi-umot találhassak. Az mi peniglen az Magyarország szabadságának több punctumit illeti: azoktúl is az ország nem recedálhat, mert nincsen egy is, az mely törvényes nem vólna, és a melynek megadására maga hititűl is nem kénszeréttetnék az császár; és az magyar nemzet oly resolutióban van, hogy inkább készebb magát fegyverrel lenyomattatni, mintsem szabad-akaratjábúl, szántszándékkal rabságra adni. Tudjuk ugyan azt is, hogy az minap Trencsénnél történt actus után fogja az ellenség maga győzedelmének hírét nevelni: de, Istennek hála! azoknak effectusit oly mértékben nem tapasztalhatja; mert Ocskai hitetlen elpártolása után Bezerédi árúltatása is kinyilatkoztatott, és az maga tiszteitűl maga két főtiszti complex-társaival együtt megfogattatott, akkoron, az midőn az Dunántúl való földet hétfelől akarta egyszersmind megszorítani ennek practicája által Hajszter; és legottan győzedelmes fegyverünk által az ráczság ereje Simontornyánál háromezer ráczbúl és négyszáz németbűl teljességesen eltöröltetvén: hasonló sorsa lőn az Muraközbűl kijött horvátságnak is, elannyira, hogy Hajszter, a ki már mintegy kész dologra általment vala, kénteleníttetett visszajőni. Az nyitrai obsidiót ugyan az commendans gyengesége miatt könnyű munkával véghezvitte: de az újvári obsidiót negyvenöt mozsárral csaknem négy hétig continuálván, az hadaink continue lött infestatiója miatt kéntelenítteték elhadni, nagy romlásával lovasságának. Már azúta ugyan az Garamig eljött: de az Rabutín példáját kívánván evvel is practicálni, ha idébb találna jőni, reménljük, e sem fog több progressusokkal dicsekedhetni. Magunk azalatt, az mennyiben az téli idő engedi, Erdélyben fogunk operálni, a mely végre érkeztünk ide.

Az mely ezer tallért Kegyelmednek Szinyavszky uramnál assignáltuk: arrúl vettük levelét Szinyavszky uramnak, hogy megfizetését parancsolta az sklovai tisztinek; nincs is kétségünk benne, hogy meg fog fizettetni; szükséges mindazonáltal, hogy valamely modalitást találjon Kegyelmed, az mely által ezután is küldhessünk Kegyelmednek. Akkoron ugyan semmi difficultás nem lészen, az midőn az czár residense ide fog érkezni: mivel mik annak, ők Kegyelmednek fogják megadhatni az pénzt;

de a nélkűl éppen nem találunk módot benne, mivel az postákhoz nem bízhatunk. *)

108.

Gróff Bercsényi úrnak, 29. 8-bris 1708.

Az minap írott levelem után csak igen hamar, noha kornyadozva, bejövén Károlyi: az midőn az Kegyelmednek küldendő regementek iránt discuráltunk vólna, vettem az Kegyelmed 21. és 22. írott levelét, mellyeknek midőn válaszához készűlnék: érkezék az 24. dalált, és annak elolvasása után 27. írott két levele Kegyelmednek, — mivel ugyan csudálkoztam vala, hogy ennyihány naptúl fogvást nem vettem vala az Kegyelmed levelét; noha meg kell vallanom, hogy már ennyihány naptúl fogvást annyira elbádgyasztott vala holmi déb-dáb catarus, hurut, főfájás és hévséggel gyötrő nyavolám, hogy minden dolgok folytatására alkalmatlanná tétettem vala. Azalatt itt is megindúlván az kétfelűl való lármázás: lehetetlennek láttam azon hadaknak elküldését, az mellyekrűl Károlyival gondolkodtunk vala; mert tegnapelőtt jöve hérünk Vásárhelyrűl, az mely is tegnap Kecskemétrűl confirmáltatík, hogy négyezerig való lovas és gyalog német Pálfi és Firmont generálisokkal Szegedhez érkezett, és az hidat kötteti; másfelűl penéglen Orosz Pál írja, hogy az erdélyi német Kolozsvár felé nyomokodik, az keze alatt lévő had penég csaknem mondhatom respective egészlen eloszlott, melyre nézve tegnap expediáltam Károlyi urat az hadak Tasnád és Margitához való gyűjtésére, magam penég az sok gondolkodások és speculatiók között, gyengeségem miatt az ágyban töltem üdőmet, s várom az Isten rajtunk könyörőlő kegyelmét, és kérem, hogy valaha már egyszer adjon eszet az alattunk való tiszteknek, az mellyek gyengesége mindeddigis vesztetík hazánk dolgait; és adnak erre leginkább ösztönt az Kegyelmed levelei, az mellyekbűl látom, naponként mennyére nevelik szívét ellenségünknek azoknak szeleskedő s hebehurgyáskodó títovázások. Én bizonyára, eddigis csudálkoztam, hogy Kegyelmed eddig maga mellett is tartóztatta Andrási Györgyöt, és hogy az istrázsák járásán kívűl valamire másra applicálta, minekutána annyi ízben tapasztalta szeles és részeges indúlatit; mivel pe-

*) Beniczky kezeírása.

néglen aztat híjában büntetni, az kinek az Isten az tanúlásra eszet nem adott: csak köldje Kegyelmed vissza hozzám, — jobb az ő elméjét udvarban distrahálni, mintsem otthonn hadni. Én ugyan magam is az ellenség lineája iránt azon opinióban vagyok az melyben Kegyelmed, és az elmúlt postán expediáltattam convocatoriámot, svárom tovább is az Kegyelmed tudósítását: mennyire hadja Isten rajtunk terjedni súlyos ostorát; de megvallom, mindezek között megváltozhatatlan s állandó reménséggel várom rajtunk könyörölő szent kegyelmét. Az kecskeméti hírt még valóságnak nem tartom: hanem csak azon gyalog német lármázásának, az ki Budárúl hajókon Péter-Váradjáig, onnan penég vízen jött fel Szegedig; noha ezen hért egy szökött gyalog német hozta Kecskemétre, és az ő mondása szerént az lovasnak másnap kelletett vólna utánnok jönni: csak azért is kétséges vagyok benne, hogy Pálfit hirdeték, kinek ottfent való létét látom az Kegyelmed levelébül. Az erdélyi német kijövetelétül penég nem tarthatok: mert ha ennyi üdőtől fogvást heverészett: nem hitethetem el magammal, hogy ezen már is megindúlt havas és hideg esső között gondolkodhassék az operatiókrúl. Levelem végezésével egyedől kívánván, hogy Isten Kegyelmednek erőt adjon az sok érdemetlen tisztek között hazánk szolgálatjának folytatására; mert az midőn gondolkodom: engemet csaknem mondhatom heverésem között, egészséges s ifjú voltomhoz képpest mennyire háborgat az egészségtelenség, az mely ezen az füldeu egészen elterjedett, — van okom hozzá, hogy szorgalmatoskodjam az Kegyelmed egészségérül, ajánlván Isten óltalmában Kegyelmedet! *)

109.

Szatmár, 2. Novembris. Károlyi úrnak.

Hosszas díb-dáb nyavalyáimtúl okoztatott gyermekágyambúl az mai napon legelsődször felkelvén, midőn azt gondoltam vólna, hogy ezen elterjedett nátha még az generálisok pennáját is lefektette vólna, éppen sehonnan semmi hírem nem lévén: vettem az Kegyelmed s Bercsényi uram levelét. Az mi Szűcs János híreit illeti: csak elhiszem, hogy az mennyivel több azon német, mintsem az vólt, az ki Budárúl lejütt, Betlen Gáborral fog le-

*) Kántor kezeírása.

gyüni; mert én még ezen nem építek, az dispositiók mindazonáltal maradjanak helyben. Orosz Pál nékem azt írja, hogy Szováton vagyon az német, kemenczéket s sánczot épít, az többi csak panasz; s úgy látom, ő is megnáthásodott most egyszer, s nékünk is idő kelletett, a míg kiköhögtük s prüszköltük magunkat. Hirdesse Kegyelmed, hogy magam is megyek az tábor meglátására: talám jobban öszvegyűlnek, — legalább azért, hogy béadhassák instantiájokat. Bercsényi úrtúl gyütt híreimet ímé, includálom; s levelének is az summája, hogy általkötöztette : z bagacsiáját az Garamon az ellenség. Ezen includált levelemben írok az százhetven vég remek-septukrúl is.

110.

Szattmár, 2. Novembris. Gróf Bercsényi úrnak.

Sok hurutozásim után nyavalyáimot kiprüszkölvén, ma legelsődször mászék ki az ágybúl: csaknem azonnal vettem az Kegyelmed 29. írott levelét, s úgy látom, hogy az Kegyelmed csinált tüzeitűl sem reméllette, hogy megmelegedhessék német uram, s azért dobol vissza, — s az Isten ne is fordítsa orczáját többször erre felé, hanem adja, hogy örökkétig csak az hátát lássuk, jók leszünk akkor cum nostris; de bezzeg, az a bosszúság, hogy most csak az pennával kénteleníttetik Kegyelmed bosszútállani Hajszteren!

Ezalatt vehette Kegyelmed az Károlyi uram tudósítását is az marhák iránt, mivel akkor betegségem miatt arra nem érkezhettem, s abbúl általláthatta, hogy az magyarországi marhabéli adósságot az erdélyi ökrökkel kelletett conplanálni, melyeknek árában az adott ötszáz vég posztón kívül még jutna az erdélyi hadáknak százhetven, melyre valóban van is szükségek, mellyekrűl Kegyelmed adja ki az assignatiót az Károlyi uram a végre küldendő emberének: mert még ezen hadaknak eleitűl fogvást posztó nem adatott. Az szegedi német híre most is confirmáltatik, de én most sem hiszem, hétezer a híre; az erdélyinek megütötte Kolozsvár táján az havas esső az orrát, s megtorpadt, s kemenczéket építtet; itt is éppen annyi számbúl álló corpus van előtte, mint az Kegyelmeddel lévő. Ezzel Isten óltalmában ajánlom Kegyelmedet.

111.

Szatmár, 3. Novembris. 1708. Károlyi ú nak.

Én sem leheték okosabb az inclusábúl Kegyelmednél, noha ugyan én is hasonló levelét vettem Orosz Pálnak; s csak attúl félek, ha valóságosan nyomakodik az ellenség ellenek: rövid idő múlva az Karikárúl veszi Kegyelmed leveleinek magyarázatját; avval mindazonáltal nem ítílhetem, hogy Almásnál kiljebb gyűjjön az ellenség, mivel szekerekkel sebessen nem járhat, a nélkűl penig prófuntumot nem remélhet. Elhiszem mindazonáltal, hogy Kegyelmed meg nem feledkezett Jósikárúl is, a kitűl valóban csudálom, hogy hírünk nincsen. Az szegedi hírrűl most is oly opinióban vagyok, az melyben vóltam; csak híjában mesterked k Dobozi, hogy kitanúlja irántok való szándékomat; elég légyen nekiek, hogy quod dixi, dixi, quod scripsi, scripsi. Mi csudálatos az Isten az ő szent munkáiban! mert sokakat meggyógyít az félelem; sohase búsúljon azon, hogy mégyen? az beteg, ha lesz ereje, — felkél.

Már azért Munkácsi Jánosrúl sem feledkezem el; a mint az előbbeni dolgaibúl colimálom: ezen utolsó torturája alkalmatosságával tett fassiója is teli hazugsággal; ha az való, hogy az tanúk ráesküdtek, hogy ugyan ű maga személye szerint eskettetett: bízvást attraháltathatja Kegyelmed, és exequáltathatja; ha penig még ebben valamely kétség vólna: jobb informatio kedvéért írnék Bercsényi úrnak: ha vólt-é valaha ollyan nevű cancellistája? — mert okosan kezdi magát menteni.

112.

Szatmár, 7. Novembris. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap estve későn két rendbéli levelét vévén Kegyelmednek, több díb-dáb bosszontó levelek között, 31. Octobris datált akada az kezemben, melyben semmi vígasztalásra való materiát nem látván: minekutánna az adandó válaszon eleget teprenkedtem vólna, ma reggel elhűlék belé, hogy megint egy levelét találom Kegyelmednek, s ha még gyermek-észszel bírnék, elhitettem volna magammal, hogy Miklós tette bé az ablakon: mert teli jó hírekkel, s hálá Istennek, az Kegyelmed elméje vidúlását is tapasztalom benne; est ille de dato 3. Novembris. Magam is oly opinióban vagyok, hogy elvész Fakanál (Löffelholz)

uram, míg az bányákbúl kimeríti az vizet; de csak elhitettem magammal, hogy Kegyelmed ellene való conceptusit véghez nem viheti: mert ű azokat nem hiszem hogy bévárja, hanem hihető, valamely czimentummal az régen bányavárosokbúl elszökött emberek bíztatván fel Hajsztert, ad collectandum küldötte oda, még maga az Garamon takaroszik; azután, csak elhiszem, ha még eddig úgy nincs, hogy Velyko-Polya s Kolosok felé fog ű kegyelme bagdácsolni, s Nagy-Tapolcsány tájékán postírungra telepedni; hogyha mindazonáltal tovább is ott találna fityerészni: kérdést se tegyünk felőle, ha lehet-é ű kegyelmét felperzsölni? mivel elég várost építhetünk, ha az németet elvesztjük. Én ugyan indúlásomat pro 15. rendeltem vólt innen: de mivel reméllem, hogy már Kegyelmed is elébb fog hozzám gyühetni, én is elébb indúlok, és az gyűllésig Patakon subsistálok, a hová subsequenter könnyű lesz az gyűllést is transferálni, ha jobbnak fog látszani; mindazonáltal, mivel minden confoederatus és vármegye hívattatott, az ki is egy helységben el nem fér: az városok és erdők közzellétire nézve most is praeferálom Tállyát. Én már, hálá Istennek! az tisztúlásnak napjait elértem, és vagyok s leszek is, etc.

113.

Szakmár, 8. Novembris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezen postámat nem akarván elbocsátanom az Kegyelmed 4. Novembris írott levelére való válasz nélkűl, abban mindinkább hireket és az bányák praesidiáltatását olvasom; leginkább az ollyan czikkelyre kívánom az Kegyelmed elméjét értenem, az melyben értem, hogy ha Ottlikra szükségem lészen, nem lehet Babócsait oda nem küldeni; mivel peniglen az elsőt én még nem avocáltam, nem tudom: ha evvel nem akarja-é értésemre adni Kegyelmed, hogy valami okokra nézve jobb vólna visszahivatása? melyben csak értsem az dolgot, miben van? én ellentartó nem leszek; de nem hiszem, hogy az tavalyi quártélyra nézve oly kedves légyen Babócsai, mint tavaly. Jánokinak, elhiszem, satisfactiója lett, ha vehette convocatoriámot; de bár inkább gondolkodnánk, hogy csinálunk cassát? mert az mint Pápai reclatiójábúl értem, lehetne arnótunk, s jó, — csak lehetne pénzünk. Az ellenség lineája és postírungja contrahálását

úgy gondolom, az pozsonyi gyűllés okozza, az melyre meglátja Kegyelmed, hogy még az császár is le fog gyünni, és ennek vége után fog ez kivánni terpeszkedni. Az ásó-kapa-szedés sánczépíttetést jelent, az mely hihető, Zólyomban lészen; hiszem, Újhelyt télben építtette tavaly, s szintén illy erős postírungot formált eleintén. Isten szégyenítse szándékát!

114.

Szattmár, 10. 9-bris. Károlyi úrnak.

Jólehet Kegyelmednek tegnapi napon két rendbéli levelét vettem, és ugyan a harmadikja is estvére érkezett: óránkínt várván Kegyelmedet, mindazokra semmi választ nem adtam vólna, ha nem vélném az Kegyelmed hosszas késedelmét; és mivel innen kedden vagy szeredán magam is indúlni akarok, hogy még az gyűllés kezdeti előtt Bercsényi úrral conferálhassak; itten peniglen szükséges, hogy elmenetelem előtt bár csak annyiban hozzuk rendben dolgokat, hogy az tállyai gyűllés determinatiójáig lehessen valamely subsistentiájok. Az abruk-bányai újonnan kezdődött zúr-zavart ha Kegyelmed Bagosi bemenetelivel jobban componálhatja: ellentartó nem lészek, kivált ha azon munkára az udvari hadaim, a kihez Esze bataliumja is számláltatik, kirűl ma irok, elégségesek lesznek; gondolom mind azonáltal, hogy az mennyivel halad Betlen Gábor híre: annyival erősödik az bennlévők szíve. Hajsztert Nyitráig elkísírték portásink; táborostúl mintegy kétezerig való, mindazonáltal az bányavárosokon kalandoz, és a mint észreveszem, Zólyomba, a ki ugyan porrá égett, s Beszterczén és egyéb kastélykákban akarja stabiliálni magát, a mint is Víglyesben praeveniála bennünket az praesidium bevitelével; valóban félek is, hogy mindaddig fogják körűljárni hadaink, míg bé nem sánczolja magát, s azután kész lesz az mentség. Én ugyan Bercsényi úrnak megírtam, hogy se Besztercze, sem az többi ne legyen drágább az többinél!

115.

Patak, 19. Novembris. Bercsényi úrnak.

Hogyha az Kegyelmed 15. 9-bris írott leveléből ma Tállyára és hónap ide való érkezését nem reménleném: annyival is inkább kívánnék punctatim hosszas választ adni levelére,

az mennyiben abbúl értem méltó indúlatját Kegyelmednek azon computus miatt, az mellyet az marhák iránt Kegyelmednek Károlyi úr küldött; és meg kell vallanom, hogy ha mindenek úgy vólnának, az mint Kegyelmed véli: azon netalántán rendetlen stilizált írásábúl még irántam is lehetne Kegyelmednek balítíleti, — a mint talám van is, a mennyiben ítílhetünk egymás gondolatjábúl. De mivel mindazok in substantia máskínt fognak találtatni: most csak azt kívánom, hogy suspendálja elméjét. Károlyi uram mit írt, vagyis inkább: hogy írt? megvallom, nem tudom: mert az átkozott nátha annyira lenyomott vala, hogy alkalmas betegségtűl sem bádgyadtam volna el úgy, mint akkoron, az midőn committáltam volna ő kegyelmének azon informatio-adást, melyrűl alig várom, szólhassak Kegyelmeddel: mivel máskínt is már bűvséges informatióm levén Tállya városa elpusztúlásárúl, a víz és fa még szűkebb létérűl, úgy házam új meszelése után való büdösségérűl, — kíntelenek leszünk az gyűllést ide transferálni.

Az mi az ellenség dolgát, Hajszter válaszszát és az hadak dislocatióját illeti: nincs mit írjak iránta, hanem egyedűl ezen Ottlik levelét includálom, az melybűl mivel méginkább kitetszik confusiója, revocatióját mentűlhamarább szükségesnek látom; csak azt is tessék Kegyelmednek néki megparancsolni, hogy az mellette lévő karabélyosimat hozza el magával. Azalatt, nem kétlem, értette Kegyelmed Bertóti levelébűl Staromberg elszökését is, mellyen eleget bosszonkodom, és nem is ítílem, hogy lehessen példa nélkűl hagyni, s az gvarnizomát is szükséges vólna felváltani. Bertótinak én semmi ellenkező parancsolatot nem adok az ide való gyöveteliről, csak adja Isten, ott tehessen valamely nagyobb hasznot, a hová látom, rendelte Kegyelmed. S kívánom, láthassam Kegyelmedet az méltóságos asszonynyal együtt, kinek becsülettel való szolgálatomat ajánlom, friss jó egészségben.

116.

Patak, 1. Decembris. Károlyi úrnak.

Noha tegnap az Kegyelmed levelére választ adtam: szükségesnek ítíltem ezen gyűllés folyamatjárúl is Kegyelmedet informálnom, melyben jólehet az számadásokon kezdvén az

dolgot, azok most is continuáltatnak: de szokásunk szerint eztet is megúnván, úgy veszem észre, leginkább bánják, hogy hallgatásban vagyon békesség állapotja, melynek óhajtásával annyira kiadják magokat, hogy minden difficultas nélkül széltiben beszéllik desperatióbúl esett kívánságokat; melyre nézve, hogyha az odavaló dolgok megengedik, én valóban szükségesnek látnám az Kegyelmed ide való gyüvetelit, és az Tiszántúl való hadak is jó vólna ha követeket küldenék, oly instructióval, hogy mivel ük vóltanak a kik legelsődször fegyvert emeltenek ezen ügy mellett: tudják, hogy nemcsak az németnek elfelejthetetlen bosszúállása alá esnek, — de még az több vármegyék és hadak is jövendőben az ő kénszerítésekkel menthetnék magokat; obtestálják az országot, hogy oly securitásrúl provideáljon ha békességet kíván csinálni, az mely által lehessen nékiek mihez vetni hátokat; engemet is hasonlóképpen sokszor eleitűl fogvást adott hitemre kénszerítsenek, hogy üket el ne hagyjam, mert ha szintén az vármegyék békélnének is: hozzámvaló hűségeket megtartani kívánják, és mindaddig inkább fegyver alá vetni életeket míglen elégséges securitást nem nyerhetnek, mintsem oly békességre adni magokat, az melyben magoknak securitást szerezhetnek, — végtére, kiadván az erdélyi fejedelemség az austriai háztúl való elszakadásának kívánságát. Kegyelmed azért ezen dolgot accelerálja a mint legjobbnak itíli.

117.

Patak, 4. Decembris. Károlyi úrnak.

Kegyelmednek egymásután három rendbéli levelét vévén: mind azokbúl, de kivált Lemér relatiójábúl értem az váradi ploquadának lehetetlenségét, oly móddal, az mint gondoltuk vala; melyre nézve én az második projectumát az városok felégetésében approbáltam, oly requisitumokkal és modalitással, az mint előttem bűven declarálta; de szükséges, hogy ezen mostani hadak gyülekezeti feledékenységben menjen nállok: a mint is jó vólna nyugodalom kedvéért az hadat Pap-Mező tájékára csuportosan úgy szállíttatni, hogy könnyen öszvegyűlhessen, hogy az midőn idejét látjuk, a mennyiben lehet magok hírével tegyék az próbát, melyre akkoron Lemért is le fogom küldeni; elég nyereségünk lészen, ha az malmokot felégethetjük.

Szegény Vay László elfogását valóban bánom, mellyet az mint látom, maga vigyázatlanságának tulajdoníthatni; de mivel már tudva vagyon az abák szállításának dolga, azt most, úgy látom, suspendálni kell, és mivel úgyis magunkat az armistitiumra resolváltuk: akkori kiszállítása könnyű lészen, annyival is inkább, mivel az Kegyelmed ide való gyüvetelit szükségesnek látom lenni, akár gyűjjön több követ az hadak részérűl, akár ne, mivel úgyis az Partiumbelieket nem kívánván amazokkal egyvelíteni ezen követség dolgában.

Szent-Iványi Kis-Várda tájjékán betegen fekszik. Palocsai dolgát revidiálni itt legalkalmatosabb lészen, kit is elhozhat Kegyelmed magával, mivel úgyis feles hadi causák fognak itt eligazíttatni.

Az szegedi németnek itt semmi híre nincsen; és mivel Pápai Gáspár confirmálja Barontis az Dunán való lemenetelit: éppen nem hitethetem el magammal azon gyülekezetet, kinek már eddig Kecskemétrűl is híre lett vólna; az erdélyiek conscriptióját, ha lehetséges, sürgettesse Kegyelmed, és hozza el magával. *)

(Eddig a 103-ik sz. folians protocollum, melynek a Rákóczi-levéltárban Vörösvárott létező eredetije, fehér szirony-bőrbe kék selyemszalagokkal összevarrott füzetekből áll, végén 18 üres levéllel. Az 1. sz. a. közlött levél csak fogalmazatban van meg ugyanazon levéltárban, míg a protocollumból kimaradt: mi azonban, mint magában állót, datumánál fogva e helyre iktattuk.)

*) Pongrácz György kezeírása.

VIII.

TÖRÖK- ÉS LENGYELORSZÁGI LEVELEZÉSEK ÉS SZÁMADÁSOK PROTOCOLLUMI.

Anno 1708. Majus.

1.

Agriae, 18. Maji. Nandor-fejérvári jancsáraga Turnadzibasi Huszain jancsáragának.

Ajánljuk szomszéd vitéz úri barátunknak Kegyelmednek szomszédságos barátságunkat!

Nandor-fejérvári jancsáragaságra az hatalmas török császár fermánja által lett Kegyelmed rendeltetését annyival-inkább Abdurachman basa által hozott leveléből kedvesen értjük, hogy mind Méltóságos néhai édes Asszonyunk-anyánk Törökországra lett költözésében mutatott jóakaratja, — s mind az néhai Méltóságos Fejedelemmel (Thököly) lebujdosott magyarokhoz gyakorlott barátságos volta felől tudósítást veszünk; magunkkal azt elhitetvén, hogy az mint velünk is ez elsőben küldött levele által ismeretségben kíván lenni: a szerint dolgainknak, valamikor kívántató leszen, folyamatit segíteni fogja, — kit mi is fogunk Kegyelmedtűl nagy-kedvessen venni és jó szomszédságos barátságunkat érette mutatni; az mint is az Kegyelmedhez való jóindúlatunkbúl megengedtük Abdurachman basának Törökországbúl hozott portékáit Gyöngyösre felszállíttatni, és ottan szabadossan árúlni, adván arrúl levelünket is néki; másként pedig, minthogy szerteszéllyel hadakozás vagyon többire az országban, hogy az fel s alá járó hadaktúl avagy illy alkalmatosságokkal megesni szokott egyéb szerencsétlenség által is kárban ne essenek: Kecskemétnél tovább egyebeknek nem engedhetjük feljöveteleket.

Kegyelmednek szomszéd jóakarója, etc.

2.

Die eadem. Thessalonikai Haszán basának, ki ezelőtt nandor-fejérvári szerdár volt.

Méltóságos Passa, jóakaró úri barátunk!

Ezen darab földtűl távúlylétében is rólunk megemlékezését és ottan dolgaink folyamatinak, midőn kívántatni fog, jóakaratja által leendő segítését, bennünket szépen köszöntő levelébűl Hatalmasságodnak, kedvessen értjük, s nem is kételkedünk abban semmit is, hogy haszintén oly messze földre lett légyen is Hatalmasságodnak ezen szomszédos tartományrúl eltávozása: mindazonáltal ottan is jó barátságát szívében tartván, levelei által bennünket ottan-ottan látogatni nem tartja terhének; az mint mi is az Hatalmasságod szomszédságban gyakorlott barátságárúl feledékenyek nem kívánván lennünk: tovább is Hatalmasságoddal való barátságunkat mindenkor fenntartjuk. — Téli quártélyunkbúl immár Isten jóvoltábúl egynéhány napokkal ezelőtt kiindúlván, midőn ideszállottunk volna: Morvában becsapott hadaink szép nyereséggel való próbájokrúl vettünk azonnal tudosítást, az kik is az német császár birodalmában levő Szetyín várát megvévén, öt lovas német zászlókat küldöttek udvarunkhoz. Az Dunántúl levő földön pedig Isten segedelmébűl annyira elterjedett hazánk boldogúlásáért vitézkedő fegyverünk, hogy azon földet az ellenség erejétűl éppen nem félthetjük; és noha ugyan kímeink és portásink relatiójábúl értjük Rabbutínnak Erdélybűl Szegedre való jövetelét: mindazáltal csak az hatalmas török császár földén ne engedtessék meg az németnek eljövetele, (mely ha következnék, ha egyéb hasznot nem tenne is az német magának, elégségesnek tartaná azt jövendőbeli csalárd practicái fundamentumának felvetésére, ha ily szabados általjövetellel sokféle mesterségei által az török véghelyek állapotját kitanúlván, útat s alkalkalmatosságot nyerhetne magának színeskedés által lehető megcsalására az hatalmas muszurmány nemzetnek) oly rendeléseink vannak, mellyek szerint várjuk jó igyekezetünknek előmenetelit. Mi is midőn dolgaink folyamatjárúl valósággal tudósítjuk: Hatalmassága elébbeni szomszédságos jóakaratját az odafelé forgó dolgoknak tudtunkra adá-

sában kedvessen vennénk; kívánván jó, egészséges, hosszú életet, maradunk Hatalmasságodnak, — etc.

P. S. A francczia tolmácstúl értettük, hogy Hatalmassága tűlünk valamely kerecsen-madarakat kívánna, mellyekkel örömest kedveskednénk is, de ezen országban mostanában nem kaphatunk; Isten Erdélyben bennünket bevivén, azon leszünk, hogy valamely sólymokkal és rárókkal kedveskedjünk Hatalmasságának.

3.

A török valor szerint ez a pénznek magyari reductiója:

Egy török pénz teszen magyar pénzül . .		den.	$1^1/_2$
Két török pénz		„	3
Egy szák-para teszen		„	$4^1/_2$
Egy urup teszen tíz szák-parát		„	45
Egy tult teszen 13 szák-parát, egy török pénzt		„	60
Egy török zlota, vagy egy német forint teszen 26 szák-parát s két török pénzt; ezek pedig tesznek magyar pénzül	fl. 1.	„	23
Egy török tallér teszen 40 parát, avagy 120 török pénzt	„ 1.	„	80
Egy magyar arany teszen 115 szák-parát	„ 5.	„	19
Új turalis arany teszen 105 szák-parát .	„ 4.	„	$72^1/_2$
Régi seriphi török arany 90 szák-parát	„ 4.	„	05
Velenczei czikkin-arany 120 szák-parát, avagy három török tallért; mely teszen .	„ 5.	„	40

4.

Pápai Jánosnak és Horváth Ferencznek Constanczinápolyban. Agriae, 20. Maij.

Mivel nem kétljük, vehette Kegyelmetek Le Brü által küldett levelére való válaszunkat, melynek originálissát ugyan jóllehet csak most küldötte meg, dupplicatája mindazáltal elébb jutván kezünkhöz, azonnal válaszoltunk; nem is volna mostanában újabb írásra materiánk, hogyha kiválképpen nem kívánnánk szorgalmatoskodni az ezután következendő cambiumok rendszerint való folytatásában. Melyre nézve szüksé-

gesnek ítéltük újonnan is Kegyelmeteknek repetálni, hogy azon cambialis levelekkel együtt, az mellyeket cum dupplicatis Kegyelmeteknek megküldöttünk, és újonnan Le Brű által 50,000 liverrül küldött cambiummal szaporítjuk: teszen az universalis summa százötvenezer, = 150,000 livert; és ezen kívűl az franczia orator utólsó számadása szerint (ha még Kegyelmetek nem erogálta volna) maradott kezénél 4250 liver s öt poltura, és így in universum conputálván, találtatik, hogy az feljebbemlített oratornál marad dispositiónkra való summa pénz százötvennégyezer kétszázötven liver s öt poltura, mellyeknek erogatiója ekképpen következzék: Supponálván tudniillik, hogy az thessalonicai görögöknek, törökök Le Brűnek írott dispositióm szerint acceptálni fogják az recambiumot. Az mennyiben az Kegyelmetek és az követ computusibúl látjuk, az húszezer vég abáért competálna nekiek 63,000 magyar forint, melybűl fizettetett 21,000 liver, avagy 11,600 magyar forint; de mivel úgy vagyunk általok assecuráltatva, hogy az húszezer végen feljűl is az bálokban 745 vég aba találtatnék Karán-Sebesben: ezeknek árával megszaporodváu a summa, ú. m. 2346 magyar forinttal s 75 pénzzel, az 4000. végért már ezelőtt fizetett 21,000 liveren és előreadott 2500 talléron kívül competálna még nekiek 48,246 magyar forint s 75 pénz.

Exolvendum adhuc pro coloratis abis fl. 48,246. den. 75.

Item assignáltatott Ali Ajvas-Nili és Kucsuk basa törököknek 15. Aprilis 8678 forint 52 pénz, = fl. 8678 den. 52.

Item Alboérnak exolváltassék négyezer háromszáz ötvenhat magyar forint, = fl. 4356.

Mely teszen hatvanegyezerkétszáznyolczvanegy magyar forintokat s huszonhét pénzt; *) úgy, hogy ezen summát az az feljebb specificált cambialis summábúl defalcálván, salvo calculo supponáljuk, hogy marad dispositiónkra az következendő cambiumokra tizenkilenczezerkétszáznyolczvankilencz forint, s tizenharmadfél pénz. **)

---

*) Lapszéli jegyzet: „Summa assignationis fl. 61,281. den. 27.

**) Lapszéli jegyzet: „Manet pro futuro computu fl. 19,289. den. 12½."

Mivel pediglen e következendőképpen assignatióinkat kívánjuk folytatni, hogy ha, mellyet nem reménlünk, ezen calculusok hibásoknak találtatnának: azonnal informáljon Kegyelmetek bennünket.

Értettük más útakon is az Porta hadakozáshoz való készűletinek confirmatióját, az mely mind az moszkvára s mind az velenczésekre czélozni láttatik; melyre nézve, az mint Brű által az nandor-fejérvári basának is repraesentáltattuk, legyen azon Kegyelmetek, hogy akár ez, akár más ellen való hadakozását impediálván, ezen szándékát e következendőképpen fordíthassa hasznunkra, tudniaillik: az ottan levő velenczei követtel conversatióban eredvén, hogyha tapasztolná azon Respublicának tőlle való féltét, tegyen oly projectumot, hogy magok is készek volnának parancsolatombúl az Porta szándéka megváltozásában allaborálni, ha bizonyosok lehetnének benne, hogy magát resolválná az franczia és velünk való ligára; mert ugyanis, hogyha tovább is ezen neutralitásban marad: tudván az Porta, hogy semmi colligatiója az keresztyén fejedelmekkel nincsen, mindenkor cum securitate aggrediálhatja őket, melyben az római császár, bizonyossan értettük, hogy leginkább azért adlaborál, hogy az Respublicát nemcsak az török által enerválhassa, hanem már az francziától az neapolitánusi királyságot és Mediolanumot megvévén, azon ditióit az Respublicának reincorporáltathassa, az mellyeket ennekelőtte kínteleníttetett vala cedálni; melyre nézve jövendőre is csak hadakozásra kénteleníttetvén fakadni az austriai házzal: jobb vólna azon Respublicának is most velünk egyetemben az császár enervatiójában fáradozni, és Magyarországot szabadságában helyreállítani kívánni, mivel ezen úttal az francziai király cooperatiójából, s másként is az török. az német császár veszedelmét kívánván, könnyűnek ítélhetjük az ellenek való hadakozásra szándéka megváltoztatását. Az török ministereknek pedig hasonlóképpen demonstrálja Kegyelmetek, mennyivel hasznossabb lenne az Portának, hogyha mások fegyvere által rontanák az ellenséget, mintsem sok alkalmatlanságokkal folytatná az hadakozást; és mivel nagyobb ellensége az török nemzetnek az németnél nem lehet: ítélje akárki is, ha hasznossabb nem vólna-é azokat az német császár ellen felbizgatni,

velünk egyetemben colligáltatni, mintsem most ellenek hadakozni? Melly is könnyebben, úgy ítéljük, véghez nem mehetne, mintha az velenczéseket megijesztvén, declarálnák nekiek, hogy vagy ellenek hadakozik: avagy ők hadakozzanak az ő baráti, azaz franczia és magyarok mellett, az kiket ő most maga meg nem segíthet, békessége levén az némettel; mert ugyanis, ha jól considerálják, hogy az miolta az német Neapolist és Mediolanumot megvette: hogyha az török Moreát az velenczésektűl több tartományokkal elvenné is, azoknak enervatiójával is többet használ az német császárnak, természet szerint való ellenségének, az ki akkoron az Olaszországban levő Velenczések ditióit Dalmátiával együtt fogja elvenni, s még Velenczét is, az mely oltalom nélkűl való helység, magáévá tévén, oly hatalmassá fogja magát az tengeren tenni, hogy csak akkoron fogja magát észrevenni az Porta: mely ártalmas tanácsokkal élt, ezeket negligálván, — holott mindenkor sokkal nagyobb haszna leszen benne, ha az magyarok és velenczések lesznek szomszédi, az kik barátsága nélkül el nem fognak lehetni, hogysemmint az római császár — az magyarokat meggyőzvén és az velenczei Respublica olaszországi nagy tartományit magáévá tévén.

Ezen fundamentumon való negotiatiót mi ugyan Velenczében is megindítottuk: de ha az török is ekképpen inducáltathatnék secundálására, nagyobb reménségünk lehetne successussához; és ha Kegyelmetek látná, hogy mind az Porta, s mind amazok részérűl lenne hajlandóság: accelerati ójára nézve proponálhatná aztat is az velenczei követnek, hogy ha szintén ez idén az hadakozást nem kezdenék is az római császár ellen, megelégednénk vélle, hogyha declarálnák az római császárnak: hogy az Confoederalis Statusokat és Magyarországot colligatusoknak tartsa, és avagy szabadságokat megadja, avagy kéntelleníttetni fognak mellettünk, mint szomszédjok mellett, annál is igazabb okbúl fegyvert fogniok, mentűl világossabban tapasztolták, hogy nemcsak bennünket igazságunkban megfojtani kívánt, de még az magok tartományit is hadai rendeletlen excessusival enerválni.

Az mi hadakozásunkat illeti: az ellenség ugyan láttatik nagy erővel készűlni ellenünk, de mindazon fe-

nyegetési, úgy látjuk, csak a Rajna-mellyéki hadakozástúl függönek; mivel, ha ott az franczia ellen győzödelme lenne: csak elhitettük magunkkal, hogy akkoron megszaporíthatná hadait, kik még alkalmas gyenge erővel vannak; s reménljük is Isten jóvoltábúl, hogy ezen mostani gyűllésünknek végét érvén, győzödelmessen foghatunk operálni ellene. Azalatt is mindazonáltal meg nem szűnnek az rajta való szerencsés csapások: az mint ezelőtt csak egynehány nappal is öt lovas zászlókat küldöttek Morvábúl hadaink, Szetín várát megvevén, — az mennyire mégeddig hadaink nem penetráltanak vala.

Az Brű által küldött selymet vettük.

Henter Mihály hívünknek kijövetelét még ezelőtt írt levelünk szerint megengedvén, Kegyelmetek adjon ő kegyelme szükségére száz aranyakat, Csúzinak pedig diurnumára egy-egy tallért rendeljen, melybűl esztendőt által minden taníttatására s ruházatjára való költség bőven ki fog telhetni.

P. S. Az thessalonicai görögökkel itten az kölcsön általok másoktúl felkért pénz után háramló interes és egyéb költség-, fáradságbeli praetensiójok iránt is 3000 magyar forintban megalkudván: az egész summárúl való assignatiónk megküldése alkalmatosságával arrúl való leveleket fogjuk Kegyelmetekkel copialiter communicálni, hogy Kegyelmeteknek ottan semmi impetitiójok ne lehessen; tovább pedig az véllek ineált contractus semmiben ne observáltassék, melynek annullatiójárúl is leszen azon levelekben emlékezet. Ezen levelünket pedig előre azért küldettük el Nandor-Fejérvárra Amhet cselebi által, mivel az görögöket az 3000 magyar forintokrúl itten contentálni kívánván, azzal az alkalmatosságot késleltetni nem akartuk.

5.

Pápai Gáspárnak, Nandor-Fejérvárra. Agriae, 20. Maij.

Az Kegyelmed levelei kezünkhöz jutván, értjük levelünknek Kegyelmed kezéhez adatását, és hogy Alboértúl különb-különbféle szükségekre hatszázhúsz tallérokat vett vólna kölcsön fel Kegyelmed, melyben egyéb difficultást nem is teszünk, hanem hogy az levelek folytatására való költséget éppen szükségkívül látjuk lenni: mivel

az gyakorta és szaporán járni kezdett kereskedő törököktűl, kivált kik hozzánk vagy adósságok megfizetéséért jönnek, vagy pedig törökországi portékákat szállítanak, azokat kezünkhöz szolgáltathatná, az kik csak arra nézve is örömest az levelek elhozását magokra vállalnák, hogy azzal magok dolgai végett annál közelebbvaló accessust nyerhetnének; az minthogy Kegyelmed ezután az költség compendizálására nézve ezen modalitást observálja, tudtokra adván azoknak, az kiknek nekünk szólló leveleit assignálja, hogy ha leveleinkkel vagy elkésnek, annyivalinkább elvesztendik: hozzánkvaló recursusok akármely dolgokban is praecludáltatik. Szükség pedig, hogy Kegyelmed mind az két passáknak megjelentse, hogy az török földérűl senkit is az kereskedők közzűl passus nélkűl általjönni tovább is semmiképpen meg ne engedjenek; mert, ha vagy tolvajok által felverettetvén — tudván azt, hogy hadakozás lévén az országban, melynek alkalmatosságával nem oly bátorságos az járás-kelés, mint békességes időben, — megkárosíttatnak, vagy egyéb akármelyféle szerencsétlenségek történik, magok lesznek okai: jobb azért inkább odahaza üljönek, mintsem az passák passusa nélkűl fel s alá járjonak; nekünk azomban, az midőn mire lészen szükségünk, vagy beküldünk érette, avagy írunk felőlle, hogy számunkra az kívántató portékákat szállítsák ki. Constanczinápolyban megírtuk Pápai János és Horváth Ferencz híveinknek, hogy Alboérnek mind az Kegyelmed által levált hatszázhúsz tallért, mind Velenczében eddig lett vexlt, úgymint egy summában négyezer háromszáz ötvenhat magyar forintokat exolválják, kinek factorságát olymódon készek leszünk acceptálni, hogyha, midőn kívánni fogjuk, hadaink számára oly szélességű, annyi sing-számú és formájú végabákat, minemüeket az thessalonicabeli törökök szerzettek számunkra, egyenlő áron s nem drágábban fogja adni, — csak szinte e mellett az cambiumokat is kedvünk szerint folytassa mindenekben.

Ezen expressusunk által küldött s Velenczében diri-

gálandó levelünknek elküldésére szereztessen Alboérral bizonyos expressust, a ki annak elvitelében ne késedelmeskedjék, hanem sietve continuálja oda való útazását, kinek obtingáló fizetése, úgy egyéb leveleinknek directiója végett is ineáljon Kegyelmed Aboérral computust, és arrúl bennünket informáljon.

Emlékezetiben lehet Kegyelmednek, mit parancsoltunk a minapában az munitióknak megszerzésében való munkálódása végett? Melyben is legyen szorgalmatos Kegyelmed, úgy mindazáltal, hogy azok iránt való megalkuvásban további parancsolatunk nélkűl ne ereszkedjék, hanem mintegy projectum-formán experiálja: miként lehetne azokat specifice megvehetni? Melynek végéremenvén, bennünket róllа azonnal informáljon.

Barát Györgynek hogy a nandor-fejérvári házunk után prosperálható jövedelmen kívűl másunnan teljék ki fizetése: nem látjuk helyét, mivel oly parancsolatot adtunk vala Kegyelmednek, hogy azon ház arendában elocáltassék, az melybűl mind házhoz való gazdát lehet tartani, s mind holmi aprólékos reparatiókat is tétetni; ezt kövesse azért ezután, ha eddig elmúlatta vólna Kegyelmed, s onnan szakaszszon Barát Györgynek is oly conventiót, melyre érdemesuek ítélli.

A mi az szerdárnak kívánságát illeti az török földe szomszédságában való hadakozásunk iránt: arra egész corpusunkat nem szakaszthatjuk, másfelé lévén leginkább ereje ellenségünknek; az minthogy jó tanúlt hadi ember lévén az szerdár: tudja, hogy arrafelé kell hadakozni leginkább, az merre derekassabb motusa vagyon az ellenségnek.

Pápai János által küldött törökországi portékák és sátorok felől, mellyekrűl Aszalai secretariusunknak ír Kegyelmed, kiszállíttatásokban más módot mostan nem látván, jónak gondoljuk lenni, hogyha az szerdártúl oly passust nyerne Kegyelmed valamely hiteles, ide portékáival jövő kereskedőnek: hogy jóakarónk lévén az szerdár, mintha ajándékban küldené az által számunkra; így ha ellenség találná is, nemannyira félthetnénk, mivel ő tet offendálni nem merészlenék; mind-

azonáltal, ha más jobb alkalmatosság occurrál: azt kövesse Kegyelmed azoknak kiszállíttatásában, a mellyet bátorságossabbnak arányoz.

Írtunk az jancsáragának Abdurachmannak adott engedelmünk felől, mellyet is csak szintén az aga barátságáért cselekedtünk, hogy portékáit Kecskemétnél feljebbhozván, — Gyöngyösön szabadossan árúlhassa; Kegyelmed levelünket praesentálván, szóval is ezt neki declarálja.

NB. Az mik idefel Pápai Jánosnak az hírekrül írattattak: azokat Pápai Gáspárnak is, hogy az szerdárral communicálhassa, meg kell írni.

6.

Sub eodem dato, Henter Mihálynak.

Az Kegyelmed 30. Januarij Constanczinápolyban költ levelét vévén, abbúl látjuk, hogy elébbeni levelünket, melyben Kegyelmednek kijövetelérül írtunk vala, azalatt nem vette volna; adjuk azért újonnan tudtára, magát bejelentvén az Portán, és declarálván is, mintha sietve kelletnék kijönnie: kérjen passust magának, és Skellet által tegyen oly insinuatiót, hogy dolgaink folytatási Horváth Ferencz ottlévő residensünkre bízattatván, ha mi resolutiója leszen az Portának, ő kegyelme kezéhez adhatja, mellyet fog maga is urgeálni. Költség iránt pedig, hogy szükségében succurráljunk Kegyelmednek, megírtuk Pápai János és említett Horváth Ferencz híveinknek: adjonak száz aranyat Kegyelmednek.

7.

Joanni Pápai.

Assignatio super exolutione tallerorum nro 620. in rationem Abrahami Alboér.

Jóllehet az más levelünkben, mit exolváljon Alboérnak Kegyelmetek? megírtuk: mindazonáltal akartuk Kegyelmeteknek particulariter is tudtára adnunk, hogy az mely hatszázhúsz tallérokat Pápai Gáspár hívünknek adott kölcsön Nandor-Fejérváron, azokat, az négyezer háromszáz ötvenhat magyar forintokon kívűl fizesse meg neki, requisitiójára.

8.

Agriae, 21-a Maij. Anno 1708.

Computus super 20,000 coloratae abae pecijs, Karán-Sebesinum per Graecos Thessalonicenses advectis.

Primum administrarunt Karán-Sebesinum pecias nro 4000. Pro quibus levarunt talleros nro 7000, facient Rhenenses fl. 10,500.

Juxta contractum Constantinopoli initum, pro singula pecia abae obtingunt Hungaricales fl. 3. den. 15., constituentes Rhenenses fl. 2. den. 62½; ergo pro 20,000 peciis obvenirent insumma Rh. fl. 52,500, facientes Hungaricales florenos 63,000.

Levarunt iidem Graeci Thessalomicenses occasione initi contractus a Domino Ioanne Pápai talleros 2,500, facientes Rh. fl. 3,750.

Summa itaque jam exoluta est Rh. fl. 14,250.

Restant exolvendi adhuc pro 16,000 peciis talleri nro 28,000, facientes Rh. fl. nro 42,000.

Unde detractis talleris 2500, facientes Rh. fl. 37,50.

Manent fl. 38,250.

Sic itaque cedunt praenominatis Graecis Rh. fl. 38,250, facientes Hungaricales fl. 45,900.

Summa totalis Rh. fl. 52,500, seu in florenis Hungaricalibus 63,000.

Praeter praenumeratas pecias asserunt superflue esse in ballis Karán-Sebesini pecias abae, nro 745.

Pro his cedunt Rh. fl. 1955, den. 62½, — Hungaricales autem sunt fl. 2346, den 75.

Pretium ergo 20,745 peciarum abae Rh. fl. 54,455 den. 62½. Reducti ad Hungaricales sunt fl. 65,346 den. 75.

Sed restans praeter jam exolutam, summa pro 20,745 peciis facit Rh. fl. 48,205 den. 62½. Hungaricales autem fl. 48,246 den. 75.

9.

Agriae, 22-a Maij. Joanni Pápai et Francisco Horváth.

Az thessalonicabeli görögökkel computust ineálván itten parancsolatunkbúl secretariusunk az Karán-Sebesben szállít-

tatott 20,000 vég festett abák felől, melyből ezelőtt 4000 véget administráltanak, és 7000 tallérral contentáltattanak vala: az hátralévő 16,000 vég abákért, az már praevie általok levált 2,500 tallérokon kívűl, competál még nekiek 45,900 magyar forint; de, minthogy úgy assecuráltatunk általok, hogy Karán-Sebesben szállíttatott festett abákban superflue 745 vég aba volna: annak árát is resolváltuk exolváltatni, obveniálván érette 2346 magyar forint s hetvenöt pénz. Kegyelmetek azért e szerint értvén akaratunkat: in summa fizessen nekiek 48,246 magyar forintot s 75 pénzt; vegyen mindazáltal oly cautiót tőllök, hogy ha annyira valónak nem találtatik, — lehessen regressus reájok.

Lévén annakfelette ezen abának megszerzésére interesre felvett pénz és egyéb költségek, — mellyekben az abának annak idejében való el nem vétele miatt estenek, — bizonyos praetensiójok: az iránt háromezer magyar forintokban véllek megegyezvén, itten azokat fel is vették tőllünk, és mindenekben contentusok levén, az több abák végett annulláltatott az contractus, az mint az accludált, török nyelven írt levelekbűl és annak magyarúl való copiájábúl, mellyeket Kegyelmeteknek futura pro cautela megküldöttünk, megérti Kegyelmetek.

10.

Agriae, 24. Maij 1708. Joanni Pápai et Francisco Horváth.

Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós Főgenerális és Locumtenens, úri kedves atyánkfia, Hadzsi Ozmán és Musztafa csauz landor-fejírvári törököktűl kilenczezer hétszáz hetvennégy vég abákat, azok között levő köpönyegekkel s tíz oka zsinórral együtt, hadaink számára vásárolván: azoknak árában tizenötezer magyar forintokat, fl. 15,000 Hung., mely is tizenkétezerötszáz Rhenenseket tészen, Kegyelmetek által exolváltatni resolváltuk. A midőn azért azon felülemlített törököktűl requiráltatni fog: a praespecificált summa pénzt adja megi nékiek Kegyelmetek.

11.

Die 24. Maji 1708. Caspari Pápai, ex castris ad Agriam.

Thessalonikábúl szállítván fel ezelőtt csaknem esztendővel — az először felszállított 4000 vég festett abán kívűl —

16,745 vég festett abákat Karán-Sebesben Athanasco György és Mikolojani nevű görögök, immár mindazoknak árárúl constantinápolyi vexl által tűlünk contentáltattak; mellyeket szükséges lévén kézhez vétetnünk: Kegyelmed bizonyos hiteles emberünk által, a kit ottan kereshet, minthogy Andrássi meghólt, vétettesse kézhez, az hatezer vég veres abákon kívűl, az mellyeket ezekbűl Mulyko és Zalozaim vévén magok kezéhez, és szerencséjét felvállalván, fognak errefelé szállítani; az hátramaradott 10,745 véget is, ha Kegyelmed oly kereskedő törököt kaphat, a ki mind szerencséjét s mind szerencsétlenségét magára vállalná: szakaszonkínt indíttatná el Kegyelmed, írván ezen dolog felűl Chilkó Christiánnak is, a kit már ennekelőtte odaküldöttünk; mindazonáltal, mivel az ellenség Erdélyben megkevesedvén, oda is reménljük az passusnak kinyílását: hirtelen ezzel nem kell sietni, hanem várjon Kegyelmed Károlyi úr tudósításátúl, kivel szapora correspondentiát tartson. Azalatt arra rendelendő emberünk kezénél maradjon az aba, hogyha a praemittált cautio szerint apródonkínt nem leszen bátorságos kiszállíttatása.

12.

Thessalonikai görögök recognitionalissa.

A thessalonikai görögöknek húszezer hétszáz és negyvenöt vég festett abák árárúl, és költségekhez képest lett praetensiójoknak complanáltatásárúl adott Recognitionalis, és azon thessalonikai contractusoktúl való recessusokrúl költ levelek, melynek originalissa kétszer iratott, — az egyik Constanczinápolyban küldetett Pápai János és Horváth Ferencz uraméknak, az másik az titkos levelek közzé tétetett, — török nyelven.

»Mi Thessalonikában lakó Nikolojani Chiprioti Athanasco Georgi és Hadzi Manoli kereskedő görögök, magunk, és Kiriczi Cavo s Hadzi Alexi Diago, ezen kereskedésben levő társaink képekben és nevek alatt: Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, és valljuk ez levelünknek rendiben, hogy az feljebb elmúlt 1707-ik esztendőben, 12. Martij, ugyan Thessalonikában, a franczia consulatus avagy polgármesterség előtt, a Felséges erdélyországi és Vezérlő- magyarországi második Rá-

kóczi Ferencz Fejedelem constantinápolyi residense Horváth Ferencz uram ineálván velünk százezer vég festett abának ő Felsége hadai számára leendő szerzése és Karán-Sebesig való kiszállíttatása végett bizonyos contractust: léptünk egyszersmind oly alkuvásra, hogy az Felséges Fejedelem minden vég festett abát méltóztatik tüllünk, odarendelt embere által, tizénöt poltura híján két tallérával megvétetni. Minekutánna az említett helyre két ízben húszezer hétszáz negyvenöt vég abákat szállítottunk volna, adván Constantinápolyban Pápai János és Horváth Ferencz uraimékra vexlt, mindazoknak árárúl bennünket egészlen kegyelmessen contentáltatott, sőt azon kívűl is, minthogy az abáknak szerzésére, festetésére és Karán-Sebesben lött szállítására másoktúl feles pénzt kértünk fel interesre: ebbeli kárunkat is alázatos supplicatiónk által megjelentvén, ő Felsége háromezer magyar forintokkal, mellyeket itten ez mai napon egészlen felvettünk, megtérítette, úgy, hogy sem egyiknek, sem másiknak miközzűlünk, sem penig maradékinknak is ennekutánna semminemű praetensiónk ő Felsége vagy Magyar- és Erdélyországa ellen nem lehet. Ennekfölötte, mivel a contractusban specificált s hátramaradott abáknak szállítására mind magunk elégtelenek vagyunk, mind penig a Felséges Fejedelem is tovább tűlünk nem kívánja: a mennyiben minket illethetne a contractusnak megtartása, attúl önkínt elmenvén, magunk részérűl azon contractust egészlen semmivé teszszük, és annak megtartására sem a Felséges Fejedelem, sem ő Felsége emberei tovább nem lesznek kötelessek. Melyrűl szabadakaratunk szerint, s nem kíntelenségbűl, adtuk ezen, kezünk írásával és pecsétünkkel megerősíttetett levelünket, nandor-fejírvári Hadzsi Oszmány, Amhet Cselebi és Szulimán basa, ismét tömösvári Halil oda-basa előtt.

„Egerben, 24. Maji Anno 1708."

13.

Summaria methodus, quomodo contentati sunt Graeci Thessalonicenses pro 20,745 peciis coloratae abae.

Pro 20,745 peciis per fl. Hungaricales 3, den. 15., obtingunt fl. 65,346 den. 75.

Primum pro arrhabone levarunt Hungaricales fl. 4,500.

Deinde pro 4000 peciis 7000 tall., facientes Hungaricales fl. 12,600.

Nunc vero die, nimirum 25. Maji 1708. in castris ad Agriam positis fl. 48,246. den. 75. Summa totalis fl. 65,346. den. 75.

Pro praetensionibus hic ex cassa bellica per Generosum Georgium Horváth de Pálócz oxoluti sunt (praevie eatenus instituta medio Francisci Aszalay secretarii conventione) fl. 3000.

In toto ergo solvit Sua Serenitas iisdem Graecis fl. 68,346. den. 75.

14.

Feriol uramnál lévő 154,250 liverrűl való notatio.

Teszen ezen 154,250 liver Rhen. fl. 77,125. Mely summábúl így következik az erogatio:

1. A thessalonicai görögöknek anticipato fl. 10,500.

2. Eger alól juxta praecedentem computum in toto azon görögök kifizetésére ment assignatio ad fl. 40,205. den. 63.

3. Ali, Ajvas, Nili és más kereskedő törököknek ennekelőtte fizettetett aba árában fl. 8,678. den. 52.

4. Alboérnek fl. 3,630.

Mely substraháltatván az feljülírt summábúl, resultál fl. 14,115. den. 85.

N. B. Ezen 14,115. fl. 85 den. erogáltatott:

1. Henter Mihály úrnak 100 arany; per fl. 4. den. 25., teszen fl. 425.

2. Alboérnek 620 tallér; faciunt fl. 930.

3. Cambiumra Hadzsi Oszman és Mustafa nandor-fejérvári törököknek fl. Hung. 15,000., facientes fl. Rh. 12,500.

Summa fl. Rh. 13,855.

Így még az Felséges Fejedelem számára marad ezen 154,250 liverbűl Constanczinápolyban fl. 260. den. 85.

15.

Junius.

Die 8. Ex campo Agriensi. Alexandro Nedeczki.

Az Kegyelmed 8. Aprilis írott levelébűl csudálkozással értettük, hogy a 10. 9-bris semmi levelünket nem vette: holott Szenczit Februariusban Károlybúl expediálván, azután curéromat Patakrúl, Talabát Gál-Szécsbűl, úgy újonnan is Szerencs-

rűl más particularis alkalmatossággal írtam Kegyelmednek, és minden idevaló híre krűl tudósítván, leszen Kegyelmednek alkalmatossága az császár curérja hazugságit refutálni. Hasonlót hirdetnek itt is Lengyelországbúl az czár progressusirúl; csak éppen nem régenten kezdék rebesgetni az svécziai tábor veszedelmét, az honnan az Stanislaus udvarábúl az ki régtűl fogvást correspondeál velem, azt írja, hogy harmad része táborának beteg, és az lovassa hasonlóképpen ruináltatott; melybűl mi is egyebet nem reménlhetünk az czár részérűl való győzödelemnél, kit is assecurálhat Kegyelmed, hogy az ineált ligának mindenekben satisfaciálni kívántunk s kívánunk is; az mint is már elébbeni leveleimben megírtam vala, hogy az franczia király resolválta Bezenvalth küldését az svécziai táborra, az mediatio sürgetésére, ezelőtt egynehány nappal pedig Kökényesdi levelét is vettük, ki is hasonlót ír az bavariai electorrúl, parancsolván Solari de Monostrol, Danczkán resideáló követjének, hogy hasonlót kövessen; de úgy látom, hogy csak egyedűl az említett követeken múlik ezen dolognak promotiója, kik is, hihető, az útnak nehéz és hosszú voltával mentik magokat. Bizonyos lehet mindazonáltal az czár benne, hogy én semmiben alább nem kívánom hagyni, hanem sürgetni fogom az királyt és az electort.

Minap Szerencsrűl expediált curérom által tudósítottam vala Kegyelmedet Huiszennek, az ki az bécsi udvarnál követje volt az czárnak, hozzám való érkezésérűl; az ki is jelentvén az bécsi udvarnak kiválképpen való hajlandóságát az békességre: ugyan ő általa irattattam s magam is írtam volt az czár ottan levő Urbik nevű követjének, melyben kívántam az czár mediatióját; de oly válaszszát vettem, melybűl általértettem, hogy ez által oly suppositumban van az bécsi udvar, hogy kéntelenségbűl kívánok békelleni; melyre nézve én sem urgeálom tovább ezen dolgot, hanem inkább az hadakozás continuatiójárúl gondolkozom.

Mivel eddig, reménlem, alkalmasint megismerhette Kegyelmed az odavaló ministeriumot: supponálom aztat is, hogy észrevehette, mellyik minister faveál leginkább az feljebbemlitett Urbich nevű követnek? Melyre nézve azok által az kiket Kegyelmed barátinak nem lenni ismér, per discursus insinuál-

hatná, hogy magunk is mint az czár aliatusi, valóban csudálkozunk, hogy dolgainknak folytatását olly emberre bízta, az ki már huszonhat esztendeje hogy Bécsben lakik és az austriai ház cliensévé lett, elannyira, hogy az midőn az elébbeni uraitúl avocáltatott vólna: készebb volt azon szolgálatját ressignálni, mintsem Bécsbül kibontakozni. Én azon embert rabságom előtt is jól ismértem, és bizonyossan tudom, hogy az midőn az dániai király követje volt, inkább szolgált az bécsi udvarnak, mintsem urának; most sem lehet kétségem benne, hogy hasonlót ne cselekedném, — nem is hiszem, hogy az austriai factiótúl nem eredett vólna ezen követségre való promotiója. Fog errül, elhitettem magammal, többet mondani Huiszen is, az kit én becsületes és capax embernek ítéltem lenni, és úgy gondolom, nem ok nélkül veszett amaz öszve vélle: mert nekem is nem szintén becsületessen ír Urbik felőlle. Legyen azért Kegyelmed minden úttal azon, hogy amoveáltassék azon követségrül, kivált ha az bécsi udvar acceptálná az czár mediatióját. Adja Kegyelmed aztat is tudtára az moszkva udvarnak, hogy minap az Vágontúl portásim bizonyos leveleket intercipiálván : az többi között találtatott oly levele Hartleiben Generálisnak, az kibűl manifeste kitetszik az bécsi udvarnak az czárhoz való diffidentiája, meg lévén parancsolva, hogy az Magyarországon által küldendő leveleit secrete intercipiálják; mely levelet in originali Huiszennek küldöttem, hogy repraesentálhassa az udvarnál.

Itt, Istennek hála, dolgaink folyásában semmi oly notabilis változást mégeddig nem tapasztoltunk, az mely miatt ezen campaniát is nagy reménség alatt nem continuálhatnánk, kivált hogyha az ellenség új regimentekkel meg nem szaporítja magát; hirdeti ugyan még az hat dániai regiment Bavariábúl való kijövetelét: de ha az Rajna mellett az franczia szerencséssen progrediálni talál: kétségkívűl ebben is fog frustáltatni. Az Vágontúl levő ellenség az sűrű portázások által, valamikor az Vág áradása, apadása engedte, fogyasztatván, az több postérungjait úgy Nagy-Szombatot is, Sentén és Vág-Újhelyen kívűl elhagyta, és az mint hirdetik, által fog menni az Dunán; melyre nézve ezen gyüllést elvégezvén, én is Isten kegyelmébűl arrafelé megyek táborommal, hogy unitis viribus operálhassunk ellene.

Ez elmúlt napokban Rabbutín Aradra menvén, onnan 600 gyaloggal az Maroson és Tiszán lebocsátkozván, Péter-Váradja felé ment, kit is Generál Monticzelli commendója alatt 1200 lovas német követett: mellyek ellen szerencsés próbát tett Károlyi Sándor Generális úr Abrugy és Déva között, az passusokra helyheztetett gyalogság által, egynehány százig való elesvén közzűlök, — mellyek ellen noha felessebb had rendeltetett volt: de az Körösök mód nélkűl való áradási miatt az Marosmellyéki útját nem lehetett meggátolni Szegedig, az hová Györki Pál Generálisunk rendeltetett vala eleiben az udvari hadaimmal; de megtudván az ellenség Kőrösre való érkezését: praecipitanter lopódott alá Péter-Váradja felé az Tisza mellett, az merre hadaink, bagázsia nélkűl lévén, az élés szűki miatt nem persequálhatták.

Kegyelmed tovább is sürgesse az ráczokhoz küldendő követeket, és praevie tudósítson curér által: ha Moldva és Havasalföldén által fogják-é útjokat venni, avagy országunkra? mivel Hellebrontot örömest adjungálnánk melléjek, az kit, úgy fordúlhat — ha hamar Kegyelmednek tudósítását nem vehetjük, — hogy be fogjuk küldeni.

Már ezen levelemet végezni akarván, occurrála az is, hogy mivel az feljebbemlített franczia király és bavāriai elector resolutióibúl bizonyossan reménlhetjük az mediatiónak nagyobb sürgetésekkel való folyását, mint eddig: szükségesképpen kelletik Kegyelmednek urgeálni az mellénk rendelendő czár residensének kijövetelit; az mint is azon legyen Kegyelmed, hogy aztat okvetetlenűl magával kihozza. Úgy az feljebb rövideden említett hírekrűl bizonyos újabb circumstantiák occurrálván: ímé, azokat is a végre communicáljuk Kegyelmeddel, hogy az császár curérja hazugságit annálinkább confundálhassa; az minthogy alkalmatossága adatván, nemcsak az ministerek, hanem az czár előtt is bizonyos relatiót tehet Kegyelmed, hogy az Vágontúl levő ellenség ellen parancsolatom szerint Bercsényi uram négy corpust rendelvén: szüntelen hol Stomfánál s hol másutt addig csapdosták az ellenséget, hogy az mely darab földet az Vágontúl mindenütt szerte-széllyel küldött novellák által nagy dicsekedésekkel elhirleltetett tavalyi campaniájával nyert vala, — kénteleníttetett elhagyni az megnevezett két

helyen kívűl, s retirálni magát Csallóközre; azalatt Morvában Ocskait válogatott hadakkal beküldvén Bercsényi uram: az is éppen Szetyínig, — az mennyire ekkédig (így) hadaink nem voltanak — penetrála, és az ottan levő praesidiumot levágatván, szép nyereséggel tért vissza. Hozzánk is szinte midőn ideérkeztünk, öt lovas német zászlót küldött.

16.

Die 8. Junij, ex campo Agriensi literis Jacobo Kray missis haec subnexa sunt, modo postscriptorio:

Kegyelmed fiának mathematica speciminait vettük, abban való progressusát látjuk; kit hogy jövendőben az haza szolgálatjára accommodáltathassunk, taníttassa szorgalmatossan ingenérségre is Kegyelmed.

17.

Die 19. Junij. In castris ad Lőrinczi positis. Jacobo Kray.

Az elmúlt postán adott válaszom után vettem újonnan két rendbéli leveleit Kegyelmednek, mellyekbűl értettem az Kegyelmed berlinumi útazásának szerencsés végét; melyre nézve nincs is kétségünk benne, hogy már ezen levelünk Kegyelmedet Danczkán fogja találni, az holott is szorgalmaztatni fogja feleségünk útazására kívántató szekereket; — hogyha mindazonáltal mind azolta az cambiumok szaporábban nem érkeztenek volna, mintsem útazása haladjon, és Kegyelmed borokra pénzt nem talál: inkább hadja félben azon vásárlásokat, az mellyeknek specificatióját Ottlik Pál által küldöttük vala meg Kegyelmednek. Most vettem ugyan újonnan is Bonach uram levelét, az kinek offerráltam vala, hogy inkább rendeljenek az király részérűl valamely oly embert, az ki szorgalmatoskodjék az assignatiók kifizetésében, odadeputálván az pénzt, az hová fogják kívánni; de az mint írja, nem reménli, hogy más dispositiókat tegyen az király. Én bizonyára meg nem foghatom, honnan eredtenek az cambiumokban az confusiók? mert az udvartúl azt írják, hogy regulariter megfizettetnek; amott pedig Borelli azt cselekszi, az mit akar; melyre nézve szükséges, hogy Kegyelmed keményebben declarálja neki az dolgot, kivált ha az adósságok kifizetésében még difficultá-

sok interveniálnának: mivel az mint az computusokbúl látom, még az ezen esztendőbeli summa a 1. Januarij computando intacte megvan kezeknél, melybűl egyebet nem magyarázhatok Bonak kereskedésénél, melynek kitanúlásában minden úton s módon szorgalmatoskodjék Kegyelmed, hogy arra kelvén az dolog: az franczia udvart is informálhassam genuine felőlle.

Az belzi palatína láttatik újonnan urgeálni az vélle ineálandó computust; melyre nézve Kegyelmed oly készűlettel jőjjön, hogy útjában azt is elvégezhesse: mivel úgy tetszik ki némely leveleibűl, mintha azt praetendálná, hogy én vagyok adós neki, holott mindeddig oly suppositumban voltam, hogy legalább harminczkétezer tallérig való summa inexolute maradott nálla.

Gortholdnak egynehány rendbeli elég impertinens leveleit vettem, az mellyekben erőltetni akar, hogy dolgaimnak folytatásit kezére bízzam, sokféle meritumokat praetendálván magának, melyekben mégeddig semmi informatióm nem volt; de mivel úgy látom, hogy inkább kérkedésbűl mintsem valóságbúl áll dolga, és hogy mások is csak azt bízzák reá, az mellyet publicumra akarnak bocsátani: nem ítélem tanácsosnak lenni dolgaim kezére való bízását; melyre nézve csak simpliciter declarálja Kegyelmed neki, hogy ha az hírek írását folytattatni kívánja: esztendőig kétszáz tallérig való pensiót várhat tőllem, melyeket ott költhet, az hol szereti.

Az mi az ideváló occurrentiákat illeti: írhatom Kegyelmednek, hogy hadaimat Vág-Újhely ellen rendelvén, az midőn költöztek volna, éjczaka oly rémüléssel és praecipitantiával szaladott ki az német belőlle, hogy szekerinek nagyobb részét is elhagyta az Fejérhegyek szorosságiban, és magát Viarth azon 2000-ig való lovas németséggel Barad alá vette, Heister pedig azalatt az gyalogságot Víz-közben hagyván, az lovassával az Dunántúl való földön czékázott, gondolván, hogy hadainkat oly könnyen mint azelőtt, fogja általhajthatni; de három actusban 600 embere veszedelme után kénteleníttetett visszajönni Csallóközben, melyre nézve reménlhetjük szerencsés campaniánkat, hogyha azon succursusi, mellyeket várt, eltávoztanak. Hogy pediglen annál foganatossabban operálhassunk: magam is idővesztés nélkül nyomúlok táborommal az

Vág mellyékére, noha tagadhatatlan, hogy az fegyver szállításában interveniált defectusok miatt nincsenek oly complete hadaim, az mint kívántatott volna. Kegyelmed azért mindenekfelett szorgalmatoskodjék azoknak beszállíttatásában, és valaha már egyszer az nemes compagniára rendelt 150 rezes karabélyt is az pistolyokkal együtt szállíttattassa bé, úgy az Bercsényi uram ezüstmívét is.

Az említett pomeraniai posztó, nincs kétségünk ugyan benne, hogy jobb ne legyen a raviczinál: hogyha mindazonáltal mód táltatik benne, sokkal jobbnak ítélnénk az slézsiai és morvai posztóknak szállíttatását.

18.

Georgio Rátky.

Párisbúl tavaly 6-ta X-bris költ levele Kegyelmednek csak szintén e napokban kerűlt — ennyi időtűl fogva való kerengése után — kezünkhöz. Az mely báró Edlach nevű óbrest-lajdinont bizonyos secretum revelatiója végett hozzánk kívánkozása felől ír Kegyelmed: Des-Alleurs urammal iránta noha eléggé beszéllettünk, de nem reflectálván magát, hogy valaha ismerte volna, egyebet nem gondolhatunk benne, hanem hogy ezen alkalmatosság által akarná azon báró magát szolgálatunkban bépracticálni, melyre egyébaránt szükségünk nincsen; mindazáltal Kegyelmed adja értésére, disponálja is, hogy ha mi oly secretumot tudna, az melynek tudása javunkra szolgálna: az Kegyelmed clavisira fordítván, küldje kezünkhöz, s megértvén az dolognak mivoltát, fogunk azonnal iránta rescribálni.

19.

Die 23. Junij. In castris ad Vadkert positis. Alexandro Nedeczky.

Minekutánna ezelőtt circiter egy héttel az elébbeni Kegyelmed leveleire választ adtunk volna: igen alkalmatossan érkezett az Kegyelmed Mazeppa expressus kapitánya által küldetett tudósítása is, Golovkín uram levelével, az mellyekben az postáknak felállításárúl requirálván bennünket: úgy véljük, hogy most is olly opinióban vagyon, hogy az bécsi udvar maga ígéretit megtartván, azoknak birodalmunkon való általmenetelit nem ellenzi. De ezen includált elébbeni levelünk duppli-

catájábúl megértheti mind Kegyelmed, mind az ottan levő ministerium, álnok s csalárd barátságokat az czárhoz; melyre nézve én ugyan az postáknak felállítását azon expressus emberem által, az mellyet az Mazeppa embere mellé rendeltem, véghezvitetem: de hacsak az német nagyobb sinceritással nem kíván lenni, — ezek nem fognak használni.

Az mi de reliquo az Kegyelmed politicumokrúl való írását illeti: azokbúl úgy látom, hogy in desperatis casibus véli hazánkat lenni, és ollyanokrúl szorgalmatoskodik, az mellyek observatiója nélkűl eddig sem folytathattam volna az hadakozást, nemhogy azokat tovább is observálni nem kívánnám, — holott mégeddig minden erőnk az egyességbűl állott. Én ugyan kedvessen vettem mind az Kegyelmed hűségétűl, mind az Golovkín uram szíves barátságátúl előmben adott javallásokat: de Isten kegyelméből oly karban vannak dolgaim, hogy senki felől nincsen okom az gyanakodásra, mert mindnyájan velem egyetemben candide et sincere folytatják az hadakozást; hogy pediglen egy egész országban ne találtassonak ollyak, az kik néha magok privatumára is ne vigyázzonak, de mivel az csekély dolgokért nem kell a nagyobban gátlást tenni: kevesebb kára az országnak azokat szenyvedni, mintsem ízetlenkedő egyenetlenségekre és egymás közt való gyűlölségekre okot adni. Nem csudálom azt, hogy az odavaló despoticum dominium késön értheti által: mit tégyen egy szabad országban az hadakozást folytatni? de könnyű volna Kegyelmednek őket capacitáltatni: mely veszedelmes légyen az ilyen állapotban az geniusoknak nem indulgeálni az nagyobb rosz elkerűlése kedvéért. Régen profetizálnak már illyeket sokan, az kik az dolgokrúl roszszúl informáltatván, mindeneket superficialiter néznek; de megmutatja, ímé, öt esztendőnek forgása: mely helytelenek legyenek az nemzetünk között meggyükerezett helytelen gyanakodások és vádlások! Nincs bizonyára közöttünk senki, az ki az particularis békességrűl gondolkodjék, valaki tudja: mit tegyen az Confoederatio? nemcsak hiti megszegésére nézve: de leginkább azért is, mert nem reménlheti, hogy kedvéért az egész ország hamishitű légyen; — ha pedig az ellenségnek nagyra ígérné magát, és ollyanra az mellyet nem effectuálhatna: bizonyossan tudja, hogy az sem

tartaná meg az mit ígért. Szükséges tehát, hogy nemzetünk állhatatossága megmutatására nézve is declarálja Kegyelmed, és capacitálja az odavaló ministeriumot, hogy ennek szentsége által mindnyájan az országban nemcsak hozzám, de egymáshoz is köteleztük magunkat; sőt erre nézve magam is elsőben, praeciso omni charactere, léptem az Confoederatióban, s azután úgy köteleztem magamat az hivatalombeli hittel. Megtetszett ez nyilván ineált Confoederatiónktúl fogvást: mivel bizonyára ezután sem ígérhet az német többet, mint eddig ígért, — de haszontalan vala csalárd szándéka.

Az császár hazug követjének híjábanvaló beszédit legjobban fogja kinyilatkoztatni az idő; és az Golovkín uram fiai általküldésében is, reménlem, meg fogja tapasztolni azon minister igaz confoederatiobeli kötelességem megtartását, mely szerint az franczia udvarnál is eddig operálni meg nem szűntem: az mint is az elmúlt napokban adatta értésemre az király követje által, hogy az bavariai electort kívánságom szerint a végre küldötte az Rajna mellyékére, hogy mind országával correspondeálhasson, mind feltett szándékunk végbenvitelét exoperálhassa; de szükséges, hogy Kegyelmed informálja az ministeriumot, hogy az franczia király is erőt nem vehet a svécziai udvaron az mediatio folytatásában, kivált oly szokása lévén az svécziai udvarnak, hogy idegen ministereket magával táborozni nem hágy. Az franczia királynak pedig hozzánk való sinceritássa csak abbúl is kitetszik, hogy nemzetünket szabad nemzetnek agnoscálván, az országgal is confoederálni kíván, — mely végre actu fáradozok követeim beküldésében.

Hogy az császár embere az czárral ineálandó perpetua confoederatiót hirdeti: azt éppen nem is csudálhatom; de elhitettem magammal azt is, hogy jól általlátta azon udvar ebbűl következhető meggátlását dolgainak, és mennyire megcsalatkoznék ha oly ítéletben volna, hogy az által az universalis békességet ingrediálhatja, melynek egyéb gvaranssa nem lehet az svécusnál, az ki természet szerint való ellensége az austriai háznak, és egyszersmind békélő fél és mediator nem fog lehetni. Sőt azt ítélném, hogy ezen principiumra nézve még az franczia királylyal is maga intentuma assequálása nélkűl confoederálna az czár, minekelőtte in particulari meg nem

békéllik az svécussal, hanem elégséges lészen az Confoederált Statusokkal suo tempore — az minekutánna tudniillik emezek az franczia királylyal confoederáltak, — ineálandó confoederatio, melyben inserálhatni oly punctumokat, az mellyek által az universalis békesség tractája alkalmatosságával is tanquam colligatus partium fogja intentumát assequálhatni az czár, kivált ha azalatt ezen országnak is királya választatik.

Én Huiszen relatiójábúl úgy értettem, hogy most is azon volna Urbich, hogy confoederáljon az czár az német császárral: de bizonyára ebbűl is kitetszik, hogy több jót kíván az bécsi udvarnak, mintsem az urának, s hihető, ezen politicábúl ejtette discreditumban Huiszent, az kit én bizonyára alkalmatos subjectumnak tapasztoltam lenni.

Az fekete róka-béllésen mit ért Kegyelmed? nem tudom, az midőn árát félmilliumra böcsűlli: mert csak tavaly is az legdrágábbat 300 aranyon árúlták Ilyvóban, mellyet ugyan meg akartam venni, de későn járt emberem. Hogyha mindazáltal azólta csak phoenix-madár formára szaporodik az fekete róka: oly mód nélkűl megbecsesedvén, ne is gondolkozzék Kegyelmed megvételérűl, csak farkast hozzon, kitelelek Isten kegyelméből róka nélkűl is! Hogyha pedig Kegyelmed borért számomra nyuszt-, fejér- és szép podolyai róka-máll, nyak- és hát-bélléseket szerezhet: csak tudhassam, mennyi számú bor kell érettek? kész leszek szállíttatni Ilyvóban.

Micsoda ok vezérelheti Kegyelmedet pedig Archangyal felé való útazására? azt teljességgel által nem láthatom; mert, ha az svécus bemenetelivel Kegyelmed desperál az czár dolgairúl: sokkal jobb lészen valamely praetextusok alatt Kegyelmednek Mazeppához kéredzeni, és reá oly parancsolatot extrahálni, hogy Kegyelmedet Lengyelországon általkísírtesse, — mintsem magát az hajókázással mulatni: mert nem supponálhatom, hogy lehessen olly ereje a svécziai királynak, az melylyel Kiov s Szmolenszko és Livonia felől egyszersmind operálhasson. Hogyha mindazáltal tőllem ki nem gondolható okokra nézve ez meg nem lehet: Danczka felé is veheti Kegyelmed útját, az honnan errefelé indúló-félben vagyon feleségem. Azt ugyan nagy bizonynyal reménlhetem, hogy jobb állapotban fogja Kegyelmed hazánk dolgát találni, mintsem elhagyta vala, akármely

felé fordúljon: mert az inclusa dupplicatájának expeditiójátúl fogvást is több 600 németjénél veszett az ellenségnek az Dunántúl való megfordúlása alkalmatosságával, succursusának pediglen még az jó híre sincsen: mert az saxoniai és dániai hadakat Eugenius viszi magával az Mosella mellé, és ha Isten ő szent Felsége oly szerencsét ád az francziának, az mely miatt az idevaló hadát meg nem erősítheti az ellenség, — emberi mód szerint csaknem bizonyos vagyok benne, hogy az császár hereditaria országiban lesz telelésünk.

Hogy Kegyelmed az hadakozáshoz szükséges requisitumok megszerzésében fáradozik: azt feletébb is jól cselekeszi, kivált ha az kovához puskát is hoz, mert a nélkül sok lesz az 18,000 kova, taplót gyújtani, — másként is mégeddig tűrhető lévén az iránt való fogyatkozásunk.

Hogyha Talaba, az mint reménlem, Kegyelmedhez szerencséssen érkezhetett: reménlem, instructiójábúl mindenekre lesz Kegyelmednek bőv válaszsza; azalatt is mindazonáltal szándéka szerint meg ne indúljon, míglen az ministereknél őtet is nem introducálja, bizonyos lévén Kegyelmed benne, hogy leveleinket az Kegyelmed által proponált modalitas szerint fogjuk folytattatni.

20.

Sub praemisso dato. Domino Comiti Gabrieli a Golovkin.

Illustrissime ac Excellentissime! Amice Nobis observande!

Quam gratum Nobis fuerit intelligere per literas Excellentiae Vestrae 15. Aprilis exaratas, Nos officiosis Nostris studiis Suae Czareae Majestati conplacuisse, — speramus tum suam Czaream Majestatem, tum Excellentiam Vestram per eorum continuationem in posterum etiam uberius intellecturam, et prout Nobis nil jucundius gratiosiusque accidere potest, quam favorem amicitiamque Suae Czareae Majestatis conservare: Eandem assecuratam esse cupimus Nos non defuturos in omnibus iis, quae ad interesse Ejus ulteriorem quoque promotionem operari poterimus, prout id Excellentia Vestra uberius intellectura est per Legati Nostri commissiones et ordines, quos his annectimus; summas interea etiam Excellentiae Vestrae agentes gratias, quod in transmutatione instrumenti ratificatorii initi tractatus suam erga Nos

amicam propensionem demonstravit, ac de earundem continuatione Nos iterato etiam reddit securos, qua ex ratione firmiter Nobis persvasum est Excellentiam Vestram non adhibituram fidem iis, quae ab emissariis inimicorum Nostrorum futiliter sparsa esse audivimus, vel maxime ubi per proprios suos dominos filios intellectura est, quantum eorundem securitati in ditionibus Nostris providere studuerimus. Quapropter, ut ulterius etiam intentio Suae Czareae Majestatis in continuandis correspondentiis suis per Regnum hocce sortiatur effectum: postarum erectio constituta est, qua mediante literae tam per Moldaviam, quam et Poloniam transmitti poterunt, dummodo Dominus Dux Mazeppa ad confinia usque Comitatus Nostri Maramarosiensis necessariorum tabellariorum dispositionem effectuet; siquidem tamen Ejusdem ad Nos exmissus cursor repraesentare poterit, qualia nam obstacula reperta sint in communicatione literaria per Moldaviam: non dubitamus Excellentiam quoque Vestram requisituram Dominum Supremum Campi Ducem Coronae Poloniae de facilitatione itineris cursorum per confinia Moldaviae, quod ipsum Dominus Potovczki Supremus Vigiliarum Regni Praefectus, vulgari idiomate Straznyik nuncupatus, vel optime facilitare posset, quae omnia Domino quoque Mazeppa perscripta, non dubitamus eum quoque executurum. Quod demum ad hactenus assecutum effectum negociationis Nostrae pro secundandis interessis Suae Czareae Majestatis attinet: commisimus Legato Nostro, ut de iis Excellentiam Vestram uberius informet; quam de coetero Divinae protectioni enixe recommendamus.

Datum, — etc.

21.

Sub eodem dato. Domino Joanni Mazeppa, Illustrissimo ac Magnificentissimo, Aurato Equiti, et Sacrae Czareae Majestatis Exercituum Zaporoviensium Duci.

Franciscus, etc. Salutem et amicae propensionis studia.

Illistrissime ac Magnificentissime Dux, Amice Nobis sincera propensione observande!

Quodsi etiam Nostrum in promovendis Suae Czareae Majestatis servitiis ac interessis amicum ac sincerum abesset studium, vel ob antiquam solummodo bonae vicinitatis et amicitiae continuationem, quae ab antiquis temporibus inter gloriosae recentiae minispredecessores Nostros, Principes Transylvaniae, et exercituum Zaporoviensium Duces intercesserat, vel gratissimae Nobis acciderunt Illustrissimae ac Magnificentissimae Dominationis Tuae, Bialo-Cerkoviae, 28-a Aprilis V. S. exaratae literae, quae Nobis non tantum novam procuraverunt occasionem grata Suae Czareae Majestati praestare posse officia: sed et Illustrissimae ac Magnificentissimae Dominationi Tuae Nostri in se propensi animi dare indicia, quae dum per praesentes effectui mancipata desideramus: Eandem assecuratam esse cupimus, Nos nullis occasionibus in posterum quoque defuturos, quibus constantis animi Nostri indicia Illustrissimae ac Magnificentissimae Dominationi Tuae demonstrare poterimus. Quod proinde attinet suum in collocandis tabellariïs desiderium: id omnimodo exequi statuentes, tales exhibuimus ordines in ditionibus Nostris hominibus ad id ordinatis, ut omnes cursores ac literae per Moldaviam in villam Borsa nominatam Comitatus Nostri Maramarosiensis advenientes et allatae, postaeque Nostrae ibidem existenti Magistro (üres hely) redditae, quam brevissimo ac securissimo itinere ad Nos transmittantur, — idem intelligi cupientes de iis etiam, quae per Poloniam ad ora seu fontes Tibisci in praedicto Comitatu Nostro sequentibus inmediate diebus constituendorum postarum magistrorum manibus traditae fuerint; siquidem vero ab ipsomet cursore suo Illustrissima ac Magnificentissima Dominatio Tua uberius intellectura est, quaenam ei difficultates in transitu ipsius per Moldaviam obviaverint: non dubitamus communicationem per Poloniam Eandem quoque securiorem futuram judicaturam, pro quo fine necessariam esse credimus operam Illustrissimi Potoczki, Supremi Vigiliarum Regni Praefecti, qui in Orodenka et in aliis Bonis suis, ditionibus Nostris confiniarijs quam plurimum degens, securitatem cursoribus praestare poterit quam optimam; taliterque nihil superexistet, quam ut Illustrissima ac Magnificentissima Dominatio Tua Nos certificet: qualemnam fecerit dispositionem usque ad praedictum Comitatus

Nostri vicum, et terminos Poloniae fontibus Tibisci viciniores? Quod dum amice praestolamur, denuo Nobis gratulamur hoc literarum Nostrarum commercium Nobis frequentius occasionem daturum literis Nostris Illustrissimam ac Magnificentissimam Dominationem Tuam de amicitia Nostra assecurandi. Quam de coetero Divinae protectioni ardenter recommendamus.

P. S. Pro exactiori vero notitia situs superius specificati pagi Borsa praemissis subjungendum censuimus, eum proximius advicinari oppido Moldaviae Kompolung vocato, unde rectior observari potest postarum cursus.

22.

Caspari Pápay.

Nagy csudálkozással értettük mind az Kegyelmed levelébűl, mind E r d é ly-bűl magokat fényes Porta bi-
300. 190. 199. 29. 90 174
rodalmában lévő föld re re c i p i á l t
122. 122. 120. 260. 79. 49. 18. 59. 170.
némely híveink panaszibúl K ri s ti a n
58. 123. 89. 143. 189. 220
K i l ko elkövetett excessusit, mellyeket méltán az mint
250. 49. 240. 64.
az pa sá k megengedni nem akarnák: úgy magunk is
101. 131. 250.
felettébb sajnálunk. Melyre nézve adja tudtára Kegyelmed mind az nandor-fejérvári szerdárnak s mind a tömösvári pasának, hogy azok hírünk s intentumunk nélkűl történvén: nemcsak elhárításárúl, hanem büntetésérűl is parancsoltunk; az mint is Kegyelmed az tömösvári pasához elmenvén, hivattassa oda K i l kó t, és az pasa eleiben menvén vele
58. 49. 240. 64. 98.
együtt, — az kit nevünkkel illendőképpen köszöntsön, — előtte neki arestomot indicáljon, és míg ő más híveinket arestomban tartatott: Kegyelmed őtet is annyi idő alatt szoros arestomban tartassa; azonkivűl pedig az mely háromszázharminczegy forintokat vett Du ma Dá ni e l hívünkön:
25. 81. 21. 93. 29. 59.
azt plenarie neki fizettesse meg, úgy egyebeknek is, ha kiktűl hasonló extorsiók által vett vólna pénzt kezéhez, mindaddig

arestomban tartatván, míg contentatiót nem tészen. Az tömösvári pasa kívánságának annuálván, ha Kegyelmed tovább is alkalmatosnak látandja, Ho r vá t Pé te r t
54. 190. 151. 170. 102. 142. 88. 98.
annak kapujában állítsa be, diurnumát né gy má ri á-
92. 100. 81. 123. 18.
sá val, az mint Kegyelmed levele tartja, és azonkívűl kön-
131.
tösét esztendőre adja meg, bizonyos lévén benne, hogy valamit dolgaink folyamatjára A l bo é rt u l fel-
189. 59. 14. 300. 50. 30. 240.
veszen s liquidáltatik: acceptálni fogjuk Kegyelmedtűl. Ezelőtt való levelünkben megírtuk Kegyelmednek, hogy az költségnek compendizálása okáért, hacsak valamely remora megtörténése miatt kárunkban nem forognak: törökország i ke re-
175. 49. 62. 122.
s ke dő k (által) folytassa az leveleket; mellyet mostan
189. 62. 26. 250.
is committálunk, hogy ennekutánna a szerént a mint megírtuk, observáljon Kegyelmed. Az mi az elnyert posztó ára miatt való károsítását Kendeffi Mihály hívünknek illeti: Kegyelmed minden úton s módon, mentűlhamarébb s jobb circumstantiákkal lehet, menjen végire: kicsodák vették azon posztót kezekhez? s bennünket tudósítson felőle, hogy azok által tétethessünk satisfactiót; úgy az török harács is mennyire extendálódik, mind in particulari s mind in concreto? küldje fellőle informatióját, hogy tudhassuk: mennyire való emberséget tett az bas-aga odabe lévő híveinkkel az harácsnak letételében? és egyszersmind, ha illendőnek látandjuk, ezután még praetendáltató harács dolgában tudjunk mit írni az Portára. Szent-Andrási creditorinak, liquidatis liquidandis, exolválja Kegyelmed az adósságot, kezéhez vévén az obligatoriákat, az szerént az bas-agát is temetségért adott pénzrűl contentálja. Ezzel kívánjuk, tartsa Isten jó egészségben Kegyelmedet.

Datum in Thermis Vihnyensibus, 29. Junij, 1708. *)

*) Az ezen levélben előforduló titkos jegyek fölfejtése a vörösvári Rákóczi-levéltárban létező nagyszámú clavisok egyikének segélyével sikerűlt.

23.

Tömösvári Alli passának.

Tömösvárrúl e napokban írott szomszédságos barátsági szép köszöntésekkel teljes Hatalmassága levelét kedvessen vettük; örülünk azon, hogy jó egészségét és egyszersmind Hozzánk és mindenkor az fényes Portához jó indúlattal viseltetett magyar nemzethez jó barátságos magaajánlását értjük, melylyet abban is tapasztalunk, hogy az mostani, kevély német nemzet ellen forgó hadakozásunk alatt az kereskedő törökökön könnyen megtörténhető kárvallás eltávoztatására nézve nemcsak készvóltát jelenti azoknak eddig gyakorlatossággal Hatalmasságod híre nélkűl gyakorlott szabad-akaratjok szerént országunkban való járások s kelések megtiltásában: hanem egyszersmind kívánja azt is töllünk, hogy az ollyaténokat meg is fogattattassuk. Mi ugyan mostan is értünk ollyan kereskedőket az országban benn czékázni, kik kereskedésnek színe alatt az hatalmas török császár szolgálatját alighanem kerülik; mindazonáltal ezúttal, hogy az hatalmas muszurmány nemzet előtt jóindúlatunkat s barátságunkat ebben is megmutassuk: szép szerivel parancsoltuk országunkbúl kiküldetni, valakiknél Hatalmasságod avagy az nandor-fejérvári szerdár vitéz úri barátunk fermánja az idevaló jövetel iránt nem találtatik. Tovább penig Hatalmasságodat barátságossan arra kérjük: ha miben olykor vagy az fényes Portán, vagy másutt akárhol is kívántatik, jóakaratját s barátságát töllünk meg ne vonja. Mi is az mely jóindúlattal viseltetünk Hatalmasságához: minden alkalmatossággal el nem múlatjuk mutatni szomszédságos jó barátságunkat, mellyet is hogy annyivalinkább gyakorolhassunk gyakrabban: bizonyos emberünket is rendeltük Pápai Gáspár hívünk által Hatalmassága kapujában szüntelen forogni, az ki által gyakrabban köszönthetjük és tudósíthatjuk egymást Hatalmasságával. Ezek után Isten oltalmában ajánljuk Hatalmasságodat. Irtuk az vihnyei hévvízben, 29. Junij, Anno 1708.

24.

Joanni Pápai, sub dato 30. Junij, ex Thermis Vihnyensibus.

Már alkalmas időtűl fogva nem vévén Kegyelmed levelét, dolgaink folyamati miként legyenek utólszori levelének

írásától fogva? örömest értenénk; mindazonáltal azalatt is az míg, nem kétljük, óránként felénk közölgető tudósítását vehetjük: itten forgó dolgaink progressusirúl kívánjuk értetni Kegyelmedet, hogy ellenségünk szokott hamis hírköltésit lehessen az hol illik megczáfolni, és hazugságinak valóságát felfedezvén, az idegen nemzet előtt szégyenvallásra juttatni. — Miólta az egri consultatiót elvégezvén, a Statusok követeit visszabocsáttuk: magunk személlyünk szerint indúlván tízezer emberbűl álló corpussal, e napokban az Ipoly mellyékére Tompához szállottunk vala, igyekezvén az Vág mellyékén lévő derekas armádánkkal magunkat conjungálni, és ellenségünk ellen unitis viribus egész operatióinkat megindítani; de az ellenség egyrészént magát Viarddal Morvában recipiálván mintegy négy regimentbűl álló corpussal, arra elegedendőnek itéltük Ocskait válogatott derék hadakkal az morvai passusokon beküldeni, az ki rendellésünk szerint eddig közölgetvén az ellenséghez, várjuk minden órán szerencsés progressusirúl való tudósítását; más része penig azon ellenségnek retirálván magát az Csalóközre: minthogy ottan lévő erős sánczának aggressiójával hadainkat még mostanában fárasztani nem kívánjuk, várjuk: az aratás bejövetelével mit mutat az idő magával? azon lévén azalatt is, hogy minden útakon s módokon ottan őket annyira constringálhassuk, hogy ez idei campírozásunk fegyverünk előmenetelére s ellenségünknek penig megszégyenítésére vezéreljen Isten segedelmébűl bennünket, — mindazáltal vigyázván az Morvában küldött expeditióra is, hogy ha onnét jó szerencsés successussal visszatérnek azon hadaink: az bennünket szemlátomást segítő, kegyelmével oktató és igazgató Úr-Isten áldásábúl az időt megbecsűlvén, feltett czélunkat követni el nem múlatjuk, animálván és édesítvén hadainkat az ellenségnek szörnyű consternatiója, az ki a Vágontúl lévő darab földet, mellyet tavaly mindenfelé hirdetett dicsekedéssel exaggerált fegyverével elvett vala, kénteleníttetett ultro cedálni. Magunk, az míg hadaink az infanteriának kímélésével lassan-lassan az derék corpushoz nyomúlnak: az ittvaló hévízben divertáltunk, innét harmadnap alatt táborunkra igyekezvén fordúlunk. Dunántúl is megáldván Isten minden operatióinkat, noha az ellenség oly gondolattal lévén, hogy hadainkat

ottan elnyomván, azon földet birodalma alá veheti, háromszori megfordúlást is próbála: de portáink miatt hatszázig valót elvesztvén, dölfös indúlásában megcsökkene, annyira, hogy most is hadaink Styriát, Austria innetső részeit és Horvátország széleit szüntelen való incursiókkal ottan-ottan aggrediálják; el is hitettük bizonyára magunkkal, hogy az Rajna mellyékén triumphálván az franczia armáda: mi is ezen ellenségen erőt vévén, az jövő télen az császár haereditaria országiban fogjuk quártélyra bévinni hadainkat. Ezzel Isten tartsa és éltesse jó egészségben Kegyelmedet, kívánjuk.

Jvlivs.

E castris ad Taszárd positis, 9. Julij. Serascherio Nandor-Albensi.

Méltóságos szerdár!

Szomszéd vitéz úri barátunk!

Ajánlván szomszédságos barátságunkat, Istentül minden jókat kívánunk Hatalmasságának. — Valaminthogy Hatalmassága Hozzánk való szomszédságos barátságbéli jóakaratja felől nyúgodt szívvel viseltetünk: úgy azt is magunkkal elhitettük, hogy dolgainknak mind az hatalmas muszurmány nemzetnek s mind néküuk is természet szerint való német ellenségünk ellen való szerencsés folyásán örvendezni fog szívében; melyrül ezen alkalmatossággal kívántuk bátorságos köszöntésű levelünk által tudósítani Hatalmasságát. Az minthogy, minekutánna mezőre szállottunk személlyünk szerint: Főgenerálisunk Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós úr az Vág mellyékén orderünk szerint folytatván az hadi készületeket és szüntelen való portázásokat, oldalunk mellett lévő válogatott lovas és gyalog hadainkkal és artilleriánkkal már szintén ide Nyitra tájékára nyomakodtunk, útunkbúl e napokban egészségünknek valamentére változó volta miatt vichnyei hévízben, curáltatásunk kedvéért, és a bányavárosokra is, azoknak meglátása végett egy fordúlást tévén, — az melyre nézve ezen levelünk megadó vitézeknek visszajövetelünkig kelletett várakozniok. Innen ellenségünk üldözésére az mennyire lehet sietünk is, az ki már hírünket személlyünk szerint való indúlásunk iránt hallván: az Vágontúl lévő földet, kit nagy nyelveskedő dicse-

kedéssel hirdetett vala tavaly hatalma alá vettetettnek lenni. elhagyta, Morvában négy regimenttel általmenvén Viard nevű német generál, az többi penig Csalóközött bésánczolta magát. honnan Haister általfordúlván az Dunán, akarta magát Pálfi generál alatt lévő hadakkal megerősíteni: de ottan serényen vigyázó hadaink — Gróff Eszterház Antal azon földön commendérozó Generálisunk orderei szerint — elsőben Óvárnál. azután Rohonczнál is derekas portázással alkalmas csapást tettek rajta, és mind Haisternek s mind Pálfinak bagásiáját elnyerték; melyre nézve magokat tovább szerencséltetni nem akarván, Pálfi Austria széleiben vette magát, Haister penig a Csalóközre visszatért a sánczban, hatszáz németet kiket hadaink lecsapdostanak, elvesztvén. Az honnét általláttuk, ez idein magát ellenségünk szerencsére nem veti, hanem sánczaiban óltalomra nézve kíván maradni, kivált hogy a franczia erő nyomakodván a Rhénus mellyékérül aláfelé, kínteleníttetik hadait megszakgatni és odafel lévő táborának segítségére küldeni; az mint is Rabutínt Pedemontiumban előre ezer lovassal az császár el is küldötte, ki is a Magyarország széleiben lévő hadakbúl három regimenteket — kiknek, úgy van tudtunkra, már is jött orderek, — vár maga után. — Az Pozsomban valamely gyűlésecskét tartó ennyihány magyar urak magokban szállván és az német eleitűl fogva való istentelenségit szívek szerint fontolván: kemény és darabos szókkal küldöttek némely punctumokat az német császárnak, mellyért, az mint mostanában elfogott levelekbűl értjük, igen vigyáznak reájok, és tisztességes arestom alatt vannak némellyek közzülök. Károlyi Sándor Generálisunk penig az Erdélyben bémenő hadak számára készítvén mindenünnen az élést, az mely miatt történt eddig való késedelmességek, orderünk szerint rövid napok alatt béérkezik, holott előretett rendellésünkhez képpest, oly hiszemben vagyunk: bóldogítja Isten hamar idön dölyfös ellenségünk megaláztatására fegyverünket, melynek kegyelmit csak e napokban is tapasztoltuk, midőn az jenői és világosvári, Halmágy felé Erdélyben menni igyekező labanczságot Draguly kapitányunk levágatta, kik közzül hétnél több nem szaladhatott el, egy compania némettel penig ugyanazon alkalmatossággal a fegyvert letétette, és tisztekkel együtt rabságra küldötte.

26.

Sub eodem dato. Nandor-fejérvári Gyömli agának.

Istentűl sok jó áldásokat s jó egészséget kívánunk, mint szomszéd vitéz barátunknak, Kegyelmednek!

Kedvessen vettük az Kegyelmed hozzánk való jóakaratját az nekünk szólló levélnek kezünkhöz szolgáltatásában, s eddig mivel egészségünknek valamentére változását érezvén, táborunkbúl az vihnyei hévízben fordúltunk vala, s ottan bizonyos ideig kelletett is maradnunk: ezen levelünk megadó vitézit az hatalmas császárnak vissza nem bocsáthattuk; mellyért Kegyelmednek reájok ne légyen az mi barátságunkra nézve valamely neheztelése. Már pedig Isten visszahozván bennünket táborunkra, az melylyel ellenségünk ellen naponként nyomakodunk, hogy az aratás ideje mely mostanában kezd béállani, elmúlván, sánczaiban is megkeressük: tovább őket nem tartóztattuk, hanem egyenesen visszabocsátottuk. Kívánván ezzel, levelünk Kegyelmedet találja örvendetes órában! Írtuk taszárdi táborunkon, Nyitra tájékán, 9. Julij 1708. Kegyelmednek jóakaró barátja.

27.

18. Julij 1708. Ad Dominum Kraj.

Isten áldja minden jókkal Kegyelmedet.

Kegyelmed utóbbi leveleire kívántuk válaszúl adni, hogy ámbár az francziai udvartúl várt cambiumok iránt megfogyatkozott légyen is ekkorig Kegyelmed, és azáltal retardáltatott kedves Atyánkfiának is*) lejövetele: mindazáltal, hogy továbbra minden akadályok eltávoztassanak, tettünk oly bizonyos rendelést, hogy Hellenbach administratornál cambium által — a ki is már ezen pénzbeli summát letette — tizenötezer tallérokat bizonyos baraszlói factor assignatiója mellett Claudius Matthis özvegyénél felvehessen Kegyelmed; a mint is ezen dispositiónk infallibilis lévén, azon légyen, hogy mentülhamarább kedves Atyánkfia kiindúlhasson. Jóllehet penig Kegyelmednek írása szerint is az odafel levő embereinknek netalántán alkalmatlan cooperatiójok miatt retardáltatott a subsidiumbeli pínznek folyása: mindazáltal tudtára légyen Kegyelmednek, hogy rövid

*) Nejét, Sarolta-Amália fejedelemasszonyt érti.

időn oly követeinket fogjuk azon udvarhoz expediálni, a kik által jó rendben fognak hozattatni minden dolgaink. Azonban a mi Korcholtnak dolgát illeti: hogy hozzá mutatott kegyelmességünkbűl való fizetését kevesli, minthogy olly idegen ember kezére nem szívesen kívánjuk dolgainkat elegyíteni, — experiálja Kegyelmed: mennyiben tartja maga megbántódásit? és úgy ponderálja a dolgot, hogy maga okozási szerint szolgálatunktúl becsületessen elmaradjon.

P. S. Vévén újabb Kegyelmed levelét, ez abbúl állván, mintha az ötvenezer tallérokon kívűl más ötvenezeret is Constantinápoly felé rendeltünk vólna; mivel penig januariustól fogva semmi cambiumokban nem immitáltuk magunkot, ne is vélje valóságnak. *)

28.

Avgvstvs.

Ex castris ad Agriam positis, 15. Augusti. Domino Principi Georgio Lubomirszki, Castrorum Regni Poloniae Metatori.

Celsissime Princeps!

Frater et vicine mihi observande!

Quanto ab ineunte aetate erga Celsitudinis Vestrae Domum sinceri cordis fervore et fraternali medullitus mihi innato tenebar amore, longa diductione vel exinde haud opus esse autumandum censeo, quod Celsitudinem Vestram latere nullus dubitem, qui non solum non immemor illius candidae vicinitatis, quam dum Supremo Numine me e vinculis utam fortunasque meas sitientis inimici eliberante, Patria extorris in Inclyto Poloniarum Regno saluti consulebam, a plerisque Proceribus sincere impertitam experiebar; sed et amica ac fraternalis mei erga Celsitudinem Vestram relatione prae oculis meis semper servata, ea ab initio ingressus in dulce hoc patrium solum et assumptae contra communem hostem exercituationis zelabam animi integritate, ut quicquid hactenus molitus manuductione Dei Nostrum miserentis fuerim, nonnisi in commodum utriusque Patriae direxerim debitae gratitudinis meae non mediocrem ratus esse partem, siquid ex restabilienda Regni hujus libertate

*) Ezen levél fogalmazatban van meg a R.-A.-E.-levéltárban. Beleiktattuk, a hová leginkább illik, a jelen protocollumba.

communis boni in vicinum quoque eadem olim libertate florescens Regnum redundaret. Is erat ac de praesenti quoque idem manet unicus intentionum mearum scopus, nec spero aliquem posse querulari super neglecto boni vicini officio, cui vel minima injuria a meis illata aliquando fuisset. Et tametsi tanta sinceritate bonae vicinitatis jura et ipse observarim, et per divinitus mihi concreditos observari summo studio adlaborarim, ut merito asserere queam, me ad praecavendas utriusque nationis qualescunque disconvenientias arctius custodiri, quam Imperator antea solebat, passuum meatus procurasse: percellit tamen animum meum certa commendantis in passibus Regni Poloniae Generalis mei Francisci Bertóti informatio, quod inter Celsitudinis Vestrae milites, plerique illorum praedonum, quorum persecutionem non modo saepius appromittebat, sed et in terriculamentum et dilabescentiam illorum ubique in limitibus oppidorum ac villarum pales aliaque exterminio praedociniorum deservientia passim erigi demandabat justitiae distributivae instrumenta, diffusi manerent, irruptiones nefors in vicinas Regni hujus partes sumpta occasione attentaturi; promte Celsitudinem Vestram officiose superinde requirendam esse duxi, — velit huic utriusque Patriae malo tempestive medelam in dissipanda praedonum istorum colluvie pari, quo Nos utrosque conservandae Reipublicae studiosos decet studio adhibere, ne quo pacto acceptas ab iis expost injurias ac damnificationes, hujatis quoque Regni vicinis incolis simili irruptione remetiendi ansa sese obtrudat, atque occasio Nobis expost nullatenus inputanda. Quod dum a Celsitudine Vestra effectui demandandum mihi appromitto, et amicum desuper responsum praestolor, tandem diu salvam felicemque vivere desidero, ac maneo, etc.

29.

Domino Szineavszki, de dato praescripto.

Illustrissime ac Excellentissime Domine Comes!

Frater et vicine Nobis observande!

Acceptis commendantis in passibus Regni Poloniae constituti Generalis Nostri Francisci Bertóti literis: non mediocris Nos incessit admiratio, quod in finibus vicinis non modo certam praedonum colluviem grassari, sed et inter milites Celsissimi

Principis Georgÿ Lubomirszki castrorum ejusdem Regni metatoris diffusos ex iisdem plerosque esse, et libere cum iis conversari sociarique subintellexerimus, unde ea defendendae Patriae Nostrae et ejus civium cura, quae vitam fortunasque Nostras pro communi emolumento extremo ponendas periculo devovit, sollicitat Nos ac incessanter urget, ut cum inde nil boni sperandum habeamus, tempestiva adhibeamus prosilientis nefors mali remedia, eo itaque ex fundamento, quanquam in particulari dictum Dominum Principem officiose requisiverimus, imo speremus indubii juxta assecurationes ejusdem jam antecedenter pollicitas, istorum exortorum praedonum e limitibus vicinis dispulsionem tanto evidentius, quanto sedulius utriusque Patriae id ipsum turbulentus desideraret status; nihilominus Excellentiam quoque Vestram fraterne requirendam esse voluimus, ut tam vi colligationis mutuae, quam in salutem utriusque gentis et Patriae, omnis Nostra impendi debet virtus, quam et nexu fraternalis sangvinis ducta, ad procurandam incolarum in proximioribus locis degentium securitatem, in dispulsione ac persecutione eorundem praedonum omnia bonae vicinitatis et fraternitatis studia adhibere velit: ne quo pacto acceptam ab iis sive per irruptionem, sive alio modo injuriam ac damnificationem, hujatis quoque Regni incolis detur pariformiter remetiendi occasio, alias nulli unquam vitio vertenda. Cujus sincera erga Nos et Patriam officia, cum exacte uti experti sumus, pollicemur, Eandem Excellentiam Vestram ad vota salvam et incolumem valere desiderantes, manemus, — etc.

30.

Computus Domini Marchionis de Bonak, Christianissimi Regis Galliae Legati, cum Domino Jacobo Kraj, super subsidiario Suae Majestatis in rationem Serenissimi Principis Transylvaniae, Domini Domini Francisci Rákóczi deputato quanto pecuniario, Dantisci, 2. Martij et 16. Julij, Anno 1708. initi, deductio a 15. Aprilis 1707. ad 16. Julij 1708.

Deputatum anniversarium tall. 200,000.

Ex his pro quolibet mense cedunt tall. 16,666 polt. 40.

Sic ergo a 15. Apr. 1707. ad 16. Julij 1708. pro fixo considerari debet perceptio ad tall. 250,000.

Erogatio.

Supererogatio in priori computu adinventa extenditur ad tall. 13,063. polt. 1.

Pro Domino Fierville tall. 994.

Domino Coronae Marschallo tall. 2000.

Pro cambio Jacobi Kray, ratione panni, tall. 270. p. 50.

Quatuor officialibus regiminis Bielkiani, utpote Dusaliani, tall. 200.

Judaeis dedit Legatus pro expensis tall. 83. polt. 20.

Secretario Domini Coronae Marschalli tall. 16. p. 40.

Andreae Smig, pro transmissione libellorum ex Hollandia et expensis in postam tall. 194.

Literae cambiales pro Domino Comite Turno ex Gallia remissae, loco quarum vidua Claudij Mathis cum expensis solvit tall 1921. polt. 15. *)

Salarium Domini Groffey ad ult. X-bris 1707. tall. 277. p. 48.

A 14. Octobris 1707. ad 26. Febr. 1708., pro Serenissima Principissa soluti tall. 7322. polt. 28.

Ad rationem cambiorum Judaeis tall 5166. p. 40.

A 2. Martij 1708. ad 28. Julij (forte Junij) pro Serenissima Principissa tall. 5361. polt. 8.

Pro debitis Serenissimae Principissae post 6 menses ad solvendum acceptati tall. 7000.

Pro armis, equis, carpentis, curribus et similibus, in rationem Serenissimi Principis mercatis consumpti tall. 8000.

Serenissimae Principissae deputati sunt tall. 2000.

Pro expensis itinerariis et occurrentibus necessitatibus dati tall. 4500.

Pro redemptione argenteriae (NB. Excellentissimi Domini Comitis Bercsényi) tall. 3466. p. 40.

Pro Dabsach tall. 500, Bonefous t. 600, Palat. Posnan., t. 1014, Berzonvil t. 650, Lamoth t. 879. p. 48. Item t. 830, Fiervil t. 2444. p. 27, Leman t. 4166. p. 40, Radzejouski t. 4444. p. 48.

In summa tall. 15,529 polt. 43.

Latus facit tall. 77.367. polt. 33.

Ex summa tallerorum ad rationem perceptionis positorum, videlicet tall. 250,000, —

*) Lapszéli jegyzet: „N.B. Difficultata."

Detractis erogationis talleris 77,367. polt. 33, —

Manere debent adhuc pro Serenissimo Principe tall. 172.632. polt. 27.

1. Notandum.

Praeter assignationes acceptati et Dantisci persolvendi:

Pro Domino Dobozi tall. 9000.

Cambium Domini Bertóti ad Paip et Ross t. 3891 p. 51

Ad 1. Julij 1708. Domino Groffey tall. 227 p. 46.

Residuitas cambiorum pro Judaeis, ratione panni, tall. 7,584. p. 28.

Pro pannis Remek tall. 3629. p. 36.

Item pro similibus tall. 914. p. 36.

Pro pannis Hollandicis, Georgio Paip, tall. 5,936 p. 20.

Pro 600 karabinis tall. 1500.

Mercatorum Graecorum summa Parisijs tall. 18,333. p. 20.

Pro Pomponi Venetijs tall. 7281 p. 40. NB. Difficultata.

Salarium Vetési cum expensis tall. 4385.

Pro auro velleres desiderantur Parisijs tall. nro 14,000.

Summa tallerorum 76,734 p. 37.

Ex resultantibus e praecedenti computu t. nro 172,632. p. 27.

Subductis tall. 76,734. p. 37.

Manerent adhuc tall. 95,897. p. 50.

2. Notandum.

Dominus Marchio Feriol Constantinopoli solvit tall. 50,000.

Quibus ex tall. 95,897. deductis, manebunt tall. 45,897. p. 50.

Asseritur pro Constantinopolitanis erogationibus non sufficere talleros 50,000, quod extra pretium abae Dominus Feriol notabiles expensas habuerit, praetenduntur que eorsum tall. 50,000., ea conditione, ut si restantia tanta esse non comperiretur, residuum Dantisci bonificetur.

3. Notandum.

Posito, quod praeter erogatos jam Constantinopoli talleros 50,000., iterum circiter 50,000 talleri praetendantur, quia pro ratione Suae Serenitatis manebant ex superiori computu tall. 45,897 et p. 50.; his, si deputatum pro mense Julio, videlicet tall. 16,666. et fl. 1. seu polt. 40. adjicientur, excrescente summa ad tall. 62,564. et polt. 30., abindeque deductis talleris 50,000, —

Manerent adhuc praeter bonificationem Dantisci modo praemisso sperandam, tall. 12,564 polt. 30.

31.

Computus praecedentis cum alio computu Anno 1707. die 24. Junij, sub Generali Confoederati Regni Hungariae Statuum et Ordinum Conventu in campum ad Ónod indicto, per Generosum Dominum Paulum Ráday, cum Egregio Jacobo Kray inito, confrontatio, exindeque deducta illustratio.

Sub calcem mentionati prioris computus positis considerationibus de pretio 150 carabinorum, totidem pistoletarum, et octo praestantiorum, ac contractis debitis Domini Francisci Bertóti in suo esse relictis, ex quo per confrontationem introitus et erogationis supermanebant pro Serenissimo Principe (Titulus) talleri restantes nro 156,166. polturae 20.

Computusque moderni initium sumendum esse constaret a 15. Julij Anni 1707, manifesto elici potest usque 16. itidem Julij Anni 1708., sub decursu 12 mensium competere ex subsidiario Suae Majestatis Christianissimae quanto altefato Serenissimo Principi tall. nro 200,000.

Pro totali igitur summa introitus, annumeratis superius positis restantibus talleris, ponendum est tall. 356,166. p. 20.

Taliter introitus seu perceptio exurgit ad t. 356,166. p. 20.

Exitus seu erogatio sequitur in hunc modum. Notandum prius, fundamento supererogationis tallerorum 13,063. et polturae 1. per Dominum Kray in transmissis copijs computuum, pro 2. Martij et 16. Julij Anni currentis initorum, memoratae latente et pronunc elici nequeunte, reliquitur eadem supererogatio ad futuram dilucidationem, dum idem praesens fuerit, ordirique debere erogationum seriem juxta sequentes positiones:

Pro Domino Fierville tall. 994.

Domino Coronae Marschallo tall. 2000.

Pro cambio Jacobi Kray, ratione panni, tall. 270. p. 50.

Quatuor Officialibus regiminis Bielkiani tall. 200.

Judaeis dedit Dominus Legatus à Bonak pro expensis tall. 83. p. 20.

Secretario Domini Coronae Marschalli tall. 16. p. 40.

Andreae Smig, pro transmissione libellorum ex Hollandia et expensis in postam factis tall. 194.

Pro cambialibus literis pro Domino Comite Turno ex Gallia remissis, et eidem solvit vidua Claudij Mathis tall. 1921 p. 15.

Salarium Domino Groffey ad ult. X-bris. 1707. t. 277. p. 48

Pro Serenissima Principissa á 14. 8-bris 1707. ad 26. Febr. Anni 1708. t. 7322. p. 28.

Judaeis ad rationem cambiorum 5166. 40.

A 2. Martij ad 28. Julij pro Serenissima Principissa tall. 5361. p. 8.

Occasione debitorum Serenissimae Principissae post 6. menses ad solvendum acceptati tall. 7000.

Pro armis, curribus, carpentis, equis, itineratione, et varijs in rationem Serenissimi Principis coëmptis rebus, juxta particularem extractum expost praesentandum, t. 8000.

Serenissimae Principissae deputati tall. 2000.

Pro itinerarijs expensis et occurrentibus necessitatibus tall. 4500.

In redemptionem argenteriae erogati tall. 3466 p. 40.

Soluti pro Dabszak tall. 500.
„ „ Bonefous tall. 600.
„ „ Palatino Posnaniensi tall. 1014.
„ „ Berzonvill tall. 650.
„ „ Lamoth tall. 879. p. 48.
„ „ Item tall. 830.
„ „ Fierville tall. 2444. p. 27.
„ „ Leman tall. 4166. p. 40.
„ „ Radzejouski tall. 4444. p. 48.

Summa tall. 15,529. p. 43.

Tota summa erogationis extenditur ad tall. 64,304. p. 32.

Sic ergo ex totali introitus summa nempe t. 356,166. p. 20.

Subtracta exitus summa tall. 64,304. p. 32.

Manent pro Serenissimo Principe tall. . .291,861. p. 48.

Verum praeter assignationes acceptari et Dantisci persolvi debent:

Pro Domino Dobozy tall. 9000.

Cambium Domini Bertóti ad Paip et Ross t. 3891. p. 51.

A 1-a Julij Domino Groffey tall. 277. p. 46.

Residuitas cambiorum pro Judaeis ratione panni, tall. 7584. p. 28.

Pro pannis Remek tall. 3629 p. 36.

Item, pro similibus tall. 914. p 36.

Pro pannis Hollandicis Georgio Paip, tall. 5936. p. 20.

Pro 600 carabinis tall. 1500.

Mercatorum Graecorum Parisijs, tall. 18,333. p. 20.

Pro Pomponio Venetijs, tall. 7281. p. 40.

Pro Vetéssi tall. 4385.

Pro aureo vellere tall. 14,000.

Summa tall. 76,734. p. 37.

Etiamsi itaque ex resultantibus superius annotatis talleris nro 291,861. p. 48, —

Deducendi sunt tall. 76,734. p. 37, —

Remanent pro Serenissimo Principe tall. 215,127. p. 11.

Unde, si subtrahuntur per Dominum Feriol Constantinopoli depositi tall. 50,000, —

Resultant adhuc tall. 165,127. polt. 11.

Hinc, si juxta ptaetensiones Domini Feriol adhuc subduci deberent tall. 50,000, —

Manerent tamen pro Sua Serenitate, praeter bonificationem Dantisci sperandum, tall. 115,127. polt. 11.

32.

Confrontatio Computuum Dantisci 2. Martij et 16. Julij Anno 1708., per Egregium Jacobum Kray copialiter transmissorum, ad transmissas diversis antea vicibus institutorum computuum copias, relative eum in finem facta, ut exinde pateat luculenter: quid ab invicem bonificari, — quid non? debeat.

Positio 1-ma. Praetergressis aliis, qui superioribus Annis agebantur atque finaliter concludebantur computibus, sumit initium modernus ab eo, qui in campo ad Ónod sito, die 15. Julij Anni 1707., praesente Domino Francisco Bertóti cum praefato Jacobo Kray conclusus est, juxta quem erutum habetur in conplanationem exsolutionis subsidii Suae Majestatis Christianissimae in rationem Serenissimi Principis Transylvaniae anniversarie deputati, restantialiter supermansisse tall. 156,166. stib. 1.

Positio 2-da. Sumpto, ut praemissum est, moderni com-

putus initio a praefata 15. Julij Anno 1707. usque 15. itidem Julij Anno. 1708. menstrue tall. nro 16,666²/₃ computando, cedunt sub spatio horum XII mesium pro Sua Serennitate tall. 200,000.

Sic ergo:

Utraque summa addita exurgit fixum pro Sua Sere itate, quod ad modernum computum fundamentaliter assumi debet, ad tall. 356,166. stib. 1.

Introitus ex his infertur esse debet tall. 356,166. stib. 1.

Erogatio sequitur hocmodo:

1. Donec Dantiscum Jacobus Kray ex Hungaria sub initium autumni Anno praeterito 1707. redierit, liquidatur erogatio Domini Legati, juxta extractum literarum Krajanarum Dantisci, 21. Octobris Anno 1707. exaratarum ad tall. 96,704.

2. Supererogatum secundum antea institutum computum fuerat tall. 1627.

3. Juxta ultimos computus 2. Martij et 16. Julij initos excrescit summa erogationum adusque factarum t. 64,304. stib. 32.

Totalis erogationis summa facit tall. 162,635. stib. 32.

Positio 3-tia. Ex summa praevio modo exsurgente introitus tall. 356,166. stib. 1, —

Subtractis erogationibus, videlicet tall. 162,635. stib. 32.

Debent manere pro Sua Serenitate tall. 193,530 stib. 29.

Positio 4-ta. Quae Dantisci partim acceptari, partim exolvi debent, secundum specificationem recenter transmissam numerantur ad tall. 76,734. stib. 37.

Dominus Legatus Feriol solvit Constantinopoli sub decursu Januarij, Februarij et Martij Anni 1707. Joanni Pápai et Francisco Horváth tall. 50,000.

Haec utraque summa contracta facit tall. 126,734 stib. 37.

Quibus ex superius positis talleris 193,530. stib. 29.

Deductis videlicet tall. 126,734. stib. 37, —

Manent adhuc pro Sua Serenitate tall. 66,795. stib. 52.

Positio 5-ta. Taliter adinventa restanti Suaeque Serenitati refundi debita summa ad dilucidationem majorem Dantisci quoque sciri necessariam transeundum est ad Constantinopolitanum cambium et erogationes, ubi sub decursu Anni praete-

riti 1707 ad 1. Januarij exclusive intellectam Anni 1708. omnibus computibus conclusis liquet, ex producto sub litera... confrontata Domini Legati à Feriol perceptione livr. 346,056. stib. 16. cum erogatione 341,806. stib. 11, —

Resultasse pro Sua Serenitate 4250. stib. 05 = tall. 1416. stib. 46.

Cambium ab eo tempore trasmissum tall. 50,000.

Quibus simul sumptis ad praesentem computum numeratur

Perceptio ad tall. 51,416 stib. 46.

Erogatio exinde sequitur in hunc modum:

Nota tamen in antecessum, quia talleri 2504 pro arrha Graecis Thessalonicensibus occasione initi quoad coloratam abam contractus dati, et expost pro 4000 pecijs Karán-Sebesini numerati tall. 7000. positioni quartae insertae tall. 50,000. summae imputati sunt, sequentia constituunt ultimam erogationis seriem:

1. Pro residuis coloratae abae peciis sub Agria 22. Maji 1708. iisdem Graecis data est Constantinopolim assignatio ad tall. 36,303. stib. 40.

2. Michaëli Henter assignati sunt 100 aurei czikkini, t. 300.

3. Turcis quaestoribus Ali, Ajvas Nili, et caeteris sociis, tall. 5785 stib. 21.

4. Abrahamo Alboér tall. 2420.

5. Cambium datum est Hadzsi Ozmanio et sociis ejus, pro 9774 abae peciis 24. Maji 1708., ex campo Agriensi, ad tall. 8333. stib. 20.

6. Item, Abrahamo Alboér ad exolutionem Credi Nandor-Albensis, tall. 620.

7. A 1-ma Februarij (computus namque Domini Legati à Feriol de praeteritis, juxta productum sub litera... terminatur 31. Januarij) ad ultimam Aprilis 1708. assignati sunt Joanni Pápai et Francisci Horváth, juxta eorum recognitionum scriptum, tall. 1416. stib.46.

N. B. Diurnum Jacobi Csúzy ingreditur rationem Dominorum Joannis Pápai et Francisci Horváth.

Summa totius erogationis tall. 55,179. stib. 07.

Positio 6-ta. Erogatione Constantinopolitana cum per-

ceptione confrontata existente supererogatum liquidatur juxta premissa ad talleros nro 3762. stib. 21. Nihilominus, quia juxta positionem quartam ex totali fixo manebant superius, post deductiones omnium erogationum futurarum acceptationum atque exolutionum pro Sua Serenitate restantes tall. 66,795, stib. 52.

Exinde subtractis modofatis erogationibus Constantinopolitanis, tall. 55,179. stib. 07, —

Restabunt adhuc tall. 11,616. stib. 45.

Pro Coronide.

Remonstratio particularis quoad praetensos talleros 13,063. stib. 1.

Ordiri debet ex fundamento universalis fixi, secundum quod Dominus Legatus à Bonak, uti Jacobus Kray in literis de dato 28. Octobris 1707. notificat, pro introitu specificat tall. 85,233,

Pro exitu vero tall. 98,296. stib. 1, —

Sicque supererogatum excrescit ad tall. 13,063 stib. 1.

Hi, si ex summa totali, videlicet tall. 356,166. stib. 01. deducantur, ita, ut superius elicita erogationum summa exurgat, ut in positionibus 3. et 4. ad tall. 289,370. stib. 9, —

Additisque tall. 13,063. stib. 01, —

Tota erogationum summa numeratur ad talleros 302,433 stib. 10.

Constantinapolitanis erogationibus additis tall. 55,179. stib. 05.

Totalis summa erogationis tall. 357,612. stib. 15.

Hinc dempto introitu, tall. 356,166. stib. 01, —

Refundendi sunt tall. 1446. stib. 14.

33.

Domino Nedeczky. Agriae, 6. Septembris 1708.

Már ennekelőtte mostani triplicának vételével vévén Kegyelmed levelét, adtunk választ Kegyelmednek, nem láttuk azt szükségesnek recitálnunk. Mindazonáltal az mostani conjuncturákrúl akarván Kegyelmedet informálnunk, bizonyos lehet benne, hogy Istennek jóvoltábúl némellyek opinióján kívül dolgaink helybenállottanak; a minthogy az elmúlt napi eset után nemhogy szívek elesett volna az hadirendnek és az confoederatusoknak: sőtinkább újabb buzgósággal s hittel megerősítvén szíveket, az ellenség igyekezetinek teljes erővel

ellentállottunk. Kire nézve, noha azon indúlásban Nyitra váráig eljővén, azt harmadnapi bombardérozása után megvette: mindazonáltal továbbvaló igyekezetit reprimálván híveink, kínteleníttett recedálni, retirálván magát Szeredhez, a minthogy bagazsiáját is általszállíttatja a Vágon. Ocskai ugyan hiti szegésével az ellenség mellé állott maga regimentjének valamely részével, mindazonáltal az is semmi botránkozást nem indított; maga gonosz cselekedetinek üdővel veheti jutalmát. Mellyekrül azért kívántuk Kegyelmedet tudósítanunk, hogy ha az ellenség más hamis híreket találna szokása szerint folytatni, tudhassa Kegyelmed az udvarnál azokat reprimálni. Dunántúl való dolgaink, Istennek hálá, jól folynak: mert az a föld is meg nem ütközvén az ellenségnek mostanában innen hirtelen történt de meggátoltatott progressusában, — mindennütt szerencsésen folytatja maga dolgait, a minthogy az elmúlt napokban Simontornya tájára összegyülekezett ráczságot felvervén, teljességgel dissipálták hadaink. Az felséges czár emberét Bécsben visszaküldöttük, kitül noha még semmi tudósításunk nincsen, mindazonáltal óránként várjuk. Az békességtül nem félünk, sőt kívánjuk, de ne gondolkozzon ellenségünk: az mostani már is reparált casusunkkal úgy kívánjunk békélleni, a mint ő talám vélekednék, hogy csak magának, és nekünk nem tetsző törvénytelen conditiókat praescribáltasson s azokra bennünket kötelezhessen. Az többi között pedig, hogy kiváltképen ezen igyekezzék Kegyelmed udvarnál, vi colligationis manuteneáltassék személyünk az erdélyi fejedelemségben, és Erdély separáltassék a magyarországi koronátúl, remonstrálván annak minden emolumentumit és szükségit, mellyek üdővel is az felséges udvarnak hasznosok lehetnek. *)

34.

September.

Agriae, die 13. Septembris.

Küldött az Felséges Fejedelem Feriol uramnak Constanczinápolyban 50,000 livrárúl új cambialis levelet.

---

*) E levél is, mint a 27. sz. a. közlött, csak minutában van meg Vörösvárott; egyébiránt Krucsay István udv. titkár kezeírása.

35.

Joanni Pápai et Francisco Horváth.

Minekutánna a Kegyelmetek levelére tett válaszunkat elvégeztük vólna: az elébbeni computusokat az mostanában általküldöttel confrontáltatván, mivel az utólsóbúl láttatik, hogy az thessalonicai görögöknek fáradságokért és intereses pénzeknek adjustatiójáért általunk velek az iránt lett egyezés szerint adatott háromezer forintokat Kegyelmetek is ratiójában felteszi: czélozunk arra, netalántán arrúl transmittált levelünket meg nem adván, praetendálták legyen Kegyelmetektűl; arra nézve pro uberiori notitia azon levelünket és egész contentatiójokrúl s ineált contractusoktúl való recessusokrúl adott leveleket, — mellyet török nyelven originaliter kétszer iratván, egyiket ugyan in originalibus Kegyelmeteknek akkoron megküldöttük, másikat magunk kezénél tartjuk, — copialiter sub numeris 1. et 2. annectáljuk, mely szerint hogyha valamely csalárdsággal Kegyelmetektűl felvették volna, tudhassa tőllök rehabeálni. E mellett pedig miként eruáltuk: az elébbeni és ez utólsó computushoz képpest menynyire való fundusunk marad az elmúlt időkre háramló pénzünkbűl, az 4250 livrát és 5 polturát is azon okbúl az 150,000 livrához számlálván: minthogy az orator ultima Januarij végezvén el ez utólsó computusát, akkoron annyival maradott vala restantiariussa, és így azon pénzünk melyrűl ezen computus foly, teszen in summa 154,250 livrát s 5 polturát, az mint mind ezt s mind az elaborált erogatiókhoz képpest maradott pénz mivóltát és abbúl következhető Hadzsi Oszmán és társai számára assignált 15,000 magyar forintok exolutiójának modalitássát az annectált, nro 3 notált instrumentumbúl bőven általlátja Kegyelmetek; az mint is ezen modalitás szerint lehetvén contentatiójok ezen törököknek: az újonnan küldött cambium szerint adatandó 50,000 livrát más szükségeinkre kelletik tartani.

36.

Illustratio computuum quoad 150,000 livras ab ultima Januarij 1708. erogatas, et a priori computu resultantes livras nro 4250 et stib. 5. instituta.

Positio 1-ma. Liquet ex scripto Domini Legati à Feriol

Constantinopoli 31. Januarij Anno 1708 datato de praeteteritis subsidiariis deputatis et eorum erogationibus computum terminatum esse, eundemque restantiarium Suae Serenitati Principali mansisse livris 4250. et polt. 5. id est: tall. 1416. polt. 46., quos perceperunt a prima Feburarij ad ultimam Aprilis Anni currentis itidem Constantinopoli Domini Joannes Pápai et Franciscus Horváth, uti exstat eorundem recognitionale scriptum. Dominus vero Legatus accepit medio Domini Le Brũ recens cambium livrarum nempe 150,000., facientium Hungaricales fl. 90,000.

Sic ergo superius notatis talleris 1416. polt. 46. huc ex eo capite numeratis, quod occasione conclusi computus Domini Legati ultima Jan. A. 1708. terminati in restanti manserant, etiamsi expost exoluti fuerint, tamen ad modernum computum quoad Dominum Legatum rejiciendi merito censentur, non obstante perceptione subsecuta; ideo reductis ad florenos Hungaricales constituentibusque fl. 2550. den. 18, —

Tota summa subsidialis erit fl. 92,550. den. 18.

Erogatio.

1. Sulimanno quaestori Turcae, pro certis abae peciis fl. 12,322. den. 76.

2. Bachy-Bassae itidem pro aba fl. 6480. den. 16.

3. Thessalonicensibus Graecis ultimario pro peciis coloratae abae, — quarum pretium per fl. 1. den. 15. computando exurgebat ad fl. Hungaricales 65,346. den. 75., — praeter anticipato levatam et superiorem computum ingredientem summam assignati sunt fl. 48,246. den. 75.

4. Hajvas et Kucsuk dictis Turcis fl. 8678. den. 52.

5. Abrahamo Alboér fl. 4356.

Item eidem, pro refusione mutuo Domino Gasparo Pápai datorum 620 tallerorum, fl. 1116.

6. Domino Michaëli Henter 300 tall., seu 100 aureos, fl. 540.

Item, idem accepit a Domino Legato fl. 432.

Summa totalis erogationis fl. 82,172. den. 19.

Positio 2-da. Dominus Joannes Pápai fl. 3000. in campo Agriensi die 22. Maji 1708. Thessalonicensibus Graecis in refusionem fatigiorum et accrescentis interesse mutuo per eos-

dem levatae ab aliis pecuniae datos, ponit in suum computum licet superinde certioratus fuerit eodem tempore, sicque erogationis summam scribit ad fl. 85,172. den. 19, —

Resultantem vero pecuniam pro ulteriori dispositione ad fl. 4827. den. 81.

Sed quia iidem fl. 3000. Constantinopolitanis erogationibus annumerari nequeunt: ideo deficit computus totidem florenis, ita, ut summa erogationis fiat fl. 82,172. den. 19.

Sic itaque ex summa superius notati

fixi puta	fl. 92,550. den. 18.
Detractis	fl. 82,172. den. 19.
Manere debent	fl. 10,377. den. 99.

Verum, quia 24. Maji ex campo Agriensi Hadzsi Osmanio et sociis pro 9774 abae peciis datum est cambium fl. 15,000.

Qui, si addentur erogationis summae, videlicet fl. 82,172. den. 19, —

Erit tota erogatio fl. 97,172. den. 19.

Superabitque introitum puta fl. 92,550. den. 18, —

Florenis Hungaricalibus fl. 4622. den. 01.

Quia vero juxta antehac transmissum particularem computum liquet prae manibus Domini Pápai mansisse fl. 6485. den. 40.

Nunc vero, uti de dato 1. Augusti scriptis literis inclusus computus remonstrat fl. 4827. den. 81, —

Utraque summa contracta facit fl. 11,313. den. 21.

Ut ergo fl. 15,000. complanari queant, his addantur fl. 3686. den. 79, —

Manebuntque ad futurum computum fl. 6691. den. 20.

37.

Remonstratio perceptionum et erogationum ex subsidio pecuniario Christianissimae Suae Majestatis Galliarum Regiae in rationem Serenissimi Principis Transylvaniae annuatim deputato, Constantinopoli medio Perillustris Domini Joannis Pápai, a die ingressus eorsum sui, 2-da nempe Decembris Anno 1705. usque 3-um 7-bris Anno 1708. per Dominum Marchionem Ferriol, Ejusdem Majestatis ad Fulgidam Portam Ottomanicam Oratorem et Legatum extraordinarium, administrato factarum.

Primum in antecessum considerandum venit summam

1000 aureorum Hungaricalium Constantinopoli sigillatim in talleris Turcicis duobus et paris 35. consumptorum, juxtaque modum ad valorem Imperialium tallerorum reductionis 2875. talleros per Rh. fl. 1. et den. 50. numerandos constituentium, in castris ad Magyar-Egred in Transylvania positis, die 28. Octobris Anno 1705. perceptorum subsidij praemissi rationem non ingredi, procedit itaque hocmodo constant.

Perceptio.

Anno. Die. Mense.

1705. 27. X-bris. Septima post appulsum Domini Pápai die, Dominus Marchio Ferriol ad requisitionales literas Serenissimi Principis numerari fecit eidem Domino Joanni Pápai tall. 1000.

1706. 10. Febr. Aureos ducatos 400., facientes tall. 1050.
„ *1. Maij* tall. 1150.
„ *27. Julij* „ 500.
„ *22. Oct.* „ 500.
1707. 10. Jan. „ 1090.
„ *20.* „ „ 500.
„ *25.* „ „ 1438. den. 63.
„ *22. Febr.* „ 283.
„ *25.* „ „ 2500.
Item, die eodem, „ 4930. den. 75.
Iterum, . . „ 200.
1707. 26. Febr. „ 5724. den. 62.
„ *9. 9-bris* „ 1700.
„ *22. X-bris.* „ 7000.
1708. 13. Febr. „ 1716. den. 90.
In *Junio, Julio, et Aug.*, tall. 50,000.

Universalis Constantinopolitanae perceptionis summa tall. 80,983. den. 50.

Translata summa perceptionis tall. 80,983. den. 50.

Erogatio.

1. Sciendum antecedenter Domini Joannis Pápai perceptionibus comprehendi etiam praevie notatos 1000 aureos Hungaricos, facientes talleros 2875, ita ut tota perceptionis summa numerata sit ad talleros nro 83,858. den. 50.

Praemissam vero perceptionis summam nonnisi distinquendi studio elicitam esse, ut pateat: quid, quando Dominus Legatus solverit et numerarit? verum intuitu erogationum Domini Pápai 1000. quoque aureos perceptioni ejusdem addendos esse.

2. Juxta seriem itaque laterum diversis temporibus pro diversis et in extractu seu diario specificatis necessitatibus factae erogationis summa pergit ad tall. 78,345. den. 17.

Expensae itinerariae a die 3. 7-bris Anno 1708., termino scilicet suscepti reditus gratia itineris numerantur ad tall. 488.

3. Contractis ergo in unam summam erogationibus, eae universae constituuntur tall. 78,833. den. 17.

4. Quibus ex totali perceptionis summa detractis, evadit resultari tall. 5024. den. 25.

Tota ergo difficultas nonnisi quoad tall. 5024. den. 25. supermanere dignoscitur; verum —

Difficultas enata solvitur hocmodo:

1. Occasione ultimariae perceptionis observari debet, Dominum Joannem Pápai levasse quidem a Domino Marchione Ferriol talleros nro 50,000. totidemque positos esse ad rationem perceptionis, constat tamen erga recognitionales Domini Oratoris per modum depositi ad futuros Serenissimimi Principis ordines relictos esse Constantinopoli prae manibus ejusdem Domini Oratoris tall. 4250.

2. Numisma Serenissimi Principis liberalitate et munificentia Domino Joanni Pápai donatum, tempore discessus interpreti Fulgidae Portae Domini Skerlet difficultatem non habitae, ad eundem a Serenissimo Principe credentiae objicienti datum, continens in se aureos nro 25. perque paras 115. computandos, facientes tall. 71. den. 35.

His additis, enascitur summa tall. 4321. den. 35.

Quibus altera facie ad difficultatem positis, ex talleris nro 5024. den. 25 detractis, — manent tall. nro 701. den. 90.

38.

Praemissorum ergo apud Suam Serenitatem Principalem relatione per Generosos Paulum Ráday et Franciscum Aszalay

facta, ea ratihabita existente, absolutionales literae Domino Joanni Pápay stylo sequenti sunt elargitae.

Nos Franciscus II., Dei gratia Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Princeps Rákóczi, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, Pater Patriae, pro Libertate Confoederati Regni Hungariae Statuum necnon Munkacsiensis et Makovicziensis Dux, Perpetuus Comes de Sáros, Dominus Haereditarius in Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Damus pro memoria, significantes quibus expedit universis, quod Anno, die et loco datarum praesentium Fidelis Noster Generosus Joannes Pápay coram infrascriptis Aulicae Transylvanicae et Bellicae Cancellariae Nostrae Directore, necnon alterius Cancellariae Nostrae Senatorio-Ducalis Secretario, virtute verbalis commissionis Nostrae ad id deputatis Fidelibus Nostris universas perceptiones et erogationes suas a die 28. mensis Octobris Anni 1705. superius transacti praeterita, tum in discessu, tum Constantinopoli, tum denique proxime transactis diebus subsecuto reditu, una cum literalibus suis ex vigintiseptem frustis constantibus documentis, necnon seriebus perceptionum et erogationum duabus praesentando, ex quo ex confrontationibus tam Domini Marchionis Feriol, Christianissimae Suae Majestatis Galliarum Regiae Oratoris et ad Fulgidam Portam Ottomanicam extraordinarij Legati quietantionalium, quam et ipsiusmet consignationum ultro invicem factis clarum esset, perceptionem ejusdem una cum mille aureis Hungaricalibus, per talleros duos et paras trigintaquinque singillatim numerandis, in castris ad Magyar-Egregy in Transylvania positis, die 28. Octobris Anno praescripto millesimo septingentesimo quinto per eum levatis et perceptis, necnon octuaginta millibus nongentis et octuaginta tribus talleris et denariis quinquaginta, per praementionatum Dominum Oratorem eidem diversis vicibus assignatis extendi ad numerum octuaginta trium millium octingentorum et quinquaginta octo tallerorum ac denariorum quinquaginta, consequenter erogationis summam ad talleros septuaginta octo mille octingentos triginta sex et denaros septemdecim excrescere, ei vero additis quatuor mille ducentis et quinquaginta talleris prae manibus dicti Oratoris ad futuros ordines Nostros per modum depositi relictis, necnon aliis

septuaginta uno talleris et triginta quinque paris, in certo numismate interpreti Fulgidae Portae oblatis, in toto erogationis summam ad talleros octuaginta trium millium, centum quinquaginta sex et paras duodecim evadere, quibus ex universae perceptionis summa deductis, restare ad ulteriorem complanationem septingentos et unum talleros ac denarios nonaginta. Quibus modo praevio coram Nobis repraesentatis, praementionatum Fidelem Nostrum Generosum Joannem Pápai ab ulteriori ratione aut onere aliquali (supermansis tantum ad finalem liquidationem et complanationem proximis specificatis septingenta et uno talleris ac denariis nonaginta) absolutum reddidimus et pronunciamus, harum Nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Munkács, die 22. Januarij 1709.

39.

Anno 1709. die 10. Febr. in Munkács, occasione revisionis computus cum Domino Excellentissimo Generali d'Alleurs initae.

Notandum. Excellentissimum Dominum Oratorem a Feriol per computum suum transmissum liquidasse, se erogasse summam infrascriptam in liver (üres hely) juxta cambia Parisijs transmissa de datis et quidem:

1. In mense Martio 1706. tall. 100,000.
2. In 22. 7-bris ejusdem Anni tall. 96,056. den. 16.
3. 22. 7-bris ejusdem Anni tall. 50,000.
4. 29. 9-bris ejusdem Anni tall. 50,000.
5. 5. Jan. 1707. tall. 50,000.
6. 11. Febr. 1708. tall. 150,000.
7. 6. Julij 1708. tall. 50,000.

Summa tall. 546,056. den. 16.

Ubi non annumerati viginti millia tall. current, quos per Generalem d'Alleurs medio Domino Brue transmisit, et cum Dominus Legatus a Bonac nonnisi tall. in specie Polon. 13,550 computui suo inseruisset, calculo arithemetico restabunt refundendi fl. Rh. 2900.

40.

Illustratio computuum Generosi Domini Jacobi Kray Suae Serenitatis Principalis deputati eum in finem Commissarii,

cum Excellentissimo Domino Legato Gallico de Bonac, super subsidio a Christianissi ma Sua Majestate Regia armis Hungaricis ordinato initorum ex productis documentis facta, et quidem:

Computus tertii ordinis. A 15-a Julij Anni 1706. usque ad 15. Martÿ Anni 1707. consideratus sic se habet.

Notandum primo. In priori computu superflue erogatos esse tall. 1627. den. 44.

Domino Vice-Colonello Rásza tall. 515. den. 42.

Capitaneo Fausztman tall. 30.

Expensae in regimen Bilke per Dominum Bonak, sine speicficatione et documentis, tall. 80.

Pro Meeczner tall. 100.

Reverendo Patri Chausein in iter ad Smigelszki tall. 60.

Computus respectu regiminis Bilke productus cum Sinklero initus, sonat super tall. 1460. den. 48.

Summa: tall. 2166.

Serenissimae Principissae, juxta productum, tall. 14,000.

Pro carpento a Domino Bonak empto, juxta productum, tall. 2000.

Per Andream Schmid expensi, per productum, t. 196. d. 40.

Soluti ad manus Domini Selymeczi, juxta productum, t. 500.

Secretari Rolland, juxta prod., tall. 200.

Domino Freiberg, j. pr. tall. 180. den. 34.

Eidem per Berelli, j. pr. tall. 33. den. 20.

Expensae in argenteriis, tall. 17. den. 40.

Summa: tall. 17,128. den. 14.

Ad assignationem Baronis Hellembach, j. pr. tall. 5555. den. 34.

Ex assignatione Domini Kray, pro certis pannis Georgio Paip in dupplici producto, tall. 1094. den. 28.

Pro octo paribus pistoletarum tall. 202.

Expensae in transportationem armorum tall. 1984. den. 10.

Pro centum quinquaginta karabinis et totidem par pistoletarum, sine producto, tall. 1250.

Erga cambium Dominus Bertóti Georgio Paip tall. 1180. den. 34.

Erga ejusdem cambium Michaëli Rajmán tall. 6144. den. 4.

Ad ejusdem cambium Judaeis Visnicensibus tall. 12,030.

Ad ejusdem cambium Domino Gordon tall. 233. den. 20.

Ex dispositione Serenissimi Principis Jacobo Christophoro Lajman tall. 6666. den. 40.

Item, viduae Lajmanianae tall. 10,000.

Colonello Fiervill ad assignationem Suae Serenitatis in mille et centum, secundum vero aliud productum in quadringentis aureis constitutum, tall. 3541. den. 52.

Ad assignationem Suae Serenitatis Domino Barsonvill tall. 300.

Similiter ad assignationem Suae Serenitatis eidem Barsonville, sub dupplici producto, tall. 150.

Domino de Lamoth diversis vicibus, in summa, sine producto, tall. 19,450. den. 20.

In sallarium Philippi Groffey, j. pr., tall. 279. den. 46.

Brigadero Sasan, j. pr., tall. 277. den 46.

Dominae Palatinae Posnaniensi diversis vicibus, j. pr., tall. 3625. den. 59.

Dominae Palatinae Belzensi, juxta producta, binis vicibus, tall. 1627.

Domino Kökényesdi, juxta prod., tall. 400.

Domino Dobozi ad manus Johannis Selymeczi, sine producto, tall. 1000.

Notandum. Ex hoc computu emanere quatuor menses Constantinopolim praetensive translatos, ideoque nisi res comperta fuerit, denuo per praefatum Legatum Gallicum necessario complanandos.

Et sic exclusis mensibus his, supererogatum tall. 13,063.

41.

Computus Kraianus quarti ordinis, a 15-ta Apr. Anni 1707. usque ad 15. ejusdem mensis Anni 1708. initus, hocmodo per producta documenta illustratus:

Per Dominum Feriol Constantinopoli soluti tall. 50,000.

Item, per Dominum Marchionem de Bonak, juxta computum particularem dupplicem, cum Domino Kray initum, cum suis productis, et quidem:

Domino Ferville exoluti extra subsidium introitui Bonakiano insertum in computu primo tall. 994.

Domino Coronae Marschallo, erga requisitionem Domini Kray, juxta productum, tall. 2000.

Ad assignationem Domini Kray pro pannis tall. 270.

Officialibus Bielkiani regiminis in Hungariam proficiscentibus, sine producto tall. 200.

Judaeis pro expensis per Legatum causatis, ideoque NB. merito difficultandis, tall. 83. den. 20.

Secretario Marschalli Coronae, pro discretione, tall. 16. den. 40.

Andreae Schmid, pro transmissis libris ex Hollandia menstrualibus, et expensis in hoc factis, tall. 194.

Ad assignationem Serenissimi Principis Domino Comiti Turno, una cum expensis et damnis respectu cambii Parisijs remissi causatis, sine producto, jam ante Serenissimum Principem per Dominum Kray Szatmarini praesentato, tall. 1921. den. 15.

Sallarium Groffey solutum, juxta productum, tall. 277. den. 48.

Serenissimae Principissae diversis vicibus, cum producto sub L. C., tall. 7322. den. 28.

Soluti Judaeis pro pannis, particularem rationem Domini Kray concernentes, una cum interesse, tall. 5166.

Serenissimae Principissae a 2-da Martij ad 28. Julij, sine producto, tall. 5361.

Certa debita in copiali specificatione uberius inserta, ad solvendum creditoribus in computu acceptata, facientia tall. 7000.

In paratis soluti pro expensis in iter Serenissimae Principissae et procuratione requisitorum, erogandos talleros ad manus Domini Kray, tall. 8000.

Ad manus Serenissimae Principissae in particulari, tall. 2000.

Item, ad necessitatem itinerationis percepti, qui tamen adhuc Dantisci in varias necessitates expensi, tall. 4500.

Ad redemptionem argenteriae Judaeis (dum pretium coëmpti panni exolveretur) oppignoratae, itemque in alias neces-

sitates erogati, computui Domino Kray accrescentes soluti, una cum interesse, tall. 3466. den. 40.

Percepti per Colonellum Dominum Absak, cum producto, tall. 500.

Colonello Bonafusz cum prod., tall. 600.

Dominae Palatinae Posnaniensi in cambio, cum prod, tall. 950.

Eidem, cum producto, ad 10,000 trinphas se extendentes tall. 64.

Colonello Berzonville, cum prod., tall. 450.

Eidem, cum prod., tall. 200.

Magnifico magistro artolleriae de Lamoth, cum prod. tall. 879. den. 48.

Eidem, cum prod., tall. 830.

Domino Brigadero Fierville, cumprod., tall. 2444. den. 27.

Domino Lehman, pro Domino Saschan, juxta quietantiam Domini Bonac, cum prod. tall. 4166. den. 40.

Domino Radzienszky, cum prod. tall. 4444.

Dominus Legatus de Bonac persvasus Constantinopoli in rationem coëmptorum pannorum per Dominum Oratorem Feriol exolutus, computui suo inserit ad futuram rei cognitionem, sub assecuratione alias refundendorum, tall. 50,000.

Quaestoribus Graecis Parisijs soluti, de quibus documenta necdum exstant, putative soluti tall. 18,333. den. 20.

Legato Abbati Pomponio, Venetijs, tall. 7281. den. 40.

Domino Vetési, Parisijs, tall. 4385.

Per Suam Serenitatem deputati Parisijs tall. 14,000.

Acceptati pro Domino Dobozi erga debitum, tall. 9000.

Erga cambium Domini Francisci Bertóti (NB. nisi jam creditoribus Vilhelmo Ros et Lazaro Derjakobovics in toto vel in parte exolvisset) acceptati tall. 3891. den. 51.

Sallarium Groffey sex mensium ad 1. Julÿ acceptatum, in talleris 277. den. 46.

Summa Judaeis deputata, sequiori dispositione per Dominum Bonac administrata, taliter juxta productum ad interim specificatur:

Pro parte Serenissimae Principissae, ad manus Domini Brigaderi Fiervill, tall. 3855.

Item, pro intertentione Serenissimae Principissae ad aliquot dies intra quos discessus subsequi debuisset, ad introitum Domini Kray spectantes tall. 200.

Pro exolutione diversorum officialium et debitorum, itidem ad introitum Domini Kray inserandi tall. 2404.

Sallarium Groffey a 1. Aug. ad ultimam X-bris 1708. assignatum, tall. 277. den. 46.

Pro victu et hospitio Domini Kray a 15. 8-bris 1707. ad 8-um 7-bris 1708. viduae Claudi Matis tall. 555.

Ad rationem deputati ejusdem tall. 292.

Assignati quaestoribus Silesiticis pro pannis, computum Domini Kray intraturi tall. 3629. den. 36.

Item iisdem pari modo tall. 914. den. 36.

Item, Georgio Paip pro pannis Hollandicis, erga assignationem Domini Kray administratis et per Camerarium Suae Serenitatis et Georgium Jászay perceptis, tall. 5936. den. 20.

Pro 600 karabinis, ad computum Domini Kray, in residuum pretium, tall. 1500.

(Itt a leveleskönyvben egy lap üres, azután e levélczím következik: „Anno 1709. die 17. Julij, Sáros-Patak. Domino Michaëli Cantacuzeno", — azonban maga a levél beírása elmaradt, s a protocollum hátralevő mintegy fele része betöltetlenül hagyatott. Létezik a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-archivumban, Vörösvárott.)

IX.

PROTHOCOLON

secretiorum expeditionum, Anno 1709. *)

1.

Anno 1709. die 7. Januarij, Munkács. Gróf Bercsényi úrnak.

László öcsém **) informatiója szerint elhitetvén magammal az Kegyelmed mai napon ide való érkezését, valóban szivessen vártam Kegyelmedet; de ezen órában vévén az Kegyelmed levelét, értettem helyes okait szándéka megváltoztatásának, s nagy kedvessen veszem az Kegyelmed ajándékát, az melylyel vízkereszt-napjára kedveskedett, az mellyet, igenis, én is csak jóillatú füst gyanánt vettem, méglen valóságát az armistitium által nem tapasztalom. Vólna nékem is mivel kedveskednem az Turnó tegnap vett levelébűl, de mivel nem pennára való: elvárom az Kegyelmed jövetelit, hogy illatozzík addig ennek kedves szaga Kegyelmed előtt. Az báthi és szebelíbi postírung dolgait nékem is megírta Bottyán: de történt kárunkat csak elhallgattam. Csúfos dolog előttem az újvári történet, melynek kétségébűl és álmélkodásábúl úgy látom, hogy csak idő segítheti ki elménket; de mivel csak hajdú vólt a relator, — nem sokat épéthetni rajta.

Az hajdúvárosiak quártélya aránt légyen úgy a dolog, a mint Kegyelmed legjobbnak ítéli; tudom, Kegyelmed Károlyi úrnak írván, effectuálni fogja az Kegyelmed orderit Palocsai regimentje aránt, melynek megtartására, megszánván-bánván

*) Rákóczi titkos levéltárának lajstroma szerint, e levéltárának 154-ik fasciculusát a jelen leveleskönyv képezé. (Lásd a megelőző kötet 46. l.).

**) Miklós fiát, gr. Bercsényi Lászlót érti.

vétkeit Palocsai, nagy kedve vólna, — de arra Károlyi úrnak semmi választ nem adtam.

Nincs kétségem benne, hogy Kegyelmed előtt is hasonló gyakorlással sollicitálta Bottyán Fodor László ezere általjövetelit, melyre megvallom, magam is látom, hogy szükségünk vólna; mivel penig aztat az Dunának által való fagyása (mellyet az időnek keménségére nézve csaknem csalhatatlannak lenni praesupponálom) általjövetelit legjobban facilitálhatná: igen jó vólna, ha Kegyelmed valamely módot gondolna ennek effectuatiójában, az túlsók kedvetlensége és rémétése nélkűl; mellyekrűl mivel informatióm nincsen: eztet sem írhatom végső resolutióúl, hanem csak egyedűl aztat, — hogy leszek mindenkor, etc.

2.

7. Januarij, Munkács. Károlyi úrnak.

Kegyelmednek 3. Januarij datált levelét vettem; nem is csudálkozhatom a szegény rabjaink hihető felettébbvaló sanyargatásoktúl származott desperatiójokat, mellyet ugyan noha reménlem, hogy az Kegyelmed consolatoria írási hallasztatni fognak: azalatt is mindazonáltal szabadúlásokrúl eleget gondolkodom; de mivel az egyedűl Generális Hajszter szabadúlásátúl függ, — alig tudom feltalálni consolatiójoknak módját.

Az voluntírek hová lettenek? most sem tudom; megparancsoltam mindazonáltal, hogy az udvari kapitányom felkerestesse őket reiterált orderivel; ki is, tudom, bővebben fog írni Kegyelmednek az abák dolgárúl, mellyekbe a mint értettem, meg nem fogyatkozik Kegyelmed. Úgy reménlem, hogy már eddig a statutumokat is, egyéb Patakon subsequált dispositióinkkal már eddig vehette Kegyelmed.

Az váradi labanczoknak hozzánkvaló hajlandóságát valóban kedvessen értettem; nincs is kétségem benne, hogy Kegyelmed ezután is minden útakot fog elkövetni azokat reductiójokban, melytűl függ Váradnak kezünkhez való jutása.

Az Kegyelmed gondolkodását az prófontháznak erectiója iránt igen helyesnek ítélvén, aztat secundáltatni kívánom; bárcsak az dislocatió előtt tudtam vólna az Kegyelmed szán-

dékát az nevezett faluk iránt: az quártélytúl való exemptiójok immediate subsequált vólna, — noha így is azon leszek, hogy remediáltassék dolgok, az mennyiben quártélyos esett vólna reájok.

Az erdélyiek conscriptiójábúl eruált szolgáknak neveit az végre includálom Kegyelmednek, hogy azokat a régi mustrákkal confrontálván, az hadakbúl elszéledteket kitanúlhassuk, supponálván, hogy az Szakmárban és Ugocsában lévőknek nevei már eddig constálni fognak Kegyelmednél. Evvel pro curiositate includálom az Újvárban történt casusrúl való relatiót, mellyet Kegyelmedtűl ugyan visszavárom. Mivel az armistitiumrúl semmitsem hallani: arrúl semmitsem írhatok; hanem maradok, etc.

3.

9. Januarij, Munkács. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 6. irott levele közelebb-útat találván magának, aztat tegnapi napon vettem, mellyekbűl az ellenség Várad felé való szándékárúl informatiója szerint informál Kegyelmed; de megvallom, hogy mennyiben az időnek keménységét és hadainknak csuporton való létit considerálom, ennél is nagyobb mértékben bízván az Isten kegyelmességében: úgy tetszik, kívánható vólna szándékának continuatiója, csak az sok felé teendő lármának hírére ne szakgassa Kegyelmed az hadakat; akármit csináljon másutt: csak Várad miénk legyen, mely lesz minden kárunknak jutalma! De attúl tartok, hogy ez innen lármázván: amaz Abrug-Bánya felől fogja próbálni a bémenetelt; mellyek mivel mind praevideált dolgok, inhaereálok elébbeni dispositióimnak.

Steslét (Stössel) mindgyárt indítanám, hogyha mellettem vólna: de az erdélyiek dislocatiójára nézve Zemlín vármegyébe küldettem; egynéhány nap múlva véghezvivén munkáját, — ha későn nem lesz, elküldem.

Albuer emberét valóban bánom, mivel bíztató levelének czikkelyével felettébb felindította Kegyelmed az curiositást bennem; bár jőne mentűlhamarább: mivel actu fáradozok az oda való expeditióban, és azon levelekkel combinálván, a mellyeket ezelőtt harmadnappal Olaszországbúl vettem: én is mondhatom,hogy keveset gondolnék az armistitiummal!

4.

Munkács, 17. Januarij. Bercsényi úrnak.

Én is Kegyelmeddel egyetemben hálákat adok az Istennek, hogy már egyszer sok lármáskodások között oly közöl mentek a hadaink az ellenséghez, hogy meg is csíphették; mindazonáltal Bottyán relatiójára nézve látván az ellenségnek azon földön is és erősségekben való létét, nem bízhatok annyit Károlyi úr operatióihoz, mintha lehetne eztet is Antal úr operatióival előmozdítani, és ugyanezen alkalmatossággal Fodor László regimentit is valamely jó praetextussal általhozni; kire nézve jobbnak ítílném Antal urat, Károlyi menetelivel gustust csinálván, teljes ereivel Csalóköz felé ingerleni, mintsem Muraközbe: mivel operatiójának késedelmes hírivel semmitsem nyernénk, effectussához is nem sokat bízhatnánk, mivel se Károlyi, se Bottyán, az kiknek az budai, győri és több németséget zabolában kéne tartani, közöl a Dunához sokat nem múlathatnának; hogyha peniglen Antal úr jó módjával Csalóközben beférkezhetnék ki: tudja, hogy ha a Duna hertelen felbomlása következnék, ha nem lehetne-é manuteneálni azon nagy beneficiumú szigetet? melybe való bejövetelit megértvén Heister, kéntelen vólna csaknem egész armadástúl mozdúlni ellene, kivált ha Komárom várossa megvíteliben lehetne bizodalmunk; ha penig azon szigetet nem manuteneálhatunk is: Fodor László regimentje Újvárban becsúszván sub praetextu facilioris retiradae, Haister meneteli előtt kereshetne magának a lovas had elég útat a visszamenetelre. Bottyán is azalatt az Garam avagy Duna mellékén lévén az hadakkal, az Kegyelmed intentiója szerint impediálhatná a budai és esztergomi németnek megegyezését az többivel; úgy is reménlem, hogy mindezeket hamarjában tudtára adván Antalnak, még reáérkezhetnék.

Csajáginak az passusokon fetrengeni, igenis, nem egészséges, s máskínt is haszontalan; jobb lesz tehát ítíletem szerint az jövendő operatiókra nézve őtet is Murányaljára vinni, mintsem Gácsban, mivel innen Szepességet is hamarább éri, Breznó felé is könnyebben lármázhat, Gácsban penig elégséges lesz a praesidium.

Az mely okbúl Patakon jobbnak találtuk Limprechnek Újvárban való maradását: azt tovább is hasznosabbnak lenni ítélem, mivel Kassának úgyis egyéb nem kell — a praesidium és a commendans.

A postamestert Kegyelmedhez küldöm, hogy a posták dolgát véghezvívén, fizetésekrül való assignatiókat is adhassa ki.

5.

Januarij die 17. Munkács, Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed Pongrácz György által küldött levelébül látom, hogy elfelejtette magát egészen kibeszélni ittvaló létében; melyre nézve azon két punctumra is rövideden felelek, tudniillik : az vice-ispányság nem praejudicál az assesorságnak, csak az vármegye kára nélkül lehessen; Eötves Miklós is mind a két tisztet supportálhatja. E mellett én is elfelejtettem Kegyelmeddel beszélleni Teleki Mihály és Pápai János landor-fejérvári útjárúl, az kiket mivel legfeljebb két nap alatt innet le akarok küldeni: szükséges, hogy Kegyelmed az késérűekrűl dispositiót tégyen, egyszersmiud elvárván az Kegyelmed opinióját: mellyik úton reménlhetné nagyobb securitásokat? mivel igen könnyű szerrel nem mehetnek.

Ezen lévelemet elvégezvén, veszem az Kegyelmed 16. Januarij datált levelét, melyben indúlásának lehetőségérűl tudósítván, informál egyszersmind az commandók repartitiójárúl is, mellyeket igenis, mind helybenhagyom, a prófontház épétése modalitássán kívűl, sokkal könnyebbnek látván, hogyha pénzűl megalkusznak velek, minthogysem immunitáljam az quártélytúl, mely már elrendeltetett; s csak informáltassam: micsoda épűletért mennyiben alkudtanak? nem lesz fogyatkozás fizetésekben.

Szira Gergel híre már akkor is az asztalomon hevert, a mikor Kegyelmed itt vólt: de mivel akkor is csak hazugságnak véltem, elő sem akartam hozni; megválik, mi lesz ezután belőle? de úgy reménlem, hogy mind maga, mind híre a Dunában fog fagyni.

Ha az ellenség most a Sebes-Körösben fetreng: hogyha olly erővel nem vólna, az belényesi hadak eljövetele alkal-

matosságával tehetnének próbát rajta, melynek mindazonáltal lehetőségét az Kegyelmed ítéletire hagyom.

Tegnap vettem vala Bottyán levelit, hogy az beszterczei maradott lovas német a szenográdi postírungot kinyomta vala, melynek visszaverettetését minden prófontszekerei elnyerésével és 50 ember kárával e mai levelében adta tudtomra. A rosenbergi német is az tegnap vett levelek szerint még főtőzött a kastélyba, s csak elhiszem, ő is alkalmassínt prüszkölt a hidegtűl.

6.

20. Januarij, Munkács, 1709. Károlyi úrnak.

Noha ugyan hosszasnak látszott az Kegyelmed 19. Jan. írott levele, az mellyet ezen órában hozott hozzám Irínyi: mivel mindazonáltal az megtörtént dolgokon erőt nem vehetek, úgy látom, csak azt kell követnünk, az mi lehet, nem azt, a mit akarnánk; legyen mindazonáltal Kegyelmed azon minden tehetséggel, hogy Kún Istvánt magátúl el ne hagyja és mentűl felesebb számmal mehessen, mivel most is minémű levelét vettem Bottyánnak: pro informatione ímé megküldöm Kegyelmednek, melyből meg fogja Kegyelmed látni, hogy még azon erősséget prófuntírozásában is Kegyelmednek kell segíteni. Az mi az hajdúság elszéledését illeti: azt addigis tehetsége szerint hajtassa öszve Bagossi, és tartsa készen pro omni eventu rerum: mert ha most lehetett vólna azoknak az itt tett dispositiók szerint való felmenetele, nem annyira az bányavárosok ellen, mint Árvában, az kízsmárki passuson tétettem vólna operatiót velek, s a nélkűl csak sétáltatni fogjuk az ellenséget, melynek idébb való jöveteli valóba fellázasztotta a végeket, annyival is inkább, mivel Lubomirsky hadait contrahálván, négy ágyúval Iglóhoz szállott, melynek szándéka noha akkor bizonytalan vólt, és valóban nagy szeget ütett vala hadaink fejében: én mindazonáltal minden circumstantiákbúl úgy ítélem, hogy csak a németet akarta praeveniálni, hogy városiban quártélyt ne verjen.

Az Kassára rendelt hajdúságnak elküldése jól esett; de mivel újonnan is értem Bercsényi úr levelébűl, hogy Bagossinak egy tisztit sem találta otthonn, melyre nézve szükséges,

hogy Kegyelmed sürgettesse Csicseri küldését, ki is ha öszveszedi őket, szükséges hogy megszaporítsa azon praesidiumot.

Orosz Pálnak a Tisza-Duna közé való menetele hasznosabb lesz az ittvaló léténél, kihez képpest Kegyelmed magával elviheti; azalatt is penig Bagossinak csak directe vélem légyen correspondentiája. Meg fogja Kegyelmed tapasztalni, hogy Kegyelmednek nem szomorítására, de vígasztalására igyekezem, mivel másra nem magyarázhatom az Kegyelmed levelének utólsó czikkelyét, nem lévén semmi szándékom az commandók változtatásában. Újonnan is azért csak azon obtestálom Kegyelmedet, hogy mentűl több hadat vigyen magával.

Érthette Kegyelmed az előbbeni levelemből Teleki Mihály és Pápai Temesvár felé küldését is, kik is hólnap okvetetlenűl indúlni fognak innen és igyenyesen Debreczenben veszik innet útjokat; és mivel múlatások káros vólna: ha Kegyelmed elmenetele után is találnának odamenni, adjon oly dispositiót Bagossinak irántok, hogy késérűjek készen várja, s mehessenek arra, a merre Kegyelmed legalkalmatosabbnak fogja ítélni.

7.

Eadem et inde. Bercsényi úrnak.

Ezen órában micsoda levelét vettem Károlyi úrnak, a végre kívántam Kegyelmednek extractussát includálnom, hogy belőle bőven megláthassa tett dispositióinknak hátramaradását, mellyeknek mivel hertelen való remediumja nem találtatik: csak azt fogom válaszúl adni, hogy cselekedje a mi lehet, és vigye magával az Tisza-Duna közé Orosz Pált Szemere László helyett, ha peniglen ott is nem accommodálná magát, könnyű lesz azután Kegyelmednek hozzám küldeni; ezenkívűl parancsoltam aztat is, hogy sürgettesse az hajdúság öszveszedését: talám ezután is mutat Isten alkalmatosságot szándékunk végbenviteliben! Mellyet Kegyelmednek ex superabundanti is akartam tudtára adni.

8.

Munkács, 25. Januarij. Károlyi úrnak.

Noha tegnap estve vettem az Kegyelmed 20. datált levelit, mindazonáltal az előbbeni levelei szerint elhitetvén magammal az Kegyelmed megindúlását, s máskínt is újabb levelem

által is minap advân Kegyelmednek tudtára Teleki Mihály úr indúlását, kik is ezen levelemnél hamarább ott lesznek, nem vélem, hogy az késedelem remorát okozzon útjokban. Kegyelmed azért akármelyfelé késértesse őket, csak lehessen securitások; oly készülettel vélem hogy mentenek, hogy az makói útat sem fogják kerülni kívánni.

Megvallom, nem tudom magamban feltalálni az okát: mi okbúl resuscitálja Kegyelmed az máramarosi exulansok dolgát? az mellyeknek én az finalis és megváltozhatatlan resolutiót kiadtam az kimenetelrűl, de hihető, szokások szerint ott is, itt is egyszersmind instáltanak; de úgy látom, csak meg kell velek ösmertetni, mit tészen az parancsolat? melynek contemptussával ha mindannyi időt tőtettenek: magok okozhatják magokat ha hidegben kell járni, az midőn melegben mehettek vólna; én csak Teleki Mihálynak, Vas Dánielnek az felesége beteg vóltára nézve és a szász tanácsúrnak engedtem meg az bennmaradást. Az hírekrűl Kegyelmednek nem írok, mert megindúlását okvetetlenűl reménlem. *)

9.

Gróff Bercsényi úrnak, 26. Januarij.

Az Kegyelmed Bacskórúl írott levelére választ akarván adni: ezen órában veszem Kassárúl 24. datált levelét is; de hogy ennek válaszával az másikat el ne felejtsem: avval kívántam kezdeni ezen levelemet, melyben legnagyobb lévén az armistitium iránt való kérdés, arra directe nem felelhetek, mivel nem tudom, micsodás punctumokat kíván változtatni az ellenség? noha nincs kétségem benne, hogy azon vármegyéket fogja praetendálni, az mellyek elfoglalására igyekezék; melyre nézve nincs jobb ezen materiában, mint üdőtűl várni, és Károlyi progressusitúl, kinek 24. kelletett Debreczembűl megindúlni, és az Ugocsábúl s az Tisza mellett quártélozó hadakkal Poroszlónál conjungálni magát, el is hitettem bizonyossan magammal, hogy el nem múlatja, s úgy fordúlhat, hogy Isten szerencsénkre adja ezen mostani excursióját az ellenségnek, az mely

*) E 8 levelet Beniczky írta be; a következő két levél írása azonban bizonytalan, hogy kié? Pintéréhez hasonlít.

igenis, szerencsétlenebb az árvainál: mert megvallom, hogy négy zászlónak elvesztése, az hol csuporton marad az hajdú, nem eshetett kár nélkűl; csak elhitettem mindazonáltal magammal, hogy nagyobb az füsti az valóságnál. Nem is hitettem el magammal, hogy Bottyán annyira béhúnta vólna mind az két szemét, hogy vigyázatlanúl tanáltatott vólna; és így csak elhiszem, eligtatta láb alól az mi Újvárban vólt. Az Kegyelmed maga menetelének az confundált és cselédjét takarétó had közí nem annuálhatok; hanem igenis, jónak látom Andrási István Rozsnyóra való küldését. Az Lőcsére és Kézsmárkra rendelt lovas praesidium is nem szükséges, hogy már most szűkétse az városokot; de bezzeg jó vólna, ha felverhetní Babócsai a Szent-Miklóson maradt németet; ha kérdi Kegyelmed: cum quibus? viderit ipse; de nem supponálhatom, hogy sok légyen, s azt is, hogy Réteiék és Deák Ferencz eloszlását okozá az német jövetele, az kit nem az mi hadunk, de az ratio belli fog tartóztatni, ha Gácsot meg nem veszi, mellyet nem is féltem, ha benne van Csajági. Szécsént mindazonáltal nem mondom, hogy el ne foglalja: de nem subsistál benne, mert az Mátrának kell hajtani az körűllévő falukat; de megvallom azt is, hogy mivel szokásom az első héren keveset építeni, errűl sem írhatok még fundamentaliter.

Árva várát csak bíztatni kell; hiszem Istenemet: két hólnap alatt lesz is mód segétségében, penég, hogy oly resolutióval vannak, az mint eskövísekbűl kitetszik. Lubumirszkitűl, tovább is csak azt írom, hogy nem kell tartani: mert való ugyan, hogy barátságára nézve est filius fortunae, de ellensége senkinek sem lesz; mely opinióba confirmál Sinyavszkiné asszonyom levele, az mellyet tegnap vettem, s azt írja az asszonnak, hogy jól tudja, hogy ő nem oly nagy úr, hogy hadakozást indíthasson: de hadait azért tartja, hogy oltalmazhassa magát attúl, az ki bántani fogja. Urbán Czellernek tett izenet igenis, ebség; de evvel, elhiszem, hízelkedni kíván csak az németnek, az mellette lévő magyarok incselkedésébűl; jónak étélnem mindazonáltal lenni, ha az desertorok és az illyenek megszőnése iránt maga írna Kegyelmed néki; fogok én is irattatni az asszonynyal, kinek kijövetelét e jövő hétre reménlem.

Csudálom, Zaynak s Fervilnek hírét nem hallja Kegyelmed: holott Ordódi írja, hogy már vett ordelt, hogy az Branyicskához menjen; az két regement penég egyött vólt, Fervil az Hegyallyán van, s talán eddég fel is tanálta Kegyelmed őket.

Lengyelországban igen közelkednek az dolgok az dialogushoz, annyivalisinkább, mivel megírta nékiek az czár, hogy nem bánja akárki légyen királyjok, csak ellensége ne légyen az ország.

10.

Gróff Bercsényi úrnak. 29. Januarij 1709.

Valóban, én is mondhatnám most egyszer az ám-mondámot az Kegyelmed 26-ik írt levelére; de mivel már elfelejtettük: én sem azért hozom elűl, hogy eszünkben jusson, hanem reménlem, hogy ugyanazon nap írott levelemre nézve approbálni fogja Kegyelmed felvett szokásomot, hogy az első híren se nem erűlök, se nem szomorkodom, se az dispositiókba fundamentumúl nem veszem; hála Istennek, hogy rosszabbúl nem jártak balgatag s magok károkon ennyi hadakozás után is nem tanúló tiszteink: mivel kölömbön előjáró által megvizsgálták vólna az jövő ellenség számát, s nem mindgyárt futottak vólna az gyenge torupég (troup-ig) üzett előjáróra, s gondolkodtak vólna az szorosrúl is, az mellyen által kelletett jönnönk; — de mi haszna, mivel két extremitas van bennek: vagy vakmerő, vagy felettébb okos; kormányozza Isten eszeket, mivel általláttam, hogy ezeken nem segéthetünk!

Antal projectuma igen jó vólna, ha akkor lett vólna, az mikor kívántuk vala; de megvallom, nem írhetem fel elmémmel az mostani statusinkat considerálván, hogy approbálhatja Kegyelmed? Minap attúl tarta Kegyelmed, hogy progrediálván, Lengyelországtúl elszorét az ellenség: most már hat regimentet küldjönk által az Dunán, fele lovast, fele gyalogot; megszámlálhatja Kegyelmed, ki fogja itt őrzeni az várokot! Gondolhatjuk-é, hogy gyengeségünket látván az ellenség, Horvátország lármájáért itt félbenhagyja progressusit, avagy elébb rajtunk, azután rajtok fog feladni? tudván, az mint is Antal úr levelébűl látható, hogy ha, — kit Isten ne adjon, — rajtunk győzedelmet vészen: egyszeri fáradsággal Horvátorszá-

got is visszaveszi; azt nem remélhetjük penég, hogy azon had az jég bomlása előtt vissza is jöhessen. Az munitiónknak kivétetése várokbúl veszedelmes; s egyszóval jovallanám ezen projectumot ha még az Vág vólna lineánk: mert méltó vólna egy campania progressusit szerencséltetni érette; de mióta az Isten a tót lineára szorított: nincs mit szerencséltetnünk; több nyereségünk vólna azt visszanyerni, az mit ez idein vesztettünk, Horvátországnál; bár inkább tehát az csalóközi projectumrúl gondolkozzék Antal, s azután fenthagyván ennyihány falu határát: próbáljon a mit próbálhat horvát uraimékon.

Fodor óberstlajtnandját alég ételem érdemesnek lenni az regementre: mert az esztergomi ostromon is roszúl viselte magát, a szeredin is nem nagy dícséretet hallottam felűle, s csak egy kevessí hagyja Kegyelmed in suspenso: maga is, reménlem, mást recommendál helyette, mivel hihető, csak Fodor kíván megválni tőle, kinek Domonkos halálával talán lehet az brigadírosságot resolválni, noha megvallom, most is csak paticarius-ábrázat előttem! Fekete István is épen nem érdemel commendansságot a gratia-kérésért. Szekerest kár vólna mezőbűl várba rekeszteni.

Magam is nem gondolkodtam kölömbön, hanem, hogy az pataki discursusunk szerént, az mely akkor az országnak is tetszett, az had szedje az pénzt, de penes assignationes, s adja ki az tiszteknek az vármegye: mely helységre mi esett? az mellyektűl ezek contra-quietantiát vegyenek, s a nélkűl quietantia se stáljon.

Az intercipiált német levelet Babócsainak küldje Kegyelmed: talán magának is lesz kedve azon kevís német felverésére, mivel az városok praesideálva lévén, nem félthetem Szepest.

Károlyinak azólta is vettem levelét, melybűl reménlem, már eddigis lehet Kegyelmednek híre indúlásárúl, és per consequens azonnal vehet magának jó és plausibilis alkalmatosságot az visszajövetelre, annyivalisinkább, mivel Sinyavszkiné asszonyom hólnap okvetetlenűl megindúl Szkólyáról errefelé, s naponkínt nagyobb conjecturák nyilatkoztatnak Lengyelországbúl, az mellyekbűl valóságos reménségünk lehet s szök-

séges az conferentia, melyre midőn Kegyelmedet inpatienter várom, maradok, — etc.

11.

Munkács, 12. Februarij 1709. Bagosi Pál Generálisnak.

Nem tudjuk, hol késhetett az Kegyelmed 4. Februarij írott levele, mellyet ezen órában vettünk, az beszterczei ellenség motusának hírével együtt; de mivel azótátúl fogvást annak semmi confirmatióját nem értettük: reméljük, hogy ezen lármáskodás is hasonló lesz a többihez, mellyek alkalmatosságával, úgy véljük, inkább csak élést hajtogat magának, mintsem valami operatiók folytatásához kezdenének, noha ugyan éppen ezen órában vettem én is Szent-Iványi levelét, melynek acclusájábúl láttatik confirmáltatni az maros-vásárhelyi németnek az beszterczeivel való conjunctiója és Retteghez való szállása; mindenfelé való menetelit hirdeti. Kegyelmed azért kiadott orderei szerint legyen mindenütt jó vigyázásban, — nem kételkedvén, hogy mindeneket el fog Kegyelmed követni, az mellyekre reáérkezhetik.

Mihelyen Újvárosi és Sicsei az Kegyelmed elébbeni regimentje-féle bataliumokkal Kassára béérkeznek: az Károlyi úr bataliumja azonnal vissza fog küldettetni, — de az odavaló conjuncturák nem engedik elébb kiküldéseket.

Nem kétljük, vehette Kegyelmed Kűvár prófontírozása iránt való parancsolatunkat is, melyrűl ugyan noha az elébbeni Kegyelmed levelébűl látjuk, hogy elegedendő dispositiót is tett, melynek sürgetésében és effectuáltatásában szükségesnek ítíljük tovább is hogy munkálódjék Kegyelmed; úgy az kiszállított abákrúl is tegyen oly dispositiót, hogy az ellenség idestova való lármáskodásával el ne téveledjék.

Közönséges relatióbúl esett értésünkre, hogy az ellenség az dézsi aknákot parasztemberek által míveltetvén, széltiben engedi kihordatni az sót, az melybűl eddigis az máramarosi aknáknak jövedelminek nem csekély fogyatkozása történt, és ezen communicatio által nem kevés alkalmatosság adatik az kímségnek folytatásában. Kegyelmed azért, az mennyiben azon kereskedők az Kegyelmed commandója alatt való szélekben folytatják kereskedéseket: impediálja űket és tilalmát is publicáltassa.

12.

Ungvár, 13. Februarij 1709. Károlyi úrnak.

Minekutánna tegnap vettem vólna Ilosvay által az Kegyelmed levelét: láttam aztat is, az mellyet Kegyelmed azután írt Bercsényi úrnak, s meg kell vallanom, hogy nem kevés hátramaradásunkra esnek az Kegyelmed feltett szándékának ily jeles gátoltatási, mellyeket jólehet nagyrésziben általláttuk vala Munkácson is: de mindazok felett valóknak látom az havaknak nagyságát, az mellyek miatt könnyen elhitettem magammal, az maga hírével való próbának nehéz successusát; melyre nézve rövideden írom Kegyelmednek, hogy az ellenség mivel nemcsak Liptót, de Szepesnek is nagyobb részét elfoglalta: minden szándékát és tehetségét arra fordítsa, hogy aztat vagy revocálja, vagy visszaverje, oly próbák és modalitásokkal, az mint legalkalmatosabban fogja találni az odavaló conjuncturák szerint, — mert az fölső vármegyéknek nem kevés bizodalmok lévén az Kegyelmed felmeneteliben: ha megtorpadását hallják, és másfelől az ellenség elébbjövetelit látják, tartható, hogy desperatio ne kövesse az megcsüggedezéseket, mivel már is veszem ez iránt való leveleket. Bezzeg megesnék, ha az feljebbnevezett vármegye cedálásával succedálna az armistitium! Az próbának modalitássárúl okoskodni késő: hanem az mint és az hol meglehet, ott legyen; csak azt fontolja meg Kegyelmed, hogy ettűl függ mind az armistitium, mind az confusióban eredett hadakozásunk folytatása. Lehetetlennek ítílem, hogy valamihez ne kezdjen mindennyi difficultások között is, mellyeken, reméllem, általsegíti Isten Kegyelmedet, csak kezdjen az munkához!

13.

Pápai János úrnak. Ungvár, die 15. Februarij 1709.

Pápai Gáspár hívünk elbocsáttatása alkalmatosságával nem lévén alkalmatosságom ezen levelem irattatására: szükségesnek láttam lenni expressus emberem által tudtára adni Kegyelmednek, hogy mivel Szulimán csauz expeditiójábúl általláttam, hogy már az nandor-fejírvári basának az Portátúl újabb parancsolatja vagyon az velem való negociatióra: nem

vélem, hogy Kegyelmednek ideje lehessen Velenczében való menetelire; és mivel azóta is esett értésünkre az pápának az császárral való megalkuvása: nem ítílhetem oly könnyűnek lenni azon negociatiót, hogy annak reménségében emennek hátramaradását kívánnánk. Melyre nézve Kegyelmed ugyan mentűlhamarább expressusa által tudósítsa Turnót: de maga el ne menjen, hacsak oly conjunctura nem adatik, hogy az török negociatiót elébb véghezviheti, és azután amarra is időt nyer magának; az plenipotentiákot és instructiókat azalatt is mindazonáltal megküldheti néki, és levele által bőven informálja mindazokrúl, az mellyek az Kegyelmed particularis instructiójában vóltanak.

Az atramentum sympathicummal ezután élni fogok.

14.

Munkács, 19. Februarij. Generális Bagosi Pálnak.

Decima quinta Februarij írott levelét Kegyelmednek ezen órában vettem, az mely által az ellenség motusárúl informál; mivel penig ezen levelemben sem írhatok többet annál, az mit az utósó levelemben írtam, s azalatt is igen kedvesen értettem az Kegyelmed tehetsége szerint való serínkedését: nincs is kétségem benne, hogy Kegyelmed ezután is mindeneket el fog követni, az mellyeket lehetőnek lát erejéhez képest, nyughatatlankodván az ellenség körűl, az kinek ezen kemény idő is alkalmas ellensége lészen; az hamis lárma-csináló katonát penig, ha az törvény úgy hozza, exequáltassa Kegyelmed.

15.

Munkács, 21. Februarij. Vay Ádámnak.

Az Kegyelmed 17. írott levelét vettem, s noha ugyan írja Kegyelmed, hogy az ottan való lármázások megszűntenek Máramaros körűl: azok az Körösökre transferáltattanak; mert az ellenség minden erejét contrahálván, gondolom, már eddig be is vette Váradra az élést.

Az mi az vármegye panaszszát illeti: valóban megúntam sok haszontalan búsításokat, és együgyűségektűl származott rövidségeket; ha az vármegye nevével nem foly-

tatnák: a tiszteket büntetettetném meg, sokfelé csapdozó s mindenütt hizelkedő, sokat ígírő s mindeneket panaszló importunitásokért; kerestesse fel azért Kegyelmed közöttök protocolomokban parancsolatimat, s azoknak effectuálását munkálódja.

Kegyelmed elmenetele után valóban sűrün gyün hozzám az panasz mind máramarosi, mind magyarországi emberektül, hogy üressen bocsátják vissza az szálakot, s pénzekért sem adnak sót: mert az tisztek másokkal czimborálván, kereskednek véle; tudom ugyan ebben mi lehet az mentségek: de ugyan csak szükséges, hogy Kegyelmed ezeket comperta rei veritate remediálja; s mindezek eltávoztatására semmit olly igazságosnak nem látnék lenni, mintha mindazokkal az kik az aknán concurrálnak, czédulát vonattatnának numerusokkal, és a ki hányadiknak találtatnék, rendi szerént venné az sót.

Ezen bocskai udvarbíró levelét a végre kívántam Kegyelmednek includálni, hogy az restantiák okárúl informálhasson.

16.

Munkács, 22. Februarij 1709. Generális Bagosinak.

Az Kegyelmed 18. irott levelébül valamint kedvesen értettem az sólyomküi commendánsnak szép resolutióját: úgy nem kevés bosszonkodással értem Öttvös Miklósnak rendetlen cselekedetit, és abbúl származott fogyatkozásit az hadaknak, mellyeknek hamarább való eltávoztatását nem látom, mintha Kegyelmed maga provideál onnan az hol talál, quietantiákot adattatván azoknak az kiktül veszen: fog Öttvös Miklós tartozni azoknak megfizetésével, sőt ha valamely rendetlenségek történnének is az exactio alkalmatosságával: ha máskínt nem, jószágábúl fogom megfizettetni.

Valóban rosszúl esett Sennyei uram cselekedeti az hadak elhagyása iránt, kiknek veszedelmek számadásában fog állani. Az hadak öszvegyüjtésében penig nincs kétségem, hogy serínkedni fog Kegyelmed, úgy azokban is, a mellyeket erejéhez képest az ellenség ellen fog véghezvihetni.

17.

Munkács, 23. Februarij. Bagosi Pálnak.

Tegnapi napon egy rendbéli levelére Kegyelmednek választ advân, csakhamar érkezík utána adjutantja is újabb levelével.

Az belényes-vidéki szolgabírót tartsa Kegyelmed arestom alatt, és mihent ezen lármáskodások szűnnek, revideáltatom dolgát az vármegyével.

Szűcs János hírének még hitelt nem adhatok, mivel lehetetlennek tartom, hogy eddig meg nem bűzlötték vólna Kecskeméten azon hírt, a honnan éppen semmitsem írnak felőle, s ezenkivűl is az pusztákon való útozást nem igen engedhette meg az időnek keménsége. Előbbeni leveleimben már megírtam vala Kegyelmednek: mi okbúl nem lehet oly sietséggel küldeni Károlyi bataliumját, kivált mivel csak száztizenhárom magával érkezett vala bé Újvárosi, mellyért ugyan meg is parancsoltam, hogy vasra verjék.

Az debreczeniek csudálom, hogy resolutiót kérnek tűllem, az mellyet régen kiadtam nékiek, s nincs azon város megmaradásának jobb módja az futásnál; mert ha otthonn találja, s az templom körűl magát bésánczolja: megfizetik otthonnmaradásoknak az árát, s akkor is porrá tétettetik városok, mivel az ellenséget ott szenyvędni nem lehet; ha penig az népit otthonn nem találja, s resolutiójokat megtudja: feléjek sem megy. Hiszem megmutatta az januariusban is Debreczen várossa, hogy az hó hátán is tud várost építeni; melyre nézve csak készűljenek, Kegyelmed is tégyen oly dispositiót, hogy futásokban securitások lehessen. Minden bolond lármára meg ne indúljanak, s úgy is van tudtomra, hogy limitált vólt még ez nyáron száz szekeret Károlyi uram az szegénység számára, mellyekrűl provideáljon Öttvös Miklós, s tartassanak mindenek készen, — noha nem hiszem, hogy késsék ezen ellenség, se hogy Debreczen felé vegye utját, az vizek áradásit megsajdítván. Az Kegyelmed Sólyomkű iránt tett dispositiót és azok által is mutatott hazafiúságát nagy kedvesen vettem, a minthogy költségének refusiójárúl is securus lehet.

Nem kétlem, vagyon Kegyelmednek tudtára, hogy az öcscse Bagosi László az császár szolgálatját resignálván, Nandor-Fejírvárra érkezett; melyre nézve szükségesnek ítílem, hogy bátorságos kigyövetele iránt correspondeáljon Kegyelmed vélle, és az Draguly ezerét, melly is Szabolcs vármegyében quártélyozik, vegye magához: mivel még az óbersterek meg nem gyógyúlása miatt az ezerhez nem mehet.

18.

Munkács, 24. Februarij. Gróf Bercsényi úrnak.

Harmadnaptúl fogvást az fagy és olvadás s az vizek árja s apadása kétségben tartván elmémet az Kegyelmed eljövetele felől: Kegyelmednek két rendbéli levelei válasz nélkűl maradának, kivált mivel azonkívűl is olly ellenkező híreket olvastam az inclusákban, mellyeknek egyáltaljában hitelt nem adhattam; a mint is csak az árvizeknek tulajdoníthatom, hogy azótátúl fogvást semmi híreket nem vehettem. Leginkább az Erdély felől okozott lármák adnak ösztönt az írásra: mivel mivel tegnapelőtt vetten Bagosi levelét, melyben írja az ellenségnek Sólyomkűhöz való érkezését, s azon commendánsnak szép resolutióját s magaviselését adja tudtomra, — nincs is kétségem benne, hogy eddig Váradhoz érkezett, — és egyszersmind Szűcs János hírérűl is informál, hogy tudniillik Szegedhez érkezett vólna az eddig Péter-Váradja körűl quártélyozó németség. Mindezeket midőn eddig irattatnám: vettem az Kegyelmed tegnap írott levelét, melybűl késedelmének okát megértettem; itten Sinyavszkiné asszonyom is ugyanazon okbúl tartózkodik, mindazonáltal az való, hogy mihent indúlhat, indúl: de az étczakai esső nem hitethetem el magammal, hogy megengedje oly hertelen való útazását. Hogy már azért az Kegyelmed inclusáinak válaszszára térjek: legfundamentalisabb hír előttem az Tápéhoz érkezett német dolga, ki is, úgy látom, hogy conjungálván magát az Váradhoz gyűlekező ellenséggel, meglátogatja Debreczent; melyre nézve, már látván, mit bízhatunk Károlyi úr próbájához: nem tudom, nem jobb vólna-é, véghezvivén az prófontérozást, még eloszlása előtt viszzahozni az hadat? kivált ha ezen includált exament confrontáljuk az hírekkel; s máskínt is, hogyha Károlyi

mindazokat véghezvitte az mellyekrűl ír: bizonyára több hasznát vettük felmenetelinek két regiment német lecsapásánál; mindezek között mindazonáltal, igenis, csak az időtűl kell reménségünknek lenni, s azt cselekednünk, az mi lehet. Mindezekrűl penig továbbvaló beszédemet hagyván az Kegyelmed ide való gyövetelire, melynek nagyobb lehetőségét látom az Krajnyák felé, mintsem az laposra: mivel maga is jól tudja Kegyelmed, hogy mindeddig inkább mind lengyel tanács vólt discursusunk. Kívánom is, hozza Isten szerencsésen Kegyelmedet!

19.

Die 24. Februarij 1709.

Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Orosz Pál Generális-Fűstrázsamester hívünknek ezen orderünk szerint intimáltatik.

Hazánk szükséges szolgálatja úgy hozván magával, ezen orderünket vévén: mentűlhamarább siessen Diószegre, a holott is lovas és gyalog hadaink commandóját Nemzetes és Vitézlő Vay László brigadéros hívünknek adott parancsolatunk szerint kezéhez vévén, Tekintetes Nemzetes és Vitézlő, Istenben elnyugodt Bagosi Pál Generális-Fűstrázsamesternek Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor Generális-Campi-Marsallus hívünktűl adatott ordereket is resignáltassa, mellyek szerint dolgait annyiba folytassa, az mennyiben azótátúl fogvást történt conjuncturák változási megengedik, legkiváltképpen vigyázván az ellenség motusira, az kinek mivel olly erővel nincsen hogy resistálhasson: minden motusira úgy vigyázzon, hogy az földnépit sehol otthonn ne lephesse, kivált Debreczen várossát, mely felé hogyha az ellenség venné útját: az városnépét idején praemoneálja, és otthonnmaradásokat semmi úttal-móddal meg ne engedje: de viszontan secutássokrúl is úgy provideáljon, hogy az szegénység az kóborlók által meg ne károsíttassék. És mivel az Sár-réti felől is bizonyosszámú ellenségnek nyomulása hallatik: Szűcs János kapitány hívünkkel az correspondentiát oly szorgalmatosan folytassa, hogy bennünket annak valóságárúl informálhasson. Mivel peniglen az hadadi magazinum is az ellenségtűl periclitáltathatik: azon helységet is oly tiszttel és praesidiummal

muniáltassa, hogy megtartásában bizonyosak lehessünk; azalatt penig, mivel Kűvárnak prófontírozása Szent-Iványi János colonellus hívünknek committáltatott: annak effectuáltatását is szorgalmaztassa, és egyszóval szolgálatunkat és hazájához való szeretetit maga előtt viselvén, az ellenség ellen való operatióiban, nyughatatlankoztatásiban és portáztatásiban semminek elmúlatója ne légyen, az mellyet erejéhez képest lehetőnek lát lenni, — feljebbemlített Generális Károlyi Sándor uram odaérkezéséig.

20.

Munkács, 8. Martij. Károlyi úrnak. 1709.

Noha Patárúl és Hevesrűl írott levelét Kegyelmednek csak tegnapi napon vettem: mivel mindazonáltal az Kegyelmed elébbeni levelébűl értettem az Kegyelmed megtérésének helyes okait, reméllem, Károlyban való érkezése alkalmatosságával vehette Kegyelmed minap írott levelemet, s érthette Bercsényi uram levelébűl: mennyire approbáltam az Kegyelmed a végre való lesietését és intentióját, hogy az ellenséget kin szoríthassa; de az mint Vay László levelébűl látom annak visszatérését, ennek is csak az hűlt nyomára érkezhetett vólna Kegyelmed. Melyre nézve már az szerencsétlenség így hozván magával, hogy Váradhoz való reménségünk is füstben mene: legalább minden tehetségünkkel legyünk azon, hogy minekelőtte ez ellenség tábort üthessen, Újvár szükségérűl provideáljon; mert külömben az vizek impediálván az Kegyelmed helyes dispositióinak effectuálását: félő, hogy bé ne teljék az Kegyelmed minapi jövendölése. Melyre nézve Kegyelmed az hadak dolgait és újonnan következendő dispositióit mentűlhamarább lehet jó rendben hozván, szükséges, hogy Egerhez visszatérjen; és mivel az commissariatusságnak régen meg vala parancsolva, hogy azon környékben készíttettessék el az Újvárban viendő provisio: az midőn az vizek miatt alkalmatosságát látja, annak bevitelén minden úton-módon mesterkedjék, azt effectuálja is, kivált az midőn Kegyelmed maga is látja, hogy hazájának ennél nagyobb szolgálatot nem tehet, s én is ezen nagy importantiájú állapotot kiváltképpen való bizodalomtúl viseltetvén committálom Kegyelmednek.

Szegény Bagosi halála interveniálván, az gyalogság rendbenvételére és az iránt teendő Kegyelmed dispositióinak effectuálására nem vélem Szent-Iványinál alkalmatosabb személyt találjon; de mivel tudom, hogy az Kegyelmed absentiájában ű az commandót nem folytathatja, elvárom az Kegyelmed opinióját: mellyik Generálist küldjem az Kegyelmed commandója alá?

Mivel tegnapelőtt rövid betegsége után Generális Gróff Pekri Lőrincz belső tanácsúr hívünk ez világbúl kimúlt: regimentje vacantiában lévén, elvárom az Kegyelmed candidatióját az colonellus iránt. *)

21.

Munkács, 9. Martij. Instructio pro Egregio Jacobo Kray.

1. Mivel útjának legfőbb czélja az Danczkán szükségünkre erogált subsidialis summánkrúl való computus: annakokáért minden hátramaradás nélkül útját Szkólya felé continuálja, hogy des Alleurs és Bonak jelenlétiben egy fáradsággal nemcsak az Bonak urammal való computust elvégezhesse, de a méltóságos belzai palatinával complanálja azon difficultásokat, az mellyek az tüle erogált summák exolutióikban találkozhatnának; ugyanazon végre kivévén archivumunkbúl minden szükséges instrumentumokat, az mellyek előtte úgyis jól constálnak, hagyván dexteritására és hűségére mindazoknak .elaboratióját, az mellyek ezen materiában occurrálhatnak.

2. Dolgait azért ekképpen elvégezvén Szkólyán, vegye útját levelünk mellett Jaraszlóra, és azon jószágunk administratorát Nemzetes Vitézlő Missuna Mihályt megtalálván, mivel az jószágok conscriptiójában melléje adjungáltatik commissariusúl: aztat az adjungált modalitás szerint conscribálják, szorgalmatos gondja lévén ezen alkalmatossággal, hogy a sokszor említett jószágnak mindennémű beneficiumát kéz alatt úgy kitanúlja, hogy előttünk relatiót tehessen nemcsak az mostani statussirúl, de arrúl is, miképpen lehessen jövedelmünket szaporítani? És mivel

*) Eddig Pongrácz Gy. udv. titkár kezeírása, a 11. sz.-tól kezdve.

3. Az miúta azon jószág az királynétúl resignáltatott, az jövedelmünknek dispositiónk szerint kölletett administráltatni: subsequenter számot végyen Missuna jelenlétiben azoktúl, a kik magokat perceptióban immitálták; a mit penig maga Missuna percipiált és erogált vólna, azoknak extractussát kiadott parancsolatunk szerint kezéhez vévén, hozza el magával; ott mindazonáltal azon extractusok discussiójában ne tétesse magát immittálni, hanem per discursus és kéz alatt informáltassa magát az difficultásokrúl az mellyek találkoznának, végérejárván ahhoz tudó emberektűl: micsoda mód observáltatik Lengyelországban az ollyan rendő szolgák számadásiban?

4. Esett értésünkre az is, hogy miúta az feljebbemlített Missuna azon jószág administratióját kezéhez vette, az arendatorokkal formalis contractusokat nem ineált, hanem kivelkivel pro lubitu administráltatván az árendák jövedelmét, megelégedett számadásokkal; melynek valóságát jól megexaminálja, és az mennyiben lehet végérejárja: mennyi kárunk következhetett ezen negligentia avagy tudatlanság miatt?

5. Szándékunkban lévén az is, hogy az Viszocskán lévő faház helyett kőépületet tétettessünk: diligenter investigálja az épülethez való facilitatiókat, materialék megszerzésének modalitását s mesteremberekre teendő költséget, és azok megszerzésének módját; azalatt is penig,

6. Mivel kedves atyánkfia Ilyvóban való jövetelit naponkínt reméljetjük: hogyha annak közelétését hallaná, itt minden dolgait félretévén, maga menjen azon városban, és számára alkalmatos szállásokat fogadjon, megalkuván esztendőnkínt szállásokért, magát mindenekrűl informáltassa: mi móddal lehet ottan való subsistentiája? praeter-propter projectumokat formálván: mivel lehessen az jaraszlói jószágunkbúl avagy innen is Magyarországbúl maga és udvara intertentiójára succurrálni? pénzen honnan, mit, mi áron szerzeni? — és bennünket mindezekrűl exacte informáljon.

7. Hogyha penig mindezekbűl könnyöbbnek ítélné valamely ottan közöl lévő jószág árendában vítelivel könnyöbbíteni az pénzbéli költséget: ollyatén jószágnak keresésit, commoditásinak megvizsgálásit és arendatiójárúl való projectumát

kiváltképpen való dexteritására bízzuk; légyen mindazonáltal reflexióval arra is, hogy mivel az eladásnak kedvéért borainkat Ilyvóban akarjuk szállítani: ollyan házat fogadjon, a kinek három-négyszáz hordóra való pinczéje is lehessen; avagy ha ottan nem lehetne: más helyütt az városban szerezzen jó alkalmatosságot, mivel Jaraszló nyitott hely lévén, borainknak annyira-való securitást nem ígérhetjük.

8. Mivel peniglen udvarunk számára feles angliai posztóra vagyon szükségem, melynek specificatiója annectáltatik: az feljebbemlített borokért mindazokat megszerezze egyéb vásárlásokkal együtt, melynek specificatiója adjungáltatik; mivel penig bizonyosszámú eladó mázsa rezünk is találtatik ittvaló várunkban: hogyha kereskedőket talál, annak árárúl is conveniáljon mentül jutalmassabban lehet, — hasonlóképpen valamely jó vastag skárlátot is egy véggel vegyen számunkra.

(NB. ad punctum 8. Lengyelországbúl hozatandó portékának specificatiója.

1. Egy egész hermelín-bélés, avagy ha egészlen nem találtatnék: annyi torok vítettessék, a mennyi megcsinálására elég.

2. A nemes compania számára keressen kék, fele selyem, fele szőr, török avagy másféle materiát, azt mindazonáltal parancsolatunk nélkül mindgyárt meg ne vegye, hanem calculálja: hány singbűl telik ki egy pánczér-ing? és annak arany-csipkével való megkörnyékeztetése mennyire megyen? Az árárúl tudósítson, reflexiót tévén, hogy száz emberre való légyen.

3. Három vég szürke, fejérétetlen kanabács-gyócsot.

4. Sagrín nevű olasz materiát, egy véggel.

5. Angliai kamelotot, kéket, egy véggel.)

9. Hogyha a lengyel király közölgetni találna: jövetelét azonnal adja tudtunkra, és az mellette lévő Herbe névő franczia secretariusunkat requirálja, hogy jószágunkra protectiót extrahálja.

10. Tudván penig bizonyossan aztat is, hogy Korniak jószága, a ki Jaraszló körül vagyon, eladó légyen, de a mint informáltatunk, mivel az capitalissa mostani időkhez képpest főlettébb is nagy: consultálja mind mélt. Szinyavszkiné asszonyomat, mind más oeconomiához tudó böcsületes embereket, és

ha hasznát látja, légyen azon, hogy megárendálhassa; errűl mindazonáltal praevie még bennünket informálja.

11. A mely vásárlásokat peniglen találna venni: azokat immediate be is küldje, úgy hasonlóképpen az Varsaván hagyott posztók és fegyvernek is beszállíttatását urgeálja Bonak uramnál és feljebbemlített mélt. asszonynál; és megvizsgálja aztat is, hova löttenek azon székek és holmi mobilék, az mellyek Danczkárúl hajón hozattattanak? mivel ide csak egy része érkezett, s a többi úgy véljük, Szkólyán maradott? azokat mindazonáltal ideszállítani nem szükséges, hanem csak azon légyen, hogy a hol vannak, jól conserváltassanak.

12. Mivel úgy jut eszünkben, hogy az aranybárány megvitelére rendelt tizenkétezer tallér is comprehendáltatott Bonak uramtúl acceptált summában: annak megfizetését is, légyen azon, hogy assummáltassa Bonak urammal, mivel már aztat alkalmas ideje hogy Kökényesdivel kézhez vétettük, az capitalistúl interes fizetése nagy kárunkban forog.

13. Tudtára légyen penig, hogy az mely difficultások az jaraszlói jószágban interveniáltanak az királyné részérűl: azok az mélt. Sinyavszkiné asszonynak itten tűlünk ekképpen resolváltattanak, hogy tudniillik 1. Azon jószágnak jövedelmei mindaddig az királyné részére cedáljanak, még az capitalis le nem tétetett Párisban, abbúl mindazonáltal tartozzék kifizetni az fundatiókat és más egyéb onussit. 2. Az jobbágyoknál haereáló restantiát cassáltasson, és csak az két esztendőtűl fogvást fizettessenek ki azoktúl, a kiktűl lehet. 3. Az Jaraszlóban lévő gabonás házak mivel az inventariumot ingrediálták, cedáljanak az mi részünkre.

14. Mivel penig értésünkre esett, hogy azon jószágban lévő rozsra valamely árusok találtattak, és ugyanazon gabonát, a mint maga Missuna írta, csak 3 lengyel frton kérik vékáját, de minthogy a sokszor említett palatina occonomussa levelébűl értjük, hogy az gabona most is 4 lengyel frton kél Ilyvóban: Missunának megparancsoltuk, hogy oly csekély áron el ne adja; szorgalmatos gondja lészen azért, hogy a sokszor említett gabona eladásában jó vigyázással légyen, s ott tudniillik mentűl jutalmassabban lehet, adattassék el.

15. Minthogy az elmúlt esztendőben 24. Januarij az mél-

tóságos belzai palatinának írott levelünkben kértük vala az asszonyt, hogy az jaraszlói jószágbúl Raczovsky kezéhez egy oly falut resignáltasson, az mely neki 350 rh. frt. jövedelmet behozzon, mindaddig míglen 3000 rhénes forintokrúl nem contentáljuk, úgy halljuk peniglen, hogy azon summában az feljebbemlített palatinusnétúl néki két falu resignáltatott, az mellyeket zsidóknak árendában bocsátván, az feljebbemlített interesnél többet vészen; melyre nézve azon légyen, hogy az feljebbemlített 3000 frtot letévén néki, azon faluk applicáltassanak a jószághoz, melly intentiónkat praevie declarálja a méltóságos palatinának.*)

22.

Munkács, 13. Martij. Domino Palatino Belzensi.

Literas Excellentiae Vestrae Tarnoviae de 23. datas elapsi mensis reciproco fraternae sinceritatis affectu percepi, et quamvis pro bono utriusque Regni summe proficuum esse credidissem meum cum Excellentia Vestra colloquium: non diffiteor tam ex circumstantiis conjuncturarum, quam ex relationibus Dominae Palatinae me facile agnovisse ea Excellentiae Vestrae curarum circa Rempublicam versantium mole obrui, quae consolatione hanc mihi admittere nequeunt; summas interea tamen etiam Excellentiae Vestrae repono gratias, quod negociorum meorum curam gerere non intermisit, sed inimicitias Domini supremi castrorum Regni metatoris avertere intenderit; sed siquidem de ejus intentionibus nullam novam informationem habere potui ab Excellentiae Vestra, erga ipsum hostiliter in Polonia agere quidem Excellentiae Vestrae fraterna requisitione inductus facile intermittam, Generalibus commandantibus tamen exercituum meorum eos dedi ordines, ut quamprimum limites Regni Hungariae venerit cum exercitu suo, eo facto invadatur, siquidem jam publica quoque novalia confirmant eius Imperatori adhaesionem; quae quia contra intentionem Excellentiae Vestrae facta sunt, spero me omnem ab Excellentia Vestra contra ipsum habiturum assistentiam; novi enim quam optimas rigorosas Reipublicae superinde conditas constitutiones, quae Generalibus aut Supremis Ducibus Regni summam in eos adtribuunt

*) Eddig Beniczky Gáspár kezeírása.

authoritatem, qui exercitus ad proprios usus conducere praesumunt, et tanto magis, qui bonam Regnorum vicinitatem et harmoniam turbare nituntur; et si prudenti suo ingenio circumstantias rerum perpenderit, facile mihi persvadeo Excellentiam Vestram animadversuram minime convenire interessis Reipublicae in perditionem Libertatis Hungaricae cooperari, et etiam si nulla inter nos intercederet amicitiae et affectus necessitudo, tam Respublica, quam et ego in eadem colligatione cum sua Czarea Majestate existentes, ad conservanda amicitiae et vicinitatis jura mutuo vinculo adstricti sumus; et his quoque non consideratis, quae sana ratio permittet, egressum militiae Regno permittere, quod illa pro defensione Libertatis suae summae indiget: quapropter iterumque rogatam habeo Excellentiam Vestram, ut in intentionibus ejus inpediendis authoritate sua Supremi Ducis et Reipublicae colligatae negocia moderantis uti velit, ne in confiniis latrociniis intranti populo ansa detur, novis irritationibus contra collimitaneos Palatinatus, et nobilitatem furrentis et disciplinae habenas ignorantis populi praedantis libidine; alioquin etiam mihi quoque daretur occasio coram sua Czarea Majestate repraesentandi eidem confoederatam Rempublicamin inimitias contra me molitas tollerare, qui hactenus nihil ita cordi habui, quam felicitati Reipublicae Gentisque eadem libertate unitae prosperitati invigilare, — continuata affectus sinceritate permanens.

23.

Munkács, 13. Martij. Károlyi úrnak.

Alkalmas időtűl fogvást már Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, most érkezék az Kegyelmed 9. Martij irott levele; és mivel reméllem, eddig vehette Kegyelmed egynéhány rendbeli leveleimet, az mellyekben egynéhány punctumra való válaszszát előre feltalálja; melyre nézve csak azokra térek, a mellyek még válasz nélkűl vólnának. És mivel reméllem, hogy az Kegyelmed leérkezésével mindeneket az elébbeni rendben fog hozni: magokban eligazodnak az sok fogyatkozások, az mennyiben az lehetőség megengedi, mely ellen én sem tehetek

Az Kegyelmed bataliumja azonnal vissza fog menni, mihelyest Andrásié és Urbáné (az kiknek már orderek van) bémennek Kassára.

Csudállom, mégeddig hogy nem hallotta Kegyelmed Szent-Iványi próbájának hírét, mely is mivel még csak oldalhírűl jött hozzám: noha jó, de teljes hitelt nem adhatok néki; ha ordere ellen valamiben cselekedett, adjon számot érette.

Az moszkva békességnek eredett vala Lengyelországbúl valamely híre, de nem volt igaz, noha tagadhatatlan, hogy roszszúl van az svécusnak dolga; s még most is abban fáradozom: hogy lehessen az odabe való conjuncturákot javunkra fordítani? mellyekhez, úgy látom, sokat lehet reméllenünk. Mindenynyi fellyegek között is teljes bizodalomban vagyok, hogy felvirasztja még az Isten ez idén igyünk csillagját!

Kassárúl igenis, van hírem, s látom is az extractusokbúl, hogy Nincs uram lakik az prófontházban; zaklattatom az vármegyéket, sokféle parancsolatimra s executiókra kilencz köböl gabonát vitt bé két vármegye, s nincs ember a ki tudja végbenvinni az dispositiókat. Mi, én is tudnék eleget panaszolkodni, de nincs kinek; s haszontalan némellyeket büntetni, mert török szentek.

Hogyha ezalatt Kegyelmed veszi octava írott levelemet: abbúl meglátja, mit cselekedjünk még tavaszig, s azután mutat az Isten alkalmatosságot; mivel hat esztendőtűl fogvást még soha azt véghez nem vittük, a mit magunknak idein proponáltunk.

Az ónodi articulus igen világos lévén, ellene interpretatoriumot nem adhatok; kihez képest Kegyelmednek is többekkel együtt az patientia mandatumával kell élni, az míg ki nem telik assessor uram ideje, s ha kiend választatná magát, s Kegyelmednek sem suffragálna tovább; melyre nézve inkább javallom, hogy az mostani hivataljában maradjon meg.

Kecskemét, Kőrös és Czegléd instantiáival, úgy vélem, elkésett Kegyelmed: mert a mennyiben tudom, már eddig fel is állították hajdújokat. *)

24.

Gróff Bercsényi úrnak. 16. Martij 1709.

Az Kegyelmed elmenetelétűl fogvást mind várván valamely bizonyos informatiót az szepesi hírekrűl: tegnap estve

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

vettem az Kegyelmed tegnapelőtti levelét; én sem mehettem jó szerével végére: hol légyen Fekete-Dunavecz? mert ha megelégedtem véle, hogy ollyan had ezen lármáskodó lengyelség, az melynek általjüvetelét a mi parasztemberünk is impediálhatja, — melyhez képpest úgy vélem, hogy semmi sem leszen ezen nagy füstbűl is.

Az dánus elmenetele valóban jó hír vólna, de lehetetlen dolog, hogy az franczia progressussa okozná: hanem talán inkább Turnó sollicitatiója effectuálhatott valamit; ezen mindazonáltal még sokat nem épéthetünk, mert igenis, nem újság volt még eddig az illyen híreknek költése, az mellyeket én mindenkor az német párton lévő s igyünk bóldogúlását óhajtó magyaroknak tulajdonítottam; kinyilatkoztatja mindazonáltal az üdő valóságát.

Lengyelországbúl tegnap vettem leveleket; Szinyavszki uram a lengyel táborral együtt Strinyin vagyon, és a végre megyen, hogy az moszkvával conjungálhassa magát; és mivel még ezeken kívűl olly occurrentiák interveniáltak, az mellyek végett elmúlhatatlan szökségesnek látom az Kegyelmeddel való conferentiát: hogyha csak egészsége Kegyelmednek megengedi, igen szükségesnek ítélem az Kegyelmed ide való jüvetelét, — akár magam is elkísírném osztán Kegyelmedet ígéretem szerént Ungvárra.

Revier levelét megolvastam, s kívánsága nem újság előttem: mert még az franczia követ ittenvaló létében vettem vólt már ez iránt való levelét; az emberitűl mindazonáltal az mostaniakat kézhez vétettettem. Isten Kegyelmedet idehozná, meglátjuk, micsoda újságot tanálunk benne?

25.

Generális Károlyi úrnak. 17. Martij 1709.

Mivel az Kegyelmed 15. Martij írott levelébűl értem az Kegyelmed készségét Újvár prófuntírozásának véghezvitelében, és csak egyedűl ezen levelére való válaszom várását: aztat annálisinkább kívántam siettetni, az mennyivel szükségesnek látom annak végbevitelét, mivel azúlta is informáltattam, hogy az ellenség annak impeditiójában fáradozik; melyre nézve nem is ételem, hogy aztat az Kegyelmed adju-

tantja maga véghezvihesse: mert már az Garamon lévő hidunk is elégettetett az ellenség által, — melyre nézve ezen munkára szükségesnek látom az Kegyelmed személye szerént való felmenetelét.

Az mi az gyalogság Domahidi László által való rendbenvételét és annak commaudóját illeti: abban nagyobb difficultásokat fog Kegyelmed maga tanálni, ha considerálja: mennyiben fognak elidegenedni az decretalis gyalog tisztek oly személy commandója alatt, az ki mégeddig talán decretalis kapitány sem vólt; és ha talán az többi eztet nem resentiálná is: Szent-Iványi éppen nem látom, hogy commaudója alatt lehessen; Bagosi László is az császár szolgálatjában csak óberstlajtnon lévén, az óberstersségnél többet előre nem praetendálhat, Palocsai penig formaliter resignálván, resignatióját acceptáltam vólt is, és így az rendit elvesztvén, generálisságot nem praetendálhat, mellyet Kegyelmed is agnoscált vala Patakon, s az hadi dolgok az rendtartást megkívánván: másokat az illyenekkel nem disgustálhatok az kiadott hadi regulák és törvények ellen; és ha szintén az eddég alája szokott hadak eztet nem difficultálhatnák is: mahólnap találkozhatnék olly alkalmatosság, a melyben ezen állapot nagy rendetlenséget és praejudiciumot hozhatna be, — melyre nézve magának tulajdonítsa praetendált injuriáját; mert ha Barkóczi Ferencz úr jóakaratjából nem cedál néki: még az regementjét is meg nem tarthatja, már egyszer annak conferálván. Melyre nézve kormányozza Kegyelmed úgy dolgait, hogy ezen praeveniált difficultások kivált az Kegyelmed absentiájában confusiókat ne okozzanak, az mellyek eltávoztathatók vólnának egy decretalis subalternus Generális által. Pekri regimente ha az előbbeni statusára nem reducáltathatik, nem méltó hogy regement nevezetet viseljen; de elébb kívánom megtudni, hogy adnak számot az tisztek eloszlásárúl? Mindezeket penig micsoda rendben fogja Kegyelmed hadni? még elmenetele előtt teendő dispositiórúl való informatiót elvárom.

26.

Gróff Bercsényi úrnak. 19. Martij 1709.

Az utólsó levelem után óránként várván Kegyelmedet: semmitsem írtam az lengyelországi hírekrűl, az mellyek in-

[illegible] az Kegyelmed [illegible] magát is [illegible] Kegyelmed [illegible] volna [illegible] Kegyelmednek [illegible] Munkácson [illegible] meg [illegible] ha [illegible] expressus [illegible] nem érkezvén [illegible] nem [illegible]

Vasa [illegible] leveleket [illegible] az posta: [illegible] kívánván valamely [illegible] de nem látok [illegible] az [illegible] kívánna. Az [illegible] levelét is ime megküldöm Kegyelmednek, az mellyekkel expressus Ungvárig akart vala menni: de mivel tudom, csak késő...a lett vólna dolga: magát siető levelekkel visszaküldöttem. *)

27.

Szent-Miklós, 24. Martij. Károlyi úrnak.

Jóllehet az hosszas leveleket hosszas választok szokták követni: mindazonáltal az Kegyelmed 19. Martij írott levelének első punctumába comprehendált sok clavist nem akarván kifejteni, revocálom magamot esztendő forgása alatt írott leveleimre és beszédimre, s reménlem, Kegyelmed is megemlékezik mindazokra, az mellyeket énnékem mind az bacskói útomban, mind Munkácson való létében mondott és ígért; egyszóval, periculum in mora lévén: cselekedjék úgy, hogy mind maga lelkiisméretinek, hazájához való szeretetinek, és az én Kegyelmed felől való opiniómnak megfelelhessen.

Az Kegyelmed tett dispositióibúl látván, minémű dolgokat bízott Kegyelmed Domahidi Lászlóra: azokat mind helyibe hagyom, s Bagossinak is (ha Isten elhozza) injuriát nem tészek·

Palocsai dolgába nem jut eszemben, hogy contrariumot resolváltam vólna; de említvén azt, hogy Kegyelmed mintegy

*) Horthy István udv. titkár ke zeírása.

volluntír-formában kívánván maga mellett tartani: az eddig hivataljában való applicatióját pro ratione temporis et commandae se nem ellenzettem, se nem ellenzem, — de promotióját cselekedetiért meg nem érdemlette.

A salitrum dolgát még Patakon létemben hasznosnak lenni ítéltem: de annak circulatiója punctualis exolutio nélkűl igenis, nem lehet; és mivel Sréter levelébűl látom, mely nehéz progressussa vagyon az artelleriára assignált cassának collectatiójában: megvallom, kifáradtam az fundus megszerzésébűl, és az vármegyéknek s mindennémű rendeknek csaknem egyeránsú nyakasságát tapasztalván, úgy látom, elő kell vennünk az deák mondást: ibant, qua poterant, — qua non poterant, non ibant.

Steslnek ezennel parancsolom, hogy Kegyelmedhez sietséggel menjen, és ha Kegyelmedet Károlyba nem találná, utánnamenjen; mert jóllehet instructiójának copiáját megküldette Kegyelmed: mindazonáltal, mivel az helyrűl és terminusrúl nem informál, szükségesnek ítélem, hogy Kegyelmedtűl végyen informatiót.

Az ónodi articulus interpretatiója csak úgy expediáltatott, hogy Kegyelmed hasznát vehesse, az mennyiben lehet, törvényessen; hogy peniglen az költség eránt, az mellyet Kegyelmed tűlem láttatik várni, meg ne fogyatkozzék: abban is szívessen kívánok contribuálni, jól emlékezvén, énnékem is micsoda facilitással succurrált Kegyelmed; de megvallom, hogy Teleki, úgy más idegen követségek, az mellyekre az ország eleitűl fogvást semmi fundust nem assignált, készpénz dolgábúl igen megfogyatkoztattanak; elvárom azért Kegyelmed kívánságát: ha Marjaira kívánja-e az assignatiót? avagy valamely vármegyékre, az mellyeknek legjobban bízhatik exolutiójához.

Nem tagadom aztat is, hogy az kecskemétiek eránt utólsó levelemben adott válaszom hasonló vólt az Bercsényi úr hallgatásához: de végtére is, nagy szükségét látván az hajdúság completatiójának, nem látom módját, hogy megváltoztathassam az ország közönséges determinatióját.

Az Kegyelmed felvett útjában az mennyire Kegyelmednek extremitásokra kell fakadni igyünk közönséges szolgálatja véghezviteliben: azt Kegyelmednek senki vétekül nem fogja tulajdoníthatni, az mennyiben az máskínt eltávoztathatatlan szük-

ség hozza magával; az populi szeretetit penig, úgy látom, az mióta elrontánk az kongót: se nékem, se másnak héjában keresnünk; s azon se csudálkozzék, hogy más állapotban találta azt a földet, az midőn az Vág mellékin hagyván az ellenséget, most az bányavárosokon találta.

Hogy penig levelemet ne hosszabbítsam: rövideden írom Kegyelmednek, hogy az Kegyelmed dispositióiban minutálni semmitsem kívánok, mellyeknek helyes elrendelése Kegyelmednek incumbál, s effectuatiója is avocálta azok által, a kik suo ordine et modo azokra aplicálhatók; s az mint előbbeni levelemben írtam, azok pro praecautione értetődhedtenek, és így oda most Generálist nem fogok küldeni, ha a nélkűl gondolja Kegyelmed, hogy mindenek véghezmehetnek; ha peniglen valakire szüksége leszen Kegyelmednek: mivel Kegyelmednek obtrudálni senkit sem kívánok, megvárom kit kíván? ha kíván; s ne is vélje Kegyelmed, hogy ez iránt valamely kölömb végezés lött.*)

28.

Ungvár, 1. Aprilis 1709. Károlyi úrnak.

Ezen jelenlévő szent innepek halasztották el velem eddig az Kegyelmed 23. írott levelére teendő válaszomot, melybűl kedvesen értettem az Kegyelmed felmenetelit; bánnám mindazonáltal, ha még azelőtt nem érkezett vólna Kegyelmedhez Steszel adjutantom, az kit is a végre küldöttem vala, hogy Kegyelmedtűl magátúl értse meg az rabok szabadúlása iránt való dispositióit. Nincs is kétségem benne, hogy Isten Kegyelmedet felvivén: mindazokat fogja Újvár prófontérozásában véghezvinni, az mellyeket legjobbnak lát ex occurrentibus circumstantiis.

Magam is tapasztalom, hogy az sok confusiók mintegy vízözön módjára borították el az országot, s méltán mondhatjuk: quod omnis caro corrupit viam suam; Kegyelmed mindazonáltal meg ne szűnjék megértetni azokkal az kikkel szükséges, az pataki statutumokat és több egyéb determinatióinkat. Írok s iratok én is, csak vólna haszna; de úgy látom, nem tudnak vagy nem akarnak annak rendi szerint eljárni az dologban!

*) Beniczky kezeírása.

Orosz Pál hírit én inkább szokásúl bévett lármázásnak tartom, mintsem valóságnak: mert nem ítílhető, hogy az ellenség illy időben ottan csuportosan éljen, a hol az kolozsvári praesidium is alig tudott elélni; talám majd észrehoz Isten bennünket: akkoron meglátjuk, hogy nyomorúságunknak nagyobb része gyenge szívetlenségünktűl származik!

Úgy vélem ugyan, hogy Orosz Pál tudtára adta Kegyelmednek is Pápaiék gyövetelit, kik is, Istennek hálá, hamarább s jobban vittek véghez dolgokat, mintsem gondolhattuk vala; megparancsoltam újonnan is néki, hogy kísírtesse által üket Nyúzóval, mellyet Kegyelmednek is kívántam tudtára adni. *)

29.

Gróff Bercsényi úrnak, 6. Aprilis 1709.

Tegnap estve későn hazaérkezvén, ma vettem az Kegyelmed rövid, de az inclusákra nézve fontos levelét; s valóban, szánakodással értem az Kegyelmed feje fájásának continuatióját, kívánván, hogy Isten szent segedelme után doctorom is használhasson! Az Szalay inclusájában sok consideratióra való dolgokat látok, noha részszerént nem újságok előttem; és megvallom, ha ösztön adatott vólna, — vagyis rövideden mondván, el nemfelejtettem vólna: többet kívántam vólna szólani, mintsem írni az titkom idítlen kinyilatkoztatásárúl; mert igaz mondás: quod inimici ejus domestici ejus, s valamit az cancellariák tudnak: akárholott is nem igen titok szokott lenni; melyre nézve eleitűl fogvást magam előtt szoktam iratni s magam dictálom az actualiter commandóban lévő Generálisok levelét, mellyet tudom ugyan hogy sokan udvaromnál sajnálottanak: de végtére hozzája kellett szoknunk, s szerencse ha még maga is Kegyelmed erre nem fog szorúlni: mert mentűl nagyobb confusióban lesznek dolgaink s títováznak az elmék: annál titkossabban kell folytatni dolgainkat, s talán használna is ha ennyihány posta levelét megvizsgálná Kegyelmed.

Már az mi az dispositiókat illeti: azoknak az elrendelt módok szerént való folytatását legjobbnak ételem lenni, s

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

azokkal, úgy látom, Andrási Pál elméje is megegyezik, s többinek csak az argumentuma: hogy még nem operálhat azon német; de ha az ő opiniójok előtt hozzákezd, és ők magokat benn tanálják felejteni, semmitsem beszélnek felőle: mi lesz? Hanem csak folytassa Kegyelmed az dolgokat az Csáky Mihály úr levele szerént.

Berthóthi levelét valóban nehéznek látom; melyre nézve nem látok jobb modalitást, hanem az executoroknak meg kell parancsolni: necsak az házában keressék az szegény embert, de az erdőben is, és vegyenek az hol tanálnak, quia Dominus his opus habet, mivel úgy tapasztaltam, hogy kiváltképen az hús iránt az szegény ember refractarius vólna, hanem hogy az marha iránt meg nem alkudnak egymás közt, az kit vágónak kell adni; és legjobbnak ítélném, ha a vármegyékkel oly végezéseket tétethetnénk, hogy az földösura fizessen az elszökött parasztemberért; tudom ugyan, hogy ebben is vagyon elég difficultás: de kölömbön, ha félelme nem lesz az födösúrnak, mind elfuttatják az falukat. Summa summarum: ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant. *)

30.

Munkács, 7. Aprilis. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 31. Martij írott levelét e mai napon vettem; melynek több czikkelyére való válaszomat midőn e jövő dostára halasztom, azalatt is akartam Kegyelmednek tudtára adni, hogy Teleki és Pápai visszagyövetele nem oly formában esik, az mint Kegyelmed magában gondolja, melyrűl többet is írhatnék Kegyelmednek, ha pennára valók vólnának; azalatt is mindazonáltal szorgalmaztassa Kegyelmed kigyöveteleket, melyrűl én is írtam Orosz Pálnak.

Igen idejében érkeztenek az jászok panaszszai iránt az Kegyelmed inclusái: mivel éppen e napokban küldöttem el embereket, az kik panaszra gyüttenek vólt; már így talám azoknak is béreked az torkok, és megszünnek az panaszló kürt fújásátúl.

---

*) Horthy kezeírása.

Az postírung-pénz magam is úgy értem, hogy az quantumban fog imputáltatni, sőt nem vélem. hogy eziránt külömb dispositiókat tett vólna Bercsényi uram is; melyrűl ha az Kegyelmed levelére nézve kérdést találna tenni, hasonló válaszsza lészen.

Az mi az Kegyelmed keze alatt levő hadai Bácskaságra való fordúlását illeti: kivált ha azon ezerekét, az mellyekrűl úgy vélem, utólsó levelében írt Bercsényi uram, nem ellenzem; de szükséges, hogy az időt úgy observálja Kegyelmed, hogy az élés szállítását el ne mulassa. Bottyán írásán penig nincs mit építeni, mert ű a vak szemével meg nem látja: honnan erednek és mely hamar apadhatnak a vizek? az mely az Duna apadásátúl leginkább függ; s kiváltképpen megfontolván aztat is, hogy az had lova fáradásában ne menthesse magát.

31.

Munkács, 7. Aprilis. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezen levelemmel két rendbeli külömb embereket küldök Kegyelmedhez: egy hamburgi kereskedőt, a ki Bécsbe s az német táboron vólt nem régen, s most doctor Langgal akar szemben lenni, az mellyet nem is ellenzek; informálhatja Kegyelmedet az hírekrűl, az mellyek közzűl sok bolondság, sok valóság is lehet: de kivált ha az hamburgi új zenebona feltámadott, nem lehet ki nem menni az dánusnak. Az másikát, az moszkva currért, az kit tartóztatnom nem ítíltem hogy lehessen: mert ha az Augustus dolga inmutabile, az kihez másunnan is és másfelé is mentenek currérok, ennek megtartóztatásáért mind a két rész indignatióját incurrálom; ha mutabile, ez semmitsem árthat, — melyre nézve jó alkalmatossággal küldje el Kegyelmed, az melyre legjobbnak ítíli, ez mindazonáltal az hamburgi kereskedő után indúl el innen.

32.

Munkács, 8. Aprilis. Gróf Bercsényi úrnak.

Az minapi Kegyelmednek írott levelemet hirtelen expediálván, kifelejtém belőle azon kérdést, az mellyet előttem tett s az mint az levelek continentiájábúl látom, Kegyelmednek is megírt Károlyi úr, tudniaillik az postírung-pénz, az mellyet

Géczi Gábor szedett ha fogja-é az quantumot ingrediálni? és mivel abban ez idén semmi különbözést nem tettünk in repartitione generalis quanti, úgy resolváltam, hogy igenis, ingrediálni fogja az brigádáknak assignált pénzt; de emellett tegnap Nógrád vármegyébűl értettem ollyat is, hogy Rétei György az Kegyelmed assignatiója mellett az quártélyban absorbeálandó naturálékot pénzűl szedi, és mivel azt praetendálják, hogy naturálékbúl már supererogáltanak: nem tudják, honnan várhatják bonificatiójokat? Mellyet ugyan én szokás szerint való panasznak tartok; informatióját penig mindezekrűl elvárom, mert az postírung-pénzt sine malo exemplo et simili aliorum praetensione placidálni nem lehet, az másik penig debet cedere in beneficium commissariatus; és így nem capiálhatom, stante determinatione Patakiensi hogy lehessen való panaszok?

Az tegnap estve expediált moszkva curér elmenetele után, itten való létiben némely discursusokat formálván, úgy ítílem, ártalmas vólna az német táborra való küldése; melyre nézve, hogy Lubumerczkit is elkerűlje: a mint maga is kívánja, dirigálja Kegyelmed Duklya felé, a holott is actu lévén quártélyban Szinyavszki uram hadai, — elkísírhetik Slésiában.

Én már itten éhetetlenné lettem; melyre nézve Isten segedelmébűl e jövő héten kínteleníttetem innen megindúlni, hogyha az mostani nagyon megindúlt esső arestomban nem vet, mely ha úgy lesz: szép üressen hagyom az munkácsi magazinumot, mellyen valóban búsúlok, — de az Isten Kegyelmében csak nem desperálok.

33.

Munkács, 12. Aprilis 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha Riviertűl is értettem, de leginkább az Kegyelmed írásábúl látom, s szánakodom az Kegyelmed egészségének változásán, s levelét mindazonáltal nem akarom válasz nélkűl hadni: mivel tudom, hogy betegeskedésében is nem szakasztja félben az dolgoknak folyásit. Az mi azért az hosticumbúl élt ezereknek dolgát illeti: igen akarom, hogy reflectáltatott Kegyelmed, mert sehol írásban fel nem találtam, és így nem csuda hogy megfeledkeztem; s már most, megvallom, nehezebbnek látom folyamatját, mintsem akkor gondoltuk vala, az

pénznek szűki és az elmék felháborodása miatt; melyre nézve kormányozza Kegyelmed ezen dolgot úgy, a mint legjobbnak ítíli és az mint legjobb consequentiáját láthatja. Rétei György állapotja nem tudom ugyan, hogy vagyon? de csak elhitettem magammal, hogy ok nélkűl nem eredett az panasz, mert cum circumstantiis írják; könnyen elítílem aztat is, hogy Kegyelmed távuly lévén, többet vendicálnak magoknak az tisztek, mintsem Kegyelmednek merik megvallani.

Riviert azon lészek, hogy hólnap expediálhassam, külömb instructiót mindazonáltal nem adhatok néki, hanem csak annak effectuatióját, a mint Sréternek parancsoltunk vala; ezt talám jobban fogja megérteni s véghezvinni.

Radics levele valóban csúfosnak tetszik előttem: de még annálisinkább Lemér nyughatatlansága, az kinél jól constál s magam is megírtam néki, hogy az szepesi bányavárasokbúl rendeltetnek oda munkások; az meczczenzófiak penig hogy panaszolkodtak vólna, éppen nem hitethetem el magammal, mert kedvek s akaratok szerint contraháltam véllek; hogy mindazonáltal ebben is Munkács vára lapis scandali ne légyen: ily modalitást gondoltam, hogy mivel ez idén az meczczenzófiakat minden ter-viseléstűl, quártély-tartástúl, hajdúpraestálástúl etc. immunitáltam, refundálja pénzemet az fortificatióra rendelt cassa, s amazok dolgozzanak ott oly contractussal, az mint itt tartoztanak vólna dolgozni; azon lészek, hogy másunnan is találjak ide munkást: csak ebbűl czinczikczvanczig ne légyen: mert megvallom, örömest meg nem fogyatkoztatnám Lemér capritiója miatt ezen idevaló munkámot, — melyrűl az Kegyelmed válaszszát és teendő dispositióinak effectusát is solennissime elvárom.

Luzsinczki regimentje iránt már vólt előttem azon két instans, az mellyekrűl Kegyelmed emlékezik; és igenis, magam is in suspenso akartam még az campania kezdetéig hadni ezen dolgot: mert Paur oly ember, az kit praetereálni nem kívánok, noha Mennyánszki is jó, s bújdosásáért sokat érdemel; s azalatt ki is fog tetszeni, hogy fogják az Trincsény vármegyei zsóldosok magokat alkalmaztatni Paur alatt?

Talaba levelének consideratióit én is in suspenso hagyom, mert pro et contra sok elmélkedések lehetnek benne, mellyeket

csak Nedeczki odaérkezése fog kinyilatkoztatni, az ki még most is Szkólyán kínteleníttetik idejét tölteni.

Én még, ha koplalnom kell is, de ante 23. aut quartam, 6. aut 7. én innen meg nem indúlhatok, mert az erdélyiekkel praevie conferentiákot kell tartanom. Kegyelmed azért az idevaló gyüveteliben éljen maga alkalmatosságával; adja mindazonáltal tudtomra, mikor lehet itt? mert éppen most resolválám egy oeconomicalis positiót, a melylyel kell élnem, hogy subsistálhassak addig.

34.

Munkács, 14. Aprilis. Gróf Bercsényi úrnak.

Azt gondoltam vala: minapi utólsó levelemben mindenekrűl írtam, az mellyeket pro statu circumstantiarum ítíltem vala szükségesnek lenni; de azótától fogvást érkezvén hozzám egy alkalmas időtűl fogvást raboskodó s mostan kiszabadúlt erdélyi hadnagy: mivel oly dolgokat feszeget, az mellyeket rationabilisoknak ítíllek lenni, pro faciendis reflexionibus Kegyelmeddel való communicatióját szükségesnek ítíltem lenni. Mondja ez, hogy az mennyiben franczia és dánus tisztek barátkozásibúl értette, oly szándéka vólna az ellenségnek, hogy már actu is minden gabonát bétakaríttatván az erősségekben, és azoknak egynehánnyában praesidiumot hagyván, minden erejével Szakmárhoz gyűjjön és ottan magát bésánczolja, s következendőképpen három kimenő regiment siessen az bánya-városi német conjunctiójára, az kinek akkor hihetőképpen Eger és Csege felé kellene nyomakodni. Ez ugyan, meg kell vallani, hogy oly projectum, az mely nekünk legártalmasabb lehetne: de legkönnyebben eludálható is vólna, ha Commandérozó Generálist jót lehetne hadnunk túl az Tiszán; mert annyi élést magával nem hozhatván az melylyel újjig beérje: hogyha tudná valaki az föld csínyját és az szegénység futtatását rendi szerint observálni, úgy járna német uram Szakmártt, mint Rabutín Kassa alatt. Járúl ehhez az is, hogy alkalmas consequentiájú dolgokat kezdek tapasztalni az erdélyiek között is, a kik igen meg kezdik únni hosszas és reménségkívűl való bújdosásokat, melyre nézve kínteleníttettem azon conferentiára hívatnom űket, a melyrűl minap irattam vala.

Ezeket én úgy írom, hogyha az Kegyelmed betegeskedése miatt és azon consideratiókra nézve az mellyekrül szóllottunk, Károlyinak ottfenn kéne maradni; mert máskínt magam is jól tudom, hogy az illyen munkára nálla jobbat nem találhatnánk: mert már csuportoztatni kéne az hadat, de mindenütt üres az magazinum; ha most az provisio-tételben senkisem iparkodik, az földnépi elfuttatása nékünk is veszedelmes lehet. Ide Botytyánrúl csak egyedűl gondolkodni haszontalan: mert mind esze, mind szeme vak lesz oly fődön, a hol sohasem vólt, oly had között, a kit eleitűl fogvást contemnált, — s jobb hasznát is vehetnők az ellenség idébbmozdúlásával űtet az Vág-mellyéki haddal az ellenség háta megé küldvén, mintsem itt vakot setétben czékáztatván. Járúl ehhez az is, hogy in his casibus ottfenn sem látom, hogy Károlyinak és az hadának hasznát vehessük, az mely nyargalva fog hazaoszlani cselédje takarítására, s maga is kedvetlenűl szolgálni oly fődön, a hol se az vármegyék, se az hadak nem értik fütyölését; már is felettébb disgustálta némely Tiszántúl való stylussal írott leveleivel az vármegyéket.

Rivier innen hónap indúl, és Sréterrel az artoleria dolgait végbenvivén, maga kívánsága szerint megengedtem néki, hogy Károlyi mellé menjen: mivel az német és az föld constitutióit tudván, reméllі, hogy facilitálni fogja az élés bészállítását Újvárban. Mindezekrűl azért az midőn az Kegyelmed opinióját várom, — maradok, etc.

35.

Beregszász, 17. Aprilis 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap Kegyelmednek két rendbéli levelét csaknem egymásután vévén: ezen mostani kalandozó s utazó vadászatomban is válaszomot szükségesnek ítílvén lenni, halasztani nem kívántam azon punctumokra, de kivált az mellyek az Kegyelmed gyöveteléig halasztást nem szenyvednek. Szalai levelébűl látom én is gyengeségét Generálisinknak; nagyon is approbálom az utánnok való vizsgálódást és geniusoknak exmissióját: csak ollyanokat választhatnánk, az kik ne abutálnának vélle, hűségekhez hiba ne férne, — mert külömben több ártalmunkra fordúlhatna geniusságok, mintsem hasznunkra; melyben mivel

tudom, hogy eddigis circumspectus kíván Kegyelmed lenni: nincs kétségem benne, hogy ezután is ne kívánja követni, kivált ha már egyszer ennek jó folyamatját tapasztaljuk.

Pápai dolgát, úgy látom, fontra s latra vetette Kegyelmed, és az mennyiben relatióit elolvastam: két vagy három lattal tapasztalom, hogy feljebb üti az én mértékemben, mintsem az Kegyelmedében; mivel mindazonáltal campaniánk folytatásának nagy fundamentumávúl kell vennünk ezen dolgot: megkívánja az Kegyelmeddel való conferentiáimot és szembenlételemet; el is hitettem magammal, hogy appropriata dosisban vévén, nem fog praejudicálni más negociatióinknak.

Az rabok szabadúlásában csak látom, jól veszi fel Szluha az dolgot, s az Hajszterét ne is halaszszuk, mert a lelkén késő lesz mást szabadítani; bárcsak azt vihetnénk véghez, hogy erga futuram bonificationem bocsátanák ki rab-tiszteinket, melyre ha nem lehet is, Nagy-Szegi Gábor brigadérosunk lévén legidősb rab, ezután Gyulai István, Krucsai és Diák Ferencz, kivált az két első egynéhány esztendős rabságokban, sok ígéretek és csábítások ellen.

Az Juliánna asszony borai iránt semmitsem tudok: mert maga szegény távuly lévén Bécsbűl, nem akarom azokat hogy más harácsolja fel. Bertóti szükségérűl ha Károlyi nem providiál, hijában más modalitásokrúl elmélkedni, az míg csuportra nem verjük az hadat, akkor penig kell-é extremitásokra fakadnunk? csak az akkori circumstantiák mutathatják ki. Nékem is írja Bottyán, hogy már Hartlében bésánczolván magát, fűvel az Játón, és hogy több sánczokot is kíván erigálni, az mellyekre, a mint elébb is írám, talám kínteleníttetni fogunk rászánni magunkat, mivel most nem látom, hogy impediálhassuk? mert diribolva-darabolva lévén hadaink, — az vizek is impediálják.

Csáki István úr dolgában, igenis, nékem küldötte az fiscus az opiniót: mert az perceptorium mandatum nem denegáltathatott, de mostani fennforgását magam is nem tudtam; scandalumra való állapotot azt találom benne, hogy az Csáki Ferencz részével az confoederatión kívűl lévő uraknak része is nem az fiscusnak, hanem az feljebbemlített úrnak adjudicáltatott, és az levelek nem-productiója iránt tett helyes mentsé-

gei is rejiciáltattanak; éntűllem reexecutionálét cum interpretatione Articuli Ónodiensis, hogy intra dominium subsequatur appellatio kért: de mivel igen detorqueálta az Articulus sensusát, bona conscientia nem adhattam ki; űk ugyan abban határozták meg elméjeket, hogy oppositióval fognak élni, de én legjobbnak ítílném, hogy disponáltatnék Kegyelmed által Csáki István uram, ut praeferret publica privatis, — s elégednék meg igazságának törvény által lett megesmerésével, s lépnénk contractusra.

Az Tekintetes Táblának rövideden kiadtuk az választ, hogy már bírósága meghalván, — nem lehet mentségek az insurrectiótúl.

Bertóti Ferencznek rövideden s fontosan s apposite adta ki Kegyelmed az válaszszát; én sem tudok ebben jobb modalitást találni, s úgy látom, rátérünk az Orosz Pál sententiájára, a mellyet még az bonczidai harcz után ada vala ki az erdélyi vármegyéknek: hogy az katona dolga az, hogy éljen s vegyen az hol lehet, — az vármegye sírjon-ríjjon, panaszolkodjék!

Én Isten kegyelméből hónap vagy hónapután Munkácsra megyek, a hová, reméllem, tágítván Kegyelmednek az nyavalya, Kegyelmed is nem fogja halasztani gyövetelit; azalatt is micsoda híreim gyöttenek? ímé, includálom.

Az Oboznyi dolga, úgy látom, magában meghólt, s ha már az szélekrűl elment, nem látom, mért kellene utánna járnom? Mert ha az megszegényedett lengyel urak észreveszik, hogy bennünket az illyekkel megijeszthetnek, magoknak használhatnak: félek, hogy nem fogjuk győzhetni kereskedéseket.

36.

Munkács, 19. Aprilis. Károlyi úrnak.

E napokban jószágom körűlvaló nézésére fordúlván, vettem az Kegyelmed 9. Aprilis datált levelét, melybűl valóban vígasztalással értem az Kegyelmed hasznos és szorgalmatos fáradságit az élés megszerzése iránt; és hogy az ott körűl fennforgó dolgokat szívesen kezére vévén, igyekezik az rendes rendetlenség elrendelésében; és mivel eddig az időn és az árvizeken erőt nem vehettünk: azok megengedvén, csak reméllem, hogy

az maga dexteritássa szerint annak is effectuatiójában fog igyekezni, — az mely tagadhatatlan, hogy az eddigvaló munkáinál nagyobb lészen, de oly szükséges, hogy annak véghezviteléért vért is kell ontani, kivált ha az vizen való modalitás, az melyrül igen helyesen gondolkodik Kegyelmed, véghez nem mehet; a mint is tagadhatatlan, hogy insuperabilis difficultásokat találok benne, ha az németnek vigyázása vagyon az Dunára. Én ugyan régen levelét nem vévén Antal úrnak, nem tudhatom, exacte miben legyenek ottan az dolgok? de úgy vélem, hogy könnyebb vólna eztet néki véghezvinni, mintsem Kegyelmednek, ha Tata nem impediálja; de mivel mindezek kétséges állapotok: magának Riviernek az elmúlt napokban megparancsoltam, hogy az artileria dolgait (melynek colonellusságát néki conferáltam) véghezvivén Kassán, Kegyelmed mellé menjen, és ezen materiában talált modalitássit communicálja Kegyelmeddel.

Darvasékhoz, jól tudom, hogy nem lehet Kegyelmednek többet bízni, mint másokhoz; mert csak tapasztalom, hogy az mióta czéljokat elérték: ük is szintén úgy megtanúlták az panaszt, mint mások, az kik ellen ük annakelőtte panaszolkodtanak; de segítsük magunkat az mint lehet legalább, — ha úgy nem lehet, az mint kellene!

Egerrül én még Vass Sándor éltében gondolkoztam vala; akkor is jobbat Prínyi Miklósnál nem találhattam, kit is úgy értem Bercsényi uram levelébül, hogy addigis bécommandérozott, de végső resolutióm még in suspenso vagyon. Most ugyan már Ordódi is concurrál: de nem annyira van consideratióm udvari hadambúl való kibocsátása, mint az papi atyafisága iránt; errül mindazonáltal elvárom az Kegyelmed opinióját is. Az Kegyelmed igaz hazafiúságátúl származott insinuatiót is igen kedvesen vettem; ímé, írok aziránt szegény vén püspök apámnak is: mert felettébb is szükséges, hogy tolláltassék az scandalum.

Az újvári hajdúság kiszállításában még meg nem egyezhettem az Kegyelmed opiniójával, sőt jobbnak ítílem most az élés bészállításáért próbálnunk, mintsem obsidióban léte alkalmatosságával az hajdú béviteléért: mert akkoron még azon kérdés is feltámadna, ha akar-é bémenni? Más az, hogy sem-

mitsem nyernénk vélle: mert mentűl kevesebb lesz az praesidium, annál kevesebb bloquadával éri bé, s többel operálhat mezőben. Másszorra is jó lesz ezen resolutiónk, — csak most fáradozzunk abban, az mellyet előnkben vettünk.

Orosz Pál dolgában éppen jól concurrált az Kegyelmed levele az magáéval; senki nállamnál jobban nem ismeri űtet; most is oly levelet írt rám, hogy ha nem esmérném, ki írta? keserves lenne az válaszsza! Mivel mindazonáltal szegény Bagosi Pál halála után oda commandérozván űtet, Kegyelmednek iránta semmi levelét nem vettem: most látom, hogy azt gondolja Kegyelmed, hogy positive kívánom ottlétit, mind penig az feljebbírtt okbúl azt véltem: hogy szükségesnek látja ottvaló maradását; de már most értvén, miben légyen az dolog? kívánsága szerint megengedtem hazagyüvetelit; mellyet is kívántam Kegyelmednek tudtára adni, hogy ez szerint tudhassa folytatni dispositióit.

Ezen levelemet ezzel végezni kívánván, Eszterházi Antal úrnak micsoda levelét transmittálta Bercsényi uram? ímé, Kegyelmednek includálom; és mivel azon földön mentűlhamarább szükséges az munitiónak transmissiója: az mely por és ólom Érsek-Újvárban küldendő vólt, mivel oda nem szükséges, találjon módot benne, hogy mentűlhamarább általszállíttathassék Földvárnál; sőt ha az elég nem vólna: Egerbűl is töltse rá vagy száz mázsa porra, egy ugyanannyi ólomra, mivel jobb módot találunk ezt másunnan suppleálni, mintsem amazokot megfogyatkoztatni, mivel máskínt is sűrőn kezd folyni az híre, hogy az túlsó földön akarja kezdeni operatióit az ellenség. Csak praevie Antal úrnak is adja tudtára Kegyelmed, hogy szükséges dispositiókat tudhasson tenni az túlsó kísírőkrűl.

Evvel is, úgy látom, mégsem végezhetem levelemet: mivel most hozzák az 12. datáltatottat is, és ugyanabbúl is collimálom, hogy ugyanez lehetett oka az bányavárosokrúl eltakarodásának is.

Az maga gyalog regimentje iránt bé nem telik most egyszer az Kegyelmed profétiája: mert sietséggel akarván valamely próbát tétettetni Árvára és Breznóbányára a végre küldettetett vala Csáki Mihály Generális mellé. Az fegyver iránt is jól írja Kegyelmed, hogy csak hallotta, hogy vólna Bercsényi úrnak.

Az fegyver megszerzésében constál előttem repartitiója annak, a kinek híre oly nagyon füstölög, s jutott, úgy említem, valamely kevés az Tiszántúl való hadra is. Én ugyan többrűl is contraháltam azon kereskedőkkel: de még evvel egyedűl meszsze nem megyünk!

Csudállom, hogy levele által pattogva juttatja eszemben magát Bertóti Zsigmond, a ki nemcsak regimentje pénzérűl nem adhatott számot: de irtóztató gyilkosságban esett is vólt, s ugyanezért fogattatta vólt meg Bercsényi uram, melyrűl én akkor semmitsem tudván: más fecsegő szavaira nézve parancsoltam vala hozzám küldését; és egyszersmind megfogattatása alkalmatosságával vívén levelemet, azonnal küldötte hozzám; hogy tehát az Kegyelmed kívánsága szerint menjen végben dolga: küldje Kegyelmed arestomban Egerben, én is ezennel committálni fogom Bercsényi úrnak, hogy parancsolja meg az generalis-auditornak dolgának revisióját.

37.

Munkács, 20. Aprilis. Gróf Bercsényi uramnak.

Mivel az elmúlt napokban időm nem vólt, hogy minden leveleire választ adhattam vólna Kegyelmednek: concurrált négy, az mellyet ideváló érkezésemmél expediálni kívántam. Felettébb is jók vólnának Balog István hírei, ha nem az öregasszony izente vólna; de mivel azokon ennekelőtte is keveset építhettünk: most sem sokat fundálhatunk, hacsak Turno nem tett fordítást az dániai király elméjén, kitűl még semmi válaszom, — noha lehetőnek tartom felmeneteleket: mert az franczia király már declarálta, hogy delphinus Flandriában, az burgundiai herczeg penig az Rajna mellett fog commandérozni, s ezen kívűl az bavarusnak is külömb tábora lészen, melynek jele az, hogy mindenütt offensive kíván lenni Azalatt is mindazonáltal az füvellő táboroknak elrendelésit legjobb lesz Károlyira hadni, mert változnak az hírek; csak ott helyben láthatni az füveknek és prófont-házaknak mivóltához képpest az intertentio könnyebbségét.

Sennyei uram dolgának eligazításában Krucsait küldöm, ki is szóval fogja Kegyelmednek bűvebben declarálni szándékomat. Áldja meg Isten igaz magyarságáért és velem való jótéte-

ményéért; mert ha ez nem lett vólna: éppen az ezüstmívemet akartam felverettetni. Ha azért concludáltatik az dolog, elvárom általa Kegyelmedtűl az hétezer forintot, melyre valóban nagy szükségem vagyon.

Az újvári levelekbűl csak feltett szándékának látom az ellenségnek Újvár bloquadálását; melyre nézve idején kell készűlnünk, hogy mivel az vizek miatt sánczolásit nem impediálhatjuk, azokat elkészítések után is aggrediálhassuk: mert nem lesz annak mindenütt tábora, s én bizony nevetségnek tartom dolgát, hacsak egész armadáját ezen munkára nem fordítja. Csak az gyalogságot állítsuk helyre: megtanít az Isten, az ő constitutiója szerínt mit kellessék cselekedni; még úgy adhatja, hogy űk kívűl többet fognak koplalni az bentlévőknél! Károlyinak solennissime megparancsoltam az munitió általküldésit; csak kímíletlenűl ne pattogtasson Antal uram, s hagyjon békét az idétlen bombázásoknak. Ha az német ott kezdi operatióit: megvidúl ezen föld, s hiszem Istent, még vérszemre is kapunk.

Metsinczkinek kiadhatja Kegyelmed az passust: de comitivára, forspontra, mire, ne szoktassuk lengyel uraimékot; szerezzen pénzért, s ha subsistálni akar is, költsön magáébúl: mert nállok is ebbűl áll az emberség. Szkólya felé ugyan nem fog bémehetni, mert Sinyavszkiné asszonyomnak is oly lármája vólt, hogy az hegyekben szaladott vala; de Máramaroson által Horadenkára el fog mehetni.

Tegnap vettem Vay László levelét, az ki includálja az nagyhírű Augustushoz menő Fluch Generális passust-kérő levelét is; az passusának copiáját includálom, az melybűl látszik, mintha az czár dolgaiban járna: de ez mellett Lamothnak és Fervilnek írott leveleibűl, az mellyet nékiek Culon névű főincsinérje az czárnak ír, kitetszik, hogy maga privatumában jár, mert kéri űket, hogy jóbarátja lévén, szerezzenek passust néki; járúl ehhez az is, hogy sem az passusban feltéve, hogy ezen menjen, se szokás szerint az ministeriumtúl levelet nem hozott hozzám, se Talabátúl; melyre nézve talám jó lesz replicálni néki, hogy mivel útját Moldvára s Havasalfődre vette: nem vólt intentiója az czárnak, hogy ezen menjen által, — annálisinkább, mivel senki semmitsem ír felőle.

Bertóti Zsigmondnak micsoda pattogó levelét includálta Károlyi: ímé, küldöm; akarom, hogy eszemben juttatta magát, s megparancsoltam, hogy Egerben küldje. Kegyelmed azért parancsolja meg az generalis-auditornak dolga revidiáltatását.

38.

Munkács, 28. Aprilis. Károlyi úrnak.

Az midőn óránkint várnám az Kegyelmed operatiói kezdetirűl való tudósítását, vettem 22. Aprilis Hatvanbúl datált levelét, melybűl, de legkiváltképpen Bottyán levelébűl láttam folyamatjának lehetetlenségét, mellyen, megvallom, nemkevéssé szomorkodhatom, kivált hogy oly csendességgel viheti véghez az ellenség sánczai építtetését, és azalatt az Kegyelmeddel felment hadak is annyira distraháltatnak, hogy az Tiszántúl és az Partiumban lévőket rendben nem vehetjük, és majd olyan lármázásokkal fog nyomorgattatni azon föld, az mint tavaly tapasztaltuk vala. De mindezek felett nagyobb ezen mostanában indúlt nandor-fejérvári negociatiónak folyamatja, az melyrűl noha magátúl is Teleki Mihálytúl értettem, hogy részszerint informálta Kegyelmedet, s általa az kapu nyitása iránt vettem is opinióját: de mentül továbbra halad effectuatiója, annyival késedelmeztetik remélhető gyümölcse; de minthogy ezért az Kegyelmed előlvett munkáját félben nem hadhatjuk: azalatt is szükségesnek ítílem maga opiniójának bűvebb kinyilatkoztatását, minthogy az szerdárnak megírtam, hogy bízvást orderezheti az arnót passát, mert hadaink oly készen lesznek, hogy mihent meghalljuk: merre nekiek alkalmatossabb? azonnal vagy az csanádi sáncz erectiójához kezdünk, vagy hadainkat Titelhez küldjük; hogyha mindazonáltal az elsőhöz kell kezdenünk, örömest érteném: micsoda hadnak leküldését javallaná Kegyelmed?

Ezen alkalmatossággal követeim által requirálván az basa némely Magyarországban lévő török rabok szabadúlása iránt: mivel ez oly intricata materia, hogy én űket keresztényynyé letteknek praesupponálom lenni, ű peniglen erővel azzá tétetteknek állítja lenni: melyre nézve a végre küldöm Kegyelmednek, hogy ezen dolognak valóságoson végére mehessen, mert szükséges lévén, hogy illendő dolgokban complaceáljak néki.

minthogy mindegy: akár itt, akár Törökországban vigye el üket az ördög, ha szívekben most sem keresztények s magokat törököknek vallják, — inkább visszaküldeném; ha peniglen valóságosan térteneк meg, idején lemondanék rúllok, kivált maga sem praetendálja.

Bagosinak az decretumot expediáltatván és az bátyja regimentjét conferálván neki, e napokban innen elküldöm, s magam is ezen a héten indúlok Patak felé, mivel az vizek már arestomombúl kibocsátottak; azalatt is kívánom, hallhassam kívánatos hírét az Kegyelmed szándéka végbenvitelének.

39.

Tállya, 14. Maji. Károlyi Sándor úrnak.

Bár inkább elmenetele előtt reggel költött vólna fel Kegyelmed, mintsem okot adott az írásra, levele által; de már így történvén, ímé, rövideden felelek.

Tökölyi kiszabadúlását még finaliter nem resolváltam, mert reméllem, Gyulai kiszabadúl Hajszterért, melyrűl irattam Szluhának, — csak várjuk már az válaszszát.

Az Kegyelmed tavalyi orderében quoad politica semmi mutatióm nem lesz, quoad militaria: quod optimum factu, etc.

Az bújdosókrúl deliberatum est, hogy az ki alkalmatos, hadakozzék; azért csak várni kell, míg az újabb Kegyelmed dislocatiója szerint fészket vernek magoknak, azután compelláltassanak.

40.

Szerencs, 2. Junij 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed elmenetelitűl fogvást éppen semmi híreket nem hallván, már az semmi újságbúl álló jó hírt is megúntam vala: de ezelőtt egynéhány órával vettem az Kegyelmed tegnap írott levelét, s úgy látom, hogy nem helytelen vólt Szondeczkirűl való praevisióm, mellyet, úgy reméllem, bűvebben meg fog Kegyelmed következendőképpen hallani.

Csudállom, hogy az Oeconomicum Consilium talám magát az statusok közzé számlálja, hogy mindenkor articularis dispositiókat vár maga iránt, s ezeknek nemlétiben praetereálja parancsolatimat; legalább nem mentheti magát, hogy nem

tudta, quod priora tolluntur per posteriora; inkább szerettem vólna, hogy amazok előtt mentették vólna magokat az utóbbi hadi dispositiókkal, mintsem emezeket megfogyatkoztatván, allegálják azokat, a mellyek tolláltattanak utóbbi parancsolatommal: mert ha akarták vólna Egerbűl írt parancsolatomat érteni, most talám kérdést nem támasztottak vólna.

Hartli iránt tudom, ki által kell kiadni resolutiomat, azt papra nem bízom; nem is tudom, mi okbúl beszélhetett illyen hírt? mert egyszer előlhozván mostani hivataljábúl való elmenetelit, mondottam, hogy nem lesz rövidsége: mert harminczadra lesz assignálva pensiója, az mellyet még Munkácson resolváltam volt Kegyelmednek, — de óbersterségét elől sem hoztam.

Riviernek fizetését én ugyan resolváltam, de annak limitatiójárúl Kegyelmeddel akartam szóllani: mert külömb vólt La-Moth dolga, az kinek incsinér-óbersterséget, vagy ű tudja micsoda charactert capitulatione mediante, fizetésével együtt tudtom nélkűl ígírt Bonak; más izé a kit én, kegyelmességembűl, meritomira nézve promoveálok; melyre nézve mivel az artoleriának praetendentiája vagyon más renden lévő hadak között, az fizetése is onnan proportionáltatik.

Az excessusok iránt való inquisitiót én valóban szükségesnek látom: mert szívem fájdalmával tapasztalom sok ember elméjében praescribált opiniót, — mivel azóta is némelylyeket per stilum usitatum ad instantias relegálom; nemzetünk szokása szerint hijábanvalónak itílték instantiájok folytatását.

Abaúj vármegyének rendetlenségét már régen szánakozással szemlélvén, igenis, elküldöm Kerczlit, noha most actu kelletett vólna neki számot vetni az óbersterekkel: de mivel ez is ahhoz való nem lészen, haszontalan odamenetele; az regimentnek is ma parolánál intimálom az deputatiót. Hogy Ebeczki Tamás Gácsbúl falut építe, azt nem approbálhatni, sőt az haza szolgálatja kívánja: kemény parancsolat alatt megtiltattassék az parasztságnak bébocsátása, mivel azon beneficium az mely az praasidiumoknak eziránt deserviálhat, ha ollyan mint ő, az parasztságbúl nem extendáltathatik.

Artoleria megindításárúl mivel még elébb Károlyitúl kell várnom: csak legyen készen, mihent ű contrahálni fogja az hadakat, intimálni fogom megindítását, és azon lészek, hogy magam is megindúlhassak akkorra.

Az lengyel híreket Okolucsányi elfelejtvén, magával el vitte; summa summarum est, hogy jól folynak az moszkvai dolgok, — híre sincs Augustusnak. *)

41.

Szerencs, 4. Junij. Gróf Bercsényi úrnak.

B . . . .
. . . .
. . . .
. . . . . . vala . . . .
. . . . micsoda . . . . . tett azon az földön, **) ímé, includálom tegnap vett levelét Darvas Ferencznek; de az mint Somogyi Ferencz 31. Maji írott s Bottyán után küldött levelébűl olvastam: azon ellenség meginten visszaszállott; melyre nézve csak azt ítíltem, hogy ennek szelétűl eredett az Martonfi 1. Junij írott levele, — noha ugyan Somogyi írja, hogy az Bottyán hatezered magával való gyövetelinek híre czafoltatta az ellenséget: de én inkább az vizek árjának tulajdonítom, mivel éjjel-nappal esvén azon a földön az esső, hóáradáskor sem vóltanak nagyobb vizek, mint most mondatnak lenni; intentiója ezeknek Bottyán relatiója szerint az Ságon hagyatott Garam hídja elnyerése vólt, és egy darab földnek elpusztítása, az mellyet kínyje szerint véghez is vihet ha akarja: mert az Somogyi mellett lévő Ebeczki brigádája, maga levele szerint, ötszáz emberbűl áll. Én nem tudom, mit gondolnak az Generálisságra vágyó, kedvek szerint idestova járó brigadérosok? irattam most nékiek magam is levél ***)
. . . .
. . . .

*) Pongrácz György kezeírása. Eddig terjed első füzete az 1709-ik évi levelezési protocolumnak, mely külső lapján „155“ számmal van egykorúlag jelölve.

**) A lap eleje ki van szakadva.

***) Kiszakadt rész.

. . . .
. . . .
. . . .

Az dánusok elmenetelit nemcsak ű confirmálja Coller izeneti szerint, — de már az nyomtatott hírek is széltiben beszélik, ily particularitásokkal, hogy az király teljességesen retrahálja az császár szolgálatjátúl űket, és Saxoniában parancsolta meneteleket; hogy helyettek más had éppen nem fog idegyűni: mert elhitette magával az bécsi udvar hogy elégséges lesz az offensióra; specifice fel is van téve: hova mentek az olaszországiak? Melyre nézve már így considerálván az dolgokat: megvallom, hogy immutálom az minapi opiniómat az simplex defensio iránt, és lehetősnek látom az offensiva próbákot is, annyivalisinkább, mivel az Vág-melylyéki ellenségnek gyengeségét tapasztalom, és az Fejírhegyen túl valóknak indúlatját, az kik magokat ötszázan öszvevervén, kezdik Morvát bizgatni, s elgyövetele előtt két nappal már másodszor írtak Bottyánnak, és tudósították aprólékos szerencsés próbájokrúl; rabokot is fogtak, de nem tudják hová tenni űket? Előljárójok valamelly, Ocskaitúl régen disgustáltatott s ugyan annakelőtte ezerében szolgált tiszt: de az nevét nem tudja megmondani. Bizonyítja ez opiniómat, hogy egy kapitány is elindíthatja azokat az kiknek kedvek van az tánczhoz, s valóban, szükségesnek is ítílném az bennek felindúlt reménség táplálását, csak vólna kit küldenünk; Bottyán ugyan offerálja magát, hogy kész vagy tizenkétszázad magával benyargalni Pozsony eleit: de ollyan is kéne, a ki osztán, ha kevesed magával is, mellettek maradna. Én ugyan mindgyárt kérdést támasztottam: hogy megyen által az Vágon? de az ű esze szerint könnyen solválta, hogy két óra alatt hidat vettet s azt addig háromszáz hajdúval őrizteti; de nem lehet ennek lehetősségét oly könnyen elhitetnem magammal, az mint ű állítja, — azt mindazonáltal jónak ítílném, hogy ű Vaksága menne Újvárhoz, Géczi, Somogyi, Balog ezereivel, és táplálná űket menetele hírével: de ebben is, tudom, nagy akadály az ű Bertótival való czivódások, melyrűl pirongatván, mondotta ugyan, hogy jól tudja, hogy néki semmi commendója az várban, s akár belé se menjen: de tudom, hogy ambulatoria est mens ejus; ennél penig hogy lehetne jobban

véghezvinni ezen munkát? örömest érteném az Kegyelmed opinióját, — mert tagadhatatlan, hogy nagy jót reménlenék azon corpusnak oda való helyheztetésébűl.

Balog Ádám ugyan néki írott levelébűl látom, az Dunántúl valók is állandó szerencsével forgatják magokat, és nem régen levágván egy jágerekbűl álló s az lineákot őrző companiát, apró portákkal is bizgatják Austriát, — s az sümegi obsidióban semmi sincs. Az újvári portások is levágták teljességgel az nyitrai németet, Ivánkánál szorítván űket.

A szegény czeglédiekkel valóban nagy bajom van: mert ez az mostani casus megesvén rajtok, vagy óltalmat, vagy az hódolásra engedelmet, avagy az elszéledésekre való parancsolatot kérnek; az két első nehéz, ha az harmadikát megengedem: minden communicatióm elvész Kőrössel, Kecskeméttel; mert Jász-Birínybűl messze lesz Kőrösig gázolni az pusztát.

Ezen levelem írása alkalmatosságával helyesen juttatá eszemben Ottlik az Árvában nem régen fogatott Vilcsek nevű rabokat, az kik nemcsak indítói vóltanak az tavalyi lármáskodó tolvajságnak: de még az Thökölyi hadakozása után is azért nyertek vala nemességet az némettűl, hogy Árva-vára feladásának valának eszközei; szükségesnek ítílem azért szoros examináltatásokot és Munkács várában való küldéseket.

Én Bottyánt az feljebbemlített brigadérosok czékázására nézve tartóztatás nélkűl visszabocsátom: de semmi új ordert avagy változást nem tészek, hanem megparancsolom, hogy várja Kegyelmedtűl orderét; legalább légyen váz, jobb lesz az semminél: mert máskínt csak azon fogjuk észrevenni magunkat, hogy megfutamodott azon darab föld.

Zayt az minapi levelem szerint elküldöttem, de kérem, mentűlhamarébb essék által Kegyelmed az vélle való dolgain: mert ha kiszállásom előtt (melynek közelítő szükségét látom) rendben nem veszem dolgát az udvari hadaimnak: azután: az idestova commendéroztatása meg nem fogja engedni. E mellett includálom Kegyelmednek Darvas memorialissát is, az mellyet Bottyán által küldött, s resolutióját Kegyelmedre relegálom. Maradok, etc. *)

*) Pongrácz György kezeírása.

42.

Gróff Bercsényi úrnak. 6. Junij, 1709.

Tegnapelőtti levelem szerént Bottyánt innen e mai napon expediálván, noha néki semmi újabb ordeleket se szóval se írásba nem adtam, hogy mindazonáltal szokása szerént valamit magának ollyat ne vendicáljon, és parancsolatombúl lenni ne mondhassa: kívántam Kegyelmednek újonnan is értésére adnom, hogy intentióm nem egyéb, hanem hogy ha az ellenségnek valamely motusa talált vólna lenni, az brigadérosok szokások szerént idestova lévén, legalább lett vólna valaki olylyan, az kiben vethette vólna reménségét az sok bizontalan hírek között tébolygó földnépe; már penig elmenetelétűl fogvást, Darvas Mihálynak ezen inclusáját vévén, az mellyet Kegyelmednek is includálok, úgy látom, naponként útat nyit s mutat az Isten az ollyatén particularis operatiókra, az mellyekbe minap Patakon magam sok difficultásokot láttam. Melyre nézve, ez tovább is megbizonyosodván, hogy az ellenség cavaleriáját, id est notabilis részét általvitte a Dunán: jónak s szükségesnek is látnám, hogy Kegyelmed az Gömör vármegyében contrahált hajdúságot minden üdőhalasztás nélkűl fordítaná Breznyó és az bányavárosok ellen, melynek situsát ugyan elébb jó vólna Revérrel recognoscáltatni: ha nem vólna-é jobb successussa petardával megpróbálni az kapúját, mintsem fejszékkel, Turcsányi módjára? Ezt Isten kezönkben adván, fösti alatt a többeket is meg lehetne próbálni, s per omnia úgy kíne folytatni az operatiót, a mint Kegyelmed Modor s Bazín alatt próbáltatta vólt, mivel Hajszter is, úgy látom, a régi nyomán akar járni. Ennek facilitátiójára mindazonáltal nagy hasznot tenne, ha az minapi írásom szerént Újvárbúl az Vágon túl Zólyom ellen Nógrád vármegyébűl Bottyán egyszersmind kezdenék a lármát, és ha Kegyelmed is a dolgoknak a nagyján általesvén Kassán, pro augenda fama Rima-Szombatig, Egerig benyargalván az országot, ex fundamentali causa et ratione térne Patakra a senatus consiliumjára. Kivel s mikép lehetne ekkor a Tótságon is lármáskodni? azt nem tudom, — de ha lehetne, igen jó vólna.

Mivel az Kegyelmed minapi levelébűl értettem az mezőben rendelt arteleriának elkíszűlését: parancsolja meg Ke-

gyelmed Reviernek, hogy az ahhoz rendeltetett sánczló eszközöket egy sánczmesterrel praevie küldje ide ; mert minekelőtte mezőben szállanék, bizonyos munkát akarnék itten végbenvitetni.

Lengyelországbúl széltébe confirmáltatnak a jó hírek; már Szinyavszki uram öt mélföldnire érkezett Ilvóhoz, s ottan nagyon megverte az litvaniai nagy hetmant.

Obozni iránt betőtt prófetiám: mert Bonak uram írja, hogy Stanislaus király elvétetvén tőlle a lengyel hadat, és a dragonjai iránt is hasonlót akarván elkövetni: úgy retirálta magát Árvába, sőt Spiski uramot is serio admoneáltatván: ha nem akar obtemperálni, hasonlót fog vele követni.

Bácsmegyei előttem tett panaszát értettem, hogy az más arteleristáknak kinn lévén quártélyok, aztat egészen in natura percipiálták, az midőn ő az gvardizommal együtt koplalni kínteleníttetett; melyre nézve kívánná hús- és kenyérbéli portióinak pénzől való refusióját, melyben midőn helyes praetensióját magam is tapasztalom, megvallom: eziránt kívánnék hozzája reflexióval lenni, régi jó szolgálatját tekintvén, ha Kegyelmed valamely modalitást tanálna benne. *)

43.

Szerencs, 9. Junij 1709. Károlyi úrnak.

Későbben felelek az Kegyelmed 1. Junij írott levelére: mert ugyanabbúl értvén az Kegyelmed Salánk felé való útozását és onnan csak pro 12. következhető megtérését, nem látom későnek lenni válaszolásomat. Azalatt tegnap vévén Pápai Gáspár levelét, párját íme includálom Kegyelmednek, melly is még jobban sürgeti az Kegyelmed levelének első punctumára való resolutiómot; mert noha ugyan, a mint combinálom, még akkor nem vette vólt Alboér az cambiumot, és azért méltán panaszolkodhatik Pápai az pénz nem létérűl: reménlem mindazonáltal, hogy leveleim odaérkezvén, nem lészen fogyatkozás az dolog megindításában, de folyamotjára nézve kéntelen vagyok megengedni debreczenieknek a kívánságokat. A harminczadrúl is újonnan parancsoltam az Oeconomi-

*) Horthy István írása.

cum Consiliumnak, hogy privilegiumokban tartsa meg őket, sepositis omnibus cavillationibus, az mellyeket talám csak azért kerestek volt, hogy nem hallották az tehenek bőgését. Munkálódja azért Kegyelmed ezen dolgot mentűl jobban és serényebben lehet, és az általabb correspondentiára nézve szüntelen folytassa Kegyelmed leveleit Pápai Gáspárhoz, kinek is most adom tudtára, hogy Kegyelmednek vagyon committálva ezen dolognak effectuatiója.

Ugyanezen levélbűl általláthatja Kegyelmed is, hogy már nem annyira inhaereálunk az kapunyitásnak, mert úgy teszi fel: vagy hadat, vagy sanczot; ha mindazonáltal ezen utólsó csakugyan kívántatnék is: arra tartom Fervill és Ditrich regimentjit, hogy az munitióval általküldhessem, sőt pro majori fama evvel Babócsai is általmehetne, csak Kegyelmed sürgetné Szemerének általjövetelét. Hogy penig késedelem ne történjék a dologban: ma expediálom parancsolatomat az artoleria indúlásárúl, és azon két regiment addig Rakomaznál fog subsistálni s a kunokon élődni, a még Kegyelmed orderét nem veszi, mellyet reménlem, nem fog késedelmeztetni Kegyelmed, — amazok is repraesentálván előttem, hogy csak esztendeje, hogy Rakomazt megszállván, még annyi vetést nem tehettek, — készebbek az commissariatust pénzűl contentálni.

Nem kétlem, vagyon már Kegyelmednek tudtára az is, hogy az Nyitra és Vág melléki lovas ellenség, mintegy ezerig való gyaloggal megszaporítván az Győrbűl, Komárombúl, Tatábúl és Esztergambúl Párkányhoz gyülekezett hadát, bagaziástúl ment által a Dunán; melyre nézve is azonnal tettem oly rendelést, hogy az Gömör vármegyében öszvegyülekezett hajdúság formaliter aggrediálja a bányavárosokat.

A sebesek gyógyítására való ugyan, hogy a Szirmai jószága rendeltetett: de ez idein annak borbéli jövedelme az artelleriára, gabonája az magazinumokra fordíttatván, nem látom módját, hogy onnan csak mi is telhessék; mivel penig az Kegyelmed levelébűl is látom, hogy pótolhatni a summát: talám onnat is kitelhetik a kétszáz forint.

44.

Szerencs, 14. Junij. Károlyi úrnak.

Az németnek az Dunán által való menetelit hallván : hogy az ottan lévőknek valamelly itten teendő operatio által könynyöbbségét szerezhessek, és mindenekrűl jobb dispositiókat tehessek, magam minap Kassára rándúltam vala, a holott vettem az Kegyelmed 10. Junij írott levelét; de mivel Kegyelmed csak a Palocsai levelének s nem az neki iratottnak pariáját küldette meg : nem tudtam elítélni, micsoda operatióra küldette Bagossit? hanem tegnap vevén az Kegyelmed 12. iratott levelit is, abbúl értettem meg bizonytalan hiren épétett szándékát, melybűl se kárt, se hasznot nem reménlhetünk. Legnagyobb előttem, megvallom, Pápai Gáspártúl iratott levélnek bekkenője ; de csudálom, hogy Pápai János magát nem reflectálja : az pénznek exolutiója iránt micsoda dispositiókat tettünk vala Munkácson, az mellyeket maga akkoron igen lehetőseknek ítélt vala lenni, sőt maga is az Alboér öcscse obligálta volt magát azon pénz kifizetésére; honnan van azért, hogy már most nem bízik hozzá, ha akkor oly bizonyosnak állítottuk lenni ? S ebbűl is még teljességessen nem eliciálhatjuk az lehetetlenséget : mert még azon cambium oda nem érkezhetett vólt akkor. Melyre nézve csak tartsa Kegyelmed tovább is készen az pénzt ; nem mulatja idejét, ha még utólsó válaszát is megvárjuk.

Szemere s Bessenyeinek, úgy hallom, ma kell általjönniek az Tiszán ; melyre nézve Babócsai sem fog késni, mihelyt ezek felérkeznek.

Nincs kétség benne, hogy Mulykó halála annáljobban fogja ingerleni az töröket, — csak Kegyelmed minden tehetségével azon légyen, hogy informatióival praeveniálja az bassákot : mert elhitettem magammal, hogy az ellenség is minden tehetségével azon lészen, hogy hadainkra vethesse ezen cselekedetit az ráczoknak.

Az csanádi dispositiókban csak procedáljon Kegyelmed; assecurálom, hogy senkisem fogja interturbálni munkáját ; mivel Patakon úgyis mind együtt leszünk : tudtára fogom adni Bercsényi úrnak is az okát.

Tökölinek már tegnap kelletett vólna itt lenni, kiért generál-adjutantomat küldettem vala, oly véggel, hogy innen

Kegyelmedhez expediáljam, és onnan suo ordine szabadúljon; de hol késhetik véle? épen nem tudom, — abban mindazonáltal fogyatkozás resolutióm szerint nem lészen. Az artelleria indításárúl már Bercsényi úrnak parancsoltam, mihelyt Lemér egykevéssé jobbacskán lészen, az kinek kell folytatni ezen operatiót. Az artellerialis szekereken kívűl még 12 lesz szűkség, mellyekrűl fognak disponálni Abaúj vármegyébűl, csak Kegyelmed tégyen rendelést, hogy azok Rakomaznál felváltathassanak. Fervill és Detrich regimentjei is ezen operatióra fognak applicáltatni, — és így reménlem, hogy hajdúságbúl meg nem fogyatkozik Kegyelmed.

Én hólnapután Isten jóvóltábúl Patakra indúlok, és onnan, hacsak az udvari hadam valamelly operatiókra nem distraháltatik, feltett czélyunk szerint táborban szállok.

45.

Szerencs, 16. Junij 1709. Szinyovsky úrnak.

Et praeterita posta et moderna accepi literas Excellentiae Vestrae summo cum gaudio, jam non tantummodo rumoribus, sed et re ipsa destructa esse videns sinistra novalia de statu Excellentiae Vestrae, cujus interessa pro proprijs me reputare facit meus erga ipsum immutabiliter continuatus fraternus affectus; summas igitur et iteratas refero grates pro novis mihi communicatis, sed mirari non satis possum ultimum literarum suarum paragraphum, in quo me requirit, ut certificem de veritate rumoris de officiali quodam Svecico currentis, de cujus veritate vel optimam informationem dare poterit Excellentiae Vestrae Dominus Straznik, utrum similem a me unquam acceperit requisicionem; — quid vero ratione Nobilis cujusdam Kinsky nominati, quem ad me Dominus Bonac miserat, acciderit Domina Palatina (cui hoc negotium post abitum ejus suspectum) Zavadkae oraliter repraesentavi, referet, sed ipsum etiam ea qua venerat via, remisi, iterque suum, uti dixit, Skolam versus redux dirigebit; nec spero Dominos Legatos Gallicos quodam passu a me sine specificatione nominis impetrato abusos fuisse, prouti id Dominae Palatinae fusius declaravi. De reliquo sit Excellentia Vestra persvasa me eundem in res Suae Czareae Majestatis continuare affectum, quae mea erga se studia

et obligatio poscunt. Proinde rogo Excellentiam Vestram, velit me certiorem reddere: quae his rumoribus data sit occasio? quod si enim Domini Legati abusi fuissent literis meis passualibus, sciam in futurum, a quo cavere debeam.

De hujatibus novis nihil est singulare, quod mereretur attentionem Excellentiae Vestrae. Germani cum potiore equitatus parte transiere Danubium, cui se etiam Domini Obozni exercitus conjunxit, et etiam Dominus Capitaneus Spiski; quid cogitat? ipse scit: multae tamen sunt rationes, quae me ipsum pro secreto inimico habere svadent. Declaro igitur Excellentiae Vestrae, me in ejus acta ita invigilare velle, ut si re ipsa quid expertus fuero, me vindicare possim, aut Excellentia Vestra qua Supremus Dux avocatorias expediri faciat, ut ex profugis meis militibus contra scripto datas assecuratorias suas conflatas copias aut in servitium Reipublicae ducat, aut tanquam minus necessarias dimittat; vix enim mihi imaginari possum, quam rationem potest habere eas tenendi? Ego me in favorem Domini Obozni propter considerationem Excellentiae Vestrae retinui, sed jam apertus hostis existens, profecto agam, quod inimici est. His me fraterno affectui suo recommendo.

46.

Károlyi úrnak. 16. Junij. Szerencs, 1709.

Ezen levelemet praesentáló, ennekelőtte Társaságunkban lévő Berzeviczi Lajos, maga társa felől oly mocskos neveket szólván, a mellyet nem comprobálhatott: az kiadott edictumi szerint oly poenát incurrált, az mely által az Társaságtúl mindaddig amoveáltatott, méglen maga nemesi bátorságát az ellenség ellen nem comprobálja, attúl vagy sebet, vagy rabot hozván, avagy pöcsétes testimonialisokot, magával egy próbán lévő fűtisztektűl; melyre hogy alkalmatosság adattassék, a végre küldjük Kegyelmed oldala mellé, hogy mindaddig ott légyen voluntír-képiben, méglen ezen feljebbemlített próbáját véghez nem viszi; — melyre nézve, mindezeknek végbenvitelire adjon Kegyelmed alkalmatosságot neki, és ne kémélje.*)

*) Beniczky G. kezeírása.

47.

Patak, 18. Junij 1709. Károlyi úrnak.

Jóllehet az Kegyelmed 15. írott levelében semmi ollyast nem látok, az melyrűl Kegyelmednek már praevie nem constál resolutióm: hogy mindazonáltal válasz nélkűl ne maradjon az Kegyelmed levele, röviden kívántam Kegyelmednek némely punctumira replicálni. Pápai feledékenységét csudálom, mivel még maga leginkább disputált azon fizetés dolgában, és Albuernek teljes exsolutióját kívánta, assecurálván, hogy újonnan anticipálni fog; de én inkább csak egy részére az adósságnak cambiumot adván, az másikárúl assecuratiót adtam, és az mely pénzem még Constantinápolyban maradt: arrúl cambiumot Pápainak; mindazonáltal, mivel örömmel értem, hagy az Kegyelmed dexteritássa által már ötvennégyezer forinthoz lehet reménségünk: Kegyelmed éntűllem ne várjon, hanem Pápaival correspondeálván, effectuálja az mennyiben lehet az dolgokat. Az harminczadosokra mindazonáltal, reméllem, hogy csak úgy iratott Kegyelmed, hogy privilegiumok szerint vegyék meg az harminczadot, — mert resolutióm is ez vólt.

Csenádhoz brigadéros talám nem fog kívántatni, hanem Ditrik alkalmatos lészen Pápai János mellett, és az correspondontiát folytathatja. Az erdélyiek iránt való intimatoriákon nem tudom mit ért Kegyelmed? mert az tanácsuraknak már intimáltatott, az vármegyék és szélek iránt pedig Kegyelmed opinióját vártam: mikorra és hová insurgáljanak? mert most enni nem kérnek, és így elébb jobb élésekrűl rendelést tenni, mintsem insurgáltatni. *)

48.

19 Junij, Sáros-Patak, 1709. Rádai Pálnak.

Az Kegyelmed két rendbéli tudósítását azon a földön forgó dolgokrúl kedvessen vettük, s hazájához való szíves indúlatjának tulajdonítjuk az közhírekből indúlt tűrhetetlenségét, az mely által ösztönözni kívánná a tiszteket az ellenség ellen való operatióra, mellyekrűl, hitesse el Kegyelmed magával, hogy mink is feledékenek nem vóltunk, sőt e napokban Kasssára excurrálván, megvizsgáltuk vala: miben légyen az hadak álla-

*) Pongrácz Gy. írása.

potja? és akkoron egyszersmind informáltatván magunkat Ebeczkinek instructiójárúl is, úgy tapasztaltuk, hogy mindenek praevia conferentiánkban tett dispositióink szerint effectuáltattanak.

Bottyán szíves indúlatjában kétségünk nincsen: de mivel az commandóban sok confusiókat szokott okozni, az mellyeket az elmúlt télen is tapasztalhatott alkalmasint nemes Nógrád vármegye, — a végre subrepartiáltatott a brigadírosokra az commando, és az orderek is confuse láttatnak menni, hogy őtet is ne disgustálván, pro occurrenti necessitate hasznát vehessük; mert tagadhatatlan, hogy az külső occurrentiákot, az mellyektűl bóldogúlásunkat nagy részént várhatjuk, jól megfontolván: ezen campaniát nékünk nagyobb praecautióval kell folytatnunk, mint akármellyikét is, hogy tudniillik csak particularis confusiók által is, az felőlünk fenntartott külső fejedelmek opinióját, mellyet tavalyi campaniánkkal nagyon megcsonkítottunk, teljességgel el ne veszétsük. Melyre nézve az e végre formált ideátúl könnyen nem recedálhatunk, az mellyet kevesen tudván miben légyen? sokaknak visszatetszik az dolgok folytatása, — negligentiának s confusiónak tulajdoníttatnak mindazok, az mellyek ex preeconceptis rationibus történnek. Sok dolog könnyő volna magában, ha az universalis circumstantiák és fogyatkozások nem nehezéteték. Nem csudáljuk, hogy kiki testinek azon részére tenné a flastromot, a hol fájdalmot érzi: de rosz borbélynak mondatnék az, ki a sebek mérgét megvizsgálván, és mindenikíre egyszersmind flastromot nem ragaszthatván, s az patiens akaratján indúlván, oda nem applicálná, a hová szükségesebbnek ítéli; melybe hogy mi is ne essünk, jóllehet az közhírek szerint nékünk is vólt mindenekrűl informatiónk: Kassárúl mindazonáltal Ebeczkinek adott instructión kivűl is mindenüvé expediáltuk emberinket bizonyos instructiókkal és punctumokkal, az ellenség állapotja szorgalmatossabb megvizsgálására; kik is visszatérvén, teljes tehetségünkkel azon leszünk, hogy az alkalmatosságot el ne múlassuk. Azalatt penig az apró portázás és az ellenség infestatiója ugyan csak meg nem szünik, mellyet magam sem hinnék, ha az ellenség intercipiált leveleibűl nem látnám folyását, s abbúl concludálom, hogy mivel nagyobb részei azoknak

parancsolatokon kívűl történnek: az hadaknak széledése inkább annak tulajdoníthatik, mintsem az bagázsiájának és otthonn való lézengésének.

A szegénység panaszit én valóba fájdalmas szívvel értem s tapasztalom: de még fájdalmasabban azt, hogy már némellyek még az panaszt is haszontalannak vélik lenni, nemhogy az orvoslása reménségével táplálnák sérelmeket; melyre nézve, noha azoknak megvizsgálását Kántor Istvánnak megparancsoltam vala: Kegyelmed is mindazonáltal fáradozzon benne, mert az következendő inquisitio alkalmatosságával is leginkább azokrúl kívánnám formáltatni az deutrumokat, az mellyekbűl praevie is csaknem bizonyosok lehetnénk; mellyekrűl továbbis várjuk az Kegyelmed informatióját.

49.

Eadem. Bottyán Jánosnak.

Az Kegyelmed adjutántja által küldött levelét vettük, és tovább is nagy kedvessen értettük az Kegyelmed hazánk szolgálatjára való felindíttatott buzgóságát, egyszersmind némellyek visszavonásárúl adott informatióját is, és hogy Főgenerális kedves atyánkfiátúl kiadott orderekben világosítást kíván. Mi azoknak continentiáját, igenis, jól tudjuk, s nem is csudáljuk, hogy Kegyelmed tűrhetetlen, és az ellenséget, melynek erőtlenségét láttatik látni, nehezen szenvedi előtte poczkázni; de mivel hazánkhoz való kötelességünk, se az hadakozásnak rendi s állapotja nem engedi, hogy mi is csak azokra tegyünk reflexiót, az mellyeket Kegyelmed lát: hanem az egész ország külső és belső dolgaira kell reflexióval lennünk, — ne gondatlanságunknak tulajdonítsa Kegyelmed, ha maga jóindúlatbúl származott igyekezetit hertelen nem secundálunk; azalatt is mindazonáltal Ebeczki István brigadéros hívünknek megparancsoljuk, hogy az Kegyelmed charactere praejudicuma nélkül járjon el instructiójában, és mihelyest minap Kassán létünkben Kegyelmedhez is expediált curírunk megtér: bővebb és világosabb orderünk által fogja Kegyelmed megérteni szándékunkat. Eddig-is se az én, se az Bercsényi úr orderiben feltett clausulával: hogy Kegyelmed mindazokat kövesse, az mellyeket hazafiúságához képest kötelessége hoz magával, nem egyebet értettünk,

hanem, hogy addigis az particularis portákot és csapdozásokat kövesse el az ellenségen, méglen formalissabb operatiókhoz kezdhetünk; mert az idön és az hadakozásnak szokott fogyatkozásin ha erőt kívánok venni, — nagyobb kártúl tarthatunk, mintsem hasznot reménlhetünk. Mivel peniglen az hadakozásnak conjecturái óránkínt változnak: Kegyelmed mindenekrűl únasúntalan túdósítson bennünket, és embereit, portáit szüntelen jártatván, minden tehetségével azon légyen, hogy bizonyos hírekrűl túdósíthasson, — s Nógrád várának építését szorgalmaztassa. *)

50.

Patak, 23. Junij 1709. Károlyi Sándor úrnak.

Tegnapi napon vettem Pápai Gáspár levelét, melynek extractusát ímé includálom Kegyelmednek, az melyben alkalmas consideratióra való dolgok vannak. Az első punctumban az kárlóczi határokat feszegeti: mert az athnámé punctumiban az van feltéve, hogy az békesség punctumi szerint maradjanak meg az ország határi, ők penig Pápainak Budát, Egret emlegették, noha Pápai oly ítílettel vólt, hogy az Szerémséggel megelégesznek, melyrűl nékem semmi consideratióm nem vólna: de amarra nem resolválhatom magamat, kivált az ország cousensusa nélkűl, mivel a nélkűl is kigyün az arnótság, mint fizetésre fogadott had.

Az margai sáncz, az mint látom, csak praetextusok, hogy erőnket megláthassák: mert se ott fogasabb hely nem kívántatott annak kinyilatkozására, s attúl félek, hogy már evvel semmisem telik az váradi operatióbúl; most mindazonáltal ott lévén Bagosi, az ki is, úgy vélem, ért az sánczokhoz, az mint discursusábúl vettem észre, annak építéséhez kezdhetne: csak segítségére küldené Kegyelmed Szent-Iványinak egy incsinér kapitányját, a kinek delineatióit én láttam, s ezzel az praxisban is belékap, — csak már az tisztekrűl s kalahúzókról tegyen Kegyelmed dispositiót. Írjon mindenekrűl Pápai Gáspárnak, az kit is Kegyelmedre relegáltam egészlen az dispositiók tételében.

Egynehánszori levelemben elfelejtettem megírni Kegyelmednek, hogy mivel sok fegyvertelen reclutái vannak az Ke-

*) Beniczky Gáspár kezeírása.

gyelmed keze alatt lévő gyalog corpusnak: igen akarnám, ha azokbúl completálhatnám Fervil és Bonefusz regimentjeinek egy részét. Az innekső corpus igen elmaradt az reclutázásban, a mint mustráibúl látom; mennyi fog kitelhetni penig? — elvárom az Kegyelmed tudósítását, hogy az fegyvert és az muntírt elküldhessem velek együtt.

51.

Patak, 24. Junij 1709. Pápai Gáspárnak.

Kegyelmed 3. Junij datált levele nem tudom micsoda alkalmatossággal hozattatván az Pest elein vigyázó hadainkhoz, tegnapi napon hozzám küldettetett; melybűl látjuk:

1. Az Kegyelmed levelének első punctuma szerint, hogy tovább is elébb akarja az passa megtudni tűllünk: mit ígírünk? hogysem magát kiadni: mit kíván? melyre mi sok okokra nézve nem léphetünk. Melyre nézve adja Kegyelmed elméjére, hogy ez szabad ország s nemzet lévén, tűllünk annyira nem függ, hogy mindenkor azt cselekedje az mit mi akarunk, se magunknak egyedűl végezni felőle nem lehet, se publicumra bocsátani; melyre nézve, ha sincere akar velünk bánni az passa: adja ki az Porta elméjét, hadd tudhassuk elébb alattomban kormányozni az elméket, — mert ez külömben nem is lehet, mivel, hálá Istennek, még nincs kötél az nyakunkon!

2. Az margai sáncz iránt bűvebben fog Kegyelmed tudósíttatni Károlyi uram által, az kire egészlen bíztuk az arnótok kihozatását és fizetését, kezénél is van már az fizetésekre rendeltetett fundus; de tagadhatatlan, hogy ennek építése és megtartásánál nehezebb dolgot nem kívánhatott tűllünk az passa, ki is, hihető, csak azért cselekedte, hogy erőnket tapasztalhassa: mert ezért még az erdélyi némettel, úgy fordúlhat, meg is kell harczolnunk, és ez miatt talám még Várad obsidiójára tett dispositióinkat is meg kelletik változtatnunk.

3. Tudjuk, hogy ezen fog kapni az passa, és talám Kegyelmednek azt felelni: ha Váradot obsidiálni lehet tűllünk: mért nem Aradot? mely kevesebb erővel mehet véghez. De arra azt felelheti Kegyelmed, hogy Váradnak közelebb való léti és az communicatiónak meglehetőssége superálja minden egyéb difficultásokat, mellyek miatt nincs mód benne, hogy Aradhoz

avagy Szegedhez kezdhessünk, kivált mivel az passa is declarálta, hogy oda nekünk munitióval nem succurrálhat.

Az sietségben fogyatkozás nem lesz: mert eddigis meg kelletett próbálni hadainknak Tót-Váradját, és ha mód lesz benne: azonnal hozzákezdet Károlyi uram az munkához; ha nem lesz, — megírja Kegyelmednek.

Albuert assecurálhatja Kegyelmed nevünkkel, hogy fizetésében nem lesz fogyatkozás, sőt ha Constantinápolyban superflue lesz pénzünk: kívánsága szerint kezéhez fogjuk szolgáltatni, — melyrűl következendő alkalmatossággal magának is írunk. *)

52.

Sáros-Patak, 25. Junij 1709. Károlyi úrnak.

Tegnap iratott levelemben elfelejtvén az Kegyelmed 20. Junij irott levelére való válaszomat: midőn ahhoz készűltem vólna, 22. írottkönyvecskéjét is vettem. — A rácz hírért van baja az udvari kapitánynak, mivel az, a mint Sőtér írja, őtűlek eredett, kik is megijedvén a pünkösdi processiók-járó kocsikon, dobbal, zászlókkal czékázó ráczok látásátúl: elkezdették a szaladást, és per consequens ennek büzitűl, mint a bakszakál a füstitűl, megijedvén a gulya, – széltfutott, kiáltott, irkált-firkált, a Tisza két oldalán lévő helységek hasonlót követvén.

Igen akarom, hogy Kegyelmed resolutióimot idein vévén, maga szokott serénysége szerint nyúl a dolgokhoz, melyekben nagyobb lument vehet Pápai útólsó levelének extractussábúl, a mellyet Kegyelmednek minap megküldettem; s azúta is sokat gondolkoztam felőle: hogy lehetne mind a kívánságnak, mind feltett czélyunknak eleget tenni? — de mégeddig nem valának gen sűrő villámlási; melyre nézve várom az Kegyelmed válaszszát a feljebbemlített levelemre.

Az erdélyiek iránt majd bővebben ugyan beszélek Eötves Miklóssal: de minden ceremonia nélkűl, széltében kell folytatni az dolgokat, az mint tudniillik ítélik legjobbnak lenni; mert Csáki István is kénteleníttetett magát innen absentálni az hadak fogyatkozása miatt, melyrűl magamot informáltatván, bővebben írok Kegyelmednek.

---

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

Noha minden tehetségemmel azon vóltam s vagy ok is, hogy véghezmenjenek a számadások: de az vármegyék deputatussi nemlétek miatt, csak úgy látom, sicut erat in principio: et nunc, et semper; melyre nézve ha tovább is folyamotja nem lehet, ha re infecta is, inkább hazaküldöm Eötvös Miklóst.

Szemere, Bessenyei már elmentenek, a mint leveleimbül megérthette Kegyelmed; in quo statu? nem tudom, de még panasz nincsen ellenek, hogy kevesen vólnának. Az vice-kapitány eránt kétségkívűl fogja Kegyelmed Méltóságos Főgenerális úr válaszát venni, — mivel ő kegyelmének adatott authoritás a vicekapitányok resolutiójára.

Igen akarom, hogy Kegyelmed kezdette maga vármegyéjében az istenes példát a communis inquisitiója által; és mivel az egész vármegyében több példa Hadadi Györgyénél nem találtatott: talám én is, Krisztus urunk példáját követvén, újjommal írok a földre; ha peniglen ugyan tovább is meri Kegyelmed reávetni a követ: másokkal együtt törvénye, igenis, Kegyelmednek incumbál: mert óbesterségét csak az Kegyelmed mustralis tabellájábúl láttam meg, azon kivűl nehezen hiszem, hogy decretalis tiszt lett vólna.

Az Bihar vármegyei jószágok iránt megvallom, csak minap Munkácson létemben az Rédei-familia dolga occurrálván, vizsgáltuk meg jobban az maros-vásárhelyi gyűlés actáit, az mellyek hasonlók az magyarországi végezésekhez, hogy tudniillik: valakiket ex actuali possessione exturbált vólt a fiscus, azoknak visszaadattassék a jószág, — mellyet comprobálván előttünk Bagosi: neki is hasonló resolutiója lészen.

53.

26. Junij, Sáros-Patak, Gróf Mikes Mihály úrnak. 1709.

Az midőn Kegyelmed kijövetelit naponkínt vártam vólna: Lázár Ferencz által 11. Junij írott levelét vettem, a melybűl nemcsak eddigvaló késedelmének okát értettem, de hasznos fáradozásit is azon dologban, az mellyet a szomszéd országban lévő urakkal is conferált, kiknek, úgy látom, vagy nem mondotta, vagy nem tudta válaszomat kimondani ez elmúlt télen tűlek hozzám küldettetett Draguly papja, mely által azon kérettem vala őket, hogy semmitse praecipitáljanak mindaddig, az még

külső országokba munkában lévő dolgaimot véghez nem viszem, kivált azon hatalmasságnál, a kitűl függ ezen dolog, és melynek segítsége kinyilatkoztatását naponkínt reménlhetem. Mert nékem ezen dolgot pénzzel (a melyre az hadakozásban nagy szükségem vagyon) kezdeni, annálisinkább continuálni nem lehet; hogy peniglen más útakon és fundamentumokon épített barátságában securus lehessek: elébb aztat belé kell ugratni az munkában, s ettűl függ minden késedelem, és e miatt resolutiómat ki nem adhatom: mert az Istentűl vállaimra tétetett országok terhei elmémet, erőmet idétlen munkájú dolgokra osztani s fordítani nem engedik; ezen materiában penig akármennyit hizelkedjenek magoknak, de más patronust hejában keresnek, nem azért, hogy erőmmel dicsekedném: de azért, hogy ezen dolgot űzni és keresni senkinek nállamnál nem hasznossabb, se nekik nem alkalmatossabb, mellyet Kegyelmed bővebben adhat elméjekre. Tudom ugyan magam példáján, mely nehéz ebben az várakozás: de az is jobb az idétlen gyömölcsnél, kivált mikor jó reménséget nyújt.

Az mi az Kegyelmed kijövetelét illeti: Kegyelmed jól tudja s Daniel Péter által tett izenetembűl bűven meg is értette, hogy aztat nemcsak országom hasznára, de Kegyelmed maga előmenetelére nézve is leginkább kívántam; látja Isten, én tudom, mely keservessen érzem bújdosó sorsokat: de kivált magok szíves elméjek gyengeségétűl eredett idétlen félelmeket. Mi haszna a Portát s a vajdát importune azért úntatni, a mellyeket mind megígértek, s mind eddig megmutattak; mert, ha hasonló dolog történnék országomban: én is hasonlót követnék. Fel kellett vólna egynéhányat az parancsolatomon kívűl kóborló s praedálók közűl akasztatni: ezek nem következtek vólna. Én ugyan Constancinápolban írok ezen dolog felől: de tudom, az lesz a válaszom, hogy mért nem ültek vesztég, senkisem bántotta vólna őket. Ha azért Kegyelmed, nyughatatlankodó panaszokat félretévén, tovább is resolválja magát az kijövetelre: hagyja azt ott commadójúl, a kit legjobbnak ítél, melyre ezen levelem által teljes authoritást adok Kegyelmednek, sőt még Daniel Péter továbbvaló bennmaradását is nem ellenzem, ha Kegyelmed szükségesnek ítéli lenni, — de pénzzel nekiek absolute nem succurrálhatok.

54.

Sáros-Patak, 30. Junij 1709. Kray Jakabnak.

Kegyelmednek egynéhány rendbéli levelét vettük: de mivel az utólsóbúl úgy veszszük észre, hogy ezen levelünk is Kegyelmedet talám útjába fogja találni, mindenekre röviden replicálom. A mi legelsődszer is a posztók dolgát illeti: azokat igenis, Missuna kihozta, de azon magunk számára kívánt bélést és materiákot, hihető, elfelejtette Kegyelmed. Már ezen posztóknak kifizetését Missunára assignáltuk pro certiori fundo, és így ezekre rendeltetett fundus az Kegyelmed továbbvaló erogatióira fog fennmaradni; és mivel Viski azt írja nékünk, hogy az bort 50 frton Skólyán eladhatja: nem capiáljuk, hogy Lengyelországban árost nem talál Kegyelmed. Missuna kijövén, maga megsértődését bőven declarálta előttünk, mellyeknek minekelőtte teljes hitelt adjuk: Kegyelmedet is kívánjuk meghallgatni. Azt ugyan tapasztaltuk, hogy valóban könnyen készült a számadáshoz, mellyet (hogy jobb fundamentummal véghezmehessen) továbbra halasztottuk, azalatt is specificatióját azon számadásoknak a végre includáljuk, hogy Kegyelmed kézalatt jobb informatiókat vévén, tudósíthasson bennünket; bizonyos okokra nézve mindazonáltal úgy kormányozza Kegyelmed az dolgot, hogy ezen specificatiónak megküldése ki ne nyilatkoztassék említett Missuna előtt, s Kegyelmed is moderálja úgy az dolgot, hogy kedvetlenségekre ne fakadjon; mert ha szintén eddig hasznot nem hajtott is, de mindeneknek módja s rendi szerint kell véghezmenni. Nem tudjuk, mi okbúl kelletett Kegyelmednek az aszúszőllő- és közborokat tülle megvenni, Lublínban hurczolni? mivel jól tudhatta Kegyelmed, mennyiben kívántuk feleségünk expensáit compendiálni, a ki mostani állapotjához képpest ezen drágán vett borokon kívül el lehetett vólna; sőt ha még el nem költek vólna: adja el Kegyelmed annyi pénzen, a mennyin vette, s contentálja Missunát.

Miben légyen az ilyvói háznak árendálása? arrúl Kegyelmednek újabb tudósítását nem vettük, noha, ha szintén feleségünk oda nem menne is lakni: de pinczéket szükséges lészen ott tartanunk, mert mivel továbbvaló intertentiójára készpénzbéli fundust tettünk: mind egy költségünkben fog

állani, akárhol lakjék; és borainkat a végre akarnánk bészállíttatni, hogy ottan könnyebben fordíthatnánk pénzre. Ha lehetséges lészen tehát, pinczéket inkább valamely kalastromban fogadjon Kegyelmed, hogy nagyobb securitásban lehessenek boraink, — a mint is, ha késni találna, mindezekrűl tudósítását elvárjuk.

55.

Eadem et inde. Nedeczky Sándornak.

Alkalmas időtűl fogvást Kegyelmednek az reábízott dolgokrúl semmi fundamentalis informatióját nem vévén, nem régen érkezík az Kegyelmed Ilyvóbúl írott levele, melybűl mégsem tanulhattuk ki elégségesképpen eddigvaló késedelemnek okait, az mely valóban helytelenűl esett: mivel ha Kegyelmed félretette vólna sok praecautióit és subtilitássit, — régen continuálhatta vólna útját, melyben absolute kívánjuk, hogy ezentúl késedelem ne történjék.

Valóban, nagy csudálkozással értettük, hogy Dasko uram semmitsem tud a négyezer timfárúl, mellyeknek fizetésében assignáltuk a borokat, és ugyanazoknak contentatiójárúl anynyiszor requirált Szinyavsky uram, az aszszony is; mivel mindazonáltal már ezen dolgot néki declaráltuk: minden útonmódon azon légyen, hogy kezéhez adattassanak assignált boraink, és ha Szinyavsky uram vagyis az asszony fizette vólna meg Talabának azon négyezer timfát: azon pénzt felvévén Daskótúl, exolválja, s emennek assignálja a borokot; ha peniglen se emez, se amaz Talaba quietantiájával nem edoceálná az pénznek letételit: úgy is Daskó uramtúl felvévén, maga költségére megtarthatja Kegyelmed, s nem is lesz már szükséges ezen pénzt Talabának kifizetni.

E mellett adjuk Kegyelmednek tudtára aztat is, hogy a czárnak Flug nevő generálissa Moldva s Havasalföldire vévén útját, Erdélybűl írott levele által requirált vala, hogy Németországban lévén expeditus, néki passust adnánk, de az ministeriumtúl semmi levelet nem küldvén: Kegyelmed által lett végezésünk szerint privatum dolgában utozónak ítéltük lenni, és dolgaink, akkori conjuncturáink szerint méltó suspicióban vévén Móldva s Havasalföld felé való kerülését: az passusnak

kiadatását denegáltuk vala; hanem pünkösd tájba újonnan megküldvén Golovkín és Menczikо urak leveliet, az passussát azonnal expediáltattuk, és késértetését Károlyi úrnak committáltuk; ő mindazonáltal nemhogy útját a mellett continuálta vólna: de még eddigis Erdélyben késik, nékünk penig Móldvábúl bizonyossan megírták, hogy expressus curírját expediálta vólna a czárhoz, oly panaszszal, mintha a passus denegatiója miatt történt vólna késedelme, kétségkívűl ellenségünk ingerléséből, hogy ezzel bennünket az felséges czár udvaránál discreditáljon; melyre nézve szükséges, hogy Kegyelmed errűl nemcsak Daskó uramot informálja, de Golovkín és Zafiron (így) uraknak is írjon felőle, hogy késedelme nekünk ne imputáltassék.

Az dánus hadaknak bizonyossan értettük, hogy ordere vagyon az kimenetelre: de fizetéseket praetendálván a császártúl, mégis Csallóközben késnek; Kegyelmed azért disponálja tovább is Daskó uramot, hogy secundálja informatióival az dániai király irántok tett projectumát, hogy azon hadak mentűlhamarább vitessenek ki az országbúl.

Mivel innen rövid nap alatt oly dispositiókkal fogjuk expediálni Otlik Pált, hogy a feleségünk közelebb való jövetele acceleráltassék: az mostani sokféle conjuncturákot tekéntvén, és kiváltképpen az mostani Jaraszlóban történt casust, bátorságos megmaradására Zamosnál jobb helyt nem találtunk. Kegyelmed azért requirálja nevünkkel Szinyavsky uramot, hogy Zamoisky urnak oda való recipiáltatásárúl írna, a kinek mik is Ottlik Pál által írtuk, és ha szükséges vólna, küldene valami comitivát az melylyel Lublínbúl odakésértetnék.

Kegyelmed de reliquo járjon el, mentűl sörényebben és jobban lehet, az instructiója szerint való dolgokban, és menetelirűl idein tudósítsa az mosqua udvart.

Itt még a hadakozás mind a két részrűl igen csendesen folydogál, s éppen most hozák szaporán hírét által a Dunán az Duna melléki parasztemberek, hogy az túlsó hadainknak nagy győzedelme vólt az ellenségen, — melynek confirmatióját és particularitássit óránkínt várjuk. *)

*) Beniczky G. írása.

56.

Patak, 2. Julij, 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 26. Junij irott levele után mind vártam vólna tudósítását Bagosi és Szent-Páliék felől, s ugyanazért halasztottam írásomat; de látván, hogy Kegyelmed is bizonyosabb hírekre várakozik: leginkább az recluták iránt való punctum ösztönözött az válaszadásra. Még positive mennyi kellessék? csak e napokban elvégezendő mustrájok után fogom megtudni, a mint mindazonáltal conjecturálom: ha hatszáz lenne is, nem lesz igen sok; de mi haszna, hogy sokat emlegetett: attúl félek, hogy még jobban eloszlik azon szépen öszvegyűlt hajdúság, melyre nézve inkább írja meg Kegyelmed: mennyi telhetik ki onnan az regimentek notabilis fogyatkozása nélkűl? — hogy tudhassak idején dispositiókat tenni az többirűl.

Nincs kétségem benne, hogy Kegyelmednek már eddig van hírével az pestisnek Poroszlóig és Átányig való elhatása, melly Isten látogató ostorátúl valóban tarthatunk.

Többet akartam vólna írni Kegyelmednek Pápai Gáspár és az margai sáncz dolgárúl: de időm nem lévén reá, azt csak elhallgatom.

57.

Bercsényi úrnak. S.-Patak, 13. Julij, 1709.

Csakhamar egymásután két rendbéli levelét vévén Kegyelmednek: az 11-ik datált hamarább érkezék az másikánál, melybűl Csáki Mihály, ítíletem szerint, portájának hírét olvastam inclusájábúl; bárcsak már egyszer valaha tanúlhatnák meg commandérozó tiszteink: mikínt kell elébb az ellenségnek dolgát kitanúlni, minekelőtte ellenek operálni kezdenek? De ha az szót kár rájok vesztegetni, — annálisinkább az írást.

Kassa munkája, igen örömmel értem, hogy progrediál, s reméllem is, hogy Kegyelmed tészen ollyan rendeléseket, a mellyek által continuáltatni fog ez az munka.

Nagy háládó szívvel tapasztalom az Kegyelmed sincera declaratióját, s való is, hogy én azon dolgot mindenkor úgy véltem: de az sok gondolkodások és discursusok között nem tudtam, miben határozta meg Kegyelmed végsőképpen elméjét? odafel penig miképpen írtam ezen materiában? utólsó levelemben megláthatta Kegyelmed.

Az muskva curérokat majd útokra bocsátom; való, hogy az utólsó meghozta az berlínyi levelemnek válaszszát, melly is originálissa vala az Clement levelének, az melyrűl utólsó levelemben emlékezetet tettem vala.

Örűlök, hogy fördésének jó hasznát érzi Kegyelmed; kívánom, hogy Kegyelmedet erősítse az következendő operatiók kezdésére!

Lubumerczki szökött inassa examenjét, igenis, helyesen rendelte el Kegyelmed; nem is praetendálhatja visszaadását, míglen embereinket vissza nem adatja. Ha magát resolválja cum praevia assecuratione de non extradendo, — talám jó vólna az nénjéhez küldeni.

Az novitargi hadak iránt magam is megegyezett ítíletben vagyok Kegyelmeddel; bár bé ne telnék az lengyel segítség iránt való opinióm!

Kántor István secretariusom megtérvén azon kézalatt való collateralis inquisitióbúl, a mellyet rábíztam vala, mit vitt véghez? ímé, munkáját includálom Kegyelmednek; mely nyomorgatási az szegénységnek mivel nagyobb részint az vármegye tiszteire nyilatkoztatnak ki: csak most látom, mely nagy oka vólt az udvari kapitánnak az panaszra, hát még in Medvesallya?! Szükségesnek ítílem azért, hogy Kegyelmed ezeket Dániel úrnak (Eszterházy) transmittálván, hozattassa helyére ezen égben kiáltó nyomorgatásokat.

Pápai levelének copiáját is a végre includálom Kegyelmednek, hogy az athnámé punctumi iránt vehessem opinióját: hogy ha ugyan csak in prioribus terminis maradjunk-é, vagy menjünk ad particularia? Clement ugyan az egész aleatusok nevével igen kér, hogy ne praecipitáljam ezen dolgot, legalább ide való gyöveteléig.

58.

S.-Patak, 15. Julij. Gróf Bercsényi úrnak.

Egymásután sűrűn vévén az Kegyelmed levelét, tegnap s tegnapelőtt is, — az elsővel compareála az szakállos elefánt, melynek dolga már magában eligazodik, Riviernek sem lészen kára. Vannak ugyan azon levélben némely hadi operatiórúl

való dolgok is: de mivel ezekrűl bővebben ír Kegyelmed az subsequens két levelében, — azoknak válaszolására térek.

Tagadhatatlan dolog, hogy jobb projectum nem lehet az Kegyelmed villámlásánál. Zólyom, Zsilíz, Liptó egyszersmind így megpróbáltatnék, és ha nem egynek, talám másnak lehetne sikere, cum securitate menne véghez; de elhitettem magammal, hogy azért nehéz Kegyelmednek magát valamire resolválni, hogy az midőn az hadak subrepartitiójára jutott: maga is általlátta, hogy úgy járt mint az szabó a ki az Kegyelmed nadrágát csinálta vala, melybűl végtére süveg sem telék tódozás nélkűl. Melyre nézve, mivel ezen első próbátúl sok függ, a melynek szerencséjétűl mind az hadi, mind az békesség következhető dolgai folyhatnak: ne kímíljük az posztót egytűl, hogy legalább jó süveg, fódás nélkűl teljék belőle! És mivel az ellenség constitutiójára nézve mindegy: akár Liptóban, akár Zólyomban, akár Zsilíztt mehessünk valamire, — én is az liptait legkönnyebnek s lehetőbbnek vélném megpróbálni, úgy tudniillik, hogy Csajági brigádáját is a többihez hozattatván, inkább avval, mintegy hátúljáróval oltalmaztatnám az Zólyomtúl Liptóban menő passusokat, mintsem Zólyomnak küldeni; mert azokat máskínt is felettébb szorosoknak hallván lenni, magok után annyira elronthatnák és bévágathatnák, hogy napok kelletnének kitisztításokra, az mely alatt eljárhatnának hadaink felvett szándékokban. Ebbűl mindazonáltal támad azon kérdés, hogy ha az liptai sánczon nem succedálna próbájok: hátok megett az útakot elrontanák, hova mennének? De mintegy lehetetlennek látom lenni, hogy az könnyű gyalog hadaink Liptó és Breznyó között ösvényeket nem találhatnának magoknak: éppen nem imaginálhatónak látom, hogy ne succedáljon próbájok Liptó ellen, melynek bizonyosabb vóltára való nézve ha Rivier szükségesnek ítílné lenni: Csáki Mihály, az ki az lovassal szemközben menne, vagy egy batalium gyalog kísírése alatt vihetne magával könnyű munitiót, avagy ha e nélkűl is véghezmehetne, még jobb vólna; ut tamen nihil inpraevisum relinquatur: ha ezen próbátúl egy része éppen elmaradhatna, még talám jobban esnék, ne subjiciálnánk egy fatumnak az egész gyalogságot, az mely kétségkívűl in illo casu nemcsak passust fog magának találni, de még vadkecskévé válik, s

mégis hazamegyen; — már ennél rosszabbat s többet praevidiálni nem tudok, az mely ellen kellene cautelával élni in hoc casu, hanem relegálom Kegyelmedet a Sibilla könyvének tizedik punctuma szerint: menj Györki Pálhoz Csetnekre!

Az mi már maga az Kegyelmed addig való subsistálását illeti: maga helyes ítíleti szerint Szécsénnnél jobbat nem látok, hacsak pro exercitio suorum pedum a hegyeket nem akarja Kegyelmed hágni az hajdúval. Szécsénben is mindazonáltal, tábora nem lehetvén Kegyedmednek, felettébb sokáig ne subsistáljon: hanem conferentia és hertelenséggel vett leveleim praetextusa alatt visszatérvén, betegedjék meg Rima-Szombatban, közép helyütt, onnan mindenüvé ráérkezik az ágybúl. Ezt bizonyára tréfábúl nem írom; s tudom, hogy Kegyelmednek nehéz lesz elkövetni, — de csak nem látok ennél jobbat mostani statusunkhoz képpest.

Stupaszkinak életét se meg nem engedtem, se meg nem sententiáztam; legyen elébb törvényje, — azután instáljon gratiáért.

Az hadi tiszteket kezességre szoktatni se jónak, se rendinek, se illőnek lenni nem látom; melyre nézve csakugyan jobb lesz időt kerestetni az hadi bíróval Rétei János törvényje revisiójára.

Ebeczki lármájábúl látom: egy extremitásbúl az másikára jutottak brigadérosink; recedálni okosan, szégyennek tartják, szaladni szokásnak. Valóban, malum in civitate, etc. consvetudo dicitur. Hiszem, ha azon pletka-hír igaz: ódalolva is elmehet mellőle, — még conceptusokat csinál az ellenségnek.

Már azért, hogy az Dunántúl valók segítségének reflexióira térjek: azok reménségének neveltetését nemhogy haszontalannak, de mindenkor szükségesnek láttam lenni; de kétséges vóltam benne, hogy ez véghezmehessen az udvari hadam az táján lévő subsistentiájával: mert nyilván kiadnánk magunkat az ellenség előtt, hogy arra szorúltunk, az mely még oldalam mellől nem szokott vala eltávozni. Melyre nézve soha Bottyánnál jobbat ki nem gondolhatott vólna Kegyelmed, a kinek az rácz előtt híre, az parasztság között esmerőssége, s vízi esze nagy vagyon, s az pestistűl semmitsem fél; melynek megerősítésére adok ordert Mariássinak, a ki felettébb is tud

vélle bánni, s már az Duna mellett praeceptora is vólt, hogy mihent orderét vészi: azonnal menjen; és mivel az váradi operatio úgyis halad, s Babócsai iránt való scrupulusok tolláltatnak, személyére Kegyelmednek szüksége vagyon, tartsa meg Kegyelmed hadastúl. Ordódit cum Zay Rakomozhoz küldöm, a honnan Károlyi is elviheti, ha szüksége lesz reájok, s hozzám is közel lesznek. Bottyán spiritusát nem látom helyesnek hogy neveljem különb orderrel: hanem csak azt írom néki, hogy az mely rendelést tettem felőle Kegyelmed által, ex speciali personae confidentia cselekedtem, cum similibus, etc.

Pápai Gáspár leveléről talám eddigis más opinióban vagyon Kegyelmed, ha az tegnapelőtt éczaka curér által expediált levelemet vette. Melyre nézve, ha ugyan csak az emeticumra rászorúlunk, igenis, legjobb azon dosisban bevenni, az melyben Kegyelmed javallja, — mert bizonyára én is csak úgy szeretem az törököt, mint Kegyelmed.

Az operatiók kezdésére a lengyelt ne várjuk: mert ha jól foly dolgunk, amannak is többet fog tenni az füsti az ellenség előtt; mivel sine illo bene, cum illo melius. Ha szerencsénk nem succedál, — secretumban marad az reménség.

Rédei Mihályt harmadnap múlva, Steszlit, mihent gyű, ha pestises nem lészen, elküldöm Kegyelmedhez.

59.

S.-Patak, 20. Julij, 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az minap küldött curérom által vettem az Kegyelmed válaszszát Clement levelére; melyben teljességesen megnyugodván elmém, igenis, az szerint kívánom folytatni azon negociatiót, s nagyon praemálni általa az aleatusokat: de praevie danda assecuratione effectuationis praemissorum; s nagy szerencsénkre látom lenni az nagyhírű tractának interruptióját, melynek valóságárúl Bonak is tudósította már az vén követet. Hihető, meghallottta az franczia király azt, az mit Kegyelmed mondott felőle itt Károlyi előtt s előttem: azért rumpálta; de akármikínt légyen, s miért történt? reméllem, nagy hasznunkra lesz. Az prussiai udvar dolgát, írja vala Kegyelmed, hogy nem érti Augustus iránt, noha annak értelme könnyű:

mert az mint már régen kitanúltam az dolgot: eleintén ugyan aleatussa vólt, — sok hitetlenségét látván, fenthagyott rajta; az minthogy ha manuteneálni láttatik is: csak azért cselekeszi, hogy nincs még más, az ki manutentiójával bosszút állhasson az svecuson. Az több dolgok ezen materiában ad coram valók; elég az, hogy fient ista, palam cupient et in acta referri. Ezt már Kegyelmed így értvén, explicálja nékem is az Talaba aenigmáját; ehhez Kegyelmednek kell tudni aztat is, hogy az czár Pruckental nevű tisztit Augustushoz oly declaratióval küldötte, hogy ha tíz nap alatt nem indúl, mellyet néki ott kell megvárni, szakgassa öszve az tractatust, s térjen meg. Ezt Sinyavszki uram jó ideig tartóztatta maga mellett: hihető, hogy időt nyerettessen Augustussal, — de most már béküldötte, s Denhof is bément két-három lengyelországi úrral, ad invitandum; quid fiet? — tempus docebit.

Potoczki hada felől nem írok Kegyelmednek: mert mivel Kegyelmedet Eperjesrűl informálta Okolucsányi, Kegyelmedtűl várok. Sok az pénz, több hasznát vennők, ha dohányfüstért adnók, mintsem lengyel füstért, — de már abbanhagyni is nehéznek ítílem; várom azért az Kegyelmed opinióját. — Belső dolgainkra térek.

Nehéz combinálnom az Kegyelmed levelét és Ebeczkitűl vett informatióját az Bottyán 16. írott levelére: mivel Kegyelmed azt írja, hogy felment az zsilízi lovas német, amaz penig hogy Kis Sáróhoz érkezett Pálfi, és Lévát akarja sánczolni. Az zsilízi iránt bétölt profetiám, hogy az ott corpust nem fog verni; az lévai is projectumom szerint vólna, és így semmisem restál, hanem az újvári obsidio. Nagy álmélkodással olvasom, hogy már Bottyán írja, hogy nincs Septemberig valónál kenyér benne, az mely vagy való, vagy nem igaz, — de rosz az híre. Meg is engedem, hogy mind magazinumbúl élt ott az lovas had. Rebus igitur sic stantibus, majd körmünkre ég az dolog, s kivált ha még az had is így oszlik. E mellett includálok egy levelet.

Az erdélyi német is öszvecsuportozott. Várad prófontérozása az híre: de sok kézi malom van vélle; most még sok az híre, mert négyezernek mondják, de majd kevesebb lesz. Károlyi hadában nagy az éhség; négy napra egy prófont: mégis

az ingét, fegyverét adja az kenyérért, s oszol. Már elválik, mit ád Isten? kinek szent oltalmában legjobb bíznunk.

60.

S.-Patak, 20. Julij, 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 17. irott leveleit vettem, mellyekben semmi ollyan hirtelen válaszra való materiát nem látván, az elsőre késedelmeztettem válaszomat. Draguly papja, úgy Pápai curérja is semmitsem hozott ad materiam: mert ezen levelével csak arrúl informál, az melyrűl az elébbeniben írt vala, csak bizonyosabb elhozatására való nézve küldötte curérja által; ha lett vólna valami, informáltam vólna Kegyelmedet. Az tisztet elküldöm az fegyverért, az ki mégeddig nem insinuálta előttem magát. Az utólsóbúl az ellenség motusát látván: szükségesnek ítílem, hogy minden más reflexiókat félretévén, contrahálja Kegyelmed az hadat; de ily nagy szükségünkben honnan tartsa? azt bizony nem tudom, hacsak az salánki asztagokhoz nem ragaszkodunk. Hiszem, anyánk is concurrálhat az cassában, — megfizeti az ország; ha Kegyelmed nem meri, merem én, csak írja meg, magamra vállalom az haragot: mert az sem jobb az szentelt kenyérnél, a melyhez Dávid nyúlt vala! Melyrűl elvárom az Kegyelmed válaszszát, s ha magamnak kell véghezvinnem: követségben küldöm Ilosvai Ábrahámot elsőben kódúlni, — úgyis egyszer sem adott zsoldost az vármegyében, a mint hallom; de semmi, csak adjon gabonát, otthonn tarthatja az kocsissát! Az granatéros-kapitány nevét és rangját írja meg Kegyelmed, minekelőtte vehesse resolutiómat: mert promotiójával Urainak nem akarnék rövidséget tenni. Többrűl izenek Pápai által, ki is, most jut eszemben, még jobb lesz az salánki követségre, — mert nem mér véteni az szomszéd.

61.

S.-Patak, 21. Julij, 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha e napokban írott leveleimben mindenekre válaszoltam, az mellyekre szükségesnek ítílem lenni: az Kegyelmed 18. írott levelére való válaszomat továbbra halasztottam vólna, mindenekben helyesnek ítílvén lenni dispositióit, ha az lengyel hadak iránt interveniált szükséges resolutió haladást szenyve-

dett vólna. Tagadhatatlan dolog, hogy most is fentvadnak azon ratiók, az mellyekre nézve kihozatásokat jónak ítíltük vala lenni: de dispositio fizetések iránt máskínt nem remélhető, hanem az mint Kegyelmed adta tudtára Keczernek, s nekem is megírta. De minekutánna censideráltam, mit tégyen idegen hadnak assignatióval fizetni: oly ruinájátúl félek az vármegyéknek, az melynél nagyobb nem lehet, és hogy ezen exactióval az jövendőbéli fundusunkat fogjuk elrontani és magunkat enerválni, — accedálván ehhez az is, hogy ez campaniában sem fog menni, míglen fizetését ki nem szedi, hanem ezen praetextussal rajtunk nyaralván, majd az téli quártélyt fogja kívánni. Melyre nézve jobbnak ítíltem egyenesen kiadni az resolutiót, hogy ha gyű: ex quartalis fizetése jó lesz, ha nem várja meg Octoberig resolutiónkat, mivel maga is ollyat mondott az piszár Okolucsányinak, hogy kész addig várakozni, ha most meg nem lehetne letétele az pénznek; — így legalább ellenségünkké nem lesz.

62.

S.-Patak, 23. Julij, Gróf Bercsényi úrnak.

Huszonegyedik irott levelét Kegyelmednek még tegnap estve vettem, és jólehet az Kegyelmed kérdésére nézve láttatott szükségesnek lenni az válaszsza: ma reggelig halasztottam, mert supponáltam, hogy ha Kegyelmed szándékát követni akarja: Hajszter gyövetelinek hírét nem hallván, későn érkezik levelem, s ha gyün amaz, úgyis keveset progrediál Kegyelmed. Az próbának modalitássárúl bővebben írtam vala 15. datált levelemben, az melyben magam sem láttam jónak az Breznyóval való piszmogást, hanem megmellőzését. Az való, hogy az mostani conjuncturákhoz képest szükséges, hogy magunkat az confusióktúl ójjuk: mert kevés szerencsétlenség is nagyon dobogtatja meg az emberek szívét, és így cum omni morali securitate exitus probandum est. De az is viszont igaz, hogy est cauler, (így) et non est cancer az német, s ha meg nem ütjük az orrát, ego interrogavi. Hiszem Breznyót megmellőzvén az gyalog, s az útakat, a mint irám, elrontván háta megett, nem szükséges hogy arra gyüjjön többször vissza: mert űtet meg nem eszi az apró sánczokban lévő német, ha mellettek akkor

is elgyün; ha penig az két nagy közzé tészi magát, s Csákival conjungálja: akár ott dohányozzék, ha úgy van az mint én immaginálom az delineatióbúl. Attúl se ne tartsunk, — ítíletem szerint, — hogy Pálfit haddal küldvén Hajszter előre s maga is haddal gyün: mert az Dunántúl nem jár fiadzani; s ha az Rába mellett lineát erigált: hihető, nem káposztát ültetni csinálta az árkát, és így annyival sem gyühet, az mennyivel ment vala. Tertio, még ő az Garany mellyékin egy sáncz híjjával van, a míg azt meg nem csinálja s dolgát felicissime véghez nem viszi: addig nem excurrál; hanem minekutánna ott elhelyhezteti az magnak való tetves muskatélyossát, akkor fogja kérdezni: hány az óra Szécsényben? s fekszik-é Dániel, vagy motoz? Melyre nézve, hacsak Kegyelmed más notabilis impedimentumit nem látja: quod deliberatum diu, fac cito. Hiszem, ha Pálfi felgyű Zólyomig: jól jár Ebeczki; ha Kegyelmed orderét követi, — úgyis használunk Újvárnak.

63.

S.-Patak, 23. Julij. Károlyi úrnak.

Épen ezelőtt egynéhány órával igazítám vala el Ordódit oly véggel, hogy legfeljebb két nap alatt megindúlhasson: s most vészem az Kegyelmed staffetáját, az mely által informál az ellenség Gyaluhoz való kiszállásárúl, gyalogjával és munitiójával. Oly opinióba láttatik lenni, mintha ugyan hirdetett szándékárúl gondolkodnék. Veszem ebbűl eszemben, hogy Montecuculi szavait nem referálta Gyulai István Kegyelmednek, és az ellenség szándékát, hogy Gyalutúl meg akar oszlani, és az midőn Montecuculi és Karikán lármáz: azalatt Barontisnek Váradot kell prófontérozni, az melly nékem oly rationabilisnek látszik, hogy egyebet belőle nem magyarázhatok. Való ugyan, mondotta kigyüvetelekre való szándékokat is: de erre még ordert vártak, az mely, assecurálom Kegyelmedet, hogy az dánus kimenetelitűl és az franczia békesség tractája felbomlásátúl fogvást, úgy hiszem, füstöt vetett: mert az felsőnek semmi készűletit nem tapasztaljuk; melyre nézve, úgy tetszik, jobbat nem cselekedhetünk, hanem ha az ellenség aziránt való szándékát így praevideálván, az gyalogságot amannak útjának elállására rendelné Kegyelmed, s

maga az lovassal Montecuculit környékezi, ha Margita tájára kigyűne; ha penig keresztűl akarna gázolni bennünket, és hanyatthomlok gyűni: híjjába kapdozunk Erdélyen, mert imillyen-amollyan munitióval ki nem füstöljük az várakbúl, hanem csak környékezni kellene talám; úgy megáld még Isten bennünket, mint az muszkvát. Az debreczenieknek meg kell tartani az parolát, ha letették az pénzt: de ha rajtok lakik az német, s felperzseltetnek, magoknak tulajdonítsák; ha pénzt le nem tették: nem kell helyben szenvedni űket, noha még ugyan én sem gondolom, hogy arra jutna még most az dolog: mert ez még, ha Várad nincs is szándékjában, de temporizálni fog Gyalunál.

Todarót elbocsáthatja Kegyelmed Horvát Zsigáért, — hadd menjen, ha kutya akar lenni! Serédit küldje Kegyelmed hozzám, hadd füstöljem ki az gőzt az fejébűl.

64.

Szerencs, 27. Julij. Gróf Bercsényi úrnak.

Azért jöttem vala ide egynéhány napra, hogy delineatióim megcsinálására időt nyerhessek, és udvari hadaimat megtekintvén, eligazíthassam commandójok szerint. Melyre nézve válasz nélkűl hattam vala az Kegyelmed 22. írott levelét, mellyet ma követe az 25. írott könyvecske is, melynek válaszszát nem halaszthatván, egyszersmind avval Rédei Mihályt is küldöm.

Nincs mit írjak az hadi dolgokrúl: mert azokban, úgyis látom, hogy quantum potest, tantum audet. Antal írása, való, hogy nem tetszik; aztat nagy rosz consequentiák követhetik, de mihaszna? Non est malum in civitate, quod non fecit Dominus. Mi az biztatásnál egyebet nem követhetünk, mellyet úgy látom, véghezvitt már eddigis Kegyelmed. Szluha panaszszai mind remediálhatók, — és így térek az külső dolgokra: mivel azalatt Klement is meggyűvén, tett relatiót előttem. Az moszkva dolgokban facienda non omittam; mellyekben egészlen fogja illuminálni Kegyelmedet az prussiai király nékem újonnan tett ajánlása, kit is nemhogy manuteneálna, de követje által adhortálta Augustust, hogy desistáljon: mert külömben nemhogy segíteni, de ellenzeni fogja. Klement az instructió-

ját is látta; melybűl azt concludálom, hogy addig ezen praetextussal in suspenso akarják az czár és az Respublica elméjét tartani, míglen megegyeznek, kit kell oda helyheztetni? — Az mi dolgainkat állandóképpen kívánják manuteneálni az aleatusok, és engemet is az erdélyi fejedelemségben omnibus possibilibus viis et modis; de ámbár igazságomat általlátják is: nem hitethetik el magokkal posse rationem politicam et status imperatoris superare, az ki declarálta magát, hogy készebb az magyar királyságát is periclitáltatni, mintsem Erdély nélkűl ellenni, minthogy a nélkűl az töröktűl meg nem oltalmazhatja az kereszténységet; mert ámbár, az mint mondja, éntűllem nem fél is, hogy ahhoz kapcsoljam magamat: az successorim mindazonáltal okvetetlenűl el fogják követni. Melyre nézve persvadeálni kívánják az aequivalenst, az melyben hasonló mentséget nem találhatván: jobban adigálhatják, s az mint elméjeket kivette Clement, tíz vármegyérűl gondolkodnak. Az particularis békességet mindazonáltal javallják: mert a nélkűl lehetetlennek ítílik, hogy az universalist ingrediálhassunk; azt mindazonáltal amabban inseráltatni akarják, gondolván egyszersmind, hogy ennek tractája megindúlván, jobban foghatják pártunkat, — a mint is errűl kiváltképpen való parancsolatokat adtak ministereiknek, javalván aztat is, hogy ennek tractáját directe Lamberg által az császárral indítsuk meg. Kire nézve, megvallom, gondolkodtam oly modalitásrúl, hogy mivel ez particularis ismerősöm és jóakaróm volt ennekelőtte: ha sub praetextu congratulationis ministri nem jó vólna-é, hogy correspondentiát keresne véle indítani? Férre kell, úgy látom tenni némely consideratiókat ebbe: mert az franczia királynak nem vólt szégyen propositiókat tenni, — mi sem szégyenelhetjük. Hogyha peniglen expressus ember által kellene ennek meglenni: az mediatorokhoz való küldés alkalmatosságával pro initiatione Steszelrűl gondolkodtam: lenne budai avagy komáromi útjának praetextusa az rabok szabadúlása, onnan tovább; melynek is mivel sietséggel kellene meglenni, minekelőtte az operatiók elkezdődjenek: csak az Kegyelmed opinióját fogom várni. Sok vólna leírni, micsoda becsülettel fogadta Malburk és az angliai udvar az hollandusokkal együtt Clementet? kit is mindenkor az generalis commissarius, az ki

Malburknak intimussa, hat lovú hintóval vitt fel, és az intimum consiliumban, az egész ministerium előtt kelletett tenni propositióját, a honnan néki kiadatott az resolutió. — Mindezek, megvallom, több particularitásokkal combináltatva, nagy reménséget nyújtanak az jó békességhez, az mellyet megvallom, sub initio más útakon kívánnék megindítani mintsem eddig, — még nyilvánságra nem megyen az dolog.

Gerhard felesége anyjához való bocsátását hasonlónak tartom az Zebedeus fia kívánságához; ha el akar nálla nélkűl lenni, jó praetextus, ha nem, nem javallom, vagy nem jó lesz.

Az erdélyi németrűl minapi levelemtűl fogvást semmitsem írtam: mert nem akartam hitelt adni az hírnek és annak confirmatiójának. Már remélle̍m, bizonyoson írhatom, hogy élését és munitióját Kolosvártt hagyván, visszatért, — azt mondják, azért, hogy az arnótok Bagosihoz való gyüvetelit meghallotta: de még emettűl bizonyos hírünk nem lévén, gondolnám, contra-ordert vett az kassai operatió iránt; kimutatja az idő. Bárcsak Antal ne vesztené el az tramontánát, ne indúlna el az gyermek-tanácson, az melynek nagy indúlatját tapasztalom elméjében levele tenorábúl, s kivált Horvát Zsigmond iránt való kívánságárúl gyűlésünk magyarázatján; de mihaszna? — jól tudom, hogy csak az idő füstölgetheti ki az ködös párákot az emberek fejébűl.

Az arnótok a felé való operatiójába nem tarthatom, hogy valami telhessék: mert errűl világoson kiadta magát az passa, hogy meg nem engedi; ha engedelem nélkűl szakadozva gyűnének: darabonkínt dissipáltatnának, csuportozni penig meg nem engedi üket. Melyre nézve csak vígasztalja magát Bottyán nal, az kinek felkeresésére tegnap megindítottam Vadkert felé (mivel az pestis miatt másfelé nem mehet) Diák Ferencz regimentjét.

65.

S.-Patak, 3. Augusti. Károlyi úrnak.

Egynéhány naptúl fogvást Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, tegnap estve hozták az 31. datáltattat, az melybűl értem, hogy portásinak hazug hírei és az ellenségnek csalárdsága által csaknem megcsalattatott Kegyelmed, — noha ugyan

eztet talám az „csaknem“ nélkűl is írhatnám, az mennyiben az circumstantiákbúl elhitettem magammal, hogy eljárt maga dolgában az ellenség; és jólehet, az mennyiben az minapi examenjekbűl értettem az onnan kiszökött raboknak, úgyis kevés reménségünk lehetett Várad éhséggel való megvételéhez: leginkább sajnálom ebben felőlünk idegen országokban praescribált rosz opiniónak az illyenek által való neveltetését. Látom ugyan az Kegyelmed levelébűl, hogy az kenyér nemléte miatt kelletett Kegyelmednek Szent-Iványit revocálni: de ebben is jól megfontolván az circumstantiákot, (látja Isten, harag nélkűl írom) de annak is tulajdoníthatom, hogy sokat hitt Kegyelmed az híreknek, s elméjét teljességesen nem függesztette az ellenség szándéka meggátlására, mellyet megváltozottnak lenni supponált, mert máskínt oda is elmehetett vólna az mostani táborhelyérűl az élés. Nem kétlem ugyan, hogy rá érkezhetett Szent-Iványi az szorosokra: de azt is esmerem, hogy gyarló successusa szokott lenni az mi hadaink között az ollyan actusoknak, az hol idejek nincsen az hozzávaló készűlésre, obruáltatnak az ellenség hertelenvaló gyövetelitűl. De végtére, csak recurrálnunk kell az mi magyar Articulusunkhoz, az melly még régi eleinktűl hagyattatott ránk: a modo in posterum non fiat.

Csudállom, hogy levele elküldésekor még nem vehette Kegyelmed Ordódi tudósítását, az kit ma egy hete hogy Hernád-Németinél megmustrálván, Lúcznál általküldöttem az Tiszán: de az az Kegyelmed marsutáji szerint háromfelé oszolván, nem hiszem hogy valamit segíthessenek az Hortobágyon; mely lármát kétségkívűl a végre indított az ellenség, hogy, distrahältassanak hadaink. Az következendő hírekrűl azért midőn az Kegyelmed tudósítását elvárom, maradok, etc.

66.

S.-Patak, 6. Augusti 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Értvén az Kegyelmed levelébűl az hadaknak az liptai operatióra való elküldéseket, és annak kimenetelirűl tudósítását óránkínt várván Kegyelmednek: mindaddig in suspenso akartam hadni az 1., 2. et 4. írott levelei válaszszát; de tartván, addigis hogy sok dolog ne concurráljon, nyomtatni kezdem

könyvecskémet. Az próbárúl tett rendelésekhez egyebet nem adhatok az szerencsekívánásnál; omnia bene praevisa, disposita et ordinata sunt, — de executione judicet fortuna!

Az Dunántúl valókat én nem féltem, se nem féltettem, hacsak az Kegyelmed utólsó levelében írott szerencsétlen casus nem igaz; melyre nézve én azonnal küldöttem curéromat Bottyánhoz, — noha bizonyos vagyok benne, hogy ű szegény Antal urat nem fogja segíthetni azzal az haddal, mást commandérozni penig késő: mert jász, Sőtér fogadást tett, hogy feleségét el nem hagyja, — Diák Ferencz egyedűl meg nem veri Hajsztert! Azért legnagyobb bizodalmom az, hogy nem igaz azon hír, avagy hogy az Isten mególtalmazza űket. Pro reflexione már annectálom, hogy ezen Dunántúl való operatiójában az ellenségnek, mintegy tükörben általlátjuk, mit akar itten? ott véghezvivén dolgát, és mi ellen praeparáljuk magunkat, hogyha az békesség tractája nem reassummáltathatik.

Csáki Mihály úr megváltoztatását én egyedűl Kegyelmedre bízom; elhiszem, hogy több hazugság vagyon az vádban ellene, mintsem valóság: de csak azt is elhitesse Kegyelmed magával, hogy nincs semmi nélkűl az dolog, — de nemzetünknek tulajdonsága hozza magával, hogy az midőn vizsgálásra megyen: kiki elhallgatja suttogását, az ember ki nem keresheti nyilván, s magában csak úgy van az dolog. Szánjon meg Isten bennünket, mert az illyek miatt következnek minden rendetlenségek! Most is Hartel nállam lévén cum instantia colonellatus, az midőn feszegetni kezdettem vólna: miért nem contentus tisztivel? az melynek eddigvaló folyamatjárúl informatiót kívántam tülle, — eleget beszélle: de mivel azokat pro obligatione sua, a mint mondja, Kegyelmednek is megmondotta: tudom, rebus sicut praefertur. stantibus, büntetés nélkűl nem fogja hadni Kegyelmed. Ezeket írván, occurrál azon panasz is, az mellyet Babócsai ellen nem régen hallottam, valamely hatezer forint iránt, a mellyet Hammertűl percipiált, és az quietantiáját visszakérvén oly praetextussal, hogy látni kívánja, ha maga kezeírása-é? az tisztek jelenlétiben elszakgatta, — az mely bizonyára nem brigadéroshoz illendő dolog, és kézalatt jó vólna Kegyelmednek megvizsgálni, s úgy compe-

riálván, exemplariter megbüntetni; mert bizonyára jobb egynéhány, ha jó tiszt nélkül is ellennünk, mintsem az illyenekkel az hadat disgustálnunk, az melynek ha kevés fizetése is az tiszteknél marad, — nem csuda, hogy szökik. Az remunda dolgában is úgy hallom, praxisban vették az tisztek, hogy széltiben megengedvén az lopást: lopott lóért öt s hat forintot adnak az katonának, az többit erszényekben teszik. Az muntírral is igen oeconomizálnak. Tudom ugyan, mely nehéz az illyeneket akkor feszegetni, az midőn ellenség előtt áll Kegyelmed: de mentül tovább halad, annál veszedelmesebb lesz, mert az illyen tiszteket az lelkiisméret furdalván, ha meggazdagodnak, — hamar fordítják az köpenyeget, és akkor még nagyobb confusiót okoznak. Illyen vala Ocskai dolga, az kit necessariusnak tartottunk vala, és ezen okbúl sok dolgát dissimuláltuk et reliqua. Az hatvaniak dolgában vegye Kegyelmed példáúl a losonczi historiát; engedje meg nékiek, hogy járjanak el a magok dolgában, azalatt is remediálom.

Az aleatusok propositióját az tracta kezdése iránt én rationabilisnek látom: noha utólsó levelemben én is azt kívántam tüllök, az mellyet Kegyelmed proponál, talám meg is cselekszik; mert ennek jobb útja nyilt, az mióta interrumpáltatott az universalis békesség tractája. Azalatt is mindazonáltal jobban nem mutathatjuk sinceritásunkat nekiek, mint ha így is beléugratunk, mely iránt helyeseknek látom az Kegyelmed consideratióit emberünk felküldése iránt, és igenis, propter secretum jobb azt in suspenso hadni, úgy az Kérinek való írást is: mert ennél jobbnak ítílném, ha directe írna Kegyelmed Lamberknek per vias directas, subticeálván az erdélyi fejedelemség dolgát, mivel ezen dolgot magok akarják proponálni az aleatusok pro expedienti. Én ugyan könnyen elhiszem, hogy véghezvihetné Kegyelmed Kéri leküldésit: de sok okokra nézve jobbnak találnám, ha titkosabban kezdődnék, folyna ezen dolog, mintsem az elmúlt tracták, az mellyeket keveset segítettek az apró, díb-dáb mediatorok.

Az arnótok iránt tett helyes reflexiói Kegyelmednek másszorra valók lesznek: mert abbúl factum est nihil. Hamis hírköltés vólt, s az mint ex consequenti látszik, az ellenségnek csak practicájátúl indíttatott, s hamis relatiója volt portásunknak

Kolozsvárrúl való elmenetele: mert tegnapelőtt írta Károlyi, hogy Várad felé megindúlt az Körösökön, ma közhírűl értettem, hogy bé is vitte az élést; mert Károlyi ezen hírhez való bíztában retrahálta vala az szorosokrúl az hadakat, az melylyeket, indúlása hírét hallván, ugyan viszszaküldött vala, de reáérkezhettek-é? még nem tudom, — csak azt bánom, hogy széltiben hagyjuk magunkat csalattatni az ellenség által, nem folytatjuk az hadakozás és sana ratio szerint dolgainkat, hanem az öregasszony híre szerint.

Potoczkirúl, elhiszem, vette Kegyelmed Okolucsányi tudósítását; hálákot adok Istennek, hogy semmisem lett dolgábúl. Az fundust, kérem, ne assignálja Kegyelmed, az mely Keczer Sándornál van, mert messze néző reflexióm van iránta.

Az svécus dolgában ily medius terminust találtam, hogy az elmúlt napokban Lamár gyüvén hozzám ezen victoria hírével Sinyavszki uramtúl: azonnal nagy sietséggel visszaküldöttem, általa szóval izentem mind az úrnak, mind Daskónak, hogy hallván hírét az svécziai király Moldva felé való szaladásának, idején akartam tudtokra adni, hogy nem hiszem, hadaim meszsze létek miatt impediálhassam általmenetelit, melyre nézve jobbnak, bizonyosabbnak ítílem, hogy vagy két regimentet küldjenek az szélekre, az kiknek hírt fogok tenni, hogy gyühessenek; nem is vagyok oly hiszemben, hogy az német birodalma által való menetelit praeferálja a svécus: mert az császárt jobban contemnálta, mintsem engemet; szerencsétlenségében is mentűl potensebb kézben esik, annál nagyobb veszedelemben ejti magát, mindenkor természet szerint való ellenségeskedés lévén az austriai és svécziai ház között. De én is azon hiszemben vagyok, hogy úgy jár, mint az Bertalam kígyója; nagy madár vólna is ez az munkácsi kalyitkában!

Már az Kegyelmed utólsó levelében írtt rosz hírrűl egyebet nem írhatok, hanem az mint ezen levelem kezdetin írtam; jobban is adja azt az Isten, mintsem ezen lármáskodó hírre nézve elhitethetjük magunkkal!

67.

S.-Patak, 6. Augusti. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 4. írott levelébűl értem az 3. datált levelemben feltett opinióm confirmatióját, az melyben úgy látom

csak annyiban csalakoztattam meg, hogy inkább késő érkezését hadainknak supponáltam, mintsem Szent-Iványi ily gyarló magaviselését; noha ugyan ezt is ű felőle supponálnom könnyű lett vólna: de még Pápaitúl értvén resolutióját, többet vártam vólna most tűlle, mintsem másszor; de ebben is tapasztalom, hogy még az roszszívű ember is nem szokott annyi cunfusiókat okozni az hadakozásban, mint az resolutio nélkűl mindenkor kétséges és szándékit változtató elme, az mely defectust én régen tapasztaltam benne, és most is szerencse, az nem okozta az németnek passus adását, — melyrűl való levelét Kegyelmednek még nem vettem. Ezek mindazonáltal így menvén véghez: az satisfactiót méltán praetendálhatja az exponáltatott had, melynek directe tűllem kell adatni, mivel udvari hadam ellen való panasz; az mellyet örömest meg is cselekeszem, csak az satisfactiót kívánó rész cum exacta descriptione speciei facti nyújtsa bé instantiáját: azonnal fogok inquisitorokat deputálni. De már ez megesett dolog lévén, most én is térek az Kegyelmed continentiájára.

Legelsődször is az fogott embereknek elbocsáttatása, úgy vélem, minap Kegyelmednek megírt intentióm, resolutióm ellen történt. Azt ugyan helyesen cselekedte Kegyelmed, hogy az debreczeniek mostani confusióját tekintvén, űket consolálni kívánta ezzel: de ez úgy is véghezmehetett vólna, ha megtartóztatta vólna Kegyelmed űket túl, az jó reménség alatt resolutiómat várván; futtatások iránt, tudom, az conjuncturákhoz képest fog Kegyelmed oly dispositiókat tenni: se igen hamar, se igen későn ne történjék; noha, megvallom, én csak azt ítílem, hogy meginten visszamegyen ezen ellenség: mert az felsőnek még semmi olyan motusa nincsen, az melybűl gondolhatnám operatióhoz kezdő szándékát. De, hogy már az Kegyelmed nagy kérdésére térjek: én azt, megvallom, hogy eztet az mostani Kegyelmed méltó bosszújábúl származott indúlatjának tulajdonítom; mert jól tudja Kegyelmed, mit resolválánk ezen kis erkélyben, az melyben ezt írom, ezen campaniának folytatásárúl, s arra is emlékezhetik Kegyelmed: mit írt énnékem szerencsétlen harczaim után, — az mely kérdésre ezek elegek vólnának: de mivel az hadakozás órái változók, méltán supponálhatta Kegyelmed, hogy talám az én akkori

elmém is változott; kire nézve még több kell, hogy felelhessek, mert elébb elvárom Kegyelmedtűl az particularis informatiókat, az ellenség mennyiségérűl, erejérűl és készületirűl, s ezek felett azt is kell tudnom: mikínt succedál Bercsényi uram Liptó ellen való próbája, az melynek az elmúlt vasárnap viradóra kelletett meglenni. Melyre nézve most egyebet nem javalhatok, hanem az mit a szegény Bagosi Pálnak javallottam vala, hogy minekelőtte deliberáljon ilyen conjuncturában, cselekedje Augustus tanácsát, s mondja el az ábéczét, azaz: várja az felbuzdúlt szív és elme megcsendesedését. Azalatt is penig az erdélyi lovas hadakot béküldheti Kegyelmed, ha általok diversiót tehet: de csak praedálással nem jó vólna útat nyitni nékiek, hanemha valamely pénzt szedhetnének fizetésekre, melyrűl rendes assignatiókat kell kiadni, ez tanácsurak megegyezett elméjébűl. Azalatt is penig azon légyen, hogy csuporton tartván az hadat, nézzük ki, kivel van dolgunk? Abbúl conjecturálhatván legjobban: mire czélozhat? fogja Kegyelmed is vehetni orderemet. Mivel mindazonáltal Várad körűl szoros, hajdúnak való helyek vannak: ha cum securitate gyaloggal próba tétetődhetnék éczaka, igen jó vólna; melynek igen nagy könnyebbségére vólna, ha elébb az retirádárúl végezvén, az próba kezdődvén: tűzzel jelt adnának azon az helyen, az hová kellene magokat retirálni; mert így, úgy tetszik, nemannyira tarthatnék az had elszéledésétűl. Ha penig jel-csinálásra annyiravaló reves és éczaka fénlő fát szedethetne Kegyelmed: evvel azt is elkerűlhetnénk, hogy egymásban nem tenne confusiót. Midőn azért mindenek végső resolutióját az Kegyelmed adandó informatiójára halasztom, aztat várom, maradok, etc.

68.

S.-Patak, 8. Augusti. Gróf Bercsényi úrnak.

Nem kétlem ugyan, hogy vehette Kegyelmed is az inclusa szerint írott levelét Keczer Sándornak, melynek noha az kűső conjuncturák szerint semmi hitelt nem adhatok, helytelennek mindazonáltal nem látom opinióját, az commendansok változtatása szerint; és mivel az bártfaiak tavaly is megmutatták resolutiójokat és hívségeket: az hadakat annyira nem distrahálhatjuk, hogy oda is praesidium jusson, talám beérnénk

Okolucsányi commendantságával, kinek már esmeretsége lévén Lengyelországban is, folytathatná az correspondentiákot. Minapi levelem írásakor még bizontalan lévén az erdélyi német útjárúl: már írhatom Kegyelmednek, hogy Szent-Iványi késő érkezvén, azalatt felicissime általjött, és noha következendőképpen reáütött vólt Bagosi, és tett is vólt valamely kárt benne: 44 standárral és háromszáz gyaloggal, i. e. 300 — 600 labanczal, hat ágyúval, híddal és egyéb készületekkel; kinek következhető motusárúl fogom informálni Kegyelmedet.

Hartelt az mustrákrúl tovább is examinálván, parancsoltam vala, hogy mindeneket írásban tegyen, az miket experiált: mivel experiáltam, hogy sokaknak némely dolgokban némelylyekben Kegyelmed előtt szoktak beszélleni; melynek copiáját pro confrontatione küldöm Kegyelmednek, hogy ha némellyek nem constálnának Kegyelmed előtt, ebbűl tudhassa nyomoztatni.

69.

S.-Patak, 10. Augusti. Gróf Bercsényi úrnak.

Az midőn egyfelől tegnap az futott debreczeniektűl, az kik szegények mind az pénzt megfizeték, mind jószántokbúl elszaladnának, lármáztattam vólna, — vettem az Kegyelmed 7. írott levelét, és nem kevés vígasztalással értettem Csáki Mihály szerencsés próbáját, melynek particularitásit óránkínt s valóban impatienter várom; bárcsak ne capitultak vólna oly nagy szorongatásban lévő ellenséggel! Azalatt az erdélyi lárma is megszűnék, az melly azon ellenség minden erejével Diószeghez való gyövetelitűl erede vala, ki is egy éczakára bészállván azon városra, szekereit gabonával megrakván, hajnalkor másnap visszavette útját Várad felé, és az mint az rabok referálják, onnan Erdély felé szándékozik; s még onnan is jó híreket várnék: mert az bihari hágó- és az szorosokra küldvén Károlyi az hajdúságot, ódalt, elől, hátúl az lovas körűlfogván, kísírtetni rendelte, hacsak az első, az mint írja, az éczakai nagy esső miatt érkezhetett. Cripaum személye szerint van véllek. Adja Isten, még ezen levelem végezése előtt írhassak jó híreket onnan is!

A szegény Dunántúl valókon valóban búsúlok, — de mit tehetek rúla?! Mert ha hadainkat, a mellyek úgy sem számosok,

szakgatni kezdjük: nec nobis, nec illis. Csak azt tartom, jobb vólna ezt megértetni Antallal, ha másnak meg nem mondaná, mintsem haszontalanúl bíztatni: mert két-három regyiment már ezeken nem segít, többet s még annyit is általkőtöztetni nincs vízi-edény. Mindezen szorongattatások között mindazonáltal megtartja Isten őket, mert páter Batykó is úgy mondja.

Szegény Méreinek nagy injuriát tevék az Kegyelmed levelére nézve; ugyan csudáltam vala, hogy a szemében ugorhatott koczperddel az János. Szabadítsuk szegént: mert még ez sine exemplo est. Valamennyi pap, barát van, — mind odaadnám érette!

Az franczia győzedelme még azóta nem confirmáltatott, s az mint combinálni kezdem: a zsákmányossa megverettetése adott ezen hírre okot; de ugyan evvel is béérné most egyszer: mert ott négy- s ötezer emberrel szoktak járni zsákmányra. De akármikínt legyen dolga: ott, csak úgy látom, megtódította az Isten az aleatusokat, mert az nagy készületű armadájokkal nem prosequálják Páris felé való meneteleket az tenger mellett, hanem Turnét obsidiálták, ki is csak két mélyföld Riszszelhez, van oly erős, mint amaz. De mindezeknál is jobb, hogy az czár armadája Kió felé siet, Lengyelországban, — maga talám már is Ilvóban van; melyre nézve könnyű szerrel e jövő héten Munkácsra megyek, hogy közelebb lehessek hozzája, s ha kívánja, observatis observandis szemben lészek véle. Az svécziai királyrúl most semmitsem írnak, hanem keresik mindenütt. Levenhaupttal micsoda hadak adták meg magokat? ímé, listájokat includálom, melyre, úgy mindenekre szorgalmatos gondjaim lesznek. Ha Isten segít, megkötöm szerencsémnek csomóját, — melyrűl, adja Isten, jobbakot írhassak Kegyelmednek.

P. S. die 11. Augusti.

Meg akarván váratni ezen levelemmel az mai ordinariát: ezen órában vészem az Kegyelmed 9. Augusti írott czéduláacskáját. Azonnal megparancsolám, hogy fogják examenre Pongrácz tegnap gyütt hadnagyát, az ki Késmárk táján, mondotta hogy hadta rab-Tolétet; s hálá Istennek, hogy az Kegyelmed levelére várakoztattam az Lengyelországban expediálandó curéromat. Még ugyan azt is megadhatja Isten!

Az midőn azért az Kegyelmed levelét egészszen elolvastam vólna: nékem is az post-scriptán állott meg az elmém. De, hogy Újvárbúl Zsilíz oppugnatiójára hajdút hozzunk, nem jó lesz: mert ott is szaporítani kéne; s még most sem mondom, hogy szeme ne légyen Hajszternek arra, mert munitió-vitelt Bécsbűl is emlegetnek, az minap Újvárbúl is írták. Sümeghez csak mozsárokat vitt vala. Ha az Dunántúl véghezviszi dolgát: attúl félek, — csak ott toppan.

70.

Gróff Bercsényi úrnak. S.-Patak, 13. Augusti 1709. *)

Az midőn az Kegyelmed tegnapi napon vett két rendbéli levelének válaszszát az interveniált lengyel expeditióm miatt egykevéssé halasztani kívántam vólna, — abban fáradozván, ma interveniála az Kegyelmed 11. írott levele is, az melybűl az Csáki Mihály által roszszúl főzött dolgoknak feltálalását látom, s abbúl magyarázom, hogy még talám nem is tudott Pálfi az liptai dolgokrúl valamit: hanem csak az Balog István lármájára és az Kegyelmed gyaloggal való gyöveteli hírére gyütt; már véghezvivén Balog Istvánnal való dolgát: kétségkívűl contentus lészen, s nem is hiszem, hogy tovább progrediáljon. Én kergettetném az hazaszélledt katonaságot, de nincs kivel: mert minap is az lúczi hadnagyommal megfogattatván némely tolvajokat, az kik közzűl némellyeket fel is akasztattam, az társai reámentek házára, rútúl meglövődözték; most azoknak persecutiójára küldöttem az mellettem lévő karabélyosok közzűl egynéhányat, s az neveket is, ímé, includálom Kegyelmednek.

Én mindezen lármázó hírek és helytelenségek között, megvallom, semmit roszszabbat nem látok, mint hogy evvel mindakettőnknek személye discreditáltatik az ország előtt, s végtére nagyobb szerencsétlenség kerekedhetik belőle, ha pro contentatione populi et justitia példa nélkűl hagyatik az dolog; s ideje s alkalmatossága van most Kegyelmednek, hogy megmutassa az ország előtt, hogy az roszszúl cselekedő atyjafiának, sem kíván kedvezni. Jól tudom én discernálni, quod non sit

*) E czím a fejedelem kezeírása.

peccatum malitiose, sed haec insufficientia committere facit. De evvel, mivel már sokszori példa, nem satisfaciálunk az országnak; annakokáért pro satisfactione omnium méltónak tartom lenni, hogy suspendálhassék ab officio, ha arestom nem indicáltatik is, az fű-commandó, s legyen törvény belőle: ne mondják, hogy csak az szegénylegényeket tudjuk büntetni, s ne is gondolják az Generálisok, quod sint condomini Imperii. Az dispositiókrúl egyebet nem írhatok, hanem, adja Isten, effectuáltassanak, s jók és helyesek. Én sem heverek itt: mert megvallom, hogy oly munkában fáradozok, melynek lehetetlennek ítílem, hogy nagy effectusát ne tapasztaljuk. Ma akartam Munkácsra indúlni: de ezen lármára nézve már itt megvárom lecsendesítését az dolgoknak. Ha Károlyi visszakísíri az németet: retrahálok tülle lovas hadat, fel fogom Kegyelmedehez küldeni; maradván, etc.

71.

Munkács, 19. Augusti. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapelőtt Bacskán 12. és 13., ma itt Munkácson 14. és 16. irott levelét Kegyelmednek vettem; melybűl látván, hogy már Kegyelmed vette Csáki Mihály iránt való resolutiómat: mi haszna irom tovább is töprenkedésemet, hogy az Istentűl adott Kegyelmed ily gyalázatoson vesztének el, s elfelejtének elkongatni veszedelme óráját, az újvári hajdúkínt; a modo inposterum non fiat. Babócsai levelébűl azt látom, hogy talám mind esze s mind szíve vólna: de úgy ír és gondolkodik, mint az alattavalóiban nem bízó és roszszaságokat magával elhitető tiszt, az mely oly rosz, mint az első. Hogy penig egyike az másikát vádolja: hoc moris est in nostra patria; kinyilatkoztatja az inquisitio, hogy az insufficientia vólt az oka. Az erdélyi németrűl micsoda levelét vettem Károlyinak: ímé, includálom; egyik olyan, mint az másik. Ezen két próba között az liptaiban az Generális vétett: itten az had elszalada; itt is, amott is az szerencse; de talám mégis nem lészünk annyi kárral itt, mint amott, noha, csak elhiszem, hogy itt is elszélledt az hajdú. Már azért az 14. irott levelét semmivé tévén az 16., nincs mit írjak Pálfi motusárúl: mert az addig elválik, míg levelem odaérkezik. Azt bizonyosnak ítílem, hogy

odalesz Gács, ha Csajági késett: mert roszszúl olvassa az postillát; talám még Isten jól adja, ha sokáig czékázik Pálfi 12 standárral Kegyelmed előtt. Bárcsak az átkozott katona ne szélledt vólna, kit nincs kivel hajhásztatni, az mint írtam; de hiszem, az hajdú is véghezvihetné az dolgot, ha jó vólna. Csak az Isten Kegyelmedet mentse meg az betegségbül! Reméllem, ide való gyövetelem sem lesz híjjába való, noha az Pálfi lármázására való nézve, tudom, fog lármát okozni az desperatusok előtt. Ideérkezvén, itt találtam az czár curérját, az ki in forma solenni adta tudtomra győzedelmét, kérvén az varsavai tractatus szerint, hogy ne bocsássam által az ellenségét, a kinek maga is tudta török földén való létit. Kióviában hadta az czárt, de induló-félben, — Mencsikó is várta e napokban Polennán, Nedeczkit 10 mélyfődnire hadta Kióviátúl: és így szaporábban remélhetem az választ, melybűl könnyen által fogom látni az dolgokat. Tapasztalom azt is már lengyel uraimékban, hogy útálni kezdik Augustust; egyszóval minden jó lesz, csak tartsuk magunkat! Ha Platit elfoghatják: ne bocsássa hozzám Kegyelmed. Ezen szép stylusú leveléért még az udvari kapitány sem fogja szánni sógorát.

72.

Munkács, 19. Augusti. Károlyi úrnak.

Nem kevés örömmel kezdém vala olvasni az Kegyelmed tegnap vett 13. datált levelét, melynek ha az vége ollyan lett vólna mint az eleje: kisütögettettem vólna az idevaló ágyúimat, noha így is hálákat adtam Istennek, az ki bennünket az illyekkel ápolgat. Hasonló szerencsénk szalada el Liptóban is, az hol Csáki Mihály (az kit törvényre citáltatni parancsoltam) megijedvén az vén asszony hírétűl, otthagyá az sánczot; azalatt Pálfi Divínnél elszélyesztette Balog István brigádáját. Ma veszem Bercsényi úr levelét, hogy az divínyi passuson innen megszállott, hírt ollyat bocsát, hogy Gácsot kívánja megszállani; melyre nézve szükségesnek ítílném, ha Kegyelmed vagy három lovas regyimentet mentűlhamarább küldhetne fel Losoncz felé: mert azalatt is Viard Liptó felé nyomakodván, szerencse, ha Szepességen is nem lesz lárma, Ebeczki penig az zsilízi németre vigyáz. Mihent az feljebbemlített Balog brigá-

dája öszvegyűl, ezeket is revocálom; reméllem, azalatt nem fog Kegyelmed rövidséget szenyvedni, míg az német nem recolligálja magát. Ezt mindazonáltal nem decisíve írom: mert ha maga mellett lévő hadaknak oly fogyatkozásával vólna, az mely miatt nagyobb jót elmulathatna, maga mellett tarthatja űket; mert nem tudom, az circumstantiákra való nézve ha nem lehetne-é Kegyelmednek valamely nevezetes actussal continuálni próbáját, ha az ellenség odaszállott, az hol tavaly is éczakai próbát akartunk rajta tenni? Amott sem vólna mindazonáltal híjjába felmenetelek, ha jól akarnák, mert Pálfi csak 12 standárral mondatik lenni; de mi haszna, ha nincsen kivel próbálni! Valóban, bánom, hogy most történtek ezen lármázások: mert csak elhitettem magammal, hogy azokat szaporítani fogja ide való gyövetelem, noha, látja Isten, sem az félelem nem vala oka útazásomnak: mert az egész udvaromat Patakon hagyván, azért gyüttem, hogy az czárhoz közelebb lehessek, kinek Ilvóban való érkezését naponkínt várom, az mint az tegnap érkezett curérja is referálja; több jót is reméllek ezen vélle való negociatióbúl, mintsem roszszat az lármázásbúl. Mellyet midőn kívánok, hogy hamar kitessék, etc. *)

73.

22. Augusti. Munkács, Károlyi úrnak, 1709.

Hogy Bercsényi úr mellé időhalasztás nélkűl 3 regimentet küldjön, tudtára adván meneteleket, és maga is készűljön in casu necessitatis. **)

74.

Munkács, 22. Augusti. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed utólsó levelébűl látván, miben legyenek ott az dolgok, és hogy az confusió naponkínt szaporodni fog: idehíjtam vala postán Károlyit, hogy egészen informálhasson az erdélyi német dolgárúl és hadaink állapotjárúl; mellyeket jól combinálván, mivel úgy hiszem, a sokat alkalmatlankodni az minapi hosszú marsai után nem fog: három regyimentet

*) Eddig Pongrácz György kezeírása.

**) Ezen levélkivonatot a fejedelem sajátkezűleg jegyezé be a prothocollonba.

parancsoltam, hogy tartson készen az Kegyelmed succursusára, és mind vártam az Kegyelmed levelét, hogy tudhassam, miben légyen dolga Pálfinak? mellyet már ma vévén párosan, azonnal elküldtem az ordert, hogy marsokrúl Kegyelmedet tudósítsa. Azalatt érkezék Balog Ádám is teljes relatióval az Dunántúl való dolgokrúl, az mellyekbűl úgy látom, hogy ha szintén teljes confusióban vadnak is: de eltávozván tűllök az ellenség, talpra fognak még ük állani, s vitézek lesznek távul tűlle! Az legroszszabb, hogy szokásunk szerint mivel szerencsétlen suspicióban vették Antalt, — de szánakodásra méltó, együgyű s helytelen suspiciójok! Az mennyiben mindazonáltal considerálom Szegedi Ferenczné dolgát: talám tűlle fog függeni állandósága. Balog Ádám maga is capiálta, hogy még rajtok nem tágít az ellenség: nincs mód hadat küldeni; azután mikínt lesz? biztassa Kegyelmed mentűl jobban lehet, s halaszsza lemenetelit, míg meg nem látjuk, mit csinál Antal; mert innen is ily statusban lévén: nehéz híjjában szakgatnunk és fárasztanunk. az hadat. S már ezeket előre így látván: sürgettesse Kassa prófontírozását, hogy onnan az tábornak is succurrálhassunk. Eger táján is, a hol bű az élés, a Károlyi módját kell elűlvennünk: mert nincs haszna különben. Ehhez, megvallom, csak nem lehet nem reméllenem, csak rövidnap alatt is írhatok bizonyosabbat felőle. Augustustúl már éppen nem tarthatok, mert tegnap is vettem leveleket Berlinumbúl, hogy az dánus maga országában vitte az hadát, és a prussiai király újonnan is küldte hozzá követjét, adhortálván, hogy vesztég üljön. És így mindeneket jól ad még az Isten. Nógráddal, ha megtartjuk is, ha nem is, — nem sokat vesztünk: mert ha hasznosnak ítíli, ha elrontjuk is, praesidiálja; ha nem gondol vélle, ott hagyja; hanem csak kevés resolutus praesidiumot tudnánk belé találni.

75.

Munkács, 25. Augusti, Gróf Bercsényi úrnak.

Noha az Kegyelmed 22. írott levelében semmitsem ír betegeskedésérűl: az írása mindazonáltal szánakodással mutatja, az mit előttem titkolni kíván; mert Kegyelmednek nagy nyughatatlanságit örömest könnyebbíteném, de hogy lehessen? fel nem érem elmémmel; s úgy látom penig, hogy már az el-

lenség újonnan is reánk esmervén, s hadaink szívet vésztvén, naponkínt szaporodni fog az munka, az mellyet okozott Csáki Mihály gyalázatos confusiója, mellyet elszenyvedni törvény nélkűl lehetetlen; mindenütt árúlónak kiáltják, Babócsaival együtt, mellyet — látja Isten, — én nem hiszek: mert tudom, hogy egyikének félelme, másikának okos vólta okozták ezt; de sedendo populi furori, a ki lágyságunkat okozza, ha az első arestáltatásával késünk; tudom ugyan, hogy avval nem reparáljuk az mit elmúlattunk: de legalább satisfaciálunk az kiáltóknak. Kegyelmedhez micsoda hadat rendeltem? már, reméllem, elébbeni levelembűl megérthette Kegyelmed. Az mi penig az operatiók tovább való folytatását illeti, nem ítílek jobbat az liptainál: mert az intercipiált levelekbűl kitetszik az Ebergényi félelme, kinek Pálfi nem igen küldhet succursust; ha penig az Kegyelmed opiniója szerint ott útat nem nyitunk: Hajszter általgyüvén, úgy járunk, mint Antal, — noha ugyan már ű is recolligálván magát, reméllem, még egy darabig ettűl nem tarthatunk, az mint az Bottyán inclusáibúl látom. De mi haszna írok az hadi operatiókrúl távolylétemben: mivel magunknak defensióban kelletvén lenni, az ellenségtűl kell várnunk. Bár inkább szomszéd országi híreket írhatnék Kegyelmednek: de onnan is még semmisem érkezett, se jót, se roszat nem írhatok. Csak azon kérem Kegyelmedet, hogy magára vigyázzon. *)

76.

Ánno 1709. Die 28. Augusti. Munkács, Károlyi úrnak.

Hogyha Bihar vármegyében papé vólna az dézma: anynyit se Kegyelmedet, sem engemet nem molestálnának; de mivel ez elmúlt esztendőben hozzászoktattam űket, azt gondolják, hogy tartozom az kegyelmességgel: nem gondolván meg, hogy az időnek terméktelensége miatt nekem sem termett több, mint másnak; elégedjenek meg azért az őszi vetés dézmája elengedésével, a melyrűl Kegyelmednek is így resolváltam.

Pápai Gáspár levelét az moskva ellen való hadakozás

*) Pongrácz György írása. Eddig az 1709-ik évi protocollumnak második füzete, melynek egykori levéltári száma 154.

iránt az töröknek, jobban megmagyarázza az Horvát Ferencz Constantinápolybúl írott levele, az melyben írja, hogy az czár az maga tengeri erejét az Boristenes vizérül az Feketetengerre szállíttatván, és maga is némely hadaival arra közelítvén, megindúlt rajta az Porta, és a végre tette vala azon praeparatoriákat, az melyrül Pápai Gáspár ír. De megértvén az vezér az moskvai oratortúl, hogy az czár az békességet megtartani kívánja, és ezzel csak az svecustúl akarta securitásban tenni hajóit: nagyobb része azon ellene küldött erőnek revocáltatott. Levelének penig több punctumiban semmi oly újságot nem ír, az mellyet nem supponáltam vólna az török felől; ugyanis ű hazud, — mi vagyunk az okai! De immár abbúl is légyen, az mi lehet, talám jobb lesz semminél!

Az debreczeniek ha az maros-vásárhelyi országgyűlésében abrogáltatták vólna azon articulust az melly az odavaló harminczadrúl szól, ragaszkodhattak vólna az Tokajnál adott resolutiómhoz; de arrúl semmi emlékezetet nem tévén: az ország régi statutuma praejudiciumokra nem lehet. Assecurálom mindazonáltal űköt, hogy az harminczadosoknak meg nem engedem az német idejében kezdett stilust practicálni, noha űk, az mint resolutiójokat látom, talám még most is azt kívánnák, a mi akkor vólt, kivált ha az igaz lészen, a mit nem régen felőlök és az hajdúvárosiak felől hallottam s actu nyomozok.

Rima-Szombatba még ellenség nem vólt, tudtomra, sem nyilvánvaló bódulások előttem nem constált: mert Bercsényi uram írása is csak suspicióbúl eredett vala.

Álmélkodással értem az Kegyelmed strázsáján történt csudát, s ebbűl látom, hogy az tőtetlen puska is kisülhet, ha Isten akarja.

A hadak szaladása iránt való inquisitiót, nem kétlem, continuáltatja Kegyelmed, — mivel azt példa nélkűl elhallgatni nem akarom. *)

77.

Nedeczki uramnak. 28. Augusti 1709.

Generose, Fidelis!

Salutem, etc. Az Felséges Czár expressus curír által tudó-

*) Pongrácz kezeírása.

síttatván bennünket a minapi victoriárúl, noha minekelőtte azon curír hozzánk érkezett vólna, már praevie particularis relatiókbúl értettük, s azonnal küldöttük expressus emberünket aggratulatióval, ki is eddig a Felséges Udvarhoz érkezhetett, a mint azon Felséges Czár curérátúl értettük, közzel találván elő; — mindazonáltal Kegyelmed is parancsolatunkbúl aggratulálja az Felséges Czárnak, úgy cancellarius Golovkín úrnak, kit is nevünkkel köszöntse. Mit írtunk pedig ezen alkalmatossággal említett cancellarius úrnak? kívántuk Kegyelmeddel communicálnunk, hogy ahhozképest tudhassa Kegyelmed is az negociatiót folytatni. Magunk ide conferáltuk valamelly üdőre magunkat; tudván, hogy az Felséges Czár is Ilyvó felé közelgessen: várni fogjuk tovább irántunk való dispositióját. Etc. Datum Munkács, 28-a Augusti 1709.

78.

Ottlik György hofmesteremnek. Munkács, 29. Augusti 1709.

Az Kegyelmed 24. Augusti datált levelét még tegnap vettem; igenis, helyesen esett azon Stanislaus király emberének megtartóztatása: mert annak expeditióját még akkor megtudván Sinyavski uram, az midőn az király tanácsábúl elvégeztetett jöveteliről ezelőtt egynéhány nappal informált, melyre nézve ez illyen világosságra menvén, általbocsátásával nem hertelenkedhetem, hacsak az skolai passusra nem akar menni, oly praetextussal, hogy Szinyavskiné asszonyomat keresi, az merre az elmúlt napokban Tarló uram papja is vette útját. Ha pediglen vissza akar menni: szóval általa izenje meg Kegyelmed az krakkai starostának s a királynak is, hogy az mostani conjuncturákba, ha azt kívánja, hogy az illyes dolgokba kedveskedjek, nagyobb titokban tartsák szándékokat; ezt pedig Kegyelmed csak szóval izenje, — mert tudok már három urat, az ki legbizodalmasabb emberei az királynak, az kik Sinyavski uram által sollicitálják az czár gratiáját, és minden órán elállanak mellőle. Az svécziai király, bizonyos emberem által tudom, hogy Benderbe az lábán lévő sebbűl curáltatja magát. Az török Mazeppát és Vojnasovskit kiadta az czárnak: de az királyt minden becsűletbe tartja; népe igen kevés, mivel nagyobb részént mind igazak az moscuai relatiók, és Levenhaupt is maga

parancsolatjábúl adta fel magát. Az krakkai starostának levelében csak azt írhatja Kegyelmed, hogy az tolvajok miatt securitást nem adhatott emberének. Az Rutkovski borait elbocsáttatom semel pro semper: mert ebbűl, én tudom, micsoda consequentia származnék. Annak csak azt kell írni, hogy az ő kedvéért én fizetem meg az harminczadot az országnak. *)

79.

Szent-Miklós, die 1. Septembris, 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Óránkínt várván leveleket Lengyelországbúl: az Kegyelmed Tamásibúl írott levelére nem válaszoltam vala; hanem idegyűvén, tegnap s ma két rendbélit vészek, és Patakrúl az első levelekre (az melynek copiáját Kegyelmeddel is communicáltam vala) való válaszszát Golovkínnak vettem curírom által. Hogy pedig legelsődször az Kegyelmed levelére adjak választ: az 24. együtt gyüvén az 28-kal az posták negligentiái miatt, abbúl magam is örömest értettem Ignácz (Szegedy) hitetlenségének Istentűl való megbüntettetését; bár többen tanúlnának példáján! De mivel az emberi testnek az szív centruma: csak annak motusi, félelme, avagy bizodalma kormányozzák az emberi cselekedeteket, mind más országban, mind minállunk, s ha jó lesz dolgunk: szent lesz az Confoederatió, ha roszszúl, — lengyel hit lesz belőle. Eszterházi Dániel és Ebeczki cselédjének Sebes és Lazonyban való quártélyjit én, igenis, placidálom; de ha megint recedál Pálfi: talám az elsőnek superfluum vólna még az quártély, s az másika iránt talám eszében fog jutni Bottyánnak, hogy tavaly néki rendeltetett vala, csak azért is, hogy másnak adatott. Ezt penig csak azért írom, hogy amannak tudhassa Kegyelmed készen tartani az válaszszát.

Az mi már ezen nyomorgó campaniánknak folyamatját illeti: jó lélekkel mondom, még semmisem történt, a mit nem praevidiáltam még Patakon létemben, ha nem mondottam is; mert ámbár, ha nem vólt mit dicsírnünk tiszteinkben: de fogyatkozások annyira ki nem tetszett, mint az mióta defensive kell viselni magunkat, — az mely próbaköve szokott lenni

*) E 78. számú levél Rákóczi saját kezeírása.

az hadakozó embernek; mert az offensióba történt vétkek indifferenseknek láttatnak, s időt az reparatióra adnak: de az defensio legkissebb fogyatkozásit rémülések szokták követni, azért nehezen reparálhatók, s az közrend elvesztette bizodalmát az tiszteiben, sem ez amabban, s mi az Generálisokban nem bízunk, és így regularisok vagyunk, s az gradusokat observáljuk. Többet is írhatnék ezek felől, de mi haszna? mert Kegyelmed is tudja s érti ezeket. Azért csak ezt repetálom, az mit Kegyelmedtűl egyszer hallottam vala Lengyelországban: quod consilia, quibus impares sumus, fatis committamus. Hogy mindazonáltal nagyobb confusióban ne ejtsük magunkat: redeamus ad primordia determinationum nostrarum Patakiensium, az mellyektűl az popule közönséges impatientiája eltávoztata bennünket, és azért kelletett vala kezdenünk az tót s tótúl végeztetett liptai operatióinkat, az mellyek jól is, roszszúl is estek: mert pro magna fama vissza láttattunk nyerni Szent-Miklóst, és az több szenteket; s ha már Pálfi is recedált, minekelőtte újonnan valamihez kezdünk: reparáljuk, az mennyiben lehet magunkat, s mi se bántsuk, ha ő bennünket nem bánt; mert bizony úgy vagyunk mi az némettel, mint az két, fogát vicsorgató s marakodni nem merő kuvasz: ű tűllök sem lehet, mitűllünk sem, s mindaketten úntig eleget hadakoztunk, s örömest becsülettel elválnánk egymástúl, — a mint most Pálfi, csak elhiszem, morogva válék el Kegyelmedtűl. De én mindenkor csak jót reméllek: mert Isten irgalmassága ellen való dolog vólna elhagyni nemzetünket; s hazánkban csadpozván: meglátja Kegyelmed, külső országbúl segít meg; de nehéz várni, az való! Ezen, Nedeczki includált levelébűl megláthatja Kegyelmed az egész dolognak conpendiumját; csak közelebb gyűjjön, Brennerre bízom ezen negociatiót, s okosabban fog folyni; mert ha Kegyelmed ugyanezen curérja által írott négy díb-dáb leveleit olvasná: Kegyelmed is, Pálfi Pál módjára, szánná űtet. Szinyavszkiné asszonyom írja, hogy az czár éppen nem gondol Augustussal: de Mecsnik erővel bé akarja hozni. Szinyavszki uram megvallotta, hogy messze ment vélle, s nem tudja, hogy recedáljon? mert desperált vólt az czár győzedelmérűl. Mivel penig tudom, hogy Augustusnak magának módja — se pénze, se hada nem lévén — nincs az bégyövetelre: csak

jó reménséget adnak az odavaló dolgok, mivel azt is írja Nedeczki, hogy az prussiai követnek gyütt parancsolatja az urátúl, hogy promoveálja dolgaimat az czárnál.

Golovkín levelének az párját is küldöm az Postscriptával. Ezen moskva hadak közelgetvén: már van ordere Brennernek, hogy ha az czár érkezik, persvadeálja az tizenhárom városra való küldéseket, sub praetextu melioris impeditionis Regis Sveciae ad transitum intentandum; s evvel leültetjük, reméllem, Lubumerczki uramot is. Már én csak az resolutióját fogom praemálni s hírt csinálok alatttomban, hogy bizonyosan tudom, hogy franczia újonnan akarván békélleni: ha hamar nem resolválja magát, — késő lesz az mediatió propositiója.

Babócsai instantiájára, igenis, jó lesz az inquisitió, nem is lehet jobb móddal, mint így; bár Csáki Mihály is hasonlót kívánna: mert az ű ellen való processussal nem nékem kell satisfactiót tenni, (mert úgyis tudom, hogy est peccatum insufficientiae dolga) de az országnak, quod supponit malitiam, et eam in nos quoque redundabit, si non demonstrabimus ejus innocentiam, respectu malitiae. S egyszóval, csaknem úgy van dolga, mint Forgácsnak, — csakhogy az külömböző elme emebben nagyobb aggravatiókat okozott.

Az Dunántúl valókon, úgy látom, csak Isten segített. Balog Ádámot csak dolgaink megvizsgálására küldték vala ide: az mint maga (azután tudtam meg) megvallotta; én mindazonáltal észrevévén, azért írtam vala, hogy tartóztassa meg Kegyelmed. Az Károlyitúl küldött regyimentekrűl már, reméllem, van Kegyelmednek híre.

80.

Nedeczki Sándornak. 2. 7-bris 1709. Munkács.

Miklós curérunk által az midőn Kegyelmedtűl teljes informatiót vártunk vólna: micsoda modalitásokkal mind recipiáltatott, mind propositióit tette? négy rendbeli díb-dábs levitásokkal teljes czédulkáit vettük. Legottan, csaknem kezdetin leveleinek, a holott kelletett volna bővebben tudtunkra adni: odaérkezése alkalmatosságával a ministerek közzűl ki, micsoda emlékezettel volt felőlünk, s kinek micsoda discursusi voltanak hazánk dol-

gairúl és Lengyel országrúl? Talaba cselekedetének exageratióját vészi ez elűl, a mely Kegyelmetek instructiójában nincs, se igyekezetünk az nem volt, hogy egyike az másikát rágalmazza, s az által mind nemzetünk híre, mind magunk neve idegen nemzet között prostituáltassék, se az, hogy Talabának Kegyelmedtűl legyen dependentiája, a mellyet magának láttatik affectálni azon terminusokkal, hogy kijövetelét imponálta neki; a mint is tudtára legyen Kegyelmednek, hogy Kegyelmed vele injuriose bánván, ha maga böcsűlete manutentiójában valamire találna erumpálni Kegyelmed ellen: oly vétekűl nem fogjuk tulajdonítani neki, mivel eddig ő is ottan minister-ábrázatot repraesentálván, az rajta teendő bestelenség magunkra is háramlik; mégeddig pedig ottlétével mit praejudicált? azt nem tudjuk: mert avval, hogy személyét más idegen követekkel respectáltatni kívánta, és ezért az angliai követtel czivódott azért, hogy bennünket szabad avagy suveranus Fejedelemnek agnoscálni nem akart: azt valóban helyesen s jól cselekedte, és hogy avval Isten ellen vétett vólna, — csak az Kegyelmed theologiájábúl láttuk; sőt ezen materiában, mivel már elkezdődött, Kegyelmednek incumbál manuteneálni méltóságunkot azon követ iránt, mivel Kegyelmednek nagyobb charactere vagyon, mintsem Talabának volt; és hitesse el magával, hogy nagyobb Isten ellen való dolog hivataljában el nem járni, mintsem annak véghezvitelében fáradozni; mert a kevélység nem abbúl áll, hogy az ember azt manuteneálja s praetendálja, a mi neki competál, hanem a mikor azon felűl kívánja magát becsűltetni. Vegye Kegyelmed tehát ezekbűl észre magát, hogy Kegyelmed is most nem Esterház Páltúl Bécsben sollicitálni küldetett: de az czárral egy collegatióban való fejedelem követje, és maga üdvössége, ha dolgait úgy forgatja, hogy azok mellett urának is ne praejudicáljon. Az mi a Kegyelmed feleségét illeti: az iránt tévén dispositiót, egyszeri dispositiónkhoz tartsa magát, s helytelen írásival, s legkivált az mellyekkel cselekedetünket praesumptive háborgatni láttatik, bennünket ne ter-

heljen, se hűségét ne hántorgassa, mivel nemcsak Kegyelmed egyedűl hívünk Magyarországban. S ezekbűl látjuk rész szerént Szenczy panaszának nagy fundamentumit, mellyeknek elhitelére ha Kegyelmed tovább is ösztönt akar adni: jobb, idején hagyjon békét dolgaink folytatásának, jőjön vissza, mintsem kéntelenítsen bennünket ollyanra, a melyet Kegyelmed jobban megbánhat; a mint is a még ez iránt való válaszát Kegyelmednek nem veszszük, az negociatiókrúl Kegyelmednek semmit nem írunk.

Az mi a borok dolgát illeti: azon alkalmatossággal az kívánt essentiábúl az Felséges Czár számára négy palaczkkal küldénk, a melyeket nevünkkel offerálván, megjelentheti Kegyelmed, hogy több egy átalagnál kezünknél nem maradván, aztat is szívesen elküldenénk ő Felségének, de azon bornak oly tulajdonsága levén, hogy felzavarodván, esztendeig is alig tisztúl ki: Isten ő Felségét közelebb hozván, pinczetokokban fogjuk küldeni. Declarálhatja tovább Kegyelmed, hogy már öt esztendeje lévén, hogy azon bor szürettetett: azért tisztább annál, a mellyet ő Felsége Bécsben kóstolt volt, s azóta penig annyi asszuszőlőnk nem termett, a melybűl többet csináltathattunk volna. Golovkín uram számára, úgy Menczikov Fejedelem és Zafier secretariusnak is simul sumptim ötven hordó bort küldöttem Jaraszlóra, az czár boraival együtt, a mellyek Mezősy inspectiója alatt vannak; azoknál jobbakat pinczénkben nem találtunk. De tagadhatatlan az is, hogy nem ollyan édesek, a mint más esztendőkben szoktanak lenni, — s a mely fő ó boraink voltanak penig: az hadakozás beküldéseket meg nem engedvén, azokkal más királyoknak kedveskedtünk; hanem a németeknek lévén valamely borai, a mint hallottuk, Duklyán, talám azok közűl találtathatnának némellyek. Az feljebbemlített ötven hordót repartiálja Kegyelmed az ministerium között, a mint legjobbnak ítéli, — leszen parancsolatja Mezősynek, hogy a szerint erogálja.

81.

Domino Golovkin. Sub eodem dato.

Summa cum impatientia a nobis expectatus cursor noster, ante hesternum tradidit nobis Vestrae Excellentiae responsorias Literas, quae de nos constanti affectu Suae Czareae Majestatis et certiores reddunt, et benignam mentem ejus patefaciunt. Quapropter dum ratione propositionum ab ablegato nostro factarum mentem Suae Majestatis Czareae, ab adventu suo in Poloniam praestolamur, omittere haud possumus reflexiones nostras super secundum membrum resolutionis Suae Czareae Majestatis factas; videtur enim nobis ex ea altefatam Czaream Majestatem resolutiones suas velle summere ex continentia Aulae Viennensis circa declarationem suam ei de rebus nostris faciendam, ast siquidem simulatus praedictae Aulae Viennensis agendi modus nihil nos dubitare facit eam, rerum animi sui sensum summa arte celaturam, vix quid favorabile abinde sperare possemus, si nos Excellentia Vestra securos non redderet de benevolo Suae Czareae Majestatis in res nostras studio. Quia vero Excellentia Vestra in Literis suis minime nobis apperit, quidnam Sua Czarea Majestas de mediatione pacis universalis in se assumendo resolverit, devinctissimus animus noster in servitia Suae Czareae Majestatis nos hanc quaestionem reassumere facit; nec enim gloriosius quidquam accidere posse Suae Czareae Majestati, quam arbitrum inter Reges belligerantes agere, et hac occasione libertates regni hujus restitui facere; taliter enim monarchiam Hispanicam, cujus quaestio agitur, inter partes belligerantes pro lubitu subdividendo, cuique se redderet necessarium, et ex iis quoque posset facere amicos, qui gloriam suam invidis, uti diximus, respiciunt oculis, et ad hoc usque tempus inimicis suis favent. Siquidem vero legatus noster Parisiis existens, nobis perscripsit Regem Galliae negociationem pacis denuo reassumere velle, res moram minime patitur, eo enim ex communi consensu reassumpta proposita Suae Czareae Majestatis mediatio facile ab illis communi consilio eludetur,

quod et Aula Viennensis circa pacem Ungaricam omnimode facere studebit, et vel exinde de obtenta victoria Sua Majestatis Czareae gaudium suum affectabit, ne Sua Majestas occasionem habeat de sinceritate sua dubitandi. Iterum, iterumque rogamus tamen praefatam Suam Majestatem, ut se reflectere velit ad ea, quae Aula Viennensis in dubia fortuna armorum suorum pro Rege Sveciae fecerat, in cujus favorem guarantiam pacis Altorestadensis, interessis Suae Czareae Majestatis tam contrariam susceperat, Regem per factiones contrarias electum agnovit, et ejus manutentionem vi praenominatae gvarantiae spopondit, ad quae quidem se vi adductam fuisse facile praetextuabit, sed profecto ; quisquis politicam Austriacam circumspexerit, facile videbit nunquam eam Suae Czareae Majestati sincere addictam futuram. Et quia negotia hae a Polonicis totaliter separata sunt, et sine consilio Reipublicae et Senatorum, accedente benevolentia Suae Czareae Majestatis de mente sua, sine mora certiores reddi possumus ; quodsi enim eadem inito Tractatui satisfacere intendit, et secretioribus suis resolutionibus inhaereret circa restitutionem Principatus Transylvaniae et redintegrandarum libertatum Hungariae, periculum in mora esse sciat, et nisi modalitatem a Rege Sveciae circa restitutionem Evangelicorum in Silesia practicatam assumpserit instantiis, haec minime assecuturam certus esse potest. Prout vero ex parte nostra praedicti Tractatus punctis in omnibus satisfacere intendimus, nefas esse duceremus credere Suam Majestatem quoque Czaream iis inhaerere nolle, ac proinde benignam Suam resolutionem per cursorem huncce nostrum summa impatientia expectantes, Excellentiam quoque Vestram denuo exoratam esse volumus, ne nobis amici sui studiis in adurgenda hacce benigna resolutione deesse velit. Quam de reliquo divinae protectioni enixe recommendamus.

P. S. Ex annexis Excellentiae Vestrae uberius intelleximus resolutionem Suae Czareae Majestatis et ordines Principi a Menczikov datis de expediendis ad confinia Regni hujus copiis ; siquidem vero a tempore postrema-

rum quoque Literarum nostrarum cogitare minime cessavimus, quonam vel optimo modo in praescripto hocce puncto servitium Suae Majestatis observare possimus, nihil melius fieri posse judicavimus, quam si praedictus exercitus in Starostiam Spilensem dislocatus, unde et Ungariae et Sylesiae confiniis invigilare poterit, habebitque consistentiam vel optimam. Cum praeterea bella perpetua superexistere posse vicissitudines humanae non sinunt: queso Excellentiam Vestram nos certiores reddere, quaenam sit mens Suae Czareae Majestatis circa pacem cum Sveco ineundam? de qua si Suae Majestati cogitare in animo est, ipsaque nobis indulserit: facilem modum inveniremus hominem nostrum ad Seraskirium (aliunde nobis summe amicum) in Bender mittendi, qui e longinquo mentem quoque Regis Sveciae reperiri posset; fatemur enim, quod summo praejudicio sinceritatis nostrae, qua erga Suam Czaream Majestatem ducimur, imputaremus, si eadem Sua Majestas hanc ipsi serviendi occasionem alteri quam nobis committeret.

82.

Brenner úrnak. Sub eodem dato.

Sinyavszkiné asszonyomnak egynehány rendbeli tudósítását vévén, az Felséges Czárnak Lengyelországban való jövetelében csaknem bizonyosok voltunk ; melyre nézve utólsó levelünkben némely dolgok propositiójárúl parancsoltunk vala Kegyelmednek, — de tegnapelőtt vevén curírunk által Nedeczki levelét, abbúl láttuk késedelmének okát. Mivel mindazonáltal mind az korona iránt való propositióit, ugy az universllis békesség mediatiója iránt projectált elmélkedésünkre való resolutióját Lengyelországban való jövetelére és az senatorokkal ez iránt tartandó conferentiára hagyta : nem kétljük, útját accelerálni fogja, s annakokáért, mivel Nedeczkiben nem kevesebb levitást, mint incapacitást tapasztalunk: ezen negociatiónak folytatását is Kegyelmedre kívánjuk bízni, melyben Kegyelmednek bővebben kiadtuk magunkat azon dialogus által, a melylyet Kegyelmednek transmittáltunk, s az melybűl, reményljük, elegedendőképen általlátta Kegyelmed : mely könnyű módja le-

gyen az czárnak azon ország szabadságit helyreállítani, s az melyekrűl in compendio Golovkin uramnak is irtunk vala, de erre az lett a válaszunk, hogy a czár elébb akarja meglátni: micsoda szívvel fogja érteni az bécsi udvar győzedelmének hírét, és a szerint fogja resolutióját kiadni. Mivel pediglen Kegyelmed jól tudja, az ilyetén materiákban mely mesterséges simulatiókkal szokott élni az bécsi udvar: az iránt mit válaszoltam Golovkin uramnak? — ex acclusis meglátja Kegyelmed.

Nedeczki levelébűl értvén már aztat is, hogy a prussiai király residense neki mondotta volna, hogy parancsolatja jött az urátúl, hogy az lengyel korona iránt való negociatiókat secundálja: abbúl nemcsak azon udvarnak hozzánk való sinceritássát tapasztaljuk, — de nyilván általlátjuk azon hírének fundamentum nélkűl való voltát, a melyeket az három király colligatiója felől kezdtek vala folytatni Lengyelországban, s nem győzte csudálni, hogy mégis a lengyel urak magok veszedelmére annyira fáradoznak, hogy Augustust mintegy akaratja ellen is inducálják az koronára; mert Sinyavszki uram is megvallotta az asszonynak, hogy ezen dologban oly mélyen ereszkedett, hogy maga alig tudja, hogy retractálja magát? Mindezekre nézve azért, ha Kegyelmed is ex ibi praesentibus conjuncturis jónak lenni itéli, az korona iránt indifferenter tévén magát, persvadeálja az lengyel uraknak: mely jó volna az két Respublicát a czár protectiója alatt szabadságban conserválni, az dialogus tenora szerént; mert azt itéljük, hogy sokat tenne ha az lengyel urak is azon dolgot a czár előtt magok hasznára nézve promoveálnák; a mint is suis modis exprobrálván nekiek az Respublica által az királyságra való hívásunkat és az koronának in singulari per quemlibet következett oblatióját: eztet pro modalitate adjungálhatná Kegyelmed, hogy ha azoknak eleget tenni nem akarnának, legalább effetuálnák az czár által az erdélyi fejedelemség restitutióját, az melyre colligatiója szerént is tartozik; és ha ugyancsak minden opiniónk ellen Augustusnak inhaereálnának: el ne felejtse Kegyelmed tűle való securitásunkat az czár és Respublica által exoperálni. Minthogy penig az varmiai püspök is nem régen tett nekünk oblatiót, insinuálja Kegyelmed levele által magát előtte csak olyan praetextussal: először, hogy Kegyelmed némely dolgaink

folytatására nézve az Respublicához rendeltetett emberünk lévén: őtet is mint cancellariust, ha személye szerint nem lehet, levele által kívánta megudvarlani; hogy tudniillik ezen indifferens levele által elméjét vehesse, melyrűl bennünket tudósítván, — bővebb parancsolatunkat fogja Kegyelmed venni.

Latomirszkinak (?) a bemenetelrűl parancsoltunk, ki is mihent érkezik, azonnal fogjuk Kegyelmed után expediálni.

83.

Munkács, 4. 7-bris. Károlyi úrnak.

Tegnap estvefelé vadászatomban akadván reám a Kegyelmed első, 2. 7-bris datált levelével: nem szeretvén az ellenség szomszédságomban igyekező szándékát, (noha nem hittem) de mégis étszaka is visszagyüttem, hogy szaporábban vehessem az Kegyelmed levelét; az mint is ideérkezésemmel érkezék az Kegyelmed második curérja is, az ki által küldött levélbűl értettem új dicsíretes magaviselését Bagosinak és az vele való hajdúságnak, — az melybűl észreveheti akárki is, hogy jó az magyar, ha jól vezettetik, és hogy az tisztben is nemcsak vitézség, de több ész kívántatik; mert hogy az sebesseit és szekereit elhozta: avval énelőttem nagyobb vitézségének jelét mutatta meg, mint ha személlyében húsz németet ölt vólna: mert dispositióit, az mellyek ehhez kívántattak, oly szoros állapotban helyesen folytatván, avval egész bátorságát mutatta.

Az mi már az ellenség dolgát illeti, — mivel contra omne principium belli vólna az erdélyi ellenségnek az felső operatiója nélkül kigyűni, teljes erővel, avagy elégséges gyalogság nélkűl, hegyek között legkivált, várat víjni: se Kűvár obsidióját, se Szakmárhoz való szándékát éppen nem hiszem, hanem mostani kicsapását is csak portának supponálom lenni, — de az átkozott portásink mihent németet látnak: praeveniáltatván az feljebbírt kűvári obsidio és Szatmár erősítése hirétűl, mindenkor tábor előljárójának itílik az keveset is, csak azért is, hogy evvel megmenthessék magokat, ha néha az nekiekvalókban nem kapnak. Mert az mely principiumok neki meg nem engedik, hogy egész bagácsiával Váradhoz szálljon, az melytűl régen tartottunk, — ugyanazok méginkább ellenzik Szatmár praesidealtatását; mert három vagy négyezer emberrel Erdélyt is conserválni,

Magyarországban is operálni lehetetlennek itílem. Mivel mindazonáltal az kit az Isten meg akar büntetni, annak az eszét szokta elvenni: ha oly vakmerőségre vetné magát, — teljes reménséggel vagyok, hogy elégséges reflexióval lészen Kegyelmed az itt való létemre, a honnan in illo casu távoznom éppen nem lehet, hanem kellene vagy négyszáz hajdúval szaporítani ezen praesidiumot: mert felettébb sok is az rab; e jövő szombatra penig már elkészülvén az új-város kerítése, annak bástyájára is feláll az strázsa; ha penig az ellenség bagacsiástúl gyün Szakmárra: én sem sokat fetrengek itt az városon, hanem más praetextusok alatt felmenek az várban. De ezen gondolkodásim, magam is elhitettem magammal, hogy superfluumok; ha ugyancsak Erdélyen kivül akar operálni az ellenség: inkább elhiszem, Máramarosban csap, hivattatván talám némellyektül, mintsem Szakmár felé. De mindezeket jobban adja az Isten: mert az liptai sánczokbúl is egészen kimenvén az ellenség Rosomberghez, Pálfi is Divénytül Vígleshez retrahálta magát, Hajszter penig Simontornyát ijesztgeti, az melyben jó szívvel van az praesidium; Antal úr is recolligálta magát, az mint levelébül látom, csuportra verte az hadat, — és így amannak segítsége nélkül ez sem sokat teszen.

84.

Munkács, 4. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap német larmám vala, az ki, az mint írta vala Károlyi, Nagy-Bányához olly erővel gyütt, hogy Szakmárhoz gyüjjön, az mint az inclusábúl megláthatja Kegyelmed, úgy visszatérését is, melynek confirmatióját várom; ezen órában penig érkezék az svécziai király lármája is, az ki sub nomine Generális béérkezett Máramarosban: mivel azon levél, mellyet az vicispánnak ír, saját kezeírása Hermelínnek, titkos secretariussának. A fictus Generális sebes az lábára, török kísirte az határig; unde quid facto opus? ultima resolutio accipienda est, az melyben mégegyszer várom az Kegyelmed opinióját: mert megvallom, haboz az elmém, mivel az moszkva dolgok mely jól indúltak, ex acclusis hodie acceptis megláthattja Kegyelmed. Ha ugyan által akarjuk bocsátani: ily praetextusról gondolkodtam vala az franczia követtel, hogy hozzá mint franczia tiszteket

küldvén, ű mintegy hírem nélkűl bocsássa által; de hoc necdum est resolutum, — kérem azért, ne késsék válaszszával Kegyelmed, az mellyet várok. *)

85.

Munkács, 5. 7-bris. Nedeczki Sándornak.

Ezen Golovkín curéra által újobban két rendbéli levelét vevén Kegyelmednek, ugyanazokbúl látjuk, hogy Kegyelmed magát kötelességére jobban reflectálván, bennünket fundamentalisabb dolgokrúl tudósít, mintsem Mikle posta által; mindazonáltal amazokra való válaszunkat is a végre kívántuk includálni, hogy Kegyelmed jobban megismerhesse, kivel vagyon dolga, és hogy oda nem a végre küldetett, hogy némely ránkorbúl származott dolgokrúl tudósítson: de hogy negociatióinkat, a mellyeket reábíztunk, annak rendi szerént folytassa. Ezen utólsó, feljebbemlített levelekbűl azért tapasztalván az Felséges Czárnak hozzánk kiváltképpen való reflexióját: azon nem kevessé consoláló dtunk, és oly reménységben vagyunk, hogy talám helyesnek fognak láttatni azon udvarnál az Kegyelmeteknek minap includált dialogusnak projectumi, az mellyet Kegyelmed valamely jó diákkal moszkva nyelvre fordíttatván, jó móddal adja bé a Czárnak; mert ugyanis, ha aztat praecaveálni akarja, a mirűl Kegyelmed ír, hogy tartanak: jobb módja nem lehet, mint ha annak projectumi szerént az universalis békesség arbitriumát magára vállalja, oly modalitásokkal, a mint ott fel van téve, elébb Magyar- és Lengyelországban liberis votis királyokat választatván, hogy azon feljebbemlített mediatio folytatásában annál nagyobb tekinteti lehessen. Ha penig ebben sokat fog temporizálni: félő, hogy az francziai király békességre ne fakadjon, — és annak tractálásában csak azért is fognak könnyebbítéseket tenni az aliatusok, hogy az svécziai királyt segíthessék; — hogyha penig bizonyosak lehetünk benne, hogy a Felséges Czár propositióinkat secundálni kívánja: intentióját az francziának tudtára adván, még talám elméjét elfordíthatnánk az békességtűl, és mink is tartózkodhatnánk, noha minket

*) Pongrácz György írása.

is nagy igéretekkel akarnak persvadeálni az aliatusok a békességre, — de csak bizonyossak lehessünk az Felséges Czár protectiójában: mi attúl elszakadni nem kívánunk, és szintén megelégedtünk resolutiójával az lengyel korona iránt; s csak azon kérjük, hogy ha az lengyelek újonnan Augustust kívánnák választani, — nekünk azon király véteni ne merjen.

Az franczia hirdetett győzedelmében semmi bizonyos előttünk nem constál, az pedig a melyet az Rajna melylyéken hirdettenek hogy történt vólna, igaz nem lehet: mert még ez idén az egész franczia tábor nem is jött vólt által az Rajnán, sőt inkább ezen utólsó postán jött hírekbűl értettük, hogy az tornocumi avagy németűl Dorvick nevű város feladta magát, noha még az várát oltalmazzák. E mai nap érkezék ide a svécziai király Mayerfeldt nevű Generálisa, kinek lába két helyett eltörvén, a midőn némellyek mankón való járását meglátták vólna béjövetele alkalmatosságával az országban, sokan az svécziai királynak supponálták lenni; ez inhabilis persona lévén, és csak maga gyógyítása kedvéért meleg fürdőket keresvén: tűlünk általbocsáttatik ugyan, kívánsága szerént, mindazonáltal assecurálhatja Kegyelmed a Felséges Czárt, hogy oly vigyázással leszünk, hogy az ezen általmenők ő Felségének ártalmára ne lehessenek, a mint is praevie jól megvizsgáltatjuk: micsoda járatbeli emberek? Ezek ugyan széltiben hirdetik, hogy az török nagyon assecurálja a királyjokat, hogy megsegíti, és hogy a tatár hámnak adott vólna is parancsolatot, hogy az galga szultánt hozzáküldvén, szolgálatját offerálja: de a mint az constantinápolyi residensünk levelét látjuk, s azt ezzel combináljuk, elhitettük magunkkal, hogy inkább az jó vigyázás kedvéért, félvén hogy az czártúl ne invadáltassanak, gyülekeztek inkább az török hadak Benderhez, mintsem más okbúl; javaljuk mindazonáltal, hogy a czár ne késnék maga emberét küldeni a Portára, és azt maga barátságának megtartásárúl assecurálná; és ha ő Felségének ellenére nem vólna: küldenénk valakit a svécziai királyhoz, és elméjét vennénk: ha nem vólna-é hajlandó a megbékéllésre?

a mely által az czár fegyvere felszabadúlván, maga kedve szerént nagyobb csendességben folytathatná dolgait.

Hogy a borok nem tetszenek, arrúl nem tehetünk: mert a tavalyiak akárki pinczéjében is megváltoztanak, s nem is minden esztendőben szoktak itt oly borok termeni, a mint ők imaginálják magoknak.

Csudáljuk, hogy Kegyelmed maga által nem láthatta, hogy hozzánk nem illik az czár cancellistáinak pajzán lovacskákat küldözgetni, hanem ha mit érdemel szolgálatunkért: adjon Kegyelmed neki egynéhány aranyat, hogy magának lovat vehessen; s ezentúl az ígéretekkel ne praecipitálja magát, az mellyekben nem a summát, de méltóságunkat tekintjük, noha e mellett magunk lelkünk üdvösségére is kívánunk vigyázni.

Az mi az Kegyelmeteknek küldendő költséget illeti: szükséges hogy Kegyelmeteknek előre is legyen tudtára, hogy akár küldjünk speditort, akár ne, de esztendőnként háromezer forintjánál több nem adatik, melybűl már kétezeret leválván, csak tudjuk, kinek letenni a pénzt, a többitis megküldjük Kegyelmednek, — mert talám maga is tapasztalhatta eddig Kegyelmed, hogy azt Lengyelországon kísérő nélkűl általküldeni nem bátorságos.

Ha még ezen levelünk Kegyelmedet Kióviában találná, szerezzen számunkra fejér farkas bélléseket, vagy négy szorok (így) hermelínnel, úgy valamely jó herbathét is, olyan emberekkel választatván, a kik ahhoz értenek.

Megvalljuk magunk is, semmit úgy nem óhajtanánk, mint ha magunk is ő Felségével szemben lehetnénk, a mely végre magunk is jöttünk vala ide, meglátván ő Felségének Ilyvóra való szándékát; de oly messzevaló útra, a melyben heteket kellene tölteni, éppen lehetetlen vólna indúlásunk, nemannyira a securitás miatt, (melyrűl vagyunk oly bizodalomban ő Felségéhez, hogy elegedendőképpen provideálna,) de azért, hogy kimenetelünket az mostani conjuncturákban kiki szaladásnak vélvén, egyszersmind fenékkel felfordúlnának minden dolgaink; ha mindazonáltal ő Felsége a némettel való armistitiumunkat exoperálná: minden difficultás nélkül készek

vólnánk udvarlására menni, s assecuráljuk, nem is vólna haszontalan: mert ha ő Felségének szóval bővebben megmondhatnánk és neki elménket kinyilatkoztatnánk, mit importálhatna ő Felségének Magyarország szabadsága? lehetetlennek itéljük, hogy annak megadatására még e télen ne adigálná a császárt, oly modalitásokkal, a mint megírtuk vala. A lengyel korona iránt ő Felségének scrupulusa ne légyen: mert csak hazánk szabadságát állítsa fel, — mi bizonyára aztat senkinek sem irigyeljük.

P. S. Már levelünket bepecsételvén, — éppen expediálni akartuk ezen curírokat, a midőn vettük Szinyavszkiné asszonyom levelét, a melyben mind Stanislaus abrenunciáló manifestumát, mind Augustus király az lengyel korona apprehensiója miatt tett declaratióját includálja, s egyszersmind Brenner is informál, hogy az urak közönségesen declarálták acceptatióját sine ulla electionis aut praeviorum comitiorum forma; melyben ha az czár is consentiál, (mivel magát indifferenter tartani declarálta) ragaszkodjék Kegyelmed az instructiója harmadik membrumához, a melyben ezen casus praevideálva lévén, adhat Kegyelmednek elegedendő lument, s repraesentálja az Felséges Czárnak, hogy mi tovább is reménljük az Kegyelmed utólsó levelében írt declaratiója szerént, hogy ha szintén az lengyel koronában, — a melyet ő Felsége, akkori kegyes indúlatjából, a midőn meg sem gondoltuk, offerált vala, és aztat csak egyedűl az ő Felsége hasznát és dolgai folyását tekintve, kívántuk vala halasztani, — ennyire láttatunk megcsalattatni: teljes reménységgel vagyunk mindazonáltal, hogy ineált solennis confoederatiónknak in reliquis punctis satisfaceálni kíván; de mivel az ellenségtűl naponként praemáltatunk: praemálja Kegyelmed utólsó resolutióját: mi móddal reménlhetjük azoknak effectuatióját? mivel az Austriai Ház obstinatiójára nézve nem hiszszük, hogy ezen dolog fegyver nélkűl véghez mehessen, — és mindenckrűl sietve informáljon bennünket Kegyelmed.

P. S. Mivel az Felséges Czár bennünket az „Serenissimus“ titulussal megtisztel: nem lehet nem resentiálnunk, hogy

azon titulust denegálván Menczikov, az mostani, Hamar által küldött levelében csak „Celsissimus"-nak titulál; mivel maga a nyelvet nem tudván, ezen errort csak az német secretariussának tulajdonítjuk: minekelőtte Kegyelmed azt a czárnak repraesentálná, magával szóljon, és magának exprobrálja Mencsikónak, — s az czárnak semmit ne említsen. *)

86.

Munkács, Anno 1709. 7. Septembris. Károlyi úrnak.

Nem lehet kiváltképpen való köszönöt nélkül hadnom az Kegyelmed személyemhez való gondviselésinek ajánlását, mely eránt való reflexióját Istenhez való fohászkodási után azonnal legelsőnek írja lenni; a mint is ebben semmi kétségem nem lévén, — bátran folytattam vólna dolgaimat, ha szintén mindenek úgy lettek vólna is, a mint praevideáltuk vala.

Adta vólna az Isten, ezelőtt vagy két-három holnappal jutott vólna eszibe Kegyelmednek az recruták portázása: bizonyára most nemcsak a strázsát állítottam vólna fel az új-városban, de az ágyúkat felvonyattam vólna az bástyákra, s még az Kegyelmed házának is megásattattam vólna az fundamentomát; de még most is két kézzel acceptálom az Kegyelmed ez eránt való conceptussát, de attúl félek, hogy kifogyok az kenyérbűl, hacsak valamely modalitást nem találunk, hogy az a kenyér a mellyet ott esznek, idehozattassék; avagy ha az vecturátúl akarnánk megmenekedni, jutalmassan meglehetne, azon gabonát ott eladván, itten mást köllene helyiben vennünk; de hiszem, csak Kegyelmedre bizom én ezt, s elhitettem magammal, hogy feltalálja ennek módját, s valóba szeretném is, ha még ittlétemben beállíthatnám azon munkásokat.

Az inquisitiót még hertelen által nem olvashattam, már mindazonáltal csak itt hagyom addig, ha nincs is purizálva, s térek az Kegyelmed levele harmadik punctumára, melyben való kívánságában két kézzel kívánok Kegyelmedet segíteni, csak értsem világosabban szándékát: árendálni kíván-é Kegyelmed jószágot, vagy venni, s mi móddal, s mennyi sum-

*) E második P. S. tévedésből a sept. 2-iki levél után iratott, —de ki van igazítva, hogy ezen sept. 5-ikihez való.

máig? — én is kerestetek módot benne, az Kegyelmed embereinek is örömest adok passust.

Palocsai iránt való paragrafust én éppen nem értettem vólna: de az említett 5. 7-bris datált levele után, az átkozott posták elkésése miatt, vévén az 1. 7-bris datáltatottat: abbúl láttam az Kegyelmed iránta tett projectumát, de nem érthettem abbúl is: micsoda regimentet szánt Kegyelmed neki? Mert ha magát corrigálta, és olly interessatus, az mint sokaktúl mondattatott vala, nem akar lenni: örömest fogom placidálni kívánságát, — sőt talám, mivel már főispánná lőtt Barkóczi Ferencz, s az atyja jószágát kezire vette: talám maga is vissza fogja adni azon regimentet. Munkácsi Jánost gondolatomban régen elbocsátottam, de elfelejtettem Kegyelmednek megírni.

Nagy-Szegi s Krucsaival a mennyiben lehetett jót tettem. Ha Szemere avagy Bessenyei búcsúzni fog: helyettek, való, egyebet nem találok: de bizony, Orosz Pál mellé is kell a kemény ember, — mert azon regiment feleannyi szolgálatot nem tészen, mint tehetne, ha embere vólna. Ezzel maradok, etc. *)

87.

Munkács, 10. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed 1. Septembris írott levelébe nem lévén semmi ollyas állapotok, az mellyek hirtelenvaló resolutiót kívántak vólna: annak válaszszát, occurrálván háromfelé való extraneus dolgaim, elhalasztottam vala; a mint is még most is az 1. et 6. Septembris írott Kegyelmed leveleire az hadi operatiók iránt nincs mit írnom, — mert az még az levelek gyünnek-mennek, azok megváltoznak, s mindezek pedig az universale ideánk segítségére nézendő állapotok lévén: omnia bene fiunt, quaecunque ad hanc secundandam fiunt; mert ha nem írna is Kegyelmed: de látom én azt, hogy nem lehet Kegyelmednek szemben állani az ellenséggel, — azt penig az mi lehetne, örömest követtetné Kegyelmed, ha vólna kivel. De úgy kell lenni, az mint Isten akarja.

Az asszonyok sétálgatását én, megvallom, éppen nem szerethetem, s úgy látom penig, hogy szokásúl vették azon

*) Beniczky Gáspár írása.

a földön. Ebeczki Tamásné, Kovács Jánosné et reliquae hasonlót hallottam hogy követtek; mert ha szintén az én részemrül nem férne is kétség Gerhard uramhoz: senator lévén, est scandalum publicum, s magának veszedelmet hozhat, per consequens et nos arguamur ignaviae, ha nem fogjuk akarni elhinni az vulgus beszédit, s csudállom, hogy nem animadvertálja Gerhard uram az német csalárdságát, felesége hijába való jártatását: mert anyja ha halálán vólna, nem irkálhatna, ha halálán nincs, mit kesereg? Portékáját kihozni talám nem hitette el hogy megengedjék, — hanem talám ez vólna az bekkenője, hogy talám valamit akar izenni, az mely hasznunkra lehetne; de ez is helytelen gondolat: mert bizony az édes Radvánczkiné asszonyom sem tud annyit hasznunkra valót Beszterczén, mint én Munkácson, — mert nem az már nállunk az kérdés: mit akar az német? hanem, mikínt oltalmazzuk magunkat? Melyre nézve, ezeket így considerálván, — nyilván kigyün az Pálfi csalárdsága; Gerhard uram is monstrat se esse virum.

Az német operatiói felől én azt hiszem, hogy Gácsot megszállja, az melynek megvételében több áll, mintsem szarkafészkeségéhez képest gondolhatjuk: mert Nógrád vármegye egy jó darab prófontja nélkül leszünk, — s ugyan erre nézve jó embereket kellene oda keresni: mert ha szégyenvallva kénteleníttetnék recedálni, olybá tartanám, mintha megnyertük vólna az campaniát, s még Hajszter általgyüvetele is ettül fog függeni: mert e nélkül Csalóköz, Rábaköz, a Vág- és Garamköz lesz az ő quártélya; operálni nem operálhat, mert kifárasztotta magát, s az idő is finum, németvesztő kezd lenni, — melynek okáért, mivel Pálfi minden mestersége bombábúl fog állani: az Istenért, válaszsza meg Kegyelmed az embereket s az tiszteket belé, s kivált ha olyan vólna, az ki Újvárban is jó vólt, avagy Kassán, verbi gratia ut Kecskeméti vel alius, — s egy jó artoleria-tisztet adjon Rivier melléje bíztatónak, mert e nélkül semmi jó nem lesz. Nem rosz vólna ezek közzé beföldani talám az sántalábú francziát is, az ki Kassán van, et reliqua. Ezenfelül, ha az situs megengedi, csapdossa táborát az gyalog, s continuáljon az essős idő: assecurálom, nem igen köszöni meg Hajszter Pálfinak az operatiót. Ha penig eztet megszállja: nehezen hiszem, hogy per diversiones avocálja

Kegyelmed: mert nincs oly, az mellyet nem praevidiálva cselekeszi; s ugyanis ezt elvévén s praesideálván, amott az hátunkban fordúlván, az hire inkább, mintsem maga fogja confusióban reducálni hadainkat czafoltatni. Itt búzát vesztünk, s amott zabot nyerünk. Én mindazonáltal reméllem, hogy az hadaink Liptóban való mozgási alkalmasint fogják Pálfit tartóztatni.

Török Peti cselekedetibül látom, hogy nem vólt csuda, hogy annyiszor általúszta az Dunát, s nem félt az akasztófátúl; hiszem, már megjámborítá magát, s van esztendeje, hogy leveles nem vólt! Kegyelmed azért megfogattatván, — légyen törvény dolgábúl.

Valóban, megemlegeti Vay uram az Medvesallyával az Hajnácskű mellett való megfordúlását hadainknak; zabja, sertése, bora feláldoztatott, s maga sem hiszi el, hogy Kegyelmed tudta vólna jószágában követett pazarlásokat, az mellyek valóban rosz praeparatoriák az quártélyhoz. Már ezen belső bibénkre advân azért választ, — térek az külsőkre.

Parturiunt montes; az sánta svécziai királybúl, — az melynek lármáját minap írtam vala, leginkább azon levélre nézve, az mellyet Hermelín írásának lenni supponáltam vala, — Generális Majerfeld lett, az ki tegnapelőtt érkezék ide, és az lábatörése gyógyítására kéredzik, s mivel az czártúl is van passusa, az kihez az svécziai királytúl az harcz után küldetett vala pro facienda chartella, az mellyet az büszkeség mindaddig differáltatott véle, s his non consideratis, mégis reálépett az czár, és békességet is proponáltatott, — de induratum est cor ejus. Ezen Generális igen emberséges okos embernek látszik lenni, s valóságosan referálja, hogy az török nagy becsületben tartja az királyt, és ordert adott az chánnak, hogy küldje hozzá az galgát, ki is ott lévén, jelentette az királynak, hogy parancsolatja szerint kész az 40,000 ember kísírésére, az hová kívánja; ezekkel, reménli az király, hogy non obstantibus viribus czari, celeritate conjungálhatja magát (névnek szánt üres hely), az mely már magát az pomeraniai hadakkal conjungálván, az lengyelek híre szerint is tészen 12,000 embert, és ehhez még jó régi svécziai regimentek transportumát várják Svécziából, és így megint reméllik, hogy offensive fognak lehetni. De mégakkor nem praevidiálták vala Augus-

tus király béjövetelit, melynek universaléját, s úgy Stanislausét is, ímé, includálom. Ebben, megvallom, megcsalatkoztam, de nem csudálom, mert az mint Nedeczki levelét az universaléval confrontálom: azt hitettem el magammal, hogy hivatlan gyün már az czár, mert ezelőtt még 12 nappal is azt írta vala Sinyavszki úrnak, hogy nincs már szüksége Augustusra, s maga is lehet királylyá; de az mint Brenner írja, az papok ex instinctu papae, Merzik és az masoviai palatinus ex fundamento constantiae, Sinyavszki ex spe omnia agendi és az zambori oeconomiáért hítták, — mindazonáltal az czárnak declarálták ezen urak, hogy magok szerencséjének s szükségének lenni látják, hogy az czár maga protectiója alá vegye Magyarországot is, et ut Respublicae quam strictissime uniantur. Megválik már, mit fog mondani az czár, az kinek gyövetelit óránkínt várják, s már megint eleiben ment Sinyavszkiné asszonyom Brennerrel; melyre nézve még e héten talám én is vakarodom már innen, csak még egy levelét várom az asszonnak, az melyből egészen ki fogom tanúlhatni az czár sentimentumát Augustus iránt, mert általa repraesentáltattam *) vala az czárnak azon politica ratiókat, az mellyeket az dialogusban, is inseráltam vala, s arra gyütt most válaszsza, az mellyet várok; noha megvallom, még én így sem vesztettem el reménségegemet az czárhoz, az kinek Sinyavszkiné által régen megirattattam már azt, az mit Kegyelmed ultimo paragrapho literarum javal, hogy ne kívánja kézben tülem ha ide talál gyüni assecurutiómra; és mivel de reliquo mind helyesnek ítílem az Kegyelmed opinióját ebben az dologban, dum casus jam in tantum ruminatus acciderit; mert megvallom, én magam is erre inclináltam, sed a me solo facere nolui, dum res consultationem permisit; — mindezek pedig rövidnap alatt kinyilatkoztatják magokat.

88.

Munkács, 15. 7-bris Gróf Bercsényi úrnak.

Noha az Kegyelmed 9. írott levelére is bű választ adtam az minapi levelemben, s azóta semmi lengyel új híreim nem

*) Eddig Pongrácz írta be, e szótúl kezdve végig a fejedelem folytatta a levelet, sajátkezűleg.

lévén, halasztottam vólna levelemet: mindazonáltal az Kegyelmednek minap írott levelembűl kimaradván az lengyel patensek, az mellyekre revocáltam vala magamot, azokat kívántam ebben includálni; azótátúl fogvást értettem az asszonyom levelébűl az czárnak Krasznosztavra való gyövetelit, ki eleiben menvén, óránkínt várom curérját, az Augustus iránt való resolutiójával az czárnak, s azután maga is ki fog gyűni. Melyre nézve itt tartózkodtam meg azon curér elgyöveteléig; azalatt is mindazonáltal kívánnám az Kegyelmed opinióját venni: ha nem lesz-é szükséges az téli quártély előtt valamely consultatiókat tartanunk? azt az senatussal-é, avagy az vármegyékbűl is convocáljunk? s hol ítílné Kegyelmed legjobbnak? Én ugyan Varannót praeferálnám az több helységeknek, s talám most csak az senatussal is elvégezhetnénk az téli quártély dolgát; ezíránt mindazonáltal még függőben hagyom az determinatiót a Kegyelmed opiniójáig.

89.

Munkács, 17. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Úgy látom, most is egyenlő az Dunántúl való jó hírek sequelája: mivel az minapi simontornyai ostrom elvesztése után nékem is írja Bottyán azon erősségnek megvételét; Veszprém iránt is egy hiszemben vagyok Kegyelmeddel: de, hacsak Antal akarja, még sem reméllem, hogy vége szakadjon az Dunántúl való hadakozásunknak tél előtt; mivel mindazonáltal az campania kezdetitűl fogvást mindétig elhitettem vólt magammal Újvár obsidióját: igenis, helyesebb dolgot nem követhet Kegyelmed, mint ha oda elégséges hajdút küld; még in tempore vagyon, sőt ha megyógyúlna, Riviert is jó vólna odaküldeni, mert hallom, hogy igen negligáltatik az erősség; bizony nem is embere annak Rotostain; ha maga találna maradni, félő, – úgy ne járjon mint Nyitrán, a hol ű is az többivel elvesztette vólt az tramontanát.

Bertóti széltiben másoknak is írja az rajtertűl hallott gaz híreit, s nem tudja észrevenni Lubumérczki vastag politicáját, az ki valamikor ezelőtt félt Augustustúl, mindenkor azt hirdette, hogy az császár segítségére gyűnek az tizenhárom városban quártélyozó hadai: már most, hogy dolga acco-

modatiójában fáradozzak, maga az császár részire való állással fenyeget; jó vólna Bertótinak ebben indifferentiát simulálni s dicsírni szándékát: mivel soha jobban meg nem menekedhetik az saxo quártélyostúl, mivel ű az császár részire állván, velünk azokat felperzsölteti: mert úgy nem lesz mire gyűni az saxónak, s e mellett mint jóakarója, javallaná inkább, hogy általam keresné kedvét az czárnak. Az már csak való, hogy Augustus bégyött Legyelországban, de mit reméllhetünk tűlle? még azt nem tudom; én mindazonáltal iránta is jó reménségben vagyok, — megmutatja egy két posta, melyrűl azonnal fogja Kegyelmed venni tudósításomat. *)

90.

Munkács, 18. 7-bris, 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 13. és. 16. irott leveleire való válaszomat sok dolgaim mindeddig elhalasztatván velem, hogy Kegyelmed elmémet bővebben érthesse: íme, azokra is replicálok.

Úgy láttam, az ellenség híreivel continuálja az lármaskodást, melynek Kővár alá avagy a szüretre jövő szándékát is tulajdoníthatni; és mivel már kicsapó ereit alkalmasint észrevehette Kegyelmed: ha csuportosson lehetne tartani az hadat, ezen járkálása nagy alkalmatosságot adna az próbára, melyben, tudom, Kegyelmed is fog igyekezni.

Az bányaiak megtartása igen helyesen esett; és mivel már naponkínt tapasztaljuk az hajdúságnak nagyobb-nagyobb bátorságát: ha Bánya ollyan hely vólna, hogy kevés reparatióval oly statusban vehetnénk, hogy ágyú nélkűl az ellenség meg nem vehetné: praesidiáltatását igen hasznosnak ítélném, nem azért, hogy azon hajdúság continue oda distrahaltatnék, hanem vagy téli quártély alkalmatosságával, avagy olyankor az midőn operatióban nincsen, és az ellenségnek kicsapó szándékát hallván, annak mezőben resistálni nem kívánnánk, lehetne vagy másfélezer hajdút in securitatem belészállítanunk, kihez az Kővár tájékán vigyázó lovas is secure recipiálhatná magát; Máramaros impositiója vólna az magazinuma. Ha penig az ellenség falterő-ágyúkkal jőne, és oly

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

készülettel, hogy megtartásához nem bízhatnánk, (melyrűl ingyen sem gondolhatom,) könnyő vólna az hadat városostúl kitakarítani belőle, — addig penig onnan is zabolában tartani Kővár és Lápos vidékit. Mivel penig az nagy-bányaiakat az fiscus által citáltatni akarom: tétettessen fel Kegyelmed egy informatiót, annectálván ordereinek pariáit és egyéb circumstantialis dolgokat, a mellyekbűl az fiscus formálhassa az actiót.

Grabarics által váltott és váltandó aranyakat én az Kegyelmed adóssága fizetésére deputáltam: mert másonnat nincs módom benne hogy aranyat szerezhessek; mivel penig azon capitalis az debreczeniek pénzébűl adattatott: azt az arnótok cassájában az Landor-Fejérvártt assignált pénzembűl suppleáltatom, és mivel Pápai Gáspár levelének accludált extractussábúl megláthatja Kegyelmed, hogy kilenczezer kétszázötven tallérok készen lesznek Nandor-Fejérvártt azok számára, itt penig pénz dolgábúl annyira megszűkűltem, hogy most is mindenütt interesre kerestetek: per formam cambij az debreczeniek pénzébűl kívánnám magamot segíteni; mert ha szintén ezen fundus elégséges nem vólna is: mivel már miúta itt vagyok, ötvenezer tallérra vettem cambiumot Constantinápolyban, én azon summát is fogom suppleálni, a mennyibe defectussa lészen. Kérem azért Kegyelmedet, ebben meg ne fogyatkoztasson.

Mivel penig említett Pápai Gáspár, az mint levelében írja, Kegyelmedet mindenekrűl tudósította: levelét megküldeni szükségtelennek láttam, s rövideden pro glossa adjungálom, hogy csak török a török.

Mivel még az imminens quártélyok előtt consultatiónk lészen: Barkóczi, Palocsai, Krucsay, Szemere, Bessenyei dolgát akkorra hagyom, s az tagyi praediumrúl is egynéhány napok alatt fogja Kegyelmed resolutiómat venni, mivel most nem tudom, ha azon praedium ingrediálta-é, némely dispositióimat, az mellyeket az ecsedi jószág eránt tettem?

Az dézsmások eránt a következendő consultatiónkban tehetünk rendelést: csak Kegyelmed addigis neveket extractizáltatván, circumstantialiter készétse meg az informatiókat. *)

*) Beniczky Gáspár írása.

91.

Alexandro Nedeczki. Munkács, 19. Septembris.

Még az elmúlt úttal akartuk vala béküldeni a succust: de minthogy csak az ide való hozásban is megromlott, abbúl itéljük, hogy nem tartja meg qualitását, ilyenmódon messzeföldre való vitelben; minden színbűl újobban mást hozatván, azon alkalmatossággal Dobrovolszki által kéküldettük; mellyet Kegyelmed addig a Felséges Czárnak ne praesentálja, míg maga meg nem kóstolja, s ha valamennyire változását fogja tapasztalni: excusálja az hoszszas útnak mivóltával, hogy természeti ellen annyira sepreje nélkül vitetik. Ha pedig fog tetszeni: többször is küldünk, — de ezen lóháti pinczetokot Kegyelmed küldje vissza ide, hogy abban alkalmatossan ennekutánna is vihessenek.

92.

Munkács, 20. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Ez elmúlt napokban az Kegyelmed 14. írott levelét vévén, reméllettem, hogy leveleimbűl az mellyeket az elmúlt napokban írtam, azokra való választ is talált Kegyelmed, némely hadi dispositiók communicatióján kívűl; az mellyek Hajszter megtérésére valók: nekem igenis jónak látszanak, idegen conjuncturákrúl penig nékem sem érkezvén túdosításim: nem tudtam mit írni; hanem ma érkezvén az 17. írott levele is Kegyelmednek, nem kevés szomorúsággal látom az Dunántúl valóknak teljes rémüléseket és Antal úrnak általgyüvő szándékát, melyben mint az tükörben, úgy látom az jövendőt, ha az diffidentiát szívünkben tápláljuk, — mivel inkább fél az hadtúl, mintsem az ellenségtűl, s abban incurrál, az melylyért annakelőtte Károlyit okozta, s ide sem gyű jobb állapotra; s megtetszik ebbűl, hogy mindnyájan készen vagyunk az halálra, — csak meg ne öljenek! Hiszem, vólt oly idő, hogy Simontornyán, Veszprémben is vólt ellenség, mégis bírtuk az földet; de errűl elmélkedni már késő lévén, legjobbnak itílném én Bottyánt, hacsak személyében is, általküldeni: mert ű szegénylegény módjára is tudván élni, sokat tehetne, — meg is mutatta akkor, az midőn Rabutín egyfelől, Staromberg másfelől premálta vala télben (1707.); de ennek hamar kelle-

ne meglenni, hogy az túl maradni kívánó hadak s tisztek, az kiknek nagy része igaz magyar kívánna lenni, de az általgyüvetelre nem resolválhatják magokat: erősödjenek szándékokban, — látván, hogy fejek van.

Már azért így lévén az állapot, csak elhitettem magammal, hogy ezen az földön keres magának quártélyt az ellenség, egy kis pihenése után általgyű. Melyre nézve újonnan is írom, hogy nagyobb jót nem tehet Kegyelmed, mint ha Újvárnak providiál, az mely, noha Bertóti, Szluha levelét meg nem küldötte Kegyelmed, úgy látom, közel van az simontornyai constitutiókhoz. Régen nem szerettük mi ott Szluhát: most éppen nem, mert jesuvita vólt, Szirmainál tanúlt, büszke, s meggazdagodott, az némethez ex officio hozzászokott; — melyre nézve űtet is idegen követséggel bíztatván, jobb vólna Súgót küldeni helyében: mert minus periculum űtet változtatni, mintsem az commendánst, az kihez én bizony nem gyanakszom ha Rivier mellette lészen, — kiváltképpen ennek penig bémenetele éppen szükséges.

Csáki Mihály hazabocsátását talám már maga is általláthatja Kegyelmed hogy praecipitálta; azon lészek mindazonáltal, hogy az Kegyelmed opiniója szerint helyrehozzam az dolgot. Én bizony nem sok czeremoniát követek; ha gyű: magának jobb lesz, ha nem, — kísírőirűl is providiálok.

Ha ott oly idők járnának, mint itt, Hajsztert is úgy vetnék arestomban mint engemet: mivel alig van szüneti az essőnek. De reliquo az pestisrűl egyebet nem írhatok, hanem Domini sumus, fiat nobis, sicut vult, et optimum esse noscit; megerősíttetett annyira szent kegyelmétűl szívem s elmém, hogy Theodori parum interest, humane an sublime putrescat.

Turne várossát igenis, megvették az aleatusok, de az citadella capitulatiója, az mint az hollandus hirekbűl értettem, csak projectum volt, az melyre nem akarván lépni az hadakozó népek, elkezdették az hadakozást. Senkisem hirdeti már, hogy az francia általgyütt az Rajnán, noha való, — de abban sem vagyok bizonyos, ha nem megy-é vissza? Constantinápolybúl mit írnak? ímé, includálom, úgy az arnótok felől is; a mint látom, nihil me inpraevisum fuit; sed si fractus illabatur orbis, etc., semmit sem teszen, — hanem maradok, etc.

93.

Munkács, 23. Septembris, Gróf Bercsényi úrnak.

Hosszas essős arestomombúl felszabadúlván és medve uraimék látogatására fordúlván, hozák hozzám az Kegyelmed 20. írott levelét. Az lengyel dolgok iránt én is hasonló nyughatatlanságban vagyok Kegyelmeddel: mert tegnapelőtt vettem vala mind az asszontúl Lublínbúl, mind Brennertűl leveleket, a kik is gyakran vóltak már szemben az czárral: de az első Zavatkára való gyövetelire, az másik az első curérja által küldendő expeditiójára az moskvai udvarnak relegál, és így mindenben vak vagyok; hanem Augustus magátúl való intrusióját világoson collimálom, mivel azt írja az asszony, hogy meg fogja mondani, hogy miket beszél az czár ellene, és hogy Ficztum ott van, de igen fél; quanta rerum confusio az czár általtakarodik az Viszlán az lengyel hadakkal, Krasszao-Malagostik tájján. Azt csak jól itíli Kegyelmed, hogy ex pusillanimitate, non ex generositate querit pacem, hej bizduri! qui ignorat victoria uti. A svécusrúl már többet nem írhatok; igenis, itt is egy nyomon beszéllett: de ego interrogavi. Többet tart az czár az anglus-hollandustúl, mint az török-tatártúl; de talám még eszekre juttatja az Isten űket: mert Brennerék százötven hordót Golofkínnak, 100—100. Doloniki Zaffiroffnak igírtek, ha segítséget szereznek, én penig az arnótok harminczezer forint cassájárúl is írtam, hogy oda igírje nekiek, ha effectuálják. És így én is várok bizonyost; az is ugyan való, hogy brigadéros Koropaczkinak akkor expediálták az parancsolatokat, hogy alatta való hadaival oda menjen, az hová én fogom parancsolni, — az kit azonnal Piszki uram nyakában fogok küldeni. Már penig, hogy ad domestica térjek, Vedekin relatiója ugyan nékem sem tetszik irresonabilenek: de még az attúl függ, micsoda erővel fog Hajszter gyűni? úgy fog-é nyomakodni, hogy az bányavárasokat üressen hagyja? vagy conserválja? Mert amúgy szép mulatsága lészen hát megűl az újvári praesidiumnak; azokat praesidiálva penig, nem tudom, mit hoz Lőcse s Késmárkban, Markusfalvára s Scsavnyikra? hanemha az liptai postírungot; de mivel az mi statusunkhoz képest az kevés is sok már minékünk: omissis considerationibus quaenam deberent fieri ut bene fieret, csak arra az principiumra kell térnünk az városok

iránt, az melyben tavaly valánk, id est: sub praetextu quartirÿ, non praesidÿ, mintegy nyúgodalom kedvéért az tavalyi formában kellene béküldeni az hajdút, oly tiszttel, az ki legalább okoson tudna kiszaladni belőle; ha penig azt véghez tudná jól vinni, s magát tétetni: bizony, az ellenség is lassabban járna. Egyébaránt ez még nem végső resolutióm: mert majd számot vetek Károlyival, onnan mivel lehet ide succurálni? mert mivel bizonyosnak hozzák, hogy pestis van az erdélyi német táborán, az mi annál is inkább elhihető, hogy már régen grassál az Maros mellett: nem félek az conjunctio-kereséstűl; s onnan secundum jam factas reflexiones talám még succurálhatunk; — hiszem ehhez talám lesz még idő, mivel az comoedia sem volt még meg Beszterczén.

Rivier, látom, mondva csinálja disgustatussá magát: mert hiszem azért vólt promotiója; de mivel két rendbéli levelére választ nem adtam: azt gondolja, fenthagyok rajta; oka penig az vala, hogy se pénzem, sem jószágom, az mellyet neki adhassak, mert grationalis summában örökömet hogy kívánhatja? Pénzem nincs, — hacsak Kegyelmed nem talál valamely módot benne.

Újvárban való menetelit in hac rerum circumstantia én csak ad revidendum kívánnám inkább, mintsem ollyan conditióval az mellyet praescribálni akar; mert hiszem akkor adná fel Újvárt, az mikor in illis circumstantiis ű ki gyűne belőle. Találjunk azért valamely módot contentumában, — mind megváltozik az iránt való szándéka; mert meg kell vallani, hogy ha ez is kimegy közzűlünk: éppen ember nélkűl marad az artoleria. Gácsot elrontani úgy, mint kellene, nem lehet, óltalmazni is — jól tudom – nehéz; örömest érteném Rivier opinióját felőle.

P. S. Már ezen levelemet pecsételni akarám, az midőn érkezék az Kegyelmed 18. expediált staphétája és 21. írott levele; az elsőben Szirmai dolgán kívűl válaszra valót nem látok. Szluha continuált correspondentiája confirmálja előbbeni opiniómat felőle, kivált mivel az jesuviták is általa küldik ordereket. Az mi az elsőt illeti, úgy vélem, az czár resolutiójátúl kell várnunk, hogy abbúl általlátván: miképpen akarja kezére venni? dolgainkat tudhassuk itt kormányozni; és így

addig nem múlatja idejét az Szirmai passusa: mert az ő agendi modussa soha több roszszat nem okozhat, quam inter desperatos.

Bertóti István iránt is confirmáltatik opinióm levelébűl, és az tiszt relatióját combinálván: csak Szluhán marad az desperatio, melybűl vagy hamisságot collimálok, vagy hogy az hajdú küldését akarta közelíteni, — kinek adjon Isten szerencsés utat!

Rédei Mihály tovább is ott maradhat, igen akarom hogy contentálja Kegyelmedet.

Okolucsányi Pál levelét régen megküldhettem vólna Kegyelmednek: de közelebb lévén oda, azt gondoltam, el is felejtette Kegyelmed; bizonyoson tudom, kegy kevés reménség nyújtása sok jót tett az coetus elméjében. Az svécus . . .*)

94.

Munkács, 23. 7-bris 1709. Károlyi úrnak.

Épen három rendbéli levelére Kegyelmednek kelletett vala választ adnom, — de az máramarosi lármárúl irottat ma hozák az erdőben, s ott vesze.

Ordódi helytelen cselekedetit inhibiálni kell, mert való ugyan, hogy vi Regulamenti szabad neki más regyimentekbűl reclutázni, cum praescitu Colonellorum, s addig nem is szabad béfogadni, míg számot nem vetettek vélle, az mi az regyimenté, nem restituálja; malefactorok asilumjává penig hogy tégye az regimentet, nem javallom.

Az bányaiakat csak bocsáttassa el Kegyelmed, ők lássák, mit fognak csinálni? csak semmire ne adjon engedelmet Kegyelmed; ha tudták az Kegyelmed tanácsa nélkűl bevárni az németet, — ezt is a nélkűl cselekedjék.

Mivel az constantinápoli pénzrűl bizonyos vagyok: ha az supplementumán kívűl kilenczezer tallérnak többet küld is Kegyelmed, felveszem: mert Isten látja, nem tudok hová kapni.

---

*) Úgy látszik, ezen utóirat itt a leveles-könyvben befejezetlenűl maradt.

95.

Munkács, 27. 7-bris 1709. Károlyi úrnak.

Az midőn minapi levelemre nézve Kegyelmedet óránkínt várnám, vettem tegnap curérom által küldött válaszszát. Helyesnek látom ugyan útjának elhalasztását, ha sokára nem lesz, — de az Kegyelmeddel való szembenlételem nemcsak az újváriakra nézve szükséges; ha az egész ország constitutióit vizsgálom is: talám soha egyszer szükségesebb nem vólt az conferentia, az melyben válogatni kell az embereket; az mely is még szükségesebbnek tetszik az most újonnan érkezett levelekre nézve. Azalatt is mindazonáltal szükségesnek látom, hogy Kegyelmed revocálja Szent-Iványit az több hadakkal, mert attúl félek, hogy az bizonytalan arnót gyövetele miatt egyszersmind obruáltatunk; annyi felől fognak bennünket lármázni, hogy confundáltatni fogunk. Ennél többet nem írok, míg az Kegyelmed gyövetelit várhatom, — csak Kegyelmed vegyen magának oly ideát, hogy emberi mód szerint mindenüvé érkezhessen.

96.

Munkács, 27. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed minapi levelére való nézve elküldöttem vólt curéromat Károlyiért, hogy hozzám rándúljon. Az hadak és az Kegyelmedhez küldendő succursus felől tehettem vólna dispositiót: de az német indúlatjárúl gyüvén, noha bizonytalan hírem, ámbár nem tehettem azokrúl dispositiókat, interveniálván mindazonáltal az Kegyelmed 21. és 24. írott, rosz hírekkel terhelt levelei, — azokra való válaszomat differálni nem kívántam. Kesereg a szívem az szegény Dunántúl valókon, irtóztat az rajtok követett kegyetlensége az ellenségnek, példát mutat az túlsóknak bolygása, és megvallom, hogy minden következhető rosznak praevisiójára ad okot, — sed Domini sumus! Az mint minap írtam, nincs mit változtathassak az Kegyelmed dispositióiban. De reliquo, si bona a manu Domini accepimus: cur non et mala? Példát mutathat Isten nemzetünkön, akár igazságában, akár kegyelmében; az elsőnek ostorát megérdemlettük, az másikára, megvallom, okot nem adunk, de mivel az emberi hamisságnál nagyobb szokott lenni szent kegyelme: ezt is leginkább most remélyhetjük, az midőn minden

emberi segítség bizodalmábúl csaknem kifogytunk; mert az Kegyelmed levele előtt csaknem, mondhatom, egy szempillantással érkezék Nedeczki levele is, a melyben írja, hogy az lengyel korona dolgát teljességesen az Respublicára hagyván az czár, és az urak Augustustúl mind corruptusok lévén: arrúl gondolkodni sem lehet; az czár penig félvén az anglus és hollandustúl, hogy az svécust meg segítik: segítségünkre magát nem resolválhatja, hanem csak az mediatiót kívánja folytatni; melyben az feleségemnek is, — az kinél ebéden vólt és szokásán felül egész 12 óráig étszaka mulatott, maga gyémántos képét Mencsikof nyakábúl kivévén és neki ajándékozván, — hasonlót mondott sok okos és titkos discursusira; s ebbül úgy látom, hogy görög hittel pecsétli az nagy reménségű colligatiót. De mindezek között Augustus igen keresi barátságát feleségemnek, és Spiglit hozzáküldvén: ha kívánja, szemben akar vélle lenni; sőt az barátsága keresésére engemet is ösztönöz, izenvén, hogy ha titkosan kívánok valamit izenni, általa izenjek; melyre nézve ott is faciam facienda, s talám ő általa adhatunk spiritust az czárnak, — csak Isten adjon időt, és hertelen ne engedje obruáltatni nemzetünk megbódúlt elméjét, mellyet ha nem considerálnám: magam mennék exoperatiójára, quia non habeo hominem.

Mindezeket már ennyire értvén, ne differálja Kegyelmed Szirmai legyövetele accelerálását és az békesség reménsége nyújtását, quoquomodo; mert nincs dolgaimban drágább az időnél. De reliquo factis iis dispositionibus, az mellyeket velem communicált Kegyelmed, coetera fatis committamus. Az svécziai tiszten az kirül Andrási István ír, nincs mit kapnom, kinek királyát Benderbűl ezer török kísírte Havasalföde felé, de még nem tudom hová?

Már Debreczenben is elérkezett az pestis, et sic ubique manus Domini tetigit nos, sed quae nos percussit et sanabit; s nem is félek én attúl, mert meglátja Kegyelmed, még az fog időt adni reparatiónkra; bár elmenne az hire, hogy Szepesben is van, és az várasokban, — egy szóval: nihil fit in mundo, etc. Mivel az erdélyieknek szükségesképpen Máramarosban, jólehet ide praefigáltam, gyűllést kell tartanom: egy hét múlva odafordúlok, s mindenekben az roszszat praevidiálván, jót reméllek.

97.

Munkács, 28. 7-bris. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed sok citos, ezen órában érkezett curérja által küldött levele az mai orvosság bévétele után csaknem rosz vért szaporíta bennem; de elolvasván, és az minapit ezekkel combinálván, jobb reménséget mutata az belső ábrázatja az külsőnél. Igen akarom, hogy Augustus iránt concurrál elménk, az mint az tegnapi levelembűl megláthatja Kegyelmed; én azon negociatiót a feleségemre fogom bízni, és az maga Augustus ezelőtt két esztendővel tett izenetin kezdeni: az midőn az meghólt Fervil által tett propositióimra az magyar korona iránt, azt adá válaszúl, hogy Imperii membrum lévén, félti az electorságát az császártúl, az koronában nem bizonyos, és így bizonyost bizontalanért nem periclitáltathat; és azért pro solutione hujus difficultatis módot mutatok néki az czár colligatiója és ereje által, hogy csináljon securitást magának, s ha maga belé kap, jobban fogja ösztönözni az czárt is, az ki csak nem capiálja szerencséjét. Röviden írván, a lengyel urakat is fogom disponálni, hogy condítióiban praescribálják amannak az velünk való colligatiót, — csak segítse Isten munkámot! Az belső dolgainkrúl nincs mit írjak; és mivel defensive kell lennünk, csak ellenségtűl kell várnunk. Hajszter, elhiszem, az téli quártélyrúl fog projectumokat tenni Bécsben. Az mely victoriáját írja Kegyelmed az francziának Flandriában: annak az Scaldis vize mellett kelletett lenni, az mely mellett vannak az táborok és az obsidiált város, az kinek citadellája mégis óltalmazza magát.

98.

Munkács, 1. Octobris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az hamis lármák elmúlván, tegnapelőtt estve ideérkezvén Károlyi, eleget hántuk s vetettük elménket az mostani conjuncturák consideratióin: de módját nem lehete feltalálni Késmárk és Lőcse óltalmazásának; mert ha hajdúnk vólna is: emberünk az commendansságra nem lévén, úgyis haszontalan vólna annak expositiója.

Az újvári conjuncturákot megvizsgálván, az mennyiben az téliek constáltak Károlyi előtt, akárki mit beszéljen: de

mindazok confrontatiójábúl is nem suspicálhatok Bertóti felől; de Szluhának bennmaradása nekem tovább is nem tetszik, a mint is csak szükséges, hogy Kegyelmed quoquomodo avocálja, Bertóti feleségével együtt, — az mely hogy alkalmatosabban meglehessen: legjobbnak ítílném az asszonyok kiszállítását universaliter parancsolván, Kegyelmed javallaná, hogy maga első mutatna példát.

Mindezek felett penig a küső dolgokra nézve szükséges lévén, hogy mentűlhamarébb szemben légyek Kegyelmeddel, ezen curérom által elvárom: postai alkalmatossággal mikor, hová gyühet? observandum tamen, hogy Mihályiban pestis lévén, Varannó, vagy Nagy-Mihály. Én már oly készen lészek, hogy az Kegyelmed válaszszát vévén, a terminusra azonnal indúlhassak. Úgy látom, rövideden írván, hogy in his rerum extremitatibus vagy nékem, vagy Kegyelmednek kell Lengyelországban menni: mert nem tudják folytatni az dolgokat embereink úgy, mint kellene, — melyrűl coram plura.*)

99.

*(Eleje, czímével együtt hiányzik.**)*

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . magával nem hozza, nem adatott, se úgy nem rovocáltatik, hogy viszontan az szükség kívánván, vissza ne menjen; annakokáért éppen nem látjuk szükségesnek lenni, hogy ott az recredentionalisra várakozzék, — hanem csak az ottlévő ministeriumnak tudtára adván parancsolatját, passust kérjen és indúljon. E mellett levelébűl azt is csudálkozással értjük, hogy méltóságunkat annyira, mint írja, előtte viselvén Hűséged, mégis az odavaló gubernator nevével kér, hogy számára borokat vásároltassunk, — mintha Hűségednek nem lett vólna Magyarországban annyi ismerősse, az ki által ezen dolog véghezvitelére offerálta volna magát.

---

*) Pongrácz kezeírása.

**) Tán Nedeczkyhez volt intézve.

Melyre nézve Hűséged emberének az keresésre szabadságot adtunk, melyből ha semmisem telik: Hűséged maga inconsideratiójának tulajdonítsa, — mivel mi magunkat idegen nemzet előtt nem prostituálhatjuk. Az mi de reliquo az Hűséged propositióit illeti: azokat önnön-magától is megérteni kívánjuk, és Hűségednek fejedelmi kegyelmességünket ajánljuk.

100.

Vereczke, die 14. 8-bris 1709. Brennernek.)*

Lublino quarta Octobris scriptam succinctam relationem Fidelitatis Vestrae rite percipimus, ex quibus quamvis in generalibus terminis intelligamus subdistinctae in tres partes negociationis suae cursum; summe tamen nobis placuisset, si ijs reflexiones quoque suas adjunxisset Fidelitas Vestra de spe et augurio continuatorum, et quae num causa esse possit interventae remorae, siquidem omnia proposita nostra interessis Czari summe convenire credamus. Et quia Domina Palatina Belsensis nobis claram et distinctam resolutionem ab eo attulit, quod si denuo proposita Aulae Viennensi, ejus mediatio effectu caruerit, et armis auxiliaribus nos adjuvendos iri, clare colligimus non esse impedimento defectum sinceritatis, sed potius nimiam praecautionem ministerij res Europaeas, et interessa Principum ignorantis, quae nonnisi iteratis discursibus et instantiis vinci potest, quibus remonstrari debet, et quidem energice imminens a Sveco et Aliatis periculum, ultimo praelio — in tantum ut nobis refertur, — debellato Gallo, qui sine omni dubio pacem praecipitaturus est, si reale signum bonarum intentionum Czari eidem non dabitur, ad quod nulla securior via patet, quam si nos quanto citius realiter adjuverit, et taliter vires Imperatoris eo magis distraxerit; necessum enim est, ut Aula Czarea sciat cunctos nobis Aliatos Imperatoris favere, et in negociatione pacis futurae nobis adesse velle promisisse; quamvis tamen desiderarent demembrationem Regni Hungariae aut Transylvaniae a domo Austriaca, id sine

---

*) Jegyzet a lap szélén Krucsay kezével: „Reformáltatott, és úgy maradt sub eodem dato, a mint más levélben következni (fog)."

armis effectuari non posse ipsosmet agnovisse. Unde clarum evadit Czarum per hoc Aliatos minime offensurum, qui aliunde diuturno bello fessi, potius ipsimet Imperatorem ad restituendas libertates nostras adigent, quam ei auxilio esse voluerint. Quod si vero — quod minime speramus — auxilium hocce nostrum reale dilatum fuerit, et se Czar apparentibus Aulae Viennensis promissis lactari patietur, ad usque negociationis pacis Europae conclusionem longe majores difficultates suborientur.*)

101.

(*Nagy-Péter orosz czárhoz. Vereczke, 15. 8-bris 1709.*)

Sacratissima Czarea Majestas!

Domine Benignissime!

Sinceri cordis affectus et zelus, qua erga Majestatem Vestram ducimur, non solum ad ea, quae de praesenti in emolumentum Vestrae Majestatis videmus proficua, sed quae etiam in futurum de interesse Ejusdem summe necessaria judicamus, nos impellit ratio, ut obligationi nostrae quam firmam in devotione Ejusdem Majestatis Vestrae stare volumus, ad implendas voluntates et intentiones Vestrae Majestatis vota nostra dirigamus. Quem in finem dum cordis nostri sinceram facimus aperturam, praesentium exhibitorem Honorabilem Reverendum Dominicum Brenner, Praepositum Terrae Scepusiensis et Consiliarium Nostrum, ad Vestram Majestatem expedivimus, ut ea quae cordi nostro in servitium Vestrae Majestatis inhaeserunt, juxta datam sibi instructionem proponat; humillime Vestram Majestatem rogantes, ut verbis eorum, quae nomine nostro proposuerit, indubiam adhibere fidem benigne indulgere dignetur. Nos autem gratiis et favoribus Vestrae Majestatis ad ulteriora etiam humiliter recommendantes, Vestram Majestatem gloriose de inimicis suis triumphantem, diutissime florere desideramus.

Datum in possessione nostra Vereczke, die 15. Mensis 8-bris Anno 1709.

---

*) Eddig Krucsay István udv. titkár kezeírása.

Sacrae Czareae Majestatis Vestrae omni devotionis studio et debito venerationis cultu addictissimus servitor.*)

102.

(Ugyanahhoz.)

Sacratissima Czarea Majestas, Domine Nobis Benignissime! Quandoquidem Honorabilem Dominicum Brenner Praepositum Scepusiensem et Consiliarium Nostrum Aulicum certis in negotiis Nostris expedivimus ad Sacratissimam Majestatem Vestram: eapropter debita cum humilitate rogatam habemus Czaream Majestatem Vestram, quatenus mentionati Ablegati Nostri Brenner propositis verbis ex relatis fidem dare non dedignetur. Coeterum Sacratissimam Czaream Majestatem Vestram Divinae recommendantes benedictioni, manemus Sacratissimae Czareae Majestatis Vestrae, etc.**)

103.

Huszt, 18. 8-bris 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 14. irott levelét 18. étszaka, Zavatkára való kerülése után vettem; bár minden leveleink oly szaporán járnának, az mint ez gyüve! Annak annexájábúl értem Szent-Iványi nyomattatását; de minden díb-dáb inclusájibúl is nem tudtam által érteni az ellenségnek számát, s előtte való nyomúlásának okát s módját. Melyre nézve még nem tudok magamnak conceptusokat csinálni az ellenség akaratjárúl s szándékárúl, — mert ha ez oly erővel s készülettel, s bagácsiástúl ment arra az földre: már Hajszter is általgyüvén az Dunán, lehet vélekedésem, hogy régen feltette avagy csak hirdetett szándékokat akarják követni, — melyre nézve még világosabb s bizonyosabb hírt kell ezek felől várnunk. Azalatt is mindazonáltal némely, Bercsényi úrral lett végezésinkrül kívántam Kegyelmedet informálnom, tudniillik: megértvén Hajszternek most két regyimenttel való általgyövetelit, minekutánna minap is kettőt általküldött vólna, s most magával gyalogot is

*) Krucsay kezével írva.

**) Ismeretlen, de a fejedelem cancellariájabeli kézzel Krucsay megelőző fogalmazatának hátára írva.

hozott, praevidiálható lévén vagy Gács obsidiója, vagy az Szepességre való indúlása, avagy, az mint hirdeti, Miskólczra való gyövetele, téli quártélyra: tettünk ily dispositiókat, hogy in primo casu, kivált az gyalognak nagy részével úntalan impetálhassuk táborát, s az lovas háta megett operáljon, és a végre, úgy az egyenetlenségek lecsillapítására való nézve is, Dániel menjen Újvárban; in casu secundi is útját ő ugyan arra folytassa: de az Ebeczki brigádája, az melyhez az Tiszántúl való had is most pro interim annectáltatott, Kassa felé eleiben fordúljon, az gyalogság az városok között motozzon mindaddig, az míg ki nem tanúljuk ereit, avagy munitióját, az melytűl fog függeni praesidiáltatások, avagy elhagyattatások; in casu tertii penig kinézvén ereit, kivált ha az erdélyi német is nem motoz, közel lévén az Tisza, conjunctis viribus kellene próbálnunk. De mivel Beresényi úr mellett, az ki most is sántikált, senki nincsen: pro praevisis necessitatibus resolváltam az Kegyelmed általgyövetelit, kivált ha az lengyelországi útja is, az melyre magát nagy készséggel offerálta, interveniálni találna; securus lehet mindazonáltal Kegyelmed, hogy simplex lármára nem fogja Kegyelmedet általhíjni; de szükséges mindezekre nézve, hogy Kegyelmed is oly készen légyen, hogy in praevisis casibus mind gyaloggal, mind lovassal succurrálhasson mihent orderét vészi, — az mellyet is praevie akartam tudtára adni Kegyelmednek.

Már ezekbűl azért értvén Kegyelmed, miben legyenek dolgaink? Sőtér regimentje felvitelit nem fogja csudálni. Az mi az hódúlást illeti: par ratio Heves és Nagy-Bánya, az melylyet azért akarván büntetni, hogy hódolt, — amannak hasonlót nem engedhetek; óltalmazni is nehéz, mert nem szaporodhatik hadunk, s nagyobbodik az distractio. Az moszkva dolgokat hálá Istennek jó karban találtam, s megvallom, értvén az dolgokat, jobb reménségben kezdek hozzája lenni; adja Isten, tapasztalhassuk effectusát.

104.

Huszt, 18. 8-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Nemhogy egy nap, de még tegnap is estvéig alig tudék a sok gödör és vizek miatt ide másznom, az honnan már reggel Károlyihoz expediáltam curéromat oly orderrel, az mint

Kegyelmeddel beszélgettünk, és most estve felé veszem az Kegyelmed levelét, cum annexis, az melyre rövideden kívánok felelni; és ha igaz, hogy Hajszter öt faltörő ágyúval gyű: nincs kétségem benne, hogy Gács s Eger légyen czélja, ha az pestistűl nem fél. Mivel az első non est in statu defensionis: az ágyúk nagyságát circumstantialiter kellene megvizsgáltatni, és comperiálván az valóságot, csak parancsolja meg Kegyelmed Gácsnak felégettetését: mert ha az batteriákat elkészítteti, felfuvalkodása szerint capitulatiót nem ád — úgyis csak népet fogunk veszteni, s Károlyi arra reá nem érkezik, s ha érkeznék is, egy-két próbával avagy inkább lármával abban nem hagyja, s formaliter megharczolni penig érette non est operae pretium, kivált ha most sem próbálnak Hajszteren, kinek corpusánál meg csekélyebb nem vólt ezen hadakozásban, se ollyan német tábor, az ki az szekereivel augeálta vólna lineáját. Boldog Isten! hová tetted hadaink szívét, az kik nemhogy az ellenségnek kevés vóltára nézve csuportoznának a végre, hogy próbát tehessenek nappal vagy étszaka: de három corpusra osztják magokat, az mint Dániel levelébűl látom, az kinek még eszében sem jut, hogy lehetne más-fél ezer németet levágni?! De reliquo az Kegyelmed dispositiói mind helyesek, csak már Egerrűl se feledkezzék el Kegyelmed: mert Gácsnak sem lehet roszszabb kűfala, mint Egernek egy felől, s egy tiszt sincs benne, az ki magát tudja segíteni, s az artoleria-lajdinontot régen hamisnak tartom, s ki tudja mivel bíztatta az portörő Hajszter öccsét? Ehhez ugyan oly könnyen nem jut, ha tudják magokat segíteni, s meg nem ijednek, és sehol táborát nem helyheztetheti, hogy derék alkalmatosságunk ne lehessen az próbára, s arra Károlyi is reá fog érkezni, ki is nem kétlem, mindenekben az Kegyelmed parancsolatját fogja követni.

Csajági subducált lineáin semmit sem építek, maga általmenetelit nem approbálhatom: de az szegény Antal megsegítését szükségesnek itílem, ha mód lehetne benne, s talám találna is Somogyi ezere Újvárbúl, Kókai Vácz- s Nógrádnál, ha akarnák; de akárki légyen, s akár-mikínt? az Kegyelmed dispositiójára hagyom. Diák Ferencznek jól esett hogy ordert küldött Kegyelmed, — de effectuatiójában kétséges vagyok, mert fél az pestistűl.

Az pénznek elküldését nagyon köszönöm; Quadányi is adta Kálnásinak azt, az mellyet assignált, s Keczer Sándorra is, ímé, annectálom az commissiót.

105.

Huszt, 22. 8-bris 1079. Gróf Bercsényi úrnak.

Több híreket vártam volna ugyan az minapi hertelen motusa szerint az ellenségnek, mintsem az Kegyelmed 21. levelébűl látok: de az mennyiben az Liptóbúl való mozdúlását Pálfi arra való menetelivel combinálom, elhitettem magammal, hogy elébb szokása szerint az generalis mustrára contrahálni fogja magát, és az quártélyokat repartiálni, Újvárt is azalatt nyargalójával megpróbálni; valóban nyughatatlan is vagyok, s félek, kevés lévén az tanúlt tiszt, felettébb is ne büszkélykedjenek, és netalántán az hajdúval is kicsapjon Csajági; csak azért is tiltani fogja, s véletlen subscus ne történjék rajtok. Az Géczi levelébűl még hadainknak nem látom semmi ollyas confusiójokat: mert ugyanis nem lévén orderek az verekedésre, nem csuda, hogy Szécsény elhányásárúl gondolkodnak; ha azért időt ád az ellenség, s Károlyival beszél Kegyelmed, — talám könnyű szerrel, az ez idén practicált módja szerint sine lesione principiorum, Tornallyáig még felrándúlhatna Kegyelmed, az melly úgyis ódalt esik, s szívet fog hadainknak adni, az dispositiókat is hamarább teheti Kegyelmed.

Mivel már az pestis Újhelyig, az mint írja Ottlik, elhatott, — nem hagyhatom Patakon az bogácsiámot, hanem Varannóra való meneteleket parancsoltam.

106.

Huszt, 24. 8-bris 1709. Károlyi úrnak.

Mióta itt vagyok, semmi levelét nem vévén Kegyelmednek, mindeddig sem tudom: mi lett vége Szent-Iványi kinyomattatásának, úgy Jósika hire valóságának? az ki is azt irta vala tegnap ide, hogy az ellenségnek minden ereje Sebesvár felé nyomakodott vólna. Mivel Bercsényi úr levelében látom, hogy Kegyelmedet péntekre Enyiczkére híjta vala conferentiára se azt nem tudhatom, ha mindezen hírekre nézve mehetett-é Kegyel-

med, avagy az ellenségre vigyáz? kinek motusát, ha igaz, combinálván az Hajszter gyülekezetivel: nem tudom, ha nem higyjem-é el, hacsak az pestistűl nem fél, ha nem az Sajó lineáját akarja-e elfoglalni az ellenség, és magának Váraddal Csege vagy Tetű-várnál communicatiót csinálni által az Tiszán? Mely ha úgy volna, mivel mink is egymáshoz közelebb esünk: mihent magát sánczokra osztaná, unitis viribus kellene rajta mennünk; mert ha e télen azt elszenyvedjük: e jövő kikeletre infallibilének tartom Eger és Kassa obsidióit; ez iránt való igyekezetit pedig confirmálni láttatik az is, hogy hadainak nagyobb részét kivitte az bánya-városokrúl.

Kűvár vidéke instálván előttem, hogy mivel az Almási ezerében 80, az Barkócziében 40 portalis gyalogokat és zsoldosokat kívánnak tűllök obtingensek szerint: ha azok nekiek remittáltatnának, készek volnának kétszáz gyalogot felállítani, fizetés, muntír és élés praetensiója nélkűl, magok passusok oltalmára, kiknek commendójának recommendáltatik előttem az kűvári porkoláb, (Jerusalem János-é? kiend tudja,) cum hac conditione, hogy regimentekben ne applicáltassanak, de ők is viszontag, valamíg ezen hadakozás tart, azok fenntartására obligatusok lesznek. Jólehet azért, tudom, mit tégyen mind ezáltal követhezhető csonkúlása regimenteknek, mind az maga hazájában hadakozó had: his non obstantibus, resolváltam instantiájok placidatióját, — csak Kegyelmed azon conditiót annectálja mellé, hogy ha hivataljoknak eleget nem tennének, mindenkor csuporton nem találtatnának: eo facto az mostani statusokra redeáljanak, s talám még aztat is persvadeálhatná Kegyelmed nekiek, hogy az lovas zsóldosok lovakot az regimenteknél hadnák, azokkal, az kik megmaradni kívánnának. Mellyet is pro effectuatione kívántam Kegyelmednek tudtára adni.

107.

Munkács, 29. 8-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha ma délben is vettem az Kegyelmed 24. irott levelét: Gerhárd lármájában mindazonáltal bizonytalan lévén, inter spem et metum vártam a rosznak confirmatióját, avagy az lengyelkínt sperabam malum, az mely is csak estig késék: mivel

csak ezelőtt két órával vettem az Kegyelmed 25. datált és includált sok historiáit, mellyektűl, akármit ád Isten, nem annyira félek, mint bosszonkodom, hogy az Isten már szivünket s eszünket már sokszor helyreállítván illyen confusiokban: most nem tudunk reá térni; bolygásinkkal majd nemzetestűl elveszünk, s az kiket hat esztendő forgása alatt annyiszámú ellenség meggyőzni nem tuda, — ezen kétezer német széllyelver. Ugyanis, nincs már haszna azon hadak között való dispositióknak, hacsak Károlyi s az idő rajtunk nem segít, ki is utólsó levele szerint későn vevén az Kegyelmed levelét, csak tegnap indúlt, reméllem, ezen levelem érkezése előtt ott lesz Kegyelmednél; azt concludálhatja Kegyelmetek, az mit legjobbnak ítíl: mert az én tanácsom s voxom messze lévén, késő. Dániel az orderéből tanúlt tanácsa mindazonáltal nem lesz megvető, — de Károlyit itt tartsa Kegyelmed: mert nálla nélkűl nem látom, hogy ellehessünk. Az ellenség Gács obsidiójára szedi az prófontot: mert kevés lévén, mindazkettőt véghez nem viheti. Azon gvarnizumot veszettnek tartom: mert most sebtiben az lovassal körűlvétetvén, (az mellyet hirérűl az commendans contemnálni fog,) késő lesz az égetés; elérkezvén gyalogja, ezt véghez vivén kétségkívűl Szepes lesz az jel. De csak most is abban az opinióban vagyok, hogy nem lehetne jobban, mint Gács obsidiója alkalmatosságával megrontani az ellenséget; bár csak egy kis ideig tartsa magát; Kegyelmed is contrahálja közép helyütt az gyalogságot: mert kevés lévén, okvetetlenűl úgy fog hozzá kezdeni, mint Staromberg Esztergomhoz, az ki kínteleníttetvén ágyúlövésen kívűl helyheztetni táborát, s erejét oda is, az vár alá is distrahálni, — könnyen confundálható lehetett vólna. Csak Riviert hivattassa Kegyelmed magához, hogy exacta recognitióra lehessen embere Kegyelmednek; az megütését penig távulrúl, hosszas és titkos étszakai marsokkal kellene követni: mert körűlette fetrengeni nem lehet az gyalognak. Kassára vitessen azalatt gyalogságot Károlyi, az ki, tudom, ezen próbában jól fogja secundálni Kegyelmedet, — csak légyen mit enni Kassán az hadaknak.

Eszterházi Antalrúl, én, megvallom, ezt sohasem hittem vólna: mert azt gondoltam, hogy ű is tud szegénylegény módjára élni, s magát hazájáért felszentelni; most is azt immaginá-

lom magamnak, hogy praecipitálni nem fogja dolgát; csudálni nem győzöm, hogy egyenes úton, minden tartózkodás nélkül írja ily conseqentiájú levelét feleségének, az kinek mindazonáltal necessitate ita volente, Ungvár- vagy Pálócznál jobbhelyt alig találnék: mert Homonna igen férre van; ha úgy találna mindazonáltal lenni: csak magunkat ne confundáljuk, minden jót ád az Isten, — mert el nem hagyhatja igíreti szerint az valósággal benne bízókat. *)

108.

Munkács, 5. 9-bris 1709. Méltóságos Bercsényi úrnak.

Noha az elmúlt postán Kegyelmednek levelét vettem: mivel mindazonáltal óránkínt staphetáját is vártam, várok is, válaszomat késedelmeztettem; mert ugyanis, mit tudtam volna egyebet írnom, az Andrásiak helytelen cselekedetin boszonkodásomon kívül, az melyre, úgy látom, mind Kegyelmednek, mind nékem mindenütt nagy okokat adnak, s legnagyobb, hogy remediumját fel nem találom elmémmel: mert nincs kiben válogatnunk. Ezen levelem írására azért legnagyobb okot ad az olasz doctornak ide való küldése, melyrül Kegyelmedet kívántam requirálni, — mert Szőlősinek dolgát pro 12. akartam elővétetni: a törvénybe szükséges praesentiája.

Noha együttlétünk alkalmatosságával beszélgettünk vala az hadak quártélyárúl, és valamint akkor semmit nem determinálhattunk, úgy most sem occurrál nékem semmi is annál egyéb, a mit akkor is determinálánk, hogy úgy éljünk, a mint lehet: eo non obstante, mindazonáltal kívánnám az Kegyelmed opinióját az udvari hadaim eránt; mert ámbár ne kívánják, hogy ezen a télen is a szolgálattúl mentek legyenek: conservatiójokrúl mindazonáltal kell gondolkodnom, s Kegyelmed is azért úgy gondolkodhatik felőlek, hogy szolgálatra is applicáltathassanak, s reflexiót tehet arra is, hogy Zemlín vármegyét mind az udvaromtúl, mind az erdélyi quártélyosoktúl meg fogom menteni. Már Károlyi úrral mit végezhetett Kegyelmetek? arrúl való tudósítását óránkínt várom, s maradok, etc.

---

*) Eddig Pongrácz György kezeírása.

109.

Munkács, 5. 9-bris. Károlyi úrnak.

Tudván az Kegyelmed Kassa felé való utozásának szükségét: 27. 8-bris irott levelére való válaszomat visszajöveteléig in suspenso kívántam vólna hadni; de mivel még arrúl se Kegyelmedtűl, se Bercsényi úrtúl bizonyost nem hallottam: hogy késedelmesség ne okoztassék, ezen levelemmel Toroczkai Jánost küldem, hogy Kegyelmedet Károlyban várja. Mivel penig Barcsai Ábrahám tanácsúr hívünknek meg van parancsolva, hogy Máramarosban instructiója szerint való dolgait elvégezvén, személye szerint menjen Kegyelmednek relatiót tenni: azoknak leírásával levelemet nem hosszabbítom, csak egyedűl azt kívánván pro reflexione annectálni, hogy mivel Máramarosban egynéhány száz vacans portio hagyattatott az passust őrző hadak szükségére: jónak ítélném oda Szent-Iványinak egy batalionját rendelni, Uraival, a kit pro interim más kapitánynyal felváltathatna Kegyelmed; az több udvari hadaim pihenő quártélyárúl penig elvárom az Kegyelmed opinióját, úgy, hogy szolgálatot is tehetnének, s változva nyugodalmok is lehetne. *)

110.

Munkács, 6. 9-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Ma anniversariuma lévén kiszabadúlásomnak, adja Isten és áldja következendő írásomat, és ezen nap az ország szabadítására kiszabadítván, az mai conceptusommal és resolutiómmal engedje érnünk óráját szabadúlásának s magunknak!

Olvasván azért az Kegyelmed utóbbi levelét, és fájdalmas szívvel szemlélvén az tisztek, Generálisok és az had szíve, elméje bódúlásokat: megvallom, mediumot nem látok, hanem qui perdit numerum, incipiat iterum; zűr-zavart kell indítanunk, és az által boldogúlásunkat keresnünk: mert soha nemzetünknek tébolygó és sok roszszat lankadtságunktúl reménlő elméjét újonnan meg nem egyeztetjük jobban, mint ezen újonnan felgerjesztetett szívünk jelenségében. Melyre nézve, mivel considerálom, hogy hadainknak szívét nemcsak az ellenségtűl való félelem fordította el, de az mióta az gaz tiszteket reformálván,

*) Beniczky Gáspár írása.

rendbe kívántuk venni, azoknak sokféle idegenkedő csábítások és egymásra irígykedő beszédek sokakkal letétették az fegyvert: azt gondolom, hogy azoknak elővételek többet tennének szívek újítására, mintsem az egyéb mediumok; melyre nézve, in extremitatibus constitutis rebus nostris, ezen következendő és accludált lista szerint talám nem volna rosz az patenseket ezerek gyűjtésére kiadni, és kinek-kinek az tisztek praeficiálására authoritást adni. Tudom, senki ezerét nem completálná: de nagy lévén az híre, ha egy ezeredes-kapitány, companiáskapitány szolgálatot tenne is, csak mozogna, bééménk vélle, s látnánk, egyszeri actuson mit vihetnénk véghez! Hogy pedig szivek jobban fellobbanna: udvaromat reformálván, magam mennék táborban, és praefigálnám nekiek Nagy-Mihály tájékát az gyülekezésre, s táborban szállván, azalatt vagy megtelepednék az ellenség, vagy nyomúlna; ha nyomúl, fárad, szerencsés munkát remélhetünk; ha megtelepeszik, az nyakában mehetünk, és talám az Isten ád módot eleintén is az hírrel való czafoltatására és más egyéb próbákra is. Ebben mindazonáltal, mivel szükséges, hogy mind az Kegyelmed, mind az Károlyi elméje megegyezzék: opiniójok nélkül kezdeni nem akartam; tudjuk várban az commissariatusságot és kezdjük elől az tokaji regulát, — megáld az Isten; kéz alatt engedjük az lovasodást, fegyverítést: meglátja Kegyelmed, mikínt fog újúlni szíve ezen népnek, az ki inkább az szaladást praesupponálja felőlünk mintsem az hadakozás continuatiójára való szándékunkat. Várom azért az Kegyelmed válaszszát, és lassan-lassan készülök.

Csáki Mihály iránt én azt gondolom jónak, küldjön embert érte, és magához hivatván, ha gyűni nem akar, hozzák hozzám, — mert úgy járunk véle, mint Ocskaival. *)

*) Pongrácz György kezeírása. Eddig az 1709-ik évi protocolumnak harmadik, levéltári jegy nélküli füzete, melynek hátra levő öt — hat ívnyi része üresen maradt. Az 1709-ik évnek végéről szóló fontosabb fejedelmi levelezések és kiadványok azonban nem vesztek el mind, hanem más prothocollon-töredékekbe bejegyeztetve, vagy fogalmazatokban, szintén a vörösvári Rákóczi-levéltárban, — a hol a föntebbi három füzet is létezik, — fennmaradtak, a mint ímé, megszakadás nélkül következnek.

111.

Domino Palatino Kioviae, 7. Novembris 1709.

Illustrissime ac Excellentissime Domine! Frater et Vicine Nobis amantissime!

Quamvis Excellentiam Vestram limitibus nostris appropinquare jam ante multas dies tulerat praecursor fama: id tamen intelliguere per transmissas nobis Literas fuit nobis pergratissima; ut igitur Excellentia Vestra eo fortiorem constantis amicitiae nostrae habeat probam: latorem praesentium senatorialem secretarium nostrum ob id ad Excellentiam Vestram expeditum voluimus, ut eidem statum negotiorum nostrorum ulterius exponere possit. Eandem de reliquo salvum et incolumem esse cupientes, et quam celerrimum per eundem responsum transmittendum exspectantes, etc.

112.

Memoriale Instructionum ad Michaëlem Okolicsányi. *)

Legelsőben is adja tudtára, hogy minekelőtte errefelé való nyomakodását hallottuk volna, — iránta miképen praeveniáltattunk mind Szinyavszky úrtúl, mind peniglen Augustus királytúl? maga, az első levelébűl, a mellyet megmutathat, megláthatja. Mindazonáltal mi háládatlanok hozzája nem kívánván lenni: azelőtteni hozzánk mutatott jóakaratjáért kívánjuk hozzája való barátságunkat tehetségünk szerint megmutatni. De, declarálja bővebben,

2-do. Quod sit periculum in mora: mert, ha resolutiójában üdőt halaszt, ezen országtúl is elrekesztetik. Szükséges azért, hogy considerálja, hogy az császár slésiai passusit az svécus részérűl valóktúl denegálta; Russián által Moldvában nem mehet, mert actu is moszkvák vannak Moldvában, és ugyan ott verték széllyel az svécziai királynak egy regimentjét, a mely ott quártély-formában volt; Lengyelországban pedig miként fog persequáltatni? az feljebbemlített levélbűl megláthatja. S mivel penig már az német is, a mint értettük, Késmárk felé in-

*) Ezen utatsítás a kiowi palatinus gr. Potoczky Mihálylyal folytatott alkudozásokkal megbízott Okolicsányi Mihály — kir. ügyek igazgatója — számára volt kiadva.

dúlófélben vagyon, és Lubomirszki is az császár szolgálatját keresi: ha ezen conjuncturát negligálja, ezen passusunktúl is elreked. Hogyha azért bejövetelérül gondolkozik, és mik is az Augustus és a nagy-hetman persequálandó hadaitúl mentek lehetünk: egyéb módot nem látunk benne, — hanemha hadát szolgálatunkra adja, és maga mintegy asylum-formában jön mellénk, mert csak ezen praetextussal fogjuk magunkat megmenthetni s őtet is a persecutiótúl.

Tertio. Készek leszünk ezen resolutiójára hadainak quártélyt adni: ha ők is az ellenség ellen velünk egyetemben hadakozni akarnak, — sőt nem oly dolog, hogy fizetésekrül is ne conveniálhassunk, béjövén.

Quarto. Ha azért erre resolválni fogja magát: azon legyen, hogy inducálhassa arra, hogy legelsődször is a Lubomirszki hadát aggrediálja, — mert bécsi intercipiált levelekbül ellenségünknek lenni tudjuk, s az ellenségnek is minden bizodalma benne vagyon, a ki ő nála nélkül, csak két lovas regimenttel is nehezen progrediálhatna Késmárk felé; maga is jól tudhatja penig, hogy Lubomirszki ellensége levén eleitül fogvást Stanislaus- és a svécziai királynak: ennél kedvesebb dolgot nem cselekedhetik előttök, se magát jobban nem conserválhatja, se hadát, az mellyet kibocsátani készek leszünk a midőn idejét fogja látni. Ha erre azért magát resolválja: resolutióját expressus embere által mindjárást adja tudtunkra, és a mi avagy Generális Károlyi Sándor úr válaszsza megvárásáig Szent-Iványi Sándor hívünket benn hagyván, — maga sietséggel hozza meg a választ.

113.

1709. 22. 9-bris. Nagy-Szaláncz. Wolffgango Prínyi, etc.

Spetabilis ac Magnifice, fidelis nobis dilecte!

Salutem et Ducalis gratiae Nostrae benignam propensionem. Kapibúl 20. praesentis datált levelét veszszük, melybül odaérkezésérül, és hogy parancsolatunk mellett concredált dolgainak véghezvitelében már is foglalatoskodik, — informáltatunk; mivel azért Kapi-vára nem oly hely, a ki magát az ellenség ellen oltalmazhassa: tovább is a benne találtató élést hordassa ki. Holott penig azalatt az ellenségnek közelítésérül (kit nem reménlünk) bizonyos híre érkeznék: ámbár még va-

lami élés benn találtatnék is: gyújtassa fel, és a benne levő gvarnizont küldje Eperjesre; ezt mindazáltal mindjárt valami vak lármára ne cselekedje, hanem a hírek iránt legyen correspondenter Nemzetes Vitézlő Sréter János eperjesi commendans hívünkkel. Hogyha penig az élésnek kihordattatása nagyobb időt kívánna: a benn lévő gvarnizont ezen instructióval helybenhagyván, hogy tudniillik az élést, valamíg találtatik, hordassák mindúntalan, s kihordván, avagy az ellenség bizonyossan közelítvén, égessék fel, — maga Kegyelmed ide udvarunkban jőjjön. Coeterum Eundem bene valere cupimus. Datum, etc.

114.

24. 9-bris, Cassovia. Generali Alexandro Károlyi, etc. etc.

A midőn az ittvaló praesidium dolgát circumstantialiter ide tett diversiónk alkalmatosságával investigálnánk, és azokrúl szükséges dispositiókat tenni kívánnánk: adja elől magát a többi között másfél ezer deszkábúl álló szükség is, mellyet Kegyelmednek akartunk insinuálnunk, mostan Meczenzéffek körűl való megfordúlásával, az hol másként a deszkának bővsége szokott lenni: keressen módot, miképpen succurrálhasson a tájárúl ezen szükségnek? tudván, ha kiknek kész deszkájokat találandja, az iránt quietálni el nem fogja múlatni. Micsoda Kegyelmednek szólló levelek érkeztenek penig? ím, inclusive transmittáljuk, felszakasztván némellyeket oly vélekedéssel, netalántán valami siető állapot légyen. In reliquo, etc.

115.

Eadem. Cassovia. Alexandro Keczer, etc. etc.

Mostani íde való diversiónk alkalmatosságával ezen fortalitium és benn levő praesidium állapotját investigálván és azok körül szükséges dispositiókat tévén: a többi között resolváltuk, hogy a benn levő equilis portiók commissariatusunk által interteneáltassanak; mivel penig mostanság falukra vagyon assignatiójok: azon falukbúl, a hol a szükség hozná magával, militaris assistentiával is az impositák exigáltassanak, ide értetvén az artilleristák is; mellyet, — tudhassa magát e szerint alkalmaztatni, — Kegyelmednek praesentibus adunk értésére.

Hogy penig a kívántató állapotokra Kegyelmed fundussa accrescáljon: a fortificatio körül való munka megszűnvén, az ittvaló serfőző-házat Kegyelmed dispositiója alá rendeltük; míg azon munka foly, azalatt Nemzetes Vitézlő Marai Bertalan hívünk keze alatt maradván. Tovább a praesidiariusok jövendő kifizettetésekre is hogy elegendő cassa lehessen: a mostan Kegyelmednél lévő fl. 9004 xr. 18. is ide deputáltuk, melylyet Kegyelmed Méltóságos Locumtenens és Főgenerális Székessi Gróff Bercsényi Miklós atyánkfia assignatiója szerint ide Kassára administrálni is fog. Mivel penig említett Főgenerális úr atyánkfia Eniczkén létiben jó eleve tett dispositiójábúl ezen praesidium szükségére kelletett vólna Kegyelmednek pálinkárúl, égett-borrúl, dohányrúl és egyéb requisitumokrúl szükséges provisiót tenni: informáljon bennünket, azokban miket effectuált? kemény számadásában járván, ha mit ellenben ekkoráig elmúlatván, annak impossibilitássát nem demonstrálhatja. Tovább is azért minden serénységgel ezeknek effectuatiójában munkálkodjék, — nemkülömben az iderendelt és ekkoráig nem administrált palesátákat is, számot vetvén a falukkal, a kik restantiariusok maradtanak, assistentiával is hajtassa ki. Coeterum, etc.

116.

In Consilio Bellico, Cassoviae, 23. Novembris Kassa iránt tett notatiók.

1-mo. Az exulánsok közzül neveztessék egy commissarius, a ki is magát Palocsainál insinuálván: mind azon nemeseknek gabonájokat és mindennémű szemes életjeket, a kik magokat ezen lármában a tizenhárom és más lengyel városokra recipiálták, confiscálja, és azt Keczer Sándor szállíttassa ide Kassára.

2-o. Ez iránt order Palocsainak.

3-o. Az Kassán lévő equilis portiók kinek-kinek administráltassanak a commissariatustúl; mivel penig mostanában a falukra vagyon assignatiójok: azon falukbúl militaris assistentiával a commissariatus által exigáltassanak, az artilleristákat is ideértvén.

4-o. Limitálja a Vice-Generális a fát a tisztek számára pro exigentia unius cujusque, a mely nekiek a prófuntházbúl a dattassék, oda peniglen comportáltassék falusi szekerek által.

5-o. A praesidialis hajdúkbúl kétszáz mindenkor a munkára rendeltessék, a kik közzé minden fő- és apró tisztek is odaértessenek, és ezek hetenként változzanak.

6-o. A serfőző-ház, a míg a fortificatio körül való munka fog tartani, Marai dispositiója alatt marad; annak vége lévén, Keczer Sándor provincialis commissariusra fog redeálni.

7-o. A Semsei serege rendeltessék ide, ahhoz hatvan commandírozott karabélyosunk, a mellyek közzül mindennap commandíroztassanak nyomjárók a kapunyitás előtt, és semmiképpen a kapuk fel ne nyittassanak, minekelőtte azok az erősséget egy álgyúlövísnire környűl meg nem járják.

8-o. Bertóty Ferencz vegyen számot a palesátákrúl: mely falu mennyivel tartozott, és mennyit praestáltak? és a restantiát exigáltassa.

9-o. Irattassék Generális Károlyi Sándor úrnak: mivel a kassai fortalitiumhoz kívántatik ezerötszáz deszka, mostanság Meczenzéff táján lévén, találjon módot benne, miképpen lehessen a tájárúl ezen szükségnek mennélhamarébb succurrálni?

10-o. A mely pénz vagyon a commendans kezénél: még ahhoz assignáltassék Keczer Sándor provincialis commissariusnál lévő fl. 9004 xr. 18.

11-o. Keczer Sándor provincialis commissariusnak irattassék: minthogy Főgenerális úr dispositiójábúl kellett vólna ekkoráig az erősség szükségére pálinkát, dohányt és egyéb requisitumokat szerzeni, adjon informatiót: mit effectuált, s mi vagyon hátra? számadásában állván, miért ekkoráig nem effectuálta? Etc., etc.

Haec puncta communicata sunt in paribus cum Excellentissimo Supremo Generali Domino Nicolao Bercsényi, Vice-Generali Francisco Bertóty, et Commendante Cassoviensi Andrea Rhadics.

117.

28. 9.-bris. Hrabócz. Joanni Sréter, etc.

Informáltatván,, hogy mostan Eperjesen resideáló Faindli nevű ember, ki az idegen uralkodás alatt cameralistáskodott, azon városban lévő híveink között mételyes szókat hintegetne, és már is oly híveink neveit, kik hazánk ügye mellett életeket letették, s medio tempore kimúltanak, listában szedi, s az

ollyaténokrúl concipiált istentelen szándékát merészli kifakasztani; kihezképpest Kegyelmed járjon végére a dolognak, s inquisitiót peragáltatván, ha a dolog ekképpen fog comperiáltatni, — necsak kemény arestomban tétesse, hanem vasban verettetvén, küldje Kassára. — Ect., etc.

118.

Eadem. Georgio Ottlik, Aulae praefecto etc.

Leveleit Kegyelmednek veszszük, mellyekbül Szeben várossa lakossi instantiáját az odarendelendő gvarnizon iránt értjük. Jóllehet, Szeben nem oly helység, a ki magát az ellenség ellen positive defendálhassa, másként is függvén ezen állapot Lőcsének kimenetelitűl, kit külsőképpen is kívánunk megsegítenünk, — arra való nézve is e táján való gyalog hadaink Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Mezei-Generál-Marschall hívünkkel oda vadnak commandíroztatva: kívánunk mindazonáltal bizonyosszámú gvarnizonrúl, arra nézve, hogy az ellenség széltiben ne gázolhassa, nékiek prospiciálnunk; melly iránt annak idejében szükség lészen említett Generál-Marschall úri hívünknél magokat instinuálni. Azalatt penig, míg azon hadaink az ellenség körűl vadnak, nem szükség a hajdúságnak Szebenben heverniek, — melyrűl Kegyelmed informálhatja azon szebeni lakos híveinket. Etc., etc.

119.

Eadem, Domino Adamo Vay, Aulae Marschallo, etc.

Die 23-a praesentis datált Kegyelmed levelét veszszük, melybűl informáltatunk a magazinum megtöltésében való sollicitudojárúl; értjük egyszersmind annak secundálására való projectumát, melly iránt, jóllehet most csak hamar Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Mezei-Generál-Marschall úr hívünknek a Bodrogközön által kelletvén mennie, Tiszántúl maga hadainak hamarébbvaló öszveszedésére, s azon alkalmatossággal a bottyáni csűröknek megzörgetésére is leszen gondja: ez úttal is mindazáltal elégségessen a magazínumnak nem lehetvén prospiciálni, — azon legyen tovább Kegyelmed, hogy mind sóért gabonát szerezhessen, mind penig neme Beregh vármegyei nemességtűl maga persvasoria operatiója

által szaporíthassa. Az árvai portásokbúl és más kuruczbúl labanczczá lett rabokat Kegyelmed küldje a sóaknára, a többivel penig dolgoztasson helyben. Etc., etc.

120.

30. 9-bris. Hrabócz. Francisco Bertóty, etc.

Kegyelmed levelét de dato 27. praesentis vettük, kibűl kívánságát értvén, akartuk tudtára adnunk, hogy azon nem egyenes szívvel járó hazánk lakossinak jószágokat, kik hűségünk mellől a tizánhárom vagy más lengyel városokra recipiálták magokat, még pro nunc semminémű jószágokat confiscáltatni nem kívánjuk, nem is lévén rendi, mint ekkoráig nem citatusok dolgában; hanem az inevitabilis szükségre nézve hogy gabonájok a magazinumban hordattassék bé, arrúl tettünk dispositiót. Supponálván azért, hogy azon nemessek közzűl, ha kiknek majorházaik mellett szüleség maradott, ahhoz marhájok is legyen, mellyeknek hasonlóképpen praemature nem lehet elveszniek: arra való nézve ezen kívánságában Kegyelmednek még mostanság nem lehetett complaceálnunk. Etc., etc.

121.

Eadem. Comiti Michaëli Mikes, etc.

Szigetrűl 21-a praesentis datált némely mostani állapotokrúl tudósító Kegyelmed levelét, együtt az includált, austriai háznál szokásos istentelen proscriptionalissal, kirűl már ezelőtt is vóltunk informatusok, vettük; és jóllehet nemzetünk megesküdt ellensége egynehány ízben nem átallott magunk és mindazok ellen, kik édes hazánk törvényeinek s hajdani dicsősséges szabadságának megrontattatássát egyenes szívvel érezvén, nemzetséges ügyünk folytatásában mindeddig tiszta indúlattal viseltettenek, koholni s hintegetni: ezekkel mindazáltal az illyetén egyenes-szívűeket mindekkoráig elszánt hazafiúságoktúl el nem idegeníthette, — úgy tudjuk, tovább is hűségekben megmaradván, jó Istenünk segedelme által igaz hadakozásunknak csendes révpartra menetelit buzgó lélekkel várják. Mutat ellenben azon jó Istenünk módot, az ollyaténoknak, kik előbbeni hűségeket elhagyván, igaz ügyünk mellől elállottanak, megbüntettetésekben, — a midőn állhatatos

munkánk után hadakozásunkat régen óhaj tott jó kimenetellel meg fogja koronázni. Etc., etc.

122.

Eadem. Andreae Bartha, etc.

Aknárúl 30. praeteriti Octobris datált levelét Kegyelmednek, együtt az inclusákkal vettük, informáltatván, hogy az ellenségnek szokott hitegető gratia-ajánlására némellyek találtattak, kik nemzetséges igaz ügyünk mellől elállván, hites hűségeket elhagyták, és magokat az ellenség mellé kapcsolták; tudván, hogy efféle csalfa hitegetéssel az egyenes-szívű hazafiai el nem altattathatnak, hanem jó Istenünk segedelme által ennyi ideig folytatott hadakozásunknak csendes révpartra való kimenetelit egyenes lélekkel várják: teljes reménséggel vagyunk, ez illyen, hitekkel nem gondoló, nem igaz hazafiainak, és ha más hasonlók találtatnának is, országostúl való megbüntetésekben nyit Isten utat, a midőn nemzetséges hadakozásunkat el-utóljára, munkás fáradságink után, csendes révpartra vezérli. Ect., ect.

123.

Eadem. Comiti Michaëli Mikes, et Michaëli Teleki, Joanni item Arelt.

Vettük Kegyelmetek levelét Szigetrül de dato 21-a currentis, melybűl projectumokban feltett nemes Küküllő vármegyei exulans híveink kívánságokat értjük; minthogy penig az ollyatén végezéseknek, mellyek az ország concursussaiban közönséges megegyezésbűl elvégeztetnek, nem lehet minden okbúl in privato felforgattatniok: ezen állapotot is magunktúl megváltoztatnunk nem kívánjuk, következendőképpen mostanság abbéli intentiójoknak nem annuálhattunk. Kívánván in reliquo azon híveinkhez minden kegyelmességgel viseltetünk. Etc., etc.

124.

Brennernek. Munkács, 4-ta X-bris 1709.

Literas Fidelitatis Vestrae ex Marien-Veder et subsequenter Toronio scriptas, cum abunda relatione negociationum *)

*) A ritkítva szedett szavak, úgy itt, mint a következő levelekben is, a titkos jegyekkel írt helyeket jelölik.

suarum rite percepimus. Cum autem ex ijs intelligamus Fidelem Nostrum Alexandrum Nedeczky Lublinum rediturum: totam subsequentibus modalitatibus restituendam negociationis continuationem Fidelitati Vestrae commissam esse volumus; et siquidem idea, quam Fidelitas Vestra de Aula Moscovitica nobis dedit, exacte convenit cum opinione nostra de eadem habita, mirari satis non possumus ejus exiguam in rebus agendis dexteritatem, et tam irregularem initi tractatus observationem, quem siquidem pro lubito suo interpraetari volunt, clare videmus vi ejusdem vix quid ab ea sperare posse; unde clarum evadit juste praevidisse Fidelitatem Vestram, quod nonnisi Rex Galliae per acceptatam mediationem accelerare possit negotia nostra, aut Regis nova colligatione juncti. Quia vero Rex Christianissimus interessa sua cum Regis Sveciae interessis tam stricte conjunxit, ut posthabitis omnibus repraesentationibus nostris de eventuris utilitatibus mediationis Czareae in tractatu pacis universalis in se assumendae nobis responderit, se nihil ab ea sperare posse, nec nos nobis persvademus, ut praedictus Rex Galliae mediationis reciprocae negotium ita cordi sumat, ut utilitas ex inde eruenda in nos quoque redundare possit; quod ipsum vel ex inde eo magis cognoscimus, quod nos singulariter requisiverit, ut in modernis quoque conjuncturis Regi Sveciae grata praestemus officia.

Accedit huic considerationi nostrae et illud, quod negociationem hanc tam diuturni temporis mora requirere videamus, ut vel ex inde vix quid ab ea sperare possimus; et demum postremo. Siquidem ipsimet ministri Aulae Moscoviticae dicunt nos ab ea cessantibus bellis Czari posse tantummodo sperare auxilia, dum ex certa scientia bellum Turcicum a Porta resolutum esse sciamus: nihil spei nobis superesse posse clare praevidemus, et consequenter superfluum foret apud sepefatam Aulam tantis sumptibus intertenere ministrum, quibus profecto indigeret secundum sanam et judiciosam demonstrationem Fidelitatis Vestrae.

Quapropter rem potius per Reges neo-aliatos aggre-

diendam esse judicamus, de quibus aliunde scribit Fidelitas Vestra, quod quodammodo appromiserint se de rebus nostris aliter cogitaturos, si simplex officium mediationis non sufficeret; credimus enim novam hanc regum confoederationem non tantum in enervationem regis Sveciae tendere, sed et negotia religionis in se complectere. Vix enim nobis persvadere possumus Principes Protestantes Europaeos ita tendere velle in enervationem regis Sveciae, quia eo ipso tempore non tendant, novam bazim struere, quae debilitata Svecia, religionum negotia in Germania sustinere non possit; et si verum est, quod Angli et Hollandi in hanc rem consenserint: id exinde factum esse putamus, 'ut protectio religionum protestantium quae hactenus in manibus regis Sveciae fuit, ab eo principe Lutherano ad personam regis Prussiae, tanquam principem Helveticae confessioni ab Anglis et Hollandis fulcitum devolvatur. Si vero res se sic habet, minime dubitare possumus confoederationem hancce et contra domus Austriacae nimirum incrementum tendere. Et quia Angli et Hollandi tam fortiter manutenere videntur domum Austriacam in conservatione monarchiae Hyspanicae, infallibiliter nobis persvademus eos omnem lapidem moturos, ut viribus domus Austriacae tantum ex parte Hungariae decedat, quantum ibi accrescit; per manutentionem enim ejus in monarchia Hyspanica nihil in negotio religionis eorum decedit, populi enim praedictae monarchiae omnes catholici sunt, et quis-quis eorum rex futurus est: pro certo supponunt eum ipsis non adhaesurum; commercia vero eorum poscunt, ut in possessione hujus monarchiae princeps Austriacus sit potius, quam Gallicus; non id tamen de Ungaria aequaliter intelligendum est, quae si libertati asserta fuerit, aut illos juvabit ex ratione diversitatum religionum, aut ad minimum neutralis erit. Huic rationi solummodo attribuimus particularem affectum regis Borussiae, ac continuatam assecurationem, quam nobis Angli et Hollandi dare non cessant de manutentione nostra in principatu Transylvaniae, aut aequivalenti principatu in regno Hungariae, jure suveranatus erigendo.

Valde gratum nobis praeterea est videre ex literis Fidelitatis Vestrae promptitudinem suam, qua se offert ad continuationem negociationis rerum nostrarum seu in aula Moscovitica, seu in Borussica continuandarum; verum et id agnoscere debemus, quod character ejus Ecclesiasticus non minori obstaculo erit in aula Borussica, quam fuisse manifeste advertit in Moscovitica; hinc est, quod rex Borussiae se Fidelitati Vestrae magis non expectoraverit, et propterea bene circumspectis et consideratis omnibus his circumstantiis, necessum esse judicamus, ut Fidelitas Vestra ad latus regis Augusti tantisper subsistat, et penes adjunctas literas credentionales subsequentia eidem proponat:

Primo. Non dubitare nos recordari eundem, quanto nam sinceritatis zelo adhuc nobis in captivitate Neostadiensi existentibus, Dominum Comitem Bercsényi uti exulem studuisse in procurandis incrementis Suae Majestatis, per propositiones quasdam eidem de regno Hungariae factas, quas nos quoque non tantummodo subsequenti exilii nostri tempore promovere studuissemus, sed et per propositiones nostras eidem per defunctum Ferviel Krakoviae factas, affectui quoque mancipare intendissemus, si nobis a Sua Majestate fuisset suppedita occasio ad quaequidem effectuanda; non tantummodo personalis nos adurserat affectio, sed et obligabat gratitudo, qua Suae Majestati adstricti sumus propter praestitam suam protectionem tempore exilii nostri, quae unica causa fuit, quae nos ab affectatione coronae Poloniae praeteritis Annis ita abstraxit, ut fundamentales conjuncturas magis negligere voluimus, quam eis uti, clare videntes coactam abrenunciationem ejus justitiae consonam non fuisse. Dum igitur de neo-conscenso regio throno eidem cordicitus gratulamur: non tantum synceritatis nostrae studia ei offerimus, sed et debita veneratione rogamus, ut nobis mentem suam aperire velit, quodnam in modernis conjuncturis agere debeamus? dum nos per inimicos nostros dietim magis et magis coarctatos esse sentimus, nec nos bellum hocce sine ope et auxilio externo manutenere

posse praevidemus, pacem vero aequam et salutarem tam pertinaciter denegat aula Viennensis, ut eam nonnisi de subjugatione nostra cogitare manifeste videamus, et propterea salutem nostram desperatis quoque mediis quaerere volentes, — desideriis Suae Majestatis de non admittendo Domino Palatino Kijoviensi totaliter satisfacere non potuimus, quamvis credamus, nos iis quoque in ea parte satisfecisse, in quantum exercitum ejus a continuatione inimicitiae contra ipsum intentandae avulsimus, ad quod indispensabilis nos adegit necessitas: siquidem Germanicus exercitus ad usque Comitatum Scepusiensem penetrando, Leucsoviam a duabus septimanis arcta obsidione stringit, et Capitaneum quoque Scepusiensem Principem Lubomerszki se inimicis nostris adjungere velle, ex intercepta posta Viennensi clare didicimus, quamvis necdum hactenus quid hostile attentaverit, et propterea ne in illo casu adhuc magis distrahantur vires nostrae, coacti fuimus ei exercitum Palatini Kijoviensis opponere; sperare igitur nos dicet, regem Augustum hocce nostro necessitatis facto minime offensum iri, vel maxime dum et Dominum Palatinum Kijoviensem ad amplectendam Suae Majestatis gratiam et disponere desideramus, et dispositum esse videmus.

Secundo. Quamvis igitur nos ad defensionem patriae nostrae ad ultimum quoque halitum nostrum omni zelo et studio continuandam resolvimus, quodsi tamen impenetrabili altissimi judicio ita disponente, domo nos exulare contingeret: firmiter speramus nos protectionem Suae Majestatis obtenturos, regemque permissurum, ut indigenatus nostri Polonicae praerogativis in eo quoque casu frui possimus.

Ex vaga hac et nimis ampla propositione poterit Fidelitas Vestra sentimentum aulae hujus expiscari, de cujus responsi particularitatibus nos quanto citius informabit. Ex progressu enim inimicorum facile colligere poterit, in quibus terminis sint negotia nostra; id tamen timere non possumus, quod inimicus Leucsoviam inchoata obsidione occupare possit, non enim eam

nisi bombis aggressus est, et quamvis jam septuaginta duas domus ignis consumpserit: praesidium tamen unacum civibus omnem virilem defensionem jam a duabus septimanis continuant, et per continuatam correspondentiam nos optime de se sperare jubent. Nihilominus tamen acerbissimum nobis censere est totum hocce regnum sibi persvasisse se viribus Germanorum resistere non posse, et unusquisque barbarico Germanorum procedendi modo de salute sua desperans, fidelitatem suam in patriam magis voluntario exilio, quam virili defensione demonstrare nititur.

Pro sumptibus Fidelitatis Vestrae nuper per Clementem mille imperiales subministravimus; et siquidem sumptus suos hactenus factos decori characteris sui deservivisse ab aliis quoque intelleximus, perpessaque damna sua per inopinatam occupationem Capituli Scepusiensis bene novimus, non deerimus Fidelitati Vestrae dummodo nobis occasionem subministret, suppeditandi.

Poterit praeterea Fidelitas Vestra experiri mentem aulae regìs Augusti, per communicationem novorum, quae a legatis nostris Constantinopoli existentibus qua certa nobis transcripta sunt, Portam nimirum Othomannicam bellum Moscoviticum pro imminenti campania resolvisse, et jam multa millia Turcarum ad Bender congregata existere, ea intentione, ut dum voluerit regem Sveciae ad castra sua comitentur. Data praeterea occasione, non abs re nobis esse videretur experiri mentem aulae regis: quid nam fieret, si rursus Sveci Saxoniam ingrederentur? quem casum si regem timere adverteret: fors et occasio daretur insinuandi, an non satius esset regi Augusto non exspectato illo casu de corona Hungariae cogitare, quam exspectato inimico nefors iterum in eum quem ante casum incidere? Quod si praetera Fidelitati Vestrae objici contingeret officiales Svecicos hac saepius transire: non denegabit id nos impedire non posse, siquidem Domini legati Gallici passus pluribus dantes, eorum iter praepedire non possumus; qui nam sint? ignoramus, cursores tamen eorum Constantinopolim saepius ire et redire solent.

Quod desiderium regis Augusti de conducenda cohorte custodum corporis ex Ungaris constante, id quidem praepedire non intendimus, et dummodo sciamus mentem ejus: num officiales, num simplices gregarios habere velit? una cum statu solutionis eorum, eidem complacere studebimus.

Literas Fidelitatis Vestrae omnes omnino accepisse credimus, singulariter vero earum ad nos deventum scimus, quarum facit mentionem; quia tamen in modernis rerum conjuncturis hinc-inde itinerari cogimur, nec eae omnes prae manibus haberi possunt, nunc earum denumerationem transmittere nequimus.

P. S. Nec hoc Fidelitati Vestrae notificare omittendum duximus, quod praeteritis septimanis Breve hoc adjunctum pontificium, primo quidem ad valvas ecclesiae praepositurae suae de nocte ab ignoto affixum fuerit, postmodum vero, siquidem diversis modis passim sparsum sit, necessum esse judicamus, ut Fidelitas Vestra Nuncio Apostolico Varsaviae existenti suo modo tenorem ejus exprobret, qui profecto summe contrarius est resolutionibus Curiae Romanae quas nobis per Fidelitatem Vestram dederunt. Exageret praeterea emergiri, quod similibus praecipitanter et ad sinistram delationem expeditis Brevibus non tantummodo authoritas Sacrae Sedis prostituatur, sed etiam omnibus orthodoxae fidei statibus imminere potest periculum semel erga clerum concepta diffidentia; quin imo sequi posset religionis nostrae catholicae ab adversariis — numero fortioribus — intentanda eversio, quod quidem omnibus viis et modis praevertere studebimus, necessum tamen judicaremus, ut Sedes Apostolica a subsequentibus nefors fulminationibus supersedeat, ni authoritatem suam prostituere velit. Siquidem omnes sanae mentis et iudicij facile concipiant Supremum Pontificem neminem ad perjurium adigere posse, nec regnorum constitutionibus praejudicare, quibus si clerus ei subjectus etiam obtemperare vellet, facile evenire posset, uti summum praejudicium et derogamen suum e numero statuum ad instar Poloniae excluderetur. Denique his et similibus rationibus studeat Fidelitas Vestra per praedictum Nun-

cium et alias correspondentias suas mentem Curiae Romanae aut mutare, aut lenire.

125.

Munkács, 5. X-bris 1709. Ráday Pálnak.

Az Kegyelmed elmenetelétűl fogvást Moldvábúl többet egy levelénél nem vettük, melyben ámbár kevés legyen is, annak megfordítását véghez nem vihettük, ámbár azon clavissal is próbáltuk, a mellyet Landor-Fejérvárra menetelekor Pápainak adtunk vala. Melyre nézve kínteleníttetünk az Károlyi úr clavissával élni, az mellyet Kegyelmed memoriter is tudhat, s egyszer már Eszterház Dánielnek is hasonlót adtunk vala. Az Kegyelmed elmenetelétűl fogvást alkalmas változások alá vettettetett hadakozásunknak sorsa; mert Máramarosbúl alig mentünk ki, hogy az ellenség Nógrád vármegyei hadainkat Eszterház Dániel maga meghitt vigyázatlansága miatt dissipálván, Vadkertre, Szécsényben, Losonczra helyheztette postérungjait, Gácsvárát minden lövés nélkűl, egy ijesztésére, Nyárádi feladta, s következendőképpen Hajszter a Liptóságra fordúlván, s kevés hadainkat Szepes vármegyében reprimálván, Lőcsét két hetektűl fogva víjja: de nagy ágyúi nem lévén, mégeddig keveset vihetett véghez mozsárival, keményen tartván magát Andrási István Generálisunk, az ki azon commendansságot maga jószántábúl felvállalta, s könnyen vagyon bent az városiakkal annyi fegyverfogható ember, mint a mennyi gyalogja víjja az ellenségnek; de az hadaknak eloszlása miatt nincs módunk az keménykedésben, noha a minap is magunk a végre mentünk az hadak közzé, s újonnan is innét indúló-félben vagyunk, hogy minden tehetségünkkel oltalmazhassuk magunkat; a mint is Kegyelmed mindezekbűl általláthatja, mely szükséges legyen commissiójának szorgalmaztatása, az mellyek effectuatiójában annyival is nagyobb reménségünk vagyon, az mennyiben a svécziai királynak újabb oblatióit vettük azon tiszt által, az mely Kegyelmedet előtalálta, s az ki is nekünk javallotta, hogy dolgainkat Ponyatovszki Generális által folytattassuk, melly iránt is légyen Kegyelmednek particularis reflexiója, sőt ha az mostani Moldvában történt vajda-változása alkalmatosságával

véghezvihető volna, hogy azon országban magyar vajda lehetne: talám mind az svécziai királynak, mind az Portának nagyobb hasznára lenne. Hogy azért tovább is az feljebbemlített királyhoz készségünket demonstrálhassuk: az kioviai palatinust is minden hadaival béfogadtuk, de mivel már praevie Augustus királytúl praemoneáltattunk vala, hogy ha bebocsátjuk is, persequáltatni kívánja: bebocsátása más praetextus alatt nem lehetett, hanem szolgáltunkra való állása praetextussával. Mivel pedig ezek között a svécziai királynak is vagyon egy regimentje: hogy a királyt üdőnek előtte ne commitáljuk, declaráltuk, hogy azon regimentet az Bielk-, tüllünk elvétetett regiment helyett kívánjuk megtartani, -- a mint is ezen hadak fizetésére tizenkét ezer forintot anticipáltunk, megengedvén nekiek, hogy Isten őköt Újvár felé vivén, Morvát, Austriát pro lubitu sacczoltassák, remélvén, hogy ezen diversio által az ellenséget revocáltathatjuk. Új hírül bizonyossan írhatjuk Kegyelmednek aztat is, hogy az czár, Augustus, dániai és prussiai királyok, ligájokat minap Marien-Vederben az svécziai király ellen concludálták, melly által, (úgy írja Brenner, a ki akkor jelen vólt,) hogy magát obligálta az prussiai király az passusok megőrzésére az svécziai hadak ellen, mely végre hadakat is hozat Flandriábúl, s nem is hiszszük, hogy az franczia háború e télen el ne végeződjék; bíztatják magokat avval is ezen colligatus királyok, hogy az hollandus- és anglusoktúl assecuratiójok vólna, hogy őket szándékokban praepediálni nem kívánják.

Mindezek azért úgy lévén, mivel az mi hadakozásunk is az aliatusok igéreti szerint el fog végeződni: ha az svécziai királynak reánk szüksége vagyon, szükségesnek ítéljük, hogy formalis declaratióját Kegyelmed által, mentülhamarább lehet, megérthessük; a mint is, megúnván az Portának haszontalan sok ígéretit, dolgaink szerencsétlen folyásárúl Horváth Ferenczet is informáltuk, hogy azok declaratiója által végső szándékát érthessük a Portának. Mindezekrül azért Kegyelmed tudósítását mentülhamarább elvárjuk.

126.

5. Decembris, Munkács. Francisco Berthótÿ, etc. etc.

Nemzetes Vitézlő Tolvaj Ferencz kassai porkoláb hívünk alázatos instantiájában declarálja: néhánykor szüksége vólna háza megtekintésére, s némely adósságinak beszedésére való excursióra. melly iránt a midőn előtte való tiszteit requirálja, magunkra, vagy Főgenerális atyánkfiára relegáltatik; kihez képpest akartuk Kegyelmednek intimálnunk: efféléкben Kegyelmed cum tota authoritate praeficiáltatván, ha mikor ideigvaló diversiójárúl hozzá recurrálna, — indulgeáljon nekie, cum subordinatione interimali alicujus idoneae personae. Etc., etc.

127.

Eadem. Inclyto Comitatui Hevesiensi, etc. etc.

Nemzetes Vitézlő Skotka János palotás-regimentünkbéli companiás-kapitány hívünk alázatos instantiájával recurrálván hozzánk: vennénk kegyelmes reflexióban hazánk szükséges szolgálatja s hűségünk mellett esztendőnél tovább az ellenség kemény rabságában való szenyvedésit, s a mellett emergált kárait s az által megfogyatkozott sorsát, — cselédje subsistentiájárúl a Mátra táján kegyelmesen prospiciálnánk; arra való nézve, megtekintvén a Nemes Vármegye is nemzetséges ügyünk mellett felvett sanyarúságát s kipusztúlását, kívántuk a Nemes Vármegyének intimálnunk, in gremio sui, valahol a Mátra alatt, említett hívünk cselédjeit téli subsistentiájában accomodálja, etc.

128.

Eadem. Joanni Szent-Iványi, Colonello.

Minekutánna Nemzetes Vitézlő Skotka János palotás-regimentünkbéli companiás-kapitány hívünk a tavalyi trencsényi harcz után az ellenségnek kemény fogságában tovább esztendőnél sanyargattatott vólna, — onnan Isten kegyelméből kiszabadúlván, alázatos instantiájában declarálja előttünk: Kegyelmed medio tempore megmaradott lovait s tábori subsistentiájához való jószágát distrahálta; kihez képest, így lévén a dolog, praesentibus parancsoljuk, azon distrahált javai

iránt tegyen minden halogatás nélkül teljes contentatiót, hogy tovább panaszszal hozzánk való recursusra méltó oka ne légyen. Etc., etc.

129.

Nedeczkinek. Hrabócz, die 10. X-bris 1709.

Kegyelmed Miklós posta által küldött levelét vettük, az mellyeket szorgos utozásink és dolgaink miatt nem lehetvén eddig megfordíttatni *): continentiájokat csak most olvastuk, s valóban, tartunk is, hogy ezen késedelemmel dolgainknak elmúlatása ne következzék, a mellyet nem Kegyelmednek, de az óránként változó circumstantiáknak és ide s tova való járásunknak tulajdonítjuk. Se az előbbeni leveleinkbűl, se az titulusnak fogyatkozásibúl helyessen nem magyarázhatja Kegyelmed, hogy characteritűl avagy a negociatiótúl kívántuk volna amoveálni Kegyelmedet: de Bonak uram levelébűl látván, hogy az czár parancsolatjára is alig tudták Kegyelmednek persvadeálni, hogy útját az ministerium után kövesse, s abbúl beteges, egészségtelen, fogyatkozott állapotját itélvén, és Brennernek elmenetelérűl bizonyost hallván, — azért adtuk neki az credentionalist, minden character nélkűl.

Való dolog az is, hogy az Kegyelmed által megiratott ministerek resolutióit értvén: kevésben múlt, hogy inkább félbenhadni nem kívántuk azon negociatiót, mint folytatni, legkivált midőn annak annyira való haladását tapasztaljuk. Mivel mindazonáltal Kegyelmed írja, hogy Urbich Kióviában hivattatik: ezen dolog nyújt még reménséget, — és szükségesnek itéljük, — hogy Kegyelmed is parancsolatja szerént arra felé continuálja útját, s lássa, vagy a mediatió által, vagy a segítség adásával miként prosperáltathatja dolgainkat.

Az Sembekkel való confidentia-keresést, és általa tett izeneteket approbáljuk, melyrűl Brennernek írtunk, a kinek Varsaván való maradását parancsoltuk. Az ideváló occurrentiákrúl röviden tudósítjuk Kegyelmedet, hogy az ellenség Szepesben hertelen erumpálván, Lőcsét két hétig

*) T. i. titkos jegyekből rendes írásra.

bombardérozta, de vívását haszontalannak látván, sánczait elhadta, és a falukra szállott, Lubomérszki hadait vele conjungálta, és az Losonczon hagyott postérungja, most hozzák hírűl, hogy Szomolnokig penetrált; melyre nézve a formalis harczot jónak lenni nem ítélvén: rövidnap alatt még magunk is személyünk szerént oly dologhoz fogunk kezdeni, a melly által revocatióját infallibilisnek praesupponáljuk, s abban Kegyelmednek kétsége se legyen, hogy nagy nyughatatlanságokkal ezen telet el ne rontassuk, sőt ha intentióink succedálni találnak, dolgainkat egészlen helyre ne állítsuk; mert most is, ha a széltiben grassáló pestis országunkat el nem fogta vólna, ily kevés-számú ellenség, melynél mezőben még operáló kevesebb egyszer sem volt, ily progressusokat ingyen sem remélhetett vólna.

130.

10. X-bris, Hrabócz. Ordines pro Georgio Ordódy Brigaderio, etc.

Nemzetes Vitézlő Ordódy György praetoriana lovas militiánkbéli brigadéros, és testőrző karabélyos-ezrünkben colonellus hívünknek praesentibus orderűl parancsoltatik. Jól constálván előttünk, mely feles szekerei legyenek commandója alatt lévő karabélyos-ezrünknek és abban lévő hadi-tiszt híveinknek, — a mellett tapasztalván azt is, mely nagy aggraviumára legyen a szegénységnek, ellenben a szükséges hadi operatióknak nem kicsiny hátramaradására, sőt gyakorlatossággal káros megakadályoztatására; következendőképpen, hogy ezek elháríttattassanak s jobb rendben folyhassanak, — hadainknak subsistentiájárúl más modalitásokat akarván observáltatnunk, melyre nézve az éléshordó szekerek ezentúl szükségesek nem lesznek: vévén ezen parancsolatunkat, tegyen azonnal alattavalói között oly rendes dispositiót, hogy a regiment szekereit helyessen conscribáltatván, és azok mellé a regiment részérűl egy tisztet adjungálván, halasztás nélkűl Nemzetes Vitézlő Kerczill Albert udvari commissarius hívünk kezéhez Munkácsra indíttassa és assignáltassa, vévén circumstantialis quietantiát: a marhák pro nunc micsoda mázsássok,

minemű constitutióban valók, és a szekerek is micsoda perfectióban, vagy romlottságban fognak találtatni? Hogy penig hadi tiszt híveink is a következendő operatiókban, feltett czélunk szerint, dolgokat az ország népe aggravatiója nélkűl folytathassák: említett keze alatt lévő tiszteknek hasonlóképpen parancsolja meg, hogy magok bagacsiájokat úgy compendiálják s mature oly gondot viseljenek, a midőn a szükséghez képpest orderünket veendik, könnyű szerrel, minden szekér nélkűl, pro ratione constitutionum, indúlhassanak, s hivataljokat követhessék. Külömben sem cselekedvén, etc.

(In simili Andreae Becse, Vice-Colonello Regiminis Szent-Iványiani, ratione ejusdem Regiminis.)

131.

Eadem. Domino Adamo Vay, etc.

Mely nagy hátramaradására és káros megakadályoztatására legyenek a hadi operatióknak, a lakos szegénységnek penig aggraviumára regimenteinknek és azokban lévő haditiszt híveinknek feles szekerei, előttünk forgatván, s hadainknak továbbvaló subsistentiájárúl más modalitásokat akarván observáltatnunk, melyre nézve az éléshordó szekerek ezentúl szükségessek nem lesznek: megparancsoltuk Nemzetes Vitézlő Ordódy György brigadéros és collonellus, úgy Becse András vice-colonellus híveinknek, magok alatt lévők között tegyenek haladék nélkűl oly rendes dispositiót, hogy a regimentek szekereit conscribáltatván, és azok mellé egy tisztet adjungálván, küldjék Munkácsra Nemzetes Vitézlő Kerczill Albert udvari commissarius hívünk kezéhez, ki előtt is megvizsgáltatván és megmázsáltatván a marhák most micsoda constitutióban és minemüek legyenek, nemkülömben a szekerek micsoda integritásban vagy romlásban? — a szerint adjon circumstantialis quietantiát, meg lévén e mellett parancsolva, hogy a hadi tisztek is úgy compendiálják bagacsiájokat: a következendő operatiókat az ország népe aggravatiója nélkűl folytathassák, és pro ratione necessitatis könnyű szerrel s minden szekér nélkűl mehessenek. Mely dispositiónkrúl Kegyelmedet is kívántuk praesentibus tudósítanunk, intimálván egyszersmind: a midőn azon regimenteink szekerei odaérkeznek, és azok, a mint

feljebb, quietáltatni fognak, a szekereket Kegyelmed a palánkban száraz helyre rakattassa be, az ökrököt penig, egyetértvén Nemzetes Vitézlő Krucsay Márton praefectus és más dominiumunkbéli tiszt híveinkkel, — munkácsi jószágunkban vagyonos parasztembereknek, a kiknek marhára szükségek lészen, osztassa ki. Coeterum, etc.

132.

Eadem. Michaëli Okolicsányi, etc.

Bártfárúl 3-a praesentis költ levelit Kegyelmednek vesszük, melyben azon városnak mostani constitutiójárúl, a praesidiumnak számárúl, és in casu necessitatis annak szükséges szaporíttatásárúl informáltatunk; — a jelenvaló téli időnek keménységéhez képpest nem gondolkodhatván azon helységnek mostani megszállattatásárúl: nem látják szükségesnek a benn lévő praesidiumnak megbővíttetését, lészünk mindazáltal oly reflexióval azon helyre, consequenter Kegyelmedre is, hogy ha midőn az ellenségnek arrafelé nyomúlását észreveszszük, pro necessitate mind a praesidiumot megnagyobbíthassuk, mind egyébiránt succurrálhassunk. Azalatt minden ottvaló dolgokat bízván Kegyelmed dexteritássára s serény vígyázására, légyen azon, hogy advertálván s kitanúlván a városiak elméjét, medio tempore is, kik micsoda resolutióval s szándékkal lehessenek? bennünket genuine informálhasson, mi is a szerint in tempore prospiciálhassunk. Etc., etc.

133.

Joanni Klement. Hrabócz, die 12. X-bris 1709.

Fidelis, Nobis Grate! Speramus fors rite accepisse Literas Nostras brevi post abitum vestrum expeditas Munkácsino, quibus notificavimus propositiones nostras Aulae Viennensi factas, ad quas necdum accipere potuimus responsum Domini Legati Hollandici (Bruininx); ex omni tamen Aulae Viennensis procedendi modo et Generalium suorum continuatis crudelitatibus Nobis videre licet infructuosas futuras omnes interpositiones Aliatorum, si durioribus medijs negotia nostra tractanda non assumpserint. Unde non dubitamus vos omnem adhibituros curam et diligentiam in

exoperatione eorum, quae instructionis suae commissa sunt; summa tamen Nos angit curiositas ea resciendi, quae in elapsa conferentia proxima Marien-Vederensi conclusa sunt, in qua quamvis Nostri duo interfuere Ministri, Nos tamen contrarie informant de circumstantijs rerum ibi peractarum; unus enim res cum contentu Principum peractas esse assserit, alter vero Czarum de Rege Prussiae male contentum discessisse scribit. Quapropter percipere necdum potuimus: num ibi conclusa in detrimentum Regis Sveciae vergent, aut in emolumentum Regis Augusti? Sed decisivam a vobis expectamus informationem; et pro ulteriori directione vestrae praesentibus tantummodo vobis intimandum duximus Nobis Constantinopoli ab Ablegato Nostro innotuisse decisum esse bellum Moscoviticum, et totum Imperium Othomannicum summas facere praeparationes pro imminenti campania, — qua occasione uti nobis quoque aperta via est: siquidem Porta Othomannica ad Nostrum quoque auxilium se promptam esse declaravit, si eidem Budam, Agriam et reliqua fortalitia ab ijs occupata cedere volumus; quibus taliter constitutis, ultimam Dominorum Aliatorum expectamus resolutionem, quae si tardaverit, aut petitis Nostris adaequate non exstiterit: coram omnibus Principibus protestemini nomine Nostro de concensu Nostro super haec praestando et Christianitatis futuro detrimento, vel maxime, dum clare videmus nihil nobis a Domo Austriaca praeter cruenta Theatra, persecutiones et sclavitatem perpetuam sperandum superexistere; jam enim sub armis quoque capti Officiales Nostri laqueo suspenduntur, et ne captivi ducantur, sed ut omnes occidantur, — publico Hajszteri mandato promulgatum est.

Exercitus Germanorum elapsis septimanis celeri cursu in Scepusium venit, et Leucsoviam duabus septimanis obsidione cinctam tenuit, quam praeteritis diebus solvere coactus est. Princeps Lubomerszki cum toto exercitu suo partibus illorum accessit, et se, hostilitatibus civitati obsessae declaratis, inimicum declaravit. His

tamen non obstantibus personalem paramus expeditionem, qua feliciter perfecta, speramus res nostras restitutas iri, vel ad minimum tantum temporis hac hyeme lacraturos, quod auxilio Turcarum fructuose uti poterimus. Agite propterea cum omni sedulitate et diligentia, et Nos de cunctis circumstantijs negociationis vestrae informate.

Agite praeterea gratias nomine Nostro Domino Jablonszki et Sancto-Juliani pro sinceritate in literis Nobis expressa, quorum literas per Kiszely transmissas accepimus, necdum tamen transmissas merces; de superexistentibus et necdum transmissis Dominum Jablonszki secundum adjunctam schedam informate.

134.

Hrabócz, 15. X-bris 1709. (Bercsényinek.)

Méltóságos Gróff, nekem Kedves Bátyám!

Tót Márton vetődvén hozzám, teve relatiót az rozsnyai ellenség állapotjárúl, az mely — az mint az tegnapi patenseiből is látom — fészket akar magának verni Rozsnyón; melyre nézve, mivel még magát be nem sánczolta, s máskínt is könynyű accessusú hely: soha jobb módot nem látnék benne, mint ott megfoglyosítani (így) az hajdút és belekapatni az próbába. Ezt még bizonyossabbnak látnám az losonczi próbánál, — melyre nézve jó Istenünkbe bízván, ne múlassuk el az alkalmatosságot, az melyre ezen következendő orderek és készületek kívántatni fognak, hogy mindenek sebtibe véghez mehessenek:

1-mo. Steszelt Becséért küldeni Sárosra, hogy az harczra való (palotás-ezerbéli) hajdúságot megkenyerezvén, minden bagázsia nélkűl vigye, conjungáltassa Bagosival, az kinek commendója alá adja őket.

2-do. Tót Márton által ordert küldeni Bagosinak, hogy Andrási Páltúl függjön; az ki is, id est Tót Márton, egyenesen menjen Krasznahorkára, és Andrási Pálnak vigye meg az Kegyelmed levelét, hogy reá bizattatik ezen próba, és ordere alá assignáltatott Bagosi, Rétei János és György ezereivel; disponálja azért úgy az dolgot, hogy egyszersmind az lovas

Berzéte felől, az gyalog a hol legalkalmatossab lesz, csaphassák meg az ellenséget.

3. Az hajdúságnak száma lesz:

Bagosié	500	2500.
Turcsányié . . .	800	
Kassai	300	
Szent-Iványié . .	900	

Mivel Károlyi leveléből úgy látom, hogy eloszló-félben voltak: azért nem teszem úgy fel számokat, az mint itt tettük vala fel.

4-to. Réteiéknek is ordert küldeni, hogy Andrási Páltúl függjenek.

Beszéllettem már többet Tót Mártonnal ennek circumstantiáirúl, reménlem is, jól lesz, s adjon Isten szerencsét hozzá!

Maradok Kegyelmednek

atyafiúi szeretettel
szolgáló öcscse
F. Rákóczi m. p.

P. S. Ezeket siettesse Kegyelmed, hogy időt ne adjunk az ellenségnek az sánczolásra. Én, ha lehet, szaladok innen Homonnára az pestis előtt, — mert csak az vala azon az kit kicsaptak, (t. i. a helységből).

Külczím: Méltóságos Gróf Bercséni Miklós Magyarországi Fő-Generális kedves atyámfiának adassék. Eperjes. P. H.

135.

Ráday Pálnak. Hrabócz, 5. X-bris.

Noha a minap, Munkácson létünkben, vévén az Kegyelmed 3. 9-bris datált levelét, sokféle clavisokkal próbálgatván, meg nem fordíthattuk vala, és ugyanazért kíntelenítettünk Károlyi úr clavissával élni; vévén mindazonáltal tegnapelőtt 21. írott levelét is: annak megfordításában nagynehezen reáakadtunk a clavisra, a mint is ezen levelünket avval írjuk, és azután is bízvást élhet Kegyelmed véle. Noha azért Kegyelmed magát elébbeni leveleire láttatik referálni, az melylyeket a kettőn kivűl nem vettük, s azért a negociatiórúl is in filo nem írhatunk, — a mennyire mindazonáltal az bassa kérdezősködéséből láthatjuk a dolgot, remélhetjük, hogy

nem lesz Kegyelmednek haszontalan járása; mert ugyanis nem reménljük, hogy valaki bujdosó híveink közzűl kívánja az földesúrtúl denegálni a dézmát, csak egyebekkel és legkivált az arbitrativa adóval ne terheltessék. Mellyek securitására nézve, ha Kegyelmed ítéli, hogy véghezvihetné, hogy azon fejedelemséget nekünk adná a Porta: igen jól esnék, de cum hac conditione, hogy azon országot kajmakánok által regálhassuk mind ezen hadakozás alatt, mind az után; a mint is lehet Kegyelmednek elég argumentuma, a melly által vincálhatja, hogy a Porta magának jobb securitást nem szerezhetne, mint így, arrúl a részrűl.

Mivel az moskva udvar mediatiója oblatiói után nemhogy resentiálta volna annak posthabitióját, hanem halogatással láttatik fennhadni dolgainkon, és az tractatust maga geniussa szerént interpraetálja: ezzel nekünk is nyitott utat és adott okot, hogy a svécziai udvarral nyilvábban agálhassunk, úgy mindazonáltal, hogy evvel offensájára méltó okot adni nem kívánunk; a mint is a svécziai király a minap erre jött emberét Gróff Tarlo uramhoz dirigáltuk Bártfára, a ki is Slesiában való iktatását magára vállalta, — ezután is bízvást fognak ezen járhatni, a franczia követhez jövő s menő curérok praetextussa alatt. Az correspondentiának folytatásárúl is tettünk oly dispositiót, hogy az levelek a krakai staroszta segítsége által Braszlóban Stralenheim kezéhez secure fognak juthatni; bár csak már a svécziai király azt vigye véghez, hogy a török tartson postákat Borsováig, és az levelek Des-Alleurs uramnak intituláltassanak, — akár Svécziáig bízvást fog folyhatni correspondentiája.

Már ugyan az elébbeni levelünkben is megírtuk vala Kegyelmednek, hogy dolgait Ponnjatovszki által folytassa a svécziai udvarnál: midőn ezt újobban eszére juttatni kívánjuk, szükségesnek itéljük lenni, hogy Kegyelmed minden vele következhető discursusiban az lengyelországi békességet vegye czélúl, s aztat javalja általa is a királynak; mert ha szintén az török magát az hadakozásra re-

solválná is: kevés öröme lehet Lengyelországnak annak continuatiojábúl, sőt ha az Porta a svécziai királynak annyi számú kísérőt ád, a mint itt embere hirdette, úgyis csak pusztúlás lesz a jutalma, mellyekhez járúl az is, hogy ha szintén a svécziai király magát conjungálná is maga táborával, mivel nem hiszszük, hogy többször ily vakmerőképpen, mint eddig, kívánjon irrumpálni Moszkvaországban: az egész hadakozás onussa Lengyelországon fog maradni. Nagy motivuma lehet a békességnek az is, hogy az Marien-Vederben az moszkva, brandenburgus, Augustus és dániai királyok között lett kötés által szaporodni fog az ellensége, és félő, hogy az hadakozást continuálván, a svécziai koronátúl ne demembráltassanak az tengeren innen levő provinciák: ne akadályoztassá avval a király elméjét, hogy Augustus Lengyelországban ment, mert csaknem bizonyosson asserálhatnék, hogy őtet a moszkva nem fogja manuteneálni, s most is, mivel mind egyenlő nyomon óhajtja a franczia mediatiót, nem hiszszük, hogy Peterburgon kívül valami akadályoztathassa a békességet, mellyet ha erővel s hadakozással reménli is megvenni: nemcsak az feljebbemlített hadakozások difficultási, az mellyeket esztendőkre terjeszteni szükséges lészen, s kétséges sorsa fennmarad, de az temérdeki kőtség is nagy akadályokat fog tenni; mellyek talám accomodáltathatnának, ha tudnók elméjét a svécziai királynak.

Ezek között mindazonáltal az universalis békességben való inclusiónkat is maga szándéka szerént folytathatná Kegyelmed, mellyekben nagyobb bizodalmunk volna, ha bennünket erdélyi fejedelemnek agnoscálna a király, s erre elég okot adna Augustus az császár akaratja által következett inductiója; a mint is, ha mindazokra magát resolválta, és hozzánk oly foganatos protectióját mutatni kívánja, a mint Krman és most általment követje által assecucurált: mit kedvez a bécsi udvarnak, a mellynek cselekedetit fegyverrel is kíván megboszszúlni?

Az kióviai palatinus hadai e tájékára érkeztenek, eddig úgy látjuk, hogy az muszka hadak persecutiójoktúl el-

állottanak, hihető, levelünkre nézve, az melly által declaráltuk vala szolgálatunkra való béfogadásokat. Az ellenség az lőcsei obsidiót elhagyván, Késmárk alá ment, s most jött hírünk, hogy azon várost, a melynek árka nem volt, az tűz alatt ostrommal megvette. Lubomérszki bizonyos, hogy hadát a császárnak adta; másfelől az losonczi ellenségnek egy része Rozsnyóra penetrált, s az Szepesben operáló gyalogságnak egy részét Szomolnokra, Remetére, Iglóra és Svedlérre dislocálván, az rozsnyai ellen tegnap ordereztük hadainkat, s ha ott Isten szerencsét ad: széltiben megyünk a többin is; magunk személyünk szerint pedig micsoda fundamentalis operatióhoz akarunk fogni: indúlásunk előtt megírjuk Kegyelmednek. Az pestis az országban naponként gyarapodik, az melytűl eddigis magunkat faluzással oltalmaztuk; de az vitézlő rendnek Isten kegyelméből mégeddig keveset ártott.

Irhatjuk Kegyelmednek aztat is, hogy Generális Eszterház Antal lehetetlennek ítélvén az Dunántúl való egész hadakkal való téli subsistentiáját: két-ezer embert Szekeressel túl hagyván, — maga ugyanannyi számú haddal szerencséssen általköltözött.

Mindezekbűl általláthatja Kegyelmed, mely szükséges legyen az Kegyelmed negociatiójának folytatása, és inkább ottan következendő késedelme, mintsem re infecta való visszajövetele. Ha kőtségbűl megfogyatkozik, mivel itt a kióviai palatinus által is assecuráltattunk, hogy az fizetésekre erogált 12000 forintot az király refundálni fogja: talám per formam cambij adna Kegyelmednek költséget, — mivel más modalitásunk nincsen benne, hogy Kegyelmednek succurálhassunk.

136.

15. X-bris, Hrabócz. Inclyto Comitatui Borsodiensi, etc.

Igaz hazafiúságok mellett hűségünkben a Dunán általbújdosott Nemzetes Vitézlő Bogács Ferencz hívünket e téli subsistentiája iránt több hasonlókkal kívánván kegyelmessen

accomodálnunk: intimáljuk Kegyelmeteknek, más illyetén exulansok formájára magát s mellette lévő cselédjit a Nemes Vármegye helyheztesse bizonyos quártélyban. Etc., etc.

137.

Eadem. Domino Adamo Vay, etc.

Munkácsi János rabhoz kegyelmességünk járúlván, életének megengedtünk; azért Kegyelmed elbocsáttatván, parancsolja meg nekie: menjen Nemzetes Vitézlő Pápai János praefectus hívünkhöz, s a szerint cselekedjen, a mint meghadja; — egyebek iránt penig az executiót vitesse véghez Kegyelmed. Más dolgokrúl szóval üzentünk többet, említett Pápai János hívünk által. Etc., etc.

138.

Eadem. Inclyto Comitatui Abaúj, etc.

A mostani conjuncturák és a következendő hadi operatiókra nézve micsoda constitutióban legyen a Nemes Vármegye, arrúl irott levelét elvévén, azt édes hazánk eltökéllett ellensége ellen felvett, s jó Istenünk kegyelmességébűl eddig folytatott nemzetséges hadakozásunkat egyenes lélekkel előlsegéllő jó hazafiai között Kegyelmetek is mely sinceritással és a közjónak nem utólsó promotiójával, s mind ez ideig lett effectivus succursussal kívánta prosperálni: nem lehet nem recognoscálnunk; ellenben tudva vagyon Kegyelmeteknél is, ezen idegen nemzet által sokképpen nyomoríttatott hazánk akármely rendbéli lakossai között hogy a jó rendet s egyenes regula szerint való proportiót mely tökélletessen s kiváltképpen való módon kívántuk felállítani, egynehány rendbéli gyűléseket s concursusokat promulgálván többire a végre, hogy communi regnicolarum voto, egynek másnál feljebbvaló injuriáltatása nélkűl istenes ügyekezetünk annyival is inkább secundáltassék. Ezen szent igyekezetünk mellett a jelenvaló intervenientiák végett miképpen légyen aggraválva ezen Nemes Vármegye, általláttuk; azt is érezzük penig sajnálva, hogy az hazában bennlévő nagymértékű pestis és az ellenségnek közelítésére kívántató vigyázásunk miatt maga terheinek könnyebbítésével a Nemes Vármegye nem consoláltathatik; táplál mindazáltal ezek

felett Kegyelmetek eddig dícséretessen folytatott hazafiúskodása mellett most is bennünket az a reménség: ezen két ostora által Istenünknek a midőn méltán sanyargattatunk is, és a mennyire az ellenségnek penetrálásánál feljebb a pestisnek igen kiterjedése miatt hadainkat Kegyelmetek vármegyéjében azon ellenség hirtelen kiütésének elháríttatására, — kiben actu munkálódunk, — szükségesképpen kelletett constringálnunk oly bőv mértékben azért is, hogy a szomszédos és pestisben lévő vármegyékben sem dislocálnunk, sem — az infectio terjedését elkerülni kívánván — onnan succurrálnunk tanácsosnak nem itélhetjük, mind ez ideig fenntartott édes hazájához való szeretetire nézve az egész világtúl megismert igaz ügyünk mellett mindenekelőtt példájúl tett szép confoederatiónkkal pecsétlett indúlatunkbúl származott magunk ajánlása — mely szerint nemcsak mulandó javainkat, hanem vérünket s életünket is önként elszántuk — a midőn Kegyelmeteknek jutván eszében, minden kétségünk nélkül az elkerülhetetlen és a feljebbírtt két okokra nézve eltávozhatatlan szükségnek anteversiójára, nemhogy a Nemes Vármegye akármely karban helyheztetett lakossai ezen succursust sajnálnák: hanem igyekezvén ebbéli kötelességeknek eleget tenni sponte, kitűlkitűl a mint lehet, ekkédiglen megmaradott javaibúl a közönséges szükségre módot kíván találni, másoknak is követésre való dicséretes példát mutatván, s várván azon Istenünk kegyelme által ügyünknek, ha szintén első tekintettel terhes, de jó véggel leendő berekesztésével csendes révpartra való kimenetelit, és a galibás, fáradságos s költséges útnak kívánt s régen óhajtott békességgel való megkoronáztatását. Etc., etc.

139.

Eadem. Joanni Szent-Miklóssi, etc.

Levelünk megadó Nemzetes Vitézlő Horváth Pál erdélyi bújdosó hívünk által informáltatunk, hogy hűségünkön kívül lévő pesti bírónak s netalántán más labanczoknak is a Dunaszigeti Ráczkevi nevű helységben alkalmas ezer érő portékája legyen letéve, melyrűl szóval maga bővebb informatiót fog tenni; akarván ezt a mostani édes hazánk ügye mellett felvett hadakozásunknak előbbsegéllésére, és hogy abbúl praeprimis a

nemes Jászság és Kúnságbúl álló ezerünk fizetésében vagy más szükségében consoláltassék, fordítanunk s applicálnunk : praesentibus parancsoljuk, delegálván közzűlök ahhoz alkalmatos híveinket, Nemzetes Vitézlő Cseplész János vice-kapitány hívünkkel sub manu porta-formán expediálja, és az ott találtató portékát említett hívünk manuductiója mellett szedje ki, s először is raboskodása s tizenkétszáz forintig való kárvallásának complementumára exscindáljon s assignáljon kétezer forint érő portékát, — a többit penig conserválja maga mellett, hogy minekutánna bennünket a dologrúl teljesen informáland, ahhozképpest lehessen dispositiót tennünk, etc.

140.

Eadem. Michaëli Szent-Iványi, Vice-Comiti Comitatus Zempleniensis.

Erdélybűl hűségünk és nemzete szereteti mellett kibújdosott és alkalmas ideig való súlyos rabságábúl mostanság kiszabadúlt Horváth Pál hívünknek cselédjei a pestis végett Patakon szorúlván, azoknak subsistentiájárúl előttünk alázatossan instált; jóllehet ezen Nemes Vármegye az exulansok intertentiójátúl kegyelmes resolutiónkbúl immunitáltatván, más közszükségekre hagyattatott: mivel mindazáltal az invalescált infectio miatt már most más helyen sem lehet accomodatiója, vettük ebbeli alázatos instantiáját rabságban való szenyvedésire nézve méltó tekintetben; azért is kívántuk Kegyelmednek praesentibus intimálnunk: a praemittált okokra nézve említett instans hívünk cselédjeinek nyólcz személyre való quártélyt assignáljon, mely egyéb inquartirizáltak módjára acceptáltatik a Nemes Vármegyének, etc.

141.

20. X-bris, Hrabócz. Georgio Ordódy, etc.

Kegyelmed keze alatt levő lovas testőrző karabélyos-ezerünkben a melly egy companiát parancsoltunk vala Nemzetes Vitézlő Mikó Ádám hívünk számára in vacantia tartatni, mivel azon hívünk már oda nem fog menni: azon companiát kegyelmessen resolváltuk Nemzetes Vitézlő Gombos István hívünknek, praesentibus committálván Kegyelmednek: a mi-

dőn magát insinuálni fogja, annak rendi s módja szerint assignálni el ne mulassa, etc.

142.

24-a X-bris, Homonna. Oppido Szatthmár, etc.

Egregii, Prudentes et Circumspecti! etc.

Salutem, etc. Alifaj tömösvári török kereskedő alázatos instantiájábúl informáltatunk: ezelőtt három holnapokkal bizonyos három szekér portékáját vivén Tokajnál által Hűségtek közzé, oly praetextus alatt, hogy pestises helyrűl merészlett menni, ugyan Hűségtek által megarestáltatván, azon árujához nagy kárával mindekkoráig nem juthatott. Kihezképpest, ha így vagyon a dolog a mint exponálja, parancsoljuk Hűségteknek: továbbvaló halasztás nélkűl azon jószágát szabadítsa fel. Etc., etc.

143.

Eadem. Commissio.

Egregio Andreae Adalberto Kerczill Commissario Nostro Aulico praesentibus committitur, quatenus Fidelem Nostrum Bartholomaeum Tauber in Regimine Nostro Granaderiorum Equestris Ordinis Praetorianorum, antehac Lajtenantium, juxta initum per se cum eodem computum super restantiis fl. 52 xr. 30. id est florenorum quinquaginta duorum, cruciferorum triginta rite exolvere et contare noverit. Etc., etc.

144.

Eadem. Civitati Cassoviensi, etc.

In causa Nobilis Susannae Seres Fidelis Nostri Egregii Francisci Dajka Conthoralis, vel nefors aliorum quoque cointeressatorum uti A. ab una, honestam item Relictam Gottefridianam, uti J. ab altera partibus, ratione certae domus civilis et appertinentiarum coram specificandarum, coram vobis mota et vertente, Magistratu vestro quadamtenus sese interessante, praescriptaque parte actorea expost humillime ad Nos recursum faciente, iuxta tenorem Art. 53. Anni 1659. quo Fidelitates Vestrae ex aliis Civitatibus judices denominassent, causamque eandem suo ordine revideri fecissent, gratioso Nostro Mandato erant praemonitae. — Cui quidem benignae Nostrae Commis-

sioni Fidelitates Vestrae pro debito morem gerere volentes, ex omnibus harum Partium Regni Superiorum Civitatibus uti informaremur, judices denominassent, etiam nonnullarum nihilo minus Civitatum deputatis, sive ob majorem locorum distantiam, seu alia impedimenta commode comparere nequentibus, causa eadem necdum debitum sortiri potuisset effectum. Ad humillimam igitur recentius Nobis submissam A. instantiam Fidelitatibus Vestris ex suberabundanti benigne committendum duximus, quo sine ulteriori procrastinatione ex vicinioribus solum Civitatibus, ut sunt Epperjes, Cibinium, Bárttfa, pro revisione negotii hujusce judices pleno numero denominare, causamque praescriptam suo modo discuti et decidi facere, ac in omnibus supracitato Articulo 53. aliisque Patriae Legibus semet accomodare, in notam contemptorum benignorum Mandatorum Nostrorum incurrere voluerint, noverint, debe antqueet teneantur. Secus non facturi. Coeterum, etc.

145.

Eadem. Francisco Berthóty, etc. etc.

Sub dato 14-a currentis Kassárúl Kegyelmed levelét némely Patakrúl odaküldött rabok revisiójának párjával elvettük; kik között is sub numero 1-o et 3-o Krakovszky és szolgája által lett casust a mi illeti: általláttuk, hogy ezen állapotban sem procedens hadi bíránknak, sem a több jelenlévő convocatusoknak teljes informatiója nem lehetett, azért is következett a dolognak csak superficialiter való revisiója, nem vétetvén consideratióban a mi eddigvaló raboskodásokat feljebb okozta, tudniillik, hogy Krakovszky magunk pataki residentiájának kapujában, sőt actualis jelenlétünkben, Edictumink ellen puskáját kilőni merészlette, a szolgája penig még közelebb magunkhoz, udvari főtisztünk Tekintetes Nemzetes Vitézlő Vay Ádám hívünk szállássa előtt a strázsa között hasonlót követett el; minthogy azért ezen specialis eset hadi Edictuminkban kiváltképpen való büntetés alatt megtiltatott: Kegyelmed mindkettőnek dolgát ex fundamento újabban revideáltassa annak rendi szerint, folyamatjárúl bennünket informálván. E mellett noha már iterato is az annonariának conservatiójárúl bőven committáltunk Kegyelmednek, hogy penig

a sokszori interveniensek által is ottvaló magazinumunk ne kissebbíttessék, és a naturálék szükség kivűl is ne distraháltassanak: ex suberabundanti most is committáltatik Kegyelmednek, senkinek az annonariábúl akárminémű naturálékat Kegyelmed ki ne adattasson, hanem ha kinek magunktúl vagy Méltóságos Főgenerális és Locumtenens Székessi Gróff Bercsényi Miklós úr atyánkfiátúl lészen specialis commissiója, — másként Kegyelmed tartozni fog kemény számadással. — Etc., etc.

146.

Brennernek. Homonna, 26. X-bris 1709.

Priores advenere Fidelitatis Vestrae 26-a 9-bris, quam 25-a ejusdem scriptae literae, ex quibus colloquium et adventum Clementij percepimus; nihil tamen novi habemus, quod circa negociationem ultimis nostris 4-ta X-bris scriptis adjungendum esse judicamus. Et aliunde praesentes necessitates regni vix quid spei superesse jubent, in negociationibus Moscoviticis ac Polonicis, si ab inimicis causatas confusiones armis non reparaverimus; quamvis enim septemtrionalia de novo exsurgentia bella infallibiles propemodum nobis faciant spes exterorum auxiliorum, quas per negociationes pacis Europeae secundatas iri ipsismet Aliatis promittentibus minime diffidimus: quin imo bellum nostrum cum eorum interessis dietim magis ac magis conjungi videntes, credimus, quod si etiam nunc totaliter extingveretur, futuris conjuncturis reviviscere posset. Ut tamen obligationi nostrae in Patriam effectiva, non tantum verbali, vitae et sangvinis consecratione satisfacere possimus: cras hinc iter movemus, ut junctis exercitibus etiam armis Ujvarinum, inde vero in Moraviam nobis patefaciamus viam et taliter e visceribus Regni revocemus inimicos. Quid fortuna dabit? tempus docebit; nos secura virtute sequemur fata, quae sive bene, sive male cesserint, decisioni divinae voluntatis subjectum esto; assecurata tamen esse potest Fidelitas Vestra, in quocunque casu nos regnum minime deserturos, nec alio posteriores paragraphos litera-

rum nostrarum praecedentium tendere, quam ut mentem regis Augusti clarius videre possimus.

Siquidem vero nec itineris severitas, nec bellicae distractiones ad veteras negociationes continuandas nobis suppeditabunt tempus: eas continuandas Domino Generali Bercsényi committemus, eo circa Cassoviam relicto, cui imposterum Fidelitas Vestra quoque cuncta negociationem suam concernentia perscribet, et ea ad mentem instructionum ab eo dandarum conformabit. Nihil igitur nunc superest, quam ut Fidelitatem Vestram de praesenti inimicorum statu informemus, qui prout nuper scripsera mus, relicta Leucsovia, Kesmarkinum aggressi fuerant, ubi triduana obsidione et duodecim domorum combustione, perterriti cives invito praesidio, album exposuere vexillum, ad cujus visum perterritus commendans, fuga se salvavit, timoris poenam morte soluturus. Subsequente die civitas gratiam inimicorum imploravit, quorum se discretioni infauste submisit; pro poena interimali enim sex principaliorum civium et totidem militarium officialium gladio carnificis interempti sunt, et reliqui pro impetranda gratia Viennam relegati, inter quos et Jacobum Kray comprehensum fuisse summe dolemus. Ab eo tempore pars eorum Rosnaviam, Szomolnokium et Gelniczium occupavit; nec dubitamus Germanos quoque in Transylvania existentes in Partes Trans-Tÿbiscanas proxime irruptionem facturos: sed expeditione nostra, nos his omnibus adhuc hac hyeme remediaturos in Domino confidimus.

Generalis Eszterházi fortalitiis in Trans-Danubianis Partibus destitutus, relictis ibidem duobus millibus suorum, cum pari numero militiae foeliciter ad nos transiit, eum quoque remissuri ubi glacies Danubii iter suppeditaverit. Ex his Fidelitas Vestra arduitatem praesentium circumstantiarum facile dijudicabit. Divina tamen bonitas justa Gentis causa nos imperterrito jubet esse animo; firmiter enim speramus, quod ea, quae nos praeter omnem spem humanam bellum hocce inchoare et per tot Annos continuare fecit providentia: ad foelicem quo-

quefinem deducere suppeditabit media, et taliter ea non alius et Moyses et Elias futura est.

Particularia Fidelitatis Vestrae interessa in quo cardine versentur, ex inclusis sine titulo, circumstantialiter intelliget; his tamen se nihil amisisse credat, si gratitudinem nostram erga Fidelitatem Vestram demonstrandi nobis superserit occasio.

His replicatas literarum Clementij Fidelitati Vestrae adjungimus, quarum originale a Principe Lubomerszki interceptum esse rescivimus.

147.

Alexandro Nedeczky. Homonnae, die 26. X-bris 1709.

Kegyelmednek egynehány rendbeli levelét az elmúlt napokban vettük, mellyeknek minden punctumira talám maga sem kívánhat választ; reménljük pedig, hogy eddig vehette Miklós által küldött parancsolatunkat, útjának Moszkvában való continuatiója iránt, melly által csak egyedűl azt kívánjuk, hogy quoquomodo segítségünket sürgesse, kivált már látván maga is a czár: mennyiben posthabeáltatik mediatiójának oblatiója, melyre ha az eddig proponált argumentumok nem segíthetnek: kár volna újabbnak kigondolásával elménket fárasztani.

Tudjuk, objiciáltatni fog Kegyelmednek az kioviai palatinus hadaival való bébocsáttatása; de assecurálhatja Kegyelmed a czárt, hogy nem úgy recipiáltuk mint ellenségét, hanem úgy, mint segítségünkre jövő hadakat, a kik is nállunk mind szolgálatot vettek, — ugyan holnap Isten jóvoltábúl velek együtt indúlunk Újvár s Morva felé, hogy az ellenséget mind revocáljuk, mind az békességre kínszerítsük.

Hogy Kegyelmed a bélléseket conserválta számunkra, azt igen jól cselekedte; küldje azért mentűlhamarább Munkácsra Körössi kezéhez. És mivel eltávozásunk alkalmatosságával magunk ezentúl az külső negociatiókat nem fogjuk folytathatni: Kegyelmed leveleit Bercsényi úrnak dirigálja, a ki itt Kassa táján fog

maradni az hadak egy részével, és tovább a negociatiót parancsolati szerént folytassa.

148.

Rádainak. 26. X-bris, Homonna.

1-mo. Az minapi levelén kívűl, melyre választ adtunk die 15. X-bris Hrabóczrúl, egyéb levelét nem vettük.

2-do. Az hírekrűl való tudósítást, mint Brennernek.

3-tio. Adja tudtára a svécziai udvarnak, hogy Klinkenstron nevű embere Lengyelországban való menetelével Lubomerszkitúl elfogattatott.

4-to. Hogy az correspondentiát eltávozásunk alkalmatosságával Bercsényi úrral folytassa, és tűlle várjon.

5-to. Ezen includált franczia levelet per formam novalium communicálja az svécziai udvarral, mellyekbűl bizonyossan elhiheti az dániai királynak országában tett irruptióját.

149.

27-a X-bris, Homonna. Michaëli Okolicsányi, etc.

Levelét Kegyelmednek sub dato 22-a praesentis vettük, melyben informál bennünket az hallott hírekrűl és a város kőfalának leomlásárúl, nemkülömben a praesidiumnak mivoltárúl. A mi azért a bennlévő katonaságot illeti: vagyon már orderek másuvá való menetelek iránt, csintalanságokért penig mint commendans hogy Kegyelmed maga megbüntethettet vólna, volt szabadságában; hogyha penig oly dolgot követtek el, a ki inquisitiót érdemlene: peragáltassa Kegyelmed, s bennünket informáljon, — tudhassunk az iránt szükségképpen disponálnunk. Bártfát penig minthogy Kegyelmed maga is oly helynek itéli, a mellyet praesidiálni nem lehetne: kőfalainak reparatioját tovább ne igen sürgesse. De reliquo Bártfát oly helynek tudjuk lenni, hogy az ellenség közelítésével, ha midőn már két-három mélyföldnire lenne is, mindenkor salválhatja magát és az ottvaló praesidiumot; másként nem kívánjuk Kegyelmedet oly periculumban hagynunk, hanem látván a dolgokat: miként fognak folyni? — jó eleve tészünk szükséges dispositiókat. Etc., etc.

(Rákóczi-levéltár, Vörösvár tt. Megjegyzendőnek tartjuk e helyütt, hogy a 113—123, 126—128, 130—132, 136—145 s 149 számok alatt közlött levelek egy K. jegygyel jelölt protocollumot képeznek, mely ezen, tartalmával csakugyan egyező czímet viseli: „Expeditiones ad Prothocollon Bellicum spectantes, per S. K. m. p." – *Stephanum Kántor*: mert ő volt a katonai előadó. Valószinűleg ez azon leveleskönyv, mely a titkos levéltár 1710-diki lajstromában: „Fasc. 155. Itidem Prothocolon ejusdem Anni" czím alatt érintetik. (L. I. k. 46. l. A fasciculus 155. számát is v. ö. a megelőző két füzet 154. számával.) — A 124, 125, 135, 146—148. sz. a. közzé tett nagyfontosságú diplomatiai acták egy egészen *Krucsay István* udvari titkár kezével írt protocollum töredékét képezik, melynek küllapjára más kézzel ez jegyeztetett, bár a tartalomnak nem egészen megfelelőleg: „Acta Moscovitica, Anni 1709." E jelzés egyezik az 1710-diki levéltári lajstrommal, mely szerint e leveleskönyv a 151-dik fasciculust képezte. (I. köt. 46. l.) A 77, 80, 81, 82, 85, 91, 99—102, 111. és 112. szám alatti levelek, széthullott egyes íveken és fogalmazatokban maradtak fenn, melyek minthogy szintén Krucsay kezével írvák, és a 151. fasciculusban foglalt föntebbiekkel tartalmuk is egy természetű: igen valószinű, hogy szintén az „Acta Moscovitica" töredékei, vagyis eredetileg alkatrészei. A 133. sz. alatti fontos tartalmú levél hasonlókép Krucsay kezével írtt, s a föntebbiekhez egészen hasonló protocollum-darabról való, csakhogy ennek czíme: „Prothocolum Expeditionum Prussicarum", — azonban nem áll csupán ezen s még egy szintén Klementnek szóló 1710. január 6-iki levélből, melyet láss a következő kötetben. Végre a 134. sz. a. foglalt levélre nézve megjegyezzük, hogy az, mivel — mint tartalmából is látszik — igen sietve iratott: az eddig előkerült leveleskönyvek egyikébe sem irathatott be. Különben e levél egészen a fejedelem saját kezével van irva, aranyos szélű kis finom levélpapirosra, és gyűrűpecsétén kívül még egy gyönyörű metszetű antik gemmával is be volt pecsételve. Eredetije gyűjteményemben.)

X.

URADALMI LEVELESKÖNYV.

1707—1710.

Protocolon Dominii Husztensis, Somlyóiensis, Székelhidensis, Pocsajensis, Sólyomkőiensis, Styavnikiensis, Késmárkiensis, Likaviensis, Arvensis, Ledniczensis, et partis in Streczén et Lietava, Kis-Tapolcsán.

I.

1707. Protocolon Dominii Husztiensis.

Anno 1707. Husst.

1.

5. Augusti, Munkács. Darvai Ferencznek, hogy a máramarosi fiscalis jószágbúl Munkácsvára építésére 200 gyalogszeres embert, és 10 ökrös szekeret pro die 25. praesentis előállítson.

2.

Eadem. Darvai Ferencznek, hogy Munkács várához hováhamarébb hatvanezer zsindelyt küldjön.

3.

17. Augusti, Homonna. Darvai Ferencznek. Nagy abususok repraesentáltatván előttünk a rézpénz miatt, ahhozképpest resolváltuk, hogy az ottvaló jószágunkban a korcsmákat fele fejírpénzűl, fele pecsétes rézpénzűl folytassa, hasonló aestimiumban tartván minden ember a pecsétes pénzt, mint az ezüstöt, és ne is acceptáltassék egyébféle kongó; intimálván egyszersmind az udvarbíráknak, hogy mind az adószedésben, s mind a cselédfizetésben ezen kegyelmes parancsolatunkhoz alkalmaztassák magokat.

4.

24 Augusti, ex oppido Terebes. Darvai Ferencznek. Tekintetes Zahoronszki Constantinus lengyel úr leveléből értjük, hogy bizonyos lengyelországi tolvajok feles károkat tévén néki, Kegyelmed inspectiója alatt lévő jószáginkban, specifice penig Budeszte, Pod, Ditom, Pauszkim nevű helységekben lappanganának. Kihez képpest valaholott találhatja, megfogatván, vasra veresse, és iformáljon felőlök bennünket Kegyelmed. Ha valami pénz találtatnék nálok, distraháltatni ne engedje.

5.

31. Augusti, Terebes. Darvai Ferencznek. Tudtunkra vagyon, hogy a minapi munkácsi végezés szerint a minémű zabot hagyott lovaink számára Munkácson, igen kevés ideig fogják megérni; – minden úttal-móddal azon legyen, ha az odavaló jószágunkbúl ki nem telhetik: akár a só proventusának pénzbeli defalcatiójábúl, akár penig készpénzen elégséges zabot — a kivel egész télen béérik — szereztetvén, Munkácsra administráltassa Kegyelmed.

6.

1. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek, hogy Gál György palotás-regimentbéli companiás-kapitány számára adasson 100 kősót.

7.

Eadem. Darvai Ferencznek, hogy Vári Nagy István számára adasson kétszáz kősót.

8.

2. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek ment commissiója, hogy Eötvös Miklós districtualis commissarius dispositiója szerint szállíttasson ezer kősót Ecsedben.

9.

Eadem. Darvai Ferencznek. Jóllehet ennekelőtte parancsoltuk vala Kegyelmednek, hogy inspectiója alatt lévő

jószáginkban a korcsmákat és sóbeli proventust fele fejér-, fele penig pecsétes rézpénzen folytatta vólna, s úgy a jobbágyok adója is a szerint szedettessék bé; — távoztatni akarván mindazonáltal hogy a rézpénz contemptusa tűlünk eredettnek lenni ne tulajdoníttassék: abbeli resolutiónkat úgy kívántuk modificálni, hogy a só- és másféle pénzbeli proventusban akár pecsétes kongó, akár penig ezüstpénz indiscriminatim folyjon, és a szegénység maga adóját is a szerint praestálja, úgy, hogy ha annyiravaló pecsétes kongója lészen, a mennyivel tartozik: minden válogatás nélkűl acceptáltassék, holott penig nem vólna, — ezüstpénzzel complanálja a restantiát, ehhez alkalmaztatván a szolgarend fizetését is.

10.

8. Septembris, Terebes. Görgei Imrének. Érdemes szolgálatjára nézve a máramarosi exactorságot kegyelmessen conferáltuk, úgy, hogy jövendőben számot is adjon rúla.

11.

10. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek ment parancsolatja, hogy Fejes Bálint házőrző inasunk számára 50 kősókat Szigetre szállíttasson.

12.

11. Septembris, Darvai Ferencznek. Az accludált specificatióban denotált udvari tiszteink a midőn conventiónalis sójok végett akár universim, akár divisim requirálják Kegyelmedet: mindeniknek obveniálandó sóját adassa meg.

13.

15. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek. A minemű 200 gyalogszerest és 10 szekeret huszti dominiumunkbúl munkácsi várunk épűletire rendeltünk vala: úgy informáltatunk, hogy azok egyszer sem voltak egészen; a kik voltak is, elszöktek. Kegyelmednek parancsoljuk, az olyanokat visszahajtassa, és valakinek elbocsáttatása iránt ezután czédulája nem lészen, ozokat ottbenn ne szenyvedje.

14.

24. Septembris. Eidem, hogy mennél több zsendelyt lehet, szállítson az posztómetszők házok béfedésire.

15.

4. Octobris, Patak. Fracisco Darvai. Bagosi Pál hívünk regimentjebeli egy granatéros-compania számára süvegnek valónak adjon Kegyelmed hat fekete öreg medvebőrt.

16.

5. Octobris, Sáros-Patak. Darvai Ferencz uramnak. Levelét vettük Kegyelmednek, kibül az odavaló occurrentiákat értettük. Már azelőtt lévén megparancsolva, hogy a pénzbéli proventust Munkácsra administrálják: a tisztek kezénél lévő pénzzel is a tévő légyen Kegyelmed. Nem capiálhatjuk azomban, hogy vagy pecsétes, vagyis fejérpénz acceptáltatván a só árában: mivel oly nagy bősége nem lehet az pecsétes pénznek, fejérpénz is ki ne jőjön, melylyel az oeconomiát folytathatná Kegyelmed; a kinek hogy tovább is jobb progressusa lehessen: akármely privatus embertül is anticipato fel ne végyen semmi pénzt is Kegyelmed, míglen a mi szükségünkre való requisitumok meg nem lesznek. Az Kegyelmed szolgája ha a katonák közzé adta magát egyszer: fel nem szabadíthatni, sok rossz consequentiákra nézve.

17.

14. Octobris, Sáros-Patak. Francisco Darvai. Huszti dominiumunkhoz tartozandó bustyaházi jobbágyinknak lévén néminemű villongások a határ és makkos erdejek íránt Szál-Dobos és Visk nevű szomszéd falukkal: committáljuk Kegyelmednek, hogy ex esse et fundamento azon differentiát köztök revideálván, és a régi ususrúl is magát informáltatván, comperta rei veritate igazságossan igazítsa el köztök, és bennünket iránta informáljon. Coeterum, etc.

18.

5. Novemris, Szerencs. Darvai uramnak. 11. praeteriti Octobris Vajnágrúl datált Kegyelmed levelét vettük,

s continentiáit is megértettük. Proxime Tekintetes és Nemzetes Vai Ádám udvari fő-marsalk és senator úri hívünket oda expediáltatván, annak alkalmatosságával mihez köllessék alkalmaztatni magát Kegyelmednek? — plenaria informatiója fog lenni mindenekben.

19.

9. Novembris, Sáros-Patak, Francisco Darvai. Kívántatván a nemes companiánk számára csinálandó süvegeknek száz pár nyest: mennélelébb pénzért, valamint lehet, azokat megszerezvén, Kegyelmed utánunk küldje.

20.

29. Novembris, Kis-Várdae. Francisco Darvai. Mulykó nevű török adósságának complanatiójára Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert bizonyos creditoroktúl tízezer magyari forintokat kénteleníttetvén leválni, minthogy a mostani erdélyi revolutió miatt contractusok szerint sóbúl nem excontentálhatta: azért Kegyelmed tizenhatezer kősót azon creditoroknak administráltasson, említett Marjai Albert által requiráltatván, azon adósságnak defalcatiójára. A mely makkos erdőket még pénzért nem elocált vólna Kegyelmed: tudósítson felőle, — Moldvábúl naponkínt kihajtandó sertéseknek intertentiójára kívánván fordítanunk.

Anno 1708.

21.

Die 9. Januarij, Cassoviae. Francisco Darvai. Az eladott sónak árábúl mennyi készpénze legyen Kegyelmednek? iránta bennünket tudósítson.

22.

12. Januarij, Francisco Darvai. Tekintetes Bettlen Mihályné Nagy Erzsébet asszony számára adjon 1000 kősót, minekutánna a törökök adósságának kifizetésére rendelt tizenhatezer kősókat kifizeti.

23.

25. Februarij, Balkány. Francisco Darvai. Nemzetes és Vitézlő Szallai György és Beleznai János, Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Mezei-Generális hívünk ezerebéli főhadnagy híveinknek az máramarosi aknákrúl mindenikének két-kétszáz kősókat, mely is in toto négyszázat tészen, Kegyelmed által adatni kegyelmessen resolválván, — a midőn vagy magok, vagy arra rendelendő emberek által azon sóknak kezekhez való vételek iránt requiráltatni fog Kegyelmed, mennélelébb adja meg.

24.

28. Februarij, Tokaj. Francisco Darvai. Nem kétljük ugyan, hogy ez elmúlt kassai concursusnak alkalmatosságával a pecsétes rézpénz cassatiója iránt condált determinatiót nem hallotta vólna Kegyelmed: mindazonáltal értvén az Kegyelmed levelébűl, hogy még az elmúlt nyáron emanált kegyelmes parancsolatunknak tenora szerint eddigis a rézpénzen a sónak való eladását continuálná, jóllehet magátúl is meggondolhatta vólna Kegyelmed, — akartunk Kegyelmednek parancsolnunk, hogy abbéli Nemes Ország determinatiójához magát alkalmaztatván, fejérpénzen árúltassa.

25.

Ex castro Gál-Szécs, 23. Martij. Adamo Vaji. Minapi levelünkbűl kihagyattatott vala, hogy a minemű extraneusok sóját a máramarosi aknán megarestáltatott előttünk tudva lévő ratiókbúl Kegyelmed, azok között Revér nevű újvári incsinérünknek tizenkétszáz plus minus találtatik; mivel penig sokszor hasznosan impendált szolgálatjára nézve respectussal kívánunk lenni: azon sóját felszabadítsa Kegyelmed.

26.

7. Aprilis, Cassoviae. Nemzetes Vitézlő Darvai Ferencz hívünknek. Megparancsoltuk volt, hogy a nemes compania számára 100 nyestet küldött vólna udvarunkhoz. Administrált ugyan vagy ötvenig valót, még kezénél vagyon huszonhét; mindazonáltal usque 1. Maji 100 kívántatván, —

szerezze meg Hűséged, és azon huszonhéttel együtt küldje udvarunkhoz.

27.

24. Aprilis, Alberto Kis-Marjai. Tekintetes Nagyságos Prínyi Zsigmond hívünk hűséges szolgálatját és élemedett voltát kegyelmessen respectálván: annuatim a máramarosi aknábúl 400 magyar forintokat adatni resovláltunk, mind mostani, s mind következendő tiszteink által; azért Kegyelmed több parancsolatunkat nem várván, annuatim adja meg. Coeterum, etc.

28.

9. Maji, Michaëli Ajtai. Nemzetes Vitézlő Daniel Péter főfegyverhordozónktúl requiráltatván: 2000 magyar forintokat aranyúl váltson fel tűle, computálván négy rhénes forintban az aranyat.

29.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. Néhai Nemzetes Horvát Boldizsár megmaradott özvegyének Nemzetes Daniel Zsuzsánna asszonynak huszti jószágunkban szállást assignáljon Kegyelmed; máskínt intertentiója a maga quártélyábúl lészen.

30.

10. Maji, Berzegi. (Berzék.) Alberto Kis-Marjai. Huszti oeconomiánkbúl kétszáz forintokat adjon Ilosvai Bálintnak Kegyelmed.

31.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Vitézlő Pogány Ádám hívünknek az aknai proventusbúl 300 rhénes forintokat adjon Kegyelmed, mely pénzt is Csányi György az aknák residensinek tartozik megadni.

32.

10. Maji, Agriae. Gabrieli Horváth. Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális úr dispositiója szerint huszti várunkban mennél felesebb élést szállíttasson Kegyelmed.

33.

20. Maji. Alberto Kis-Marjai. Tekintetes Nagyságos Vaji Ádám úri hívünk által az odavaló oeconomiánk folytatásárúl repraesentált projectumokat, instructiókat s reversálisokat vizsgálván, helyben hadtuk; hanem némely punctumok iránt micsoda consideratióink vadnak? az acclusábúl kitetszik, — melyhez is alkalmaztassa magát Kegyelmed.

34.

23. Maji. Alberto Kis-Marjai. Mivel Nemzetes Horvát Márton erdélyi hívünk hazájábúl kibujdosván, Moldvában feles költséget tett, s a jószágok conscriptiójában is fáradozott: az máramarosi oeconomiábúl 100 tallért adjon néki Kegyelmed.

35.

24. Maji, Agriae. Michaëli Ajtai. A minémű 584 nehezék poraranyat Abrukbányárúl hoztak Kegyelmed kezéhez: azon aranyat a felső-bányai proventussal együtt küldje Kis-Marjai Albert vice-praefectusunk kezéhez Kegyelmed, mellyért is a mely folyó-pénzt küld Kegyelmednek, azon pénzt Abrugbányára küldje Kegyelmed. — Hogy a szebenyi rabokat és az ácsokat excontentálta Kegyelmed, — jól esett; tovább is azt kell követni. A mely faluk penig Kassán a bányák culturájára aplicáltattak vala: írtunk Kis-Marjai Albertnek, hogy reaplicáltassanak.

36.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. A mely 584 nehezék poraranyat Kegyelmed kezéhez Ajtai Mihály hívünk fog küldeni: azon aranyért folyó-pénzt küldjön Kegyelmed, és a bányai proventussal továbbvaló dispositiónkig conserválja. Ki akaratjábúl esett penig, hogy a mely falukat a bányák culturájára aplicáltunk vala, azokat Kővárhoz szolgáltatják? nem tudjuk. Ahhoz képpest Kegyelmed contramandálja, és bányához szolgáltasson vélek. Coeterum, etc.

37.

25. Maji. Alberto Kis-Marjai. — Nemzetes Vitézlő Vaji Ádám úri hívünk a Máramaros és Moldva között lejendő

commertiumok felállítása iránt rendeléseket tévén, Borsa vagy Majszín nevű helyeken azokat continuálni legalkalmatosabbnak itíltük; azért a szigeti sokadalmakon és más helyeken publicáltatván, azon határok compossessorival végezvén, hogy árendában bocsássák kezünkhöz, s korcsmát is erigálni engedjenek, megalkuván iránta mennél jobban lehet, és ha a kereskedésnek jó folyását látja, az árenda nemcsak egy, hanem több esztendőkre is extendáltassék. — Coeterum, etc.

38.

29. Maji. Jacobo Grabarics. — Abrukbányai jószágunk mostani pusztúlását kegyelmessen tekintvén, taxájoknak felét relaxáltuk.

39.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — Tekintetes Nemzetes Vaji Ádám úri hívünk által tett dispositiók szerint a várnak prófontírozását és romlott épűleteknek restauratióját admaturálja Kegyelmed, informálván bennünket minden hólnapban: micsoda munka ment véghez?

40.

Eadem. Stephano Móricz. — Huszti várunk megoltalmazására az ottlévő munitiót elégségesnek itíljük. Parancsoltunk mindazonáltal munkácsi artolleriabeli tisztünknek, hogy megvizsgálja: minemű requisítumok híjjával légyen? úgy Nemzetes Kis-Marjai Albert hívünknek is, hogy prófontírozására és a szükséges necessariumoknak megszerzésére gondja légyen. A mely épűlet a várban legszükségesebb, azt reparáltassa Kegyelmed.

41.

16. Junii. Ex Castris ad Atád. — Alberto Kis-Marjai. — Eger alól a kassai resolutiónk szerint felső bányák culturájára deputált Puszta-Kapnyikhoz tartozó három faluk hogy ne avelláltattak volna, parancsoltunk Kegyelmednek. Informáltatunk mindazáltal, hogy mégsem engedtettek oda. Ex superabundanti parancsoljuk Kegyelmednek, hogy a bányák culturájára aplicálja őket, egyszersmind informáljon bennünket: mi okra nézve kővári udvarbíránk Kapnyig-Bányán

dolgozni kezdett embereket kegyelmes patensünk ellen turbálja? Coeterum, etc.

42.

17. Junii. Ex Castris ad Ecsed. — Comiti Johanni Betlen. — Jóllehet a máramarosi büdöskő-bányák administratióját Kegyelmedre bíztuk volt: mindazáltal az erdélyi fundusbúl annak culturájára nem succurrálhatván, erdélyi artolleriánk felállítását pro nunc szükségtelennek lenni tartván, — pro compendio sumptuum Kis-Marjai Albert vicepraefectusnak dispositiója alá azon bányákat adtuk.

43.

Eadem. Inclyto Comitatui Maramarosiensis. — A mely 50,000 kősónak leszállítását Tokajig ezelőtt 4 esztendővel assummálta vala a Nemes Vármegye, abban hátra lévén, kívánhatnánk; de akarván a Nemes Vármegyének kedvezni: a minemű Técsi János és Bihari András nevű commissariusokat rendelt volt azon só mellé a Nemes Vármegye, minthogy 2352 sórúl számot nem adhattak, találjon a Nemes Vármegye módot, hogy azon sók a szegi portuson levő tiszt kezéhez juthassanak, — hogy más mediumokkal ne kellessék őket complanatiójára adigálnunk.

44.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — A minemű restantiák maradtanak nemes Máramaros vármegyebeli tiszteinknél az elmúlt esztendőben, azokat nevünkkel intse meg, hogy complanálják. Técsi János és Bihari András híveinket azon 2352 kősóknak praestálására adigálja. A mi a keze alatt való sónak administratióját illeti: ezentúl a sót az aknán 25 pénzen adassa, sőt a praxis szerint minden százra ötöt adasson, a portuson penig semmi limitált praeciuma ne légyen, hanem az időhöz képpest adassa el, de 40 pénznél alább ne distrahálja. A dézsmás sókat conserválja Kegyelmed oeconomiánk számára. — A máramarosi büdöskő-bányák administratióját Kegyelmednek adjuk, s legyen oly vigyázással, hogy meg ne fogyatkozzunk büdöskő dolgábúl. Azomban in anno 1705 Csányi György hívünk, Tekintetes Nemzetes Kálmáncsai István akkori inspector, most senator úr hívünk dispositiója szerint nemes

Máramaros vármegyéért Szalai Pál hívünknek letett 850 forintokat talán tiszteink ki is szedték: de emlékezetet sem tesznek ratióikban. Investigálja azért ezen dolgot Kegyelmed, s iránta informáljon. Hogy penig a pénz dolgában tudhassa magát mihez alkalmaztatni Kegyelmed: az Egernél condált determinatiókat megküldvén, ahhoz alkalmaztassa magát.

45.

19. Junii. Ex castris ad Lőrinczi. Alberto Kis-Marjai. — Máramarosi doctor Huszti Istvánnak Moldvában lejendő útjára költségűl adjon száz magyar forintokat Kegyelmed.

46.

Kis-Marjai Albertnek 1704., 1705. és 1706. esztendőbéli számadásirúl die 19. Junii emanált absolutionalissa. — Franciscus, etc. Számot adván Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert, ezelőtt dési kamarának ispánja, most erdélyi és máramarosi jószágunknak vice-praefectussa, említett kamara-ispánságbeli administratiójárúl, nem régiben Máramarosban, expediált Nemzetes Vitézlő Bulyoczky Dániel, magyarországi Oeconomicum Consilium egyik assessora és commissariusunk, s más mellette levő híveink előtt, az 1704-dik, 1705-dik és 1706-dik esztendőkrűl, — azoknak előttünk tett és írásban is producált relatiójokhoz képpest Mi is annyiban, a mennyiben de perceptis et erogatis számot adott, említett Kis-Marjai Albert hívünket a feltött három esztendőkrűl, a submiserált cautela alatt absolváljuk, úgy tudniaillik, hogy tartozik azokat, a mikkel restantiariussá maradott, következendő számadásiban assumálni, item de anno 1707 számot adni, és egész perceptumit cum tempore említett commissariusunk és mellette levő rationum exactorink kiadott testimonialissok szerint is complanálni. Datum ut supra, ex castris ad Lőrinczi positis, Anno 1708.

47.

Die 25. Junii, Anno 1708. Nagy-Idai Anna számára elargiált collatiónak tenora. — Nos Franciscus, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium universis et singulis, signanter vero praefectis, provisoribus et aliis offici-

alibusbonorum Nostrorum Maramarosiensium modernis et futuris. Hogy néhai Nemzetes Vitézlő Rátonyi János, palotásezerünkbeli kapitány hívünk ezen fegyverkezésünk alatt sok alkalmatosságokkal megbizonyított hűségeskedése, de kivált görgényi várunkban az ellenségtűl sokáig nagy erővel obsideáltatván, maga dicsíretes, és igaz magyar vérhez illő s példára méltó viselése, s életének édes hazája mellett való ugyanott letétele most is előtttünk új és friss emlékezetben lévén: mivel szerencsének változó és mostoha volta miatt abbéli igaz hazafiúságát életében magának fejedelmi kegyelmességünkbűl megjutalmaznunk nem lehetett, — mindazon érdemére nézve, meghagyott özvegyének Nemzetes Nagy-Idai Annának és árváinak táplálásokra, életéig mindkettőnek, nemes Máramaros vármegyében Huszt nevű városunkban szabad korcsmának erectióját, és annak egész esztendők által is szabados folyását s folytatását kegyelmessen megengedtük, ily okkal és conditióval, hogy valameddig az említett özvegy néhai ura nevét fogja viselni: annak jövedelmit az árvák táplálására és felnevelésekre, úgy a maga segítségére is percipiálja és usuálja; holott penig férjhez menne, (mivel azt az árvák subsistentiájokra is kegyelmessen conferáltuk) eo in casu tartozzék ex ratione tutoratus annak jövedelmirűl számot adni. Kihezképpest mindazoknak a kiknek illik, kegyelmessen hadjuk és parancsoljuk, hogy említett özvegyet és gyermekeit azon egy korcsma erectiójában, folytatásában s békességes bírásában feljülírtt mód szerint manuteneálják és protegálják, s semmi szín és praetextus alatt háborgatni ne merészeljék. — Datum ex castris Nostris ad Tompa positis, die 28. Junii, Anno 1708.

48.

Ex castris ad Taszár, 23. Junii, 1708. Jacobo Grabarics. Olyan aranyváltót, a ki olyformán tudja választani, mint Abrugbányán választatik, ha nemes-ember legyen is, mentűl sietvébb küldjön hozzánk Kegyelmed.

49.

Ex castris Trebicza, 23. Julii 1708. Alberto Kis-Marjai. — 13. praeteriti irott levelét vettük Kegyelmednek,

a dolgoknak tudósításával együtt. A mi azért a moldvai kereskedésre czélozó intentumunknak secundálását illeti, — jól esett, hogy annak effectuatiójában szorgalmatoskodott, és mindenütt a vásárok alkalmatosságával publicáltatta; tovább is, hogy annak előmozdításában fogyatkozás ne légyen, szükségesnek tartjuk. Szalai Pál kapitányunk restantiáját exolválja Kegyelmed. A büdöskő-bánya-inspectornak adott instructiót máskínt approbáljuk, hanem a hatodik punctumát tollálni akarjuk, mivel igyekezetünkben nincsen. A mi azon inspector fizetését illeti: approportionálván a jövedelemhez és fáradságához, tegye fel, s küldje utánnunk Kegyelmed.

50.

Eadem et eidem. Szász Mihálynak adjon útraváló költséget, hogy udvarunkhoz jöhessen.

51.

Die 9. Augusti, Szécsén. Alberto Kis-Marjai. — Úgy értettük, hogy Gróff Pekri Lőrinczné asszony Máramarosban visszaszándékozik. Valaminemű intertentiója ezelőtt rendeltetett, maga, cselédi és marhái számára: azt minden fogyatkozás nélkül újonnan administráltassa Kegyelmed; hogy penig a nemes vármegyének panaszra való oka ne lehessen: magunk jószágára többet vetvén Kegyelmed, mint azelőtt, és valamennyi victualék urbarialiter béjőnek, azokat megírtt Gróffné intertentiójára rendeltesse.

52.

Agriae, 26. Augusti. Eidem Alberto Kis-Marjai. A minémű ezerkétszázhetvenkét nehezék aranyrúl minap parancsoltunk volt Kegyelmednek, hogy felverettetvén, kezünkhez küldené Kegyelmed: azon felváltandó summának defalcatiójára négyezer rhénes forintokat Nemzetes Vitézlő Komlóssi Sándor hívünk által küldöttünk ezen alkalmatossággal Kegyelmednek; a mennyi penig annak egészlen való exolutiójára resultálna, arrúl is proxime oly dispositiót teszünk, hogy ezen circulatió megmaradjon.

53.

Eadem Emerico Ilosvai. Hatszáz nehezék aranyat küldvén kimunkálkodására és példáztatására Nemzetes Vitézlő Ajtai Mihály hívünknek: annak elkészítését mennélelőbb, minden móddal sürgesse Kegyelmed; az kit is kezéhez vévén, a minémű ezerkétszázhetvenkét nehezék arany vagyon Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert máramarosi vice-administrator hívünknél, azt is kezéhöz vévén, hozzánk egyenessen hozza Kegyelmed.

54.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — Néhai Rátonyi özvegyét a huszti korcsmának szabad árúltatásában tartsa meg. Revír ingenért ne háborgassa a maga jószágában.

55.

Agriae, die 7. Septembris. Alberto Kis-Marjai. Kegyelmed leveléből értjük Tokajban lévő só kereskedése iránt való opinióját. Annak továbbvaló folytatásárúl tett már dispositiót Tekintetes Nemzetes Vitézlő Vay Ádám udvari-marschall úri hívünk, — abban fog maradni. A fortalitásrúl valamit disponál Kegyelmed, nem ellenzzük, csak hasznunk procuráltassék szándékunknak végben való vitelével. Extractualiter küldje meg Kegyelmed: mennyi sót szállított másuvá, mennyit erogált, és készpénzt is commissiónkra mennyit adott ki Kegyelmed? Azon minden úton igyekezzék, hogy a só leszállíttassék.

Máramarosban erigálandó stompok iránt jobban dilucidálja Kegyelmed maga conceptussát: micsoda stompok lésznek azok, és mirevalók? Hűségünktűl elpártolt Katona Mihály Kővár-vidékin való jószáginak confiscatióját approbáljuk, kegyelmessen annuálván, hogy az odavaló vice-kapitány hívünk kezénél maradjon a szőleje, továbbvaló dispositiónkig. Teleki Mihály úri hívünk projectumira való kegyelmes resolutiónk magánál, mint főcommendánsnál, lévén: a mennyiben vagy Kegyelmedet, vagy vice-kapitány hívünket illetné, requirálván ő kegyelmét, meg fogja érteni. A somlyai sónak proemptiója helyben maradjon; a somlyai só-officina Krucsai Márton praefectusunktúl függjön, praefecturája alatt lévén azon jószá-

gunk. A széki és gyalui tavalyi kamara-ispánok helyibeu más surrogált tiszteket a mi illeti, — Kegyelmed afféle állapotokban tartsa magát kiadott instructiójához, a kinek értelme szerint hármat denominálván maga opinio-adásával, confirmatióját tőlünk várja. A fiscalis tiszteknek számadását Tekintetes és Nagyságos Kemény László tanács-úri hívünkre bízván, proxime Bulyovszki Dániel hívünk is bémegyen. Akarván e mellett, hogy az abrugbányai fundus meg ne szűnjék: valamennyi aranyat Grabarics hívünk fog küldeni Kegyelmed kezéhez, azonnal fejérpénzen permutálja Kegyelmed, — az kire is valamennyit erogál, udvarunkhoz küldvén, Nemzetes Vitézlő Körössi György komornyíkunk által meg fog fizettetni Kegyelmednek.

56.

8. Septembris, Agriae. Stephano Móricz. A midőn Stubicz Pál artolleriabeli vice-collonellus hívünk huszti várunkban lévő tizennyolczfontos ágyú, és ugyanannyi fontos ötszáz golyóbis iránt említett várunkban fog menni: az iránt rendeléséhez alkalmaztassa magát Kegyelmed, két lavétát dispositiója szerint azon álgyú alá csináltatván.

57.

Eadem, Alberto Kis-Marjai. Stubicz Pál artilleriabeli vice-collonellus hívünket némely munitiók recusiójára huszti várunkban expediálván: az midőn odaérkezik, valamiben requirálni fogja Kegyelmedet, succurráljon neki.

58.

10. Septembris, Agriae. Eidem. Egész jószáginkban levő szarvasmarhák és juhok számára valamikor Tokaj felé sókat szállítand Kegyelmed, málha dirib-darab-sókat is szállíttason.

59.

15. Septembris, Agriae. Eidem. Huszti dominiumbúl urbarialiter proveniálandó rókákat és nyesteket mennélelőbb küldje Kegyelmed udvarunkhoz, sőt ha pénzen is kaphatna, szerezzen.

60.

20. Septembris, Szerencs. Alberto Kis-Marjai. Grőff Betlen János úr hívünknek, fogyatkozott voltára nézve, az aknai proventusbúl 200 rhénes forintokat adjon Kegyelmed.

61.

Eadem et eidem. Nemzetes Vitézlő Botos Imre hívünk repraesentálta elöttünk, hogy a mely quártélyt a nemes vármegye huszti dominiumunkban rendelt, — nemcsak exturbálni akarja Kegyelmed, hanem az utóbbi holnapokra administrált victualékat is visszavétette Kegyelmed. Ahhozképpest abban hadja meg Kegyelmed, és az victualékat is restituáltassa.

62.

5. Octobris. Ex castris ad Aranyszeg. Alberto Kis-Marjai. Kegyelmed 23. Septembris Husztrúl datált levelét az extractusokkal együtt vettük. Mivel azokbúl a sónak és pénznek exitussát ki nem tanúlhatjuk: ahhoz képpest mind originalis quietantiáival, documentumival és udvari fő-marschall úr hívünk által a só negociatiója iránt tett rendelésekkel jőjjön hozzánk Szatmárhoz, a kibül az eddigvaló perceptio s oeconomizatio kitessék, — és valamennyi pénze van Kegyelmednek, hozza udvarunkhoz. — A 218 ökröt akár a beregszászi borért cserélje el Kegyelmed, akár jó áron adja el, placidáljuk, azon igyekezvén, hogy a bornak elégséges volta miatt szüntelen folyhassonak korcsmáink.

63.

Eadem. Danieli Bulyovszki. Az Kegyelmed levelébül értjük némely fiscalis számadó tiszteknek némely impedimentumok miatt a számadástúl való magok vonogatásokat. Mivel penig deputatus úri híveinknek megírtuk, hogy az renitensek ellen articularis poenát pronunciáljanak, és toti et quoties convincáltatván, exequálják rajtok: kívánván tovább is continuáltatnunk a számadást, ha csak kettő-három is compareál, avagy a kiket közelebb kaphatnak, azoktúl vegyenek számot. Hahogy kárunk nélkül pro 17. praesentis az gyöngyösi terminusra elmehet Kegyelmed onnan, akarjuk.

64.

Quietantia. 8. Octobris, Károly. Super aureis 300, quos Fidelis Noster Generosus Albertus Kis-Marjai, Bonorum Nostrorum Transylvanicorum Vice-Praefectus manibus Nostris assignavit.

65.

17. Octobris. Alberto Kis-Marjai. Az annectált specificatio szerint való conventionalis sókat, a midőn kiadások felől akár in communi, akár per partes requiráltatni fog Kegyelmed, — adja ki.

66.

1. Novembris. Alberto Kis-Marjai. Gróff Mikes Mihály Generális úr hívünk Moldvábúl küldendő 60 lóbúl s 30 személybűl álló bagázsiájának felét máramarosi oeconomiánkban, felét penig dominiumban accomodálja Kegyelmed, — úgy az erdélyi artolleriánk annyiszámú embereit és marháit a nemes vármegyére igazítsa Kegyelmed. Ha penig magunk oeconomiánkban szénának vagy kenyérnek nemléte miatt azon bagadzsiák fele nem subsistálhatna: pénzen is procuráljon nékiek Kegyelmed. E mellett Méltóságos Generális Károlyi Sándor úr hívünktűl levált 1411 aranyakat 15 máriássával exolválja Kegyelmed, — négyezer forintokat penig udvarunkhoz küldjön.

67.

2. Novembris, Szatmár. Alberto Kis-Marjai. Az abrugbányai aranynak béváltása körűl emergált kérdéseknek tollálására nézve resolváltuk, hogy Ajtai Mihály inspector hívünktűl csak annyira, a mennyire egy aranynak lucruma extendáltatik, azaz két magyar forintban s negyven pénzben váltsa fel ezentúl Kegyelmed az aranyakat, a nagy-bányai proventust administrálván udvarunkhoz. A rókabőröket és nesteket mentűlhamarébb küldje Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Beniczki Gáspár hívünk kezéhez.

3. Novembris. Georgio Ottlik, A sernevelőhöz, salétrumfőzéshez és pálinkaégetéshez való üstöket szállítassa Munkács felé Kegyelmed, mivel máramarosi oeconomiánkra fogjuk applicálni.

69.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. A nagy-szőllősi templom építésére tíz hordó meszet adjon Kegyelmed.

70.

Eadem. Expeditae sunt patentales pro tricesimatoribus in partibus existentibus, quod quicunque a commissione exactorea Maramarosiensi citati fuerint, omnes comparere, suos extractus introdare, et proventum paratae pecuniae ad perceptoratum administrare debeant.

71.

4. Novembris. Alberto Kis-Marjai. hogy váradi Haszánnak adattasson a pénznek elevatiója szerint 200 tallért, egy tallért computálván 180 pénzben.

72.

12. Novembris. Eidem, hogy Nemzetes Nagy-Idai János konyhamesterünknek az aknai proventusbúl 200 rhénes forintokat adjon.

73.

Eadem. Stephano Móricz. A mely Confoederatio ellen vétett rabokat Hűséged dispositiója alá fog küldeni Nemzetes Vitézlő Baji László commendáns hívünk : jó őrizet alatt tartassa azokat; intertentiójokat administrálni fogja Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert hívünk.

74.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. A mely rabokat Husztra szállítanak: azoknak mindenikének két-két font húst, és annyi kenyeret adasson.

75.

15. Novembris. Alberto Kis-Marjai. A mely 110 pár ökröt vásárlott Kegyelmed, azokat indíttassa Munkács felé Kegyelmed, és Grőff Mikes uram bagadzsiáját, a mint parancsoltunk, dislocálja; és az egész esztendő által folytatandó korcsmára szükséges borokat Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünktűl pénzen vegyen Kegyelmed.

76.

2. Decembris. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Fejes Bálint házőrző inasunknak 50 kősókat adjon Kegyelmed.

77.

Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Vitézlő Horváth Miklós hívünk alázatos instantiájábúl értvén, hogy Kegyelmed praedecessora Nemzetes Vitézlő Darvay Ferencz hívünk inspectorságában bizonyos hordó borokat adott volna rónaszéki aknánk szükségére sóért, mely bor árabéli sóban maradott volna el salis lapides 500, — azért Kegyelmed praetensióját megírtt hívünknek megvizsgálván, az mennyiszámú sója még restantiában lenni comperiáltatik, egészen excontentálni el ne múlassa.

78.

19. Decembris. Alberto Kis-Marjai. A Nemes Confoederatio szükségére 2000 kősókat adjon Kegyelmed.

79.

24. Decembris. Eidem. A mely 1000 köböl zabnak leszállíttatását parancsoltuk Kegyelmednek: ha azok alá azon szegénység, kinek szállítani kellene, szálakat szerezhetne, Eszényhez szállíttatná Kegyelmed; vagy ha máskínt könnyebb a szegénységnek, — hováhamarább Nagy-Dobronyhoz szállíttassa.

80.

31. Decembris. Eidem. Úgy informáltatunk, a melly actákat Bulyóczki Dániel hívünk tiszteinktűl való számvétel után pro securiori conservatione huszti várunkban deponált, azokat, és signanter maga 1704., 1705, és 1706. esztendőbeli dézsi kamara-ispánságbeli ratióit visszavette volna Hűséged. Kegyelmed azokat, és más exactoratust illető actákat diminutió nélkűl resignálja Chilkó Christián exactorunknak; ezután penig minden tiszteink magok ratióit két párban adornálván, egyiket az exactoratusra, másikat udvari cancellariánkra adják bé, és az egész proventus ezentúl három hólnap alatt incassáltassék.

Anno 1709.

81.

7. Januarij, ex Munkács. Alberto Kis-Marjai. Méltóságos Mikes Mihály úr hívünk embereinek 1200 forintokat adjon.

82.

14. Januarij, ex Munkács. Johanni Luczai. A mely 1000 köböl zabnak leszállíttatása iránt parancsoltunk Kis-Marjai Albertnek: azon zabot a mostani jó úton szállíttassa Nagy-Dobronyban.

83.

15. Januarij. Alberto Kis-Marjai, hogy Bulyoczki Dániel hívünknek 1000, Lányi Pálnak penig 100 kősót adjon.

84.

19. Januarij. Eidem. Teleki Mihály uram bagádzsiája iránt fogyatkozás nélkül való dispositiót tegyen Kegyelmed, és mivel országos dologban expediáltatott: a fiscalitásra obveniált lovait abrakkal tartassa Kegyelmed.

85.

21. Januarij. Eidem. Pápai János hívünknek 1000, Pogány Ádám hívünknek penig 500 kősót adjon Kegyelmed.

86.

24. Januarij. Eidem. Munkácsi vashámorink szükségére esztendőn által minden angáriának elein 1000 rhénes forintokat infallibiliter adjon Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Lányi Pál hívünknek.

87.

Eadem et eidem. Felső-Bányához szénégetésre kővári jószágunkbúl continue 30 favágót rendeljen, és requiráltatván Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünktül, máramarosi dominiumunkbúl 120 kaszást és annyi aratót annak idejében rendeljen.

88.

25. Januarij. Inclyto Comitatui Maramarosiensi. Hogy a Nemes Vármegye és dominiumunk között emergált

improportio tolláltassék: hogy ab utrinque exmittálandó becsülletes emberek által újabb conscriptió légyen, parancsoljuk, — kik is genuina relatiót Előttünk tehessenek. E mellett kivánjuk tudni: miérthogy a Nemes Vármegye a civilis fundusokon resideáló nemességet a városi rendek közzé nem contribuáltatja? Elvárjuk törvényes relatióját a Nemes Vármegyének.

89.

30. Januarij. Stephano Móricz. A várhoz assignálandó alkalmatosságoknak exactiójára a militaris assistentiát kiküldje Kegyelmed, hogy annak ottlétével az eddig történyt helytelen torsiók antevertáltathassanak. A várhoz assignált alkalmatosságokat penig a Kegyelmednek kiadatott limitatió szerint az assignált helységektűl exigáltatni maga kötelességének tartsa Kegyelmed.

90.

10. Februarii. Alberto Kis-Marjai. Gróff Teleki Mihály úr feleségének 300 rhénes forintokat adjon, a hadak számára maga jószágábúl erogált naturáléknak refusiójára.

91.

15. Februarii. Eidem, hogy az Erdélybűl kibujdosott szászoknak 1000 kősót adjon.

92.

19. Ejusdem. Eidem. Kegyelmed levelét az accludált angariális extractusokkal és lovaink számára administrált 541 köböl zabnak tudósításával vettük. A többi felől is tegyen oly dispositiót, hogy udvarunkhoz hozattassa. Kamaratiszt híveink restantiájokat, ha máskínt nem lehet, magok jószágokbúl adjustáltassa Kegyelmed.

93.

21. Februarij. Eidem. Dolgainknak Törökországban való folytatása mellett Christián Chilkó maga pénzébűl a mely 365 rhénes forintokat elköltött: liquidáltatván véle, contentálja.

94.

Eadem et eidem. Sok kárt causálván jószáginkban a pénz elevatiója: az iránt Kegyelmedre szóló parancsolatunk cancellariánkon nem találtatván, küldje kezünkhöz; holott penig magátúl követte el: difficultássában ingrediál a tisztek-nek, Erdély és a Partium nem acceptálván az elevatiót.

95.

Eadem. Sigismundo Bágyoni. Maga számadásinak a máramarosi censura eleiben való béadása iránt parancsoltunk Kegyelmednek; de eddigis holmi subterfugiumokkal élvén, halasztotta. További idővontatás nélkűl azért az említett censurának adja bé.

96.

In simili scriptum est:

Dominis { Johanni Pataki, Johanni Zemper, Johanni Harsányi, Paulo Pósaházi, Samueli Matólcsi.

97.

Die 4. Martij. Alberto Kis-Marjai. A Munkácsra hajtatott ökröknek párját a mint vette Kegyelmed: a szerint alkuván meg Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünkkel, a boroknak mostani ára szerint, azon ökrök árában bort vegyék Kegyelmed.

98.

6. Martij. Eidem. A midőn udvarunk szüksége vagy némely híveink fizetése felől való commissióit veendi Kegyelmed, Nemzetes Vitézlő Ottlik György hoffmesterünknek: magát dispositióihoz alkalmaztassa Kegyelmed.

99.

13. Martij. Eidem. Ezen zsidó Lebovics dolgában rendelt deputatiónk által néhai Turna Lukács görög successori ellen való deliberatiót az acclusábúl megérti Kegyelmed; és mi-

vel praefectusunk requisitiójára az özvegy törvényre nem compareált, — citáltatván Kegyelmed, hacsak contrariumot nem bizonyíthat, tétessensatisfactiót.

100.

Specificatio salium conventionalium Anni 1709.

Tekintetes Nemzetes Vaji Ádám udvari fő-marschalk úrnak	1000
Hoffmester Ottlik György úrnak . . .	600
Director Ráday Pál úrnak	400
Két erdélyi szecretariusoknak singillatim per 200, in summa	400
Privatus secretarius Benyiczki Gáspárnak .	100

101.

14. Martij. Alberto Kis-Marjai. Hogy a specificált conventionalis sókat, feltett híveink a mikor akár in communi, akár singillatim kívánni fogják, az akuárúl adja meg Kegyelmed.

102.

Eadem et eidem. Nemzetes Vitézlő Körösi György hívünknek fiscalis directorságára flor. Hung. 400, — adjungált két juratusoknak száz-száz magyar forintot, téli quártélyt, és a midőn dolgainkban fel s alá jár, intertentiót rendelvén: ezeknek exolutiójában magát ehhez alkalmaztassa Kegyelmed. Adja penig értésére Kegyelmed Csengeri István hívünknek, hogy a midőn directorunktúl requiráltatik, fiscalis procuratosságabeli tisztit kövesse el.

103.

15. Martij. Eidem. Tekintetes Nemzetes Vaji Ádám udvari főmarschall hívünknek conventionalis sóján kívül másfélezeret adjon Kegyelmed.

104.

Eadem et eidem. Úgy informáltatunk, hogy abrugbányai inspector Nemzetes Vitézlő Grabarics Jakab hívünk megholt. Mivel semmi számot nem adott: azért minden találtatható jószágára kezét tévén Kegyelmed, továbbvaló dispositiónkig tartsa sequestrumban.

105.

16. Martij. Alberto Kis-Marjai. — Kővári dominiumunkbúl a mely harmincz favágót rendeltünk a felső-bányai bányákhoz szénégetésre, és a munkácsi vashámorhoz angariatim deputált ezer rhénes forintokat (minthogy exolutiójában semmi impossibilitást nem látunk) praestálja Kegyelmed; és hogy máramarosi tiszt híveink magok ratióit, hacsak három angáriára valót is, az exactorea officinára adják bé, kegyelmessen parancsoljuk.

106.

Eadem et eidem. Nemzetes és Vitézlő Kún István óbersterünk regimentjebeli főhadnagy Galambfalvi N. hívünknek 200 kősókat adjon Kegyelmed.

107.

20. Martij. Eidem. Tekintetes Nagyságos Jósika István főember-szolgánknak, a mikor általa vagy embere által requiráltatik Kegyelmed, 1000 kősókat adjon.

108.

Eadem et eidem. — Nemzetes Vitézlő Christián Chilkó erdélyi exactor hívünk oralis és equilis portióit mi okra nézve restringálta Kegyelmed? elvárjuk informatióját Kegyelmednek.

109.

Eadem. Samueli Király. Jóllehet mind a pura fiscalitásokban, mind az ellenség pártján lévőknek elfoglalt jószágokban exactornak declaráltuk Kegyelmedet: mindazáltal, hogy annyivalinkább a difficultásoknak expositiója és replicáknak communicatiója s azokbúl a censura eleiben adandó declaratió által jobban folyjanak dolgaink, — máramarosi dolgainkban is Nemzetes Vitézlő Christián Chilkó erdélyi exactor hívünk mellé rendeltük Kegyelmedet, úgy, hogy decenti harmonia a ratiokat bévévén s difficultásokat concinnálván, magok tisztségét folytathassa.

110.

21. Martij. Alberto Kis-Marjai. — Erdélybűl való kijövetelünktűl fogva a kik valamely proventusok perceptió-

jában immittálták magokat, míg azoknak censurája instituáltatnék: szükséges kinek-kinek difficultásit kiadatni; és hogy a censura terminussa messzére ne terjedjen: kit-kit számadásinak beadására siettessen Kegyelmed, és hadainknak Kolozsvárnál s Bonczidánál lett subsistentiájokkor, in Anno 1708., a kolozsi és dézsi aknákrúl való proventus iránt való ratiójoknak béadására az ispánokat urgeálja. E felett, ha valami leváltatott a szász papok catedralis censusbeli aranyokban 1707-dik esztendőben, — nemkülömben a rézmíves czigányok taxája is: kikkel s hova administráltatott? a felülírt rationum exactort genuine informálja Kegyelmed; úgy Király Sámuel és Chilkó Christián híveink intertentiójokrúl tégyen dispositiót.

111.

Eadem. Franciscus, etc. Jóllehet maga instructiója s kötelessége szerint, maga udvarbíróságabeli hivataljárúl való ratiót Técsőre instituált rationum exactoreának szükséges lett volna praesentálni: de ezt eddig elmúlatván, — praesentibus serio parancsoljuk Hűségednek, az említett rationum exactorea által praefigálandó terminusra compareálni el ne múlassa.

E szerint irattatott:

Stephano Szent-Jóbi, szamos-újvári udvarbírónak.

Veres Ferencznek, fogaras-földinek, és in Anno 1708. bizonyos ideig pénz-perceptornak.

Duma Miklós és Brada-Szombati István halmágy-vidéki udvarbíráknak.

Luczézai Jánosnak, udvari commerciumi pénz-perceptornak.

Csegei Szász Mihálynak, hat compánia czigány aranyváltójának.

Remetei Lászlónak, balázsfalvi udvarbírónak.

Komáromi Lajosnak, radnóti udvarbírónak.

Vizár Mihálynak, hátszegi sóperceptornak.

Cserépi Sámuelnek, tokai só tertialitássának perceptorának.

112.

22. Martij. Alberto Kis-Marjai. — A máramarosi aknárúl proveniálandó sóknak tertialitássát a nemes-compánia

fizetésére rendelvén, annak administratiójára praefigáltuk Décsei László hívünket. Kegyelmed azért annak perceptiójában sem magát, sem tiszteit ne immitálja, megparancsolván a máglásoknak, hogy valamennyi só vágattatik, mindennap annak tertialitássát külön rakják, hogy a szerint ineálhasson computust, — azon sók conservatiójára mind az aknán, mind a portuson egy különös rekeszt szakasztván, melynek gondviselése incumbálni fog említett tisztünknek. Hogy penig ezen munka a szálak defectusa nélkül initiáltathassék: a mely 30,000 kősót Tokaj felé indíttatott Kegyelmed, azok közzül ezeret szálastúl s révészestűl assignálja sokszor említett commissarius hívünk kezéhez.

113.

5. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Vitézlő Dobai Sámuel porkoláb hívünknek 300 kősókat adjon Kegyelmed.

114.

Eadem. Francisco Klobusiczki. A karmazsín-csináló tímároknak magok munkájok continuatiójára kívántatván egy nyolcz akós, négy arasznyi magasságú, — második penig másfél akós, két arasznyi magasságú füles, vagyis rúdon hordoztatható üstök, és egy festék-merítő rézkupa: Kegyelmed ezeket elkészíttetvén, Munkácsra szállíttassa.

115.

6. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. Valaminemű dispositiókat tettünk a só tertialitássa iránt: az iránt való functiójában ne praepediálja Kegyelmed Décsei László hívünket, és azon 10,000 kősót assignálja, expensát nem praetendálván; mert valamely difficultásokat támaszt Kegyelmed, — a nem-akaratnak tulajdonítjuk.

116.

8. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. — A mely török tímár Kende László bejárónak szolgáját megsebesítette: mind a borbélynak, mind a szolga sérelmének excontentatiójára admoneálja; nem akarván, fizetésébűl annyit defalcáljon.

117.

9. Aprilis. Eidem. Csudálkozunk, hogy a bányák culturájára deputált 30 munkásoknak nem praestálhatásában difficultást támaszt Kegyelmed, és a munkácsi vashámorhoz angariatim deputált 1000 forintokat sem praestálta. Kegyelmed azért a midőn ily fixus fundust tészünk: további parancsolatunk várása nélkűl pro regula tartsa. Hogy penig a számadások direete tiszt híveink által az exactoreára adattassanak, a praefectura authoritássának sérelme nélkűl, (mint magyarországi jószáginkban practicáltatik, hogy ott is úgy légyen,) akarjuk. Munkácsi udvarbíránk számadásinak productiójábúl ki fog tetszeni, mennyi pénzt percipiált? — A szász papok censusinak s czigányok taxájoknak administratiójárúl való documentumokat a censura előtt producálja Kegyelmed. Király Sámuelnek ha quártélya nem volt: contentálja Kegyelmed, és aknához kívántató köteleket pénzen elegedendőt szereztessen Kegyelmed, — mert fogyatkozása miatt való hátramaradás Kegyelmednek tulajdoníttatik. Coeterum, etc.

118.

14. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. A régi practicált mód szerint, valameddig magunk számára 30,000 kősó Tokajban nem szállíttathatik, — addig senki szálát le ne bocsássák.

119.

Eadem. Georgio Csányi. A máramarosi só tertialitássát a cavallériának fundusúl rendelvén: a midőn Décsei László hívünktűl requiráltatik Hűséged, valamennyi sót ez idén percipiált, — szálakkal együtt assignálja Kegyelmed kezéhez.

120.

23. Alberto Kis-Marjai. A transmittált specificatio szerint Christián Chilkó és Király Mátyás híveink conventiójokat angariatim exolválja Kegyelmed.

121.

26. Aprilis. Eidem. A török tímárok mesterségekhez kívántató gallest 672 okával, timsót penig 96-tal Kegyelmed

kezéhez küldvén, — a szükséghez képpest per partes erogálja Kegyelmed.

122.

28. Aprilis. Eidem. Valamint a sónak egyik tertialitását nemes-compániánk szükségére rendeltük: úgy a más tertialitássát erdélyi bújdosó híveinknek resolváltuk; ennek administratiójára erdélyi itélőmester Samarjai Pétert, és vicéjének Tövissi Dánielt adván, a 1-ma Maji Kegyelmed háromfelé rakatván a sót, két részét az említett két rendbeli híveinknek, harmad részét az akna szükségére minden tergiversatió nélkül kiadatván.

123.

12. Maji, ex Sáros-Patak. Alberto Kis-Marjai. 25 Aprilis Szigetrül, és 5. Maji Husztrúl irott leveleit Kegyelmednek, az ottvaló állapotok tudósításával, vettük. Hogy az elromlott akna helyett újnak erectiójában foglalatoskodik, — akarjuk. A mi penig a nemes-compánia számára cedálandó 10,000 kősón feljül való sónak lebocsáttatását illeti: abban ne scrupulizáljon Kegyelmed, hogy megtartóztassa; az is saját fundusunk lévén, fizetésekre rendeltetett, annyibúl, a menynyire obtingensek kitelhetik, a superfluitássát penig más udvari szükségünkre fordítjuk. Azért abban semmi distinctiót ne tégyen: hanem szabadon, akármennyi légyen, bocsáttassa Kegyelmed, — nemkülömben a szálakot is dominiumunkban megvenni engedje, nem tudván, micsoda praejudicium következnék abbúl, az által, hogy azon magunk fundusának egyik része alá ott vétetődjenek a szálak, a hol ezelőtt, a midőn mind a három tertialitás alá azon jószágbúl kellett procurálni. — Az mely conventiós híveink sójoknak lebocsáttatásárúl parancsolatunk ment: azoknak szálait eleresztvén, a többit Beregszászban praescribált ideig tartóztassa meg. Nemzetes Vitézlő Pápai János hívünknek, hogy bémenjen: parancsoltunk, hasonlóképpen Nemzetes Vitézlő Bulyóczki Dániel bémenetelit is siettetjük. Bellényes vidéki udvarbíráink patensit elküldöttük: az mely híveinknek általunk conferált sóbeli restantiájoknak complanatióját illeti, a mely is 16,842. exurgál, — mivel a más tertialitást erdélyi bujdosó hiveink sustentatiójokra rendeltük, és az által nem praecludáltuk, hogy az kiknek közzü-

lök és másoknak restantiájok vagyon, csak az egy Kegyelmed dispositiója alatt való tertialitásbúl bonificáltassék, — ahhozképest resolváltuk, hogy az erdélyi híveinknek conferált sóknak tertialitássának tertialitássábúl azon restantiák complanáltassanak per vices, annakutánna penig egészlen nékik maradjon. Tekintetes Nemzetes Vitézlő Toroczkai István belső tanács úri hívünknek jut pro intertentione a tertialitásbúl. — Az ország sójának bészállíttatásában is szorgalmatoskodjék Kegyelmed, úgy a portuson és aknán elvett sóknak restitutiojában is.

124.

Johanni Szent-Iványi. — A mely lengyelek pro securitate akarnak általjőni: bízvást bébocsáthatja Kegyelmed. Palotás-regimentünk számára való sónak lebocsáttatása iránt penig vagyon parancsolatja Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert hívünknek.

125.

Eadem. — Alberto Kis-Marjai. A mely sókat Nemzetes Vitézlő Szent-Iványi János, palotás-ezerünkbéli óberster hívünk, ugyanazon ezerünk szükségére le akar szállíttatni, — ne impediálja Kegyelmed.

126.

15. Maji, Tallyae. Alberto Kis-Marjai. — Nemzetes Vitézlő Revír János artilleriabéli colonellus hívünk alázatossan repraesentálta előttünk, hogy a mely jószágot Máramarosban kegyelmessen conferáltunk néki: arrúl való urbariumot sok ízben kívánván Kegyelmedtül, ekkoráig sem vehette kezéhez. Mivel azért a nélkül jó rendben nem tarthatja azon jószágot, és netalámtán odarendelt tiszti valami novitásokat akarna inducálni, vagyis a szegénséget extra urbarialitatem aggraválni: ahhozképest, vevén ezen kegyelmes parancsolatunkat Kegyelmed, — vagy maga, vagy arra rendelt embere kezéhez per genuinum extractum assignálja Kegyelmed. Megengedtük e mellett említett colonellus hívünknek, sine tamen praejudicio fisci et dominii, hogy a midőn más extraneusoknak a fejérpataki erdőben pénzért a jobbágyok szályaknak való fát vágatni engednek, ő néki is engedtessék; placidálván e mellett mind a szigeti portuson lévő sójának Tokajban való

leszállítását, mind penig háromszáz, pénzéért restáló sóknak complanatióját.

127.

22. Maij, Tallyae. Nemes Máramaros vármegyének. Sok híveink előttünk repraesentált panaszszokbúl értettük, és legközelebb Máramarosbúl leszálléttatott fiscalis sókon tapasztaltuk, miképpen a kormányosok az egész sókat annyira megvesztegették, hogy éppen semmirevaló, s majd csak tűrhető áron is, kicsinsége miatt el nem kelhet Tokajban. Kívánván azért ez illyen rendetlenségnek obveniálnunk, és mind a fiscus, mind penig más privatus kereskedők kárát eltávoztatnunk: a Nemes Vármegyének serio committáljuk, hogy in gremio sui oly edictumot adjon ki azon kártévő és országot defraudáló kormányosok ellen, hogy valaki ennekutánna a sóknak megtörésekben tapasztaltatik, hacsak egy sót is megtör: elsőben hat, másodszor tizenkét torint büntetést incurráljon, s harmadszor penig rajta tapasztaltatván, — ez illyetén continuált csalárdságért, mint nyilvánvaló lopásért, haljon meg. Mely kegyelmes rendelésünknek secundálásában a Nemes Vármegye minden úton-módon igyekezzék.

128.

3. Junij, ex Szerencs. Alberto Kis-Marjai. Kegyelmed két rendbéli leveleit vöttük, mellyekbül az odavaló dolgoknak folytatását értettük. Hogy azért mind az odavaló tiszteink számadási, és azok körül emergált vagy emergálandó difficultások jó rendben vétetődjenek, mind penig Kegyelmed és a kamaraispán között való kérdéseknek és más occurrálható dolgoknak is szakadhasson vége: ím, béküldöttük Nemezetes Vitézlő Bulyovszky Dániel rationum director hívünket, a kit is kegyelmes parancsolatunkbúl e végre küldetettnek lenni ismérvén, eleibe terjeszsze a maga dolgait, s mind inspectiója alatt lévő tisztek számadásit is, — tartván magát továbbvaló resolutiónkig decisiójához. Intertentiója iránt is említett hívünknek tégyen moderata provisiót Kegyelmed. Informáltatván azonban, hogy Belényes vidékén feles viaszszat szerezhetni: udvarunk szükségére öt mázsát melynélelőbb szereztessen Kegyelmed; és mivel ugyanazon jószágunkbúl hozott kilencz-

száz forintokat, mellyeket szályakra elköltött Kegyelmed, tokai inspector Csányi György hívünk nem complanálhatta: azon pénznek is udvarunkhoz küldését elvárjuk.

129.

16. Eidem. In simili Francisco Veres, Ioanni Szlopnai, Georgio Berhely, Stephano Szilvási, Petro Németh, Adamo Bakay, Georgio Szluha. Hogy praefecturája alatt lévő jószágban minemű mesteremberek találtatnak: conscribáltatván, minden haladék nélkűl specificatióját udvarhoz küldje, akár nemes-, akár taxás-ember légyen az, cum hac declaratione, hogy az udvarbírák magok kezek alatt lévő dominiumokban conscribáltassák a mesterembereket.

130.

20-ma, Sáros-Patak. Joanni Pápai et Danieli Bulyóvszky. Az erdélyi bujdosó híveink sustentatiójokra általunk kegyelmesen resolvált máramorosi aknáinkbúl proveniáló sóknak tertialitássa iránt micsoda informatió jött előnkben? praesentibus a végre akartuk includálni Kegyelmeteknek, hogy mivel mostani megszorúlt állapotjokban azon híveinket közönségesen azzal consolálni kívántuk, — Kegyelmetek mindazokat punctatim serio investigálja, és előttünk genuina relatiót tégyen, assignálván azon sónak tertialitássát per manus arra rendelt inspectornak, úgy, hogy comperiáltatván a dolognak valósága: a prima Maij addig obveniálható sóbéli restantiákat is adassa meg, per partes, ha másként nem lehet, kamara-ispán által, vagyis a ki ezen confusiót okozta, a magunk sava tertialitássábúl.

131.

22-da. Danieli Bulyovszki. Kegyelmed levelét vévén értjük, hogy még semmi dologhoz nem foghatott, Nemzetes Vitézlő Pápai János és Kis-Marjai praefectusink jelen nem léte miatt; azért jobb móddal való folytatása kedvéért ezután az ott lévő oeconomiánknak, maga projectumát küldje Kegyelmetek mindenekrűl, s legfőképpen a sórúl: mint lehessen ezután az ekkoráig sok kárunkkal inepált abususokat tollálni, és a tiszteket is diminuálni?

132.

26-ta. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Christián Chilkó és Király Sámuel erdélyi exactor híveink alázatos repraesentatiójokbúl értjük, hogy sokszori parancsolatunkra is semmit sem administrált Kegyelmed intertentiójokra, noha dolgainkban foglalatoskodnak. Azért minden tiszteinktűl stricte megkívánván parancsolatink nem effectuatiójának okát, — Kegyelmed is ezt elmúlatván, számot adjon előttünk.

133.

12. Julij. Joanni Pápai. Három rendbéli levelét vévén Kegyelmednek, bővön értettük máramorosi dolgainknak constitutióját. Őszi vetésnek való búzát Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünknek megparancsoltuk, hogy in tempore 150 köböllel administráltasson az apai vagy jósipházi tisztartóságbúl. Légyen azért Kegyelmednek gondja reá, hogy el ne felejtessék. Jóllehet a debreczeni harminczad az harminczadosok héti-vásárokban practicálni szokott abususoknak kedvéért articulariter suspendáltatott: mindazáltal mintegy magátúl disponálja arra őket Kegyelmed, és tégyen kérdést, hogy ha nékik elocálnánk, annuatim mit fizetnének tőlle? és többi iránt is azután tehetnénk dispositiókat. Még jó idővel ezelőtt az erdélyi sónak kihozatását s vélle való kereskedést megtiltottuk, a mint is a somlyai sóinspectornál feles is contrabontáltatott; Debreczenben lévő s arra vigyázó Füleki János hívünknek is hasonlót committáljon Kegyelmed. Az aknai tisztek conventiójára más fundust nem tehetünk az eddigvalónál, mivel már is ez idei Bihar vármegyei búza-dézsmát odaengedtük. Informáljon azért Kegyelmed bennünket: az ottbenn lévő procreatio mire és kire distraháltatik? hogy azoknak sem sufficiálhat. A Rhédei-familia míg authentice és privilegialiter nem comprobálja, hogy jószágok dézsmával nem tartozik: addig exactiójátúl ne supersedeáljon Kegyelmed. A karmazsín-csinálók hogy már tandem hozzá foghattak munkájokhoz, — megértettük. Újonnan praefectus híveinknek parancsoltunk a kecskebőröknek megszerzése iránt, Kis-Marjai Albert hívünk is mindazáltal pénzen is szereztessen, s vigyáztasson, hogy Törökországban ki ne hordják. Havasalföldében küldendő serté-

sekért stáljon, igenis, a Kegyelmed projectuma, — azért akármely úton, véghezvigye. A mi penig a só dolgát illeti: mivel már Kegyelmed dispositiója szerént holnaponként 21,000 kősónak kellene kijőni: a sóvágók fizetése, az aknára kívántató szükséggel együtt alkalmasint kitelhetik. A gavalléria számára rendelt tertialitásnak absolute békét hadjanak, sőt ha mivel tartoznak, — complanálják: mivel azon tertialitásbúl senki — specialis commissiónkon kívűl — nem disponálhat. Már ezentúl a sok importunus instansoknak só iránt való kegyelmességünket suspendáljuk; hanem a mely erdélyi praetendensek vannak, azokat elébb exolválni kell, a többit penig továbbra kell hagyni. Mivel már egyszer erdélyi bujdosó híveink sustentatiójokra a más tertialitást kegyelmesen deputáltuk: abban belé nem bocsátkozunk, hogy mimódon oszszák fel magok közt a sót? Lássák, mint osztoznak vélle; kívánjuk mindazáltal, hogy ezen kegyelmességünk mindenekre igazságosan terjedjen. Micsoda okra nézve a sóaknán lévő vendégfogadónak árendában való bocsátását javallja Kegyelmed? nem tudhatjuk; mivel minden arendator azon igyekezik, hogy kárával is az urának, a maga hasznát promoveálja: magunk számára inkább a nyereséget jó oeconomia által megtartjuk, mint másnak cedáljuk. Az árendáknak mivel kétséges szokott lenni kimenetelek: jóllehet már ezelőtt is kívántuk vólna sóaknáinkat elocálni, de senki nem vállalta magára, — mindazáltal találjon oly embert Kegyelmed, a ki anticipato 25,000 forinkat letégyen, és angariatim a több summát is: ezen Kegyelmed projectumát placidálni fogjuk. Mi végre hivatta Kegyelmedet Károlyi Sándor Generális úr, — előttünk constál; ha azért azon dolognak hátramaradása nélkűl vagy két napra póstán Hozzánk jöhetne, akarnánk. Annak alkalmatosságával a 400 aranyat is elhozhatná magával. Nemzetes Vitézlő Bulyovszky Dániel hívünk elérkezvén, ezentúl ha mázsa-számra, vagy miként kellessék a sót erogálnunk? tészünk dispositiót iránta.

134.

21-ma. Danieli Bulyovszki. Némely híveink relatiójábúl értvén, hogy Máramorosban eddig practicált usus ellen a millyen sót némelý kereskedők Magyarországba is kihoztak s

azzal a kősónak vilescentiájára kereskedtek, incumbálván azért Kegyelmednek, úgyis mint Oeconomicus Consiliariusnak végére járni: ki regiája mellett, s miként jöhetett ki azon só? serio investigálván, informáljon Kegyelmed iránta bennünket. E mellett tudva lévén Kegyelmednél, hogy még az elmúlt télben, Munkácson létünkkor oly rendelést töttünk vólt, hogy a munkácsi vashámorunk erectiójára s ott lévő munkának folytatására angariatim a máramorosi aknánkbúl 1000 forintot assignált vólna Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert erdélyi vice-praefectus hívünk; mivel azért most az egy tertialitásbúl az aknai mindenémű szükségnek kelletik kitelni, investigálja Kegyelmed: az akna culturáján és szükséges requisitumin feljűl mennyi proventus marad? és ha csak annyi marad is el: suspendáltatván fejedelmi munificentiánkbúl conferált sóknak kiadását ad interim a conventionalis sókon kívűl, administráltassa Kegyelmed. Holottpenig per specificas remonstrationes megmutathatja Kegyelmed ezután már azon tertialitásbúl lehetetlen való kitelését, — mellyet el is várunk, — más fundusrúl prospiciálnunk kelletik.

135.

31. Julij. Alberto Kis-Marjai. A török tímárokat semmiképpen meg ne engedje, hogy esztendő előtt elmenjenek: mivel sok költséggel nem oly véggel hozattattanak ki, hogy csak elkezdjék a munkát, és ennyi heverések után, az midőn már munkájokban progrediálhatnának naponként, elmenjenek, — hanem hogy mindaddig continuuskodjanak, míglen másokat is megtaníthatnak azon mesterségre. Azért jó modalitással proponálván a dolgot nékiek, a mennyire kárunk nélkűl lehet, igyekezzék, hogy fogyatkozást ne szenvedjenek. A kecskebőrök iránt újobban is parancsolván, rövid idősn Munkácsra fognak érkezni vélek. Vigyázzon Kegyelmed is, hogy a táján szerezhessen. Az elkészült karmazsínokat küldje el. Moldvában vásárlandó sertésekre tizennyolczszáz rhénes forintok lévén Körösi György hívünk kezénél: küldje oly emberét, a ki azon summát leválhasson.

136.

13. Augusti. Eidem. A máramarosi dominiumunkbúl proveniáló urbarialis nestekből ötvenig valót kiszedetvén,

minélhamarább küldje el, — az többit a nemes-compánia számára conserválja.

137.

20. Ejusdem, Munkács. Eidem. Bizonyos dolgaink végett kívánván informatiót vennünk: minden dolgait félretévén, jőjjön udvarunkhoz.

138.

29. Ejusdem. Eidem. Kis János főhadnagynak hat hóra való fizetést adjon, az mennyi egy gyalog főhadnagynak azon havakra obveniál.

139.

30. Ejusdem. Eidem. Máramarosban lévő hatvan mázsa büdöskőrűl oly dispositiót tégyen, hogy minél-hamarébb munkácsi várunkban szállíttassék. Ezenkívűl penig kívánván az karmazsíncsináló munkát continuáltatnunk: a mennyiféle speciesekre vagyon szükségek, mindenikéből egy-egy darabot küldessen véllek udvarunkhoz.

140.

1. Septembris. Francisco Darvai. Minekelőtte Kis-Marjai Albert vice-praefectus hívünk maga számadásit és azoknak alkalmatosságával emergált difficultásit nem complanálja, mindaddig itt kelletvén subsistálni, — hogy azalatt is az ottvaló oeconomiánk inspectio nélkül ne légyenek: Kegyelmednek committáljuk, vegye avagy csak addigis, a míg mind az aknák, mind az dominiumok iránt újabb rendelést tészünk, az említett inspectiót magára. Vigyázván:

1-mo. Hogy a mostani tisztek, úgy, mint eddig, tisztségekkel ne abutáljanak, hanem kiki járjon el instructiója szerint hivataljában.

2-do. Feles só lévén hátra, a mellyeket kelletik exolválni öt, avagy ad summum hat hetek alatt, — mindaddig az aknai áron senkinek só ne adassék, valameddig azok, úgy a gavalléria sója ki nem telik.

3-tio. Deputálván Nemzetes Vitézlő Bulyovszky Dániel hívünk ott levő alkalmatosságával némely híveinknek ob respectum, hogy in praeterita censura fáradoztanak, ezertíz kő-

sókat, melyről való lÿsta extál a számtartónál: azokat is hasonlóképpen kiadassa.

4-to. Minthogy constál előttünk, hogy a sóvágóknak is fundus kívántatik: az iránt is tegyen oly dispositiót, — szállíttassék annyi só a portusra, a mennyi fog kívántatni pro exolutione conventionalistarum, úgy, hogy avagy csak a portuson is az ottvaló áron eladattassék.

5-to. Maga is tudván Kegyelmed, hogy a mostani ottan véghez ment censurának alkalmatosságával feles tiszteink convincáltattanak censuraliter: azok iránt is, egyetértvén Nemzetes Vitézlő Körösi György fiscalis director hívünkkel, tégyen oly dispositiót: vetettessék mentőlhamarébb executióban azon censuralis convictio. Ugyan a végre annectáljuk Kegyelmednek per extractum: kik mennyiben convincáltattak, és mint kellessék rajtok exigálni?

6-to. Ezen convictiókbúl penig adasson Nemzetes Vitézlő Horváth Márton hívünknek sine ulteriori procrastinatione száz német forintokat, bujdosó állapotjára, és bizonyos szolgálatjára nézve.

7-mo. Árendában bocsátván Tekintetes Nemzetes Vay Ádám udvari-marschall hívünknek az bocskói jószágunkat, a szigeti curiával, ahhoz tartozandó négy faluban való portiókkal, korcsmával és vámmal: jóllehet az iránt való árendának ideje csak az jövő Szent-Mihály napján fog kezdődni, — kívánván mindazáltal említett úr hívünk azalatt is jövendő oeconomizatiórúl tempestive dispositiókat tenni az jószágban: tégyen az iránt is Kegyelmed oly dispositiót, hogy abban ő kegyelme ne impediáltassék.

8-vo. Addigis, ott lévén Nemzetes Vitézlő Chilkó Christián és Király Sámuel exactor híveink, tétessen egy inventatiót: micsoda jók fognak adatni kezéhez ő kegyelmének tempore assignationis? mellyeket expleto arendae tempore ei termino, tartozni fog ismét refundálni ő kegyelme.

9-no. Resolválván egyszersmind azt is, hogy a szigeti harminczad is ennek alkalmatosságával exarendáltassék: hivassa maga eleiben Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Irsay István hívünket, minthogy prae coeteris az árendát annak resolváltuk, — eleiben adván az annectált exarendatiónak punctumit,

mely iránt mégyen intimatiója Nemzetes Vitézlő Ilosvai Ábrahám harminczados hívünknek is: resignálja azon harminczadot kezéhez cum instructione et vectigali. Ezen harminczadnak árendája is mindazáltal kezdődjék Szent-Mihály napján.

10-mo. Minthogy említett arendator hívünknek, az mint az annectált arendatoria punctumiból is megtetszik, 500 forintokat kelletik mindjárt anticipálni: azon pénzt dirigáljon udvarunkhoz Kegyelmed, innét lészen quientantiája. Azzal nem is kívánjuk terhelni Kegyelmedet, hogy valamely perceptióban immittálja magát, — bízván a Kegyelmed dexteritássában; sőt jobbnak iránzzuk, ha anticipálja a punctumokat: jőjjön el udvarunkhoz az anticipált pénzzel együtt, végye ki itt az exarendát is. E mellett, a ki találkoznék más valaki, a ki többet adna, — azon légyen a jus exarendationis.

141.

1. Ejusdem. Ilosvai Ábrahám uramnak. Hasznosbnak itélvén az eddigvaló proventusnál az szigeti harminczadnak exarendálását, a mint is Magyarországban az egész harminczadoknak árendában való elocáltatásából tapasztaljuk is, némely híveinknek az szigeti harminczadot exarendálni kegyelmessen resolváltuk, oly conditióval mindazonáltal, hogy annak proventussából esztendőnként kétszáz rhénes forint megjárjon Kegyelmednek. A midőn azért annak resignatiójáról Nemzetes Vitézlő Darvai Ferencz hívünk által requiráltatni fog: együtt a vectigallal és instructióval resignálja Kegyelmed.

142.

1. Ejusdem. Stephano Dobozi. — Az elmúlt kikeletkor vice-praefectusunk Kis-Marjai Albert, circiter 245 debreczeni köböl búzát vásárolván számunkra Kegyelmetek között: nem tudhatják valójában exactor híveink, hogy vették ottan köblit? ismét, mit fizettenek pro vectura a szekereseknek? És minthogy a debreczeni köböl nagyobb a szigetinél, a melyeket az ottvaló concivis kereskedők exacte fognak tudhatni; — 4-szer penig kívánják ugyanazon exactor híveink tudni: sóbúl exolváltattak-e a vectorok, vagy pénzül? de akármiképpen, mennyi sót vagy pénzt adtanak nékiek Debreczenből Rónaszé-

kig? az forog kérdésben. — Kegyelmednek azért kegyelmessen committáljuk: végére menvén, kiktűl vásároltatott azon búza, és kik voltanak az vectorok? eskettesse meg annak rendi szerint őket, és küldje kezünkhöz az peragálandó inquisitiót authentice. A mennyiben tudhatja penig maga is Kegyelmed ezen actusnak circumstantiáit: minthogy úgy informáltatunk, hogy ugyan Kegyelmed adott volna számunkra kölcsön bizonyosszámú pénzt azon búzának vásárlására, — informáljon maga is az iránt Bennünket mennélhamarább.

143.

2. Ejusdem. Francisco Darvai. Bocskai jószágunk elpusztúlt állapotját kegyelmes tekintetben vévén: az eddig rajtok haereáló restantiájokat — a Nemes Vármegye impositáin kívűl — kegyelmesen relaxáltuk. Ezen kegyelmes resolutiónkat publicáltatván: Nemzetes Vitézlő Pápai János hívünk azon restantiákat rajtok ne praetendáljon.

144.

Puncta exarendationis Bocskó et Sziget, cum eorundem appertinentiis. 3. Septembris.

1-mo. Adatik ezen dominiumunk, az említett szigeti curiával és azokban való appertinentiákkal együtt, odaértvén a szigeti korcsomát és vámot, Tekintetes Nemzetes Vitézlő Vay Ádám tanács- és udvari főmarschall úri hívünknek, esztendeig, készpénzben ezernyolczszáz magyar forintokban, úgy, hogy azonkívűl az maga költségén az huszti várban 300, Váriban 1700, Tokajban penig 2000 kősókat szállíttasson szükségünkre, melyeknek szályai magunké lészen.

2-do. Kezdődni fog az árendának ideje Szent-Mihály napján in Anno 1709.

3-tio. Minthogy az jószág pusztúlt állapotjában vagyon: elengedtetik pro Annis praeteritis a mi maradott volna in restantiis nálla, exceptis impositionibus Comitatensibus.

4-to. Adattatik úgy az emiített arendator úr kezéhez, hogy urbarialiter bánjék vélle, hogy el ne pusztúljon.

5. Adattatik kezéhez minden inventarium szerint: azért,

hogy expleto arendae termino, ismét mindeneket in simili quantitate, integritate restituáljon.

6. Jóllehet ezen jószág urbarialiter a tisztek limitatiója szerint a konyhatartásra is concurrál, s ugyan a miatt is pusztúlt el, hogy annak rendi nem volt: meg fog azért az említett arendator úr, mostani pusztúlt állapotjához képest, elégedni oly élésekkel, a melyeket hajdon vöttenek tőllök, kivált Fráter István idejében.

7. A praeinsinuált árendát tartozik az arendator úr angariatim, mindenkor penig in fine angariae exolválni.

8. Kitűl Isten óltalmazzon, ha az ottvaló oeconomia az ellenségtűl interturbáltatnék: in eo casu az arendator úr anynyiban, az mennyiben meggátoltatnék, absolutus légyen.

9. Ha mi olyas találtatik a jószágban, a mely aestimatióra való: hogy a praeterito arendae termino aequilibriumban mehessenek könnyebben, — mindenek aestimáltassanak.

10. Minthogy eddig a nemes vármegye impositióira is a dominiumbéli tiszteknek volt gondjok, — hogy azok is sine confusione administráltassanak: az arendator úr hívünk egy külön commissariust tartson, a ki azon impositákat seorsive igazgassa, megtartván a proportiót, — ha tudniillik ezen modalitást maga is jobbnak fogja irányozni.

11. A szályak vétele iránt való jussunk ezen dominiumunkban, — eo non obstante, hogy megárendáltatott, —fennhagyatik.

12. A jószág in instanti assignáltatik ugyan az arendator úrnak, hogy vetés és más oeconomiák iránt dispositiót tehessen: a res mobilisekhez mindazáltal mindaddig nem nyúl ő kegyelme, míg nem inventáltatnak. Inventáltatnak mindazonáltal proxime.

145.

10. Ejusdem. Comiti Johanni Bethlen. A huszti praesidium fogyatkozása iránt irott levelét vöttük; hogy mindazokat Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális úr hívünk parancsolatja szerint corrigálni akarta, jól esett. Tettünk mindazonáltal már is oly dispositiókat, hogy azon fogyatkozások complanáltattak, és tovább is a várban erigálandó épü-

letek nélkűl is complanáltatni fognak. Ahhozképest azoknak felállítását pro hic et nunc nem látjuk szükségesnek lenni.

146.

Eodem. Ludovico Komáromi. — Elégséges puskaporrúl és egyébb elégséges requisitumokrúl huszti várunkban tevén dispositiót: nem szükség, hogy a portörő-malmot és a salétromfőző-házat erigáltasson a jószágbéliekkel Kegyelmed.

147.

11. Septembris. Francisco Darvai. Vajnágról irott leveléből értjük, hogy az ott lévő fiscalis jószág perceptiójában magát immittálni nem akarja, mellyet nem ellenzünk; mindazáltal, hogy annyivalinkább már egyszer tett s ezután is teendő dispositióink véghezmehessenek, nemkülömben az üdőnek mivoltához képest a melyeket tészen Kegyelmed is: azoknak effectuatiójában industriuskodjék. A mely perceptióban immittálná penig magát Kegyelmed, annak erogatiójáról illik számot adni. E mellett a munkácsi vár szükségére mennél felesebb szurkot szedessen a jószágon, és szállíttassa az említett várban. És jóllehet ezen jószágunkban való telelésünk kétséges: mindazáltal mindenkor feles ló lévén itten,— mindenkor a mennyi zab ottbenn lévő oeconomiánknak szükségin feljűl találtatik, aztis még ez őszszel jó utakon szállíttassa munkácsi kastélyunkban Kegyelmed.

148.

18. Ejusdem. Francisco Darvai. — Tekintetes és Nagyságos Prínyi Zsigmond hívünknek resolválván kegyelmessen, hogy esztendőnként négyszáz magyar forintokat az ottvaló tiszteink, aknáink proventusábúl adjanak, — praefectus Kis-Marjai Alberttől informáltatunk, hogy ezen esztendőre 126 magyar forintja restálna; kihez képest akár készpénzt, akár annyi érő sót adasson számára Kegyelmed, computálván az esztendőt az commissiónak emanálásátúl fogva. E mellett akarván azt is értésére adnunk Kegyelmednek, hogy jóllehet az bujdosó erdélyiek számára már régen kegyelmessen resolvált sónak tertialitássából való tertialitást a restantiák complanatiójára deputáltuk vala: mindazonáltal ezentúl már egészlen

kiadassa Kegyelmed, s oly dispositiókat tégyen, hogy az harmadik tertialitásból mind az aknákra kívántató szükség, mind a restantiák is complanáltassanak.

149.

20. Ejusdem. Eidem. Nemzetes és Vitézlő Samarjai Péter, erdélyi bujdosó híveink számára conferált sónk tertialitásának administratora leveléből értjük: minémű nyilvánvaló csalárdság, és rész szerint fogyatkozás is vagyon a sóvágókban. Hugy azért mindezek ezentúl tolláltassanak: azon industriuskodjék Kegyelmed, lehessen ott-benn az aknán oly gyertyájok, a ki mellett munkálódhassanak, és egyszersmind oly pallérok, hogy valamint azelőtt, úgy most is annyi mértékben vágattassék a só, s azon híveinktűl is ezaránt tovább ne búsíttassunk.

150.

6. Octobris. Francisco Darvai. — Mivel erdélyi bujdosó híveinknek pro 12. praesentis Husztra, (az hol Magunk is személyünk szerént jelen lenni akarunk, s azon híveink is magok követjei által compareálni fognak) concursust praefigáltunk: Kegyelmednek praevie akartuk tudtára adni, hogy noha nem sokáig késünk ottan, mindazáltal udvarunk intertentiójárúl Nemzetes Vitézlő Sibrik Miklós hívünk dispositiója szerént oly rendelést tégyen Kegyelmed, hogy azalatt is annak rendi szerént subsistálhassunk, — nem kívánván semmiben is a nemes vármegyének terhére lenni, hanem csupán csak ott lévő dominiumunkbúl, és privata oeconomiánkbúl mindazon szükséges victualék hogy kiteljenek. Rendelvén ezenkívül kegyelmessen a Magunk gvardiájábúl száz gyalogot oda: azoknak a nemes vármegye etappalis intertentiójokat kiadassa, s azalatt is míg odaérkezünk, fogyatkozást ne szenvedjenek. Valamit quietantiával fog a nemes vármegye doceálni: quantumában fog acceptáltatni.

151.

Eodem. Alberto Kis-Marjai. Hogy a jövendő censura alkalmatosságával exactor híveink a tisztek számadásában jobb progressust tehessenek: valamennyi erdélyi jószáginkat illető conscriptiók és inquisitiók vannak Kegyelmed

kezénél, melyek post inaugurationem peragáltattak, — azokat továbbvaló halasztás nélkül az exactoriára küldje Kegyelmed.

152.

Eodem. Eidem. Nemzetes Vitézlő Christián Chilkó erdélyi exactor hívünknek harmadfélezer magyar forintokban, a Kegyelmednek transmittált punctumok szerént, a szigeti harminczadot árendában elocálván: említett hívünknek azon conditiókkal assignálja Kegyelmed, és in antecessum ötszáz forintokat leváljon tőlle, s udvarunkhoz küldje, — angariatim a több arendalis summának perceptiójára is reflexiója lévén Kegyelmednek.

153.

23. Octobris. Christiano Chilkó. Jóllehet még ez elmúlt esztendőben Ilosvai Ábrahám akkori szigeti harminczados hívünknek megparancsoltuk vólt, hogy a kecskebőröket Máramorosbúl s másunnat is semmiféle kereskedőknek kivinni ne engedje, szükségünk lévén azokra itt Huszton a karmazsín-csinálás kedvéért, — megváltozván mindazáltal említett hívünk abbéli hivatalja, s Hűségének arendában elocáltatván: kegyelmesen parancsoljuk, hogy mindenütt szorgalmatossan vigyáztasson, ki ne hordassanak, s valakit rajta ér Kegyelmed, azonnal contrabontáltassa, és huszti udvarbíránk kezéhez a bőröket, erga recompensam, — küldje Hűséged.

154.

Eodem. Danieli Bulyovszky. Az elmúlt consurának alkalmatosSággával fennforgott némely difficultásoknak megvizsgálására és egyébb dolgokra nézve is szükséges lévén a Kegyelmed jelenléte: rendben vévén a maga dolgait, úgy siessen ide, hogy Bennünket még itt találhasson, — elhozván magával a restantiák speaificatióját is.

155.

31-ma Octobris. Francisco Darvai. Nemzetes Vitézlő Csengeri István hívünket occurrálandó mindennémű törvényes dolgainkban fiscalis procuratornak kegyelmessen resolválván, emanált conventiója szerént 200 rhénes forinto-

kat fizetésére rendeltünk, nemkülömben midőn dominíumunk dolgaiban foglalatoskdni fog, intertentiót is. Azért ezen kegyelmes rendelésünk szerént, annak effectuálásában serénkedjék Kegyelmed.

156.

2. Novembris. Stephano Móricz. Tekintetes Nagyságos Prínyi Farkas főember-szolga hívünk kis-kupányi jobbágyát huszti praesidiumunkban lévő Keníz Lukács nevű hajdú minden ok nélkül, — a mint referáltatik — megvágván, melyből való meggyógyúlása kétséges lévén: ha eddig nem incaptiváltatta Kegyelmed, incaptiváltassa, és említett hívünk jelenlétében az inquisitióbúl törvényesen revideáltatván dolgát, Bennünket is iránta tudósétani el ne múlassa.

157.

3-tia. Georgio Körössi Thesaurario. Committitur, hogy néhai Grőff Bethlen Mihály meghagyott özvegyének, Tekintetes Vay Erzsébet asszonynak, Rhédei Ádám hívünknél Máramorosban lévő jószágának kiváltására száz aranyat adjon.

Anno 1710.

158.

Die 7-a Februarij. Bulyovszky Dániel uramnak. Nemzetes Vitézlő Pósaházy Pál és Sebestián Dániel hívünkre bizott sertések vásárlása dolgában micsoda difficultások interveniáltak? Kegyelmed levelébűl bőven megértjük. Minthogy nem oly derék importantiájú dolog, — kegyelmességünkbűl arrúl absolváljuk őköt. Más rendbéli oeconomiánknak folytatását penig egyszeri kegyelmes rendelésünk szerint bízzuk tovább is az Kegyelmed dexteritására, nem kételkedvén, hogy mennél hasznosabban lehet, aztat promoveálni igyekezik. Ha ugyan absolute Christián Chilkó az karmazsínyok oeconomiájára kantoronkínt pénzt nem subministrálhat: más fundusrúl dispositiót tégyen Kegyelmed.

159.

Copia Collationalium Generosi Domini Emerici Illosvay. Nos Franciscus, etc. Universis et singulis quibus interest, et signanter vero Inspectori Bonorum Nostrorum

Huszthiensium, aliisque Officialibus, modernis et futuris, damus pro memoria. Quod nos Condignum summentes in respectum fidelitatem, fideliaque servitia Fidelis Nostri, Generosi Emerici Illosvay, Colonelli Nostri, quae ipse ab initio auspice Deo sumptorum, pro asserenda Liberte charissimae Gentis nostrae Hungarae, dilectissimaeque ejusdem Patriae armorum Nostrorum inter varias moercantis etiam fortunae vices, diversis occassionibus impendit, et in posterum quoque pari fidelitatis zelo sese impensurum pollicetur, signanter vero ob strenue . . . . . . *) in obsidione arcis Nostrae Huszthensis, ejusdemque ab hostilibus deditione operam: totalem et integram sessionem Nostrae fiscalem rusticanam in oppido Huszt, Comitatuque Maramarosiensi adjacentem, quondam possesorum Vági sic nuncupatorum, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis ejus, de jure et ab antiquo ad eandem spectantibus et pertinere debentibus, excercendoque libero in eadem omnis generis potus educillo, intermedia, item mola nostra in praedicto oppido Huszt, in tribus millibus flor. Rhen. summa eadem cum libero educillo et specificata mola rehabere et ab ipso et successoribus ejus quaemus. Ac proinde omnibus quibus supra, harum serie benigne committimus et mandamus, quatemus visa et intellecta hacce clementi et benigna donatione Nostra, eundem praefatum Emericum Illosvay in usu et dominio praedictorum collatorum Bonorum modalitate declarata conservent, nec ullo praetextu turbare praesummeant; prouti damus, donamus et conferimus harum Nostrarum vigore et testimonio praesentium literarum Nostrarum donationalium mediante, dantes et attribuantes eidem insuper plenariam facultatem, Nostrumque ad hoc benignum praebentes assensum, ut sessionem illam, in jam saepefato oppido existentem molam, item, quam pie reminiscentiae praedecessor Noster Princeps Transylvaniae Stephanus Bethlehem Stephano Balog in florenis 600 contulit, simul cum certo molendino, eo autem fatis cedente diversis possessoribus inhipotecata est, a modernis possessoribus depositis deponendis redimat, dominiumque ejusdem assequatur.

*) Egy szó helye üres.

160.

Assignatoria Commissionum Bonorum antelatorum sonantium. Francisco Darvay. Sok alkalmatosságokkal megbizonyított hűséges szolgálatját Nemzetes Vitézlő Illosvay Imreh kapitány hívünknek kegyelmes és méltó tekintetben vévén: Huszt városában lévő néhai Vági paraszttelkét, hozzátartozandó appertinentiákkal együtt, és szabad korcsma árultatásával, nemkülömben az középső huszti malmunkat, említett hívünknek kegyelmessen conferáltuk. Ahhozképpest értvén ezen kegyelmes resolutiónkat Kegyelmed: feljültett telket, megirtt szabadsággal és azon malommal is per manus assignálja említett hívünknek.

161.

25. Februarij, Jász-Beríny. Bulyovszki Dániel uramnak. Az Kegyelmed levelét vettük, kiből értjük a többi között, a szigeti portuson micsoda negociatiót a sóval, és micsoda formalitással Décsi Pap Jánossal instituálni kívánta; mivel penig maga is tapasztalhatta Kegyelmed az elmúl; számadások alkalmatosságával sokféle-színű csalárdságit említett Pap Jánosnak, és a ki Bennünket is egyszer megcsal, — annak azután absolute nem hiszünk; ahhozképpest, minthogy Erdélyből való kijövetelétül fogvást is az törökök adósságábúl alkalmas capitalist csinált magának, s kereskedvén ekkoráig is, pénzének lenni praesummáltatik: mennél jutalmasabban lehet, maga Kegyelmed contraháljon véle, úgy, hogy mindenkor anticipate kezéhez véve savának az árát, akár aknai, akár portusi áron letegye, s azután, a mint szereti, kereskedjen véle.

162.

26. Februarij. Vay Ádám uramnak. Úgy informáltatunk, hogy Bethlehem Mihályné, Huszton lévő házainkban, senkinél nem insinuálván magát, szállott vólna, valamely jussát praedendálván iránta. Ahhozképpest parancsolja meg Kegyelmed néki: onnét menjen ki, külömben máskínt is jussunknak invigilálni fogunk, — nem e lévén az rendi.

163.

27. Februarij. Pápay János uramnak. Jóllehet még az elmúlt nyáron Patakrúl Alboér névű constantinápoli zsidónak egész esztendő által a karmazsín-csinálók munkájoknak folytatására kívántató szükséges requisitumoknak megszerzése iránt kegyelmesen parancsoltunk vólt: mindazonáltal semmi válaszát nem vévén, és a karmazsín-csinálók is majd az requisitumokbúl kifogyván, — ezen annectált specificatio szerint kívántató requisitumokot hováhamarébb megszerezvén, Máramarosban küldje Kegyelmed.

164.

Biríny, die 4-ta Martii. Bulyovszky uramnak. Minekelőtte az Kegyelmed 18. Februarii Husztrúl írtt levelét vettük vólna: az Décsei Pap Jánossal a só questurájárúl feltett projectumot — ezelőtt küldött levelünkben megírtt helyes okokra nézve — nem applacidáltuk, annyivalisinkább, mivel maga is Kegyelmed jobban gondolkozván azután az dologrúl, és magát is ismervén, sokallja; azért ha ő néki anynyira való pénze nincsen, hogy anticipate mindenkor az árát letehesse: annak eladásárúl más modalitást adinveniáljon Kegyelmetek. A mely készpénzt a só leszállítására és az akna szükségére, — különben nem lehetvén — erogálja Kegyelmed: légyen arra szorgalmatos gondja, hogy az sónak eladása alkalmatosságával complanálja aztat, mivel azon fundust másuvá deputáltuk. Nemzetes Vitézlő Pongrácz György erdélyi secretarius hívünk által peragálandó inquisitiót,— (jóllehet más, azon nemes vármegyében lévő helységekhez képpest ottvaló jószáginkat felettébb is megterheltettnek lenni Magunk is tapasztaltuk) nem a végre instituáltuk irántok, hogy Kegyelmed által feltett modela szerint az egész nemes vármegye conscribáltassék, — mert az mennyi jót látunk abban, annyi rosszat is: mivel egy egész esztendeig sem mehetne véghez, s a midőn dominiuminkat conscribálják, a szerint más nemes emberek jobbágyoknak a Becskéd alá, avagy völgyekben marhákkal együtt való elszökésével az magok jószágit alleviálni kívánnák, s úgyis csak előbbeni terhben maradna a jószágunk; kit praevideálván, nem a mostani időre való munkának

azon conscriptiót ítíltük lenni, — hanem, hogy investigálná: azon közönséges contributióban mely nemesember, tiszt, és szegényember is, kinek mit adott? s a szerint számot is — hová erogálta? — tudhassunk vétetni az olyanoktúl. Azért ez szerint említett secretarius hívünk procedáljon; alkalmasabb időre, Isten adván, halaszszuk a proportiónak kikeresését. Azalatt is penig vigyázzon Kegyelmed, hogy mód nélkűl ne aggraváltassék az ottvaló jószágunk.

Nemzetes Vitézlő Nagy-Szegi Gábor brigadéros hívünktűl értjük, hogy Viskrűl és Técsőrűl másová translocáltattak vólna erdélyi bujdosó híveink. Ahhozképpest, úgy lévén az dolog, könnyebben fognak subsistálhatni.

Az öt városokbúl ineált conventiót, a két punctumon kívűl, úgymint puncto 2-do, hogy ott lévő tiszteinknek valami forsponttal tartozzanak, — nem applacidáltuk, hanem azok ezután tolláltassonak. Item, puncto 5-to, hogy a conscriptor tiszteknek illendő intertentióval legyenek, — azt is tolláltuk, hanem következendő parancsolatunk szerint, a mint fogunk kegyelmessen resolválni, diurnumot vagy egyébb modalitást; — a több punctumokat approbáltuk, s kívánjuk is őköt azon conventió szerint megtartanunk.

165.

6-ta Martij. Darvay Ferencz uramnak. Az includált specificatio szerint való conventionalis sókat ezen 1710-ik esztendőre feltett híveink számára — adassa ki Kegyelmed.*)

II.

Szíkelhid.

Anno 1707.

166.

29. Augusti, Terebes. A diószegi tiszttartónak ment parancsolatja, hogy Erdődi Pál instantiájára adjon tizenkét köböl búzát. **)

---

*) Még tiz be nem írtt lap következik.

**) A folytatásra szánt 12 lap üres.

III.

Protocolon Dominiorum Somlyó, Székelyhíd.

Somlyó.

Anno 1707.

167.

Die' 21. Septembris, Sáros-Patak. Kis-Marjai Albert, erdélyi vice-praefectus uramnak. Franciscus, etc. (Titulus.) Egregie, Fidelis, Nobis Grate! Salutem, etc. Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünk informatiójábúl értjük, hogy a varsolczi dézsma eránt ő kegyelme által rendelt dézsmásink Kegyelmedtűl háborgattatnának. Mivel penig ab antiquo, eo non obstante, hogy némely faluk avelláltattak, a krasznai jószág mindenkor Somlyóhoz dézsmált, más jószáginkban is observáltatván hasonló modalitás, — hogy azon régi usus most is continuáltassék, akarjuk.*)

168.

13. Februarij, (1708.) Károly. — Somlyai commendánsnak. Hogy az odavaló praesidiumban maga számára korcsmát erigáltatván, földesúri jussunknak nem kevés praejudiciumával s jövedelmünknek is megkissebbítésével, naponkínt azt folytatná; mivel pedig sohol az praesidiumokban akármely commendánsnak is meg nem engedtetik, hanem Magunk és az ország szükségére föntartani akarjuk: annak továbbvaló folytatásátúl Kegyelmed supersedeáljon, — hanem ha valami fundamentalis documentuma lévén az aránt Kegyelmednek, az melyet is hováhamarébb hozzánk transmittáljon Kegyelmed.

169.

24. Februarij, Balkány. Martino Krucsai. Néhai Tekintetes Nagyságos Veselényi Pál özvegye, Nemzetes Béldi Zsuzsánna asszony recurrálván hozzánk, a több ínségi és kárvallási között alázatossan repraesentálta Előttünk: miképpen az elmúlt időkben némely somlyai tiszteink által perecsé-

*) A protocollum eddig Beniczky Gáspár udvari magántitkár és az 1707-ben fölállított Aulico-Oeconomicum Consilium titkárának kezeírása.

nyi házánál minden javainak tűllök való distractiójával, notabiliter megkárosíttatott volna; kik ellen is serio animadvertáltatni akarván, resolváltuk kegyelmessen, hogy azon instans asszonynak három esztendők alatt micsoda javai és kik által distraháltattak? és fiscusunk számára-é, vagy más privatumokra fordíttattanak-é? két, arra rendelendő regius híveink által inquisitiót peragáltasson, a mely véghez menvén, minden haladék nélkűl kezünkhez küldje Kegyelmed. E mellett gyámoltalan és megnyomorodott sorsát ugyanazon említett instans asszonynak kegyes és méltó tekintetben vévén: a somlyai só praeemptiójábúl, ha de praesenti van, mindjárt, — holott penig nincs, jövendőben, az odavaló tiszteink által ötszáz rhénes forintokat, nemkülömben valamely jószágunkbúl kétszáz köböl búzát kegyelmessen megadatni resolváltunk. Kihez képpest, a midőn ezen parancsolatunk mellett vagy maga, vagy embere által fogja requiráltatni Kegyelmedet: mind a felülírtt pénznek, úgy búzának is kiadatását admaturálja.

170.

24. Aprilis, Szerencs. Somlyai só-inspectornak. Valamennyi pénz a só praeemptiójábúl Hűsége kezénél extál: azonnal Nemzetes Bakai Ádám vice-praefectusunk kezéhez küldje, az introitusrúl való extractusokkal. Coeterum, etc.

171.

19. Maji, Agriae. Martino Krucsai. A somlyai tiszt rendetlen cselekedeti ellen kívánván inquiráltatnunk, melynek peragálására Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor úr hívünk denominálni fog inquisitorokat, úgy hogy Bakai Ádám is adjungáltatni fog, ki is az említett Generális urat felkeresse, és a többivel együtt azt folytassa.

172.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — A somlyai tiszt ellen való inquisitióra Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális úr által denominálandó inquisitorok mellé Kegyelmedet is aplicálni akartuk, mely dolgot is Kegyelmed el ne

múlassa. A minemű kongó penig Kegyelmed kezénél vagyon: azt a törökök excontentatiójára fordítsa Kegyelmed.

173.

N. B. Die 29. Maji emanált Urunk ő Felsége commissiója per inanimadvertentiam sólyomkői protocolumban*) irattatott.

174.

21. Junii, Ex Castris ad Kővesd. Martino Krucsai. Az somlyai sóinspector Hadadi István hívünk Tekintetes Nemzetes Barcsai Ábrahám erdélyi belső tanács és thesaurarius úr hívünknek irott leveléből értjük, hogy circiter tizenkilenczezer forintig való summát csak aknai appraeciatio szerint is érő só jövén ki Erdélyből azon passuson, az miólta az német ellonség utólszor oda bément (1707.) ekkoráig, — Kegyelmed azért investigálja ezen dolgot, és számadásra attrahálja; sőt ha látná Kegyelmed, hogy abbúl ki nem gázolhatna, s kezessége is annyiravaló nem találtatnék: arestáltassa számadásának complanatiójáig. Coeterum, etc.

175.

20. Octobris, Szatmár. Provisori Bonorum Somlyaiensium. Minden dolgait félretévén Kegyelmed, jőjjön udvarunkhoz, és minden pénzbeli jövedelmét magával együtt hozza el.

176.

Sáros-Patak, in Decembri. Martino Krucsai. — Alázatos instantiája által repraesentálván Előttünk Nemzetes és Nagyságos Béldi Zsuzsánna asszony, hogy Hadadi István hívünk holmi praetensio alkalmatosságával hidvégi két sessionalis portióját elidegenítette és másnak adta; ki is minthogy nem adhatóját adta el, és magát praetensiója iránt nem contentálhatta: Kegyelmednek parancsoljuk, comperta rei veritate, azon jószágot foglalja vissza, és az instans asszonynak

*) Ez, valamint a magyarországi nagy uradalmakról (Munkács és Szent-Miklós, Ecsed, Tokaj, Sáros-Patak, Regécz, Borsi, Szerencs, Ónod, Nagy-Sáros, Makovicza stb.) vezetett protocollumok még nem kerültek napfényre. Kellett pedig kétségkívül ilyeneknek is lenni.

restituáltassa, — az incautus emptor pedig pénzét keresse ott, az hová adta.

177.

Anno 1709.

20. Februarii, ex Munkács. Paulo Bagosi. A somlyai udvarbíró jelenlétére szükségünk lévén: mennélelébb küldje udvarunkhoz Kegyelmed, és ha renitenskednék, másként is hozattassa el Kegyelmed.

178.

7. Junii, Szerencs. Martino Krucsay. Jóllehet még ezelőtt, de leginkább most proxime értettük, miképpen a somlyai passuson Erdélybül feles sót szállétván ki az ellenség pártján lévő lakosok, annak bősége egész túl a Tiszán való földet elfogta volna, és noha ugyanannak praeemptiójábúl proventusunk vagyon: mindazáltal kiadott patens-levelünk ellen lévén kiszállétása, — Kegyelmed azonnal tudósítson Bennünket: mennyi készpénzbéli jövedelmünk vagyon ott, és hány ezer kősó szálléttatott ki? Azalatt is penig keményen parancsolja meg az odavaló tiszteknek, vagy inspector hívünknek, hogy küldendő patenseinknek publicatiójok után, sine ullo respectu, akár militaris, akár mely renden lévő onnét jövő sóját immediate megarestálja.

179.

21. Julii, Sáros-Patak. Eidem. Az ellenség pártján lévő Nemzetes Bossányi Sándor özvegyének, úgy értjük, Margita táján Petri és Vértes nevű helységei elmaradván, — most is a maga emberei administrálják. Ahhozképpest azokat Kegyelmed foglalja el, és ha valami vetést tött, ugyanazon jószágnak proventussábúl excontentálja.

180.

20. Augusti, Munkács. Paulo Lányi. Miről instáltanak légyen Előttünk a felső-bányaiak, és micsoda resolutiójok lött: az accludált kegyelmes resolutiónknak valóságos mássából megértheti Kegyelmed, — melyhez is mindenekben alkalmaztassa magát Kegyelmed.

181.

4. Septembris. Provisori Kőváriensi. Nemzetes Vitézlő Szilágyi István, kővári praesidiumunknak főporkolábja jelentvén alázatossan, hogy az előbbeni esztendőre nyolczvanhat forint restantiái maradtak, — melyet Kegyelmed a keze alatt lévő proventusból complanálni el ne mulasson.

182.

25. Octobris, Huszt. Martino Krucsay. — Jóllehet Patakrúl néhai Bossányi Sándor jószágának elfoglalása iránt, azon okbúl, hogy a felesége ellenségünk részére recipiálta volna magát, kegyelmessen parancsoltunk volt Kegyelmednek: repraesentáltatván mindazáltal Előttünk Bossányi Sándornál zálogban lévő Monos-Petri nevű helység iránt örökös jussa Nemzetes Vitézlő Pósalaki János debreczeni notarius hívünk által, — azon helységnek visszaadását említett Pósalaky János hívünknek kegyelmessen resolváltuk. Kihez képest midőn ezen parancsolatunk mellett requiráltatni fog Kegyelmed, a feljűl megírtt helységet, mint örökös possessorának, adja vissza.

(Eddig a protocollum. Ezután még 14 üres lap jő, melybűl következtethető, hogy folytatása ezen jegyzőkönyvnek szándékoltatott, de — mint látható, — abban maradt. Eredetije a kir. kamarai levéltárban, Budán, a bécsi Consilium Bellicum nyomatott passus-mintáiba kötve. Ugyancsak e levéltár rendezetlen részének roppant tömkelegéből — most ki tudja miféle más irományok közé keveredve? — előkerűlhetnek még idővel a többi Rákóczi-Thököly-féle uradalmak e korbeli ilyféle leveleskönyvei is.)

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÁTNÉZETE.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387 l. — II. KÖT. 1538—1553 VIII és 367 l.—III. KÖT. 1553—1608. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1625. Pest 1859. VIII és 323 l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318 l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235 és Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis" czímű munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül: *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861. XIX és 402 l.—III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltárai a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV. és 363 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301, és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" czímű munkájáról.* Pest. 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest 1867. XXXVI és 578 l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235—1260. Pest, 1869. XXVI és 564. l. — VIII. köt. vagy a második folyam III. kötete: 1261—1272. Pest 1870. XXII és 479 l. — IX. köt. vagy a második folyam IV. kötete 1272—90. Pest 1871. XXX és 584 l. — *Monum. Diplom. V—XIII. és XVII köt.*

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA Erdély visszacsatolása felett a m. királylyal folytatott alkudozások történetéhez 1685—88. Közzé tette Szilágyi Sándor. I. kötet. VI. és 421 l. — II. köt. 338 és LVIII l. l. — *Monum. Diplom. XIV. XV. kötet.*

Ezen kötetek sorába fel vannak véve, s egymás után sajtó alá adatnak: *az Arpádkori Új Okmánytárnak* egyelőre még három kötete, a *Milánói M. Okmánytár két kötetben, Beátrix királyné Levelestára,* két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja, EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli Szalay László (1—7). és Wenzel Guszt. (8—10). I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest. 1857. XX és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest 1858 XII és 493 l.—IV. KÖT 1555.—1557. Pest 1859. XI

és 404 l. — V. KÖT. Második portai követség 1567—1558. Pest 1860. VIII. és 396 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—1549. Pest 1860. VI és 373 l. — VII. KÖT. Vegyes Levelek 1549—1559. Pest 1865. VI és 369 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1559—1562. Pest 1868. XIV és 399 l. — IX. KÖT. Vegyes Levelek 1563—69. Pest 1870. VI és 315 l. — X. KÖT. Vegyes Levelek 1569—71. Pest 1871. XV és 366 l. — *Monum. Script. II—VI. IX. X. XIX. XX. XXV. kötet.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádor FÖLJEGYZÉSEI 1592—1603. és HÍDVÉGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. BÍRÓ SÁMUEL folytatásával (és két Függelékkel: Enyedi Pál Énekéből 1598—1601. és okmányok Mikóhoz és Illésházyhoz. Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X és 331 l. — *Manum. Sc*r*ipt. VII. köt.*

ROZSNYAY DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte s jegyzetekkel, oklevéltárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1868. 462 l. — *Monum. Script. VIII. köt.*

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor. (Lusus Mundi. Synopsis mutationum notabiliorum aetatae, in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae; ez magyarúl; CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzéseivel). Pest 1863. X és 484 l. — *Monum. Script. XI. köt.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetíró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából, szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló országlata, hasonmással. Pest 1863. CIX és 461 l — II. KÖT. Második Lajos trónra léptétől 1537-ig. Pest 1867. IX és 495 l. — III KÖT. 1537—1552. Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarokhoz írt Levelei (sajtó alatt). — *Monum. Script. XII. XIII. XIV. köt.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradi püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istvánfi Miklós jegyzéseikkel és Forgách Ferencz kisebb irataival együtt. A hg. Eszterházyféle kéziratból közli Májer Fidél: bévezette Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXXVIII és 555 l. — *Monum. Script. XVI. köt.*

BARONYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXX és 328 l. — *Monum. Script. XVII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78. évekből. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 199 l. — *Monum. Script. XVIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1689. évből; ugyanennek Leveleskönyve 1694 és 1705; Dobay Zsigmond Naplója 1686; Sándor Gáspár, Bay Mihály, Inczédy Mihály és Almády István Naplóik 1694-ből. Közli Thaly Kálmán. Pest 1868. 2 részben XXXII és 784 l. — *Monum. Script. XXIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓI (1685—86) Leveleskönyvei (1691, 1694) és egyéb Emlékezetes Írásai; közli Thaly Kálmán. Második kötet. XVI és 707 lap. *Monum. Script. XXIV. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. évekből. Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. — *Monum. Script. XV. köt.*

Sajtó alatt: KRITOBÚLOSZ, az utolsó byzanti történetirótól II. Mehemet Élete, görögül és magyarúl 2 köt. Dethier Antal és Szabó Károlytól.

VERANCSICS ANTAL Összes Munkái Wenzeltől, XI. köt.

SZAMOSKÖZI ISTVÁN fennmaradt Tört. Munkái 3 köt. Toldy F.

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR Wenzeltől, X. kötet.

LONDONI MAGYAR OKMÁNYTÁR. Simonyi Ernőtől. II. köt.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM. II. Rákóczi Ferencz Levéltára. II. oszt. II. köt. Angol diplomatiai Iratok, Simonyi Ernőtől.

Budapesten, 1873. Nyomatott a m. kir. egyetemi könyvnyomdában.